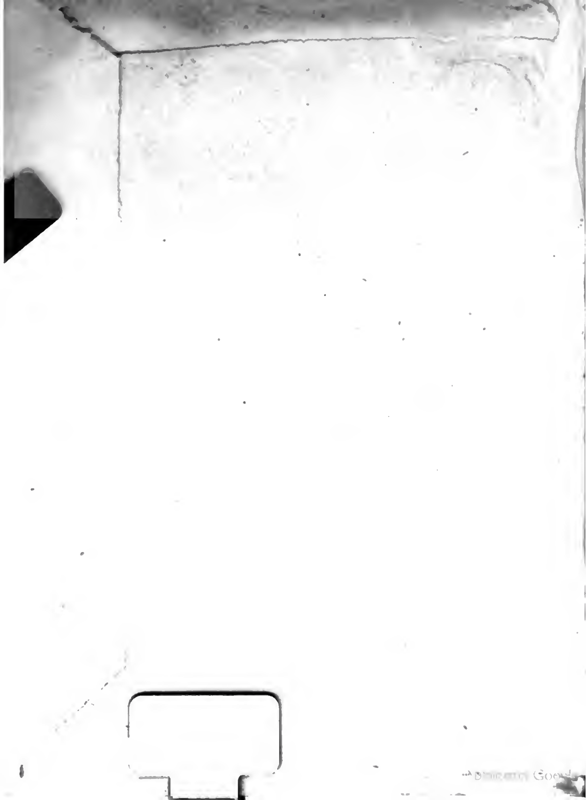

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 08155838 3



Jurogisha

Ameya

NEDERLANDSCH GEDENKBOEK

OF

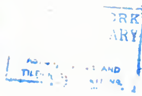
EUROPISCHE MERCURIUS,

EERSTE DEEL

van 't Jaar 1750.



FHS
NEDERLANDSCH GEDENKBOEK
of EUROPISCHE
MERCURIUS
van t jaar 1750.
s Gravenhage by FREDERIC HENRIC SCHEURLEER. MDCC



NEDERLANDSCH GEDENKBOEK OF EUROPISCHE MERCURIUS,

BERICHTENDE

De Gesteltenissen der Zaken van Staat en Oorloch, in alle Heerschappyen en Landschappen van

EUROPA

BENEVENS D'AANGRENZENDE GEWESTEN.

Verzien met alle Placaten, Edicten, Manifesten, Aanspraken, Brieven, en andere autentique Stukken, van den tegenwoordigen tyd.

Historisch beschreven door **A. L.**

LXIste Stuk. Eerste Deel.

VERVATTENDE

DE ZES EERSTE MAANDEN van 't Jaar 1750.



IN 'sGRAVENHAGE,
By FREDRIC HENRIC SCHEURLEER,
M D C C L.

By den DRUKKER dezes zyn de navolgende NIEUWE BOEKEN onlangs uyt *Duitslandt* ontfange, te bekomen.

B*ibliotheque Curieuse Historique & Critique, ou Catalogue Raisonnée des Livres difficiles a trouver.* par Mr. David Clemens. 4°. *Gotting.* 1750.

Eccardi de Origine Germanorum, eorumque Vetustissim. Coloniis, Migrationibus ac Rebus Gestis Libri duo, *Gottingæ.* 1750.

Leibnitii Protogaea, sive de prima facie Telluris, & Antiquiss. Historiæ Vestigiis in ipsis Naturæ Monumentis dissertatio &c. *ibid.* 1749.

Sarasa (*De*) Ars Semper gaudendi, ex principiis Divinæ Providentiæ & Rectæ Conscientiæ deducta 4°. *Francfort & Lipsiæ* 1750.

Crusii Opuscula Philosophico Theologica &c. 8°. *Lyps.* 1750.

Canzii Meditationes Philosophicæ, quibus Variæ Scientiarum difficultates expenduntur & veritates Oppositæ confirmantur. 4°. *Tubingæ* 1750.

Funccii de innerti ac Decrepita Latinæ Linguæ Senectutæ Commentarius. 4°. *Lemgoviæ* 1750.

Plutarchus de Puerorum Educatione, & de audiendis Poetis Orationes tres, Hesiodi Opera, & Theognidis Sententiæ; græce in utum Scholarum 8°. *Dresdæ & Lypsiæ* 1752.

Turretini, Compendium Historiæ Ecclesiasticæ, à Christo naro usque ad 1700, cum continuatione ad præsens usque tempus. 8°. *Halæ* 1750.

Jablonski Pantheon Ægyptiorum, cum Prolegomenis de Religione & Theologia Ægyptiorum. 8°. *Francof. ad Viadrum* 1750.

Klein. Historiæ Avium Prodromus, cum præfatione de Origine Animalium in Genere, accessit Historia Muris Alpini, & Vetus Vocabularum Animalium M S C. cum fig. 4°. *Lubecæ* 1750.

En andere Nieuwe Boeken meer in de *Latynsche* en *Fransche Taalen*, dewelken by manquement van plaats alhier niet gemelt kunnen werden.

RECAPITULATIE,

OF

KORTE HERHALING DER WEZENDLYKSTE ZAKEN, IN 'T GEPASSEERDE JAAR VOORGEVALLEN.



Addenwe zedert den jare 1742 tot 1748 onze Penne in bittere Inkt moeten dopen, doordien d'allerverslindenste Oorloch, die by na geheel EUROPA in Vuur en Vlam hadde gezet, d'overhand behieldt; zo mogenwe ons thans verblyden, met te beschryven, dat de geslote VREDE *t'Aaken*, in den voorleden jare 1749, ten principale zyn volkomen beslag verkregen heeft.

De vergenoeging van dat heuglyk gevolg, deed VRANKRYK, als d'eerste in den Aanval geweest, ook de Voorrang genieten, om die Vrede den 12. *February* in zyn Hoofdstadt *Parys* te doen publiceren, gelyk den 13. dito te *Londen*, en den 25. *Maart* te *Madrid* geschiedde.

De Vreugde-Vuren deswegens ontstoken, was te *Parys*, op den gemelden dag der Publicatie, met veel ongelukken en 't sneuvelen van een menigte van menschen uitgevoerd: Waar en tegen, den 8. *Mey* te *Londen*, en den 13. dier Maand in *'s Gravenhage*, na de plechtige *Dank- en Bede-dagen*, gelukkig quamen eindigen.

Toen scheen de Hoop en 't Verlangen van EUROPA, in 't genot van een langdurende en lieflyke Vrede, vervult te zullen werden: Maar al vroeg zach men in 'T NOORDEN eene *duistere* en met Vuur en Vlam bezwangerde *Wolk* opkomen, die, by deszelfs baring, RUSLAND en ZWEDEN, ten principaalste, onderste boven keren kon.

Dat Keizerryk een archwaan opvattede, dat de Stenden of Staten van 't laatstgemelde Koningryk, na 't afsterven van den tegenwoordigen Koning FREDRIK, de *Regerings-Form* in dat Ryk zouden veranderen, en *d'onafbankelyke Souvereiniteit* aan den Kroons-Opvolger ADOLP FREDRIK opdragen: Dus de macht van dat Ryk, door de *Staats*-Regering, in vele Handen zynde, stond over te gaan in die van eene Mogendheit, en eene *Monarchiale* Regering invoerende, voor naby zynde Mogendheden van zeer slechte gevolgen konde zyn, als *Vrankryk* ter levendiger Voorbeeld strekken kan.

 ZWE-

Zweden bemerkte al vroeg, dat die Zaak, zo ten Hove, als buiten Lands met veel verzekering verspreid wierdt; weshalven in de Maand *Mey* een Declaratoir liet doen, *dat het zelve van alle Waarheit ontblood was. Rusland* by zyn eerste gevoelen persisterende, deed zyne *Zweedsche* Majesteit den 23. *July* daar aanvolgende een Declaratoir openbaar werden, waar by zyne *Koninglyken* Hoogheit, de Hooggemelde Troons-Opvolger, declareerde: *Zulks nimmer in den Zin gehadt te hebben, van direct of indirect tegens de reetsgestelde* Regerings-Form *iets te doen of te zullen ondernemen. Rusland*, daar en tegen, begreep, dat dat Declaratoir *personeel* en alleen betrefte den Troons-Opvolger, maar niet *reëel* tot de *Staten* of de Stenden van dat Koningryk geëxtendeert wierd, ende mitsdien gene *Zekerheit* voor het toekomende konde uitleveren. Weshalven in zyn achterdocht te meer versterkt wierd, dat 'er zodanig een zaak in *'t Cabinet* besloten was, en daarom requireerde, dat de *Staten* van dat Ryk 't gedane Declaratoir zouden *Guaranderen:* Maar *Zweden* sustineerde *daar toe niet verplicht te wezen*, en begeerde dat het eerste *Rusland* genoeg moest zyn, zonder verdere Verzekeringe te konnen vorderen (*).

Ondertusschen en midlerwyl hadden de wederzydsche Hoofd-Geallieerdens (**), en andere Mogendheden hun uiterste devoir aangewend, die quaad beduidende *Wolk* van dat gure *Noorden* te doen verdryven, en de lieflyke en bestendige Vrede die Ryken te doen genieten: Maar tot heden daar in niet hebben mogen reüsseren.

Ons Lieve Vaderland, wiens *Ondergang* van buiten gedreigt, en ontkomen, van binnen door *Beroertens* aan 't waggelen ge-

(*) Evenwel, als onpartydig schryvende, en echter na den Aard der Zaken (onder Correctie) Oordelende, zo moet het Fundament des Eisch van *Rusland* leggen in *Articul VII.* van *'t Nystadtsche* Tractaat. Want was 'er gene voorgaande *Verbintenis*, waar toe dient dan dat *eerste en twede Declaratoir?* Nadien de *Stenden* of *Staten* van *Zweden* immers zo *Souverein* in de hare zyn, om die Kroon, als een *Domesticque Zaak*, daar *niemant van buiten in kan Heerschen, of iets ter zyner dispositie te gebieden heeft*, Erflyk of Souverein te maken, als de *Stenden* van *Deenmarken* in den Jare 1660, nopens 't eerste, aan Fredrik III. deden; (zie *Nederl. Gedenkb.* van 't Jaar 1747, II. *Deel*, *pag.* 167) ende mitsdien onbevoegt zyn te declareren, *wat zy niet of al zullen doen*; ten zy een voorgaande Tractaat Hen daar toe verplichtte, als uit die *twee Declaratoiren* af te nemen zy.

(**) Aan de zyde van *Rusland*, de *Keizerin-Koningin*, en zyne *Groot-Brittannische Majesteit:* Aan de zyde van *Zweden*, de Koningen van *Vrankryk* en *Pruissen.*

geraakt, was door 't Wyze *Raads-bestuur* van onzen Gezegenden *Vorst* en dierbaren *Erf-Stadthouder* WILLEM DE GROOTTE, op duurzame en rechtveerdige Grondzuilen gevestigt; wanneer op zyne twee-ledige *Propositien*, 's Lands Inkomsten en Schattingen, by Haar GROOT MOGENDE wierd besloten, dezelve door COLLECTE in te vorderen: *Nadien niemant meerder gaf, dan by schuldig was te geven.* 't Zelve in andere Provintien achtervolgt, waren *Gelderland* en *Zeeland* by d'oude practycq gebleven, nadien de Constitutie dier Landen 't zelve noodzakelyk maakte.

Wat de *grote Waardigheden* van dien zo *beminden Vorst* aangaan, zo waren die ten hoogsten Toppunt opgerezen: Nadien de *Staten* van 't Landschap *Drenthe*, ten laatsten, hunnen iever-gunst, mede hebben bewezen, van aan Hem op te dragen, de Begeving van de *Hoge Politicque* Ampten, en van alle *Militaire* Bedieningen.

Evenwel bleef 'er noch iets overig, 't geen tot een altyddurende *Luister* van dien *Vorst* strekken zal; namentlyk, dat de *Nederlandsche Oostindische* Compagnie dien *Prins* verkoor tot OPPER-DIRECTEUR *en* GENERAAL *van Nederlandsch Indiën*. De *Nederlandsche Westindische* Compagnie 't hare mede willende toebrengen, hebben dien *Prins* insgelyks verkoren tot hun OPPER-GOUVERNEUR *en* GENERAAL van de *Westindien* en *d'onderhorige Colonien*, als in de volgende Maand blyken zal.

Die ORANJE ZON al verder D'UNIE beschenen hebbende, zo in de Veranderinge der *Magistraats-Regeringen* (*), een *Hof van Justitie* in *Groningen* en *Omlanden* op te richten, en over al '*t Finantie wezen*, zo veel doenlyk, te herstellen, ten einde 's Lands Aanzien en Kracht in den ouden Luister te doen herleven: Maar ook d'Onrustige, Quaadwillige, en ongehoorzame In- en Opgezetenen te beteugelen, en derzelver verplichting en gehoorzaming aan hunne *Overigheit* in 't gemeen, en ieder *Magistraats-Regering* in 't byzonder, behoorlyk te doen erkennen, en als de zodanige t'Eerbieden, gelyk Eed en Plicht mede brengt.

Wy hadden gedacht 't gepasseerde jaar met dat gelukkig Evenement te mogen sluiten: Maar een weerbarstig en Ongehoorzaam Volk, als meer dan eens gebleken is, ter Stede *Haarlem*, hadde in de gepasseerde Maand een groot Quaad gebrouwen, 't geen met het begin van de volgende Maand *January* in een dolle Razernye uitbarstede; alzo 't uit

(*) Dat of in Hoge Persoon, of door Heren Gecommitteerdens, met of zonder veranderinge, verricht hebbende, is daar van alleen bevryd gebleven, de *Magistraats-Regering* der Stadt DORDRECHT.

't uit alle Banden van ſubordinatie geſprongen zynde, veel Onheil in die Stadt, en veel Droefheit en ſmerte aan d'aldaar goede en welmenende Ingezetenen verwekt heeft: Invoegen niet anders getemd, beteugelt ofte gebreidelt konde werden, dan door afgezondene *Militie*, die Stadt met geweld te forceren, als in de gemelde Maand in 't brede blyken zal.

Wy ſluiten met deze Wenſch en Bede, gelyk alle ware *Patriotten* met my beämen zullen, dat onze VADEREN DES VADERLANDS, 't lang vergenoegend genot der Vrede, in 's Hemelſch gunſte, mogen genieten; dat hunnen ARBEID, voor 's Lands Vryheit en Godtsdienſt, met allerlei Zegeningen bekroond werde; en dat D'EENDRACHT met onzen VORST en PRINS onbindbaar zy. Dat ook dien VADER DES VADERLANDS, in 's Lands beſtier, met *Hemelſche* Krachten onderſteund werde, en nevens Zyne *Koninglyke Gemalinne* en *Oranje Spruiten*, mag genieten, dat alle zyne en hunne Liefhebbers geduriglyk van Herte Hen toewenſchende zyn.

Alzo de toegenegene Lezers, uit dit Deel, ten klaarſte konnen bemerken, dat den *Uitgever* niet verzuimd om alles toe te brengen, 't geen eenigermate tot derzelver genoegen ſtrekken kan; zo ten opzichte der Wezendlykſte In- ende Uitheemſche Zaken, als om daar in niet gebreklyk te zyn, dezelve met een veel kleinder Letter gedaan, en by vervolg van tyd zal doen drukken, welke in verſchil van de voorgaande *Gedenkboeken* meerder dan een *vierde part* in de Materie komt uit te leveren: Ook dit d'oorzake zy, dat het *Drukloon* &c. te meerder word, en derhalve genoodzaakt werd, de Prys op ieder Deel met *vier ſtuivers* te verhogen. Vertrouwende, dat de toegenegene *Lezers*, nopens 't belang der Zaken, ten volſten zullen genoegen hebben.

Wat de *Titelplaat* aangaat, deze in geen gereedheit konnende gebraght worden, zal by het *Twede Deel* afgeleverd werden.

NEDER-

NEDERLANDSCH GEDENKBOEK
OF
EUROPISCHE MERCURIUS,

BEHELZENDE

De voornaamste Zaken van Staat en Oorloch, voorgevallen in alle de Koningryken, en Heerschappyen van Europa; benevens eenige meldenswaardige Tydingen uit verscheide andere Delen der Werelt.

EEN-EN-ZESTIGSTE-STUK.

EERSTE DEEL.

JANUARY.



OLGENS onze Toezegging, in 't laatste voorgaande *Deel*, *pag.* 309, gedaan, voldoen wy thans dezelve; met te laten volgen den Inhoud en Sententie hoedanig de voorname sterkte der Stadt *Hulst* en zyne onderhorige Forten, in de macht van *Vrankryk* op den 11. *Mey* 1747 gekomen is: Een zaak des te noodzakelyker; op dat de *Posteriteit* een waar Denkbeeld erlangende, te **NEDERLANDEN.**

1750. recht zoude konnen oordelen waar d'oorzaken gezeten hebben, *January.* en teffens, buiten 't geallegeerde in ons *Nederl. Gedenkboek*, van dat jaar, in 't *I. Deel*, *pag.* 26, *& feqq.*, zien, wat Officiers, door Bravoures, in de Belegering, ter Behoudinge van die Voormuur, en derzelver defensie, uitgeblonken hebben; dezelve bestaan in de volgende Sententie:

COPIE AUTENTICQ *van de Sententie, door een Extraordinairen* HOGEN KRYGSRAAD *der* VEREENIGDE NEDERLANDEN *uitgesproken, tegens* Pieter de la Rocque, *geweze Lieutenant Generaal van d'Infanterie en Commandeur van* Hulst.

ALZO *Pieter de la Rocque*, oudt tusschen de 68 en 69 jaren, Geboren alhier in den *Hage*, Lieutenant Generaal van d'Infanterie, en geweze Commandeur van *Hulst*, jegenwoordig gearresteerde in de Castelenye van *Holland*, bekend heeft, en 't voorts dezen EXTRAORDINAIREN HOGEN KRYGSRAAD gebleken is. Dat hy gearresteerde binnen *Hulst* en *Hulster Ambacht* heeft gecommandeert, wanneer die Stadt in 't Voorjaar van den jare 1747 is Belegerd en dezelve nevens 't voorsz. Ambacht aan de *Fransche* Kroon is overgegaan. Dat de twee eenigste passages welke zichtbaar op 't vaste Land waren leggende, en waar langs een Vyand konde verwacht worden, zyn geweest langs den Dyk van *Sint Jan Steen* na de Stadt, en den Dyk van *Kieldrecht* na de *Kykuiten*: Dat de beide voorsz. Dyken van boven op de Kruin zo breed zyn geweest, dat daar op vier of uitterlyk vyf mannen in front konden marcheren, en d'Aflopen of Dorserings aan de Zeekant wanneer 't hoog water was, van omtrent een roede lengte. Dat de Forten de *Verrekykers* gelegen hebbende van rond om in 't water, en voorts met een Graft, en eene hoge gestelde Inundatie voorzien, zo dat de Wachten met schuiten moesten afgelost worden, en de Vyanden aldaar op 't vaste Landt niet konden naderen, voornamentlyk en sterker zyn voorzien geweest als de *Kykuiten*. Dat van den beginne van de Belegeringe en by continuatie des nachts langs de Schorren van *Absdale* is Gevuurd geworden, zonder dat ooit op de laatste plaatze zich eenige Vyand vertoond, immers eenige de minste minen gemaakt heeft, om de Stadt van dien kant te willen attaqueren, hebbende hy gearresteerde daar en boven noch met een groot getal van Manschap tot het aanleggen van een Retrenchement zich aldaar bezig gehouden, daar 't nochtans inpracticabelder voor den Vyand was de Stadt langs de voorsz. Schorren, vermits de veelheit der Kreken t'attaqueren, als langs den Kieldrechtschen Dyk, welke op 't vaste Land was leggende. Dat hy gearresteerde, gelyk in den laatsten Oorloch, op den voorsz. Kieldrechtschen Dyk en dus tusschen den *Zandtberg* en de *Grote Kykuit*, en van de *Kleine Kykuit* benedenwaards gene Doorsnydingen of Afgravingen heeft doen maken. Dat ook hy gearresteerde zyn consent niet heeft willen geven, dat eenig

nig Canon op de *Kleine Kykuit* zoude gebraght worden, als eerst een dag voor dat de *Kykuiten* zyn ingenomen geworden; dat 'er op de *Grote Kykuit* vyf stukken Canon, en op de Kleine twee gelegen hebben, tot welke beide Forten maar een Constapel zonder eenige verdere Artillerie Bediende is gecommandeert geweest. Dat ook de Batterye aan gene kant van de *Grote Kykuit* en tusschen den *Zandtberg*, met geen Canon of Volk is bezet geweest; dat 'er wyders ook gene Voorposten voor de *Kleine Kykuit* en verder voorwaards uit zyn gestelt om alzo 't aannaderen van den Vyand te konnen ontdekken, niet tegenstaande de Directeur *van Dun*, hem gearresteerde de noodzakelykheit van 't stellen der Voorposten dikwyls heeft aangetoond, gelyk ook aldaar van tyd tot tyd gene Patrouilles hebben gegaan. Dat hy gearresteerde de *Grote* en *Kleine Kykuit* hebbende doen bezetten alleen door een Kapitein, een Officier, twee Sergeants en 45 Man, die Bezettinge niet genoegzaam is geweest om tegens de minste overval te konnen resisteren, zo als 't gevolg ook zulks naderhand geleerd heeft, vermits de Forten de *Kykuiten* tusschen den 27. en 28. *April* zyn ingenomen geworden. Dat de Hoofd-Officier van 't Regiment van *Vilattes* gecampeert hebbende tusschen de *Raap* en den *Zandtberg*, wel ordre heeft gehad dat hy op de Forten de *Kykuiten*, *Boeremagazyn* en de *Sluys*, als mede 't Fort de *Raap* zoude Commanderen: En in cas van Attacque na bevind en volgens Krygsgebruik door zyn Regiment zoude souteneren laten, dan dat het voorsz. Regiment wel een half uur van de *Kykuiten* heeft afgelegen, en 't dus onmogelyk was om de *Kykuiten* in cas van Attacque te konnen souteneren; dat ook hy gearresteerde by zyn berigt of rapport op den 25. *April* aantekend en te kennen heeft gegeven, „ dat hy in den *Zandtberg* met zyne Voorposton hadde gecommandeert een „ Officier, twee Sergeanten en 34 Man, en wyders op den 28. *April*, en dus „ na 't innemen der *Kykuiten*, dat hy den Collonel *Canisius* met eenig Volk „ na den *Zandtberg* zouden hebben gezonden, om de Voorposten daar van „ te versterken ", en waar uit notoirlyk blykt niet alleen dat een Bezettinge van een Officier, twee Sergeanten en 34 Man gecommandeert in den *Zandtberg* en deszelfs *Voorposten*, niet suffisant en sterk genoeg is geweest om de *Vyanden* in cas dezelve de *Kykuiten* quamen te veroveren, te beletten, dat zy niet immediaat in *Hulster-Ambacht* zouden konnen indringen, maar ook daar en boven dat 'er geen genoegzame ordres tot het souteneren der *Kykuiten* zyn gegeven geweest, hebbende hy gearresteerde, wanneer hy hier omtrent is onderhouden en gevraagd geworden, zelfs tot antwoord gegeven, „ dat de *Kykuiten* na zyn oordeel niet te souteneren waren, voorgevende „ dat de situatie derzelve zulks zoude belet hebben ". Dat het inmiddels tegens de waarheit is, dat hy gearresteerde den Collonel *Canisius* met eenig Volk op den voorsz. 28. *April* na den *Zandtberg* zouden hebben gezonden, maar dat in tegendeel de Collonel *Canisius* in dien nacht, wanneer de *Kykuiten* zyn ingenomen, uit zich zelfs en zonder eenige ordre van hem gearresteerde te hebben, van de *Raap* heeft doen Vuren, en de Voorposten van den *Zandtberg* met meer Volk van 't Regiment van *Vilattes* heeft doen bezetten: Dat de Collonel *Canisius*, des morgens omtrent ten half uuren, hem gearresteerde in de Linie tegenkomende, en van 't gepasseerde rapport gedaan

1750. *January.*

1750. *January.* daan hebbende, hem gearresteerde als doen indagtig heeft gemaakt, *dat 'er noch geen een stuk Canon in de Bedekte Weg aan de Zee Contrescarp lag*, welke vervolgens daar op des morgens om tien uuren aldaar zyn gebraght geworden: Dat de Collonel *Canisius*, hem gearresteerde op dien tyd mede heeft gerapporteert, „ dat de Vyand, die reets half weg de *Kykuit*, en den *Zandtberg* „ was genadert, te rugge was gekeerd", en waar uit ontegenzeggelyk profluecrt; dat gelyk de Voorpost van den *Zandtberg* met geen Canon bezet, en met zeer weinig Volk voorzien was; de Vyanden, ingevalle de Collonel *Canisius* de voorsz. voorzieningen niet hadde gedaan, zeer gemaklyk zouden hebben konnen door marcheren en in *Hulster-Ambacht* indringen: Dat wanneer ook hy gearresteerde op den voorsz. morgen door andere wegens 't innemen der voorsz. *Kykuiten* is gesproken, hy gearresteerde zich op deze wyze daar omtrent heeft uitgelaten; *dat 'er niet aangelegen was, want dat hy wel wist dat dezelve het niet konden houden, dat het keutel Werken en onnutte meubilen waren, en dat hy dezelve al lang hadden willen doen slegten:* Dat hy gearresteerde aldus de *Kykuiten* ten eenemale genegligeert hebbende, op den zelven 28. *April* aan den Raad van Staten heeft geschreven, „ dat die on„ nutte Werken met agt stukken Canon beschoten wierden, en dat „ dezelve op dien avond noch met agt andere, een Mortier en twee Hou„ witzers zouden beschoten worden". Dat gelyk als hy gearresteerde daar door zyne begane nalatigheit heeft tragten te bedekken, hy daarom ook in 't vervolg heeft getoond, dat aan de herneminge van dezelve hem niet gelegen lag: Dat, tot een preuve daar van dienen moet, dat de Collonel *Canisius* des avonds van den voorn. 28. *April*, aan hem gearresteerde heeft permissie gevraagt, *om met vier Officieren en 70 Man Vrywilligers van zyn Regiment, de Kykuiten wederom te hernemen*, dan dat hy gearresteerde zulks heeft afgeslagen en gezegt, *dat de Kykuiten hem geen Man verlies waardig waren:* Dat wyders ook twee à drie dagen voor d'eerste vyandelyke Attacque aan de Voorpost van den *Zandtberg* drie Man Vrywillige van 't Regiment van *Saxen-Gotha*, met dubbelde haken na den Dam (of Dyk) zyn gezonden om te recognosceren, of 'er eenige Manschappen van den Vyand in de *Grote Kykuit* mochten zyn; dat, gelyk als die Vrywilligers op hunne aankomste aldaar niemant ontdekten, dezelve daar op hunne Cameraden hebben gewenkt, welke ten getale van twintig Man met Geweer hun daar na toe hebben begeven, gevolgt van twee Officieren, namentlyk den Lieutenant *Marchal*, en den Vendrig van *Mosel*; dat vermits de voorn. drie man aldaar geen Vyanden hadden gezien, de Collonel Commandant *Schot* zich ook derwaarts heeft begeven, om 't Volk, dewyl hy geen order tot de herneminge van de *Kykuiten* hadde weder te rugge te brengen, te meer, dewyl hy bemerkte, dat de Vyanden zich agter de *Kykuit* verborgen hadden, zo als 't gevolg ook daar van geweest is, dat het wederzyds Vuren daar op heftig begon te worden, en verscheidene van de Vyanden zyn doodgeschoten; dat of wel alleen de voorn. Vendrig van *Mosel* wierdt gequest, de voorn. Collonel Commandant *Schot* egter geoordeelt heeft, zyne manschappen, als te weinig zynde tot dergelyke onderneminge, te rugge te trekken; dat de gemelde Collonel Commandant *Schot*, by zyn te rugkomst gezien hebbende, dat hy gearresteerde by de *Sluys* aan

aan *den Zandtberg* na hem toequam, vervolgens aan hem gearresteerde heeft 1750.
rapport gedaan en excus verzocht, „ dat het Volk buiten zyns gearresteerde *January.*
„ order na de *Kykuit* was gegaan, doch dat, ingevalle hy gearresteerde hem
„ geliefde t'ordonneren, hy zich offereerde om nochmaals daar na toe te
„ marcheren, en de Post met zyn Volk wech te nemen"; dat hy gearresteerde daar op heeft gezegt, „ dat het grof Geschut op de weg was, en dat, zo
„ haast het zelve gekomen zoude zyn, hy de *Kykuiten* ten eersten in de grond
„ zoude laten schieten", en mitsdien zonder dat hy gearresteerde eenige order tot de herneming heeft willen geven, daar ingevalle hy gearresteerde zodanige order hadde willen geven, d'Overste Lieutenant *van Nepita* bereids met het halve Battaillon in aanmarsch was, om hem Collonel *Schot* te souteneren, hebbende hy gearresteerde ook van dat geval by deszelfs Missive van den 1. *Mey* aan den Raad van Staten kennis gegeven, en zulks op deze wyze:
„ Dat hy daags te voren aan den *Zandtberg* was geweest, dat onze Luyden de
„ *Franschen* uit de *Kykuiten* hadden gejaagt, maar dat zy wederom gekomen
„ waren, alzo hy die geruïneerde Posten niet meer zoude laten occuperen,
„ en dat by die occasie een Officier van *Saxen Gotha* een ligte quetsuur be-
„ komen hadde". Dat het ondertusschen buiten alle contestatie moet gesteld worden, gelyk hy gearresteerde zulks ook opentlyk heeft moeten advoüeren en bekennen, dat de Vyanden niet in staat zouden zyn geweest om eenige Batteryen tusschen de *Grote Kykuit* en den *Zandtberg* te maken; mitsgaders met hunne Sappes van de *Grote Kykuit* af tot na den *Zandtberg* te konnen naderen, zo lange die Forten door de Vyanden niet waren vermeestert, en waar uit mitsdien profluëert, dat aan 't behouden van dezelve, mitsgaders, na dat die nu al ingenomen waren ook aan de herneminge van dezelve veel gelegen en ten uitersten noodzakelyk is geweest; dat door 't Canon van de *Raap* wel is geëffectueert, dat de Vyanden geen Logement in de beide *Kykuiten* hebben konnen behouden, dan dat zulks egter niet belet heeft, dat de Vyanden met hunne Sappes aan gene kant van den Dyk na de Zeekant zich hebben gemaintineert, waar tegens niet anders is gedaan, als eenige roeden voorwaarts van den *Zandtberg* den *Dyk* met Piquetpalen, Boere-Eegen, en eenige reyen *Palissaden* te bezetten, doch 't geen 't aannaderen van de Vyanden door hunne Sappes niet konde beletten, maar alleen verstrekte om 't Stormen difficil te maken, daar nochtans 't zelve hadde konnen belet worden door 't doen van Uitvallen, of des nachts door 't maken van Doorgravingen en met het Canon daar op te doen spelen, dan welk een en ander niet is werkstellig gemaakt geworden. Dat hy gearresteerde op den 2. *Mey* 't aannaderen van de Vyanden door hunne Sappes niet zeer geagt of geëstimeert heeft, vermits hy by deszelfs Missive, op dien dag aan den Raad van Staten geschreven, heeft te kennen gegeven, „ dat de
„ *Franschen* hunne Zigue-Zagues maakten langs de buiten Dorsseringe van den
„ Dyk, lopende na den *Zandtberg*, dat men zoude tragten hen by nacht daar
„ van daan te delogeren, dat men aldaar niet bekommerd was, dat de Vyan-
„ den langs die kant zouden konnen indringen, vermits zy al defilerende moes-
„ ten avanceren, en dat daar tegens onze Troupes in 't Front stonden, en
„ dat de Vyand 't Vuur van den *Zandtberg* niet zoude konnen beletten"; dat, de Vyanden tusschen den 3. en 4. *Mey* met hunne Sappes maar omtrent halver

1750. weg de *Grote Kykuit* en den *Zandtberg* genadert zynde, uit hunne Sappes hebben ondernomen een Attaque te doen, 't Onder-fort geoccupeert, en getragt
January. langs den Dyk van *Willem Hendriks-Polder* in te dringen, tot zo verre, dat al eenige Manschappen van de Vyanden voor by de Molen op den Dyk zyn geavanceert geweest, doch dat de Vyand, na dat die Actie omtrent vier uuren geduurt hadde, wederom met veel bravoure is verdreven, gedurende welke Actie hy gearresteerde niet eens na buiten is gegaan, om, de nood zulks vereisschende, aldaar de nodige ordres te stellen, zynde hy gearresteerde eerst den volgenden morgen na den *Zandtberg* gegaan, en vervolgens op een tyd wanneer alles alreets gedaan was. Dat hy gearresteerde van den beginne af aan een begrip opgevat hebbende, „ dat men langs die kant geen zwarigheit „ hadde, maar dat de Vyand zoude komen aan den Dyk van *Sint-Jan-Steen*, „ en wel voornamentlyk over de Schorren van *Absdale*, vervolgens en by con„ tinuatie altoos in die gedagten is gebleven, en daarom deszelfs attentie „ voornamentlyk heeft gevestigt op de Schorren van *Absdale* en *Sint-Jan-Steen*, „ alwaar geen Attaques geschieden ", en middelerwyl d'Attacques langs den Dyk aan den *Zandtberg* heftig geformeert wierden, en de Vyanden met hunne Sappes aldaar sterk naderden; hebbende hy gearresteerde in opzigte van d'Attacques aan den *Zandtberg* altoos gezegt, *dat het maar keutel Attacques waren, en dat hy wel wist waar de Vyand Attacqueren zoude.* Dat, de Vyanden tusschen den 5. en 6. *Mey* een twede Attacque op de Voorpost van den *Zandtberg* ondernomen, en dezelve na een resistentie van *zeven uuren* vermeestert hebbende, hy gearresteerde al wederom gedurende de voorsz. Actie niet na buiten is gegaan, om te konnen oordelen, wat zonder verliezen en wagen van veel Volk behoorde in 't werk gestelt te worden, en verders of in zo een hete en bloedige Actie die *zeven uuren* geduurt heeft, alles wel en na behoren zich toedroeg; dat hy gearresteerde, na dat de Voorpost van den *Zandtberg* nu door den Vyand was geoccupeert, als noch gesustineert heeft, „ dat „ men van die kant niet te vrezen hadde, zyne voorname attentie als noch „ vestigende op de Schorren van *Absdale* en *Sint-Jan-Steen*, noemende d'Attac„ ques aan den *Zandtberg* als noch *keutel Attacques* "; dat ook tot een blyk van zyns gearresteerde *onverschilligheit* daar omtrent dienen kan, dat hy met het aanbreken van den volgenden dagh, noch eerst den *Steenschen* Dyk ging bezichtigen, alwaar dien nacht niets was voorgevallen, al eer hy na den *Zandtberg* gegaan of gereden is. Dat de Generaal Major *Fuller*, gecommandeert hebbende d'*Engelsche* Troupes op den 7. *Mey* een Brief aan hem gearresteerde heeft geschreven, en daar by verzogt *een Krygsraad te houden, want dat hy anderzints met zyne Troupes wilde heen gaan*; dat hy gearresteerde daar op aan den *Zandtberg* in 't Quartier van den Generaal Major van *Bronkhorst* gekomen zynde, alwaar alle de Hoofd Offisieren by een geroepen waren, de Generaal Major *van Bronkhorst* uit den naam van den Generaal Major *Fuller* en van d'andere Officieren, „ aan hem gearresteerde heeft verzogt om een Krygs„ raad te houden, om daar in t'overleggen wat men doen zoude, ingevalle „ de *Zandtberg* ingenomen wierdt ". Dat hy gearresteerde daar op heeft gezegt, *dat zulks onnodig was, want dat het onmogelyk was, dat de Vyand de* Zandtberg *zoude konnen innemen*; dat den Generaal Major *van Bronkhorst* daar op geant-

woordt

woordt hebbende, *dat hy gearresteerde zulks ook hadde gezegt van de Place d'Armes en van de Bedekte Weg, en dat de Vyand die ondertusschen al ingenomen hadde,* hy gearresteerde daarop met veel hevigheit heeft gerepliceert: *je spreekt wat boog, en 't is, of je myn gezegde wat en ridicule tracteert.* Dat den Generaal Major *van Bronkhorst* daar tegens zyn Excuses gemaakt hebbende, hy gearresteerde daar na heeft gezegt; „ dat hy een Linie zoude laten maken van „ de *Raap* tot agter de Meulen, om de Troupes daar agter te posteren wanneer de *Zandtberg* over was, en dat als dan *d'Engelsche* de Linker in plaatze van de Rechter-vleugel konden nemen, om in cas van noodzakelykheit „ beter na *Wilsoorden* te konnen retireren, en de *Hollandsche* na de Stadt ", hebbende hy gearresteerde 't laatst gezegde in opzigte tot het maken van de voorsz. Linie, voor zo veel 't substantiele aangaat, geadvoüeert en bekent, dan tot zyne verontschuldiginge voorgewend, „ dat hy op die tyd een propositie zoude hebben gedaan, dewelke hier in zoude bestaan hebben; dat „ vermits hy gearresteerde tyding hadde bekomen, dat een Detachement van „ onze Armée over de *Schelde* was gemarcheert, en 't dus apparent was, dat „ daar door eene Diversie zoude werden gemaakt, hy gearresteerde van Opinie was geweest die Post te souteneren, tot dat hy gearresteerde nader order van den Hertoch *van Cumberland* zoude hebben bekomen, en wel op „ den Brief aan zyne Koninglyke Hoogheit dien morgen afgezonden, dat die „ propositie *unanim* zoude zyn geapprobeert en door den Major *de Salve* zoude zyn aangetekend, maar dat de Commandant van 't Regiment van *Grebb*, „ daar op aan hem gearresteerde zoude hebben gezegt; *dat is dan geen Krygsraadt maar een order*, en dat hy gearresteerde daar op zoude hebben geantwoord, *ja! 't is een provisionele order, tot dat ik antwoord hebbe van den* „ *Hertoch van Cumberland* ". Dat ondertusschen uit het Declaratoir van den Lieutenant Collonel *du Rocq*, tot een Bylage van 't berigt of rapport door hem gearresteerde overgegeven, blykt; „ dat gemelde Lieutenant Collonel, „ ingevalle de valse Chamade aldaar vermeld niet was geslagen, 't omtrent „ noch maar vyf of zes uuren zoude hebben konnen houden by manquement „ van *Geweer, welk* onbruikbaar was geworden, als mede dat hy noch maar „ in 't geheel dertig Patronen hadde ", dat het voorsz. gebrek is veroorzaakt, door dien de Brug van Communicatie reets genoegzaam op den 7. *Mey* in stukken was geschoten en in 't vervolg geen Man zonder levensgevaar daar langs konde gaan; dat aan hem gearresteerde van den slegten toestand van de voorsz. Brug tydig kennis is gegeven, zonder dat egter hy gearresteerde tot het repareren van dezelve eenige behoorlyke order heeft gestelt of gegeven, als eerst op den 9. *Mey*, als wanneer des namiddachs de materialen tot het maken van een Brug na buiten gebraght werdende, de tyding wierd gebraght, dat de *Zandtberg* al over was; dat de Generaal Major *van Bronkhorst* bedugt zynde, dat *d'Engelsche* Troupes, nu de *Zandtberg* over was, zouden willen vertrekken, vervolgens alle de Hoofd Officieren by malkanderen heeft geroepen, en by dezelve een Krygsraad is gehouden, waar in besloten is, „ dat „ het best zoude zyn, dat men zich in order de Battaille formeerde; en alzo „ wachte, om te zien, of de Vyand wilde uitkomen, om hen als dan te gaan „ Attacqueren, of wel om te blyven wagten na d'orders van hem gearresteerde,

1750. January.

1750. *January.* „ teerde ", dat zulks ook door Mylord *Murray*, Commanderende, vermits d'absentie van den Generaal Major *Fuller*, *d'Engelsche* Troupes, geapprobeert zynde, daar op is geordonneert, dat het Regiment van *Canisius*, van *Heukelekom* en *Deutz*, zouden afmarcheren, en dat *d'Engelsche* dan volgen zouden om de Linker-vleugel te hebben, om in cas van nood des te beter na 't Veer van *Campen*, *Stoppeldyk* of *Wilsoorden* te konnen retireren, zo nochtans dat de Tenten zoude moeten blyven staan. Dat men aldus op de plaats aan den Dyk gekomen zynde, 't geen maar een half quartier van den *Zandtberg* af was, en alwaar 't doen van de Vyand konde geobserveert worden, de Generaal Major *Fuller*, wanneer de Regimenten noch maar naulyks gerengeert waren, is aangekomen en order tot 't afmarcheren der *Engelsche* heeft gegeven. Dat hy gearresteerde kort daar op ter voorsz. plaatze gekomen zynde, niet alleen zeer zyn misnoegen over 't heengaan der *Engelsche* heeft getoond, maar ook in 't vervolg heeft voorgewendt, als of door 't heengaan der *Engelsche* een merkelyk nadeel aan de defensie zoude zyn toegebraght. Dat het wel waar is dat *d'Engelsche* Troupes zyn geretireert en heengegaan, zonder daar toe eenige order van hem gearresteerde gehad te hebben, dan dat echter 't heengaan van *d'Engelsche* op zich zelfs genomen geene præjuditie aan de verdere defensie heeft toegebraght of heeft konnen toebrengen; dat tot een blyk daar van dienen moet, „ dat uit het gedeclareerde by hem gearresteerde op „ den 7. *Mey* gedaan, van dat namentlyk hy gearresteerde een Linie zoude „ doen maken van de *Raap* tot agter de Meulen om de Troupes daar agter „ te posteren, wanneer de *Zandtberg* over was, en dat als dan *d'Engelsche* „ de Linker in plaatze van de Rechter-vleugel konde nemen, om in cas van „ nood des te beter te retireren ", 't begrip van hem gearresteerde op dien tyd zeer duidelyk en klaar is geweest, dat, wanneer op 't overgaan van den *Zandtberg* de voorsz. geprojecteerde Linie in gereedheit was, zo als dan ook dezelve op die tyd niet in gereedheit is geweest, maar naulyks begonnen was, de noodzakelykheit daar zoude wezen, dat *d'Engelsche* moesten retireren; dat het ook buiten contestatie is, dat, ingevalle *d'Engelsche* Troupes al gebleven waren, zulks niet zoude hebben belet, dat de Vyand in *Hulster-Ambacht* niet zoude hebben konnen indringen; dat ook hy gearresteerde, ingevalle dezelve op die tyd niet geretireert waren, naderhand met dezelve zeer zoude zyn belemmert geweest, om dat hy dezelve als dan zo gemaklyk niet zoude hebben konnen doen retireren, en waar van dan 't gevolg zoude hebben konnen zyn, dat dezelve Krygsgevangen zouden zyn gemaakt geworden, zo als de Generaal Major *Fuller* zulks voorziende, ook openlyk gezegt heeft, *dat hy heenging, om dat hy geen Krygsgevangen wilde wezen*; hebbende hy gearresteerde zelfs moeten bekennen, „ dat het heengaan van *d'Engelsche* na „ 't overgaan van den *Zandtberg* aan de verdere Defensie geen nadeel heeft „ toegebraght, want dat hy gearresteerde hen zelfs in order zoude hebben „ wechgezonden ". Dat ook hy gearresteerde ten tyde voorsz. zeer misnoegt is geweest dat alle de Troupes en dus dan ook de Nationale zich uit hun Camp hadden begeven, en gegaan waren agter den Dyk, „ voorwendende „ dat zy waren geretireert, en hun post zouden hebben verlaten ", daar 't nochtans zeker is, dat de Generaal Major *van Bronkhorst* met alle de Hoofd-

Offi-

Officieren na 't overgaan van den *Zandtberg*, alzo zy zonder eenige bepaalde *ordres* van hem gearresteerde waren, daar over met den anderen een ordentlyke Krygsraad hebben gehouden, en daar in met malkanderen geconcludeert en beslooten, 't geen zy ten meesten nutte oordeelden te behoren; dat ook de Troupes, alwaar zy eerst gecampeert lagen, zich aldaar by geen mogelykheit in order van Battaille hebben konnen rengeren, vermits zulks belet wierdt door de veelheit van Struiken, Heggen en Sloten welke aldaar gevonden wierden, en waar door ook was veroorzaakt dat de Regimenten niet naast malkanderen ten voorsz. eerster plaatze hadde konnen campceren, en dat het mitsdien daarom van de volstrekste noodzakelykheit is geweest, dat zy ten einde voorsz. agter den Dyk moesten marcheren; dat wanneer egter hy gearresteerde, zonder eenige de minste reden daar over zyn misnoegen toonde, de Generaal Major *van Bronkhorst* tegens hem gearresteerde als toen verscheide malen heeft gezegt; *laten wy 'er noch na toe marcheren, want onze Infanterye is noch wel* dertien honderd *Man sterk*, dat hy gearresteerde daar op 't Volk eenige passen voorwaarts heeft doen marcheren, en wyders, tot een ieders verwonderinge, „ in plaatze van onder den Dyk te blyven en daar langs te „ marcheren, geordonneert dat het Volk op den Dyk zoude komen, en zich „ met Pelotons twee diep rengeren ". Dat de Vyand daar door 't *oogmerk* van hem gearresteerde ontdekkende, aanstonds van den *Zandtberg* heeft beginnen te schieten; dat het Volk alzo op den voorsz. Dyk wat gestaan hebbende, hy gearresteerde heeft gezegt, „ dat het onmogelyk of doenlyk was, „ en dat hy dat *manœuvre* hadde gedaan om *d'Engelsche* Troupes te salveren, „ schoon zy het niet verdient hadden"; dat hy gearresteerde daar op ordre gegeven hebbende tot de retraite, vervolgens 't Regiment van *Deutz*, d'Esquadrons van *Saxen-Gotha*, en den Generaal Major van *Bronkhorst*, na *Stoppeldyk* heeft gezonden om na *Axel* over te varen. Dat hy gearresteerde op den 19. *Mey* des avonds om acht uur de *Moerschans* heeft versterkt met 180 Man en eenige Officieren van *Vilattes*, dat de Major *Sweerts* op dien avond en voorts noch tweemaal op den volgenden dag aan hem gearresteerde heeft doen rapporteren, „ *dat aldaar in 't geheel geen Artillerye Bediendens waren*, „ *als alleen een Soldaat die als Constapel ageerde*", doch dat daar op gene Artillerye bediendens na de *Moerschans* zyn toegezonden geworden. Dat aan hem gearresteerde gevraagt zynde, „ of hy gearresteerde, na dat de *Sandberg* „ over was, en hy zich na de Stadt had begeeven, van intentie geweest is „ om de Stadt te defenderen", hy gearresteerde daar op heeft geantwoordt, *dat hy van intentie geweest is een ordentelyke Capitulatie te bezorgen*, hebbende hy gearresteerde ook op een ander respect te kennen gegeven, *dat als 't Ambacht weg was, de Stadt niet te defenderen was*. Dat ook in den nacht tusschen den 9. en 10. *Mey* 't Voor-fort, aan den *Steensche* Dyk, de *Houte Klaas* genoemd, is ingenomen, en de bezettinge aldaar Krygsgevangen is gemaakt geworden, „ dat de bezettinge aldaar alleen is geweest van een Officier, een Ser- „ geant en twintig Man ", welke bezettinge aldaar wederom niet genoegzaam is geweest, om tegens de minste overval te konnen resisteren. Dat 'er ook op dien Dyk gene Voorposten zyn geweest of langs dezelve eenige Patrouilles gegaan hebben, zo als 'er mede langs den zelven Dyk gene Affnydingen of

1750. *January.*

1750. *January.* Traverses zyn gemaakt geweest, om 't aanaderen van de Vyanden door hunne Sappes te beletten; dat hy gearresteerde noch al by continuatie gebleven zynde in die gedagten, „ dat de Vyand niet aan de kant van *Hulster-Ambagt* „ de Stadt zoude attaqueren maar langs de kant van *St.-Jan-Steen*, en teffens „ ook dat begrip opgevat hebbende, dat de Vyand meester zynde van *Hul-* „ *ster-Ambacht*, de Stadt niet konde gedefendeert worden", vervolgens dan ook aan die kant gene de minste preperatien heeft gemaakt, om de Stadt, ingevalle de Vyand aldaar mochten komen, in eenige staat van defensie te stellen: Dat des nachts, tusschen de voorsz. 9. en 10. *Mey*, in de Bedekte Weg aan de kant van *Hulster-Ambacht*, de twee Regimenten van *Canisius* en van *Heukelom* hebben gelegen, dan dat op den 10. *Mey* des morgens om vyf uur, op order van hem gearresteerde, de twee voorsz. Regimenten uit de Bedekte Weg zyn getrokken, zynde aldaar alleen gebleven een Kapitein en honderd Man; dat voorts ook dien dag zyn wechgezonden de Regimenten van *Saxen-Gotha* en *Thierry*, als wanneer de Bedekte Weg aan de kant van *Hulster-Ambacht* in 't geheel is verlaten. Dat den Lieutenant-Collonel *Steffens* 's morgens van den voorsz. dag, by hem gearresteerde gekomen zynde, en aan den zelven gezegt hebbende, *dat hy drie Stukken Zesponders Metaal van de Vernagelde Stukken in de Stadt hadde gebragt, dat hy dezelve bruikbaar hadde gemaakt, en geplaatst hadde op 't Galge Bolwerk tusschen de Bagyne en Dubbelde Poort*, hy gearresteerde daar op aan den Lieutenant Collonel *Steffens* heeft gevraagt, *wat die Stukken daar deden, want dat aldaar geen attacque te wagten was, en dat hy wel wist, dat de Vyand daar niet zoude attacqueren*, hebbende hy gearresteerde na de Retraite in de Stadt nooit aan den Lieutenant-Collonel *Steffens* eenige ordres gegeven, om 't Geschut gereed te maken of om Volk daar by te zetten. Dat mede op dien dag, of in den avond, of nacht daar aan volgende, op ordre van hem gearresteerde de Forten de *Verrekykers* zyn verlaten, na dat alvorens aldaar 't Canon was vernagelt geworden. Dat op den 11. *Mey* 's morgens zeer vroeg hy gearresteerde aan den Directeur *van Dun*, in presentie van eenige Ingenieurs zyn advis gevraagt hebbende, *wat'er nu moest gedaan of in 't werk gestelt worden*, hy gearresteerde, wanneer de Directeur *van Dun* antwoorde, *dat 't Volk in de Bedekte Weg aan de kant van Hulster-Ambacht behoorde geplaatst te worden*, daar op heeft gezegt, *Sacrament! myn Heer, dat vraag ik u niet, antwoord wat'er op den Steenschen Dyk moet gedaan worden, daar zullen zy komen*; dat daar op d'Ingenieur *Harinxma* en *van Wyk* mede aan 't Commandement gekomen zynde, en hy gearresteerde insgelyks aan hen, hunne gedagten gevraagt hebbende, hy gearresteerde, wanneer die twee Ingenieurs ook te kennen gaven, dat hun sentiment was, *dat het Volk in de Bedekte Weg aan de kant van Hulster-Ambacht behoorde geplaatst te worden*, daar op heeft geantwoort, *Sacrament! je weet 'er geen van alle voor den donder van*, dat hy gearresteerde voorts als toen heeft geordonneert, dat 'er aanstonds eenige paaltjes zouden geslagen worden tusschen d'Eyke en Willige Boomen aan den *Steenschen* Dyk; zynde hy gearresteerde kort daar na met den Lieutenant-Collonel *Steffens*, mitsgaders met de Lieutenants *Muller*, *Biesenbroek*, van *Ingen*, *Brocades* en *Engelin*, gegaan na 't *Havenfort* by den *Steenschen* Dyk, om 't zelve te gaan bezichtigen; dat het omtrent dien tyd, zynde geweest omtrent half acht,

acht, *is* gebeurt, dat een Corporaal quam aanlopen en aan hem gearresteerde te kennen gaf, *dat de Vyand voor de Dubbelde Poort was, en Appel sloeg*; dat, *hy* gearresteerde zyn Adjudant Generaal derwaarts gezonden hebbende, hy gearresteerde kort daar op is gevolgt, en aldaar met een *Fransch* Officier heeft gesproken, staande hy gearresteerde aan d'eene en de *Fransche* Officier aan d'andere kant van de Barriere, op welken tyd de Vyand reets aan de kant van *Hulster-Ambacht* tot op de Voet van de Glacis genadert was. Dat hy gearresteerde daar na den voorn. *Franschen* Officier, zynde geweest den Grave *van Broglio*, na 't Commandement heeft gebraght en aldaar met denzelven, *buiten presentie van een eenige der Hoofd-Officieren van 't Guarnizoen*, Conferentien gehouden, dat 'er gedurende die Conferentien niet alleen verscheidene *Fransche* Officieren langs de Bedekte Weg tot de Palissaden hebben gereden, die aldaar alles hebben konnen zien en recognosceren, wat tot hun oogmerk diende, maar ook dat 'er zelfs op die tyd verscheidene *Fransche* Officieren al in de Stadt zyn geweest, welk laatste hy gearresteerde zelfs heeft geadvouëert, met byvoeginge, *dat dezelve wederom 'er hebben moeten uitgaan, en dat zy zeer gereprehendeert waren door den Grave van Broglio.* Dat hy gearresteerde 's morgens om elf uuren de Hoofd Officieren aan 't Commandement wel heeft geroepen dan dat zulks geen ordentelyk geconvoceerde Krygsraad is geweest, om daar in t'overwegen de poincten van Capitulatie, om aan den Vyand voor te stellen, maar dat in tegendeel alleen maar een klein raisonnement, *stante pede*, is gehouden, hebbende hy gearresteerde als toen alleen gezegt, „ dat men Vierhonderd Man, drie Stukken Canon, en alle tekenen „ van Eer konde uittrekken, doch dat hy gearresteerde zulks hadde afge- „ slagen, om dat de Vyand mede over *Axel* wilde Capituleren ". Dat hy gearresteerde 's avonds de Hoofd Officieren wederom aan 't Commandement heeft geroepen en gezegt, „ dat de Vyanden van *Axel* afzagen, en dat de laatste „ propositie door den Marechalk *van Saxen* aan 't Guarnizoen gedaan, na al- „ vorens de vraag, om met alle tekens van Eer uit te mogen trekken, afge- „ slagen te hebben ", was geweest, om hem gearresteerde beneffens zyn Adjudant en Brigade-Major en vier honderd Man met d'Officieren, na proportie der sterkte van 't Guarnizoen, en drie Stukken Canon, te laten uittrekken, latende de voorsz. Officieren alle hunne Equipages. Dat de voorsz. Hoofd-Officieren in een begrip zynde, dat de Stadt in dien toestand, waar in dezelve zich op dien tydt bevond, niet lange konde gedefendeert worden, te minder, om dat naderhand gebleken is, dat de Vyanden gedurende de Conferentien, welke van des morgens tot des avonds toe over de Capitulatie gehouden waren, niet alleen alles hadden aangebraght, om de Stadt aanstonds te bestormen, maar dat de Vyanden zelfs reets zo na zyn geweest, dat zy de Poorten konden forceren, vervolgens dan in de voorsz. propositie zyn gekomen; dat hy gearresteerde van hunne toestemminge heeft willen hebben een schriftelyk bewys, door alle getekend, en wel specialyk, dat daar in zoude moeten gesteldt worden, „ dat zy Hoofd Officieren hem gearresteerde verzogten, om „ die propositie aan te nemen ", dat de voorn. Hoofd-Officieren aldus zo een geschrift getekend hebbende, hy gearresteerde, zo met opzigte tot de Propositie door den Marechalk *van Saxen* gedaan, als met relatie tot het teknen van 't voorsz.

1750. *January.*

1750. *January.* 't voorsz. geschrift, de voorn. Hoofd-Officieren zeer merkelyk heeft geabuseert, vermits dezelve in een suppositie zyn geweest, dat hy gearresteerde afzonderlyk hadde gecapituleert over 't Volk, 't geen in de *Moerschans*, *'t Havenfort*, *Ravelyns-Poorten*, en andere Posten zich bevondt, mitsgaders over de Zieken en Gebleffeerden, daar nochtans van agteren gebleken is, „ dat hy gearresteerde alleen gedagt heeft om 't Guarnizoen, 't geen na de letter in de Stadt „ was, en zulks dat 'er nu, na aftrek van 400 Man welke geen Krygsgevangen „ zyn, wel na giffinge 1500 Man, en na die proportie ook meerder Officieren „ Krygsgevangen zyn gemaakt geworden". Dat hy gearresteerde *gene Articulen van Capitulatie heeft ontworpen*, om, gelyk de gewoonte is, na goedkeuring van de Hoofd-Officieren, dezelve aan een Vyand, met wien men handelt, over te geven, ten einde daar op zoude konnen werden aangetekend, 't geen geaccordeert of niet geaccordeert werd, maar dat in tegendeel hy gearresteerde dezelve met den Grave *van Broglio* heeft ontworpen, hebbende hy gearresteerde voorgegeven, „ dat zulks is geschied volgens d'orders van den Grave *van Saxen*, „ buiten welk hy niet konde gaan, en by welke Capitulatie dan, door hem „ gearresteerde en den Grave *van Broglio* ontworpen, reden wordt gegeven, „ waarom dezelve aan hem gearresteerde wierdt geaccordeert, namentlyk; *En Consideration de la belle & vigoureuse Defence, que le General a faite dans le Fort du Sandberg, qui merité l'éloge & l'Approbation de tout le monde.* Dat de Magistraat van de Stadt gehoort hebbende van de conferentien, welke gehouden wierden over de Capitulatie, daar op ook een verzoek of Poincten van Capitulatie voor de Stadt aan hem gearresteerde hebben ter hand gestelt, *met verzoek van een gunstige voorspraak by den Grave van Broglio.* Dat hy gearresteerde 's avonds eenige Leden van de Magistraat aan 't Commandement geroepen hebbende, en buiten de Kamer, *alwaar den Grave van Broglio te schryven zat*, gekomen zynde, tegens dezelve heeft gezegt, „ de Stadt en 't Guarnizoen hebben een „ goede Capitulatie, en dat om die te verkrygen veel hadden gecontribueert, „ dat de *Franschen* hem hielden te wezen *Comte de la Rocque*, om dat hy een Neef „ in *Vrankryk* hadde, die tot Graaf was gemaakt, met verzoek, dat zy hem by „ occasie daar voor ook wilden houden, en dat zy daar van de Heren *de Beau-* „ *fort* en *Sonsbeek* wilden verwittigen, op dat zy zich daar na zouden schikken", zeggende hy gearresteerde als nu; dat zulks alles badinerende is geweest. Dat gelyk hy gearresteerde op den 10. *Mey* de twee Regimenten van *Saxen-Gotha* en *Thierry* heeft wechgezonden, mitsgaders noch ten zelven dage de twee Officieren met d'Artillerye Bedienden, welke daags te voren aangekomen waren, en eindelyk noch den Directeur Generaal der Zeewerken *van Doeveren*, hy gearresteerde zo op gelyke wyze, als geen intentie hebbende gehad om de Stadt te defenderen, vervolgens hadde konnen en behoren wech te zenden den Directeur, d'andere Officieren van d'Artillerye en derzelver Bedienden, mitsgaders d'Ingenieurs, hebbende hy gearresteerde hier omtrent niets anders gezegt, *als dat hy den Directeur gaarne by hem hielde, en dat d'anders het hem niet gevraagt hadden.* Dat zedert het veroveren van den *Zandtberg*, aan de kant van 't *Ambacht*, geen een eenige Schoot van of op de Stadt is gedaan; dat egter wanneer hy gearresteerde zo veel Volk in de Stadt heeft gehouden, als hy nodig geoordeelt heeft, „ de Vyand, zonder de gewone Ceremonien van Trenchees t'ope-

„ nen,

„ nen, *Batteryen* op te werpen, zich te Logeren op de Glacis, &c. van de „ *Stadt* by geen mogelykheit zoude hebben konnen meester worden", en mitsdien dat wanneer na 't overgaan van den *Zandtberg* aanstonds in de Stadt aan de kant van *Hulster-Ambacht* op alles behoorlyke order was gestelt, de Stadt het als dan noch wel eenige dagen zoude hebben konnen houden. Dat hy gearresteerde op den 21. *April* om ligte Artillerye heeft geschreven, dewelke hy gearresteerde ook bekomen heeft, dat hy gearresteerde op den 25. *April*, en dus den vierden dag daar na, om zware Artillerye heeft geschreven, dan welke Brief eerst op den 2. *Mey* aan den Raad is gekomen. Dat het ondertusschen zeker is, dat zo hy gearresteerde meerder zware Artillerye nodig hadde gehad, hy gearresteerde dan op den 21. *April* om dezelve mede hadde konnen schryven, vermits in de tusschen tyd van de voorsz. vier dagen geen notable omstandigheden waren voorgevallen, die hem eerst op den 25. *April* zouden genootzaakt hebben, om daarom als toen eerst te moeten schryven; dat ook hy gearresteerde op den 21. van gedagten moet geweest zyn, dat hy niet anders als ligte Artillerye nodig hadde, vermits hy by deszelfs Brief op den 17. *April* aan den Raad van Staten afgezonden, en waar by hy dan om de voorsz. ligte Artillerye heeft verzogt, onder andere deze woorden gebruikt heeft; *zo op 't moment, by 't sluiten van dezen Brief, ontfang ik een Expressen van den Furst van Waldek, dewelke my doet hopen, noch in kort een Secours te zullen bekomen, als wanneer wy allen hier vertrouwen, wel te zullen doen.* Hebbende hy gearresteerde van tyd tot tyd daar na, buiten en behalven de twee Regimenten van *Canisius* en van *Heukelom*, welke aldaar waren, noch bekomen de Regimenten van *Vilattes*, namentlyk op den 22. *April* vier Compagnien, en de verdere Compagnien tusschen den 23. en 24. dito. 't Regiment van *Saxen-Gotha* tusschen den 24. en 25. *April*. 't Regiment van *Thierry* op den 1. *Mey*. Drie Regimenten *Engelsche* op den 3. *Mey*, op den 6. dito Vierhondert Bergschotten, 't Regiment van *Deutz*, op den 7. mitsgaders noch de volgende Esquadrons Dragonders (behalven die van *Mattha* welke aldaar reets waren, doch die naderhand na *Axel* zyn gezonden) twee Esquadrons van *Saxen-Gotha* op den 27. *April*, en noch twee Esquadrons van *Massau* op den 3. *Mey*. Dat op den 5. *Mey* vier halve Cartouwen uit de Stadt na de Linie gevoerd zynde, de Boeren uit moedwil twee van dezelve in een Sloot hebben gereden, waar van 'er een in de Sloot is blyven leggen, en 't andere 'er uitgehaalt zynde, daar mede ook is geschoten geworden, dat egter de twee andere Stukken op haar post niet zyn gebragt, maar dwars met de Trompen langs de Linie zyn blyven staan, zonder ooit gebruikt te zyn geworden, dat de Lieutenant-Collonel *Steffens* tot tweemalen toe om Volk gevraagt hebbende, om de voorsz: Stukken op haar posten te brengen, hy gearresteerde wel heeft geantwoord, *dat hy hem Volk van de Schotten zoude geven, en dat hy Lieutenant-Collonel maar daar na toe zoude zenden*, dat de Lieutenant Collonel *Steffens* tot tweemalen toe een Officier na de *Schotten* gezonden hebbende, t'elkens tot antwoord heeft gekregen, *dat 'er geen ordre van hem gearresteerde was*; Dat den Lieutenant *Haubener* op ordre van den Lieutenant-Collonel *Steffens* daar van aan hem gearresteerde rapport gedaan hebbende, egter daar op niets is gevolgt. Dat gelyk als hy gearresteerde telkens de voorname defensie heeft toegeschreven aan 't bekomen

1750. *January.*

1750. January. komen der Zware Artillerye, hy gearresteerde dan ook 't eene Stuk uit de Sloot hadde moeten doen halen, en nevens de twee andere op haar posten doen brengen, om daar van na behoren gebruik te konnen maken. „ Dat hy „ gearresteerde gedurende de Belegeringe nooit een eenige ordentelyke Krygs- „ raad heeft geconvoceert, om daar in t'overleggen, wat na omstandigheden „ van tyden en zaken behoorde in 't werk gestelt te werden, hebbende hy „ gearresteerde in tegendeel alles na eigen zinnelykheit *willekeurig* bestuurt, en „ gezegt, *dat hy 't Concept en 't Plan in zyn hoofd hadde, en dat hy zulks zaude* „ *volgen*"; dat als iemant hem iets wist te vertellen, „ hy dan wel horen wilde, „ maar na geen Instructien of Advisen, want dat hy een Man was van 70 ja- „ ren oud, dat hy van zyn dertien jaren hadde gedient, dat hy meer als alle „ anderen wist, dat hy wel wist, wat hem te doen stond, en dat hy daar van „ niet zoude afwyken". Dat hy gearresteerde de meeste Luiden die by hem quamen, wanneer zy iets te zeggen of te rapporteren hadden, „ t'elkens „ met brutaliteiten heeft bejegent of van de hand gewezen, zodanig dat de „ meeste bang waren om by hem te komen". Dat het ook dikwyls is gebeurd, dat hy gearresteerde zonder aan de zodanige eenige ordres te geven, dezelve heeft afgewezen met te zeggen, *dat hy zyne Depeches vervaardigen moest*; dat hy gearresteerde altoos geoccupeert is geweest met schryven, en waar door veroorzaakt is, dat de Luiden, die ietwes te zeggen of te rapporteren hadden, wel uuren hebben moeten wagten, alvorens zy Audientie hebben konnen krygen. Dat hy gearresteerde alle de Schepen in *Hulst* en *Hulster-Ambacht* geweest en in 't vervolg aldaar gekomen zynde, tot 's Lands dienst heeft geprest; dat hy gearresteerde aan eenige weinige der Ingezetenen heeft gepermitteert, om eenige van die Schepen te gebruiken en hunne goederen daar mede te transporteren en te salveren: Dat hy gearresteerde op den 20. en 21. *April* onder anderen heeft geprest twee Schepen van *Ary van Raamsdonk* en *Jacobus Turnbout*, om op zicht van de Presbrief te varen na *Vlissingen* in 's Lands dienst, en aldaar gelost hebbende, aanstonts wederom te komen, om Ammunitie te laden; dat de voorn. *Ary van Raamsdonk* „ drie Vragten met particuliere goede- „ ren van hem gearresteerde na *Vlissingen* heeft gedaan, en daar na noch een „ na *Ter-Goes* met zes Koets- en twee Rypaarden", hebbende hy gearresteerde daar omtrent gezegt, *dat men indien tyd de Schepen niet nodig hadde.* „ Dat de „ voorn. Schipper *Turnbout* vyf of zes ladingen met de particuliere Goederen „ van hem gearresteerde heeft wechgevoerd, waar onder zelfs geweest zyn *twee* „ *geschilderde Pruissische Granadiers*", hebbende hy gearresteerde voorgegeven, *dat de voorn. Schipper maar een Vragt zoude hebben gedaan*, terwyl de Luiden van 't Guarnizoen dikwyls hebben gelachen, en ook quaad gesproken, „ dat „ hy gearresteerde zelfs de voorn. twee geschilderde Pruissische Granadiers had- „ de doen inschepen, daar hy gearresteerde aan de voorn. twee Luiden en aan „ alle d'andere scherpelyk hadde geinterdiceert, van gene Goederen der Re- „ genten, Burgers, Ingezetenen, en van wie 't ook zoude mogen wezen, in „ te schepen en te laden, *voor dat alle de zyne wechgevoerd waren*, en 't en zy „ zy daar toe door hem gearresteerde mondeling of schriftelyk waren gelast"; hebbende hy gearresteerde aan vele van d'Ingezetenen met brutaliteiten geweigert, zodanig een briefje te geven, en waar door de meeste zyn belet geweest, hun-

hunne goederen te falveren, en 't ondertusschen zeker is, dat, schoon de voorn. twee Luiden geprest waren, om Ammunitie te laden, dezelve egter nooit eenige Ammunitie ten dienste van den Lande gevoert hebben, zo als hy gearresteerde zulks ook heeft moeten advoueeren en bekennen, voorgevende, *dat 'er geen occasie is geweest, om die te balen.* Dat, wanneer hy gearresteerde eerst 't Dorp van *Sint-Jan Steen* met gloejende kogels heeft beschoten, en naderhand op den 26. *April* de verdere Huizen door een Detachement in den brand heeft doen steken, hy gearresteerde daar van bevorens aan de Magistraat van dat Dorp *geen kennis heeft gegeven*, om d'Ingezetenen t'adverteren van hunne goederen te bergen en te salveren, en waar door ook vele Papieren van de Griffie aldaar zyn verbrand. Dat op den 10. *Mey* 's avonds den Lieutenant Collonel *Zuylen van Nievelt*, Commanderende ter dier tyd de twee Esquadrons van den Collonel van *Massau*, verpligt is geweest, alle de Paarden buiten de Stads Poorten in *Hulster-Ambacht* ten prooje van den Vyand te jagen, „ om „ dat die Paarden in geen driemaal vier en twintig uuren eenig voedzel hadden gebruikt, door welkers gebrek al eenige dood ter aarde waren nedergevallen, dat dit gebrek, daar de Stadt doch stond over te gaan, door hem „ gearresteerde noch *een groote quantiteit Hooy in de Schuur van de Weduwe* „ *Streso bad leggende*, en welk Hooy, hy gearresteerde, naderhant *present* heeft „ gedaan aan den Franschen Commandant *Guiljain*; welk Hooy de Magistraat „ van *Hulst* naderhand van den *Franschen* Commandant gekogt hebbende, daar „ mede gedeeltelyk de gerequireerde fouragie heeft goed gedaan".

Door al 't welke hy gearresteerde en verweerder zich heeft schuldig gemaakt aan zeer grove en verregaande nalatigheden, voornamentlyk voorgekomen uit *hoofdigheit* en *hoogmoed*, als hebbende nooit van gedagten willen veranderen, wanneer hy eens een concept hadde opgevat, dat de Vyand op deze of gene plaats zoude komen; maar in tegendeel, wanneer men duidelyk zach en ondervond dat de Vyand een gantsch ander oogmerk hadde, en ook met 'er daad op een andere plaats zich vertoonde, en met ernst en veel hevigheit de Werken elders of op eene andere plaats attacqueerde, *onverzettelyk is gebleven*, blyvende ondertusschen hy gearresteerde de Vyanden in hun aannaderen met hunne werken met een zeer indifferent en onverschillig oog aanzien, zonder daar tegens, na Krygsgebruik, in 't werk te stellen, 't gene anderzints tot weringe van den Vyand en deszelfs werken konde gedaan, en noodzakelyk hadde moeten in 't werk gestelt worden; en zulks alles willekeurig, zonder ooit iemants raad, 't zy afzonderlyk, 't zy by een geconvoceerde Krygsraad, te hebben willen innemen, in zo verre zelfs, dat, wanneer noch al eenige propositien tot het hernemen van veroverde Werken door den een of ander zyn gedaan, of eenig advis ter betere defensie voorgestelt wierd, dezelve door hem gearresteerde met veragtinge zyn verworpen, als gemeent hebbende, zo 't schynt, dat het tegens zyne Eer en Fatzoen zoude gestreden hebben, wanneer hy van een concept en begrip eens by hem opgevat en geformeert, zoude zyn afgegaan, en 't zelve zoude hebben moeten veranderen, en waar van ondertusschen de Vyand zeer merkelyk zyn voordeel heeft gemaakt, en ook daar door in weinige dagen meester is geworden van *Hulst* en *Hulster-Ambacht*, en waar van de smertelyke gevolgen zyn geweest, dat in 't particulier de Provincie van

1750. *January.*

Zee-

1750. *January.* *Zeeland* in d'uitterste benaaudheit en gevaar is gebragt, en dat in 't generaal de *Republicq* daar van verder d'allernadeligste uitwerkzelen moet gevoelen; daar hy gearresteerde gelegendheit heeft gehad, om door 't sluiten, ten minste door 't zeer lang ophouden van de progressen der Vyanden voor zich zelve *eene onsterffelyke Eer* t'acquireren, en aan de *Republicq* een important Voordeel toe te brengen, by aldien hy zich na behoren hadde bedient van 't getal Troupes, en 't Geschut, waar van hy in genoegzaam aantal op dien tyd wanneer zulks 't meeste wierd gerequireert, is voorzien geweest; behelpende hy gearresteerde zich als nu daar mede, „ dat 'er voormaals op verscheide tyden ze„ kere Bestekken aan den Raad van Staten zouden zyn gezonden geweest, om „ de Stadt en het Ambacht met nieuwe Werken te versterken, dan 't geen „ niet zoude zyn agtervolgt en werkstellig gemaakt geworden", daar 't nochtans zeker is, dat hy gearresteerde d'aan hem toevertrouwde plaats hadde moeten defenderen, zodanig als dezelve ten tyde van de Belegeringe zich bevonden heeft, en in welke constitutie dezelve in voorgaande tyden ook met succes is gedefendeert geweest: Zynde 't wyders onverschonelyk, „ dat hy „ gearresteerde als nu, door 't gemeen maken van zyne defensie, aan de pu„ blicque werelt tragt te geven een indruk, als of hy, van intentie zynde ge„ weest om d'alleruitterste efforts ter defensie van d'aan hem toevertrouwde „ post aan te wenden, alleen daar in was belet, door dien hy, niet tegen„ staande zyne menigvuldige en herhaalde instantien by de Heren *Staten Gene*„ *raal*, en *Raden van Staten*, van alle 't verzogte, zo van Troupes als Artil„ lerie, was verstoken, en ontzet gebleven": Hebbende hy gearresteerde daar toe een notoir misbruik gemaakt van de Resolutien van de voorsz. Hoge Colleges, voor eerst van de Resolutie van den Raad van Staten van dato den 1. *December* 1745. waar by aan hem gearresteerde is aangeschreven, *dat het aan den Raad ondoenlyk was, om alle de Steden en Forten van de Republicq te geven, alle d'Artillerie en Ammunitie van Oorloch, nodig tot eene complete defensie, dat de Raad aan de Steden in Vlaanderen hadde gegeven 't nodige tot eene matige defensie, en dat de Raad ordre hadde gestelt, om in 's Landts stapel Magazynen te Dordregt en te Delff in voorraad te geven, 't geen nodig zoude zyn tot eene complete defensie van een of twee Steden, welke boven andere met eene belegeringe zouden worden gedreigt*, bestaande 't notoir misbruik van hem gearresteerde in opzigt van die Resolutie daar in, „ dat hy gearresteerde niet alleen niet heeft ge„ daan 't gunt tot eene matige defensie wierd vereischt, maar dat hy ook „ daar en boven, wanneer de nood aan hem quam, heeft gekregen, niet 't „ geen tot eene matige defensie diende, maar alles wat hy requireerde; heb„ bende hy gearresteerde noch voor 't overgaan van den *Zandtberg* onder zyne „ ordres gehadt de Battaillons van *Canisius*, van *Heuckelom*, *Villattes*, *Saxen-* „ *Gotha*, *Thierry*, *Deutz*, drie Battaillons *Engelsche* Troupes, benevens vier„ hondert Bergschotten, alle Infanterie, als ook noch twee Esquadrons Dra„ gonders van *Massau*, en twee Esquadrons van *Saxen Gotha*, en zulks in ef„ fecte zo veel als hy by deszelfs berigt van den 13. *Mey* 1745, ten processe „ geproduceert, hadde vereischt tot de defensie van *Hulst* en *'t Ambacht*, na„ mentlyk 5000 man Infanterie en vier Esquadrons Dragonders: Van welke „ Troupes hy gearresteerde voor 't innemen van de *Kykuiten*, en zulks op een

„ tyd

„ tyd wanneer de Vyand noch geen duimbreed terrain voor *Hulst* had gewon- 1750.
„ nen, onder zyn bevel gehad heeft de Battaillons van *Canisius*, van *Heuc-* *January.*
„ *kelom*, *Villattes*, *Saxen-Gotha*, twee Esquadrons Dragonders van *Mattha*, wel-
„ ke daar na zyn verzonden, en twee Esquadrons van *Saxen-Gotha*, en zulks
„ overvloedig, om daar van de nodige bezettinge voor de *Kykuiten*, op den
„ smallen Dyk van *Kieldrecht* gelegen, te geven, als mede zo veel volk, als
„ tot soutien en verzekering van die posten wierd gerequireert", en zynde 't boven dien een waarheit, die uit de Missiven van hem gearresteerde, zo aan Haar *Hoog Mog.*, als aan den *Raad van Staten*, en de Ministers van de voorsz. Colleges, met de Resolutien by die beide Vergaderingen daar op genomen, tot confusie van hem gearresteerde moet consteren, „ dat by hem gearresteer-
„ de, gedurende de belegeringe van *Hulst*, geen eene Missive is geschreven,
„ waar op aanstonts, en zelfs meest staande Vergaderinge, is gedelibereert,
„ en terstond is geresolveert, en d'ordres tot het vervaardigen en afzenden
„ van 't gerequireerde zyn gegeven, zynde daar van een notabel blyk daar in,
„ dat, wanneer hy gearresteerde op den 21. *April* 1747. by Missive aan den
„ Raad van Staten (door hem gearresteerde ten processe geproduceert) om
„ ligte Artillerie heeft geschreven, hy dezelve reets op den 30. *April* daar
„ aan volgende heeft ontfangen, en dus zo schielyk, als by mogelykheit kon-
„ de geschieden, en zynde 'er ook gene reden uit te denken, waarom hy gear-
„ resteerde op dien tyd ook niet om zware Artillerie heeft geschreven, dewel-
„ ke hy als dan ter zelver tyd zoude hebben ontfangen", hebbende hy gearresteerde ook wel eene Missive aan den Secretaris *van der Hoop* geschreven, om de zware Artillerie, en 't daar toe nodige, dan welke Missive niet eerder als op den 2. *Mey*, staande Vergaderinge, voormiddags om half twaalf, aan den voorn. Secretaris is geworden, uitweizens 't Declaratoir op d'originele Missive gestelt, en door de Heren *van Wassenaar*, *Verelst*, *de la Bassecour* en *van der Hoop* eigenhandig getekend, en waar op als toen terstond de nodige ordres by den Raad zyn gestelt, dan welke Artillerie door 't arriveren van de voorsz. Missive niet eerder dan op den 2. *Mey*, ook niet tydig genoeg heeft konnen verzonden worden, behalven noch dat, ingevalle de voorsz. Artillerie door hem gearresteerde was bekomen geweest, dezelve zekerlyk in handen van de Vyanden zoude zyn gevallen, en dat ook hy gearresteerde de voorsz. Artillerie, bestaande in 50. Stukken grof Geschut, meest verzogt, niet om den *Zandtberg* voor eene Attacque te secureren, „ maar om daar mede de Schorren van
„ *Absdale*, alwaar de Vyand geen Attacque heeft geformeert, te bestryken", en dat ook hy gearresteerde, binnen *Hulst* hebbende gehad zes halve Cartouwen, daar van aan den *Zandtberg* geen 't minste gebruik heeft gemaakt, en waar uit dan blykt, dat het is ten uitterste vergezogt, wanneer hy gearresteerde de defensie van den *Zandtberg* aan 't bekomen van de verzogte Artillerie heeft geaccrocheert.

Bestaande voorts 't misbruik van de Resolutien van Haar *Hoog Mog.* daar in; dat gelyk hy gearresteerde zich bedient van derzelver Resolutien van dato 6. *Mey* en 9. *Mey* 1747. *tot het verzenden van Troupes, in cas van nood, na Zeeland*, om daar door zyn gehouden gedrag in dat opzigt te justificeren, 't vervolgens

 notoir

1750. *January.* notoir is, dat hy gearresteerde, of alle de Troupes hadde moeten by zich houden, om de plaats te defenderen, of, in gevalle zulks onmogelyk was, by 't overgaan van den *Zandtberg* 't gehele Corps na *Axel* doen retireren, en niet 1500 Man, benevens den Directeur, Ingenieurs en Artillerie bedienden, in die tyd zo hoogstnodig voor den dienst van den Lande, in handen van den Vyand te doen vervallen; gelyk 't voorts ook onverschonelyk is, dat hy gearresteerde deszelfs Misdaad, door 't beschuldigen van den Generaal Major van *Bronkhorst* en andere Officieren, heeft tragten te bedekken, daar 't nochtans ten processe gebleken is, „ dat hy gearresteerde, jalours van zyne auctoriteit, „ aan den voorn. Generaal Major wel heeft gegeven, in den naam, 't Com- „ mando aan den *Zandtberg*, en over de Troupes daar omtrent, doch zo, dat „ de voorn. Generaal Major met 'er daad aldaar geen dispositien heeft konnen „ maken, als alleen op approbatie van hem gearresteerde, dewelke ook daar „ in verandering ten quade heeft gemaakt, die hy naderhand genoodzaakt is „ geweest te redresseren", en hebbende den voorn. Generaal Major van zyne dispositien ook van tyd tot tyd rapport aan hem gearresteerde laten doen, en zynde 't daar en boven zeker, dat, ingevalle de Generaal Major van *Bronkhorst*, na 't overgaan van den *Zandtberg*, met de Troupes was gebleven ter plaatze alwaar hy gearresteerde zulks hadde gewilt, daar door geen 't minste voordeel aan de defensie toegebraght, en in tegendeel de Troupes, blootstaande, zonder de minste bedekking, aan 't Geschut van den Vyand en aan eene gehele affnyding van retraite zouden zyn geëxponeert geweest; behalven, dat ook nergens door hem gearresteerde een schaduw van bewys is overgelegt, of ergens ten processe consteert, „ dat, na dat de voorn. Generaal Major met de „ Troupes na den Dyk ten processe gemeld was gemarcheert, tot de geordon- „ neerde retraite door de gearresteerde, eenige *Franschen*, en voor al niet een „ Corps van dezelve, in 't *Ambacht* was doorgedrongen", waar in nochtans 't essentiele, van 't geen waar mede hy gearresteerde den voorn. Generaal Major heeft tragten te beschuldigen, bestaat; zynde 't voorts gebleken, dat de Hoofd Officieren, welke op den 11. *Mey* 1747. een schriftelyk verzoek om te Capituleren, op 't begeren van hem gearresteerde, hebben gedaan, daar toe hebben moeten komen, vermits hy gearresteerde, door zyne negligentie, aan die zyde van de Stadt geen de minste preparatien tot defensie hadde gemaakt, en den Vyand tot aan den voet van 't Glacis hadde laten naderen.

Alle 't welke zaken zynde die in den Militairen dienst, mitsgaders in een persoon, aan wien zo een gewigtige plaats is toebetrouwt geweest, niet konnen worden getolereert, maar andere ten exempele behoren te worden gestraft. ZO IS 'T, dat d'*Extraordinaire* HOGE KRYGSRAAD DER VEREENIGDE NEDERLANDEN en GEADJUNGEERDE LEDEN, met rype deliberatie van Rade, doorgezien en overwogen hebbende, al 't gunt ter materie dienende was, en heeft mogen moveren, Doende Recht, den gearresteerde Gecasseert hebben, en denzelven Casseren by dezen, van alle Militaire Charges, die hy in dienst van dezen Staat heeft bekleedt, condemneren hem voorts om gebraght te worden ter plaatze alwaar men gewoon is Criminele Justitie te doen, en aldaar Gestraft te worden, met den Zwaarde, dat 'er de Dood na volgt,

volgt, verklaren voorts alle des gearresteerdes Goederen verbeurt ten behoeve van de Generaliteit, en Condemneren hem in de kosten en misen van de Justitie, als mede in de kosten van den Processe. 1750. *January.*

Aldus Gesententieert in *'s Gravenhage* den 10. *April* 1748, by de Heren *Pretorius*, Generaal, en Præsident, *Joost Lewe*, *van Kretschmar*, *Des Villates*, *Feriet*, *van Kinschot*, *van Glabbeecq*, *Hæufft*, *De Villegas*, Lieutenant Generaals, *Graaf van Nassau*, *Onderwater* en *Deutz*, Generaal Majors. (Onderstond) in kennisse van my (Was getekend) *L: L: van Reenen.* Hebbende op zyde gedrukt 't Zegel van den Hogen Krygs-Raad der *Vereenigde Nederlanden*, gedrukt in een rode Ouwel, overdekt met eene papiere Ruite.

Aan 't Hoofd stond; ZYNE HOOGHEIT gezien ende geëxamineert hebbende de nevenstaande Sententie, approbeert dezelve, zo als die is leggende; doch willende egter præfereren Gratie, voor rigeur van Justitie, ordonneert, dat in plaatze, dat de gearresteerde met den Zwaarde zoude worden gestraft, zo dat'er de Dood na volgt, en deszelfs goederen geconfisqueert ten behoeve van de Generaliteit, de gearresteerde zal gestraft worden met het Zwaard over 't Hoofd, ende voorts ten zynen kosten zyn leven lang gedurende zal worden geconfineert op *Loevestein*, en dat alzo de voorsz. Straffen, mitsgaders de verdere Leden van de Sententie aan den gearresteerde ter Executie zullen worden gestelt. Welke Executie *Zyne Hoogheit* goed vindt, dat zal worden gedaan aan 't Hoofd van 't Leger, en dat ten dien einde de gearresteerde derwaarts zal worden getransporteert. Actum *'s Hage* den 30. *Mey* 1748. (Was getekend) PRINCE d'ORANGE & NASSAU. (lager stond) Ter ordonnantie van ZYNE HOOGHEIT, en was gecontrasigneert J. DE BACK.

(Onderstond)

Uitgegeven voor Copie

In kennisse van My

(*Was getekend*)

L: L: VAN REENEN.

Hoedanig die Sententie uitgevoerd is, Zie *'t Nederl. Gedenkboek* van den jare 1748. *II. Deel*, *pag.* 88.

Wanneer denzelven eenigen tyd op dat Fort gezeten hadde, verkreeg hy de Vryheit, om, met een Onder Officier, een Wandeling op deszelfs veruitziende Hoofdwal te mogen doen: Maar zedert weder aan *'t Apologeren* rakende, ende dezelven in Geschrifte doen verspreiden, was hem 't strik Kamer-arrest, als zyne Gevangenis, aanbevolen.

Nu staat ons ten twede, plaatze te gunnen aan de *Bulle* van den Paus van *Romen*, die hy in den gepasseerden Zomer hadde gezonden aan alle zyne Nuntiussen, aan buitenlandsche Hoven Residerende; zynde van den volgende Inhoud:

1750. *January.* BENEDICTUS Bisschop, (A.) „ Knecht der Knechten van Godt", allen gelovigen Christenen, die dezen zullen zien, Heil en Apostolischen Zegen.

HEt is maar al te baarblykelyk, dat, terwyle wy wandelen verre van den Here, en in de tyd dat wy zoeken na de Heilige Stadt, ons toekomende Vaderland, wy allen in veel gelegentheden zondigen, en dat wy, als onverstandige Schapen, ons zeer dikwyls verwyderen van den weg, die ons in Godts Geboden word voorgeschreven. Indien wy zeggen, dat wy zonder zonden zyn, zo bedriegen wy ons zelve, nademaal onze conscientie niet ophoud ons te verwyten de menigte onzer overtredingen, die, door 't denken aan 't genakende oordeel van Godt, ons met de vreze des doods vervullen, en verschrikking en benaaudheit over ons brengen. Zo wy zeggen dat wy gene zonde hebben, dan beschuldigen wy Godt zelve van leugen, dien Godt, welkers oordelen waaragtig en regtvaardig zyn; wiens plagen en straffen ons om geen andere reden treffen, dan om dat wy voor hem gezondigt hebben, om dat wy onregtvaardig hebben gehandelt, om dat wy quaad hebben bedreven; en daarom is 't, dat hy niet ophoud ons in dit tydelyk leven te slaan en te straffen, op dat wy ons tot hem zouden keren, eer hy noch ieder een zynen eeuwige vergelding komt toe te leggen.

De Catholyke Kerk, aangespoord door deze beweegredenen, heeft zich altoos, ten behoeve van hare kinderen, bevlytigt, de zulke tot den weg der regtvaardigheit te doen wederkeren, die daar van waren afgeweken; die Zielen wederom op 't voetpad des Heils te brengen, die in misdaden verzopen lagen, de zulken wederom op te beuren, die gevallen waren, dezelve tot boetvaardigheit over te halen, hen daar door van de vergeving hunner zonden te verzekeren, en de zulke die door hunne wanbedryven zich d'uitterste straffen waardig gemaakt hadden, te nodigen om alle banden der godloosheit te verbreken, door de middelen die de Godlyke Barmhertigheit ons komt aan te bieden. Maar weinig zyn 'er die na de heilzame waarschouwingen der Kerke luisteren. De meesten, overgegeven, aan hunne bedorve neiging, verstrooit door de bezigheden, en dronken van de wellusten van dit leven, weigeren zich te bekeeren, vlieden de verbeteringe der Zeden, en veragten de
B. rykdommen van Godts Goedheit, geduld en langmoedigheid: „ Zommigen „ verzuimen op een strafbaare wys deel te nemen in den schat de *Aflaten*, dien „ d'onbepaalde goedertierenheit der Kerke voor allen, t'aller tyd, en alom „ opend", maar anderen, die zich dezelve wel willen deelagtig maken, doen hun best niet om die behoorlyk te gewinnen en verkrygen. Egter slyten onze dagen in dit elendig leven, en wy gaan voorby even als 't water dat op d'oppervlakte der Aarde uitgestort word, en wanneer d'onkreukbare Regter komen zal, dan zullen wy, maar te laat, volgens de hardigheit en onboetvaardigheit van ons herte, ontwaar worden, dat wy zynen Toorn als een schat op ons hebben verzameld in den dag der gramschap, en dat al 't geen niet door boette en bekering uitgezoend is, door Gods Oordeel zal gestraft worden.
C. „ 'T is derhalven met grond en met wys overleg, dat de *Roomsche* Paussen, „ onze Voorzaten, in de revolutie der Eeuwen zekere tydstippen hebben ver-

„ verkoren, om als dan hunne moeïten en zorgvuldigheit te verdubbelen, om 1750.
„ *alle* gelovige Christenen, die in de gehele Werelt verstrooid, aan te moedi- *January.*
„ *gen*, boette te doen over hunne zonden, en hunne zielen te behouden. In
„ 't begin wierd daar toe *telkens 't hondertste* jaar uitgezondert; maar in 't ver-
„ volg gelet zynde op de gewoonheit dat de Geslagten der menschen op aarde
„ gemeenlyk vernieud worden, hebben hunne Navolgers wysselyk vastgesteld,
„ dat men 't Jubilé alle 25 jaren zoude vieren, ten einde dat de malkander on-
„ derling opvolgende Geslagten, door eene betamelyke boetvaardige voor-
„ bereiding, d'algemene middelen van verzoening en van Aflaat mochten deelag-
„ tig worden ". Dit aangenaam jaar, dit jaar van vernieuwing en van boetvaardigheit, dit jaar van verzoening en van genade, is 't, waar aan de Kerke met goede grond den bynaam van *Heilig* heeft gegeven, 't geen met de naastkomende Winter-Zonnestand zyn begin staat te nemen, en 't welk wy u verkondigen, aan u allen, die de naam van Catholyken draagt; en u d'armen onzer Vaderlyke affectie toereikende, vermanen wy u, de genade des Heren niet vergeefs t'ontfangen, en onze aanradingen, benevens die der Kerke, niet te verydelen, vermits die geen ander oogmerk bedoelen dan de vrede en 't behoud uwer Zielen.

„ Hoort, hoort na de stemme der *Apostolische* Prediking, waar van onze He- D.
„ re *Jesus Christus* ons de zorge heeft toebetroud, door ons, zonder eenige
„ verdiensten aan onze kant, te roepen tot de last der moeielyke verrigtinge
„ van 't Apostelschap ". Doet boette, want het Koningryk der Hemelen is *naby*. Myne lieve Kinderen, dit is de laatste uure; keert weder tot den Here; verzoend uw met Godt. De Werelt gaat voorby met hare begeerlykheden. Daar is geen eeuwige vastigheit beloofd, dan aan die de wille doen van Godt, dewelke in eeuwigheit blyft duren. En welke is de wille van Godt, als alleen uwe Heiligmaking? Uwer aller Moeder, de *Roomsche* Kerk, die 't gehele aanstaande Jaar zal besteden tot opendlyke oeffeningen van Godsdienst en van Godvrugtigheit, roept u om deze Godlyke wille te komen vervullen, wenschende, dat alle hare Kinderen, die in de gehele Werelt verstrooid zyn, en die de melk der Catholyke Religie hebben ingezogen, in alle Plaatzen opstaan, en van verre herwaarts komen, op dat zy, door 't in 't werk stellen van nieuwe bevlytigingen in de Godvrugtigheit, voor zich zelve, en voor de gehele gemeenschap der Broederen, de barmhertigheit en de genade van Godt mogen verkrygen. Die zelve Heilige Kerk opend aan de gehele menigte der Gelovigen, die hier zullen aankomen, de Poorten van hare heilige Tempelen. Zy opend ook met noch veel meer iever den boezem van hare Moederlyke liefde, en belooft *een gewisse Vergeving en Aflaat*, aan alle die dezelve opregtelyk zullen begeren, en waardiglyk tragten te verkrygen.

„ D'Onfeilbare zekerheit dezer beloften is genoegzaam bekragtigd door de
„ magt om te binden en t'ontbinden, die de Verlosser met zyn eige mond aan
„ den voornaamste der Apostelen heeft toegestaan, en door hem aan Ons,
„ die op zyne Stoel gezeten zyn; door d'onwaardeerbare en onuitputtelyke
„ schat, bestaande uit de verdiensten, de genoegdoeninge, 't lyden en de
„ deugden van *Jesus Christus*, van zyne Moeder, de *Heilige Maagd*, en van
„ *alle Heiligen*, die aan de bedeeling van *St. Pieter* en aan ons toebetroud is;

 „ door

1750. *January.* „ door 't bloed der Apoftelen en Martelaren ", 't welk vergoten zynde tot opbouwing van deze Kerk, even als water dat op d'Aarde uitgeftort word, tot den Here roept, en hem fmeekt om de vrede en de vergiffenis der zonden van allen die hen eere bewyzen; door de goede gewoonte der Kerkelyke tucht, overeenftemmende met de Kerkelyke regelen, in 't gebieden van werken eener heilzame penitentie en in de diftributie der Aflaten, volgens den geeft der zagtzinnigheit van de Kerke; eindelyk door de heiligheit van 't oogmerk van zodanig voornemen, door deszelfs nuttigheit voor de Chriftenen, en door 't voorbeeld onzer Voorouderen.

Dus den loop der tyden, en de gewoonte der *Roomfche* Pauffen, onze Predeceffeurs, opvolgende, en in hunne voetftappen tredende, verkondigen en publiceren wy, met toeftemminge van onze eerwaarde Broederen, de Cardinalen der Heilige Roomfche Kerk, door 't gezag van Godt Almagtig, door dat der Heilige Apoftelen *Petrus* en *Paulus*, en door ons gezag, tot groter glorie van Godt, tot verheerlyking der Catholyke Kerk, en tot heiligmaking van alle Chriftenen, de viering van een algemeen Jubilé voor 't aanftaande Jaar 1750, in onze goede Stadt; zullende beginnen met d'eerfte Vefpers van 't Feeft der geboorte van onze Here *Jefus Chriftus*, en 't gehele jaar duren.

Gedurende 't gehele voorfchreven Jaar, geven Wy en ftaan vromelyk toe in den Here, *volkomen Aflaat*, *vergiffenis en quytfchelding van alle hunne zonden*, aan alle gelovigen van beide fexen, die, met een opregt berouw over dezelve gebiecht en gecommuniceert hebbende, ten minften eens 's daags, dertig dagen lang, zo zy in *Romen* woonagtig zyn, en de vreemde gedurende 15 agtereenvolgende of overfpringende, 't zy natuurlyke of Kerkelyke dagen, dat is te zeggen, van d'eerfte Vefpers van een dag tot de fchemering van de volgenden dag, de Hoofd Kerken van *St. Pieter* en *St. Paulus*, van *St. Jan* van *Lateraan* en van *Santa Maria Maggiore*, devotelyk zullen bezoeken, en aldaar bidden voor de verhoging der Heilige Kerk, d'uitroeinge der Ketteryen, d'eensgezindheit der Catholyke Vorften, 't behoud en de rufte der Chriftenheit.

E. „ Vermits 't zoude konnen gebeuren, dat zommige Pelgrims, die zich op „ reis zullen begeven, met begeerte om 't Jubilé te gewinnen, onderweeg, „ of zelfs na hunne aankomft in deze Hoofdftadt, door een ziekte overvallen, „ of door andere wettige redenen verhinderd, en zelfs door de dood wechgerukt wierden, eer zy 't getal der voorfz. dagen zouden hebben konnen „ voleinden, of zelfs eer zy daar mede een begin hadden gemaakt, en zich „ by gevolg buiten ftaat zouden bevinden, om te vervullen 't geen wy hier „ boven hebben voorgefchreven, en de drie Hoofd-Kerken te bezoeken; zo „ hebben Wy, om aan hunne vrome intentie, zo veel als Wy in den Here „ vermogen te beantwoorden, hen wel willen toeftaan, mits dezelve opregt „ boetvaardig zyn, als mede gebiecht en gecommuniceert hebben, alle de „ voordelen van 't Jubilé, en de vergiffeniffe hunner zonden, eeven als of „ dezelve de Hoofd-Kerken werkelyk bezogt hadden, willende dat zy door „ de *Gaven des H. Geeftes*, 't oogmerk van hun verlangen deelagtig worden, „ alhoewel zy zich door de voorfz. beletzelen tegen gehouden vinden ".

Dat dan alle Gelovigen der Catholyke Kerk gevoelig aangedaan zyn over de tyding der aanzienlyke voordelen, die hen aangeboden worden, en dat zy met blyd-

blydschap en met een nieuwe iever een werk ondernemen, dat de kragt heeft hunne Zielen te behouden. Laat u daar omtrent niet tegenhouden, myne waarde Kinderen, door 't gemak 't welk gy gewoon zyt gemeenlyk in uwe woonplaatzen te vinden. Laat u d'ongemakken, onafscheidelyk van een lange reize, geenzints afschrikken; maar 't gewin van dezen Geestelyken schat op de schaal des Geloofs wegende, gedoogt niet, dat men in de wereldsche handels-lieden groter drift voor de Goederen dezer Aarde bespeure, dan begeerte tot de bezittinge der Hemelsche Rykdommen, in 't hert der Gelovigen. d'Aanzienlyke voordelen, die uwe reize u zal toebrengen, zullen daarenboven noch gekroond worden door de zoetigheit der Geestelyke vertroostingen. Want wat kan 'er aangenamer voor een Christen zyn, als dat hy met zyne eige oogen de glorie van 't Kruis van onzen Here in den hoogsten top van Heerlykheit verheven ziet, waar in 't zelve hier op Aarde zich kan vertonen, en de gedenktekenen der overwinninge te beschouwen, door welke 't Geloof ons over de Werelt doet zegepralen. Hier zult gy de wereldsche Hoogmoed voor de Godsdienst konnen vernederd zien, en 't oude en aardsche *Babylon*, in een nieuwe en t'eenemaal Hemelsche Stadt veranderd, de grondstellingen van een Godlyke Lere en van een onveranderlyke discipline vertonen, tot onderwyzing en behoud der Volkeren: In plaats van Bedreiging en Oorlochstuig, waar mede 't oude *Romen* zich plagt te wapenen, om zich gehele Volkeren t'onderwerpen, en Koningryken t'overheren, zult gy alom zien uitblinken den waren Godsdienst, en de Majesteit der Geestelyke Ceremonien, die gesucce-deerd hebben in plaatze van de bygelovigheit; welke eertyds alhier haren Zetel had opgeregt; d'Autaren der valsche Goden verbroken en omverre geworpen, en daarentegen in de Tempelen van den waren Godt een zuivere en onvervalste Godsdienst uitblinken. De godloze Toneel-vertoningen en d'onnutte Schouwspelen der Renbanen t'eenemaal uit de gedagten der menschen wechgenomen, en de Begraafplaatzen der Martelaren vlytig bezogt; de gedenktekenen der Tirannen geslegt, en de Graven der Apostelen door de Keizeren opgebouwd; de kostelyke overblyfzelen van de grootsheit van *Romen*; gebruikt tot versiering van onze Heilige Hoofd-Kerk; de heerlyke offerhanden in d'oude tyden aan de Goden der Heidenen, na d'overwinningen van gehele Landschappen, gebragt, *tegenwoordig gezuiverd van alle onreinigheden der bygelovigheit*, met meerder regt verstrekken tot Zege-tekenen van 't onverwinnelyk Kruis; eindelyk zal 't gezicht van den ontelbaren hoop Gelovigen, die uit alle Landen des Werelts in dit Jaar alhier zullen aankomen, uw hert vervullen met een heilige en zuivere blydschap, wanneer elk een van u in alle deze Lieden van verscheide Landaarden, en verschillende Spraken, zyne eige Religie zal erkennen, en zich met hen allen in den Here verheugende in broederlyke liefde, by hare gemene Moeder de *Roomsche* Kerk, zal ondervinden, dat de Dauw der Hemelsche zegeningen hem besproeid, gelyk dezelve t'aller tyd nederdaalt van den Top des Bergs *Hermon*, op d'Inwoonders der heilige Stadt.

1750. *January.*

„ En gave Godt, dat wy de vertroosting mochten genieten, van in 't mid-
„ delpunt der eenigheit van Godsdienst te zien wederkeren, van met u, myne
„ lieve Kinderen, alhier te zien aankomen, en te gelyk te konnen omhelzen,
„ zo veel anderen, die wel eer 't zelve Geloof en Godsdienst hadden, en die

F.

„ te-

1750. January. „ tegenwoordig buiten 't Huis van die goedertierene Moeder geweken, zich noch „ verre afhouden, en d'Ooren toestoppen, om de stemme niet te horen, die hen „ zo liefderyk nodigt, om weder in hare schoot te keren! Maar zonder twyffel „ verstaan zy niet, zonder twyffel begrypen zy niet, aan hoe veele ontallyke en „ verschillende dwalingen, en oneindige twyffelingen zy overgegeven zyn, zedert „ dat zy 't Geloof hebben verlaten, 't welk zy van hunne Vaders ontfangen had- „ den en van d'oude en heilige grondstellingen der Kerke die altoos Een, altoos „ Algemeen, en altoos Apostolisch is, afgaande, hebben zy begonnen te lui- „ steren na andere leringen der Menschen, die dezelve, volgens hunne drif- „ ten, hebben doen overhellen tot allerley vreemde leerstukken". Maar, helaas! hoe veel zyn 'er onder hen, aan welke de waarheit van 't gene wy zeggen niet onbewust is! Dat zy ten minsten, ziende de voorbeelden van uw Geloof en van uwe Godvrugtigheit, mogen ontwaken, en eindelyk met ernst denken, dat zy onverschoonlyk zullen zyn voor den Hemelschen Regter, by aldien zy de bewyzen die tot de kennis der waarheit geleiden, blyven veragten. Dat het gezicht van de volmaakte overeenstemming uwer handelingen in den dienst van Godt; de bekering uwes levens, uwe eenparige gehoorzaamheit aan uwe gemenen Vader, de Stedehouder van den opperften Herder, welkers wenschen geen ander voorwerp hebben, als om d'Aarde vervuld te zien met de kennisse des Heren, met de Heerlykheit van Godt, als mede om de zuiverheit van 't Christelyk Geloof en d'onstrafbaarheit der Zeden, dagelyks onder alle Volkeren te zien toenemen en bloejen; dat dit gezicht hen eene Christelyke ieverzugt inboezeme, en hen van eene heilige beschaamdheit doe blozen. Dit is 't geen wy, alle by een vergaderd zynde, den Allerhoogsten zullen afsmeken. Wy hopen zulks ook, door het toedoen van uwe gebeden, van Gods Barmhertigheit te verkrygen, die somtyds gedoogt, dat zyne Dienstknegten, wanneer zy hem gezamentlyk bidden, hem als geweld aandoen. Wy zullen hem met u smeken om de Vrede der Catholyke Kerke, om de voorspoed der Christen Vorsten, en om 't behoud van alle Gelovigen.

En gy, Eerwaarde Broederen, Prelaten der Catholyke Kerk, Patriarchen, Primaten, Aards-Bisschoppen en Bisschoppen, die als Gezanten van den Allerhoogsten, gelast zyt met deszelfs belangen, en met die van de Kerken, by de Christen Volkeren, verzamelt uwe Kudde, roept uwe Schapen, verkondigt hen 't aangename Jaar, 't Jaar des Heren, spant alle uwe kragten in, op dat het Godvrugtig voornemen, van onze Vaderlyke liefde, 't welk wy op 't voorbeeld van onze *eerwaarde Voorzaten* (†), ons hebben voorgestelt, ter eere van Godt en tot nut van de gehele Kerk, niet berooft worde van de heilzame uitwerkingen, die wy ons daar van beloven. Godt, na zyne barmhertigheit, eindelyk, na de verwoestinge en rampen van een lange en bloedige Oorloch, de zo zeer gewenschte Vrede verleend hebbende, die zyn geheel Volk hem door herhaalde Gebeden heeft afgesmeekt, zo laat ons de welda- den,

(†) Hoe *Eerwaardig* zy zyn, zal uit het volgende *Historisch* Verhaal komen te blyken. Ten minsten, *Benedictus* erkendtze daar voor.

den, die de Godlyke Goedheit ons tot onze tydelyke rust vergund heeft, gebruiken ter bekering van dit zelfde Volk, en tot deszelfs Heiligmaking. Laten wy thans een andere zoort van ftryd beginnen tegen de Vyanden van onze Zaligheit. 't Is nodig in alle dingen d'ongetoomde vryheit van te denken te doen ophouden; 't is nodig 't algemeen bederf te verbeteren, den hoogmoed te vernederen, de begeerte van ongeoorloofde winften uit te roejen, alle onreinigheden te verzaken, zich met zyne Vyanden te verzoenen, en de nyd, de haat en de jalourfheit te fmoren. 1750. *January.*

Staat dan op, Priefters des Heren, Bedienaars der Autaren, blaaft op de Trompet, verklaard die Geeftelyke Oorloch tegen de Vyanden van 't Kruis van *Jefus Chriftus.* Geeft kragt en fterkte aan uwe Krygsknegten, die van vermoeidheit hare handen laten zakken, onderfteund hunne kniën, die onder hen wechzinken, en geleid vooral die gene in de wegen der Regtvaardigheit, die voornemens zyn zich in deze onwinbare Vefting van den Godsdienft te begeven. Dat zy van uw leren, dat zy geenzints verzogt zyn hier te komen, om zich op een onnutte wyze met wandelingen te vermaken, en hunne oogen te verzadigen met ydele en niet waardige fchouwfpellen; maar om zich in den Wapenhandel, als Chriftelyke Krygsknegten, t'oeffenen, en zich bereid te maken tot de moeilykheden van eenen harden ftryd, en van een gevaarlyk Campgevegt. En welke zyn de wapenen daar de Satan voor vreeft? De waakzaamheit der opregte Vromen, 't Gebed, de Vaften, d'Aalmoeffen, de werken van Chriftelyke Nedrigheit en Mededogendheit, door middel, van welke men de *Tyrannicque* Heerfchappy der menfchelyke begeerlykheden overwind, en in tegendeel 't ryk der liefde van Godt en van den Evennaaften opregt, uitbreid en beveftigd.

Zy die zich in zulken Oorloch willen begeven, moeten gewapend zyn met het Kruis van *Jefus Chriftus*, en eenparig optrekken, aanhebbende de gehele Geeftelyke Wapenrufting, op dat de Vyand, die niet ophoud hinderlagen te leggen, niet het allerminfte op hen mag verwinnen. Zy moeten hunne gehele reize beginnen, voortzetten en voleinden, met een geeft van Boetvaardigheit, van Vredelieventheit, van Zedigheit en van Godvrugtigheit, roepende Godt beftendig aan om zyne genade, om zyne barmhertigheit, en om zyne byftand, om dat zy waardig mogen fchynen onder hem te ftryden, welkers Standaart zy belyden te volgen, en om onder Godts hulpe, onder wiens aanvoering zy ftryden, de Zegen-Kroon te behalen. Ter zelver tyd, Eerwaarde Broeders, dat gy deze Heilige grondftellingen hen zult inboezemen, weeft indagtig, dat het niet zeer moejelyk valt te prediken en te vermanen; herinnert uw derhalven, dat de voorbeelden op de gemoederen der menfchen veel meer vermogen als de woorden, en dat het veel verdienftelyker is door zyn Exempel, als flegts met de mond te Prediken. Dat dan de luifter van een Heilig gedrag, voor hunne oogen blinke, op dat zy zien mogen dat uwe Werken goed zyn, en hun leven na 't uwe rigten, als mede hunne zeden, volgens uw voorbeeld verbeteren. Vergeet nimmer de pligten van Herbergzaamheit, van Weldadigheit, en van gemeenfchap van Goederen; en fchikt het zodanig, dat, terwyl de Kerke voor de Geeftelyke behoeftigheit van hare Kinderen, de rykdommen van hare Goedertierendheit opend, d'Armen insgelyks in uwe Godvrug-

1750. *January.* tigheit en Medelydzaamheit byſtand mogen vinden omtrent hunne tydelyke behoeftigheden.

Wy verzoeken en vermanen te gelyk in den Here, onze zeer lieve Zonen in *Jeſus Chriſtus*, den verkoren Keizer, de Koningen en alle Catholyke Vorſten, dat zy door een heiligen iever opgewekt, d'eere van Godt met zo veel meer nadruk helpen bevorderen, vermits zy van hem, door welken de Vorſten regeren, groter en menigvuldiger weldaden ontfangen hebben; dat zy in 't byzonder de hand lenen aan de Herderlyke waakzaamheit van onze Eerwaarde Broederen, de Biſſchoppen en Opper Prelaten; dat zy hunne Magiſtraten en hunne Bedienden gelaſten hen behulpzaam te zyn, om de quaadaardigheit der bozen in toom te houden, en door hun Koninglyke byſtand d'oogmerken der goeden te begunſtigen; dat zy vooral de *Pelgrims* laten genieten blyken van hare mildheit en Liefdadigheit; dat zy zorg dragen voor de zekerheit der gemene wegen, op dat dezelve niet geſtoord worden door d'onderneming der booswigten; dat de *Pelgrims* op een vriendelyke wyze mogen ontfangen worden in de Hoſpitalen, publicque Huizen en Herbergen; dat zy aldaar de nodige levensmiddelen en alle andere gemakken mogen vinden, 't welk men, op reis zynde, kan verwagten, op dat dezelve zonder eenige overſchatting, en zonder moleſtie hunne tocht met blydſchap voleinden, en ten vollen voldaan in hun Vaderland weder keren; door diergelyke dienſten en oplettendheden is 't, dat Koningen en Vorſten, zich de gunſt van Godt deelagtig makende, van deszelfs goedheit zullen verkrygen, dat zy gelukkig en lang op Aarden leven, en eindelyk opgenomen worden in d'eeuwige Tabernakelen, door die zelve Armen, waar aan zy deze werken van Barmhertigheit zullen geoeffend hebben, door welke *Jeſus Chriſtus* zelfs word gevoed en gelaaft. „Dat geen menſch „ op den gehelen Aardboden beſta deze tegenwoordige Bulle van Uitſchryving, „ Verkondiging, Conceſſie, Exhortatie, Vermaning, Perſuatie en Wille te ſchenden, noch zich tegen dezelve aan te kanten, door iets contrarie 't ondernemen. „ Indien egter iemant zich daar toe zoude derven verſtouten, moet dezelve weten, dat hy zich den toorn en d'indignatie van Godt Almagtig, en van de „ Heilige Apoſtelen *Petrus* en *Paulus* op den hals hale".

G.

Gegeven te *Romen* by *Santa Maria Maggiore* in 't Jaar 1749, en van onze Regering 't 9de Jaar.

D. CARDINAAL PASSIONEI.

Overgaande tot de Verhandeling van 't *Roomſche Jubilé*, dienen de volgende

AANMERKINGEN,

op de voorgaande Bulle van BENEDICTUS XIV. Paus van *Romen*.

WY zyn niet van voornemen om ieder *Lit*, *Woord* of *Zaak*, in die *Bulle* vervat, te reſcontreren, en deszelfs ongegrondheit en verkeerdheit open te leggen, alzo 't zelve al te verre zoude uitlopen

lopen en een bequaam Boek-deel uitmaken: Ook van die noodzakelykheit niet is; nadien *'t Historisch Verhaal van den Opkomst en Voortgang van dat Jubilé, met het Gedrach der acht volgende Pauffen vergeleken*, namentlyk *Bonifacius* VIII., *Clemens* VI., *Urbanus* VI., *Bonifacius* IX., *Nicolaas* V., *Sixtus* IV., *Alexander* VI., en *Leo* X., een oplettend en onpartydig Lezer, genoegzame Stoffe zal verschaffen, om van 't resterende, na den Eisch der zaken, te konnen oordelen. 1750. January.

Wy zullen dan, de Lydraad van *Benedictus* opvolgende, daar omtrent, onder de gestelde *Letters* in de *Bulle* gebraght, aan tekenen, 't geenwe oordelen dat tot deze Materie nodig is, ten einde de Lezers zouden konnen zien, *dat het verre van 't Goud is, 't welk in zyn Roomsch Jubilé zo blinkt.*

BENEDICTUS noemt zich in 't hoofd dier *Bulle*: KNECHT DER KNECHTEN Godts. A.

Gregorius, toegenaamd *de Grote*, welk in den Jare 590 Bisschop van *Romen* wierd, was *d'eerste*, welke zich zelven in een Synodale Vergadering deed noemen SERVUS SERVORUM, of *Knecht* ('t geen een *Slaaf* betekend) *der Knechten*. Zo schreef de Monnik: „ Hy (namentlyk *Gregorius*) schreef *aller-* „ *eerst* in zyne Bullen, *Knecht der Knechten Godts*. Ende hy beval, dat zyne „ Nazaten, alle te zamen, zo schryven zouden. *In fasc. Temp. ad An-* „ *num* 594".

Bevinde, dat in *'t Heilig Woord* dien *Titel* als een *Vloek* gebruikt is, wanneer *Noach*, nopens d'Euveldaad en Godtloosheit van *Cham* aan hem gepleegt, zeide: *Vervloekt zy Canaan: Een* Knecht der Knechten *zy by zynen Broederen. Gen.* 9. *vs.* 25.

't Verdient zyne aanmerking; dat deze *Gregorius* juist dien *Titel* aannam, wanneer de *Hoofd-Grondslag* van *d'Algemeenheit des Roomschen Bisschops* door hem gelegt zynde, zynen tweden Opvolger *Bonifacius* III. in 't jaar 605, „ *met grote Twist*, van den Keizer *Phocas* (*) verkreeg; dat den stoel van den „ *H. Apostel Petrus*, dus van allen genoemd en geacht zouden werden. *Platina.*

De verdere Toepassing latenwe aan den Lezer over. Ten minsten willen de Pauffen door dien *Titel* betogen hunne *Nedrigheit*, daar een menigte van hen veel eer hebben doen zien, dat zy wel wilden GODT DER GODEN genaamd werden: Trouwens zulks was voorzegt. 2. *Thess.* 2 *vs.* 3 & 4.

Hier was een ruim Veld, wildewe zulks in 't brede aantekenen, en daarom zullenwe ons alleen bepalen tot *Innocentius* III. die in 't jaar 1198. den Stoel beklom.

In de Decreten van *Gregorius* VII. zegt hy: „ Dat de Paus op Aarde een „ *Stadthouder* is, niet van een *slegt Mensch*, maar van den *waarachtigen Godt*". Waar op de *Roomsche* Doctoren deze Glosse gemaakt hebben: „ Dat de Paus „ van

(*) Hy was de *Moordenaar* van Keizer *Mauritius* en zyne *gehele Familie*, en daar door aan 't Keizerryk quam.

1750. *January.* „ van *Niet Iet kan maken*, ende dat hy eene *Sententie* die van *gene waarde is*, „ van *waarde kan maken*: Overmits in dingen die hy *wil* zyne *wille* in plaatze „ van *redenen* is: Ende dat niemant hem zeggen mag, *waarom doet gy dat?* „ Want hy *boven alle rechten dispenseren*, ende van *Onrecht Recht* maken kan. „ *Tit.* 7. *Cap. Quanto Personam.*

Op dat voetspoor zyn anderen gevolgt: „ Hy kan *maken* dat gene dat *zon-* „ *den* is, geen *zonden* zy, en in het tegendeel, dat gene *geen zonden is*, *zonden* „ *word. Bellarm. in Barel. Cap.* 31".

Noch nader: „ Indien de Paus *dwaalde* door 't *bevelen* van *Ondeugden*, en „ 't *verbieden* van *Deugden*, zo zouden de Gemeente *verplicht* zyn *te geloven*, „ dat *Ondeugden Goed*, en *Deugden Quaad* waren. *De Rom. Pontif. Lib.* 4, „ *Cap.* 5, *in finem*",

Wat nu de verdere Macht van *Innocentius* betreft, zo hadde hy in een Concilie te *Romen*, in de Kerk van *Lateranen*, gehouden in den jare 1215, in de tegenwoordigheit van den Aardsvader van *Jerusalem* en *Constantinopolen*, mitsgaders van 70 Hoofd-Bisschoppen, 400 Bisschoppen, 12 Abten, 800 Overste der Vergaderingen; de Gezanten van 't *Griekscbe* en *Roomscbe* Keizerryk, en der Redenaars der Koningen van *Jerusalem*, *Vrankryk*, *Spanjen*, *Engeland* en *Cyprus*, (volgens *Platina*) geleerd: „ Wy vermogen, volgens de „ volheit van onze Macht, *dispenseren van 't recht*, *ja! boven 't recht. Cap.* 3". „ De Glosse zegt daar op: Want den Paus *dispenseert* tegen den *Apostel* en te- „ gen 't *Oude Testament*, zo in de *Beloften*, als in *d'Eeden*. *Decret. Concess.* „ *Præbende*, *tit.* 8, *Cap. Proposuit*".

In de *tiende* sessie van dat Concilie word gezegt: „ Dat de Paus alle Macht „ heeft over alle Machten, zo van *den Hemel* als van *d'Aarde*". Doch om de Knoop toe te halen, zo leerde hy zelf: „ De *Roomscbe* Paus *doet* niet al- „ leen 't werk van een *bloot Mensch* op Aarde, maar van den WAARACH- „ TIGEN GODT. *In Decret. tit. de Translat. Episcop. Cap. Quarto*".

't Voorzeide zal genoeg zyn, om te doen zien, dat zy, schoon den Titel van *Knecht der Knechten* gebruiken, niet minder betonen daar aan te gelyken.

B. *Zommigen verzuimen op eene strafbare wyze deel te nemen* in den schat der Aflaten, *dien d'onbepaalde Goedertierenheit der Kerke* (verstaat den Paus) *voor allen, t'aller tyd, en alom opend* &c.

Wanneer *d'Aflaten* in de *Roomscbe* Kerk opgekomen zyn, is by de *Roomscbe* Leraars en Schryvers niet wel te vinden, noch minder door wie dezelve geintroduceert zyn. 't Schynt ons toe, datze in de *X. Eeu* en daar na met trappen ingekomen, verder aangewassen zyn: Om dat men toen de Volkeren beweegden door Beloften van *Aflaten*, *Aalmoessen* te geven, schoon men in *d'VIII. Eeu* daar van eenige staaltjes aangetekend vind.

Dat die *Roomscbe* Schryvers veel disputeren en geschreven hebben, over *d'Oorzaak*, *Gezach* en *Waarde* van die *Aflaten*, staat ons te betogen.

Polidorus Virgilius handelende van die *Indulgentien*, schreef'er aldus van: „ Welke, om wat *Oorzake*, ende uit wat *Autoriteit* zy *ingevoerd* zyn, en „ hoe verre *zy schynen te gelde*, over deze zaken arbeiden onze hedendaagsche „ Theologanten dapper. *Lib.* 8. *Cap.* 1. *pag.* 457".

Een

Een *twede* spreekt 'er van in dezer voegen: „ Rakende *d'Aflaten*, daar van „ *kan weinig* met eenige *zekerheit* gezegt werden: om dat de SCHRIFTUUR „ niet *uitdruklyk* van dezelve spreekt; en de H. Vaders *Augustinus*, *Ambrosius*, „ *Hilarius* en *Hieronimus* gantsch *geen gewach* van dezelve maken. *Durandus* „ *in Lib.* 4. *de Sent. Distinct.* 40. *Qu.* 3. *Cum.* 4 ". 1750. January.

Een *derde* volgt dien trant, als hy schreef: „ Van *d'Aflaten* hebben wy „ *niets nadruklyks* uit de HEILIGE SCHRIFT, hoewel daar toe werd in„ gebraght dat van den Apostel II *Cor.* 2. *Dien ik vergeven hebbe om uwent* „ *wille in de Persoon van Christus* (*). *Antonius part.* 1. *Tit.* 10. *Cap.* 3 ".

Een *vierde*, dien weg mede inslaande, schryft: „ Indien men *Zekerheit* kon„ de hebben van den OORSPRONK der AFLATEN, zo zoude dat hulp „ toebrengen aan 't onderzoek van de waarheit; maar geen GEZACH van „ de HEILIGE SCHRIFT; geen GESCHREVEN GEZACH van oude Lera„ ren, *Griekshe* of *Latynsche* heeft deze tot onze kennis gebraght: Maar dit „ is alleen van *drie honderd jaren* in schrift nagelaten over d'oude Vaderen: „ Dat de Zalige *Gregorius* d'Aflaten van de *Stationis* heeft ingestelt, gelyk „ over *'t vierde Boek der Sententien* van den *H. Thomas* gevonden word. „ Terwyl wy lang na *Gregorius* lezen, dat zommige *onbescheidene* en *over„ vloejende Aflaten* gaven, als *Innocentius III.* zeid, *in Cap. Quum ex eo extra* „ *de pæn. & re.* Ende byna 40 jaren te voren, vinden wy door *Alexander III.* „ opgelost een gevoelen over *d'Aflaten*, gegeven van de Bisschoppen. *Cajeta„ nus Tom.* 1. *Tract.* 15. *Cap.* 1 ".

Een *vyfde*, schryvende tegen de Lere der *Waldenzen*, mitsgaders tegen *Wiclef* en *Lutherus*, welke *d'Aflaten* verwierpen, getuigt: „ Tegen deze *Dwaling* „ zal ik weinig woorden voortbrengen, om dat onder alle zaken, van welke „ wy in dit Werk redentwisten, gene is, welke de *Heilige Schriftuur* MIN„ DER *hebben geopend*, en van welke *d'oude Schryvers* MINDER *hebben geschre„ ven.* Maar daarom zynze by dit voorval niet te verachten, *dat haar* GE„ BRUIK *in de Kerk schynt* LAAT OPGEKOMEN TE ZYN. Om dat vele „ dingen aan de latere bekend zyn, welke die oude Schryvers niet geweten „ hebben. *Alphonsus à Castro*, *adversus Hæresis*, *Lib.* 8. *Tit. Indulgentia* ".

Een *zesde*, komt al vry verder, doch met slegter gevolg, als hy schreef: „ Zo lang als men niet bekommerd was voor *'t Vagevuur*, zo zocht men geen „ *Aflaten.* Want aan *'t Vagevuur* hangt de *Waardigheit* of 't groot gevoelen „ van *d'Aflaten.* Zo gy *'t Vagevuur* wechneemt, waar toe zullen *d'Aflaten* nut „ zyn?

(*) In de *Nederlandsche* Overzetting luiden de woorden aldus: *Dien gy nu iet vergeeft* (dien vergeve) *ik ook: Want zo ik ook iet vergeven hebbe, dien ik vergeven hebbe* (hebbe ik het vergeven) *om uwent wille, voor het aangezichte Christi, op dat de Satan over ons geen voordeel en kryge.* 2. *Corinth.* 2. vs. 10.

't Korte Sommier van die plaats komt daar op uit: „ Dat 'er onder de *Co„ rintheren* wierden gevonden die zich hadden schuldig gemaakt aan gruwlyke „ misdaden, en daar door van de Gemeente afgesneden zynde, nu een ge„ vonden wierd, die door berou en leedwezen, weder tot de Gemeinte aan„ genomen, ook zyne misdaad als tegen dezelve in 't gemeen begaan, door „ *Paulus* mede wierd vergeven. Vergelykt 1. *Corinth.* 5. vs. 4 en 5.

1750. „ zyn? Want zo daar geen *Vagevuur* is, wy zullen *d'Aflaten* niet van doen
January. „ hebben. Dit dan overleggende, *dat het* NB. *Vagevuur een tyd lang onbekend geweest is*, en dat het allengskens uit *d'Openbaringen*, en ten dele uit „ de *Schriftuur* bekend geworden is, zo zullen wy *d'Aflaten* konnen verstaan. „ Alzo dan *'t Vagevuur laat bekend geworden zy*, en van d'Algemene Kerk „ aangenomen, wie kan hem daar over verwonderen, *dat d'Aflaten in 't beginzel der Kerke geen gebruik gehadt hebben? d'Aflaten* hebben *begonnen*, „ wanneer men een tyd lang voor *'t Vagevuur* hadde beginnen bevreest te „ zyn. *Joh. Roffinus, Cont. Luth. Artic.* 18. *pag.* 171".

Een *zevende* en de laatste, komt volmondig uit, en geeft den *Tegensprekers der Aflaten* de zaak gewonnen; wanneer hy dus schreef: „ Dat hy zyne „ Tegen-partyen toegeeft, *dat 'er gene klare Getuigenissen der Heilige Schrift* „ over *d'Aflaten* zyn. (Verder) *Dat 'er gene zekere Getuigenissen* dezen aan„ gaande *van d'eerste en Oude Kerk zyn.* (Wyders, zyne *Catholyken* waarschou„ wende, vervolgt) *datze hen zouden onthouden van te steunen op onzekere Getuigenissen*, 't zy *uit de Heilige Schrift*, 't zy *uit d'eerste Kerk*, om hen by de „ Ketters *niet Belachelyk* te maken. *Petrus Soto, Instruct. Sacerd. de Indulgent. Lect.* 2".

By dat *zeven-getal* van Getuigenissen, zullenwe noch voegen, het *Decreet der Aflaten*, gepubliceert op den tweden dag van de laatste Zitting in 't Concilie van *Trenten*, onder *Pius IV.* den 4. *December* 1563, om te zien, of 't daar *zekerder geleerd word*, dan de voorgemelde *Schryvers* gedaan hebben. Dat Decreet is dus luidende:

„ Aangezien dat van *Christus* der kerken verleend is, *de macht van Aflaten* „ *te geven*, en dat zy al zulke macht, *haar van God gegeven, van over zeer* „ *Oude Tyden gebruikt heeft*, zo leerd 't heilig Concilie, 't welk den Christen „ Volke zeer nuttelyk is, ende geprezen is *by d'Autboriteit van de heilige Conciliën, behoord behouden te werden* in der Kerken: *Ende stelt in den Ban de gene*, die voor zeker zeggen, *datze niet te beduiden hebben*, of de gene, die „ Loochenen *dat de Kerk de macht niet heeft Aflaten te geven.* Niettemin, 't „ heilig Concilie begeerd, *dat men de matigheit zal gebruiken* in die te geven, „ *na'd'oude en geapprobeerde Gewoonte der Kerken*; op dat de kerkelyke Discipline, *door te veel toegevens, haar kracht niet verlieze.*

„ Voorts begerende, dat de *misbruiken*, die hier onder allengskens gekomen zyn, waar door dat deze voortreffelyke naam van *Aflaten*, van de *Ketters* gelasterd werd, zoude gebeterd ende gecorrigeert werden: Zo ordonneert generalyk by dezen tegenwoordige Decrete, dat alle *quade profyten*, „ die geschien om deze te verkrygen (waar uit een zeer grote oorzaak van 't „ *misbruiken* onder 't gemene Volk gekomen is) zullen te niette gedaan werden. Ende aangaande d'andere, die uit *Superstitie, Onwetenheit*, ende „ *Oneerbiedigheit*, of door eenige andere oorzake voort gekomen zyn, gemerkt, „ *datze niet wel konnen verboden worden*, om de *menigvuldige Corruptelen* van de „ Plaatzen en Landen daar deze misbruiken geschieden: Zo gebiedt alle Bisschoppen, dat een iegelyk alzulke *misbruiken* naarstelyk by een vergadere, „ ende dezelve overbrengen in 't eerste Provinciaal Concilie, op datze ook „ bekend zynde, door Sententie van andere Bisschoppen, terstond den Paus „ van *Romen* zouden mogen overgedragen werden: Door wiens *Autboriteit* en„ de

„ de voorzichtigheit zal geordineert werden, dat der Algemene Kerke nutte- 1750.
„ lyk zyn zal: Op dat alzo de Giften van *heilige Aflaten* zouden mogen *Godlyk*, *January.*
„ *heiliglyk* ende *onvervalscht* alle gelovige Menschen uitgedeelt ende gedispen-
„ seert werden (*).

In 't generaal; zo blykt uit dat *Decreet*, dat die *Trentische* Vaders zo min raad met *d'Oorsprong der Aflaten* geweten hebben, als de respective *Schryvers*: Maar specialiter staat ons te bemerken.

1. Dat zy wel zeggen, *dat die Macht van Christus aan de Kerke verleend is*; nochtans geen *een Lettertje* uit de *Heilige Schrift* ter Bewys aandringen als zy doorgaans omtrent andere *Roomsche* Leerstukken, *quasi*, te meermalen gedaan hebben.

2. Derven niet bepalen wanneer die *Aflaten* in *gebruik* gekomen zyn; maar bedekken zich achter de *blinde* en niet aanwyzende Woorden, *van zeer Oude Tyden* (namentlyk van de *X. Eeu*, alswe gezien hebben) en niet van de *primitive Kerk* af, gelyk uit haar eerste Voorstel volgen moest, was 'er waarheit in geweest. Dus zy hun eerste Gebou, door deze, zelfs om verre werpen.

3. Spreken van *Heilige Concilien*, zonder 'er *een* te noemen. Trouwens, voor zo verre myne kennis draagt, wete niet, dat ergens voor deze een zodanig *Decreet*, nopens *d'Aflaten*, in eenig Concilie gevonden werd. 't Geen nader betoogt is, door de getuigenissen die 'er opgemelde *Schryvers* van geven; nadien zy 'er 't minste gewach van maken, 't geen zy zekerlyk zoude gedaan hebben, was of waren der zodanig een of meerdere te vinden geweest. Boven welke, de *Trentische* Vaders te meermalen zich gerefereert hebben, of tot de *Paussen*, of *Concilien*, met derzelver benoemingen, 't geen zy nochtans in deze *Aflaten* te doen.

4. Zeggen, dat *d'Aflaten*, *in de Kerk*, *behoren behouden te werden*. Dat is *goeddunkelyk*, *willekeurig* en niet *noodzakelyk* te verstaan. Vervolgens dan ook niet uit *de gegevene macht* van Christus hunne herkomst konnen hebben, gelyk zy niettemin voorgeven te zyn.

5. Hebben wyders dat *Leerstuk der Aflaten*, zelfs niet geoordeelt van zodanig een gewicht te wezen, als vele andere in dat Concilie gedecreteert; nadien zy slegts den Tegensprekers met een *Ban* slaan; Daar zy anders de volgende *Ceremonien* gebruikten, namentlyk: *Hy zy Vermaledyt en verworpen. Hy zy Vervloekt. Hy zy in den Ban en afgesneden.* Dan eens, *die zy afgesneden*, en wat dies meer is.

6. Erkennen *eene Onmatigheit in 't gebruik*, en willen die na *d'oude gewoonte* uitgeven (†). Hier spreken zy de voorgaande en navolgende *Bullen* der Pauf-

(*) Dat *Decreet* hebbenwe woordelyk getrokken, uit *d'Ordonnantie van 't Concilie te Trenten*, uitgegeven door *Willem Sylvius*, in 't jaar 1650, gedrukt *t'Antwerpen* by *Plantyn*.

(†) Aanmerkelyk is 't, dat *Panvinius* in 't leven van *Adrianus VI.* die Anno 1523, den Stoel beklom, van denzelven aantekend: „ Ook gaf hy zo mild „ niet, als zyne Voorgangers hadden gedaan, *d'Indulgentien*, vermits die, *door* „ *al te grote mildigheit* by 't Volk in *eene kleine Achting waren geraakt*". Ter betoginge, datze niets om 't Lyf hadden, en den Volken geen *Zielenvoedzel* konden verschaffen.

1750. Pauffen; mitsgaders die van *Benedictus* vlak tegen; Want al wat men roept; 't is *Volle Aflaat!* of *Volkome Aflaat!* niet voor duizend, noch millioenen
January. Menfchen, maar voor de gehele *Roomfche* Werelt, als zy maar te *Romen* in *Bevaard* komen. Invoegen dat die *Maat ten vollen uitgemeten wordt.* Waar blyft dan *d'Onmatigbeit?* Ten zy dat de *Trentifche* Vaders in 't Oog hadden gehadt die van *Bonifacius IX.* en van *Leo X.* en eenige zyner Voorzaten, als ons in 't vervolg voorkomen zal.

7. Ten laatften; erkennen zy in 't diftribueren dier *Aflaten*, een *Misbruik, Superftitie, Corruptelen* &c. Welke in zynen zoorte, te dier tyde, zo verre waren doorgedrongen, dat zy genoodzaakt werden te belyden, *datze niet wel konden verboden worden*, maar de Biffchoppen belaften toe te zien &c. Aanmerkelyk is 't, dat die *Trentifche* Vaders, welke op zo veel *kleinigbeden* hebben gelet, en daar omtrent gedecreteert (ter Exempel: „ zo wie daar zeid, *dat* „ *het verbodt van de Bruiloft-Feeften* by zekere tyden van 't jaar, is een *wrede* „ *Superftitie*, van de *Heidenfche* Superftitie gekomen: Of die de *Gebenedydin-* „ *ge* en andere *Ceremonien*, dewelke de Kerk daar in bericht, verfmadet: „ *Hy zy Vervloekt. Canon XI. van 't Sacrament des Huwelyks*) dat werk zo van hunne Halffe gefchoven hebben, zonder eenige *Canons*, Regelen ofte Bepalinge deswegens te maken, niet tegenftaande 't grote getal dat toen ter tyd op 't Concilie gevonden wierd, namentlyk: 45 zo Cardinalen, Patriarchen en Aardsbiffchoppen, 233 Biffchoppen en 141 Theologanten, uitgezondert d'Abten, Generaals van d'Ordens &c., en 't flegts te laten blyven, by dat *een eenig Decreet* hier voren gebraght. 't Schynt my toe, datze 'er niet aan hebben derven tarnen, uit vreze, alzo *'t Licht der Grote Reformatie*, als een *Blikfem*, over 't grootfte gedeelte van *Europa* toen verfpeid was, van dien gehelen *Aflaat* (eene grote Præëminentie van *'t Roomfchen* Hof!) te verliezen en uit hunne *Patrimonie* quit te raken.

't Gezegde word zonderling beveftigt met de *Bulle*, die *Pius IV.* den 13. *November* 1564, ende zulks byna *tien maanden* na 't fluiten van 't Concilie van *Trenten*, op den 26. *January* bevorens, uitgaf; waar in hy eene *Geloofs-Belydenis* ftelde, welke alle, die eenige *Kerkelyke Waardigbeden* bezaten, en de *zorge der Zielen* waren toevertroud, *onder Eede moeften Zweren*, den inhoude te geloven &c. alwaar, onder anderen, gevonden werdt.

„ Ik gelove, dat *Chriftus* aan zyne Kerk *de Macht gelaten heeft om d'Aflaten* „ *te verlenen*, en dat derzelver gebruik zeer heilzaam aan de Chriftenen is". Door welk Articul, alle de zodanige, met wil of onwil; waarheit of valfcheit; genoodzaakt wierden, dat Leerftuk te handhaven, ofte wel die Kerk te verlaten.

Uit dat, *Voorverbaal* kan den *Lezer* oordelen, of de *Roomfchgezinden veel verzuimen*, wanneer zy geen deel in die *Aflaat* nemen, als *Benedictus*, in zyne *Bulle*, nochtans wil, dat zy, by nalatigheit van 't gebruik, komen te doen; en inmiddels zien op wat *Zandgronden* dien *Aflaat* gegrondveft is, als ons noch nader blyken zal.

C. *'t Is derhalven met grond en met wys overleg, dat de* Roomfche Pauffen, onze Voorzaten, *in de revolutie der Eeuwen zekere Tydftippen hebben verkoren, om als dan hunne moeiten en zorgvuldigheit te verdubbelen, om alle Gelovige Chriftenen,*

tenen, die in de gehele Werelt verstrooid zyn, aan te moedigen, boette te doen over hunne zonden, en hunne zielen te behouden. In 't begin wierd daar toe TELKENS *'t honderste jaar* uitgezondert; *maar in 't vervolg gelet zynde op de gewoonheit dat de Geslachten der Menschen op Aarde gemeenlyk vernieuwd worden, hebben hunne Navolgers* wyslyk vastgestelt, dat men het *Jubilé* alle *vyf en twintig jaren*, zoude vieren, *ten einde dat de malkander opvolgende Geslachten &c.* 1750. *January.*

In den eersten Opslag erkend *Benedictus*, dat het Roomsche *Jubilé* eene menschelyke instelling is, alzo hy 't zelve aan de *Roomsche* Pausen, zyne Voorzaten, toeëigend: Maar teffens met *stilzwygen* passeert, wie van zyne Voorzaten *d'Instelder* van die *Tyd-stippen* geweest is. Wy zullen dan, met zyne permissie, den zelven aanstonds ten Toneel brengen, en zeggen, dat het is geweest BONIFACIUS VIII., die, na dat hy zynen Voorzaat *Celestinus V.* op eene listige en niet min schandelyke wyze uit den stoel gebonst hadde, dezelve beklom, dat *Roomsche Feest* instelde: Doch by hem noch nief bekend met de benaming van 't *Jubel-jaar*, alzo zulks allereerst door *Clemens* VI. daar mede vereerd is. Zo schryft *Bousfuet*: „ Hy gelaste dat d'Algemene Aflaten alle vyftig jaren zouden vernieud worden, en 't was alleenlyk toenmaals, dat men aan denzelven den Toenaam gaf van 't *Jubel-jaar*. *In Hist. Univers.* op 't jaar 1353, *Bellarmin* getuigt het zelve, in „ zyn Boek van den *Aflaat en 't Gulde jaar*.

Platina, een bekend Historie-Schryver van 't leven der Paussen, spreekt 'er dus van: „ Hy hieldt ook 't *Jubel-jaar* of d'Eeu-getyde in 't 1300ste jaar, „ *in* dewelke hy *volkomen vergiffenisse van alle Misdaden* aan de genen bewees, die de *Drempels* der *Apostelen* bezochten. . . De paus beval dat men „ dit ieder *honderste jaar* onderhouden zou".

By wat gelegenheit *Bonifacius* daar toe gekomen is, alzo men geen *schaduw* van die *Instelling* by deszelfs Voorzaten vind, word op de volgende wyze verhaald:

„ Dat op den Avond, voor 't Feest van *Christi geboorte*, in 't jaar 1299, „ St. *Pieters* Kerk te *Romen* vol Vreemdelingen wezende, onder dezelve een „ *gemeen gerucht* was, dat in *Voortyden*, op dien zelven tyd en jaar *grote Indulgentien* gegeven wierden, aan die zo zy de Kerken bezochten, ende by „ *'t openen van een Poort* tegenwoordig waren. Als Paus *Bonifacius* VIII, „ dit hoorde, NB. *wiste hy niet hoe dat hy 't hadde:* Daar na gebood hy, dat „ men zoude doorzoeken *d'Oude Registers* van de handelingen der *Roomsche* „ Kerke, ende *vlytig overzien de Bullen zyner Voorzaten:* NB. *Maar men konde niet vinden*, waar uit men 't *Begin* van die devotie bewyzen zoude. *In* „ *zo grote verbaasdheit* wierden d'*Oudste Lieden* vlytig gezocht; op dat men „ door de *Traditie* mochte hebben, NB. *Wat men door de Historien* NIET „ WAARACHTIG KONDE MAKEN. Toen wierd gevonden een *goed en devoot Pelgrim*, die in zyn *honderd en zevende jaar* ging, en tot den Paus gebraght zynde, zeide: *Dat hy gedacht dat zynen Vader voor* honderd jaren „ *die Pelgrimagie na St. Pieters Kerk te Romen, om vergeving van zonden, in* 't „ Jubel-jaar *te verkrygen, gedaan, ende wedergekomen zynde, hem hadt geboden*, „ dat hy niet traag zouden zyn, noch vergeten, NB. *als de honderd jaren weder om waren, na Romen te gaan.* Dat getuigenis wierd bevestigt van *twee* „ *oude*

1750. „ *oude Françoisen*, ende *zeer veel Italianen*, die daar zelde: *Dat zy van hunne*
January. „ *Ouders verstaan hadden, dat te dien tyd, altyd zulke Lieden vergeving van* „ *zonden gegeven waren.* Daarom maakte de Paus, niet willende uitblussen zo eene „ vurige devotie, nochte de gedachtenisse van die zaken door den tyd te „ doen vergaan, de voorzeide Ordonnantie, op dat het *Jubel-jaar* niet weder „ mocht vergeten worden. *Ap. Georgium Polaccbum, in Comment. in Bullam* „ *Jubil. Urban VIII. An.* 1626. *Sect.* 8, *nu* 9. *Causa Motiva*".

Aanmerkingen daar op te maken, zoude ydelheit zyn; nadien de Lezing genoeg bewyst wat van dat *Fabulachtig Verbaal* t'oordelen zy.

Evenwel word het hem, door andere *Schryvers*, ter versterking van ons gezegde, direct toegeschreven in dezer voegen: „ Ten laatsten heeft *Bonifacius* „ VIII. deze Godtzaligheit (der Roomsche Aflaten) der Menschen, met *d'In-* „ *stelling* des *Gulden-jaars* zeer vermeerdert. *Polid. Virg. de Invent. Rer. Lib.* „ 8, *Cap.* 1". Een ander: „ In 't jaar 1300 word dat *eerste* Gulde-jaar inge- „ zet van den Paus *Bonifacius. In fasc. Temp. ad An.* 1294". Een derde schryft: „ *Bonifacius* was *d'Autheur* der *Jubel-jaren* in den jare 1300, en be- „ val dat men die alle *honderd jaren* zouden vieren. *Macchiavel Hist. Florenc.* „ *Lib.* 1".

't Gebruik van 't zelve, werd door *Platina* afgeleid van 't *vyftigste Luit-jaar* onder 't oude Joodsche Volk in gestelt; doch laat 'er onmidlyk opvolgen: *hoewel 't in 't eerst by de Joden een gehele andere oorzaak heeft gehadt. Want zy hielden by hen* 't vyftigste jaar voor 't Luit-jaar, *in 't welk de Schuldenaren van hunne Schuldheren geslaakt wierden*, gelyk Josephus zegt, *en de knechten vry wierden. Hier uit spruit de Naam van* Vryheit, *zo wel des Gemoeds, als des Lichaams. Want de genen, die van hunne zonden ontslagen zyn konnen waarlyk* Vry *genoemd worden.*

Men moet zich niet te veel verwonderen, dat *Platina* daar van *Josephus* spreekt en niet van de *Heilige Schrift*. Want die was toen ter tyd of een *Verbanne Boek*, of uit den *Roomschen* Kerk-staat *geweerd*, of ten minsten *zeer onbekend*: Invoegen de *Decreten der Paussen* alleen de *Richtsnoer* was van leer en leven. By deze occasie konnenwe niet nalaten eenige passagien des aangaande t'avanceren, om ons gezegde nader te betogen.

De Jezuit *Mezeray*, deswegens schryvende, getuigd op 't laatst van de *VIII Eeu*: „ *d'Onwetenheit* was *afgryzelyk* onder de *Bisschoppen*; dewyl men „ hen *verplichtte 't Gebed des Heren te verstaan.* . . Om deze *dikke duisternissen* „ te doen verdwynen, wierd 'er verordent, dat 'er *Scholen in de Bisdommen* „ en in *d'Abdyen* zouden wezen. . . Onder zo *onwetende Prelaten*, kon '*t Volk* „ niet anders als *Dom en Quaèyk onderwezen zyn. De gehele Godtsdienst was* „ *verkeerd in Bygelovigheden.* In zyne *Historie van Vrankryk*, in den Titel van „ *den Kerkelyken staat van d'achtste Eeu*".

Een ander getuigd: „ De *Geestelyken* en *gewyde Priesters* waren zo *Onwe-* „ *tende*, dat iemant die de *Grammatica* of Letterkunst verstond, voor een „ meer als *gemeen wonder* wierd gehouden. *Matth. Parisi. in Chronico, pag.* 5.

Maar die duistere Eeuwen voorby gaande, komenwe tot de *XV. Eeu* en volgende. *Æneas Sylvius*, daar na *Pius de II.*, welke op 't jaar 1458, ten tyde dat *Platina* geleeft en geschreven heeft, den stoel beklom, schryvende van

van der *Priesteren onkunde* in *Italien*, laat zich dus horen: „ Laten de *Papen* 1750.
„ *zich schamen*, van dewelke men weet, *dat zy niet eens 't nieuwe Testament* *January.*
„ *gelezen hebben*. By de *Thaboriten* (*) zult gy naulyks een *Vrouwtje* vinden,
„ die van 't *Oude* en 't *Nieuwe Testament*, niet weet t'antwoorden. *De dict. & fact. Alphonsi Lib.* 2, §. 17".

De voorzelde *Mezeray*, sprekende van de gelegenheit van Luthers Opkomst, vervolgt: „ En zeker, *d'uitstekende Onwetenheit der Geestelyken*, waar van NB. „ *vele naulyks lezen konden*, &c. op 't jaar 1518".

Van *Albertus*, Aardsbisschop van *Mentz*, word aangetekend: Dat hy, zynde op den Ryksdag *t'Augsburg*, in den jare 1530, op de Tafel een *Bybel* vindende leggen, dezelve opsloeg; ende als hy eenige bladen hadde gelezen, gezegt heeft: „ Voorwaar *ik weet niet wat dit voor een Boek is*. Dit zie ik, „ *dat al wat daar ingevonden word tegen ons is*".

Een ander schreef: „ Ik ken verscheide *Theologanten*, *Doctoren*, zo men die „ noemd, die voor hunne *vyftig jaren* den *Bybel niet badden doorlezen*, ge- „ lyk zy uit vriendschap my hebben bekend. *Gerard. List. Notis ad Erasm.* „ *Mor*".

Robertus Stephanus, dien vermaarden Boekdrukker, welke met eenen *Sorbonnischen* Doctor te *Parys*, in den jare 1532, over 't drukken des *Nieuwen Testaments*, in verschil was, derfde dien Doctor opendlyk zeggen: „ Ik ver- „ wonder my, dat de *jonge Lieden* by ons 't *Nieuwe Testament* bybrengen, ik „ was by G... *meer dan vyftig jaren Oud* en *wiste niet wat bet Nieuwe Testa-* „ *ment was*. *Robert. Steph. Resp. ad cenur Theolo. Paris*, *in Prefatio*.

Om de knoop toe te halen, zullenwe, buiten andere, noch aantekenen 't geen een *Spaansche* Monnik nopens de *Bisschoppen* welke in 't Concilie van *Trenten* gezeten en geoordeelt hebben. Hy vraagt zich zelfs: „ Wat zo een „ die geen *Theologus* is in een Concilie doet? of wat ander Ampt als een „ *Tongeloos bout* ende *stomme steens* hy bedienen zal? alzo hy tegen de Kette- „ ryen disputeren of van de Sacramenten handelen kan. (zyn Oordeel) Deze „ *Bisschoppen* zouden beter doen, dat zy de *Bisschdommen* aan de *Theologan-* „ *ten* overgaven, *alzo zy bekennen daar toe bequaam te zyn*, en dezelve wel „ *verdient te hebben*. Dit konnen zy niet ontkennen, alzo zy *in Nood* hun- „ ne *Wetenschap te bulpe roepen*, ende tot de *Theologanten* als een HEILIG „ ANKER vluchten. *Diacus Stella*, *in Evangelii Lucæ*, *Cap.* 6". Hier voren 't getal der *Bisschoppen* en der *Theologanten* gezien hebbende, zo blykt: Dat op *elf* Theologanten na, *twee* Bisschoppen *een* Theologant gehadt hebben.

Dat vooraf en ter *verschoninge* van *Platina* by gebraght hebbende, vervolgenwe onze Draad: En mitsdien alleen aantekenen, dat d'Overbrenging of Afleiding van *Platina* (die hy nochtans, onder de volgende *Clemens V.* na den eisch doen zal) welke hy van dat *Feest* heeft gemaakt, volgens zyne eige bekendtenis,

(*) Dat waren *Bohemers*, uit de Stadt *Thabor*, en daar van daan *Thaboriten* genaamd; Zynde afkomelingen van d'oude *Waldenzen* en *Albigenzen*, onderhoudende de *reine Leere van 't Evangeli*, en over een komende, met de Belyders der *Gereformeerde* Religie.

1750. tenis, geen steek houden kan: Zo in *d'Oorzaak*, den *Tyd*, als in *'t Einde.*
January. Nadien zy van den andere als *Licht ende Duisternisse* komen te verschillen. Zie desaangaande *Liviticus* 25. *vs.* 8--13. Den meergemelden Jezuit *Mezeray* treft de zaak, nopens d'afkomst, zo als die waarlyk was; namentlyk: „ Deze Instelling van *'t Jubel-Jaar* schynt haren Oorspronk te hebben van *d'Eeuspelen.* d'Oude Romeinen vierdenze *ieder honderd jaar.* (maar hy doet 'er 't volgende van 't zyne by) 't Heidendom vernietigt zynde, verloren de Volkeren de Gewoonte niet, van 't eerste jaar van ieder Eeu van alle kanten te *Romen* te komen; maar *Heiligde* deze *Onheilige* plechtigheit, deden zy hunne Godtvruchtigheden op 't Graft der Apostelen *St. Petrus en St. Paulus.* Op 't jaar 1300". Van al dat gene is geen stip Bewys in *d'Oudheit* te vinden, en daarom voor een *Fabultje* laten passeren.

Met wat voor *Ceremonien* deze *Bonifacius* dat Feest verkondigde, werd op de volgende wyzen beschreven.

„ Men heeft *Bonifacius* verweten, dat hy in deze plechtigheit dan in *Pauslyk*, dan in *Keizerlyk Gewaad* verscheen, doende *twee* ZWAARDEN *voor hem dragen.* om zyne *dubbelde Macht*, de *Geestelyke* en de *Wereltlyke*, te kennen te geven. *Hy badze in der daad*, maar de laatste alleen op zyn Landen. Niettemin, hy verstond het zo niet; gelyk zyne daden, en *'t zesde Boek der Decretalen* (*), daar hy stoutelyk zegt: *Dat 'er maar een eenige Macht is*, welke de *Geestelyke* is, maar al te wel betoonden. *Mezeray cit. Loc*".

Een ander verhaalt 't zelve op deze wyze: „ Dat deze *Bonifacius* op den eersten *Jubilé-dag*, zich in *'t Pausselyk* Gewaad heeft vertoond, en quam 's anderendaags als Keizer, in *Keizerlyk* Gewaad te voorschyn, met een *Keizerlyke* Kroon op zyn hoofd, en *'t Keizerlyke* Zwaard zich latende voordragen. Zingende Luidkeels: *Dat hy* PAUS *en ook* KEIZER *te gelyk was: Dat hy over* HEMEL *en* AARDE *Heerschappye voerde. Cuspianus in vita Alberti, paralip. Uspergens.* By welke zwier hy telkens gebruikte (*misbruikte*)

(*) *Dat Decreet luid aldus:* Voorwaar, zo wie *Loochend* dat in de Macht van *Petrus 't Wereltlyke Zwaard* is, die verstaat het woord des Heren niet; Want als d'Apostelen zeide: *Ziet hier twee Zwaarden*, te weten, in de Kerk, toen d'Apostelen spraken, heeft de Here niet geantwoord, *'t is te veel*, maar *'t is genoeg.* Ende tot *Petrus* zelde *keerd uw Zwaard weder in de schede.* Derhalven *beide de Zwaarden* zyn in de macht der Kerke, te weten: *'t Geestelyke* en *Lichamelyke.* Maar dit *voor de Kerk*, en dat *van de Kerk te gebruiken.* Dat met de *Hand des Priesters*, dit met *de hand der Koningen en der Krygsknechten*, doch *na 't oogwenken en believen des Priesters.* (verders, een weinig daar na) De Waarheit getuigt, dat het de *Geestelyke Macht* toekomt de *Wereltlyke in te stellen*, ende daar van *t'oordelen* of zy *goed* is: Derhalven, indien de *Wereltlyke Macht* van den weg komt af te wyken, zo zalze van de *Geestelyke Macht geoordeelt worden.* Maar indien de *Hoogste Geestelyke Macht quam af te wyken*, zo *kanze van geen Mensch geoordeelt worden*, maar alleen van Godt. *Extravag. de Maj. & Obed. Cap. Unam Sanctam.* Dat alles zal nader bekrachtigt worden, door 't Getuigenisse van *Platina.*

„ *te*) de woorden uit het Evangeli: *Ziet hier zyn twee Zwaarden! Lagritz. Lib.* 1750.
„ *2, Cap. 6, nu 35, pag. 686. & Crantz. Lib. 8, Cap. 36.* *January.*

Nu blyft ons noch over, om kortelyke aan te tonen, wat de *Roomsche* Schryvers van *Bonifacius VIII.* getuigen.

Platina (*) in zyn levens verhaal van hem schryvende, zegt; „ Hy hadt „ lang in 't Hof verkeerd, en was langs alle de Trappen van Waardigheit tot „ het *Pausdom* geraakt, doch niet zonder *Misdryf* en *Eerzucht*. Want toen „ hy *Priester-Cardinaal* van de *H. Martinus* in 't Gebergte was, verlangde hy „ zo vieriglyk na de *Pausselyke* Waardigheit, dat hy door *Eerzucht en Bedrog* „ *werkende*, niets naliet, dat, gelyk hy meende, dienstig was om dezen staat „ te verkrygen ". Deswegens tekend hy in 't leven van *Celestinus*, zynen Voorzaat, aan; „ *Benedictus Cajetanus* (zo was zyn Naam en toenaam voor 't „ *Pausschap*) door de meeste stemme tot Paus verkoren. . . . Doch dit zy zo 't „ is, 't blykt dat *Benedictus* een Man van *grote ondankbaarheit* en *Schalkheit* ge- „ weest heeft, dewyl hy uit *Eerzucht* deze heilige Man (*Celestinus*) *bedroog*, „ die hy *dwong zyn Ampt af te leggen*, en die, gevangen zynde, terwyl hy „ na een eenzaam Leven trok, parste in de Burgt *Fumon*, uit droefheit van „ Geest, voor den tyd te sterven".

Hoedanig zyne Regering is geweest, en zonderling omtrent *Philippus*, toegenaamd de *Schone*, zo tekend *Platina*, na alvorens getoond hebbende, dat Hy van den Paus in den *Ban* gedaan was, aan; „ *Philippus*, Koning van *Vrank-* „ *ryk*, Bonifacius *Verwaandheit* onverduldelyk verdragende, hield te *Parys* „ eene grote Vergadering van Geestelyken en Edelen, aan welke hy *'t ongelyk*, „ dat hy van *Bonifacius* ontfangen hadt, vertoonde; gelyk ook *d'Eerzucht* en „ *Boosheit* van dezen Paus in 't verkrygen van *'t Pauslyk* Ampt dat hy *onge-* „ *rechtelyk* bezat, en beriep zich op den *Apostolischen* Stoel, *die toen*, gelyk „ hy zeide, *leeg stond. en op een aanstaande Concilie*".

Welke Vergadering bestond uit alle *d'Aardsbisschoppen*, *Bisschoppen*, *Prelaten*, *Decretisten*, *Theologanten* ende *Doctors* in beide Rechten; in welke de *Narbonenschen* Bisschop in 't midden der zelve eene Redenvoering dede, en bybraght *Tien Hoofdstukken* van Beschuldigingen tegen dezen *Bonifacius*; bestaande;

1. Dat hy was een *Simonist*.
2. Dat hy zeide, *dat hy geen* Simonie *konde begaan* (†).

3. Dat

(*) Een Schryver die buiten alle verdachtheit is: Nadien hy zyne *Historie der Paussen* opgedragen heeft aan *Sixtus IV.*, Paus van *Romen*, voorts *Abbreviator* of aantekenaar van de Pausselyken Stoel, een geleerd Man in alle dingen; stierf onder den zelven Paus, die in 't jaar 1471 den Stoel beklom, en dus lang voor de GROTE REFORMATIE van *Luther* en *Calvyn*

(†) *Dambouder*, in zyn leven Keizerlyke en Koninglyke Raadsheer, was van 't zelve advis als dezen *Bonifacius*, want Schryvende van de *Simonie*, zegt; „ Dezelve werd bedreven, wanneer iemant *d'Ecclesiastique Sacramenten*, *Be-* „ *neficien*, *Prelaatschappen* en dergelyken Kerkelyke Staten of Ampten *koopt ofte*

 „ ver-

1750. *January.*

3. Dat hy was een *Doodslager*.
4. Dat hy was een *Woekeraar*, ende dat zulks allerklaarlykst bleek.
5. Dat hy *geen Geloof gaf den genen die* d'Eucharistí *maakt*.
6. Dat *de Ziel Sterflyk* zy, en dat 'er geen andere *blydschap* was, dan *in het tegenwoordige Leven*.
7. Dat hy *een openbaarder van de Biechtte was*. Want hy hadt een zeker Cardinaal gedwongen, dat hy de biecht, die aan hem van een zeker Bisschop van *Spanjen* gedaan was, zoude ontdekken: Waar van kennisse gekregen hebbende, heeft hy dien Bisschop van zyn Staat afgezet, maar daar na wederom met den Paus, *door Geld*, verzoend zynde, heeft hy den zelven herstelt.
8. Dat hy *twee Nichten* heeft tot zyne *byzitten*, en dat hy by beide *kinderen geteelt heeft. O vruchtbaren Vader!*
9. Dat hy den Koning van *Engeland* gegeven heeft alle de *Tienden* van de *kerkelyke Goederen*, tot subsidie der Oorlogen tegen den Koning der Franschen.
10. Dat hy door geld en gagie *aangelokt* ende *opgemaakt* heeft de *Saracenen* om *Sicilien* in te nemen. *Apud Crantium in Saxon. Lib.* 8, *Cap.* 37.

Om 't voorzeide in een helder *Dach-licht* te stellen, moetenwe den Lezer wyzen tot eene *Fransche Historie*, zynde een Boek in Folio, en met *Privilegie* gedrukt te *Parys*, in den jare 1655, in 't welke, met eene menigte van *authenticque* Acten ende *gerecolleerde* Getuigenissen, die snode faiten en meer andere, tot de hoogste verwondering en versoeing, gelezen werden.

Gy hebt aldaar een gantsch Proces, 't welk na zyn dood, door ordre van den voorgemelden *Franschen* Koning, is aangestelt, ende vervolgt *t'Avignon* voor *'t Pausselyke* Hof, onder *Clemens V.* die op 't jaar 1305, den Stoel betradt: Ten einde de Naam en Gedachtenisse van dezen *Bonifacius* mochte wechgenomen ende uit de *Rolle der Pausen* uitgeroeid werden.

In dat Proces werd hem te laste gelegt, ende met een menigte van *beëedigde Getuigen*, den rechten genoegzaam bewezen, onder verscheide andere quade stukken en leringen ook deze volgende:

1. Dat hy op de klachte, die de Monnikken van *'t St. Joris* Klooster in de Stadt deden, over hunnen Abt, van wegen dat hy *gene Verrysenisse, noch Hemel, noch Hel, noch Transubstantiatie in 't Sacrament geloofde*; noch ook *dat de werken des Vleesch zonden waren*, waar aan de Monnikken zeer geërgerd, hen tot antwoord heeft gegeven; *Dat zy zouden henen gaan, ende geloven 't geen hun Abt geloofde, die wyzer was en beter geloofde 't geen waar was, dan zy.*

2. Dat hy meermaal, terwyl hy Cardinaal was, ende ook noch Paus zynde, opentlyk gedisputeert en staande gehouden heeft, *dat als een mensch sterft, de Ziel zo wel als 't Lichaam sterft; dat het dwaasheit was te geloven dat 'er een an-*

der

„ *verkoopt*. Doch den Paus werd niet gezeid van *Simonie* te begaan, hoewel
„ hy eenige *Geestelyke Beneficien* en *Ampten* aan iemant *om geld over geeft*:
„ De reden is: *Om dat het Pausdom een Aposteldom is, 't welk alles Heilig*
„ *maakt of ontfangt*. In zyn *Practycq der Criminele zaken, Cap.* 61".

der Leven is dan het tegenwoordige, ofte eene opstandinge der doden, of dat het anders zoude gaan met een Mensch die sterft, als met een Hond, ofte eenig ander Beest, wien leven eindigt door de dood; dat ook alzo des Menschen leven een einde heeft met de dood, zonder eenige verwachtinge van volgende wederopstanding. 1750. January.

3. Dat hy opendlyk heeft staande gehouden, dat 'er *geen Godlyke Geboden of Wetten* zyn die wy hebben, maar *anders niet dan Menschelyke Inzettingen*, om 't Volk in order te houden.

4. Dat *Christus niet was de Zone Godts*, maar een *bloot Mensch*, doch *dat hy was geweest gaau en zeer geveinst.* Dewelke gestorven was, maar *niet weder opgestaan uit den doden.*

5. Dat *Maria* geen meer *Maagd* geweest was dan zyn Moeder.

6. Dat de Wetten, de Regulen en Religie van *Mahomet* te *pryzen* waren, boven 't geen de Christenen hebben en geloven; gevende daar van deze redenen: *Om dat de Wet der* Christenen stelde, *dat een Maagd gebaard heeft, 't welk onmogelyk is*; *Dat Godt een Menschelyke Natuur* aangenomen heeft, *'t welk belachelyk is*; *Dat Godt drie is in een, 't welk niet is te geloven* &c,

7. Voorts is van hem klaarblykelyk bewezen, dat hy is geweest een *gruwlyke Sodomiet*, *Hoereerder* en *Bloedschender*; die zich niet ontzien heeft getroude Vrouwen, in tegenwoordigheit van hare Mannen, te verontreinigen, ende daar by derzelver Dochters mede te misbruiken; sustinerende opendlyk, *dat het geen meer Zonde was zodanige dingen tot vermaak te plegen, als 't vryven van de handen.*

8. Dat hy met den *Duivel* veel te doen heeft gehadt, ende dikmaals is gezien den zelven te *Wierookken*, *t'Offeren*, met geboge kniën voor deszelfs *Beeltenis*, 't welk hy secretelyk in zyn Kamer bewaarde, *neder te leggen*, ende *t'aanbidden*; was gehoord met hem te spreken, raad te plegen, en daar op zyne antwoorden t'ontfangen.

9. Daar is ook in 't zelve Proces aanwyzing gedaan, van menigte van *Doodslagen*, *Moorderyen*, *onmenschelyke Wreedheden*, ook *Simonien* en andere *vuil gewinzoekingen*, by hem gepleegt.

10. En eindelyk, tot een bewys, *dat hy gestorven was als een Hond*, zyn ingebraght de beëedigde Getuigenissen der gener die zyn afscheid gezien, ende bygewoond hebben, verklarende: „ Dat hy in zyne krankheit aangesproken „ zynde, *om zich aan Christus en de Heilige Maagd te bevelen*, 't zelve onweer„ delyk hadde opgenomen, ende een *Kinneback slag* gegeven den genen die die „ hem voorhiel; ende dat hy al lasterende uitriep: *Ik geloof niet in Maartje! „ Maartje! Maartje! niet in d'Eezelinne noch in haar Jong*"! Ende wanneer 't Sacrament hem toegebraght wierd, om het t' ontfangen, dat hy den Priester daar over zo lelyken opzicht toonde, als of hy hem hadde willen opëeten, ende zyn aangezicht omkerende, gezeid heeft: *wech daar mede, ik wil niet! Ik wil 't niet!* Ende dat hy alzo zonder Biecht ende zonder gemeenschap van 't Sacrament uit deze werelt gescheiden is. By *P. Cabeliau, in zyn Catholyk Memorie-Boek, I. Deel, pag.* 600.

De Jezuit *Mezeray*, lang voor d'uitkomst van dat Boek geschreven en overleden zynde, getuigd, deswegens, in zyne meergemelde *Historie van Vrankryk*, aldus: „ De Koning dan in de *Louvre* zynde, leverde *Nogaret*, in de tegen-„ woor-

1750. January. „ woordigheit van verscheide Prinsen van den Bloede en Bisschoppen, op den „ 12. dag van *Maart* een Smeekschrift over, beschuldigde hem (*Bonifacius*) „ van *Ketterye*, van *Toverye* en andere *gruwlyke Misdaden*", op 't jaar 1301. Wyders op 't jaar 1303 aantekend, „ 't Voorgaande jaar hadt Koning *Philips* „ gedacht om zich tegens de *Bulle* van *Bonifacius* te voorzorgen, en ten de- „ zen einde *eene tweede Algemene Vergadering* zyner Onderzaten te *Parys* te be- „ roepen. De Graven *Guy de St. Pol*, *Jan van Dreux* en *Willem du Plessis*, „ Heer van *Vezenobre*, beschuldigden daar den Paus van *Ketterye* en van ver- „ scheide zo *gruwelyke Misdaden*, *dat een Christen ze niet kan noemen*, *ik laat* „ *staan geloven*. *Du Plessis* aanbood, hem (*Bonifacius*) voor *'t Concilie* te ver- „ volgen". Ter blyk, hoe zeker zyne *bewysstukken* geweest zyn.

Bonifacius over d'eerstgemelde Vergadering vertoornd zynde, hieldt een Concilie binnen *Romen*, stelde 't Koningryk van *Vrankryk* in *Verbod*; mitsgaders den *Koning* zelf ende zyne *Nakomelingen* tot het *vierde Geslacht toe*, *uit de gemeenschap der Kerke*. Zo schryft de Monnik: „ Daar na wierdt hy tot zyn „ vierde Geboorte *Vermaledyt*, *in fasc. Temp. ad An.* 1294".

Hoedanig zyn einde, buiten 't voorverhaalde, is geweest, verhaalt de gezeide *Platina* in dezervoegen: „ *Philippus*.... zond *Sarra* de Columnenser.... „ met *Nogaretus*, een geheel getrou *Fransch* Ridder, na *Romen*, met dit voor- „ nemen, gelyk hy zelf opendlyk zeide, dat zy zyn *hoger beroep* verkondigen „ zouden. Maar hy hadt al vry wat anders voorgenomen. Want *Sarra*.... „ en zyne Vrienden van alle zyden vergadert hebbende, zond *Nogaretus*, „ met twee honderd Franschen, voor Soldy gehuurd, en uit de Krygs-orde- „ ning van *Karel van Valois* gekomen.... Hy zelf, by nacht heimelyk in „ *Anagnia* gekomen met hulp van de Gibellinen, die lang en veel van *Boni-* „ *facius* geplaagt waren, *ving de Paus*, die hier op niet gedacht hadt, in zyn „ Vaderlyk Huis, daar af hy de Deuren open brak, en voerde hem gevangen „ na *Romen*, daar hy op den 35. dag van droefheit des gemoeds stierf, toen „ hy den Pausselyken Staat 8 jaren, 9 Maanden en 17 dagen bezeten hadde...

„ In dezervoegen storf dezen *Bonifacius*, die den *Keizers*, *Koningen*, *Vorsten*, „ *Geslachten* en *Volken eer Vrees*, dan *Godtsdienst*, *Poogde in te drukken*, en de „ *Koningryken*, *na zyn believen*, *te geven*, *of te nemen*, *en weder in te voeren*, „ en *dorstiger*, dan men zeggen kan, *na 't Goud was*, dat van alle zyden ver- „ gadert wierdt". Meerder getuigenissen aan te halen zoude nutteloos zyn; nadien 't gemene *Spreekwoord*, dat by een ieder van hem gebruikt wierd, de zake genoegzaam zal voldingen, bestaande:

Intravit ut Vulpes, *regnavit ut Leo*, *mortuus est ut Canis.*

Dat is..

Hy is in 't Pausdom *geslopen* als een *Vos*, hy heeft *geregeert* als een *Leeu*, en hy is *gestorven* als een *Hond*.

Zo getuigt de te meer aangehaalde Monnik: „ Van dezen Paus zeid men; „ dat hy in 't Pausdom quam als een *Vos*, hy leefde als een *Leeu*, en hy storf „ als een *Hond*. *In fasc. Temp. ad An.* 1293". 't Zelve word nader bekrachtigt, door *Jean de Serres*, *in l'Hist. de France*, *Tom.* 1. *pag.* 356. Trouwens, zyn Voorzaad *Celestinus*, hadde zulks van hem al voorspeld, wanneer hy zeide: *Adcen-*

Ascendisti ut Vulpes, regnabis ut Leo, morieres ut Canis.
Dat is:

Gy zyt opgeklommen als een *Vos*, gy zult *regeren* als een *Leeu*, ende *sterven* als een *Hond. Ranulph, in Polychronico*, 7. *Cap.* 30. *Apud Mornay, Myst. Iniquitatis, pag.* 721.

Wy zullen uit al 't voorverhaalde noch gene Conclusie maken, maar sparen zulks tot op het laatste. Alleen moetenwe aantekenen: Dat *Benedictus XIV.* in zyne voor gemelde *Bulle*, onder de Letter (E.) deze *Bonifacius* erkend voor een van zyne mede EERWAARDE *Voorzaten.*

Voorts zegt BENEDICTUS XIV. *In 't begin wierd daar toe* TELKENS *'t honderste jaar uitgezondert.*

d'Opstelder van die *Bulle* heeft daar omtrent een *knap, zo niet een groot Abuis gebadt*, waar van hy op generlei wyze t'excuseren is; nadien daar mede te kennen geeft, *of het verscheide malen op 't honderste Jaar gevierd was*; daar wy reets gezien ende getoond hebben, dat het met *Bonifacius VIII.* allereerst is begonnen, en nu in de *halve van de XIV. Eeu* komende, aanstonds gewaar worden, dat dien tyd *gereduceert* is op 't *Vyftigste Jaar.* Zo schryft *Platina.*
„ Gelyk *Bonifacius VIII.* eertyds in ieder honderdste jaar ('t welk van *d'Ou-*
„ *de Eeu* genoemd wierd, daar van *d'Eeu-spelen* hunnen naam hebben) een
„ *volkomen Aflaat* van allen Zonden aan de genen, die de Drempels der Apos-
„ telen *Petrus* en *Paulus* bezochten, toegestaan hadt; zo stond CLEMENS
„ *toe*, op 't verzoek der Romeinen, dat dit ook in ieder *vyftigste jaar* geschie-
„ den zou, vermits zy zeiden, *dat het leven der Menschen dit Eeu-jaar van hon-*
„ *derd jaren niet bereiken kon*".

De *Bulle* deswegens door hem uitgegeven, te lang zynde om hier plaats te gunnen, zullenwe den Lezer daar van eenige uittrekzels mede delen. Dezelve begind in dezer voegen.

„ *d'Eeuwige geboorne Zone Godts*, heeft hem verwaardigt om uit den schoot
„ des Vaders in 't Lichaams zyns Moeders neder te dalen, in welke ende
„ uit welke hy 't wezen onzer sterflyke Nature tot zyne Godtheit, in een
„ *eenigheit der persoonen*, met eene onuitsprekelyke Vereeniginge blyvende,
„ bygevoegt heeft, 't gene dat hy was, ende aannemende dat hy niet was:
„ Op dat hy hebbe mochte, waar mede hy den gevallen mensch verlossen, ende
„ Godt den Vader daar voor betalen mochte. Want toen den tyd vervult was,
„ heeft Godt zyne Zone gezonden, geworden zynde onder de Wet, geboren
„ van eene Vrouwe, op dat hy de genen die onder de Wet waren, verlossen zou-
„ de. Want hy is van Gode, Wysheit, Gerechtigheit, Heiligmaking ende Ver-
„ lossing: *Hy is niet door der Bokken ofte der Kalveren Bloed, maar door zyn ei-*
„ *gen Bloed eens in 't Heilige ingegaan, d'eeuwige verlossinge gevonden hebbende.*
„ *Want hy heeft ons* met geen verganklyke dingen, met Goud en Silver, *maar*
„ *met zyns zelfs des onbevlekten en onbesmetten Lams Bloed verlost*: Die, welke
„ men weet, dat aan den Autaar des Kruisses onschuldig geofferd zynde, *ge-*
„ *nen kleinen droppel Bloedts, 't welk nochtans om de vereeniging met het Woord*
„ *tot de verlossing des gantschen menschelyken Geslachts genoeg zoude geweest* zyn;

1750. January. „ *maar 't zelve* overvloedig als eenen Vloet uitgestort heeft (*): *Alzo dat 'er* „ *van de Voetzolen tot het hoofd toe gene gezondheit in hem gevonde worde* (**).

„ Welke grote schat heeft hy dan der strydende Kerke verworven, op dat „ die grote genadige uitstorting niet onnoodzakelyk, ydel, ofte te vergeefs „ zoude zyn? Willende als een goedertieren Vader zyne kinderen schatten „ vergaderen, op dat de Menschen alzo eenen *ontallyken schat* mochten heb„ ben, *ende die den zelven gebruikt hebben, zyn de Vriendschap Godts deelachtig* „ *geworden.* ('t geen hy daar gebouwt heeft, zal hy in 't volgende omverre „ werpen) Doch hy heeft die schat niet in een *Zweetdoek* wech gelegt, noch „ niet in *d'Aarden* begraven, *maar hy heeft bevolen*, dat dien *Schat* door *St. Pie*„ *ter*, den PORTIER *des Hemels* ende zyne *Navolgers*, die op der Aarde zy„ ne *Stadthouders* zyn, heilzamelyk uitgedeelt zoude werden, ende dat hy „ *door eigene* ende *redelyke Oorzaken*, zomwylen *gehelyk*, zomwylen *Stukswys* „ tot *Quitschelding der tydelyke Straffe*, welke men zo wel in 't gemeen, als in „ 't byzonder schuldig is voor de zonden te lyden, NB. *Zo zy 't zelve met Go*„ *de zouden bevinden* OORBAARLYK *te zyn*, den genen die waarachtig *Be*„ *rou* ende *Gebiecht* hadden genadelyk zoude toegevoegt werden. Tot *ver*„ *meerdering* van welke Schat men weet (*maar niet bewyst!*) dat *de verdiensten* „ *der Heilige Moeder Godts*, ende *alle uitverkorenen*, van den *eersten rechtvaar*„ *digen*, tot den *laatsten* toe *vorderlyk* zyn (†).

„ Men behoeft geenzints te vrezen, dat hy *verteerd* ofte *verminderd* zal wor„ den, eensdeels om der *ontallyker verdiensten Christi wille*; anderdeels daarom, „ zo veel te meer, dat 'er door *toevoeging* van dien tot *Gerechtigheit* getogen „ worden, dat de *menigte hunner Verdiensten* zo veel te meer aanwassende is. „ 't Welk *Bonifacius VIII.*, *Zaliger Gedachtenisse*, (Den Lezer kan 'er van „ oordelen) onzen Voorzaat *Godtzaliglyk*, gelyk wy zonder twyffel geloven, „ inziende, ende met eene naarstige overweginge overleggende, hoe zeer dat „ de *Prinsen* der Aarde, *Petrus* en *Paulus* (door dewelke *'t Evangeli Christi* „ te *Romen* geschenen, ende door dewelke de Kerk 't beginzel der Religie „ ontfangen heeft....)

„ Ordonnerende door den Raad zyner Broederen, dat alle de genen die in „ den jare der Geboorte des Heren 1300, ende van dien tyd af in een jegelyk „ vol-

(*) Hier is de Man zyne Geleerdheit, als in 't volgende, geheel verkeerd: Want hy beschuldigt daar mede de *Here Jesus* van *Overtollige Werken* in zyn *Lyden* te hebben gedaan ende ondergaan: Niettegenstaande de Mond der Waarheit zegt, en den *Emaus* gangeren vraagt: *En moeste de Christus niet deze dingen lyden ende* alzo *in zyne Heerlykheit ingaan? Luc.* 24. *vs.* 26.

(**) De Roomschgezinden verstaan dat *Lichamelyk* en niet van *'t Ziele Lyden*, tegen *Jesaia* 53. *vs.* 5 & 6. Vergeleken met 2. *Cor.* 5. *vs.* 12.

't Is nochtans opmerkelyk; dat deze *Clemens*, 't Voorverhaal, in 't generaal aangemerkt, zo Schriftuurlyk en na Waarheit gesteld heeft: Ende mitsdien met grond mogen oordelen, zulks geschied te zyn, om de *Leerstukken* van *Bonifacius VIII.* stilzwygende te wederleggen en te verdoemen.

(†) Zie deswegens onze Aanmerkingen achter *Leo X.* onder de Letter (D.).

„ volgende honderste jaar tot de Tempelen der voorzeide Apostelen in de 1750.
„ Stadt eerbiedliglyk zouden gaan, ende die zelve Romeinen, zynde ten minsten January.
„ dertig, maar Vreemdelingen ende buiten Lieden zynde, vyftien achter malkan-
„ deren volgende, ofte niet achter malkander volgende dagen, ten minsten eens
„ daags, nochtans waarlyk boetvaardig zynde, ende Gebiecht hebbende, persoon-
„ lyk (dan niet by Procuratie of andere Personen in Commissie te zenden, als
„ nochtans van grote Personagien wel geschiedt) zouden bezoeken: Dat die
„ een allervolkomenste Quitschelding van alle hunnen Zonden zouden bekomen.

„ Maar wy aanmerken, dat het vyftigste jaar in de Wet Mosis &c. Ende om
„ dat 'er vele ende grootte Verborgendheden der H. Schrifture op dit getal
„ gepast werden, ende 't Geroep van ons byzonder Volk van Romen (*) dewelke
„ zulks ootmoediglyk begeren.... Ende willende dat 'er zeer velen zulken Aflaat
„ deelachtig zullen zyn, nademaal dat 'er weinigen ten aanzien van velen, om
„ de kortheit des Menschen levens wille, tot het honderste konnen komen,
„ hebben goedgevonden, met Raad onzer Broederen, dat de voornoemde toe-
„ lating des Aflaats door de boven geschreven en andere Rechtvaardige Oor-
„ zaken (**), op 't vyftigste jaar behoorden gebraght te werden.

„ Ordonnerende, met raad der voorzeide Broederen, ende door de Volheit
„ der Apostolische Macht, dat alle Gelovigen die waarlyk Boetvaardig zyn, in
„ den eerstkomende jaren 1350, na de geboorte des Heren, ende voorts in
„ toekomende Tyden van vyftig jaren tot vyftig jaren, de voorzeide Tempels
„ Petri ende Pauli, ende den Tempel te Lateranen.... ter oorzake van de
„ devotie &c.

„ Gegeven t'Avignon, den 27. January, in 't eerste jaar onzes Pausdoms.
„ By Hospinianus van de Tempelen, Lib. 2. Cap. 19. pag. 371". alwaar de voorzeide Bulle in 't geheel gevonden werdt.

Alvorens tot andere zaken komende, moetenwe aanmerken; dat deze Clemens ook geen een woord in die Bulle by brengt, dat ooit voor de tyden van Bonifacius VIII. dergelyke Feest in de Roomsche Kerke gevierd was: Dienvolgende ons vorig betoogde, daar door, te meer bevestigt werdt.

Hoewel uit die Bulle niet blykt, dat d'Engelen over de Perigrinerende Zielen zorge gedragen hebben, zo moet zulks verstaan werden van eene andere Bulle, welke voor dat Feest, door hem, uitgegeven was.

Agrippa (†), gesproken hebbende van 't Willekeurig handelen der Roomsche Paus-

(*) Zo geschieden 't dan niet van andere? Maar 't hadt ook zyne byzondere reden voor de Romeinen: Want dewyl de Paus t'Avignon met zyn gantsche Hof-staat zat, ging 'er niet veel om; weshalven door dit middel een goed Jaar-getey verkregen.

(**) Die Oorzaken mochten zo regtveerdig wezen, zo verdienden zy nochthans uitgedrukt te worden: Maar dan zoude de Roomsche Cancelarye te veel in 't Oog gelopen hebben, en doen zien dat Geld de Boodschap was: 't Geen nader blyken zal.

(†) Hy was een Man van de Roomsche Gezindheit, een Doctor, zo in beide de Rechten, als ook in de Medicyne, een Ridder van 't Gulde Vlies, en Geheimen-Raad van de Keizerlyke Majesteit.

1750. *January.* Pauſſen &c. mitsgaders op dat niet iets aan de volkomendheit hunner Macht zoude ontbreken, of onttrokken konnen worden, zegt: „ *Gebied* niet de Paus „ *Clemens*, in de *Bulle*, die heden ten dage, noch te *Vienne*, te *Limon* en te „ *Poitiers*, in de Handveſt-kiſten, in lood gelegt, bewaard word, *d'Engelen* „ *van den Hemel*, datze de Ziel van eenen die na *Romen*, om *Aflaat* te *Bevaard* „ trekt, of van daar komt, bevryd van *'t Vagevuur*, tot *d'Eeuwige Vreugde* „ *invoeren zouden?* Zeggende daar en boven, *wy willen niet*, *dat hen eenig-* „ *zints de helſche ſtraffe aangedaan werde*, vergunnende daar en boven den „ genen die met het *Kruis* getekend zyn, op hare Kerk-beloften, *drie of vier* „ *Zielen*, welke zy willen, uit het *Vagevuur* te mogen verloſſen. &c. *Van* „ *d'Onzekerheit der Wetenſchappen*, *Cap.* 92".

Ter meerdere bekrachtiging van *Agrippa*, werd in die twede Bulle *Clemens* indezervoegen ſprekende ingevoerd: „ Wy laten ook toe, indien een, dewelke „ *Gebiecht* heeft, *onderwege ſtierf*, dat hy van alle zyne Zonden gantſchelyk „ ontſlagen zy. En niettemin *Gebieden* wy gantſchelyk *d'Engelen* des *Paradys*, „ datze zyne Ziele van *'t Vagevuur* geheel ontſlagen, *in de Heerlykheit des Pa-* „ *radys inleiden. Poſt. exam. Bull. de Teſt. pag.* 275 & 278".

In de *Bulle* van *Benedictus*, op de Letter (E.) word 't voorzeide niet uitdrukkelyk en woordelyk gezegt, nochtans genoeg te kennen geeft, dat zyne Intentie alzo by hem lag; zeggende: „ Dat die *Pelgrims*..., *door de Dood* „ *weeh gerukt wierden*, mits dezelve oprecht boetvaardig zyn, als mede *Ge-* „ *biecht* en *Gecommuniceert* hebben, *alle de Voordelen* van *'t Jubilé*, *in de ver-* „ *giffeniſſe hunner Zonden*, even als of dezelve de *Hoofdkerken* bezocht had- „ den, NB. W i l l e n d e *dat zy*, *door de Gaven des H. Geeſtes*, *t'oogmerk* „ *van hun verlangen deelachtig worden*, *alhoewel zy zich door de voorſz. beletze-* „ *len tegen gehouden vinden*".

Paus *Clemens* heeft dan dat *Feeſt* gevierd; wanneer 'er zulk een Toeloop van Menſchen waar, dat het geen wonder was, dat daar uit zo een *zware Peſt* in gantſch *Italien* ontſtond, dat uit *duizend* naulyks *tien* overbleven. *Crantzius*, *Metrop. Lib.* 9. *Cap.* 43.

Platina, in zyn Levens-Verhaal daar van ſchryvende, zegt het zelve, maar voegt 'er by: „ Dit is geen wonder, dewyl uit oorzake van *'t Eeu-Jaar*, „ (beter *'t halve Eeu-Jaar*) door de beſmetting en menigte der Menſchen, „ van allen zyden na *Romen* trekkende, alles van *Vuiligheit*, *Schimmel* en „ *Stank* beſmet wierd".

Paſſerende d'Aanmerkingen die deswegens zoude konnen gemaakt werden, als liever die aan den Lezer overlatende. Maar komen tot het levens-gedrach van dien *Barmhertige* en *Mededogende* Paus C l e m e n s.

Hy was geboren, zegt *Platina*, uit het Dorp *Roſe* in *Limoſyn*, te voren *Petrus* genoemd, eerſt *Monnik*, en zedert Aardsbiſſchops van *Rouan*, wierd eindelyk *t'Avignon* tot Paus verkoren.

Hy dankte Godt, ende verhaalde, hoe dat hy allengskens eerſt tot een *Ryken Abt*, daar na tot een *Vetter Biſſchop*, ten derden tot het *beſte Aardsbiſchdom* van *Vrankryk* was verhoogt geworden: Alle welke *Waardigheden* hy bezwaard gelaten hadde *met zware Laſten van Schulden*: En dat hy tot het *Cardinaal-*

dinaalschap, en eindelyk tot het *Pausdom*, door Godts bestiering nu gekomen was, *om dat alle d'andere hem niet voeden konden*: Volgens 't Getuigenissen van *Albertus Algentinensis*, *in Chron.* Die daar noch byvoegt: Dat dezen *Clemens* van zynen *Voorzaat* (*) in maniere zeer verschilde, zynde een groot Liefhebber van *Eer*, *Macht* en *Vrouwen*; gantsch genegen om de zyne hoog op te trekken, makende dat hy en zyn Hof overal berucht wierden van *vuile Simonie*, en die al de *Kerke* van de Werelt *op 't hoogste bezwaarde*, met zyne harde Eischen. *By Cabeliau* in zyn geciteerde *Boek* en *Deel. pag.* 605. 1750. January.

Gevonden hebbende dat hy zocht, namentlyk de Vergaderde Schatten van zynen genoemden Voorzaat, „ leefde 'er op eene gehele andere wyze mede. „ Hy maakte gantsch geen zwarigheit 'er zich af te dienen, om de zynen „ te verryken. *Mezeray ad An.* 1342".

Voorts, heeft hy, even als zyne Voorzaten, een groot Bod gedaan, om *'t Duitsche Keizerryk Leenroerig* van zynen Stoel te maken, waarom hy de *Bisschoppen* en *Vorsten*, die 't met den *Keizer Lodewyk* hielden in den *Ban* dede, ja! zelfs *Stedehouders* des Ryks verkoren. Dat in 't brede te verhalen, zoude te verre uitlopen; alleen zullen wy iets kortlyk aantekenen dat de Jezuit *Maimburg* in zyne *Historie van 't Verval des Keizerryk* op 't jaar 1342 ons nagelaten heeft, bestaande:

„ Deze nieuwe Paus, *Clemens VI.* welke Cardinaal zynde, altoos een groot „ Dienaar des Konings ende den Keizer zeer tegen hadde geweest, ende die „ met anderen veel ruwer handelde, dan den goeden Man *Benedictus*, leefde „ aanstonds met die *Arme Vorst* op een wonderlyke wyze; want hy zond zy„ ne Legaten in *Italien*, om de Vorsten en de Steden *tegens hem op te hitzen*, „ dede op een nieu alle de Vonnissen, welke *Johannes XXII.* tegens hem „ hadde *uitgedondert*, publiceren; *verbande* hem zelfs zeer plechtelyk, verklaar„ de hem *Ontzet* van alle zoorten van Waardigheden, en antwoorde aan zy„ ne Gezanten, welke mede voor hem spraken, of ten minsten zich gelieten „ zulks te doen, om zyne *Absolutie* te verwerven, *dat hy voor alle dingen van* „ *'t Keizerryk zich moeste ontbloten, ende aan hem 't* MEESTERSCHAP *over zy*„ *ne fortuine laten, om met hem te leven zo als hy wilde*"....

Lodewyk zich daar tegen stellende, „ zo dede hy hem weder *op nieu in den* „ *Ban*, op den *witten Donderdag* van 't jaar 1346, ende hy schreef aan de „ Keurvorsten, hen bevelende, *aanstonds te treden tot de verkiezing van een* „ *ander persoon om Keizer te zyn, ende dat het anders zyn werk zoude zyn, zorge* *voor*

(*) Zynen Voorzaat was *Benedictus XII.* Een *Bakkers* Zoon, te voren genaamd *Jacob van den Oven.* Hy was de gene die de Zuster van den Poëet *Petrarcha* vreide &c. Hy heeft ook *alle Zonden op eene bepaalde Schatting gebragt*; waar van te zien is, den Arbeid van den Eerw. Heer Dnus. *Petrus Godefridus Josselin*, in zyne *Taxæ Cancellariæ & Taxæ sacræ Panetentiaræ Apostolicæ.* In 't Latyn en Nederduitsch, gedrukt te *Leiden* by *Jurriaan Wishof*, in 't jaar 1744. Door welke hy een grote Schat aan de *Kerk* naliet. *Mezeray ad An.* 1342. Verstaat door de *Kerk* den *Paus*, als *Clemens* zelfs betuigen zal.

1750. January. „ *voor 't Keizerryk te dragen*". . . . Te dien einde zocht hy vele aan zynen snoer te krygen, „ *Want hy deed zo veel Vorsten Omkopen, als hy kon*, om zich „ van hunne stemmen te verzekeren, ende tot de Verkiezing van een ander „ Keizer te doen treden. Zegt *Heiss*, in zyne *Historie van 't Keizerryk*, op 't „ jaar 1346". Doch dien ongelukkige Keizer stierf op den 11. *October* 1347, in 't 63. jaar van zynen Ouderdom, ende in 't 33. van zyn Ryk.

Meer andere zaken, hoedanig hy de Stadt *Avignon* van Koningin *Johanna*, die een zeer slegte reputatie hadt by de Schryvers van en na dien tyd, in eigendom kreeg; mitsgaders van zyne verquistende Aard, en dat de *Simonie* een vrye loop aan zyn Hof hadde, passerende, als mede 't geen den *in Notis* gemelde *Franciscus Petrarcha*, in zyne 8. 9. 11. 12 & 13. 14 & 17. Brieven nagelaten heeft: Alle welle in *Mornay Myst. Iniquit. van pag.* 787 *tot* 797. te lezen zyn, als vervattende zaken die zo gruwlyk en yslyk zyn, datze zelf eerlyke Ooren zoude quetzen; en daarom alleen zeggen, dat die *Clemens* in 't jaar 1352 is overleden, na dat hy den Stoel 10 jaar, 6 maanden en 28 dagen bezeten hadde, ook mede een van D'EERWAARDE *Voorzaten* van *Benedictus XIV.* geweest is.

In passant URBANUS VI. in 't verschiet ziende, moetenwe, ten opzichte van onze Materie ook iets zeggen, namentlyk: Dat hy in 't laatste zynes Pausdoms overdenkende, wat een groot voordeel en gewin aan *Clemens VI.* was gekomen, toen hy in 't jaar 1350, 't *Jubilé* hieldt, gong hy 't zelve verkorten, tot ieder 33 jaren, zo namentlyk, *dat het in den jare 1388, op het geboorte Feest beginne ende alzo een geheel jaar door zoude duren. Theod. à Niem Lib.* 1. *Cap.* 68 & 69. Maar door de dood belet en voorgekomen zynde, heeft hy 't zelve niet gezien.

Wy konnen van hem, om dat hy mede een *Jubel - Paus* geweest is, zo slegt niet afscheiden, zonder zyne Gedachtenisse in ons *Gedenkboek* te plaatzen. Vele zaken passerende, zullenwe 't volgende melden.

Platina getuigt in zyn Levens - verhaal: „ *Urbanus* de staat van 't Pausdom „ ongelukkiglyk *elf jaren* en acht maanden bedient hebbende, storf te *Romen*, „ en wierd in de Kerk van de *H. Petrus* begraven, en zyn dood, *als die van* „ *een* PLOMP *en* ONVERDRAGELYK MAN, wierd van weinig menschen „ beweend. Men ziet noch zyn Graf, met zyn Grafschrift, dat *wanschiklyk* „ en *plomp* genoeg gemaakt is".

't Eene moest het ander gelyken, zouden de *Romeinen* eeniger maten, wegens zyne handelingen, in brede 't door *Platina* en andere beschreven, recht gedaan hebben. 't Gezegde van *Platina* word nader bekrachtigt door *Johannis Marius*, in dezer voegen: *Hy was, volgens 't getuigenis van alle Historie Schryvers, een verkeerd Mensch. De Schism. part.* 3, *Cap.* 13.

Boven dien was hy zeer *Trots* en *Opgeblazen*; in zo verre hy zich liet welgevallen in d'Ontmoeting van *Karel van Duras*; „ Dat vele Boeren daar „ na toekomende, *de voeten van hem kussen* (*), maar eer dat zy zulks deden, „ had-

(*) Zie deswegens in de volgende *Titul* onder *Italien* in *Romen*.

„ hadden zy eerst *d'Aarde* of de *Weg drie malen gekust*", gelyk de voorgemelde *de Niem*, *Lib.* 1. *Cap.* 29. 30, 31 *&* 32, in 't brede en als Oog-getuige van hem verhaalt. 1750. *January.*

Noch een *twede* Staaltje is gebleken, dat wanneer de Hertoch van *Brunswyk*, aan de voorgemelde *Johanna*, onder *Clemens* aangehaalt, gehuwd zynde, uit eerbiedigheit, hem, *met geboge kniën* den Drinkbeker toereikte, lang liet staan, zonder de Beker van zyn hand te nemen, tot dat de Cardinalen daar over *beschaamd* zynde, hem vermaande en zeiden: *Heilige Vader*, *'t is tyd dat gy drinkt*. Waar op de voorzeide de *Niem* 't volgende Vaers gepast heeft:

Asperius Nihil est misero qui surgit in altum.
Dat is:
Niets is 'er bitterder dan een elendige die hoog opklimt.
Of, na onzen styl:
Als *Niet* komt tot *Iet*, *is 't alle mans verdriet*, *en kend zich zelven niet.*

Men heeft te weten, dat hy, even als *Clemens*, een *Monnik* geweest was.

Een derde Staaltje is gebleken, *in de Geest* van *Gregorius VII.* die by *Successie* op hem gedevolveert was; namentlyk, om over Koningen &c. te moeten heerschen. Te dien einde hadde hy bevolen aan *Johannes de Therano*, zynen Kamerling, een Boek te schryven, welkers beginzel is: *Geeft den Keizer*, *dat des Keizers is*, *en Gode 't welk Gode is.* In 't welke hy beweerde, dat die woorden *Christi*, alleen voor een tyd plaatze hadden, namentlyk, *tot zyne Opvaaring toe.*

Maar na dat hy ten Hemel was gevaren, die spreuk van geen kracht of gewicht meer was, dewyl hy gezeid hadde Joh. 12. *Als ik opgenomen zal wezen van der Aarde*, *zo zal ik alle menschen tot my trekken*; namentlyk, de *Koningen* ende de *Koningryken*, zal ik te zamen trekken *onder de Heerschappy der Pausfen*, dewelke hy, volgens dien, besloot te zyn, *Koning der Koningen*, *en Here der Heerschenden*. In zodanigen ernstige zake, zegt den *Schryver*, en met waarheit, heeft hy zich niet ontzien, derteldet dan zelf de Pasquillen, *Godts Heilig Woord*, dus schandelyk te misbruiken. *Mornay Myst. Iniquit*, *pag.* 829. Evenwel heeft hy by *Benedictus XIV.* verdient, onder den Rang van zyne EERWAARDE *Voorzaten* geteit te mogen worden.

Myn voornemen was, om zo direct na *Sixtus IV.* te gaan, maar in myne aantekeningen 't oog wendende op BONIFACIUS IX. die *'t jubel-jaar* van 1400. gehouden heeft, kan ik niet nalaten hem te gedenken.

Platina zegt: „ Hy, hoewel niet meer dan *dertig jaren* Oud, toen hy de Pausfelyke staat aanvaardde, leefde voortaan in 't bloeijen van zyn leven, en *in zo groot verlof van te zondigen*, zodanig, dat men hem geen *Smet* en *Laster* van *Ongebondenheit* en *Wellust* aanwryven, of voorwerpen kan". (Dat schynt te willen zeggen: Dat de Pausfen 't vermogen hebben om 't zelve te konnen en te mogen doen: Maar dat *Bonifacius* 'er geen gebruik van heeft willen maken, als hy anders konde doen.) „ Want het scheen, dat hy zyn „ jeugd

1750. *January.* „ jeugd met d'Ouderdom verwisselt hadt. Wyders, hy was zo *Grootmoedig en* „ *Welberaden*, dat hy d'eerste *al de Macht* van *'t Roomsche* Volk aan den Paus „ overbraght, alle Overigheden na zyn believen verkoos, en *Engelenburg*... „ versterkte".

„ Men hieldt zedert *'t Eeu-jaar* in 1400ste jaar, daar in byna eene ontel- „ bare menigte van Menschen, uit oorzaak van Godtsdienst te *Romen* geko- „ men was".

Theodorus de Niem, Secretaris van dezen Paus, schryft desaangaande: „ Na- „ dien *'t Gulde-jaar* begonnen was, zyn daar ontallyke *Pelgrims*, 't gehele jaar „ door, inzonderheit uit *Duitschland*, *Hongaryen*, *Polen*, *Bohemen*, *Engeland* „ en andere Landen, die onder de gehoorzaamheit *Urbani* waren, tot de „ Stadt gekomen. Daarom zyn ook aan de Kerken en Tempelen, door de „ Bezoekers, VELE GESCHENKEN GEGEVEN GEWORDEN. Maar de „ rest en 't meestendeel is in handen van *Bonifacio* en zommige andere geko- „ men. *Bonifacius* met zulke *Gaven* niet te vreden zynde, alhoewel zy *een* „ *zeer grote somme beliepen*, want hy was een *onverzadelyke Afgrond*, *ende in* „ *Gierigheit was niemant zyns gelyke*, heeft *Gewinzoekers* in verscheide Koning- „ ryken gezonden, *verkopende den voorzeiden Aflaat* den genen, die zo veel „ gaven, *als zy op de reize aan Onkosten gedaan zouden hebben*, indien zy daar- „ om na de Stadt gereist hadden. Zulke *Uitmaners* en *Gewinzoekers* hebben „ ook den eenvoudigen ofte onnozele Menschen *grote somme Gelds* listelyk af- „ geperst: Alzo dat zy zomwylen in een Koningryk ofte in eene Provintie, „ van alzulke verkopingen, meer dan *honderd duizend Guldens* ontfangen heb- „ ben. Want den genen die *Biechten*, vergaven zy ook *zonder boette te stel-* „ *len*; alle *zonden* en alle *ongerechtigheden* middelde zy *door 't middel van Geld*, „ zeggende: *Dat zy alle die Macht daar over hadden*, *die* Christus Petrus *op* „ *der Aarde*, *om te binden*, *en t'ontbinden gegeven heeft*.

„ Die Commissarissen hier door verrykt ende vet geworden zynde, waren „ met veel schone Paarden, ende een sierlyk gezelschap wederom tot de „ Stadt gekeerdt, en hebben den Paus *rekenschap* van al 't gene gedaan, „ dat zy derwyze vergadert hadden. Maar zommige van hen, bevin- „ dende *ontroulyk* gehandelt te hebben, wierp hy in de Gevangenisse. Zom- „ mige van hen *storven een quaden Dood*: Zommige zyn door de razerny des „ Volks *in stukken gehouwen*: Want het was billyk, dat zy qualyk vergingen, „ die hunne *Gierigheit* zoekende, *de Christenen alzo bedrogen hadden*. *De Schis-* „ *mat. Lib.* 1, *Cap.* 68". Evenwel maakt de *Niem* geen gewach, *dat de Be-* *drogene hunne penningen gerestitueert wierden*, als behoorlyk was.

Wy konnen van dezen *wel beraden* Paus noch zo ligtelyk niet afscheiden, voor datwe den Lezer noch eenige Staaltjes van zyne *welberadendheit* onder 't Ooge brengen.

Passerende, dat hy den Opbouwer is geweest van *d'Annaten* (*), bestaande: *Dat*

(*) *Mezeray* noemtze: *Rechten van Provisie*. *In de Staat der Kerke van de XIV. Eeu.* Eigendlyk zynze *d'Inkomsten van 't eerste half jaar uit een ieder vacerende Beneficie*, *met het welke iemant begiftigt wierd in de plaatze der overledene*, *of van*

van die, welke tot een hoger Ampt opklommen: Zo fchryft de Jezuit *Petra-Sancta*: *Dat de geen, die een Kerklyk Ampt verkreeg, de helft van de jaarlykfche Inkomft aan den Apoftolifchen Stoel betalen zou* (*). *Platina* getuigt verders: „ Aan de-„ zen Paus zoude niets tot zyn *hoogfte roem* ontbroken hebben, zo hy niet „ al te veel na zyn *Magen* en *Vrienden* geluifterd, en daar door *eenige fmet* „ op zich gehaalt hadde. Want *vele Misdaden* wierden door *bekoping* bedreven „ vermits zyne *Broeders* en *bekenden*, van dewelke, *uit oorzaak van de Winft*, „ eene grote menigte te *Romen* gekomen was, *alles tegen recht en billykheit* „ *verzochten*. D'AFLATEN en VERGIFFENISSEN wierden overal zo VER-„ KOCHT, dat *d'Achtbaarheit der Sleutelen* en der *Apoftolifche* Brieven vermin-„ derde. *Bonifacius* (IX.) poogde dit alles te wederroepen, *maar wierd door* „ *de Gebeden zyner Magen gedwongen, telkens wederom daar toe te komen*. (Zyn „ oordeel deswegens) Ik zou dieshalven achten, dat het beter met Godts „ Kerk geftelt was, zo de Pauffen, hunne Vrienden en Magen verwerpende, „ meer voor de *Pauffelyke Waardigheit*, (en niet voor de *Godlyke Waarheit* in „ zyn *Heilig Woord*) dan voor 't Vleefch en Bloed bezorgt waren ". 1750. January.

Dat *Platina*, *quafi*, de gemelde verkoping, fchuift op de *Geld-honger* van zyn *Vrienden* en *Magen*, en niet op den Paus zelf, word in 't laatfte geval, door *Theod. de Niem*, duidelyk tegen gefproken; zeggende: „ *Alle Kerk-dien-*„ *ften* die in de Stadt ledig vielen, *verkocht de Paus*, konde hy geen *Geld* „ daar voor bekomen, hy nam *Varkens*, *Seugen*, *Offen*, *Schapen*, *Graan* en „ andere dingen, zonder iet te weigeren. Ende ik geloof niet, dat 'er ooit „ zo ONBESCHAAMDER *en* ARCHELISTIGER INSCHRAPER *van* GELD „ GEVONDEN IS, als Paus *Bonifacius* was. Die op zyn uiterfte leggende, „ als hy gevraagt wierd, *hoe 't met hem was*? ter antwoord gaf: SI PECU-„ NIAM HABEREM, BENE STAREM (†). *In Schifmat. Lib.* 2, *Cap.* „ 10 & 11 ".

Zyn *Goud-luft* ging zelf zo verre, dat wanneer, door de menigte van Menfchen de *Peft* in *Romen* ontftak, *en 'er eene grote menigte door weggerukt en verdelgt wierden*, zegt *Platina*, hy nochtans uit dezelve niet week, maar volharde in zynen *Uitkoop*, zonder mededeelzaamheit aan behoeftige en arme Lieden te bewyzen. Geen door de voorzeide *de Niem* mede bewaarheit werd in dezer voegen: „ Ja! door vreze van de tydelyke Heerfchappye der Stadt, „ en dat hy ondertusfchen dezelve niet zoude verliezen, is hy zelfs in de „ *bete*

„ De Paus is gewoon d'Inkomften der Geeftelyken t'eifchen, zo dikmaal als „ hy iemant de *Priefterlyke Waardigheit* verleendt: Ende dit doet hy wel al-„ zo, *dat hy de helft van de Jaarlykfche Inkomften verlangt. In Notis in Epifto-* „ *lam Molinæi, pag.* 160".

(*) 't Welk toen ter tyd *pro & contra* wierd bedifputeert, of 't zelve *Simonie* was; doch de Pausgezinden beweerden, *dat de Paus*, even als *Domhouder* hier voren *pag.* 39, *geen Simonie konde begaan*: Andere, van zyn Hof niet zynde, het tegendeel.

(†) Dat is: *Hadde ik maar Geld, de zaken zoude wel ftaan.*

1750. *January.* „ *hete Zomer tyd* daar binnen gebleven; ende heeft de Lieden, van buiten „ komende, die op dezelve gevaarlyke tyd ziek lagen, *gene Aalmoessen gedaan*, hoewel hy toenmaals *van alles overvloed hadde*. Want hy was flechts „ gewoon te *Grypen* ende te *Roven*, ende 't Geroofde den Behoeftigen *niet* „ *mede te delen. Lib.* I. *Cap.* 28".

De Lezer kan de *Conclusie* uit dat alles zelfs opmaken, en met een Oordelen, of O. *Panvinius* in 't leven van *Innocentius VIII.* 't spoor niet mis is geweest, als hy schreef: *Een man van dapperen Moed ende groten Geest, die de Gedachtenissen van zyne Pausselyke Heerschappye tot een* WONDER *nagelaten heeft.* Doch zulks, uit het voorverhaal afleidende, zal hy 't ook en daarom, een ERRWAARDE *Voorzaat* van *Benedictus XIV.* zyn en blyven.

In passant konnenwe NICOLAAS V. niet voorby gaan; om dat hy 't meergemelde *Roomsche* Feest in den jare 1450 mede gevierd heeft.

Platina zegt: „ Hy was van *middelmatige* Ouders gesproten. Zyn Moeder „ wierd *Andreola*, en zyn Vader *Bartholomeus*, een Natuurkenner, genoemd"... (*Of een Chirurgyns Zoon. F. Illyricus. Lib.* 20. *pag.* 478.)

Vervolgt: „ Toen *'t Eeu-jaar* (half *Eeu-jaar* was beter) gekomen was, „ quam Schichtelyk zo een grote menigte na *Romen*, als 'er nooit te voren „ geweest was. Zy, van *'t Vaticaan*, daar zy 't Beeld van onzen Zaligmaker „ bezocht hadden, weder na de Stadt kerende, ontmoetten zekere Muil van „ *Petrus Bardus*, Cardinaal van den *H. Marcus*. De genen, die quamen en „ de genen, die wederkeerden, konden, uit oorzaak van d'aanparssende menigte niet wyken. d'Een viel dieshalven over d'ander op dezen *Muil-* „ *Ezel*, die alrede van de menigte gedrukt was; en dit gedrang was zo groot, „ dat 'er *twee honderd Menschen*, en *drie Paarden* op *Adrianus* Brug verstikt „ en verplet wierden. Velen, aan de zyde van den Paus zynde, vielen in „ de Vloet, en wierden van de Golven ingezwolgen. Men bevond, dat 'er „ 136 in de Kerk van de *H. Celsus* begraven zyn, en d'andere wierden na 't „ *H. Veld* gebraght. . . . Hy verzorgde ook zeer naarstiglyk, dat 'er, door „ de toevloeing van de menigte, geen Lyftocht, en alles tot het leven noodzakelyk, gebrek zou zyn. NB. Hy bestelde ook door *Vervloekingen* en *Bezettingen*, dat *d'Afzetters geen geweld tegen de Vreemdelingen, die na de Stadt* „ *quamen, bedryven zouden*".

Dat laatste is wat nieus; 't geen by zyne *Eerwaarde* (om 't woord van *Benedictus* te behouden) Voorzaten op dien tyd niet gevonden werd. Maar aan d'andere kant, is 't niet min verkeerdelyk, om geen ander woord te gebruiken: Nadien men gemeenlyk by dat schuim van Booswichten, noch voor de Wetten, noch voor 's Paussen Bulle, eenige ontzach of vreze vind. Waarom te denken is, dat zy met die *vervloeking* zullen gespot hebben en den ontroofden genen anderen troost overgelaten, dan dat zy daar door in den *Ban*, of aan *Hel*, *Dood*, en de *Verdoemenisse* overgegeven waren.

Voorby gaande, de verdere Handelingen van dezen *Nicolaas*, en zonderling hoe hy de voornaamste oorzaak is geweest, dat *Constantinopolen* in de Macht

der

der *Turken* quam (*); om dat de *Griekſche* Kerk zich niet hadt willen onderwerpen aan de *Roomſche*, hy ook, aan hen, geen Byſtand, 't welk hem doenlyk was, wilde geven. Ook in zyne *heftige Gramſchap*, een Generaal zyner Troupen, liet doden; waar van hy naderhand, zo eenige ſchryven, groot berou toonde. Alleen! een getuigenis van *Platina*, dewelke zegt: „ Paus *Nicolaas* ſtorf, of van droefheit des Gemoeds, *daar af hy meeſt gepynigd wierd*, „ na dat *Conſtantinopolen* van de *Turken* genomen was, of van de Koorts „ en 't Voet-euvel, daar af hy voornamentlyk geplaagt wierd, toen hy de „ Pauſſelyke Stoel 8 jaren bezeten hadt. . . . en wierd in de Kerk van de „ H. *Petrus* begraven, en dit Grafſchrift (vertaald) op zyn Graf gehouwen: 1750. *January*.

't Gebeent van Nicolaas de vyfde legt in 't Graf
Dat gy hier ziet, die Room' een Gulden tyd weergaf:
Van Raad doorluchtig, een beminder van Geleerde,
Die hy, ſchoon zelf geleerd, ten hoogſte vierde en eerde,
Hy overtrof in Deugd en Zeden ieder Menſch.
Hy nam de dwaling weeh, en toonde dat zyn Wenſch
Na oprechte Eendragt was. &c.

d'Italianen maakten een ander *Grafſchrift*, zinſpelende op zyne drie Letters **P. N. V.** Dat is: *Papa Nicolaus V.* Leidende dezelve dus uit: *Papa Nihil Valet.* Betekenende, *De Paus deugd in 't geheel niet.* By *Leidekker* in zyne *Kerk. Hiſtorie*, *pag.* 659.

Wy moeten noch aantekenen eene zeldzame en niet min wonderlyke Diſpenſatie, door dezen *Nicolaas*, aan eenen *betoverde* Biſſchop gegeven.

Bodinus in Demonem, verhaalt uit het Boek van *Jacobus Springerius*, *der Onderzoekinge des Tovenaars*, aldus:

„ Daar was eenen zekeren *Duitſchen* Biſſchop ziek, welke *Nicolaas* zeer „ lief hadde. Hy verneemd uit eene *Toovereſſe*, dat deze ziekte uit *Toverye* „ *was voortgekomen*, van dewelke hy niet konde verloſt werden, dan door „ *een Tegen-Tovery*, door welke de *Tovereſſe*, die 't quaad gedaan hadde, zou„ de moeten Sterven: Hy zend dan te poſt na *Nicolaas* toe, ende bidt hem, „ *dat het hem geoorloofd zoude zyn, om van die Tovereſſe verloſt te mogen wor*„ *den.* 't Welk hem *Nicolaas* vergunde met deze Clauſule: *Dat van twee qua*„ *den, 't gene dat hem aangaat, een vermydet werde:* Daar is eene *Bulle* ontfan„ gen, ende door *Authoriteit* des Paus, en *'t ſmeken* des Biſſchops, ſlaat de „ *Tovereſſe* hand aan 't werk: Omtrent middernacht wierd den Biſſchop in „ gezondheit herſtelt, en op 't zelve punt des Tyds, zette hy, op haar, de „ ziekte over, welke zy hem aangedaan hadde: Waar uit de dood volgde. „ *Apud Mornay, in Myſt. Iniquit. pag.* 960".

In-

(*) Namentlyk, op den 28. *Mey* 1453. na dat het Beleg 54 dagen geduurt hadde, met Storm ingenomen wierd, en een yſſelyke Maſſacre onderging.

1750. January. Inmiddels zienwe uit die dispensatie; dat *Nicolaas*, toen ter tyd, noch geen *Heer en Meester*, door de *Priesterlyke Bezweringen*, over den *Duivel* was, noch aan den *Roomschen* Stoel dat voorrecht behoorde, als men in 't gemeen dezelve toeschryft. Maar boven dien, was die daad, veronderstelt de waarheit der Gebeurtenisse, strydig tegens *'t Godlyke* Bevel: *Gy zult u niet keren tot de Waarzeggeren, en tot de Duivelsch Konstenaren. Levit.* 19. *vs.* 31. *&* 20. *vs.* 6.

Is den Lezer belust van die *Roomsche* Bezweringen en *Fabulen* iets te lezen, hy zie *Erasmus* in zyn *Exorcismus* of Bezweringen der Spokeryen, 17. *Zamenspraak*, *pag.* 226.

Vervolgende de Letter (C.) zegt *Benedictus: Hebben hunne Navolgers wysselyk vastgestelt, dat men het Jubile alle vyf en twintig jaren zoude Vieren. &c.*

d'Eerste der Pauffen die zulks op den gemelden tyd verkort heeft, is geweest SIXTUS IV., welke in den jare 1471. op den *Roomschen* Stoel quam, schoon van *Paulus II.* dezen zynen Voorzaat, reets daar op bepaalt was; doch 't zelve niet beleefde; Uitwyzens de volgende *Bulle* door deze *Sixtus* uitgegeven.

Alzo die *Bulle* verscheide aanmerkelyke en wel wetenschaps waardige Periodens inhoud, vertrouwen wy den toegenegene Lezer geen ondienst te zullen doen, van dezelve in 't geheel te laten volgen; Zy is dan luidende:

„ Paus *Paulus II.* onzen Voorzaat, *Zaliger gedachtenis* (*), heeft eertyds „ door redelyke toenmaals uitgedrukte Oorzaken beweegt zynde, met raad „ onzer toenmaals zyner eerwaardige Broederen, in welker getal wy toen „ waren, *'t Gulde-Jaar* door eene voorzichtige matinge tot een *korter tyd* te „ brengen, 't zelve door *Apostolische* Authoriteit op het *vyf en twintigste jaar* „ gestelt: Ende heeft gewildt, geordoneert ende door de voorzeide Oorzaken „ ingestelt, dat het voorzeide *Gulde-Jaar* alle *vyf en twintig jaren* gehouden „ moeste

(*) Op dat den Lezer in dwaling niet zoude komen, of dien *Paulus* ook niet *gecanoniseert* was; hy leze *Platina*; en zal daar in zodanige stukken vinden, dat hadde hy 't zelve in Persoon niet ondergaan ende bygewoond, *byna ongelooflyk* zouden voorkomen. Onder anderen, buiten zyne ingestelde speel-tyden, na de wyze der *Oude Romeinen* &c. „ Was hy zo naarstig in geld te vergaderen; „ dat hy byna altyd de *geestelyke* Ampten en Bischdommen, aan de genen beval, die wereltlyke Ampten gekocht hadden, van dewelke hy *Giften* trekken kon: *Want al d'Ampten waren in zyn tyd te koop.* Hier uit is gesproten, „ dat de genen, die een *Bischdom* of *geestlyk Ampt* begeerde, eenig *wereltlyk* „ Ampt kocht, door welk aanlokzel hy zedert het geen, dat hy begeerde „ verkreeg, en al zyne Tegenstrevers, door hun *geleerdheit* en *oprechtigheit* „ *des Levens*, alle Ampten waardig waren, overwon. Wyders, als 'er eenig „ Bischdom openstond, verhief hy, op dat hy *meer Winst* in een zelven tyd „ daar af trekken zou, de genen, die (gelyk hy zelfs zeide) waardiger waren, tot Ryker Bischdommen, en vergaderde van alle zyde een *grote hoop* „ *Geld.* Hy verwierp ook niet het gebruik der *weerkopingen* van de betalingen. „ Hy gebruikte dit Geld zomtyds ook tot mildadigheit &c". Even als men verhaalt van *St. Crispyn*, Patroon der *Schoenmakers*.

„ moeste werden: Ende dat het zelve *Gulde-Jaar* in den jare des Heren 1474 „ naastkomende, te weten van den Avond der Geboorten onzes Heren *Jesus* „ *Christus* af beginnen, ende alzo vervolgens eindigen zoude: Ende dat alle „ ende een iegelyk gelovigen, 't zy *Mannen* ofte *Vrouwen*, die de Tempelen „ der H. Apostelen *Petrus* ende *Paulus*, ook den Tempel te *Lateranen*, ende „ der *H. Maria, de Grotere*, Tempelen der Moederlyke Stadt, op die ge- „ zette dagen, devotelyk bezochten, alle ende een iegelyk *Aflaten* en *Quit-* „ *scheldingen der Zonden* zouden verkrygen, die welke den zelven Paus ende „ zyne Voorzaten, den genen die in 't *Gulde-Jaar* zodanige Kerken ende de „ voorzeide Tempelen devotelyk bezochten, gegeven hadden; eerstelyk door „ zommige Brieven, ende wy daar na, die, welke (onzen Voorzaat, gelyk „ 't den Here gelieft heeft, gestorven zynde) door de verordening der Godly- „ ke Genade tot de hoogheit des OPPERSTEN APOSTELSCHAP (geen „ *Knecht der Knechten!*) aangenomen zyn, ook door onze Brieven d'Ordi- „ nantie, wille ende instellinge deszelven *Paulus* onzes Voorzaats, ende alle „ ende iegelyke dingen, die in dezelve Brieven zyn begrepen, met raad der- „ zelver Broederen bevestigende, Ordonneren ende instellen insgelyks: Dat „ het voorzeide *Gulde-Jaar* met die zelve *Aflaten* ende *volkome Vergevinge der* „ *Zonden* in 't naastkomende jaar, van den avond derzelver Geboorte des He- „ ren af beginnen, ende alzo volgens achtervolgt zal werden, gelyk als in een „ iegelyk der voorzeide Brieven, der welker Inhoud wy mitsdezen van waar- „ de willen gehouden hebben, breder begrepen is.

„ *Maar* overmits naderhand zo wel wy als die zelve onze Voorzaat *Paulus* „ noch in 't leven wezende, *op der Zielen Zaligheit der Gelovigen acht hebben-* „ *de*, ende van vele Prinsen ende andere Gelovige Christenen ende devote „ Personen gebeden zynde, goedgevonden hebben, NB. Zommige *Tempelen*, „ *Kloosters* ende *Heilige Plaatzen* verscheide *Aflaten* ende *volkome Vergevinge* „ *der Zonden te geven*, door dewelke misschien den *toeloop des Volks* tot de voor- „ zeide Tempelen, *met geen kleine schade der Zielen verbindert*, ofte de *Hoog-* „ *heit des Gulden-Jaars vermindert ofte achterwegen gelaten mochten werden:* Wy „ dan, die uit schuldige plicht des *Herders-Ampt* verbonden zyn, op de be- „ vordering ende Zaligheit aller Gelovigen te zien, (op dat zulk een heilig „ werk, ende *'t Gulde-Jaar* der *Quitscbelding* ende *Genade*, door zulke *mildig-* „ *heit* van andere *Aflaten*, die wy, of die zelve *Paulus*, ofte andere onze „ Voorzaten, dus lang gegeven hebben, niet werden achterwege gelaten, ofte „ dat de Gelovigen van zulk eene *grote Gave* niet beroofte werden) met be- „ quame remedien willende voorzien, SCHORTEN OP *alle en iegelyke vol-* „ *kome Machten, Toelatingen ende Aflaten, al waren zy ook des Gulde-jaars ge-* „ *lyk*, ende 't verwisselen der Beloften, ofte over die zelve qualyk afgeno- „ men ende onzeker, ofte door boze Woekerye, ofte in andere onbehoor- „ lyke Manieren uitgedrukt zynde, te dispenseren ende te middelen, ofte die „ zelve in zekere maniere en gestaltenisse quit te schelden, ende Biechtvaders „ te stellen, met macht om t'absolveren, ook in voorvallende zaken die al- „ leenlyk tot den *Apostolischen* Stoel behoren, die wy zelve met den zelven „ Stoel, ofte door Authoriteit des zelven, *alle Kerken*, *Kloosteren*, *Hospita-* „ *len*, *Heilige Plaatzen*, *Hoge Scholen*, *alle Broederschappen*, zo wel ten eeuwi-

1750. *January.* „ gen dage, als tot een zekeren tyd lang, in 't leven, of in d'uure des doods, „ in welker maniere ofte door wat oorzake, hoe 't zy, gegeven hebben, ende „ de misschien namaals geven. Wy, zegge ik, Schorten die of door „ Apostolische Authoriteit, ende door inhoud dezen tegen- „ woordigen Briefs, door *volkome Pausselyke Macht*, tot het Welgeval- „ len van ons *en den zelven Stoel*; ende willen, *dat zy opgeschort zullen* „ *blyven zo lang als 't Ons en den zelven Stoel gelieft*; datze NB. *ook midlertyd* „ *niemant helpen zullen: d'Aflaten* nochtans der Tempelen en de Kerken der „ voorzeide Stadt in haar volkome kracht blyvende: *Scherpelyk verbiedende*, „ dat 'er gene andere *Aflaten*, *behalven die alleenlyk*, in gemene ofte byzon- „ dere plaatzen *gepredikt* of *verkondigt*, of dat 'er van den Rentmeester „ der Aflaten, onder dekzel van dien, geenzints eenig ding geëischt „ werde.

„ Ja! Wy willen en gebieden in krachte dezes, dat alle zulke *Rentmees-* „ *ters* en *Predikers* door den genen die ordinaar staan in de Plaatzen van „ de Predikatien, ende zulke eisschingen doen, *afgeweerd werden*, op *Ker-* „ *kelyke Correctie ende Straffe*, na dat de zake gelegen is. Daarom, en 't zy „ geen mensche geoorlooft, dezen Brief van onze *Opschorzinge*, *Verbiedinge*, „ *Gebod ende Wille* in te breken, ofte met eene moetwillige stoutigheit daar „ tegen te doen: Die wete, dat hy de Gramschap des Almachtigen Godts „ ende zyner Heilige Apostelen *Petri* ende *Pauli* op hem laden zal. Gegeven „ te *Tybur* in den jare der Menschwerding des Heren 1474. den 29. *Augusty*. „ in 't derde jaar onzes Pausdoms". Die Bulle bevind men aldus gestelt, *Lib.* 5. *Cap.* 4. *De Pœnitentia & Remiss. in Extravag. Commun.*

Uit welke *Bulle* blykt; dat deze *Sixtus*, in navolging van zynen Voorzaat, dat *Jubel-jaar* niet alleen heeft ingekort tot het XXV. jaar; maar daar en boven, behalven de Kerken van *Petrus* ende *Paulus* en de *Lateranen*, door *Bonifacius VIII. Clemens VI.* en *Urbanus VI.*, 'er noch bygevoegd heeft die van *Maria de Grotere*: Maar ook, dat hy alle voorgaande en alom gedistribueerde *Beneficien* of *Brieven der Aflaten* ingetrokken heeft, ten einde dezelve nergens anders te bekomen, dan binnen *Romen*, op dat hy te *meerder Gelds* zoude vergaderen, en *'t verschot der vyf Paussen schulden*, waar van aanstonds nader, *weder vergoeden mochte*.

Om desaangaande iets te melden, zo verhaalt de te meer aangehaalde *Onuphrius Panvinius*, van d'Order der *Eremyten* van *St. Augustyn*, geboren te *Verona*, in 't Levens-Verhaal der Paussen, daar 't *Platina* gelaten hadt opvattende, met deze *Sixtus* beginnende, en eindigende met *Pius IV.* (*) dat, „ Toen 'er in 't begin van zyne Regeringe gebrek van Geld was, en de „ NB. Crediteurs van *Eugenius*, *Nicolaas*, *Calistus*, *Pius* ende *Paulus* „ te zamen spanden, liet hy de Juwelen, die *Paulus II.* in de schatten bewaard hadde, verkopen, ende dezelve daar mede betalen. Want geen „ mensch

(*) In deszelfs voorreden zegt hy: „ Dat hy die Historie der genoemde „ Paussen heeft beschreven op aanrading van *Marcellus*, Cardinaal des H. „ Kruisses, welke, op 't jaar 1555 den Pausselyken Stoel bekleed heeft".

„ mensch gisse dat hy niet meerder in d'Uitgeputte Schatkisten dan *vyf dui-* 1750.
„ *zend* Kronen hadde gevonden". Wat dunkt U Lezer, maakt dat geen *fraai* *January.*
Gezelschap van *Stedehouders C.?* waren zy alle vyf niet waardig geweest om *gecanoniseert* te werden, vermits zy zulke *ware Miraculen* na hun dood achter lieten? Wy laten 't zelve aan ieders oordeel over.

Rakende deze *Sixtus*, zyn Levens-bedryf, en den Haat en 't vervolgen van den Huize *Medicis*, in de Persónen van *Laurentius* ende *Julianus*, waar van de laatste het met de dood moeste bekopen, tekend *Panvinius* aan: „ Ondertus-
„ schen was de smeulende Vyandschap tusschen *Sixtus* ende de *Medicis* zo
„ hevig geworden, dat de Paus *in 't verborgen*, ende *onder de hand* te wegen
„ heeft gebraght, dat *Franciscus Patius*, een Edelman van *Tarpezita*, wezende
„ Overste van de weerpartydige Aanhang der *Medicis*, de *Zamenzwering* ge-
„ daan zynde, de Broeders van *Medicis*, *Laurentius* ende *Julianus*, beide
„ heeft gedood (doch naderhand alleen bepaald tot *Julianus*) ende dus de Re-
„ publicq na zyn eigen believen ende wille geregeert.

„ De Paus, evenwel niet willende schynen, aan zo een *Schelmachtige ende*
„ *wrede Daad*, zyne Ooren geleend te hebben, heeft de gehele Zaak aan *He-*
„ *ronimus* overgegeven &c". Hoedanig die zamenzwering zy uitgevoerd, ende nochtans *Laurentius* 't zelve ontquam, is in 't brede by dien Schryver te zien.

Cornelis Agrippa, van dezen *Sixtus*, Schryvende, zegt: „ Paus *Sixtus* heeft
„ te *Romen* een zeer *Edel Hoerhuis* geboud .... de Roomsche openbare Hoe-
„ ren, moeten alle weken, eenen *Julius-penning* aan den Paus betalen, wel-
„ ke jaarlyksche inkomst boven de 20000 Ducaten bedraagt. Dit is 't Ampt
„ der Kerk-Oversten, datze te gelykelyk met d'Inkomsten der Kerken ook,
„ tellen 't Hoeren Loon: Want ik heb hen dus t'eeniger tyd hunne Rekening
„ horen doen: *Hy heeft*, zeggenze, *twee Provens*, een *Voorzorgschap* van 20
„ Guldens, en een ander *Voormeesterschap* van 40 Ducaten, en *drie Hoeren* in
„ 't Bordeel, die alle week opbrengen *twee Julius-penningen*". (*) In zyn Boek van d'*Ydelheit der Wetenschappen* in 't 64. Capittel.

En wat hy in de drie heetste maanden des jaars, te weten, *Juny*, *July* en *Augusty* toegestaan heeft is te zien by *Baleus*, *Lib. 6. pag.* 440.

Wat voor *Graf-Schriften*, *Johannes Sapidus*, op hem gemaakt heeft, zyn te lezen by *Mornay Myst. Iniquit. pag.* 993. Waar van de minste Inhoud:

Riserat ut vivens cælestia numina Sixtus,
Sic Moriens nullos credidit esse Deos.

Dat is:

Paus Sixtus *die met Godt de tyd van al zyn leven*
Genoegzaam badt gescherst, en zynen Spot gedreven,
Die heeft gewisselyk ook genen Godt gelooft,
Als hem de bleke dood het leven heeft berooft.

Afda-

(*) De Lezer moet zich daar niet aanstoten, want het is maar *Copy* van 't geenwe reets gezien, en onder de volgende *Alexander VI.* en *Leo X.* noch zullen zien en horen.

1750. *January.* Afdalende tot ALEXANDER VI., welke in den jare 1492. den gemyterde Kroon van 't Pausschap verkreeg, heeft dat Feest in den jare 1500 op zyn beurt mede gehouden.

Panvinius tekend 'er slechts van aan: „ *'t Jubel-jaar* heeft hy na oude ge- „ woonte gevierd, ende die, dewelke verzuimd hebben in *Romen* te komen, „ ofte dien 't niet mogelyk was geweest, heeft hy met Bullen geabsolveert". Hy gaf tot rede: „ *Zulks om zyn en des Volks voordeel te hebben gedaan, om hen* „ *alzo van de moeite na de Stadt toe gaan, te bevryden*, en daarom was dat „ *Jubel-Feest* niet alleen binnen *Romen* maar ook in verre afgelegene Landen. „ *Polid. Virg. pag.* 458". Een Italiaan geeft 'er eene twede rede by, namentlyk. *Dat hy zulks dede om zyn Gewin. . . Mits gevende eenige somme van Penningen. Guicciardin. Hist. Ital. Lib.* 5. §. 2.

Hoedanig hy tot het Pausschap gekomen is, verhaalt de voornoemde *Guicciardin* aldus: „ Dat hy zulks eensdeels heeft *gekocht* met *Geld*, en anderdeels „ met *Beloften* van zyne Beneficien en Officien die zeer groot waren, waar „ door hy veel stemmen overhaalden. Tot deze zo *vervloekte Kooophandel* „ heeft de Cardinaal *Ascanio* vele van hen lieden daar toegebraght. . . Want „ verdorven zynde, door d'oneindige begeerten na rykdommen, maakte hy „ *koop* met den Paus, dat hy zoude hebben voor 't Loon, van zo *grote Schelmery*, 't *Vice-Cancelierschap*, 't voornaamste Officie van 't Hof van *Romen*, „ van de Kerken, 't Kasteel ende van zyn Paleis binnen *Romen. Lib. cit.* §. „ 1 & 2".

Wat zyn *Levens bedryf* aangaat, is genoegzaam aan velen bekend, uitwyzens zyne Historie en van *Cæsar Borgio* zynen Zoon: Evenwel moetenwe 'er iets uit *Panvinius*, en andere van aantekenen; bestaande: „ *Vele Cardinalen* „ *heeft hy voor Geld ingevoerd.* Doch alle deze Rykdommen tot de vorige on- „ kosten (namentlyk des Oorlochs) niet genoegzaam konnende dienen; „ wierd hy *overdadig loos*, krachtig voor *Armoede* vrezende, ende heeft door „ eene *schriklyke stoutmoedigheit* ende *wreedheit*, de rykste Priesters des Hofs, „ ende onder deze eenige Cardinalen, die de machtigste waren, voorgenomen „ met VERGIF om te brengen, op dat hy, hunne geconfisqueerde Goederen „ hebbende gekregen, of om beter te zeggen, tot zich getrokken, dies te „ ligter *Quistig* van alles wezen mocht, ende de *Gulzige Gierigheit* van zy- „ nen Zone verzaden; zonder twyfel zoude hy tegen d'andere Priesters en de „ Cardinalen zeer hevig gewoed hebben, ten zy de wondere Voorzienigheit „ Gods, deze man, dewelke *tot het bederf van* Italien *was geboren*, die al „ groter dingen van zynen Zoon verhoopte, ende noch langen tyd meende „ te leven, aan *Cæsar* zyn Zoon, door zynen dood eene ongelooflyke droef- „ heit had aangebraght, waar van d'Oorzaak geweest is, 't grote misverstand „ des *Schenkers*, dewelke de *Fles*, met *Vergif* ende *Wyn* gevult, hebben „ verandert, die voor de *treffelykste Raden* was bereid, en dat, om, onder „ schyn van Eershalven, *hem 't leven te benemen, van hem daar toe zelfs ge-* „ *schikt*, terwyl hy aan Tafel vrolyk zit, menende zyn voornemen zoude ge- „ lukken, en dat de rest, by de beschaduwde Fonteinen des Lands van *Vaticanen*, 't Fenyn vast inzoog, 't welk hem zelf 't leven koste. *Cæsar* die al „ vry hartelyk hadde gedronken, verdroeg 't zelve nochtans heel wonder- „ lyk,

„ lyk, of door goede *Tegen-Gif* zynde geholpen, of door zyn sterke Natuur, 1750.
„ hy is wel in ziekte gevallen, doch niet gestorven, zo dat die gauwe Vorst *January.*
„ *zich* met zyne machtige Benden niet en heeft konnen behelpen, ende 't
„ gehele Leger hier door vervallende, heeft hy zyne Vyanden tot Prelaten
„ ende Cardinalen zien maken. Doch de HEILIGE VADER (*), die nu
„ geheel oud was, ende de kracht van *'t Vergif* niet verdragen konde, is te
„ *Romen* op *Vaticanen* den 15. *September* 1503 overleden, omtrent 71 jaar oud
„ wezende, ende in 't elfde jaar van zyne Pausselyke Regering.

Na dat *Panvinus* hem met wat *klater-goud* versierd hadde, vervolgt hy: „ *Hy was de valschte Man des Werelts, vol Roofzucht ende Gierigheit, gruwlyk* „ *Wreed wezende*, ende van een onverzadelyken wellustigen Honger zynde in- „ genomen, om zynen Zone in een goeden staat te brengen, ende te verhef- „ fen, 't geschiede dan door *Onrecht ofte Wettelyk.*

„ Wanneer hy geen dingen van importantie te doen hadde, zo begaf hy „ zich, zonder eenig onderscheid, tot alle zoorten van genoeglykheit.

„ Een *groot Liefhebber van Vrouwen zynde*, zo heeft hy *vier Zonen* ende „ *twee Dochters* gewonnen (†). . . *Comædien*, *Vertoningen* en andere *Kluchten* „ zach hy uittermaten gaarn. . . dies hy ook, buiten ordre, *Tournoy-Spelen*, „ ende *'t Jagen* op *Vaticanen* toegelaten heeft.

„ Nooit hadden de *Moordenaars* en *Verraders* meerder, en 't *Roomsche* Volk „ minder *Vryheit* in de Stadt; alle *Aanbrengers* VERVLOEKTE *by*, *en deed-* „ *ze ongenadig ter dood brengen.* 't Krielden over al van *Straatschenders*, des „ nachts binnen, ende by daag buiten de Stadt, zo dat het in gene plaatzen „ veilig was".

Ter bekrachting van *Panvinus*, schryft de meergemelde *Guicciardin* aldus: „ In hem was *geen Oprechtigheit*, geen *Schaamte*, geen *Waarheit*, geen *Trouwe*, „ geen *Godtvruchtigheit*: Maar eene *onverzadelyke Gierigheit*, *onmatige Eergie-* „ *righeit*, meer dan eene *beestelyke Wreedheit*, ende een zeer vurige begeerte „ om op allerhande wyzen zyne Zonen, welke velen waren, groot te maken. „ On-

(*) Te meermalen ten uitersten verwondert geweest zynde, over de blindheit der *Roomsche* Schryvers, dat ook, wat Godloosheden eenige Paussen, als deze *Alexander*, bedreven hebben, zy dezelve nochtans erkennen voor een ware *Stadthouder Christi* en een *Successeur Petri.* Met woorden heeft zulks *Hartman Schedel* gedaan, als hy dezen *Alexander* erkend: *Voor een waren Stedehouder, en die de Sleutelen des Hemelryks heeft. In Chron. Sext. æt. Mundi, sub finem; ubi de Maximil.* Trouwens, BENEDICTUS XIV. erkend hem mede voor een EERWAARDE *Voorzaat*!

(†) Zyne zogenaamde EERWAARDE *Voorzaten*, Kinderen in hunnen *Pausselyken* staat verwekkende, plachten, om des Schandens wille, hen de naam van *Neven* of *Nichten* te geven: Maar, „ hy is d'eerste van alle Paussen ge- „ weest, die ze KINDEREN heeft geheten, en voor al de Werelt zulks ge- „ toond. *Guicc. Lib.* 1. §. 4". Dien *Schryver* heeft 't zelve naukeurig konnen weten, om dat het in zyn Leeftyd, binnen *Romen*, voorgevallen was.

1750. *January.* „ Onder welke eenen was (op dat hem gene kleine Inftrumenten zoude ontbreken, om zyn quaad voornemen te volbrengen) die alzo in alle opzichten *vervloekens waardig was*, (nam. *Cæfar Borgia*) als de Vader. *Lib.* 1. §. 2".

Een *Jezuit* bevestigt die beide Getuigeniffen in dezer voegen: „ In de *heilige* Stoel was gezeten, of liever ingedrongen, *Alexander VI.* die over alle dingen na zyne wille fchikte: *Hy hadde 't Pauffchap duur genoeg gekocht.* 't Is genoeg te zeggen, om hem af te fchilderen: *Dat 'er nooit een Mahometaanfch* Vorft geweeft is, *Godlozer*, *volder van Gebreken*, en *Troulozer* als hy; en dat, zo iemant hem in deze *vervloekelyke* hoedanigheden, en in zyne misdaden, te boven ging, 't *Cæfar Borgia*, zynen Baftard-Zoon, was. *Mezeray* op 't jaar 1493".

Wat na zyn Overlyden te *Romen* gebeurde, verhaalt *Guicciardin* aldus: „ De gehele Stadt van *Romen* is met een ongelofelyke Blydfchap over hoop gelopen tot het dode Lichaam van *Alexander* in *St. Pieters* Kerke; zonder dat iemant zyn Oogen konde verzadigen van te zien een *dood ferpent*, dewelke met zyne *ongemete Eergierigheit*, *dodelyke Meineedigheit*, ende met alle Exempelen van *grouwlyke Wreedheit*, van *onnatuurlyke Onkuifcheit*, ende van *ongeboorde Gierigheit*, verkopende zonder onderfcheid de heilige ende ongewyde zaken, *alle de Werelt vergiftigt hadde. Lib.* 6. §. 3".

Picus Mirandola, hadde op zyne gemelde Koopmanfchap, en hoedanig hy aan dezelve gekomen was, 't volgende Vaers gemaakt:

Vendit Alexander Cruces, Altaria, Chriftum,
Emerat ille Prius, vendere jure Poteft.

Dat is:

Ziet Paus *Alexander* de kruiffen vaft met hopen,
Autaren, wat 'er is, ja! *Chriftum* zelf verkopen.
(Wel waarom zoud hy niet?)
Want ziet verkoopt hy haar,
Hy mach het billyk doen, *het was gekochte Waar.*

In onze Aantekeningen op dezen *Alexander*, haddenwe de zeven volgende *Byzonderheden*, die wy den Lezer moeten mede delen.

Eerftelyk; om te betonen, *dat hy over de Godlyke Wetten heerfchte*, heeft hy *Ferdinandus*, Koning van *Napels*, difpenfatie toegelaten, met zyn Moeje *Johanna*, Dochter van *Ferdinandus*, zynen Grootvader te trouwen. *Guicc. Lib.* 2. §. 17. *in finem*. Voorts, 't Huwlyk van *Lodewyk de* 12. Koning van *Vrankryk* en zyne Huisvrouwe *Johanna*, zonder *wettige* Oorzaken ontbonden, en dat ter bede van den zelven Koning, met belofte van hem te hulpe te komen. *Ibid. Lib.* 4. §. 5. & *Mezeray* op 't jaar 1498.

Ten tweden; heeft hy getoond, *een Heer van de Werelt te willen* zyn; nadien hy in navolging van *Martinus V.* „ aan *Ferdinant* en *Ifabella*, en alle hunne Afkomelingen, Koningen van *Caftilien*, gaf, alle de Landen, ontdekt „ en

„ en t'ontdekken, aan gene zyde van de Linie die getrokken zou worden 1750.
„ van *de Noord-Pool* af tot aan de *West-Pool*, gelegen van d'Eilanden *Asores* *January.*
„ honderd Mylen na *'t Westen* en *'t Zuiden*; met beding, dat zy 'er eerlyke
„ en geleerde Lieden zouden zenden; om de Volkeren in de *Christelyke Godts-*
„ *dienst* t'onderwyzen. *Mezeray* op 't jaar 1493".

Ten derden; om te bewyzen, *dat hy een Heer over den Duivel was*, heeft hy onderstaan, maar 't is hem mislukt, om de *Duivelen* uit de *Bezetenen* te verdryven.

Christianus Massæus verhaalt: „ Dat in voorlede Tyden de *Duivelen* begon-
„ nen te bewonen en te bezitten zeker *Juffrouwen Klooster*, dewelke de Dui-
„ velen *vier jaren* en zo veel Maanden deerlyk quelden: Men zach haar dik-
„ wyls als *Honden* over 't Land hier en daar lopen; als *Vogels* door de Lucht
„ vliegen; als *Katten* op de *Bomen* klimmen; aan de *Takken* hangen; de stem-
„ men van vele Beesten gebruikende; *Geheime* ontdekkende, ende *toekomende*
„ zakende voorzeiden (*). Op 't laatste, zo dikwyls als de Bisschop of De-
„ ken van *Cameryk* quam om dezelve te bezweren, zeide zy: *Ziet den Hoorn-*
„ *drager is op de weg, hy komt om ons te dreigen.* Na dat men veel raadts op
„ vele plaatzen gezocht hadt, zyn hare Namen na *Romen* gebraght, en van
„ *Alexander VI. In Cæna Domini*, onder de Misse gelezen: *Sed nihil profuit.*
„ (maar 't heeft geen vrucht gedaan) *In Chron. Multiplicis Historiæ. Lib.* 20.
„ *ad An.* 1491". Zo dat daar al mede uit blykt, dat *Anthonius*, die gecanoseert is, 't niet te vast gehadt heeft, als hy leerde: „ Dat de Macht des Paus
„ zich uitstrekt over HEMELSCHE EN HELSCHE ZAKEN, en dat Godt
„ de Duivels den Paus ONDERWORPEN *heeft. In summa Theolog. part* 3.
„ *Tit.* 23. *Qui est de Statu summorum Pontif. Cap.* 6. *in principio*".

Ten vierden; dat hy *een Koning tot een Dienaar gebadt heeft*, is hem daar en tegen gelukt in *Ferdinandus*, Koning van *Napels*, met wien hy de Vrede gemaakt hadde. „ Deze van hem in *St. Pieters* Kerk te *Romen* met veel Pom-
„ peusiteiten en Ceremonien ontfangen werdende, *heeft den Paus met een gebo-*
„ *ge knië zyne Voeten gekust*, en daar na toegelaten zyn Aangezicht. Op een
„ anderen dag komende, om des Paus Misse te horen, houdende de plaats
„ na den eersten Bisschop Cardinaal, en volgens *d'oude Costume*, gaf hy den
„ Paus, die de Misse dede, *'t Handwater* (†). Waar op de Paus, *ter gedachte-*
„ *nisse*

(*) Wat het *Canonicque* recht des aangaande Leerd, zie 't laatst voorgaande *Deel. pag.* 109. in Notis.

(†) Wat redene daar voor zyn, leert ons *Durant*, als hy zegt: „ Dat na
„ d'ordre der *Roomsche* Kerke, de Keizer, hoewel getroud zynde, gehouden is
„ te hebben d'Order van een *Onder-Diaken*, om dat hy is een *Canonnik* van *St.*
„ *Pieter* te *Romen*, en in die qualiteit moet hy den Paus dienen, knielende
„ ende de Servetten houden, als de Paus in eigener Persoon de Misse doet.
„ *Lib.* 2. *Ratio. Cap.* 8". *Dat is geleerdt!*

't Ceremonie-Boek der Paussen zal 'er noch wat by doen: „ In 't Wasschen der
„ Handen zal d'Edelste onder de Leken, *Keizer* of *Koning* 't water halen ende
„ uitgieten, ende terwylen hy (de Paus) zich wascht, zynze alle gehouden hun-
„ ne kniën te buigen, en de Geestelyken met ongedekte Hoofden te staan.
„ *Cerem. Roman. Lib.* 1. *Sect.* 3". *Dat is dwazer!*

1750. „ *nisse dezer zake*, voor de Nakomelingen, van dat Geval, eene *Schilderye*
January. „ hadde doen maken, 't welk hy liet ophangen in de Galderye van *Engelenburg*. *Guicc. Lib.* 1. §. 24. *in finem*".

Ten vyfden; hoedanig hy gepredomineert heeft *over des Konings en 's Lands wettige Inkomsten*, is gebleken aan de *Vryheit der Kloosteren*, wanneer hy decreteerde: „ Wy bevelen door deze *Vry-brief*, dat alle *vaste Goederen* van 't „ Klooster, in wat Gebied en aan wat plaatze zy leggen, zo die zy alrede be- „ zitten, of die zy in het toekomende, by Testamenten, Giften, of by an- „ dere gelegenheden mogen krygen, in alle Landschappen, van alle Belastin- „ gen, geen eene uitgenomen, geheel vry zyn. *In diplomate Monasteris St. Pe-* „ *tri de Perusia dato, Tom.* 1. *Bullarii Sasinensis. pag.* 104".

Ten zesden; *heeft hy de Proef genomen van Gregorius VII.* om Koningen in den *Ban* te doen, (doch 't is hem, eveneens als te *Cameryk*, mislukt) wanneer hy aan *Karel*, Koning van *Vrankryk*, in den jare 1495, liet gebieden: „ Dat hy „ binnen tien dagen met zyn Leger uit *Italien*, en binnen zekere korten tyd „ zyn Volk zoude ligten uit het Koningryk van *Napels*; anderzints, dat hy „ op de pœne van de Geestelyke straffe, daar mede hem de Kerk dreigde, „ persoonlyk voor hem binnen *Romen* zoude moeten verschynen". Koning *Karel* spotte met dat Gebodt en antwoordde hem: „ Om dat de Paus my niet „ heeft willen verwachten, in myn wederkomste van *Napels* binnen *Romen*, „ alwaar ik zoude gekomen zyn, *om devotelyk zyne Voeten te kussen*, zo verwon- „ dert my zeer, dat hy nu ter tyd, 't zelve zo ernstig is begerende, maar om „ hem gehoorzaam te wezen, zal ik zien den weg t'openen, en bidde hem, „ op dat ik geen vergeefsche arbeid zoude doen, dat hy my zoude willen verwach- „ ten. *Guicc. Lib.* 2. §. 18". Dat was *recht Koninglyk!* 't Geschiede alzo: „ De Koning trad 'er binnen in de Wapenen, even als in een Vyandelyke „ Stadt op den 28. *December* (1495) en stelde zyne Troupen en Geschut op „ d'openbare plaatzen; Invoegen dat *Alexander*, vrezende met geweld gevan- „ gen genomen, *en van 't Pausschap afgezet te worden, gelyk hy verdiende*; „ met hem van Verdrag handelde, en hem alles toestond dat hy begeerde &c. „ *Mezeray* op 't aangehaalde jaar".

Ten zevenden en ten laatsten; 't geen, niet tegenstaande al 't voorschrevene, in hem *'t Verwonderlykste* geweest is, bestond: *Dat hy noch een Vrees hadde*; namentlyk voor de *Bedel-Monnikken*. Zo plagt hy te zeggen; *Dat hy liever wilde eenige van de voornaamste Potentaten vertoornen, als iemant van deze Broertjes uit d'ordere der Bedelende. Erasmus Colleq. in Medardo*, of *Bedel-Monniks Predicatie*, 37. Vooraf hadde *Erasmus* de rede gegeven waarom. Als hy zeide; „ Zy zyn daarom te meer te vrezen, om datze *Bedelaars* zyn, die niet heb- „ ben, dat men hen benemen kan, en zy hebben niets, daarze mede scha- „ den konnen. Gaat eens tot een *Wespen-* of *Horsele-Nest*, en raakt elk van „ haar met een vinger: Zo u dit wel vergaat komt wederom by my, en noemd „ dan die Bisschoppen lui en blode, die niet derven een *Bedelaar* tarten".

Pascal II. die Anno 1099 den Stoel beklom, hadt mede geen lucht op de *Monnikken* van zyn tyd, want de *Dominicanen* en *Franciscanen* waren toen noch verre te zoeken, alzo hy, nopens een Verschil en getroffen Accort met Keizer *Hendrik* over *d'Investituren* en de gevolgen van dien, aan een zyner Ver-

Vertrouwelingen in 't byzonder zeide; „ Zo ik deze menſche zyne Abdye „ (om dat hy den Paus genoegzaam voor een *Ketter* hadde uitgeſcholden) niet „ afneme, zo zal hy alle de *Monnikken* tegens my doen opſtaan, ende 't zodanig „ ſtellen door zyne bedriegelyke wysheit, my valſchelyk van *Ketterye* beſchul„ digende, *dat men my 't Pausdom zal afnemen. Maimbourg*, in zyne *Hiſtorie* „ *van 't Verval des Keizerryks*, op 't jaar 1111". 1750. January.

Hier van daan hadde dat Volkje groter Privilegien dan eenige andere. By Exempel; Een geheel *Koningryk in den Ban te doen* was geen Werk, noch verwekte eenige Vrees in de Pauſſen; om dat zy in zodanig een Geval, deze of gene Ordres, waar voor zy te duchten hadden, daar uit voorbehielden; Zo dede de voorgemelde *Innocentius III.* welke in 't jaar 1198 Paus wierd, wanneer hy aan de Monnikken van *St. Pauli* te *Romen* 't volgende Voorrecht ſchonk; „ Al is een in 't algemeen in den *Ban* gedaan, nochtans zal 't aan de „ Monnikken van dit Klooſter geoorlooft zyn, *waar zy zich ook ophouden*, met „ een zachte ſtem, en zonder luiden der Klokken, den Godtsdienſt te ver„ richten, indien zy niemant, die in *Ban* is, by den zelven toelaten. *Bul*„ *larium Caſinenſe. Tom.* 1. *Conſtitut.* 22. *pag.* 26".

Uit alle 't welke dan op te maken is, waarom *Alexander*, die *buiten alle vrees* geſprongen was, hen *vreesde*.

Afdalende tot LEO X. Hy in den jare 1313 den Stoel beklommen hebbende; „ was d'eerſte Daad van den nieuwen Paus, na zyne Kroning gedaan, „ en na de gewoonte zyner Voorzaten, dat hy dezelve in de Kerk van *St. Jan* „ *de Lateranen* met grote pompeuſiteit vierde.... Want het was een zekere zaak, „ dat hy op dien dag hadde verteerd *bonderd duizend Ducaten. Guicc. Lib.*11. §. 10".

O. Panvinius tekend deswegens in zyn *Levens-Verbaal* aan: „ Dit word „ hem *alleen* nagegeven, dat hy tot *Wellusten*, al te grote *Gulheit*, ende „ tot *Vogelen te vangen*, als mede tot *koſtelyke Maaltyden*; *Slempen* en *Braſſen*; „ ende *Muſicq zingen*, vry wat meerder dan 't een Paus betaamde, genegen „ was". De voorzeide *Guicciardin* particulariſeert 't zelve in dezervoegen: „ Hy was uit den aard genegen tot *Ledigheit* (*) ende tot *Wellusten*: Hy „ was verdronken in dagelyks de *Muſicq* te horen; *Batement ſpelen* ende zotte „ *Bootzemakeryen*, ende ook genegen, *meer dan wel betaamde*, tot zyne *Wel*„ *luſten*. Daar en boven hadt hy 't herte vol van *grote Loosheit* ende *Luiſter*, „ Ja! zodanig, dat die in een iegelyk, welke door langdurende Afkomſten „ van zeer grote Koningen waren geſproten, te verwonderen zouden geweeſt „ zyn; Zo *in 't hebben*, *in 't verdoen* of *in 't geven*; *zonder Maat* of *onderſcheid*. „ Hy hadde niet alleen *in korten tyd verdaan*, met eene *ongelooflyke baldadig*„ *heit*

(*) *Panvinius* tekend in 't Leven van *Clemens VII.* zynen Navolger, deswegens aan: „ Dat hy den *Laſt* van zyne Heerſchappye, zo veel hem moge„ lyk was, *van zich ſchoof*, en door *Julius*, na dato *Clemens VII.* gedragen is". In zo verre, dat vele Menſchen geloofden, dat Paus *Leo* van *Julius* geregeert wierdt. *Guicc. Lib.* 16. §. 12.

1750. „ *beit*, den *Schat* die van *Julius* vergadert was: Maar ook hebbende van
January. „ *d'Expeditien van den Hove*, ende van velerhande zoorten van *nieuwen Staten*, die hy *om Geld maakte*, eene *oneindige somme van Penningen*, welke hy „ *zo baldadig hadde verdaan*, was genoodzaakt weder *nieuwe Middelen te bedenken*, *om zyne uittermate grote Verquisting t'onderhouden*, in dewelke hy al- „ leen niet volherdende was, maar veel eer dezelve vermeerderde. *Lib.* 4. §. 1".

Al 't welke d'Oorzaak was; „ waarom 'er eenige Predikers, voor d'Opkomst „ van *Lutherus* geweldig hadden uitgevaren tegens de *Gebreken* van de *Prelaten* en van 't *Roomsche Hof*, dreigende 't zelve met zo een schrikkelyke als „ na aanstaande Godlyke straffe". Zegt *Mezeray in den Staat der Kerke van de XVI. Eeu.*

Dat was *Leo* in zyne onbetoomde Godtloosheden te bepalen, en in 't vermenigvuldigen zyner gruweldaden te beletten, waarom hy, als PONTIFEX MAXIMUS, *twee listige Vonden* bedacht; d'eerste, raakte *de Vryheits beteugeling der Penne*, en de twede, *andere stoffen voor den Mond*. Aangaande de Penne, zo moet men weten, dat *d'Approbatie der Roomsche Kerke*, *op uitgekome Theologische Boeken*, *of van die Natuur*, *of wel de Zeden betreffende*, *te dier tyde noch onbekend ende buiten practycq was*: Uitwyzens de menigvuldige *Roomsche* Schryvers, die voor dezen *Leo* en by zyn tyd geschreven, en gene *Approbatie* voor hunne Boeken hebben. Ook dat, is d'oorzaak geweest, dat zy als toen en bevorens met zo veel vrymoedigheit *de Gruwelen der Pausſen*, *zo in Leer als in Leven*, *opendlyk ontblootte en in 't helder Dag-licht stelden.* Maar aan d'andere kant, gene gedachten konden formeren, dat zy zelf, in de volgende Tyden, en zonderling in en na de GROTE REFORMATIE, desaangaande, voor de Wederstanders van *'t Roomsche* Hof, als zo vele GETUIGEN vertrekken zouden; gelyk uit dit bekort *Historisch* Verhaal alzints openbaar werdt.

Leo dan, maakte *allereerst*, ten einde de byzondere Leer-Stukken van *'t Roomsche* Geloof niet verder wederspraak zouden lyden ende de verdorve Zeden verbeterd mochten werden, een *Decreet* in den jare 1515, zynde van den volgenden Inhoud:

„ Wy Statueren en Ordonneren, dat voortaan ten allen tyden niemant *eenig* „ *Boek*, of *eenig ander Schrift*, zo in onze Stadt (*Romen*) als in alle andere „ Stede en Parochien, zal bestaan te drukken, ofte te laten drukken, zonder „ te voren in onze Stadt door onzen Vicaris en Meester van 't heilig Paleis, „ ende in andere Steden en Parochien door den Bisschop ofte een ander, heb- „ bende kennisse en verstand van zodanig Boek of Schrift, 't geen gedrukt „ zal worden, van den zelven Bisschop daar toe te deputeren, ende door den „ *Ketter-Meester* van de Stadt of Parochie, alwaar zodanigen Druk der Boe- „ ken zoude geschieden, *naarstelyk te zyn geëxamineert*, ende van dezelve door „ Onderschryving van zyn eigen hand, welke om niet en zonder uitstel zal ge- „ schieden, *geapprobeert. Tom.* 9. *Conc. pag.* 126. *in Conc. Laterano. Sess.* 6".

Dat *Decreet* buiten *Italien* weinig of niets geacht werdende, uitwyzens de *Theologischen* en *Zedelyke* Schriften na dien tyd uitkomende, zo wierd 't zelve, doch bepaalder, in 't Concilie van *Trenten*, al vroeg, en wel op den 8. *April*

April 1546 (*), op nieus *geconfirmeert* en op zwaarder *Pœnaliteiten* in dezer *voegen gearresteert:* 1750. *January.*

„ Voorts om te bedwingen de dertele Geesten. . . .

„ Maar willende ook hier in de Drukkers eene mate stellen. . . zo heeft „ het geordonneert ende beveelt. . . dat ook niemant geoorlooft zy te drukken of te doen drukken, eenige Boeken, roerende de H. Schrifte. . . ten „ zy datze eerst *gevisiteert ende geapprobeert zyn* by den Ordinaris, *op pœne van* „ ge-

(*) By deze gelegenheit moetenwe van dat *Concilie* iets aantekenen. Wy passeren 't bevorens lang geroep dat 'er in de *Roomsche* Kerke geweest is, om een *Generaal Concilie*, ten einde *de verbetering in de Zeden*, omtrent hare *Geestelyken* te reformeren, als werdende van tyd tot tyd gedwersboomd; nadien gezien wierd, dat men eerst met het *Hoofd*, namentlyk den *Paus* moeste beginnen, en van daar in zyn *Hof* komen, en vervolgens op zyn mindere *Leden* afdalen. Waarom *O. Panvinius* in 't leven van *Pius IV.* zegt: „ Dat „ *Pius* altyd in den zin, voor alle dingen, hadde gehadt een ALGEMEEN „ CONCILIE te verkondigen, 't welk de voorgaande Pauſſen *niet al t'aangenaam was, als die daar niet schenen na te haken*". Daar van daan quam 't, „ dat *Alexander VI.* den Oorloch tusschen Vrankryk en den Keizer onderhield, om dat hy vreesde een *Algemeen Concilie. Guicciardin in Lib. 6. §. 13*". Dat hy van buiten dede, deed *Julius II.* van binnen: „ Want hy maakte „ *acht Cardinalen*, om te winnen de herten der Prinssen, en anderdeels om „ hem te *Wapenen* tegen de *dreigementen* van een *Concilie*; te weten Prelaten „ die ervaren en geleerd waren, ende *gezach* hadden *in 't Hof van Romen*, „ ende Personen die hy betroude. *ibid. Lib. 9. §. 16*". En nopens *Clemens VII.* getuigt dien zelven Schryver: „ *Geen zake was den Paus meer tegen dan* „ *deze. In Lib. 20. §. 4*". Evenwel is 'er, na dat d'eene Stadt voor en d'andere na, *Quasi*, afgekeurd was, en van tyd tot tyd, tegen *gedane Beloften* uitgestelt zynde, eindelyk vastgestelt een *Concilie* te *Trenten*, en *d'eerste Zitting* gehouden, op den 13. *December* 1545; en was, na verscheide Tusschen-Pozingen, geëindigt op den 4. *December* 1563. Invoegen 't zelve op *negen dagen* na, *achtien jaren* in *Barens-wee* heeft gezeten voor ende alleer die menigte van *Misdrachten* te voorschyn gekomen zyn. Maar toen wierd ook, met toestemminge dier Vaderen, besloten; „ dat men uit name van dezen Concilie, CONFIRMATIE begere van den *Allerhoogsten* Paus van *Romen*, by „ de *Legaten* en de *Presidenten* van den *Stoel* van *Romen*, *van allen iegelyken Zaken*, dewelke zo wel onder zaliger Gedachten *Paulus de derde*, en- „ de *Julius de derde*, als onder onzen *Allerheiligste Vader Pius de vierde*, „ Pauſſen van *Romen*, in 't zelve Concilie geordonneert ende verklaard zyn „ geweest, dat men die begere. *Sess. IX*". Ter Bewys, hoe alle die *Trentische* Vaders, in hunne *Decreten*, van den *Paus* afgehangen, en zonder welkers *Toestemming* 'er maar niets te doen viel. Waarom *Julius IV.* alle die Besluiten op den 26. *January* 1564, dan ook, zonder eenige hæsitatie, geconfirmeert hadde.

1750. „ *gebannen* (†) *te wezen*, ende op de pœne die gevoegd is by den Regel van
January. „ 't laatste Concilie van *Lateranen* (bestaande in een *Geld-Boette*). . . . Dat „ ook *d'Approbatie* van dusdanige Boeken by geschrifte gegeven werden, of „ voren in 't Boek geschreven, of gedrukt zynde, authenticquelyk blyke. „ Welke visitatie ende approbatie voor niet gedaan ende gegeven zal wer„ den, op dat de zaken die goed zyn geapprobeert, ende de quaden verwor„ pen. Onder *Paulus III. Seff. IV. Dec. II. Canon. III*".

Maar op dat de *Mond* niet mochte doen, 't geen de *Penne* verboden was, zo bestond de *twede Vond*, in den Predikers andere stoffen te verschaffen, „ waarom hy in 't jaar 1516 eene Ordonnantie uitgaf, welke de Predikers „ verbood die dingen te Prediken, en hunne *Sermoenen* te vervullen met *Ver-* „ *tellingen*, met *Profecyen*, met *Openbaringen* en met *Miraculen*", *Mezeray* op de geciteerde plaats.

Zo verre was dien tyd verbasterd, dat het *Quade* niet mochte *tegen gegaan*, *ontdekt* ofte *bestraft*, maar den Volkeren moesten opgehouden werden met *Sotternyen*, *Fabulen*, *Monniks-Profecyen* en 't geen *Mezeray* bevorens aldaar aangetekend heeft. Evenwel, na den *Roomschen* trant, HEILIGE VADER en EERWAARDE *Voorzaat* van *Benedictus XIV*! Trouwens, hoe kon 't anders wezen, alswe zien wat den zelven *Mezeray* van den *Staat der Roomsche Kerke* van dien tyd getuigd, bestaande: „ De *Hoofden der Kerke* de zorge niet ge„ dragen hebbende, welke zy behoorden, om 'er de Tucht af t'onderhou„ den, *Stegen d'Ongeregelbeden* en de *Gebreken der Geestelyken* tot den HOOG„ STEN TOP die men zich kan inbeelden, en wierden zo openbaar, dat het „ hen t'onderwerp van den haat en van de versmading des Volks maakten. „ Men kan, NB. *zonder* SCHAAMROOD *te worden*, niet spreken van de „ *Woekeringen*, van de *Gierigheit*, van de *Dronkenschap*, en van *d'Ongebon-* „ *dendheit der Priesters*; van de *snode Trouloosheit* en *'t ongeregeld leven der* „ *Monnikken*; van den *Overdaad*, van de *Hoogmoed*, en van *d'Ydele kosten der* „ *Prelaten*; van de *schandelyke Luiheit*, van de *domme Onwetenheit*, en van de „ BYGELOVIGHEDEN der eenen en der anderen. Men zou ook niet der„ ven zeggen, dat de *verdorvenheit der Simonie*, d'aanmerklykste gedeelten der „ Kerke, en 'T HOOFD zelve, *hadde gewonnen*, indien men niet tot getuige „ hadt *d'Ordonnantie*, welke JULIUS II. in 't jaar 1505 maakte. Zy veror„ dende; *Dat de Paus, die door dezen weg tot het Pausschap gekomen was, daar* „ *van afgezet zou worden; dat men tegens hem als tegens een Ketter, zoude Pro-* „ *cederen; zelfs met den Wereltlyken Arm daar toe te verzoeken; dat de Cardina-* „ *len, Medeplichters van deze Godtloosheit, ontwyd, en van alle Ampten, Eer en* „ *Beneficien, beroofd zouden worden; dat d'anderen, die daar niet toe hadden ge-* „ *holpen*, tot eene nieuwe Verkiezing zouden treden; en indien *'t van noden* „ *was, een algemeen Concilie vergaderen.* „ Deze

(†) Dat moet verstaan worden van *d'Excommunicatie* of *Ban*, waar door de zodanige van de *Roomsche* Kerke en derzelver gemeenschap werden afgesneden. In die betekenis neemt het *Petrus Soave Polanus*, anders genaamd. *Fra Paola*, in zyne *Hist. van 't Concilie te Trenten*, op *'t jaar* 1546. *pag.* 248.

„ Deze Ongeregeldheden, *om de Waarheit te zeggen*, waren *niet nieu*; men „ moet bekennen, *dat 'er over langen tyd* diergelyken geweest hadden: Maar „ *d'Omwetenheit*, die in deze BARBAARSCHE EEUWEN geheerscht hadt, „ *hadde* hen als verborgen en met hare Schaduw overdekt". Op d'Aangehaalde plaats, in 't Begin. 1750. *January.*

Uit welke voorzeide ORDONNANTIE men immers zoude moeten zeggen dat die Paus mede een EERWAARDE *Voorzaat*, schoon hy niet gejubileert heeft, van *Benedictus XIV.* geweest was; nadien hy de SIMONIE, in 't verkrygen van den *Roomschen* Stoel, zo ernsthaftig en onder zulke zware Pœnaliteiten verbood. Notoir ja! Nochtans was 't maar *Klater goud*, nadien hy ze zelfs op die wyze verkregen hadde. Dien zelven Jezuit *Mezeray*, schryft deswegens.

„ Hier op quam *Joris d'Amboise*, de wyze Stuurman van *Vrankryk*, een Minister zonder Gierigheit en zonder Hoogmoed, een Cardinaal met een eenig „ Beneficie.... op den 25. *Mey* (1510) te *Lion* te sterven. *Al de werelt beschreidde hem:* JULIUS alleen *was 'er verheugd over*; vermits hy NB. *door* „ *weinige Canonicque wegen op den Heiligen Stoel geklommen zynde*, gelyk hy „ gedaan hadt, *vreesde*, dat, zo de Koning (*Louis XII.*) in *Italien* de sterk- „ ste wierd, deze Cardinaal hem zyn Proces mocht doen maken, *en hem doen* „ *afzetten*". Op 't gemelde jaar.

Vragenwe aan den meergemelden Italiaan *Guicciardin* waar in *die weinige Canonicque wegen* bestonden? hy schryft 'er dus op:

„ De Cardinaal van *St. Pieter* in Banden, die machtig was van Vrienden, „ zeer geacht ende Ryk, hadde voor hem verkregen de stemmen van zo veel „ Cardinalen, dat niemant de stoutigheit hadde hen daar tegen te stellen... „ zulks dat hy, komende in *'t Conclave*, alrede tot Paus geordonneert was. „ By menschen geheugen is 'er nooit zo een Exempel gezien, zonder *'t Conclave* te sluiten. Want op den zelven avond, den laatsten dag van *October* „ (1503) wierd hy voor Paus aangenomen... (schryvende wyders door welke hy tot die hoogte opgeklommen was, vervolgt:) Maar noch veel meer „ hebben hem daar toe gevordert *d'ongemene en oneindelyke Beloften* die hy „ den Cardinalen gedaan hadde: Ende den Prinsen, Baronnen, ende een iegelyk die hem in deze Zake van eenig nut ende voordeel mochten zyn, ja! „ *van al 't geen zy hem mochten eischen.* Daar en boven hadde hy de Macht „ van Geld, vele Beneficien ende Geestelyke Staten uit te delen, en dat zo „ wel van 't geen hem zelf als andere personen toebehoorden: Want door de „ naam van zyne *mildadigheit* quamen 'er velen van zelfs tot hem lopen, aanbiedende hun *Geld*, hun *Naam*, hunne *Officien* ende *Beneficien*, om tot „ zyn voornemen te gebruiken, &c. *In Hist. Ital. Lib.* 6. §. 4".

Uit welk voorschreven *Decreet* ten klaarsten blykt, hoedanig JULIUS de konstgreep heeft verstaan, *van te Laken en te Verbieden, ja! te Verketteren*, 't geen hy zelfs *ten hoogste beminde en aan schuldig stond. Dat hiet eerst Pausen!* Want volgens de Leer van *Dambouder*, hier voren *pag.* 37. *in Notis, is 't Pausdom een Apostelдom, 't welk alles heilig maakt of ontfangt.* Zo *sprak* en *schreef* men in deze en vorige Tyden. Want die *Armhartige* uitvlucht, *dat de Paus als Mensch zondigt*, was noch verre te zoeken. Zie op 't laatst van de Letter (E.)

Van dezen *Julius* was veel te schryven, maar tot onze *Classis* niet behoren-

1750. *January.* de, als hy *Toeval* daar inkomende, zullenwe maar kortelyk van hem aantekenen: Dat hy de gene was, die in 't jaar 1511, *Albrecht*, Koning van *Navarre* afzette, en zyn Ryk aan *Ferdinandus*, Koning van *Castilien*, gaf, welk 't zelve met geweld innam. Ook hadde hy de gemelde *Louis XII.* met den BLIKSEM van 't VATICAAN geslagen; maar deze behieldt zyn *Gezicht* en *Macht*, en daarom verachtte en bespotte hy dezelve. *Julius* dit vernemende verzamelt een Groot Heir-Leger, *wierp de Sleutels van St. Pieter in den Tyber, om 't Zwaard van Paulus te gebruiken.* Daar byvoegende deze woorden:

Quando nobis clavis Petri nil prosunt, age gladium Pauli distringamus.

Dat is:

Helpen ons de *Sleutels* van *Petrus* niet, laat my *Paulus Zwaard* dan dienste doen.

Maar *Louis* versloeg den Paus en zyne Bondgenoten zodanig dat 'er weinig overschoten. Waar op dien Koning goude *Gedenk Penningen* dede slaan, met dit Opschrift:

PERDAM BABYLONIS NOMEN.

Dat is:

Ik zal Babylons Naam uitroejen, of verdelgen.

Mezeray in den *Staat der Kerke* van de XVI. Eeu schryft wel van dat Opschrift; maar verzwygt de *Beeltenissen* welke op die Penningen gemunt waren. Daar en tegen schryft *Bossuet*, Bisschop van *Meaux*, dat op dezelve, *de Paus als* NEBUCADNEZAR, *en 't Hof van Romen, als* BABEL *vertoond wierden.* In zyne Algemene Hist. op 't jaar 1510.

Dat hy een SOLDAAT was, *Couragie* hadde en *'t Kruit dorst rieken*, blykt uit het volgende Verhaal:

„ 't Beginzel van 't Nieuwe jaar (1511) was gedenkweerdig wegens een on„ verwachte en nooit gehoorde zaak. Want den Paus bedunkende dat het „ Beleg van *Mirandola* (een Hertochdom in *Italien*, waar van de Hoofdstadt „ de naam draagt, legt tusschen de *Ferraarsche*, *Modenesche* en *Mantuaansche* Lan„ den in) al te traaglyk voortging, 't zelve eensdeels toeschryvende d'on„ kunde van den Krygs-konst, anderdeels d'ontrouheit zyner Kapiteinen, en „ zonderling van zyn Neef... Hy wierdt van gedachte, dat zyne tegenwoor„ digheit de Belegering zoude verhaasten, stellende 't geweld en de vurig„ heit van zyn Geest voor alle Aanzien; Hem wederhieldt niet, *hoe onwaar„ dig dat het was voor de Majesteit van zo hogen Staat*, *dat een Paus van Ro„ men*, *in Persoon*, *zich zoude voegen in de Belegeringe der Christenen Steden*... „ zyn voornemen bekend werdende, was een iegelyk verwondert, sprak 'er „ af met zeer grote schande... de Cardinalen baden hem ernstig, *dat hy daar „ niet na toe zoude gaan.* Maar 't bidden van die en van d'Ambassadeurs van „ *Venetien*, waar te vergeefs.

„ Hy trok dan op den 2. *January* uit *Bologne* in 't gezelschap van drie Car„ dinalen, ende in 't Leger komende, logeerde hy in een *Boeren Huiske*, 't„ geen voor 't groot Geschut van den Vyand open stond, want 't lag niet ver-

„ der

„ der van de Stadt dan twee schoten van een gemene Kruis-boog: Hy zich „ zelve daar vermoejende en oeffende, zo wel door zyn Lichaam, zyn Verstand ende Authoriteit, rydende dan herwaarts en derwaarts in 't Leger, „ bevorderende 't planten van 't Geschut, waar van 't minste deel gestelt was". (meld wyders van de ruwheit van 't Winter-Weer, en hoe hy na *Concordia* trok, maar niet lang daar konde vertoeven, zich weder na 't Beleg begaf, vervolgt:) „ Hy ging logeren in een Kerksken, staande by 't groot Geschut en „ nader aan de Muren dan zyn eerste Logement was; zich niet vergenoegende met het geen 'er gedaan wierd, ging over al in 't Leger, als nu roepende aan deze, andere vermanende, doende met woorden ende met werken 't Werk van een Kapitein, en beloofde de Soldaten, *indien zy manlyk* „ *te werk gingen, dat hy met* Mirandola *geen Accort zoude maken, maar dat hy de* „ *Stadt ten besten geven zou, ende hen die tot eenen Roof overlaten*... De zaken „ vorderde door zyne uiterste *naarstigheit*, door zyne *klachten*, door zyne *Beloften*, en door zyne *Dreigementen*... (Eindelyk, want de Historie is te lang om hier plaats te gunnen, mitsgaders in wat gevaar deze *Julius* al geweest was, zullenwe maar 't volgende aantekenen) „ Zo zonden die van *Mirandola* Afgezanten aan den Paus, om hen over te geven, op wat Conditien 't zyn mochte, *behoudens Lyf en Goed van allen.* Hoewel de Paus met „ ten eersten antwoordde, zo wilde hy hem zelven niet verbinden, *'t Leven* „ *van de Soldaten te doen behouden.* Doch door 't bidden van al zyn Volk de „ Conditien toestond, des dat de Stadt, in plaatze van 't PLUNDEREN, „ den Soldaten belooft, zoude betalen eene zekere somme van Penningen... „ Hy zich op de muren latende optrekken, om dat de Poorten met Aarde „ gevuld waren, is van daar nedergekomen in de Stadt &c. *Guicc. Lib.* 9. §. 12".

1750. *January.*

De Jezuit *Mezeray* schryft, nopens d'oorzaak dier Belegeringe en 't komen in de Stadt, in dezervoegen: „ 't Steedtje *Mirandola*... 't geen de Kinderen „ van *Johannes Picus* toebehorende, welke hem (*Julius* II.) GEENZINTS „ BELEDIGT HADDEN... De Stadt op den 19. *Maart* met Verdrag ingenomen zynde, deed hy 'er zich door de *Bres* binnen dragen. Op 't jaar „ 1511".

Verders word van hem aangetekend: Dat door zyn beleid, in minder als *zeven jaren tyds*, over de *twee honderd duizend Menschen*, door den Oorloch om 't leven gebraght zyn. *Guill-Baudert. Apoplith. Lib.* 6. *pag.* 436.

Boven andere Zaken, moetenwe noch van dezen *Julius* aantekenen, en hem vragen; *Of de Paus iemant kan dispenseren van eenen Eed, die hy in het toekomende staat te doen? Julius* zegt JA! Gelyk hy ook met 'er daad betoond heeft aan den Cardinaal *Ascanio*, wanneer hy met *eenen Eed* aan den Koning van Vrankryk stond te beloven, *na zyn vertrek weder te komen*, van welken Eed *hy hem te voren van den Paus* HEIMELYK HADDE DOEN ABSOLVEREN, Schryft de gemelde *Guicc. Lib.* 6. §. 5. byna aan 't einde.

Dat hy de gezeide Occasie hier plaats gegunt hebbende, kerenwe weder tot Paus LEO; wiens Boedel, door alle de voorgemelde Verquistingen, zodanig waar gesleten, dat 'er byna geen redderen aan was. Evenwel was 'er noch een Expedient; namentlyk, „ dat hy ook de *gemene Juwelen* en de

1750. „ *Pronkstukken* der *H. Feestdagen*, om dat zyn Kas ledig was, by de *Woeke-*
January. „ *raars Verzette* en door 't gehele Ryk verpande". Als *Panvinius* in 't leven van *Adrianus VI.* zynen Opvolger, aangetekend heeft.

Eindelyk, geraakte zynen Boedel geheel *Insolvent*; Even als van de reetsgemelde *Vyf Paussen* op *pag.* 54: Doch wist die haastlyk te herstellen, gelyk uit *Guicciardin* reets aangeroerd is.

Want, na allen schyn, *d'Oude Registers* hebbende doen nazien, en daar bevindende, dat BENEDICTUS XII. welke den Stoel betradt op 't jaar 1334, *eene grote Schat aan de Kerke nagelaten hadde* (*Mezeray* op 't jaar 1342) en dat alleen; „ door dien hy uitgevonden hadt al wat hem docht nuttig te zyn, tot „ zyne *Apostolische Penetentie kamer*, om ook uit de *Biecht* zyne *Schattingen* te „ trekken. Hadt derhalve *alle zoorten van Zonden eene zekere Schatting onder-* „ *worpen*, ende geordonneert, dat *Niemant van deze of gene Zonden zoude geab-* „ *solveert werden*, en dat geen *Biechtvader* zyne Macht, van aan *iemant de* „ *Zonden te vergeven*, zoude mogen gebruiken, voor dat den *Biechter*, die „ zulke *Zonden* gedaan hadt, *de gestelde* SCHATTINGEN *betaalt zoude heb-* „ *ben* (*). *Polidorus Virgilius. Lib.* 8. *Cap.* 2".

Leo heeft dan een ander middel gebruikt *als wat nieus*, op dat zyne *Koopmanschap te gretiger aan den Man zoude geraken*, namentlyk; *om de Zonden, welke door Aflaten wierden verzocht, op eenen* TAUX *of* VASTEN PRYS *te stellen.* Zo verhaalt de Fransche Historie Schryver *Thuanus*, *Tom.* 1.

„ Dat *Leo X.* In 't jaar 1515 door zyne Dienaars en Suppoosten *Bullen* voor „ alle de Koningryken van de gehele Christenheit heeft uitgezonden: Inhou- „ dende *Beloften* en *volkomen Aflaat*, en *vergeving aller Zonden*, ende van „ *'t Eeuwig Leven*, die een ieder na de gelegenheit derzelve zoude betalen".

Van welke *Bullen* een Boekje is geformeert, en in 't jaar 1520 te *Parys*, by *Tossain Denys*, in de *St. Jacobs-straat* gedrukt, gelyk 't zelve bevorens te *Romen*, te *Keulen*, en daar na te *Venetien*, gedaan was. Hebbende tot Titel: *Taxæ Cancellariæ Apostolicæ & Taxæ Pœnitentiariæ Apostolicæ*. Dat is: *Schatting van de Cancellary en Penitentie-kamer van den Paus van Romen.*

Hoedanig 't zelve by verscheide *Roomsche* Schryvers opgenomen is, blykt uit het Getuigenis van den Sorbonist *Claud. Espensæus*; Schryvende: „ Daar is te „ koop, ende zit als eene *openbare Hoer* ter neringe, een Boek, 't welk opend- „ lyk hier (te *Parys*) gedrukt is, en verkocht werdt, zo wel ten huidigen da- „ ge, als van oudts, genaamd *Taxe van de Kamer ofte Apostolyke Concellarye*. „ In 't welk gy meer *Schelmstukken* zoude konnen leren, als in alle *sommieren* „ van *allerhande Zonden*, ofte *Biechtboeken*, zynde *licentie* aan zeer vele, maar „ *absolutie* aan alle die graag zyn om te kopen; voorgestelt. Ik spare de Na- „ men, want het is waar 't gene iemant zegt, ik weet niet wie:

Nomina sunt Ipso pene timenda sono.
Dat is:
De Namen voorwaar, ik zeg 't rond uit,
Zyn Afgryzelyk door haar zelfs geluit.

„ 't Is

(*) Is den Lezer belust te weten, *'t Register der Zonden en den Prys op dezelve gestelt*, hy zie 't Werk van den Eerw. Heer *Petrus Godefridus Josselin*, in zyne reets geciteerde *Taxæ Cancellariæ & Taxæ Sacræ Pœnitentiariæ Apostolicæ*.

„ 't Is wonder, dat in dezen tyd, by deze fcheuring, dit Boek, als zynde „ een Regifter van *zo vele, zo vuile en afgryflyke Schelmftukken*, niet gesmoord „ *is*, om dat het zo *infaam* ende *eerloos* is, dat ik mene, dat in *Duitschland*, „ *Zwitzerland*, ende waar men ook van den *Roomfchen* Stoel mag afgevallen „ zyn, eenig Boek te koop is, in 't welk aan iemant *groter ergenisse* zoude „ konnen gegeven werden, als hier in. Evenwel nochtans wordt het van de „ *Favoriten* der *Roomfche* Kerke niet gefupprimeert, alzo dat de *Licenten* ende „ *Quitfcheldingen* van *zo grote ende alzulke Boze ftukken* in de *Commiffie-Brieven* „ van *de Legaten* van daar (*Romen*) herwaarts komende, *voor een goed gedeelte* „ *vernieud ende bekracbtigt worden*. (Ende na eenige Misdaden, welker vry- „ lating om geld verkocht word, verhaalt te hebben, zegt hy:) Laat *Romen* „ haar *nu fchamen, en laatze opbouden te koop te ftellen 't Naam-Regifter van zo* „ *verfcheide ende zo onbefchaamde Misdaden*. Weinig daar na citeert hy uit „ *Baptift* van *Mantua* dit Vaersken:

Heu! Eheu! Romæ nunc fola pecunia regnat.

Dat is:

Te Romen heeft het geld zyn kracht,
Het heerfcht alleen met volle Macht.

In Comment. fuo in Epift. ad Titum, *Cap.* 1, *pag.* 67 & 68.

Mogelyk zal den Lezer nieusgierig zyn, om eenige Staaltjes van die *Prys* en der *Misdaden* te mogen weten. Wy zullen, ter voldoeninge van die begeerte, 'er aantekenen; getrokken uit de voorgezeide *Taux*, welke geauthentifeert en gecollationeert is met verfcheide Originelen door Schepenen van *'s Hertogenbofch* in dato den 10. *Mey* 1664, en gedrukt by *Stephanus du Mont*.

Pag. 39.	D'Ontbinding van eenen Eed, voor een *Leek*, gedaan zynde in geen Inftrument. - - - - -	*Groffen* (*). 12.
40.	Dat het geoorlooft mag zyn, een fchip met koopmans Waren te voeren tot d'Ongelovigen. - -	100.
72.	Dat een *oude Bagyn* niet gehouden is hare Getyden te lezen, als maar twee andere die in hare prefentie lezen. - - - - - - - -	20.
94.	*Abfolutie* voor een *Monnik* dragende *fpitfe Schoenen*. - - - - - - - - -	7.
	Abfolutie voor eenen, die *valfche* Atteftatien gefchreven heeft. - - - - - -	7.

Abfo-

(*) Een *Rynfche* Goudgulden doet 8 *Pauffelyke* Groffen, en in *d'Apoftolifche* Kamer worden 4 zodanige Guldens gerekend voor 3 Ducaten, welke Ducaat 2 Guldens Brabands deed: Dus een *Gros* ten hoogften zal doen 4 Stuivers. Zie voorts de Waardye der Munte in 't geciteerde Boekje, *pag.* 126. &c.

1750. January.	Pag.		Groffen.
		Abfolutie voor dien, *dewelke eene Vrou in de Kerk bekend heeft.* - - - - - -	6.
	95.	*Abfolutie* voor dien, dewelke (*ô Gruwel!*) zyne *Moeder*, *Zufter*, ofte een andere *Bloedverwante*, ofte *Zwagereffe*, ofte *Peet*, *vleeflyk bekend* heeft. -	5 (†).
	96.	*Abfolutie* voor dien, *dewelke een Maagd gefchonden* heeft. - - - - - - - - - -	6.
		Abfolutie van *Simonie* voor een *Leek.* - - -	6.
		Dezelve voor een *Priefter.* - - - - - -	7.
		Dezelve voor een *Monnik.* - - - - - -	8.
		Abfolutie voor een *Meineedige.* - - - - -	6.
	97.	*Abfolutie* voor dien, dewelke vervalfcht heeft *Apoftolifche* Brieven. - - - - - - - -	17. of 18.
	100.	*Abfolutie* voor eenen *Leek* tegenwoordig zynde, dewelke eenen *Abt*, ofte andere *Priefter*, minder zynde als eenen *Biffchop*, eenen *Monnik* of *Clercq*, *om 't leven gebragt* heeft. - - - - -	7, 8 ofte 9.
	101.	*Abfolutie* over een *doodflag* van een *Leek*, voor een *Leek*, ende dat kan gecommitteert worden aan deszelfs *Parochiaan.* - - - - - -	5.
	102.	*Abfolutie* ende difpenfatie over den *doodflag* van een *Leek* voor een *Priefter* (*), *Deken* of *Clercq:*	

Wan-

(†) Merkt! dat zo een *allergruwlykfte daad* aan een *Moeder* en *Zufter* minder word gefchat, of die een *Maagd gefchonden* heeft, dan dat een *Monnik fpitfe fchoenen draagt.*

(*) Tot een beter verftand en begrip van dien *Taux* voor een *Priefter die een Leek dood*, is hier van eene byzondere applicatie 't geen *Erafmus* in 't afraden der *Bedevaarten* na *Jerufalem* (waarom ook niet na *Romen?*) aantekend; beftaande:

„ Wat zoude hy (een beknibbelaar van zyne zamenfpraken) zeggen van de „ gehuwde Mannen, dewelke hunne tedere Kinderen en jonge Huisvrouwen „ t'huis in armoede latende, na *Jerufalem* in *Pelgrimagie* gaan?

„ Uit *velen* zal ik een *Exempel* alleen voort halen, 't welk zo verfch niet „ is, dat men derhalven voor den Nyd behoeft te vrezen, noch ook zo oud, of „ daar zyn noch wel Na-Neven overig, die door de grote fchade dezer Gefchie- „ denis, dit nimmermeer konnen vergeten. Een zeker machtig Man hadt „ voorgenomen, voor zyn dood, *Jerufalem* eens te gaan bezoeken, wel met „ een Godvruchtigen iever, maar met geen gelukkig overleg. Na dat hy op „ zyne zaken order gefteit hadt, heeft hy de zorg en bewaring zyner *Goederen*, mitsgaders zyner *Huisvrouwe*, die hy zwanger liet en voorts van zyn „ Steden en Sloten den AARDSBISSCHOP bevolen, den welken hy ver- „ troude als zyn eigen Vader. Als nu de tyding quam dat de Man op die „ reize geftorven was, droeg hem den *Aardsbiffchop* niet als een VADER, „ maar als een STRUIKROVER, nam de bezittingen van den Overledene

„ in,

Pag.		Grossen.
	Wanneer 't Requeſt getekend word met *Fiat*, *uit byzondere Gunſt*, ofte *uit byzondere Gunſt tot verboedinge*: Ofte door *Fiat*, 't zy dat hy tegenwoordig is, of niet, indien 't getekend werdt zonder conditie. - - - - - - - - -	18 of 20.
103.	*Abſolutie* voor dien, dewelke gedood heeft *Vader*, *Moeder*, *Broeder*, *Zuſter*, *Huisvrou*, ofte eenen anderen *Bloedvriend*, zynde een *Leek*, &c. -	5 of 7.
	Merkt aan, dat indien den *Doodſlager* een *Clercq* is, word hy *geſuſpendeert* van d'oeffeningen zyner Ordenen, indien hy eenige heeft, ende de *Promotie* tot hogere wordt hem voor altoos verboden. -	5 of 7.
104.	*Abſolutie* voor eene Vrouwe, dewelke gedronken heeft eenige *Drank*, of eenige andere daad bedreven heeft, door dewelke zy, *de Vrucht in haren Buik levende*, te niet gedaan heeft. - - -	5.
108.	*Abſolutie* ende diſpenſatie over *Roveryen*, *Brandſtichtingen* ende *Doodſlagen* van *Leken*. - - -	8.
	Maar indien de voornoemden Faiten zyn bedreven in een *heilige* plaatze, ofte met inbreking van *heilige* plaatzen, word *d'Abſolutie* gecommitteert aan den Ordinaris. - - - - - - - -	
	Ende indien de zodanige een *Clercq* is, word hem verboden d'exercitie zyner Order, ende de promotie tot hoger. - - - - - - - -	8.
	Van *Rovers* en *Brandſtichters*. - - - - -	6.

Den Lezer, nopens 't een en 't ander verder beluſt zynde, kan in 't geciteerde Boekje op *pag.* 113. en zo voort, noch vinden eenen Brief van *Indulgentien* of *Aflaten*; mitsgaders de *Form* van eene volkome *Abſolutie*.

Wy konnen niet afzyn, ſchoon ons voornemen in den beginne niet zynde, om aan te tekenen, hoedanig dat door die AFLATEN, den *Groten* LUTHER, occaſie verkreeg om *'t Roomſche* Hof onder 't Oog te zien, en deszelfs alzints ſchandelyk gedrach en handelingen open te leggen.

De te meer aangehaalde *Guicciardin*, als in dien tyd levende, zegt: „ Nu „ volgt 't jaar 1520. . . Begoſten zeer te vermeerderen de *nieuwe Leringen*, „ die eerſt opgekomen waren, allereerſt tegen *d'Authoriteit* der *Roomſche* Kerke,

" in, eindelyk 't allerſterkſte Slot, op welke de *bevruchte Vrouwe* gevlucht " was, *ſtormenderhand* overweldigde, en op dat daar geen *Wreker* van dit " SCHELMSTUK zoude overblyven, *liet hy de Vrouwe te gelyk met haar vrucht* " *ombrengen*". In de *Nuttigheit zyner Zamenſpraken*, na de Nederduitſche Vertaling, *pag.* 599. Mogelyk en preſumtif hadt *Leo* dergelyke *Schelmſtukken* in 't Oog, alzo die na luid van *Eraſmus*, *velen* waren, en daarom zorge droeg datze in zynen *Taux* mede vervat ende begrepen wierden.

1750. „ ke, daar na tegen *d'Authoriteit* der *Christelyke Religie*: Welk *dodelyk Fenyn*
January. „ zynen Oorsprong hadde in *Duitschland*, in 't Land van *Saxen*, door de „ Predicatie van *Martinus Luther*, Broeder van *d'Augustyner Ordre*, een verwekker, voor zyn beginzel, van 't meeste deel der *oude Dwalingen* van die „ van *Bohemen*: De welke verworpen zynde, door een algemeen Concilie der „ Kerke te *Constantz* gehouden, ende met Authoriteit van dien aldaar verbrand, *Jan Hus* en *Hieronimus van Praag*, twee van de principaalste Hoofden dezer Ketterye, NB. *Welke zeer lang* (*) *alleen gebleven en besloten was*, „ *binnen de palen van Bohemen*, om die op een nieu te verwekken in *Duitschland*, hadde *Oorzaak* gegeven *d'Autoriteit* van den *Roomschen Stoel*, die van „ Paus *Leo*, te zeer moetwillig, gebruikt was. Dewelke opvolgde, in de *Vergevinge*, die op geestelyke zaken en de Beneficien die 't Hof verleende, den „ raad van *Laurentius Pucci*, Cardinaal van den Titel der *vier Heiligen*, dewelke „ *door de gehele Werelt hadde uitgestrooit*, zonder onderscheid van *Tyden* ende „ van

(*) Hoe lang! *F. Reinerius Sancho*, van d'Ordre der *Predikheren*, welke in 't jaar 1253 geleeft en geschreven heeft tegen de *Waldensen*, ook hunner Vervolger is geweest, beantwoord die vraag aldus: „ Onder alle Secten, die „ 'er of zyn, of ooit geweest, is 'er geen schandelyker voor de Kerk, als der „ *Lionisten*, en dat om drieërlei Oorzaak.

„ 1. *Om datze lang geduurt heeft*; want zommigen zeggen, datze 'er al van „ den Tyden *Silvestri*, (op 't jaar 314) ja! van de *Tyden der Apostelen* geweest is.

„ 2. *Om datze wyd en zyd is verspreid geweest*; want daar is byna geen Land „ waar in deze Secte niet zy.

„ 3. Om dat, daar alle andere Secten door de Vreeslykheit van Godtslasteren de Toehoorderen doen sidderen, deze, te weten, *Lionisten* een groten schyn „ van Godtsdienstigheit heeft; Om datze oprecht voor de Menschen leven *en van alle dingen* recht van Godt geloven, *en* „ *ook alle d'Articulen die in 't Geloove vervat zyn; alleenlyk Lasterenze de Roomsche Kerk en Geestelykheit. Contra Hæret. Edit. Ingolstadi ad An.* 1613. *Cap.* 2".

't Zelve word mede gevonden in de *Nederlandsche Sulpitius* van *Jacobus Baselius pag.* 171. Nu hebbenwe hier voren *pag.* 35 gezien, dat de *Bohemers*, welke van die *Arme* van *Lions* of *Lionisten*, uit de *Waldensen* en *Albigensen* gesproten zynde, aldaar in den Grond der *Geloofs-Leer* met de *Protestanten* in 't gemeen over een quamen; mitsdien voor de *Roomschgezinde* niets meer overblyft, van aan de *Hervormden in Lere en Leven* te vragen, *waar was uwe Religie voor Luther en Calvyn?* Nadien openbaar is, dat zy, volgens 't voorgemelde Getuigenisse, van den tyde der *Apostelen* geweest zyn. Is een betweter na Waarheit der Geschiedenissen belust, hy doorbladert 't grote Werk, of *Naam Register van de Getuigen der Waarheit*; beschreven door *M. Flaccum Illyricum*, en zal in allen dele zyn genoegen vinden. Zyn die menschelyke Getuigenissen hem niet voldoende, hy legt de *Heilige Schrift* met de *Belydenisse der Gereformeerden*, of die der ware Protestanten in 't gemeen, *in de Weegschaal van een onpartydig oordeel*, en zal in de Balanse eene juiste even gelykheit ontwaar werden.

„ van *Plaatzen*, zeer *brede Aflaten*; niet alleen om daar mede te mogen hel- 1750.
„ pen, *de genen die noch tegenwoordig in 't Leven waren*, maar daar en boven *January.*
„ met macht, *te mogen verlossen de Zielen der Overledenen uit de pyne van 't Va*
„ *gevuur:* En alzo *'t een klare zaak was, dat die alleen verleend waren*, OM
„ GELD *van de Lieden uit te wringen*, ende dat die *schandelyk geëischt* wier-
„ den van de Gecommitteerdens tot deze *schattinge* geschikt, van dewelke *'t*
„ *meestendeel* van den Hove *kocht de Macht* van die t'ontfangen, zo hadde de-
„ zelve op vele plaatzen verwekt *grote beroeringe* ende *genoegzame Ergernisse*,
„ zonderling in *Duitschland*, alwaar men zach, dat vele van zyne Dienaars,
„ dezelve *voor een* KLEIN GELD *verkochten*, of in de HERBERGEN, al
„ SPOTTENDE, de macht van te verlossen de Zielen der Overledenen uit
„ het *Vagevuur*. . . Dewelke hebbende doen Ordonneren tot Commissaris den
„ Bisschop *Arembout* (*), een Bedienaar die waardig was deze Commissie:
„ Nadien hy die oeffende met grote GIERIGHEIT ende UITPERSINGE.
„ Ende om dat men door geheel *Duitschland* wel wist, dat de *Penningen* die
„ daar uitgetrokken wierden, *niet quamen tot den Paus*, of in de *Schatka-*
„ *mer* van den *Roomschen Stoel*. . . Maar geschikt waren om te voldoen de
„ *Gierigheit* eener Vrouwe, (namentlyk zyne Zuster *Magdalena*) zo was de-
„ ze invordering niet alleen VERVLOEKELYK geworden, en de Dienaars
„ van dien: Maar ook de *Naam* en *d'Authoriteit* van den gene die, zo on-
„ beraden, dezelve geconsenteert hadde. Welke Oorzake *Luther* genomen
„ hebbende, heeft hy deze *Aflaten* begonnen te *verachten*, en *te berispen d'Au-*
„ *toriteit van den Paus. In Lib.* 13. §. 15".

Een twede *Schryver*, en van latere tyd, verhaalt de zake in dezervoegen:
„ De *Zonde* die in 't uitdelen van de *H. Bedieningen* toen wierd bedreven,
„ heeft *Leo* terstond daar na met *veel zwaarder opgeboopt*. Want daar hy an-
„ derzints tot alle *ongebondenheit* ende *lossigheit* van zelfs *genoeg* geleid wierdt,
„ beweegt zynde, door d'Aanrading van *Laurentius Puccius* (den voornoem-
„ den) Cardinaal, een *warrig mensch, om Geld tot oneindige kosten van alle*
„ *kanten by een te schrapen*, zendende zyne *Bullen* door alle de Ryken van de
„ Christen Werelt, heeft hy *Vergiffenisse van alle Zonden ende 't Eeuwig leven*
„ *belooft*; stellende een ZEKERE PRYS, die elk *na de Zwaarheit van zyne*
„ *Misdaden zoude hebben te betalen.* Tot welk einde hy in alle de Provincien
„ *Ontfangers* heeft verordineert, daar by voegende eenige *Predikers*, die de
„ grootheit van deze *Weldaad* allenthalven den Volken zouden AANPRYZEN,
„ ende MET ALLE KONSTIGE OPGEPRONKTE REDENEN vertonen
„ *d'Aflaat-Brieven*; zouden de kracht van dien BOVEN ALLE MATEN
„ VERHEFFEN; 't welk zeer licentieuselyk alom, ende inzonderheit in
„ *Duitschland* van de *Pausselyke* Ministers geschiedde (†). Alwaar de gene,
„ die

(*) Van welke de Brief der *Indulgentien*, in de voornoemde *Taxe*, in *'s Hertogenbosch* gedrukt, op *pag.* 113. te vinden is.

(†) Om de gaarne gevende *Duitschers* tot die *Koopmanschappen* beter uit te lokken, gebruikte men deze en dergelyke woorden:

„ Ziet! nu is den Hemel aan alle kanten geopend, zo gy nu niet ingaat,

1750. „ die te *Romen* 't Geld dat van *d'Aflaten* komen zoude, *Gepacht* (*) hadden,
January. „ in de HERBERGEN en in HOERHUIZEN, met *Tuisschen*, *Spelen* ende „ ande-

„ wanneer zult gy ooit in konnen gaan? ô Ongelovige! en dikhertige Menschen! de Beesten byna gelyk, die niet begrypt zulk eene uitstorting van Genade. Ziet! zo veel Zielen kondt gy verlossen. ô Herde! herde ende tragen! Om *twaalf Penningen* kondt gy uwen VADER daar uit trekken, ende zult gy zo ondankbaar zyn, dat gy uwen *Vader* in zo *grote pyn* niet te hulpe koomt? Voorwaar, my aangaande, *ik zal in 't laatste Oordeel onschuldig zyn:* Gy Lieden moogt toezien. Indien gy maar *een Rokje hadt*, ik mene, gy behoordt dat *uit te trekken* ende te *Verkopen*, op dat gy zo grote Genade, zoude mogen verkrygen". Men voegde daar noch al by: „ Indien iemant deze Brieven van *Aflaat* kocht, dat zyne Ziel gerust mochte wezen in zyne Zaligheit. Ende dat de Zielen in 't *Vagevuur* zynde, voor welke *d'Aflaten* wierden gekocht, *zo haast de Penning in 't Bekken klonk*, uit het *Vagevuur henen vlogen*". Ja! dat meer is: „ Dat deze Genade zo groot waren, *dat gene Zonden zo groot is*, alhoewel onmogelyk, *dat iemant de moeder des Heren* hadde gef......, ('t woord is t'yslyk om uit te drukken) of zy konden door *d'Aflaten* ontbonden werden, en de menschen door dezelve vry geraken *van alle schuld en straffe*". Al 't welke uit de Schriften van *Lutherus* te zaam vergadert is, door *Chemnitum in examine Concil. Trident. pag.* 745.

Een ander voegt 'er noch by: „ Dat *Johannes Texelius*, een *Dominicaner* Monnik, in 't jaar 1517, te *Frankfort aan d'Oder* opstaande, boven 't gemelde, zich vergeleek met d'Apostel *Petrus*, ja! „ zeide dat hy boven *Petrus* was, „ want *Petrus* hadde *zo veel Zielen niet verlost met zyn Evangeli*, als *hy met* „ *zyn Aflaat gedaan hadde*. Ja! *Aflaat* verkocht *voor noch te bedryvene Zonden*". Z. *Zwebber* in zyn kort verhaal der *Confessie van Augsburg*, gedrukt *t'Amsterdam*, in den jare 1650. pag. 2 & 3. Eenige van de gemelde passagien werden gevonden by *Sleidanus* in zyne *Historie*, op 't jaar 1517. *pag.* 1 & § 16.

Uit welke *Windhandel* 't volgende Vaersken gesproten is.

PRO SOLO NUMINO REGNABIS IN ÆTHERE SUMMO.
Dat is:
Voor een Penning (of zeker stuk Gelds) alleen, zult gy
Heerschen in den hogen Hemel.

Wanneer 't nu gebeurde dat die *Kooplieden* wederspraak leden, donderden zy zo zeer, dat het bevende Volk vreesde, *dat zy den Hemel zouden scheuren of d'Aarde doen opsplyten*, en dus te gereder die *Aflaten* kochten.

Ik

(*) Den Lezer moet zich niet stoten, dat *Guiccardin* schryft van *gekocht* en *Thuanus* van *gepacht*; nadien beide zeer wel met de Waarheit bestaan kan: Om dat, die de *Vruchten* of *Inkomsten* van zekere zaak *pacht*, *koopt* den zelve voor den *verpachten prys*, en daarom een gedaante van *Verkoping* heeft.

„ andere vuilen Aktien, zonder eenige schaamte, dagelyks verspilden, 't gene zy, 1750.
„ voor de Macht van Zielen uit het Vagevuur te verlossen, inkregen. NB. Toen is *January.*
„ opge-

Ik kan noch mag niet afzyn, om aan te tekenen, hoedanig eenen *Bernardinus Samson*, (van *Milaan*) Gardiaan van de *Minderbroeders*, alias *Capucynen*, eenen doortrapten Vogel, welke zich beroemd hadde, voor drie Pauffen, in den tyd van *achtien jaren*, eene fomme van ACHTMAAL HONDERD DUYZEND DUCATEN, met *Aflaats-Bullen* te verkopen, in de (*Roomsche*) Christenheit vergadert hadde. Deze in *Zwitzerland* komende, pafſeerde door *Zweitz*, *Zurch* en *Lucern*, maar dede weinig op. *Bern* was een Stadt van Nering daar veel te lozen viel. Sloeg dadelyk zyne *Pausfelyke* Commiſſie, in den jare 1518, aan *'t Munster* of Hoofdkerk, van *St. Vincentius* aan. Deelde zyne *Aflaats* Brieven uit, op *Pergament* ende *Papier* gedrukt, ende van hem zelfs ondertekend. *d'Arme* Lieden gaven *vier stuivers*, de *Ryke drie guldens*; d'eerste hadde *Papier* en de twede *Pergament*. Een Kapitein, genaamd *Jacob van Stem*. Heer te *Belp*, kocht van hem, voor een *appelgrauwen Hengst*, absolutie of *Aflaat* voor zyne *gehele Compagnie*, die *vyfhonderd Man* sterk was. De laatste Zondag voor zyn vertrek, nodigde hy met klokken gelui de gehele Stadt *Bern* tot een Ontbyt; ging op 't groot Autaar in de gemelde Hoofdkerk ſtaan, ende dede door zyn Tolk *Henrik Wolfly*, Choor-Heer, drie ongehoorde Gratien afkondigen

1. Dat een iegelyk daar tegenwoordig, *uit de Schat der Verdienste Christi* en alle Heiligen, door *Pausfelyke* Macht, van alle zyne *Zonden*, *Pyn* en *Verdoemenisse* zoude bevryd zyn, mits, dat hy zoude *drie Pater Nostris* en even zo veel *Ave Maria's* bidden.

2. Dat een iegelyk daar tegenwoordig, doende een *Omgang* om 't Munster, met eene aandachtige Ziele, zoude magt hebben, *een Ziel uit het Vagevuur te verlossen.*

3. Bestond de grootste Gratie hier in: Dat hy Last gaf aan alle die tegenwoordig waren, *neder te knielen*, ende *vyf Pater Nostris* met zo veel *Ave Maria's* te bidden, 't welk gedaan zynde, sprong hy op, ende riep met luider stemme ende een bly gelaat: *Dat nu alle Zielen van alle Berners in een ogenblik tyds uit het* Vagevuur *verlost, en in den Hemel opgenomen waren!*

Afscheid nemende, gaf aan de Heren van *Bern* een fraai *Confessionaal* tot present, en wierd in de Herberg *de Leeu* gastvry gehouden; invoegen hy hem van die reize niet te beklagen hadde.

Van daar reisde hy al voort na *Baden*, alwaar hy met *grote Processie*, al zingende over *'t Kerkhof* ging wandelen, dikwyls luidkeels roepende. ECCE VOLANT! ECCE VOLANT! Dat is: *Ziet, zy vliegen! zy vliegen!* Willende daar mede te kennen geven, dat zyn Gezang en Proceſſie zo krachtig waren, *dat daar door de Zielen, met hopen, uit het Vagevuur verlost wierden, en na den Hemel vlogen.*

Een verſtandig Burger dat *Guichel-spel* ziende, en 't zelve belachende, als ik denk dat den Lezer, om 't volgende, zal doen, nam een *quaad kussen*, klom daar mede op den Toren van de Kerk, schudde het uit, *zo dat de Veren door de*

K 2

1750. „ opgekomen *Martinus Luther*, *Augustinianer* Professor der Theologie te
January. „ *Wirtemberg* in *Saxen*, dewelke eerst *wederlei* en daar na *veroordeelt* hebben-
„ de, de *Predicatien* der gemelde Predikers, ten laatste zo verre gekomen is,
„ dat hy *de Macht*, die de Paus zich in de *Bulle* aannam, *in twyffel trok*, ende
„ eindelyk ook nederdaalde, *tot onderzoeking van de Lere zelfs*, die hy zeide,
„ *by verloop van tyd zeer verzwakt te zyn. Thuanus Hist. Lib.* 1. *ad An.* 1515".

Om noch een later *Schryver*, desaangaande, te horen spreken, zo schryft hy aldus:

„ De Christenheit genoot een algemene stilte, wanneer zy ontroerd wierd „ door de twee *Schrikkelykste Geessels*, die haar ooit gekastyd hebben. *Selim*, „ Sultan der Turken, *Syrien* veroverd. . . . beroemde zich, dat hy, in de „ hoedanigheit van Navolger van *Constantinus de Grootte*, geheel *Europa* wel „ haast onder zyne Heerschappye zoude brengen: En ter zelver tyd begon- „ den *d'Ingewanden* der Kerke verscheurd te worden, door eene *Scheuring*, „ welke alle de hulpmiddelen tot op den huidigen dag toe niet hebben kon- „ nen doen ophouden. 't Eerste quaad gaf gelegenheit tot de geboorte van het „ twede. Paus *Leo* begerende alle de krachten der Christenheit tegen de ver- „ woede Voortgangen des Turks te stellen, hadt Legaten aan alle de Christene „ Vorsten gezonden, en een groot Ontwerp gemaakt, om d'Ongelovigen ter „ Zee en te Land aan te tasten. Om nu de Godtvruchtigheit der Volkeren op „ te wekken, en hunne *Aalmoessen* tot zo een goed werk aan te lokken, deed „ hy, volgens de gewoonte, in diergelyk een Geval gebruikelyk, *d'Aflaten* „ *door alle de Landschappen Prediken* (*). Deze Last, volgens de verdelingen „ van over langen tyd onder de *vier Bedel-Ordens* gemaakt, quam den *Augusty-* „ *nen* in *Duitschland* toe. Niettemin gaf *Albert*, Aartsbisschop van *Mentz*, of „ uit zyn eigen hoofde, of door ordre van *Romen*, die aan de *Jacobynen*.

„ *d'Au-*

de Lucht vlogen, ende daar op mede overluid riep: *Ecce volant! Ecce volant!* *Ziet, zy vliegen! zy vliegen!* Aanwyzende wat geloof hy in die dingen stelde. Al 't zelve is kortelyk getrokken uit het *Historisch Verhaal* van den Heer *Michaël Stetler*, in zyn Verhaal van d'overgrote ende Godtlasterlyke Bedriegerye der *Dominicanen* te *Bern* in 't jaar 1506 begonnen en in 't jaar 1509, door Godts rechtveerdig oordeel ontdekt ende gestraft, *op pag.* 139 *& seqq.*

(*) Die *Jezuitsche Behendigheit is niet genoeg*, om dat, *als 't grootste Beweegmiddel*; te doen doorgaan. Want het tegendeel is uit de voorgaande *Schryvers* naakt en openbaar. Daar noch bykomt, dat *Panvinius* 'er geen een woord van rept. Alleen zegt hy: „ In 't jaar 1517 . . . is eerst de *Vervloekte* „ *Naam Lutheri* (die by ons *in Zegening is!*) . . . opgekomen . . . *Selim* „ dreigde de Christenen op de Neck te treden . . . Toen heeft *Leo* die oot- „ moedige Gebede-dagen gehouden, in dewelke hy *bloots voets*, met het gehe- „ le Roomsche Hof . . . alle de Kassen met *Heiligdommen*, ende alle *Heilige* „ *Reliquien*, ende alle *Heilige Beelden*, in deze Pompeuse Reis, mede ne- „ mende, ende Godt biddende, dat hy haar tegen de Machten van dien Ysly- „ ke Tiran wilde bewaren, die zyn gebeden scheen te verhoren, want hy „ stierf schielyk aan de Kanker".

„ *d'Augustynen* zich in 't belang, 't geen de grootste Beweger zelfs van d'Al-
„ lergodtvruchtigste Lichamen is, beledigt voelende, klaagden, schreeuwden,
„ en lieten zich tot de Wraakzucht vervoeren. Daar was onder hen een *Mon-*
„ *nik, Marten Luther* geheten, geboortig van *Ysleben* in 't Graafschap *Mans-*
„ *feld*, Doctor en Lector in de Godtsgeleerdheit in d'Universiteit van *Wir-*
„ *temberg*, een *Stoute* en *Onstuimige Geest*, en welsprekend in zyn Taal.
„ *Jan Stampis*, hun Generaal, gaf hem last om tegens de *Bedel-Monnikken* te
„ Prediken. *Zy beschikten 'er hem maar al te veel Stofs toe; want zy dreven Han-*
„ *del en Koopmanschap met deze Heilige Schatten: Zy hielden hun Beurs in Her-*
„ *bergen: Men zach, dat zy een gedeelte van 't Geld, 't geen 'er afquam, met*
„ *Slampampen doorbraghten:* En men wist, *dat 'er de Paus aanmerkelyke sommen*
„ *af tot zyne eigene Zaken zou gebruiken.*

„ Mogelyk dat het wel gedaan geweest zou zyn, dat men in deze wanor-
„ der voorzien hadt . . . *Fredrik*, Hertoch van *Saxen*, wiens Wysheit en Deugd
„ een groot Voorbeeld in *Duitschland* maakten, ondersteunde en moedigde
„ hem zelfs aan . . . Hy wierp in 't eerste twyffelachtige stellingen voor; waar
„ op al te zeer gedrongen wordende, beweerde hy ze in veroordeelde zinnen.
„ Men hadt niet *behendigheits genoeg* (om dat 'er toen noch gene *Jezuiten* in
„ de Wereit waren), noch om hem *de mond te stoppen*, noch om hem *by de*
„ *kop te vatten: Maar gelyk men hem dreigde eer men hem badt*, stelde hy zich
„ in Veiligheit; en als toen geen maat meer houdende, ligte hy 't Mom-Aan-
„ gezicht t'eenemaal af, en voer niet alleenlyk uit tegen den *Paus*, en te-
„ gens de *verdorvendheden* van *'t Roomsche* Hof, maar begon ook de Lere
„ der *Roomsche* Kerke in verscheide pointen te bestryden.

„ En zeker, D'UITSTEKENDE ONWETENHEIT der GEESTELY-
„ KEN, waar van VELE NAULYKS LEZEN KONDEN; *'t argerlyk* leven der
„ Herders, byna ALTEMAAL HOERERERS, DRONKAARTS en WOE-
„ KERAARS; en hunne *uitnemende achteloosheit*, gaven hem een schoon Veld om
„ 't Volk wys te maken, dat de *Godtsdienst*, welke zy leerden, *verdorven* was,
„ *dewyl hunne Voorbeelden zo quaad waren. Mezeray* op 't jaar 1517".

Voor 't laatste, moetenwe 'er noch een *Hollander* byvoegen, namentlyk den *groten Erasmus* van *Rotterdam*. Van dezen werd verhaalt, dat hy, na *Karel V.* in de Maand *October* van den jare 1520 *t'Aaken* als Keizer gekroond was, by den Hertoch *Fredrik van Saxen* zynde, deze op hem zeer vriendelyk begeerde, dewyl de Beroerte in de Religie was opgestaan, *dat hy daar van zyne Mening hem oprechtelyk wilde openbaren. Erasmus* sprak daar op al lachende tot den Keurvorst ende zeide: *Doctor Luther heeft* TWEE GROTE ZONDEN BEGAAN: *d'Eerste is dat hy de* VETTE BUIKEN *der* MONNIKKEN, *de twede, dat hy* DES PAUS KROON AANGETAST *heeft.* Daar na opende hy den Keurvorst zyn gevoelen en sprak. *Dat Luther wel dede, dat hy de* DOLINGEN *en* MISBRUIKEN *der Kerke zocht te beteren, en dat zulks ook hoog nodig was; maar dat hy in hem wenschte een meerder Zachtzinnigheit.* In den *korten Inhoud* van zyn *Levens-Verhaal*, voor zyne *Zamenspreekingen*, geplaatst. In welke hy genoegzaam getoond heeft, hoe verre *'t Roomsche* Hof in de *Geloofs-Leer* en *'t Schandelyk Leven*, te veroordeelen was.

Uit al 't welke dan ook ligtelyk af te nemen is; hoedanig het onder de

1750. *Leken* of den gemenen Man, in die beide respecten, moet gestelt geweest
January. zyn; want allergystkste en snoodste *Bygelovigheden* waren niet genoeg, de Waarheit van *Godts Heilig Bybel Woord*, wierd ten allerschandelykste en op eene Gode onterende wyze verdraait en anderzints toegepast, als de *Heilige Geest* den *Propheten* ingegeven hadde. Neemt slegts tot een *Voorbeeld*, 't Boeksken, genaamd *Onzer Liever Vrouwen Souter* (*), Geprint *t'Antwerpen*, by *Michiel van Hoochstraten* den 10. *January* 1508. alwaar de CL *Psalmen Davids*, in plaatze van 't Woord HERE, doorgaans verandert werdt in *Liefste Vrouwe*, *ó Vrouwe*, *Liefste Jonkvrouwen*, *Koninginne des Hemels*, *Maria*, en wat des meer is. By Voorbeeld.

Psalm 4 *vs.* 2. staat: *Als ik roepe, verhoort my, o Godt myner Gerechtigheit.*
Souter. zegt: *Doe ik u aenriep* o Soete Vrouwe *doe verhoorde sju mi.*

Psalm 5 *vs.* 2. staat: o HERE, *neemt myne redenen ter ooren, verstaat myne Overdenkinge.*
Souter. zegt: *Mine woerden wilt vernemen met dinen minliken Oren* O Ghenadige Vrouwe.

Psalm 110 *vs.* 1. staat: *De* HERE *heeft tot mynen Here gesproken: Zit tot myner Rechterhand, tot dat ik uwe Vyanden gezet zal hebben tot een Voetbank uwer Voeten.*
Souter. zegt: *Die Heer heeft ghesejt tot onser* Liever Vrouwen, *Siflet* myn Lieve Moeder *tot mynre* heyliger Rechterhant. *Goetheit ende Heiligheit hebben die behaget daerom Salstu met* my Regneren *inder Eeuwicheit.*

Op die trant gaat dat zo al voort tot het einde toe. Alleen noch dit weinige. *Psalm* 44 *vs.* 2. wort gezegt: *O Godt, wy hebben 't met onze Ooren gehoordt, onze Vaders hebben 't ons verteldt, gy hebt een werk gewrocht in hunne dagen, in de dagen van Oudts.*

Daar stelt de *Souter:* Allersoetste Vrouwe *wy hebben gehoert met onzen Ooren ende onse Vaders hebben ons aengeboetschap, Dat dy* VERDIENSTEN *onspreke-lick syn, ende dine Miraculen zeer wonderlick syn.*

Psalm 35. zegt de *Souter:* O Moeder Gods *neige dyns lieven kints aansichyn op ons ende* DWINGHET HEM *den Sondaren te ontfermen.*

Hoedanig 't gestelt is geweest met de *Zeden*, zal ik slegts mede eene Getuigenis aanhalen, uit het *Boeksken van der Biechte*, geschreven door *Mr. Godschalc Rosemond van Eyndhoven*, Doctor in de Godtheit, en Geprint *t'Antwerpen*, binnen die *KamerPoorte*, in *'t Huis van Delft*. By *Henrick Eckert van Homberch*, in 't jaar 1517, den 6. *Maart.* Dien Doctor zegt, onder 't Capittel van ONKUISHEIT.

„ Van deze Zonde behoorde men niet veel te schryven of te preken, om
„ der Maagden wille . . . . maar want deze Zonde *zeer regneert* in de Werelt,
„ ende vele vreemde Manieren ende zware Zonden ook *tegen de Natuur*, daar
„ NB. *ve-*

(*) Den Autheur of eerste Opstelder is geweest *Bonaventura*, welke door de voorgemelde SIXTUS IV. is gecanoniseert, of, op zyn *Romeinsch*, *Vergodet* geworden. De Lezer kan 'er van Oordeelen.

„ NB. *vele menschen ook geen Conscientie van maken*, noch *baat daar af niet en* 1750.
„ *Biechten*. ... Daar geschiede vervaarlyke zware Zonden *tegen de Natuur* *January.*
„ *dikwyls* in de jonkheit. Ik moet aldus wat in 't generaal roeren van deze „ Zonden, om simple Menschen ende jongers te waarschouwen, dat zy hen „ wel wachten voor deze Zonden. Want ZODOMIA, GOMORRA en die „ andere Steden verzonken met *Sulpher*, *Peck* ende *Zwevel* om deze Zonden, „ NB. die nochtans *niet zo groot*, noch zo *menigvuldig en waren* in dier tyd, „ *als zy nu in de Werelt regneren*". Meerder getuigen behoeven wy niet aan te halen, om te doen zien, in wat voor een *allerystlykste* en *barbaarste* staat de *Roomsche* Gemeente ten tyde van deze LEO, en hoe wettig de klachten van Conscientieuse Schryvers, hoewel van hem besnoeid ende bepaalt, geweest zyn.

Om ons Besteks wille, gaanwe niet verder in de Zaken van *Luther* en in 't vervolgen der GROTE REFORMATIE, alzo zulks by andere Voorname en Geachte Mannen breedvoerig is gedaan, maar bepalen ons om noch iets van dezen LEO den Lezer onder 't Ooge te brengen.

Hier voren op *pag.* 62 en 64 hebbenwe konnen zien, dat hy een Concilie te *Romen*, in de Kerk van *Lateranen* gehouden heeft. 't Zelve hadt zyn begin genomen onder JULIUS II., in 't jaar 1512, en was onder hem geëindigt.

In *Sessie II.* spreekt het Concilie *Leo*, aldaar tegenwoordig zynde, dus aan: „ En schreid niet gy Dochter Zions, want hier is de LEEU uit de stamme „ Juda, de Wortel Davids; ziet de Here heeft u EEN HEILAND opgewekt &c. „ Ô ALLERZALIGSTE LEO! wy verwachten U TOT ONZEN HEILAND „ en ZALIGMAKER, wy hebben gehoopt dat hy komen zoud om te zyn „ onzen VERLOSSER".

In *Sessie IX.* spreekt het Concilie door den mond van *Puccius*, Klerk van de Kamer, hem aldus aan: „ 't GEZICHT van U GODLYKE MAJESTEIT, „ welke glinsterende glans onze zwakke Oogen verduisterd. „ Ende een weinig daar na: „ IN U ALLEEN ware en wettelyke Stadthouder, ofte Vi„ carus Christi ende Godes, heeft de spreuke van den Propheet vervuld moe„ ten worden; ALLE KONINGEN DER AARDE ZULLEN HEM AAN„ BIDDEN, ENDE ALLE NATIEN ZULLEN HEM DIENEN". Ver„ ders ontkennen niet dat de Here U ALLEEN gegeven heeft ALLE „ MACHT in HEMEL en op AARDEN" (*).

Wat

(*) Wy behoeven op die *allerlasterlykste Toeëigingen*, genomen uit *Openb.* 5 *vs.* 5. en *Psalm* 72 *vs.* 11. ziende op den Heren *Christus*, niets te zeggen, alzo de Lezing 't zelve genoeg doet zien: Maar moeten hier van Applicatie maken, hoe dat een *Minderbroeder*, alias *Capucyn*, in 't jaar 1691, te *Lenten*, in eene openbare *Thesis*, staande heeft gehouden: „ By Godt en den „ Paus, moet gene andere reden wezen, als HUNNEN WIL. Weshalven „ kan de Paus zelfs van een REGEL of WET, door *d'Apostelen ingestelt*, „ een *Mensch vry spreken*, mits de Paus MEERDER IS dan een Apostel, „ gelyk *Petrus* groter gezach heeft gehadt dan *Paulus*.... De *Paus* is DE „ GODT VAN DE WERELT, in de plaats van *Christus*, zo wegens het „ *tydelyke* als 't *geestelyke*.... Een Koning ontfangt alle zyne Macht van „ 't Ge-

1750. | January. Wat nu de *Geloofs-Leer* van dien Leo of Leeu in 't algemeen betreft, zo verhaalt *Guil. Baudart*, desaangaande; „ Horende de Cardinaal *Bembus*, „ zynen Secretaris van *'t Heilig Evangeli* spreken, zo antwoorde hy; *Hoe gro-* „ *ten Voordeel ons en d'onzen die* Fabel *van* Christo *bygebragt heeft*, „ *is genoegzaam alle Eeuwen bekend. In Apophtegmata, Lib.* 13. *pag.* 282".

Denzelven *Bembus* getuigd; „ Dat wanneer hy op zyn Sterf-bedde lag, „ hem ter propoosle een Schriftuur-plaatze aanhalende, hy tot hem zeide; „ *Wat verteld gy my van de* Fabel *van* Christo. *Sibbr. Lubb. de Pon-* „ *tif. Rom. Lib.* 10. *Cap.* 18. *pag.* 95".

Niettemin was en bleef dien Leeu de *heilige Vader*. Want; „ Al leid de „ Paus in noch zo *grote Zonden* verwerd, hy is evenwel een Engel Gods; „ ja! dat meer is, hy is *Successeur* van *d'Apostelen*, *Vicarus Christi*; en dat „ noch al meerder is, hy is Christus zelfs. *Claudius Sciffelius in* „ *Tract. Contra Valdensis, ad An.* 1520". Passerende al mede die *gruwlyke Lastertaal*, alzo de lezing genoeg is; zullenwe noch aantekenen hoedanig zyn einde geweest zy. *Panvinius* zegt; „ Hy is gestorven in 't 45. jaar van zyn „ Ouderdom, niet zonder bedenken van *Vergif*". *Guiccardin* beschryft het zelve nader en omstandiger; „ De tyding quam hoe dat Paus *Leo* op den 1. „ *December* 1521 zeer haastig was gestorven, alzo hy, in 't Dorp van *Malia-* „ *ne*, alwaar hy hem dikwyls ging vermaken, de tyding ontfangen hadde, dat „ *Milaan* gewonnen was, waar over hy zich zodanig verbleide, dat hem op „ den zelven nacht eene kleine koortze beving, en des anderendaags hem „ hebbende doen dragen na *Romen*, hoewel de Medicyns zyne ziekte weinig „ achtte, stierf hy nochtans binnen weinig dagen daar na; niet zonder achter- „ denken van *Vergif*, dat hem gegeven was, zo men dacht, van *Barnabas* „ *Malespine*, zynen *Kamerling* die men gestelt hadde om hem te drinken te „ geven. *Lib.* 14. §. 14".

Hoedanig 't met zyn *Geld-kas*, na zyn Dood gestelt was, tekend den zelven *Schryver* aan; „ Paus *Leo*, dewelke door zyne *Gulzigheit* niet alleen *ver-* „ *teerd* hadde, d'achtergelatene Penningen van *Julius*, en *d'Ongelofelyke Menigte*,

„ *'t Gezach des Paus*. De Paus is d'Opperheer van den Keizer, en van „ alle Koningen der Aarde. 't Is nu vast en zeker, dat de Paus den Keizer „ kan *afzetten* en *beroven* van zyn Ryk, *om eene wettige Oorzaak*". Deze *Thesis* wierd door den Souvereine Raad van *Braband* verboden: Maar hoe smakelyk zy is geweest aan Paus *Alexander VIII.* blykt hier uit; Dat de Nuntius van *Spanjen*, en d'Internuntius van *Brussel*, met overstaan en toestemming des Paus, zo veel by Koning *Karel II.* hebben weten te wegen te brengen, dat 'er uit *Spanjen* een Bevel quam, van aan de *Minderbroeders* weder te geven d'aangeslage Exemplaren van den *Thesis*; van hen toe te laten zo een allerverbasterde Leer in 't openbaar voor te staan en te verdedigen; en zelfs een *Latynsch* schrift, 't welk gemaakt was tot verdediging van 't Vonnis, uitgegeven door den *Raad van Braband*, te veroordelen om *Verbrand* te worden. Dit alles wierd uitgevoerd door den *Raad van Mechelen. Wat dunkt U Lezer! Is dat geen* Apostolische Kerk?

„ *nigte*, die hy, door 't geven van de Staten die hy nieu gemaakt, getrokken 1750.
„ hadde, met vermindering van *veertig duizend Ducaten jaarlyks* inkomen van *January.*
„ de *Kerke*, nochtans liet hy *vele schulden* na.... zulks dat zeer aardig van
„ iemant gezegt wierd: *Dat andere Pausdommen, in de dood der Pauſſen, een*
„ *einde namen; maar dat het Pausdom van Leo was, om vele jare daar na te du-*
„ *ren. In Lib. cit. §. 16*".

Invoegen *Jacob Sannaſarus*, daarom, en om dat hy de *Sacramenten* der *Roomſche* Kerke niet ontfangen hadde, dit *Graf-ſchrift* op hem maakte.

Sacra ſub extremâ, ſi forte requiritis, horâ
Cur Leo, non poterat ſumere, vendiderat.

Dat is:

Vraagt iemant waarom dat *Leo* voor zyn Sterven,
Zyn laatſte dood gericht van *Room'* heeft moeten derven?
(De rede behoeft niet verre te zyn gezocht)
Hy hadt 'er niets meer aan, hy hadt het al verkocht.

Ziet daar toegenegene Lezers! de *Jubileſche Pauſſen*, by BENEDICTUS XIV. in zyne voornoemde *Bulle*, op *pag.* 24. voor EERWAARDE VOORZATEN erkend, (de volgende roeren wy niet aen om ons Beſteks wille) en de daar uit voortgevloeide *Roomſche Aflaten*, in d'eerſte Oorzaken, en door zyne Voorzaten, zo in LEER als in LEVEN te voorſchyn gebraght: De Getuigeniſſen allerwegen aangehaalt, zyn, of uit *Originele Roomſche*, of *Translaten*, of uit andere *Geloofweerdige Schryvers*, door my, getrouïyk getrokken, en ter materie dienende, oprechtelyk toegepaſt.

Oordeelt nu, of 't gebruik en Inſtelling van dat *Roomſche Feeſt* eene *Lere* van *'t Heilig Evangeli Chriſti*, dan of *'t een allerbedriegelykſte Vond der Pauſſen*, geweeſt is. Mitsgaders, wat die voornoemde en in ordre geſtelde Pauſſen, *Leo* mede ingeſloten, van die *Aflaten* moeten geoordeelt hebben, daar zy in hun *Leer* en *Levens-Gedrach* alzints hebben doen zien, dat zy 'er zelfs mede GESPOT, en ſlegts 't onnozele Volk mede GEBLINDDOEKT hebben, om hunne Kas te ryker te Stofferen, en de ſchandelyke Verquiſtingen te ruimer te konnen vieren: Mitsdien die *Aflaten* hen in 't minſte vorderlyk, maar ten uiterſten ſchadelyk aan hun *Eeuwig Welwezen* moeten zyn. Ook daarom, door dezelve, *gene Vertrooſtingen voor hunne bezwaarde Conſcientien konnen vinden:* Maar daar mede gedrukt ende gebukt moeten blyven, tot dat 'er een Eelt overkomt; gelyk my een *Roomſch* Man, eens in zyne onnozelheit verhaalde: „ Dat hy in zyn jeugd een zware Zonde bedreven hadde, ergens in
„ *Vlaanderen* ter Biechte was geweeſt, ende aldaar, onder zekere conditien
„ van Pænetentie, door den *Prieſter*, deswegens geabſolveert was; maar dat
„ zyne *Conſcientie*, niet tegenſtaande dat, daar door *niet bevredigt wierd*, maar
„ de *knagingen* en *nagedachten* bygebleven waren".

Ook is die wederſpraak tegen die *Aflaten* niet nieu, of met d'Opkomſt van *Luther* en *Calvyn* eerſt in de *Roomſche* Werelt gekomen, neen! Zy is al van een vry *Ouder Datum*.

 Want

1750. *January.* Want ten tyde van de reetsgemelde NICOLAAS V., op 't jaar 1450, vond men al *Tegensprekers* van die *Roomsche Aflaat* in ons *Nederland*, met name *Fredericus van Hilo*, van professie een *Godtgeleerde*, van wegens zyne Bediening, een *Priester*, niet verre van *Haarlem*, van de *Regulier-Broers*, en daar en boven een *Biechtvader* der Zusteren &c. Welke die *Aflaten* van *Nicolaas* maar geenzints behaagt hebben, als hy, desaangaande, onder anderen, zeide: *Even als of Godt toen ter tyd te Romen was, en op gene andere plaatze der Gelovige. Dewelke niet om de plaats den Mensche helpt en zyne Zonden vergeeft; maar om de Menschen verschoond by de plaatze.* 't Welk waarlyk *Guldene Woorden* zyn, (zegt den *Schryver*, voornamentlyk in die *duistere* Tyden), en rechtsdraads tegens de *Pelgrimagien*, dewelke uit Godtsdienstigheit gedaan worden, aanlopen. In den *Nederl. Sulpitius* van *Jacobus Baselius*, *pag.* 224.

Eer wy daar van affcheiden, staat ons noch aan te tekenen. Dat hoe zeker 't Bewys is: *Men van een Mensch oordeelt, uit zyne Woorden en na zyne Werken*, nochtans de *Roomschgezinden*, ter verschoninge van de *Gruweldaden*, en *Woorden* hunner *Pausſen*, een uitvlugt bedacht hebben, bestaande: *Dat de Roomsche Bisschop, wanneer hy in die beide respecten zondigt, zulks doet als een Mensch, maar niet als Paus:* In d'eerste staat, *moet hy Biechten en Aflaat zoeken*; maar in de twede, *doet hy geen Biecht noch Aflaat nodig heeft*, Armhertige Uitvlucht! Om eene *Qualiteit* of *Conditie* die niets wezendlyk in zich bevat, maar slechts en alleen eene *Hoedanigheit* in *Ampt-bekleding*, van andere Menschen onderscheiden, uitleverd! Wy zullen deswegens verders aanmerken.

1. Dat volgens de gezegde stelling onvermydelyk vast moet staan; dat de Bisschop of Paus van *Romen*, den *Knecht der Knechten*, als Paus *een Heilige Engel*, en als Mensch *een allergrootste Zondaar*, te gelyk zyn kan. Welk laatste bewezen is: En in beide onmogelyk! Nadien niemant een *Heilige Engel* en een *gevleeschte Duivel* te gelyk zyn kan, als uit deze volgen moest. Ten zy men hem neemt voor een *Engel*, maar ook *des Afgrondts. Openb. 9. vs. 11.*

2. Dat de Vraag der *Protestanten* in 't Gemeen bekend zy; bestaande: *Dat wanneer de Paus als Mensche voor eeuwig verloren gaat, waar dan 't Pausschap blyft*? 't Antwoord blyft men noch schuldig.

3. Dat die Uitvlucht, by gene *oude Roomsche Schryvers*, voor de *grote Reformatie*, bekend is geweest, dienvolgende ook die onderscheiding van *latere Datum* zy; Om dat, als in 't voorgaande gebleken is, die *Schryvers*, de *vervalschte Leer* en *'t allerschandelykste Gedrach* dier *Pausſen* beschryvende, altoos en ten allen tyden, die toegeëigend hebben aan den PAUS in *'t gemeen*, en niet aan zyne MENSCHEIT in *'t byzonder*.

4. Zelfs is die *Uitvlucht* aan Paus *Marcellus II.*, welke in 't jaar 1555 den Stoel betradt, niet bekend geweest. „ Want deze, in 't eeten en Wyn drinken zeer matig zynde, alleenig of in 't openbaar eetende, hadt hy altyd „ een Man aan Tafel, die hem de *Heilige Schrift*, ofte de Boeken der *H.* „ *Oudvaderen* voor las.

„ Te met bleef hy een lange wyl *stil* ter Disch zitten, ten laatsten de Woor- „ den van Paus *Adrianus IV.* overleggende, sprak hy; NIEMANT IS 'ER „ ELENDIGER DAN DE ROOMSCHE PAUS, ZYNE CONDITIE IS „ D'ELENDIGSTE VAN ALLEN. *Want de Vreugd en 't Geluk van al* „ zyn

„ *zyn leven is maar Bitterheit, de Stoel van den Roomschen Paus is netelig, den* 1750.
„ *weg over al dicht bezaait van scharpe pinnen, welker zwaarste de taaiste en* *January.*
„ *sterkste Schouders drukt ende mortelt*; Met zyn hand op de Tafel staande,
„ zeide hy; IK KAN NIET MERKEN, HOE DE GENE DIE DEZE
„ OPPERSTE PLAATS BEKLEDEN, KONNEN ZALIG WERDEN.
O Panvinius in zyn *Levens-Verbaal. Roomsch-* of liever *Pausgezinden* wat dunkt Ulieden van die Uitspraak, en dat van een Paus, die voor 't uiterlyke, en in aller Oogen, *Onberispelyk geleeft en geregeert heeft?* Wy konden uit dezelve verscheide wettige gevolgen trekken, maar haasten na 't einde.

5. Niet tegenstaande datwe onder *Bonifacius VIII.* en hier voren gezien hebben, dat de Romanisten de *Pauslen verbogen boven d'Apostelen*, en echter en evenwel hen beroemen *Navolgers Petri* te zyn, en daarom als *Paus* niet zondigen; konnenwe niet voorby om desaangaande aan te tekenen: Dat *Petrus*, *Galaten* 2 *vs.* 11 *tot* 18 in gesloten, *niet als een Mensche, maar als* 'T APOSTEL-AMPT *bedienende, gezondigt heeft:* Om dat de *wederstand* die *Paulus*, en de *Bestraffinge* die hy *Petrus*, wegens *'t onderscheid der spyze, t'Antiochien* dede, zynen Grondslag hadde in *'t* 18. *vaers*, zeggende: *Want indien ik het gene ik afgebroken hebbe, dat zelve wederom opbouwe, zo stel ik my zelven tot een Overtreder.* Nu hadde *Petrus*, door zyne Ontrekking, terwyl hy met de Heidenen At, de Besnydenisse gevreest, en andere Joden met hem doen veinsen, zo dat zelfs *Barnabas* mede afgetrokken wierdt door hunne veinzinge. Even daarom zegt *Paulus* in 't 13. vaers: *Maar ik zach dat zy niet recht en wandelde na de Waarheit des Evangeliums, zeide ik tot Petrum, indien gy, die een Jode zyt, na Heidensche wyze leeft, en niet na Joodsche wyze, waarom noodzaakt gy de Heidenen na de Joodsche Wyze te leven?*

C. Molina, in zyne *Roomsch Catholyke Mondstopper*, aan alle *Oncatholyke Leraars*, zynde 't ordinaar Handboekje der *Nederlandsche* Roomschgezinden, was met die *Zonde* van *Petrus* en de *Bestraffing* door *Paulus* grotelyks verlegen, alzo hy bemerkte dat het een *grote krak* aan t gepretendeerde *Opperhoofdschap* en *Onfeilbaarheit* der *Pauslen* toebraght; mitsgaders dat die *onderscheiding*, boven gemeld, ook van hem niet direct toegepast, hier geen steek houden kon, zegt en verdraait de Waarheit in dezer voegen:

„ *Petrus t'Antiochien* zynde, nuttigde daar vleesch met de bekeerde Heide-
„ nen 't welk in *d'oude Wet* verboden (en door *'t Evangelium* reets vernietigt)
„ was; ondertusschen quamen daar een deel bekeerde Joden omtrent: *Petrus*
„ ziende, NB. dat hy 't d'een of d'ander in die occasie niet te passe konde
„ maken, *verkoor liever te verargeren de bekeerde Heidenen*, zynde D'ONDER-
„ ZATEN van *Paulus*, als de zyne, 't welk *Paulus liever anders hadden ge-*
„ *zien*; Want een ieder draagt de zyne: *Wat nu, is daar Zonde geweest?* zo
„ is 't meer een *klein Abuisje* te noemen, dan een *grove zonde*; Want *Petrus*
„ hadt in de zaak *eene goede mening* (*), Ja! zweeg ook op *Paulus* berispin-
„ ge

(*) Die *Jezuit* moet al een fyn doorzicht gehadt hebben, dat hy zo juist heeft weten t'oordelen wat *beweging des Gemoeds* in *Petrus* (ik passeer de *Lastertaal* aan *Paulus*) geweest is, daar nochtans 't *uitgewerkte alleen*, na den mensch

1750. „ ge *Moord-Stil*, met grote patientie, en uitmuntende Ootmoedigheit; (de *Je-*
January. „ *zuit*, of wie hy geweest mag zyn, zoude 't anders gemaakt hebben) niet
„ tegenstaande hy 'T OPPERHOOFD van de Kerke was. *Cap.* 19. *pag.* 111.
De *Spotternye* en schandaleuse *verdrajinge* der Waarheit, en de *Contradictie*, in 't onderscheiden der Onderzaten *Petri* en *Pauli*, ieder *in de zynen*, daar een *Opperhoofd Algemeen is*, passerende, mitsgaders *de zachte plaister* dien hy op *eene verotte Wonde legt*, zo zal een andere *Jezuit*, namentlyk *A. Lapide*, het tegendeel, van die *peccadille* of dat klein abuisje, aantonen, als hy zegt:

„ *Paulus* is LERAAR geweest van *Petrus*, Leraar der Apostelen en Le-
„ raar der Engelen. Op dat ik andere dingen voorby ga, *Paulus* heeft door
„ eene UITNEMENDE WYSHEIT, VERTROUWEN en STANDVASTIG-
„ HEIT, *Petrus*, die AFWEEK *van den rechten weg der Christelyke Vryheit*,
„ en eenigzints hellende tot het Jodendom, BESTRAFT, te RUGGE GEROE-
„ PEN en VERBETERD. *In proëmio ad Epist. Pauli*, *pag.* 3".

„ De Cardinaal *Baronius* laat insgelyks zyne grote verlegenheit blyken, als hy nopens die plaats schreef en dezelve noemd, „ Een STEEN DES AAN-
„ STOOTS, een ROTSZE DER ERGENISSE, eene *Historie die* ZWAAR
„ *is te begrypen*, een RUWE PLAATS. *Ad An.* 51. §. 22". Nadien zy alleen genoeg is, om den AFGODT van *Romen*, in zyne gewaande OPPERHOOF-DIGHEIT en ONZONDELYKHEIT, in 't geheel te verbryzelen, ende te niette te maken, als zy met 'er daad doet.

Wy vertrouwen dan, door de voorzeide Argumenten, de gemelde *Paus-gezinde* uitvlucht of *échapatoir*, als een *Dekzel hunner schande*, nopens alle de voorzeide *gruwlyke Leerstukken* en *allerboosfte Daden*, door die en andere *Pausfen* geleerdt ende bedreven, ten genoegen wech geschoven te hebben; op dat hunner *allersnoodste*, *alleronzuiverste* en *allerschandelykste* NAAKTHEIT voor ieder *Lezer* ten klaarsten en overtuigensten ten Toon mochte staan, gelyk wy dezelve, met het vervolg, alzo zullen laten blyven.

D. *Hoort, hoort, na de Stemme der Apostolische prediking, waar van onzen Here Jesus Christus* ons de zorge heeft toebetroudt . . . . zy opend ook noch *met veel meer iever den Boezem van hare Moederlyke Liefde*, *en belooft* EENE GEWISSE VERGEVING VAN AFLAAT. . . .

d'Onfeilbare zekerheit der beloften is genoegzaam bekrachtigt door de Macht om te binden en t'ontbinden . . . door d'onwaardeerbare en onuitputtelyke schat, bestaande: „ Uit de verdiensten, de Genoegdoeninge, 't Lyden en de Deugden van
„ *Jesus Christus*, van *zyne Moeder*, de Heilige Maagd, en van *alle de Heili-*
„ *gen*, die aan de Bedeling van *St. Pieter* en van Ons, toebetroud is; *door*
„ *'t Bloed der Apostelen en Martelaren* . . . .

„ Hoe-

mensch gesproken, *'t ware Bewys uitleverd*, wat in hem geweest was. Nu blykt van achteren dat de *zondige Verdorventheit* in *Petrus* d'overhandt heeft gehadt, en hem heeft doen *zondigen*. Waarom, op de bestraffinge van *Paulus*, zyn Oogen geopend zynde, stilzwygende erkend heeft, dat hy gezondigt hadde. Dienvolgende gene *Jezuitische goede mening* gehadt heeft, waar mede zy alle *qusad* bedekken, gelyk hunne *Leer-oeffeningen* mede brengen.

Hoedanig die *Apostolische* Prediking en *Aflaats*-Kramery &c. moet opgenomen en verstaan werden, is bevorens gènoegzaam getoond en bewezen van gener waarde te zyn; alleen moetenwe op 't laatste, met *twee* „ *Comma's* getekend, aanmerken. 1750. *January.*

Dat de Here *Jesus Christus*, na zyn *Middelaar-Ampt*, *Godt en Mensch in eenigheit des Persoons*, by dat Voorverhaal, met *eene Zondaresse* (*Luce* 1. *vs.* 46 & 47.) en met *Zondaars* (1. *Joh.* 1. *vs.* 8.) nopens de *Verdiensten* &c. *gelyk gesteld werd*: Alleen onderscheiden in *d'Ordre* of *Rang* van benoeminge: Zo dat een *Jood* of *Heiden* 't zelve lezende, noodwendig moet besluiten, *dat 'er onder alle dezen geen Onderscheid te maken is:* Om dat die Personen *in eene evengelyke Waardigheit van verdiensten &c. ter nedergestelt worden*, ook daarom *geen meerder of minder* tusschen hen te vinden zy. Waar hebben ooit *d'Evangelisten* of *Apostelen* zodanige eene *gelykwaardigheit* beschreven! Maar boven dien, waar blyft men dan met de *primitive* Kerk, zo in d'Omwandeling van den Here *Jesu*, de Zaligwording van zo vele Gelovigen, toen 'er noch geen van alle de zogenoemde, als ongenoemde *Heiligen* te vinden, of noch niet overleden waren, en evenwel in den Gelove *Christi* gestorven, de volmaakte Zaligheit genoten hebben? Neemt ten Exempel van de *Moordenaar aan 't Kruis. Luce.* 23. *vs.* 39. *tot* 43. waar omtrent d'aangehaalde *Godschalc Rosemond van Eyndoven* in zyn *Biecht-Boekskens*, in 't jaar 1517, *t'Antwerpen* gedrukt, *in 't vyfde Traktaat van de dagelyksche Zonden*, in den Titel van *'t Gebed als men Wywater neemt*, aantekend; „ *O Christo Jesu*, Bloedige Bruidegom myner „ Ziele.... wilt myn bevlekte Ziele zuiveren ende wasschen van alle myne „ dagelyksche Zonden, onwetende ende vergetende Zonden, die my al te „ zamen hertelyk leet zyn, op dat ik met ten *Moordenaar*, zonder *Vagevuur*, „ van hier mag scheiden, horende in d'uure myns doodts die zoete stemme: „ *Noch huden zul di mit mi syn in myn Hemesce Paradys*, *Amen*". Ten zy men dezelve *Verdiensten* &c. wilde Anticiperen, daar *'t Roomsche* Hof in andere gevallen juist zo vreemd niet van is; doch by die *Bulle* niets van gerept wordt, en daarom gene solutie nodig heeft.

Wy Besluiten desaangaande dan: *Dat zodanig een Leerstuk van de Roomsche Kerk* in 't gemeen, en van BENEDICTUS XIV. in 't byzonder, ten allerhoogsten beledigend en onteerende is, aan den Heren JESUS CHRISTUS, in zyn EENIGE en VOLMAAKTE ZOEN-OFFERANDE, voor zyn uitverkoren Volk, eenmaal aan *'t vervloekte Hout des Kruisses* volbraght.

De *Gereformeerde* Kerk leerd en beleid deswegens: „ Daarom zeggen wy „ wel te rechten met *Paulo*, *dat wy niet anders en weten dan Christum en dien* „ *gekruist:* Wy achten 't al voor Drek om de Weerdigheit der kennisse on- „ zes Heren *Jesu Christi:* Wy vinden allerlei vertroostinge in zyne Wonden, „ ende hebben niet van node eenig ander middel te zoeken of te versieren, „ om ons met Godt te verzoenen, als alleen deze EENIGE OFFERANDE „ eenmaal gedaan, door welke de Gelovige in Eeuwigheit volmaakt werden. „ Dit is ook d'oorzake waarom hy door d'Engel Godts genaamd is JESUS, „ dat is: *Zaligmaker*, overmits *hy zyn Volk verlossen zoude van hare Zonden*". In de *Belydenisse des Geloofs der Gereformeerde Kerke in Nederland Artic. XXI.* byna aan 't einde.

1750. *January.* Nu kan den Lezer uit het een en 't ander oordelen, wien *de Waarheit des Evangeliums* aan zyne zyde heeft, en wie *in de Zaligmakende Lere des Geloofs*, overeenkomstig met dat *Heilig Bybelwoord*, de *Lere van Christus*, der *Apostelen* en der *Primitive* Kerke, 't zekerste en 't allervaste Gegrondvest is.

F. *En gave Godt, dat wy de Vertroosting mochten genieten, dat in 't middelpunt der Eenigheit van Godtsdienst te zien wederkeren, van met U, myn lieve Kinderen, alhier te zien aankomen en te gelyk te konnen ombelzen, zo veel andere*, die wel eer 't zelve Geloof en dezelve Godtsdienst hadden, en die tegenwoordig buiten 't Huis van die goedertierene Moeder geweken, zich noch verre afhouden, en d'Ooren stoppen, die hen zo Liefderyk nodigt, om weder in haar schoot te keren! *Maar zonder twyfel verstaan zy niet, zonder twyfel begrypen zy niet*, aan hoe veel ontallyke en verschillende Dwalingen, en oneindige Wyffelingen zy overgegeven zyn, *zedert dat zy 't Geloof verlaten hebben, 't welk zy van hunne Vaders ontfangen hadden, en van d'oude en Heilige Grondstellingen der Kerke die altoos Een, altoos Algemeen, en altoos Apostolisch is, afgaande, hebben zy begonnen te* luisteren na andere Leringen der Menschen, *die dezelve, volgens hunne Driften, hebben doen overhellen tot allerlei* VREEMDE *Leerstukken, &c.*

Hoe verre 't de *Gereformeerde Belyders* VERSTAAN en BEGRYPEN, is al van overlang door Mannen van beproefde Kennis en ware Godtvrucht betoogt, en door *'t Bloed der Martelaren* bekrachtigt, als nader blyken zal; en door deze AANMERKINGEN, doch met vry zwakker penne, bekort voor den *Lezer* opengelegt.

Voorts was 'er op die *Uitnodiging* veel te zeggen; maar vertrouwen, uit al 't voorgaande en 't geen noch te volgen staat, overvloedig betoond ende genoegzaam, ende na Waarheit, bewezen te hebben, dat IN DAT HUIS DES VERDERFS, *geen Heil, noch ware Zaligmakende vergenoeginge te vinden is.* Waarom onze VOORVADERS uit dat BABYLON gegaan zyn, ende mitsdien aan de *Voorzegging* en *'t Godlyk Bevel*, gehoorzaamd hebben; behelzende: *Gaat uit van haar myn Volk, op dat gy aan hare Zonden geen gemeinschap hebt, ende op dat gy van hare plagen niet ontfangt. Want hare Zonden zyn* d'een op d'andere *gevolgt tot den Hemel toe, ende Godt is harer Ongerechtigheden gedachtig geworden. Openb.* 18. *vs.* 4 & 5. Hoedanig is zulks geschied? Onze *Wederpartyders* moeten erkennen, dat het niet geweest is *om wereltsch Aanzien, Macht, Rykdom en allerlei Vleeschelyke Wellusten gieriglyk te bedryven*: Want daar warenze *geslagene Vyanden van*; nadien zy 't zelve in *Romens* Kerk *te boorde vol* vindende, als ons bevorens gebleken is, nu dat alles, met *haat, afgryzing* en *versoeing* verlieten, *om Godt Almachtig in Geest en Waarheit, na zyn* HEILIG WOORD en WET, *met verzaking van al 't Aardsche en tydelyke, in den Gelove en oprechte Liefde, te konnen dienen, en daar in te volharden tot den einde toe:* Gelyk *duizende* van BRANDSTAKEN, MOORDSCHAVOTTEN, BLOEDIGE TONELEN, en VERLATINGEN van al wat hen DIERBAAR was, alzints en onwedersprekelyk bevestigt hebben. Nochtans hebbenze Overmocht, en hunne *Bloed-dorstige* Vervolgers, door hun *Geloof* in de *Waarheit des Evangeliums*, en in hun *Lyden*, overwonnen,

wonnen, Ja! in *Triumph*, door de Verscheide *Koningryken*, *Staten* en *Vorsten*, die 't GROOT BABYLON afgezworen hebben, over hen *Gezegenpraalt*. Invoegen bewaarheit wierd, *d'oude spreuk* der *Christenen*, onder de *Roomsch* Heidensche Vervolgingen: DAT HET BLOED DER MARTELAREN 'T ZAAD DER KERKE WAS. Wy zyn deswegens, om *des Waarheits wille*, genooddrongen, twee aanmerklyke Zaken, uit onze *Wederpartyderen Penne*, aan te tekenen, bestaande: 1750. *January.*

Dat wanneer in de XII. EEU, de *Geloofs-Leer* van *'t Evangelium*, door *d'Albigensen* en *Waldensen* alzints toenam, aanwies en in *Vrankryk* merklyk vermeerderden, en de voorgemelde *Innocentius III.* „ De Ketters van *Lan-*
„ *guedocq*, welke byna de gehele Provincie gewonnen hadden, niet hebbende
„ konnen onderbrengen, 'er *Raimond*, Graaf van *Toulouse*, voor moest lyden;
„ vermits hy hun voornaamste Begunstiger was, en dat hy een zyner Lega-
„ ten ('t was *Pieter van Chasteau-neuf*, Bernardyn, en D'EERSTE DIE D'IN-
„ QUISITIE OEFFENDE) om 't leven hadt doen brengen. Waarom hy
„ dezen Graaf in den *Ban* deed, ontbond zyne Onderzaten van den Eed der
„ getrouwigheit, en gaf zyne Landen aan den eersten Veroveraar...."

De Graaf, noch na de *Vleeschpotten* van *Romen* hunkerde, en van wegens den voorzeide *Ban*, onderwierp zich, word op 't Graf van den gedoden Legaat gegeesselt, en voegden zich in 't volgende jaar by de Vervolgers. Deswegens alles aan te tekenen zoude te verre uitlopen. Tot ons oogmerk dienende, alleen! „ Dat de Voorzeide *Innocentius* een Leger van nieuwe *Kruis-*
„ *vaarders* ten getalle van VYFMAAL HONDERD DUIZEND PERSO-
„ NEN (*) (echter niet alle strydbare Mannen, zegt *Mezeray*) onder de-
„ welke vyf of zes Bisschoppen een Hertoch en drie Graven waren. d'Al-
„ gemene Vergaderplaats was te *Lions*, tegens *St. Jans Dag*. Van hier in
„ *Languedocq* getreden zynde, tastenze de Stadt *Beziers* aan, een sterkte van
„ *d'Albigensers*, overweldigde ze, en JAAGDEN 'ER ALLES DOOR DE
„ KLING: Daar sneuvelden over de ZESTIG DUIZEND ZIELEN....
„ veroverde *Mirepoix*, *Paniers* en *Alby*; invoegen dat zy zich binnen wei-
„ nig tyds meester zagen, van de Graafschappen *Beziers* en *Carcassonne* en
„ van meer als *honderd Kastelen*.... *Mezeray* op 't jaar 1208 en 1209.

Een ander begroot het getal der Gesneuvelde en Omgebraghte in dezer voegen: „ Simon, Graaf van *Montfort*, die veel *Heilige* Bisschoppen en Ab-
„ ten,

(*) *Mezeray* tekend noch verder aan, dat de Koning van *Vrankryk*, *Philips II.* 'er 15000 Mannen toe beschikte, dezelve op zyn kosten onderhoudende. Mitsgaders dat die *Kruisvaarders 't Kruis* op de *Borst*, ten onderscheid der gener van *'t Heilige Land*, die 't op de *Schouder* droegen.

Om hen den *mond te snoeren*, wierden 'er twee *geestelyke* Ordens ingestelt, te weten, van de *Minderbroeders* of *Cordiliers*, alias *Capucynen*, en van de *Predikbroers*, of *Jacobynen*, alias *Dominicanen*. Op 't jaar 1208.

Welk *mond snoeren* bestond; niet met *overtuigende Leer-redenen*, want daar was den gantschen *Drom* niet toe bequaam; maar alles aan *'t Vuur* en *'t Zwaard* op t'offeren, gelyk te volgen staat.

1750. „ ten, en zonderling *St. Dominicus* by hem hadde, verjoeg met *acht duizend*
January. „ Christenen, HONDERD DUIZEND KETTERS. Hy vong op een tyd „ *honderd en zestig Ketters die liever verkoren Verbrand te worden*, dan dat zy „ zich zelfs (tot Babel) bekeren wilden. *In fasc. Temp. ad An.* 1214".

Een Cardinaal schryft desaangaande noch nader: „ Ten tyde van *Innocentius III.* wierd 'er in eene Slachting, door 8000 Man, HONDERD DUIZEND *Albigensche Ketters* vermoord. *Bellarm. de Notis Eccles. Cap.* 18. „ *Nota.* 15".

Een vierde sprekende van hunne menigte en 't grootste getal der omgebraghte Personen, schryft aldus: „ In 't jaar 1216, heeft door de Nyd des Satans, „ de *Kettery der Albigensen*, zo krachtig beginnen te wassen, dat al *'t Koorn* „ *des Geloofs*, van die Natie, scheen verandert te zyn in een *Onkruid der* „ *Dwalinge.* Alzo dat byna *duizend Steden* daar mede besmet, en GEHEEL „ EUROPA, ten ware zy door 'T ZWAARD waren te rugge gehouden, door „ hen besmet zoude geworden zyn. Op een tyd zyn van *d'Albigensen* ZEVENTIG DUIZEND omgebraght, daar na voor de tweedemaal HONDERD DUIZEND *Albigensen* verslagen, tegen dezen heeft *St. Dominicus* „ *'t kruis gepredikt. Petrus Merssæus in zyne Historie der Bisschoppen, pag.* 437."

Die *Dominicus* was de grootste Roervink van die bittere en allerysl ykste Vervolging, waarom hy door *Innocentius* den naam verkreeg van INQUISITOR. Niettemin verspreide die *Evangeli-Leer* zich alom, zo dat zy tegen dit alles, gelyk den *Palm-boom*, in'de verdrukking, te meerder opwies en te vaster gegrondvest wierd, niet uitgeroeid konde werden.

De twede bestaat, gelyk een *Jezuit*, ik meen *Maimburg*, deswegens met woorden zelfs belyden zal.

Hy schryvende van *d'allergruwzaamste Moord*, aan onze mede *Geloofs-genoten* in den jare 1572, op *St. Bartholomeus dag*, of liever en na Waarheit, in de *Voor-* en *Na-Nacht* (met welke gene nadere, nopens *des tyds omstandigheden* en *gruwelheden* kan vergelyken, als die onder Keizer NERO, in zyne eerste Vervolging, den *Christenen* overquam, en door hem bestelt was, toen hy een menigte *des Nachts*, voor *lichtende Fakkels*, met Pek en andere Brandstoffen omwonden, in de Stadt van *Romen* plaatsten, en dus elendig liet omkomen ende verbranden) te *Parys* en by vervolg door 't gehele Ryk van *Vrankryk*, in weinige dagen, door KAREL IX., uitgevoerd (*). Want zyn Bevel,

(*) Hy met *afgryzen* en *verfoeing* dien *Moord* verhalende, zegt: „ Dat 'er „ in *Parys* meer dan 700 Edellieden en 6000 personen, zonder onderscheid „ van jaren of Geslacht, mitsgaders meer dan 30000 in andere Steden, elendig „ omgebraght wierden". *Cicarella* begroot het getal in 't geheel op 70000 personen.

Mezeray verhaalt: Dat die *Moord* te *Parys*, zeven dagen duurde, en dat 'er „ 5000 personen, door verscheide zoorten van doden, en daar onder 5 à 600 „ Edellieden omgebraght waren. Men spaarde noch de *Gryzaarts*, noch de „ *Kinderen*, noch de *Zwangere Vrouwen* &c. In andere Steden sneuvelden by „ de 25000 Menschen". Vervolgt:

„ *'t Hof* van *Romen* en de Raad van *Spanje* hadde eene ONUITSPREKE-

„ LYKE

Bevel, ten laatften, beftond. *Wel aan dan, dewyl het doch wezen moet, wil ik niet dat 'er* EEN OVERBLYVE *die het my verwyten kan. Mez.* op 't jaar 1572. Waar op den eerftgemelde *Jezuit* vervolgt: *Bien loin que le Massacre qu'on fit à Paris & en tant d'autres Villes ait aneanti, ou du moins affoibli le Calvinisme, qu'au contraire il en devint plus* ENRACINE, *plus* PUSSANT *& plus* FORMIDABLE, *qu'auparavant.* Dat is: „ Wel verre van daar, dat die *Moord* „ binnen *Parys* en in zo veel andere Steden gepleegt, *'t Calvinistendom* zoude „ *vernietigt*, of ten minften *verzwakt* hebben; dat daar en tegen 't zelve *die-* „ *per Wortelen schoot*, veel *machtiger* en *ontzachelyker* wierd, *dan het te voren* „ *geweest was. In l'Hist. du Calvinisme* pag. 488. *Imprimé à Paris, chez S. Mabre-Cbramoisy, Imprimeur du Roy*". *'t Ware Kenmerk, in Vervolgingen, van 't Evangelische Christendom!*

1750. *January.*

Maar boven dien, wat zoudenze te *Romen* doen, daar zelfs Oudtyds en noch heden onder de *Romanisten* die fpreuke bekend is: *Hoe verder van Romen hoe beter Christen, en hoe nader aan Romen hoe quader Christen?*

De te voren aangehaalde *Claudius Espensæus* beveftigt die fpreuke nader, als hy zegt: *Ubi sub sole major malorum omnium licentia & talis & tanta ut credat nemo, nisi qui viderit, neget nemo, nisi qui non viderit &c. Vivere qui sanctè cupitis discedite Roma, omnia cum liceant non licet esse Pium.* Dat is: „ Dat 'er „ nergens onder de Sonne meer Vryheit is om quaad te doen, als te *Romen*, „ ja! *zo groot, dat het niemant gelooft als die 't gezien heeft, ende niemant ontkend* „ *als die 't niet gezien heeft* &c. (vervolgt) *Gy die Heilig begeert te Leven scheid* „ *van Romen, waar wel alles is toegelaten,* MAAR NIET DAT VROOM IS. „ *In Comment. suo in Tit.* 1".

Behalven dat, wat is 'er te *Romen*, fchoon de Volkeren der *Roomsche* Aarde daar toe worden uitgenodigt, *zonder Geld*, te halen? Niet met al! Want geld is de Boodfchap, uitwyzens de volgende en bekende Vaerfen:

Curia vult Marcas, Bursas exhaurit & Arcas:
Si Bursæ parcas, fuge Papas & Patriarchas.
Si dederis Marcas, & eis impleveris Arcas:
Culpa solveris, quaque ligatus eris.

Dat is:

't Roomfche Hof wil Geld, doet Kift en Beurffen gapen:
Geeft gy geen Geld, gy zyt geen Vriend van Paus noch Papen.
Maar zo gy geven wildt, 't is wis, gy zyt ontbonden,
't Zy wat gy hebt gedaan, van alle uwe Zonden.

Panvinius, tekend deswegens in 't Leven van *Adrianus VI.*, Navolger van *Leo X.*

„ LYKE BLYDSCHAP over de *Moord* van *St. Bartholomeus.* De Paus „ (GREGORIUS XIII. die mede een *Jubel-Paus* was in 't 1575) ging in Pro- „ ceffie na *St. Louis Kerk*, om Godt te danken, voor een zo gelukkigen uit- „ flag, en men fprak een *Lof-reden* uit wegens deze daad, &c." Welke *Jubilesche*

1750. *Leo X.* aan, hoedanig hy d'inbreuken van *Leo* zocht te herstellen: „ Om dat,
January. „ door die weg, menig veracht ende qualyk geconditioneert Mensch in de „ treffelykste en rykste Priesterdommen slopen, als zy maar *slegts Geld hadden*, „ NB. DAAR MEN ALLES, doch voornamentlyk te *Romen*, MEDE KO- „ PEN KAN". Trouwens dat was al mede voorzegt. Zie *Openb.* 13 *vs.* 17. Vergeleken met *Capitt.* 18 *vs.* 11 *tot* 15.

Dat Paus *Benedictus* al verder spreekt, van *ontallyke en verschillende Dwalingen*, van *Leringen der Menschen*, en *van 't overhellen tot allerlei vreemde Leerstukken*, is een *Laster*, eene *loutere Onwaarheit*, ja! *de Valscheit zelfs!* Nadien geen een point in de gemelde *Geloofs-Belydenis* vervat, op *menschen Getuigenisse* gegrond, veel min *Dwalingen* begrypen; maar alle op 't *Heilig Bybel-Woord*, een PEST voor de *Roomsche* Kerk, gegrondvest zyn.

Dienvolgende, en met recht, alle de voorzeide woorden van dien Text omkeren en toepassen op de *Kerk* van *'t Nieu Romen*, alzo *'t eene* Ey *'t andere niet beter gelyken kan.*

Boven dien, vergelykenwe 't voorverhaalde, buiten eene menigte van *nieuwerwetze* Leerstukken, van tyd tot tyd, en zonderling na de *vyfde Eeu*, in de *Roomsche* Kerke ingeslopen en naderhand door *Pausselyke* Decreten bekrachtigt ofte vermeerdert, zal men met een opslag van een Oog gewaar worden, dat zy niet minder gelykt dan na eene *Apostolische* Kerk. Want vergelykt men *den Staat der Kerke*, ten tyde der Apostelen, *met die van de Roomsche*, zedert de *zesde* en volgende *Eeuwen*, zo zal men bevinden, datze op d'alleronteerendste en allerverste wyze daar van afgeweken is, niet alleen! maar ten hoogsten daar tegen stryd, ja!, was 't doenlyk geweest, uit de Werelt zoude gebannen hebben; als uit het *Levens-Verhaal* der reetsgemelde *Paussen*, en eene menigte andere van die zoort, zonneklaar komt te blyken.

Daar noch al by komt, dat zy zodanig is opgepropt met *Menschelyke Inzettingen*, datwe een bequaam Boek-deel van 't zelve zouden konnen opmaken. Want men heeft'er toegenomen, al wat in *d'oude Schaduw-Dienst der Joden* eenigermate, hoe gewrongen nochtans, en tegen de *Christelyke Vryheit* strydende,

bilesche Paus, in de Galdery van *Sixtus*, daar hy Audientie aan d'Ambassadeurs gaf, deswegens, drie grote Stukken liet beschilderen, waar in die afgryzelyke *Moord* op 't ysselykste wierd uitgebeeld. Doch zyn einde is haastig, en op zyn *Roomsch*, niet voordelig geweest, schoon niet zo verschriklyk als van *Karel IX.* (Zie *Mezeray* op 't jaar 1574.) „ Want van zyn Middagmaal opstaande beving hem eene *Flauwte*, ende, eer hy *'t Sacrament* konde ontfangen, „ nam hem haastig wech. *Thuanus. Lib.* 81. de voorzeide *Cicarella*, in zyn Levens-verhaal, geeft hem wat meer tyd, doch zo, „ dat hy alleen *'t laatste* „ *Olyssel* ontfing, nadien'er geen tyd was om eenig ander Sacrament te genie- „ ten, weinig tyds daar na overleed". Evenwel en al wederom een EERWAARDE *Voorzaat* van *Benedictus XIV.* De Lezer kan 'er al mede van oordelen.

dende, van applicatie konde zyn: Nochtans was dat niet genoeg; de *Dienstplechtigheden* van 't *Afgodische Heidendom*, moesten 'er al mede bykomen, en wel 't OPPER-BESTUUR, boven dat van 't *Jodendom*, in Zegepraal genieten. Al 't welke door verscheide *Theologanten*, en *Wereltlyke* Skhryvers in 't brede is opengelegt ende aangetoond. 't Is ons voorneme n niet om ons daar in te laten, niettemin konnenwe noch mogenwe, nopens 't laatste, afzyn, eene Getuigenis aan te halen, van den Geleerden *Oudaan*, in de *Voorreden* aan den Lezer van 't Boek zyner *Roomsche Mogendheit*, welke met zyne verhevene styl, na bevorens de redene van zyne *zevende Zamenspraak* gegeven te hebben, dus vervolgt.

1750. *January.*

„ Ik des van alle misduidende archwaan billyk verontschuldigt en vry gesproken (werdende,) door d'onlangs uitgekomene *Oorspronk van Romen en Italien, tot dezen dag toe onbekend geweest*, by *Jacob Hugo*, *Rysselsche Godtgeleerde*, uitgegeven, en aan *Paus Alexander de zevende* opgedragen, en in den jare 1655 te *Romen* gedrukt; daar hy 't gantsche beslag des *Heidendoms* als met *Ryen* en *Tambouren* inhalende, met opene Deuren, in *'t Hoge Choor* der Kerke plaatst, en 't hert van haren Godtsdienst (ik derfze op dusdanig voorbeeld niet meer de CHRISTELYKE noemen) uit die bloed- en Etter-Buil levendig houd, en met die Aderen queekt en koestert, gelyk hy zelf zyn *Titel blad* met dusdanige puik-staaltjes op derft pronken; want, onder anderen, ziet men 'er in *Ronde Perken*, als van Penning-ronden, afgebeeld, hoe *Romulus* en *Remus* van de *Wolvin* gezoogt worden, hebbende 't KRUYS en de SLEUTELEN by zich leggen, met het Byschrift SIC INFANS ECCLESIA CREVIT, *dus groeide de Kerk, toenze een Kind was:* In een ander, ziet men d'Afbeelding van eenige *vierkante Stadt*, of *sterkte*, hoedanig 't eerste Grond-bewerp van *Romulus* beschreven word, daar een *Engel* den Ingang bewaard; hier onder staat ROMULI ASYLUM, *de Vryburg van Romulus*, en boven aan ECCLESIA ROMANA, *de Roomsche Kerk:* Hoe dunkt u, is dit niet braaf de *Roomsche Kerk* tot een *Moord kuil* gemaakt, hoedanig de *Vryburg van Romulus* geweest is, die, gelyk gezegt word, alle *Dieven*, *Straatschenders* en *Moordenaars* geveiligde Toevlucht gaf? of zal hy zeggen, dat door *Romulus Petrus* verstaan word? gelyk hy in 't vervolg van zyn Werk schynt te willen bewyzen, welkers *Prediking* van *'t Evangelium* hy voor de *Nodiging* tot deze *Vryburg* nemen zal? hoe past dan hier op 't geen op 't zelve *Titelblad* in een ander Ronde gevonden word, daar een *Paus* en *Bisschop*, elk met een *Zwaard* voorzien, *een naakt Lichaam van een snyden*, onder 't Byschrift ROMULUM PATRES DISCERPUNT, *de Vaders Verscheuren Romulus?* hoe nu, is *Romulus Petrus*, dat is *d'eerste Vader*, en word hy van de volgende Vaders verscheurd en van een gereten? Wie kan dit overbrengen? Is dit Ryk dus verdeelt, of tegen zich zelven gekant? in 't kort, niet dan eene loutere bezwindeling der Zinnen, en verwarring, dat is *Babel:* En om te zien hoe dit Werk zich in zyne vordere Leden schikt, hier is eene gehele *Toepassing* van *d'Eneis* van *Virgilius*, *d'Ilias* en *Odyssea* van *Homerus*, ja! byna van alle de Historien van *Livius*, op *Christus*, *d'Apostelen*, d'eerste *bedryven* en *Voorstanders* van de

 „ Ker-

1750. „ Kerke, en de volgende *Keizeren* en *Pausſen* toegepaſt, tot op dezen te-
January. „ genwoordigen Paus (toen den Schryver ſchreef) ALEXANDER VII. (*),
„ om.

(*) Hy quam den 7. *April* 1655 op den Stoel, en ſtorf den 22. *Mey* 1667. By zyne Intrede tot het Pausdom deed hy een Eed voor een *Crucifix*, dat *by zyne Bloedverwanten nooit te Romen zoude ontfangen.* Doch veranderde wel haaſt, wanneer de *Jezuiten*, en daar onder zynen Biechtvader, een middel uitvonden om hem van de *Meineedigheit* te bevryden, namentlyk; dat zy zeiden; *Dat de Paus wel zyn Neven te Romen niet* Ontfangen *kon, maar dat hy dezelve met een goede Conſcientie* een weinig buiten de Stadt wel mocht verwelkomen; *wyl zyn Eed ſtiptelyk mede bragt, dat hy zyne Bloedverwanten niet te Romen zoude Ontfangen.* Dus beſloten zy dat zulks niet begreep dat hy *'t daar buiten niet zoude mogen doen, en dan hen in de Stadt laten komen.* Bly was *Alexander!* En daar op quam den gehelen hoop, die den Paus met de grootſte genegenheit ontfing en vervolgens binnen *Romen* geleidde.

In 't eerſt hadde hy een *Doodshoofd* op zyn Tafel gezet en eene *Doodkiſt* onder zyne Bedſtede doen ſtellen, 't geen 't Volk dede vermoede dat hy een *Sanct* was, en dienvolgende van hem *Miraculen* verwachte. Maar toen zy de bovengemelde verandering zagen, geraakte hy geheel in verachting, dewyl zyne Neven met het *Koorn* en andere dingen geweldig *Woekerden*, de *Dierten* daar in maakten, en *d'Uitzuigingen* op allerlei wyze vermenigvuldigen, ontbrak 't aan geen *Pasquillen.* De *Vrede-kerk* hadde hy doen herbouwen; en de *Cappellaan*, toen hy dezelve zoude inwyen, rechte voor de Poort een *Toneel* op; waar op *d'Afbeelding des Paus ſtond*, en daar onder:

Orietur in diebus noſtris Juſtitia, & abundantia pacis.
Betekenende:
In onze dagen zal opſtaan Gerechtigheit en overvloedige Vrede.

Iemant hadt de ſtoutigheit, van voor 't eerſte woord *Orietur* een M en in 't laatſte woord voor de C een N te ſtellen, toen was 't:

Morietur in diebus noſtris Juſtitia, & abundantia paNis.
Dat is:
In onze dagen zal ſterven Gerechtigheit, en d'overvloed des Broods.

Van hem word wyders getuigt; „ De Schatten, welke hy aan zyne Neven „ uitdeelden, zyn *onrekenbaar*". In 't vervolg op *Godtfrieds Hiſtoriſche Kronyk. II. Deel. pag.* 986.

De Cardinaal *Rets*, Aardsbiſſchop van *Parys*, en Ambaſſadeur van 't *Franſche* Hof te *Romen*, van dezen *Alexander* ſchryvende, zegt; „ Dus eindigde 't gehoor „ dat my by den Paus verleend wierdt, en toen ik daar uitquam, ſprak ik „ ongemeen veel tot Lof van zyne H. tegen den Kamerheer die my uitge- „ leide deed. Deze vertelde dat des avonds aan den *ouden Vader*, die hem „ met een gefronſt Voorhoofd ten antwoord gaf; *Queſti maledetti Franceſi ſono* „ *piu*

„ om van 't welk uit velen eenig ftaaltje te hebben, zal genoeg zyn, dat hy „ *Eneas*, dat is *Petrus* (want dus noemt hy hem doorgaans) met deze Vaer- „ fen van *Virgilius* in *Italien* voerdt: 1750. *January.*

Litoreis ingens inventa fub ilicibus SUS,
Triginta capitum fetus enixa jacebit,
Alba, folo recubans, albi circum ubera nati;
Hic locus urbis erit, requies ea certa laborum,
Ex quo terdenis urbem reduntibus annis
Afcanius clari condet cognominis ALBAM.

Gy zult in eyke fchauw, aan d'Oever, vinden liggen
Een grootte *Witte Zog*, met *dertig Jongen Biggen*,
Geworpen t'eener dracht, welk fpelen om haar Speen,
Al fpier-wit als de Moer; hier eindigt uw' gefteen
En arbeid, dit 's de plaats om eene Stadt te veften,
Die noch na dertig jaar Askanius ten leften
Zal Stichten, die de naam van *Alba* dragen zal.

En wat verder:

Ecce autum fibitum, atque Oculis mirabile monftrum
Candida per filvam, cum fetu concolor Albo,
Procubuit, viridique in littore confpicitur SUS,
Quam pius Æneas, tibi enim, tibi maxima Juno
Mactat, facra ferens, & cumgrege fiftit ad aram.

Zie hier hoe wonderlyk, en fchielyk, by geval,
De *Witte Zog* in 't Bofch aan d'Oever word gevonden,
Met al haar wit gebroed van Biggen in het ronde,
Dees flacht Eneas U, met Kerkelyk gebaar,
En brengtze, ô Juno, met haar Jongen op 't Altaar.

„ Te voren hadt hy gezeid, dat de Stadt *Alba* (*Alba longa*, dat is *Lange-* „ *Witte* genaamd) betekende *'t Lange Witte Kleed* der Priefteren, die de *Mis* „ bedie-

„ *piu furbi di noi altri.* Dat is: *Die verdoemde Franfchen zyn groter fchelmen dan* „ *wy alle met malkander zyn....* vervolgt; *Nooit fprak hy een waar Woord*; en „ de Markgraaf *Riccardi*, Florentynfche Afgezant, fchreef eens aan den Groot „ Hertoch deze zelfde woorden op 't laatfte van eenen Brief dien hy my „ vertoonde; *In fine, Sareniffimo fignore, babbiamo un Papa, chi non dice mai* „ *una parola di verita.* Dat is: *Om kort te gaan, Doorluchtigfte Heer en Vorft,* „ *wy hebben eenen Paus die nooit een waar Woord fpreekt.* Geftaag hieldt hy „ zich met *Beuzelingen* bezich; hy dorft wel opendlyk eenen *Prys* voorftellen „ voor den genen die een *Latynfch* Woord zou konnen vinden om een *Rolftoel* „ uit te drukken; en eens braght hy wel *zeven of acht dagen* door om na te vor- „ fchen of *Mofco* van *Mufca* quam, dan of *Mufca* van *Mofco* oorfpronkelyk was.

1750. *January.* „ bedienen: Hy voegt 'er dan verder by, *om dat insgelyks* Eneas-Petrus *in 't* „ *zelve* Alba [*'t Witte Kleed*] *en onder een* Witte Hostie JESUS *dagelyks moest* „ *opofferen, zo heeft de Fabul gestelt, dat, in plaats van* JESUS *op t'offeren,* „ Eneas *een* Zog, *en noch wel een* Witten Zog, *opgeofferd heeft; of, bedrogen* „ *door de heerlyke benaming van* JESUS, *waar voor ze* SUS [een *Zog*] *gestelt* „ *heeft, een Dier tot de Heiligdommen en Offeranden dienstig; of, ze heeft die* „ *heerlyke naam een Silb* (Syllabe) *afgekort, om datze onmenschelyk oordeelde een* „ *Mensch t'offeren: Door de dertig jongen, nu, van deze Witte Zog, die Witte* „ *Biggen, heeftze ons de* VEEL WITTE HOSTIËN *te verstaan gegeven* &c. „ En dus gaat deze Godtgeleerde voort, met alle de stukken van zynen „ *Roomschen Catholyken Godtsdienst* te verhandelen, en in ernst toe te passen; „ Wie ontzet zich niet over de *debaccbatie* (ik vin geen duitsch woord dat „ krachtig genoeg is om myne mening uit te drukken) die dronkenheit van „ de Geest des Tuimel-wyns, van dien razenden Mensch? Ja! wie verwon- „ dert zich niet over de Gestrenge Voorstanders en Handhavers, van zodani- „ gen Kerk (zo 'er noch iets gezonds aan gevonden word) datze niet alleen „ de-

Zyne Handelingen in 't gemeen aangaande, zegt die Cardinaal; „ *Hy badt* „ *toen* niets meer van zyne *gewaande Godtvruchtigheit* over behouden, dan al- „ leen zyne ernsthaftigheit, wanneer hy in de Kerk was; ik zegge zyne *erns-* „ *haftigheit* en *geenzints zyne Zedigheit*.... Hy hield zich niet alleen by *'t mis-* „ *bruik van 't Neefschap*, door zyne nabestaande Vrienden te Romen t'ontbie- „ den; maar hy maakte 'er ook zelfs een *vaste Wet* van, met het zelve door „ de Cardinalen te doen goedkeuren.... Hy was zo trots en opgeblazen dat „ het om te belachen was.....

In Notis, voor de woorden *Hy badt toen*, staat het volgende; „ Zie 't Werk „ genaamd *Sindicato di Alexandro VII.* waar in zyn Pracht en Buitensporighe- „ den van *'t Neefschap*, gedurende zyne Regering, beschreven worden. Men „ vind daar verscheide Schimpschriften tegen dien Paus en zyne Regeringe. „ Onder anderen vraagt *Marforio* daar eens aan *Pasquin*, *wat de Paus al Ziel-* „ *togende tegen de Cardinalen gezegt badt?* en deze geeft daar op ten antwoord.

Maxima de se ipso, plurima de Parentibus, parva de Principibus, turpia de Cardinalis, pauca de Ecclesia, de Deo nihil.

Dat is.

't Allermeest van zyn eigen zelven, zeer veel van zyne Nabestaande Vrienden, weinig van de Vorsten, alle quaad van de Cardinalen, niets van belang der Kerke, en *van Godt in 't geheel niets.*

In de Beschryving van zyne Leven en Bedryf, op 't jaar 1655. *pag.* 516 *& seqq.* Zie daar *Lezer!* Nu zult gy te beter konnen oordelen ende verstaan, hoe 't mogelyk geweest zy, dat zo een Boek, aan zo een Paus Opgedragen, als met de *Roomsche Godtsdienst* wonder overeenkomende en gelykende, zyne Goedkeuring wechgedragen heeft: Maar ook te gelyk ontwaar werden, wat 'er van dat BABYLON zo in 't algemeen als in 't byzonder t'oordelen is.

„ dezelve dus de SCHAAMTE zien ontbloten, maar met haar *Goedkenning* 1750.
„ daar als *'t Zegel* aan steken, en zich aan dezelve uitzinnigheit deelachtig *January.*
„ *maken?* zelf in dat gene, 't welk altyd HOOGWAARDIGSTE by haar ge-
„ *houden*, daar zo veel waters om vuil gemaakt, en *zo veel Bloeds om vergo-*
„ *ten is*, dat is de HOSTIE, en CHRISTUS (onder deszelfs gedaante zo ze
„ willen) by een ZOG te vergelyken, en, 't is schrikkelyk om te denken,
„ op dusdanige vergelyking AAN TE BIDDEN; zynde 't onreinste en al-
„ lerafschuwelykste Dier voor de *Joden*, van *Christus* zelve tot een *bezitting*
„ *der Duivelen* overgegeven, van *Petrus*, na d'afwassing, om de wederwente-
„ ling in 't slyk, tot een Voorbeeld van ongodlyke Menschen voorgestelt;
„ Mogen wy niet veel billyker, en met meerder recht, deze wroeting in den
„ *Drek des Heidendoms*, by de wederwenteling eenes *Wit gewassen Zeugs* in 't
„ slyk, met al haar *Biggen*, dat is des *Roomschen Kerks*, met hare *Zogelingen*;
„ of deze opslobbering der *Heidensche Gewoontens*, by de wederinslikking
„ eenes Honds van zyn uitspouzel, vergelyken? *Zeker de baat, en afkerigheit,*
„ *dezer Zeden en Gebaren, en niet der Menschen, heeft my t'eeniger plaatze wat*
„ *ieveriger af doen wyken: En dus zweeft een onbedwongen Pen, die voor nie-*
„ *mants baat beducht, van niemants dank gevleid is, benen, en ziet alles beneden*
„ *zich, om 'er aan geen ding, dan de* WAARHEIT, *vast te laten hechten*". De
Lezer belust zynde, om verder te doorsnuffelen, wat het *Roomsche Kerk-Gebied* van *'t Heidendom* in de hare overgenome heeft, kan zulks in 't gemelde Boek, of in de *zevende Zamenspraak*, en zonderling op *pag.* 487. ten genoegen ontdekt vinden.

Dat geen Mensch op den GEHELEN AARDBODEM *besta deze tegenwoordige* G.
BULLE *van Uitschryving, Verkondiging, Concessie, Exhortatie, Vermaning, Persuatie en Wille* te schenden, *noch zich* tegen dezelve aan te kanten, door iet contrarie t'ondernemen, indien echter iemant zich daar toe zoude derven verstouten, *moet dezelve weten*, dat hy zich den *Toorn* en *d'Indignatie* van Godt Almachtig, en van de Heilige Apostelen *Petrus* en *Paulus* op den *hals* hale. *Gegeven &c.*

Daar word die *Alexandrynsche* Knoop, door de zogenoemde EERWAARDE *Voorzaten* van *Benedictus* gemaakt, door hem, op nieu, wederom toegehaalt! Wanneer hy zich, als eenige derzelve eene geusurpeerde SUPERIORITEIT toeschryft, die van de meeste doorzichtkundige *Roomschgezinden* belacht ende bespot werdt: Nadien zyne *Jurisdictie* of rechtsdwang in vele *Roomsche* Ryken en Staten, en byzonderlyk in *Vrankryk*, en na de GROTE REFORMATIE, (want daar door, vele *hunne Oogen geopend wierden*), even zo gerespecteert word, of 'er geen Paus in de *Roomsche* Werelt was. Niettemin heeft de Man gevolgt den *Ouden Slender*, door den befaamden GREGORIUS VII., welke in den jare 1072 op eene listige en niet min doortrapte wyze, om geen erger woord te gebruiken, den Stoel beklom, en als een ALLEEN-HEERSCHER, over *'t Kerkelyke* en *'t Wereltlyke*, allereerst ingevoerd. Maar wederom door *'t Evangeli Licht*, onder en na de voorzeide *grote Reformatie*, zodanig verdwenen, alsze voor hem in de Werelt onbekend was. Evenwel heeft BENEDICTUS dat *Sleurwerk*, om zyne, *quasi*, *possessie* niet te verliezen, behou-

1750. Januarÿ. houden, en teffens daar mede getoond, *wat hy wel wilde, konde zyne Macht het zelve bekomen.*

Maar hoe *Petrus* en *Paulus* (op eene *allerlasterlykste* wyze met *Godt Almachtig* in zynen *rechtveerdige Toorn*, en in zyne *verontwaardiging* tegen de *Zonde*, en in deszelfs *Straffe*, in *een evengelyken Rang en Waardigheit gestelt*) in die *Aflaats-Bulle* te passe komen, is in 't geheel maar niet te plojen.

My is bekend, dat wanneer de *Roomsche* Kerk hare *Zuiverheit* in *d Evangeli-Leer*, door *menschelyke Inzettingen* begon te *besmetten*, men ook zyn Toevlucht moest nemen tot versierde en nooit gebeurde, en onmogelyk konde geschiedden, *Miraculen*; zo om dat ingevoerde stand te doen houden, als 't Volk, door die *Schrik-beelden*, te beter de verachting van *Godts Heilig Bybel-woord* te leren gewennen, gelyk ook met 'er daad van Trap tot Trap geschied is.

Zonderling heeft men dat al vroeg gepractiseert omtrent het *Pausschap*, of het nooit geweest zynde *Stadthouderschap* over de *Kerke Christi*. Want eer men noch te *Romen* daar van droomde, hebben latere Schryvers *Miraculen* verdicht om 't zelve te bevestigen. Nadien dat mede eene byzondere kunstgreep der *Romanisten* is, *wanneer de Waarheit in 't Bybel woord daar tegen strydt*, men straks uitroept, *Miracul! Miracul!* Even zo deed *Platina* in *Leo I.* toegenaamd *de Grootte*, en, na de *Roomsche* telling, op 't jaar 440 Bisschop van *Romen*, wanneer *Attila* met een krygsheir na *Romen* trok, van *Leo* daar tegen vermaand zynde, hy die opvolgende: *Om dat hem docht, dat hy, terwyl zy te zamen spraken, twee Mannen boven zyn hoofd zach, die hunne Zwaarden uitgetogen hadden, hem met de dood dreigden, zo hy niet gehoorzaamde.* Waar op *Platina* zegt, doch in een twyffelachtige zin; *Men acht deze twee*, PETRUS en PAULUS *geweest te zyn.* Op dat fundament heeft men al verder gebouwt: Invoegen dat d'opgemelde *Gregorius*, „ wanneer hy Keizer *Hendrik IV.* met den *Ban* „ *van den Vloek tysterde*; Hem van 't Keizer-ryk *beroofde*; alle zyne Onderda-„ nen van den Eed, die zy gewoonlyk den Vorsten doen, *ontsloeg*; zyn Ryk „ *Vacant* stelde, en by vervolg 't zelve aan *Rudolphus*, Hertoch van *Zwaben*, „ over gaf, die 'er 't Leven by inschoot", by denzelven *Vloek*, want voor hem, *is 'er geen Paus geweest dieze Uitgeblikſemd hadde*, insgelyks in de twede *Ban spreking*, na de reconciliatie met den Keizer, *Petrus* en *Paulus* te gelyk heeft aangeroepen tot zyne *Medehulpers*, ja! zelfs tot *Uitvoerders der Executie*, die hy in den Vloek van dien Ban uitgesproken hadde. Nochtans niet heb konne bemerken, dat *Gregorius* in die *Bullen* geoordeelt heeft, dat *Hendrik*, als een, *quasi*, ongehoorzame aan den Paus, daarom tegens hen *Persoonlyk* misdaan hadde, als *Benedictus* hier in zyne *Bulle* wil dat geschieden zoude. Dienvolgende moet die *Slender* van een latere *Datum* of opkomst zyn, en wel met *d'Aflaats Krameryе* ingeslopen: Want de voorgemelde *Clemens VI.*, d'eerste Navolger van *Bonifacius VIII.* heeft 'er in zyne *Bulle* gebruik van gemaakt; gelyk door *Sixtus IV.* en andere der zogenoemde EERWAARDE *Voorzaten* van *Benedictus* al mede nagevolgt is. Niettemin de zaak in zyn Aard en Wezen beschouwende, word tegens hunne *Personen*, als *Volmaakte en verbeerlykte Geesten, die d'Opstanding hunner Lichamen ten jongsten dagen verwachten*, noch tegens hunne *Evangeli-Lere des Geloofs*, niet gezondigt; met die AFLAATS-BULLE van BENEDICTUS, *opendlyk tegen te spreken, te wederleggen en te veroor-*

veroordelen; de dwalende en verkeerde Leerstukken der *Roomsche* Kerke, in den GRUWEL DER AFLATEN, de GROTE HOUVASTEN en MEEST GEWINDOENDE RENTEN van *'t Roomsche* Hof, met hunne *allerschandelykste Nasleep*, in een helder *Dach licht* te stellen, en, voor een ieder, die de *Waarheit lief heeft*, naakt en klaar open te leggen, alswe vertrouwen, na ons vermogen, in deze gedaan te hebben. 1750. January.

Maar boven dien, dat zulks al eens geschiedde, des Neen! Zo zegt den *Almachtigen Godt: Myne is de Wrake, ende de Vergelding, ten tyde als hun lieder Voet zal wankelen.* Ende voorts door zynen knecht *Mose* den Volken doet aanzeggen: *Hy zal 't Bloed zyner Knechten wreken: Ende Hy zal de Wrake op zyne Tegenpartyen doen wederkeren. Deut.* 38. *vs.* 35 & 43. Waarom *de Zielen der gene die gedodet waren om 't woord Godts, ende om t getuigenisse dat zy badden*, niet *Petrus* of *Paulus* als *wrekers* over 't zelve *aanriepen*; maar in tegendeel, *hunne Zielen zelfs*, met die der *gemartelde* Gelovigen, *riepen met groter stemme*, tot den Heren haren Godt, *zeggende, Hoe lange, O Heilige ende Waarachtige Heerscher, en oordeelt ende en wreekt gy ons Bloed niet van de gene die op d'aarde wonen? Openb.* 6. *vs.* 9 & 10. Welk gebed verhoord en in eene Prophetische zin reets gestelt werd, om des zekerheits wille, als vervult te zyn *Openb.* 19. *vs.* 2.

Mogenwe dan niet te recht Besluiten; Dat *Petrus* en *Paulus*, door *Benedictus* en zyne Voorzaten, hier de *grootste Hoon* en *Oneere* werden aangedaan, met hen iets toe te schryven en toe t'eigenen, 't geen zy in hunne *Apostolische Bediening* als een allerlasterlykst stuk *Verfoeid* ende *Verdoemd* zoude hebben? Even als in *Lycaonien*, toen *Barnabas* en *Paulus* in de Stadt *Lystren*, van de Priesters, die hen voor *Goden*, gelyk als *Benedictus* met zyne *Cardinalen* hier doet, in *Menschelyke Gedaantens* aanzagen, zy met het Volk hen wilden offeren. Die Apostelen deswegens, ten teken van een groot mishagen ende afkeer van 't zelve, *hunne Kléderen scheurden, roepende ende zeggende: Mannen, waarom doet gy deze dingen? Wy zyn ook Menschen van gelyke Bewegingen als gy, ende verkondigen u Lieden dat gy u zoudt van deze Ydele* dingen *bekeren tot den Levendigen Godt, die gemaakt heeft de Hemel, ende d'Aarde, ende de Zee, ende al 't gene in de zelve is. Hand.* 14. *vs.* 13-15.

Want, door die toeëigingen, den *Paus* en zyne goedkeurende *Cardinalen*, noch verder gaan dan *'t Blinde Heidendom* daar dede: Nadien zy den *Almachtigen Godt*, tegen wien *alleen gezondigt* werdt. *Psalm* 51 *vs.* 6. in zyn *Godlyk Bevel* tegenspreken en veroordelen, *als qualyk-gewild ende Bevolen te hebben:* Gelyk uit den Text van *Benedictus* onwedersprekelyk volgen moet.

Even daarom, en uit al 't voorgaande, vindenwe 't allernadruklykste en klaarblykendste KENMERK *van den* MENSCH DER ZONDE, *ende den* ZONE DES VERDERFS, *die hem* TEGENSTELT *ende* VERHEFT *boven al dat Godt genaamd*, *ofte* als Godt *geëerdt word, alzo dat hy in den Tempel Godts* als EEN GODT ZAL ZITTEN, *hem zelven vertonende* DAT HY GODT IS. Na de Voorzegging, van den zelven *Paulus*, 2 *Thess.* 2 *vs.* 3 & 4.

Zie daar toegenegene *Lezers*, 't geen wy van onze Plicht en Schuld geoordeelt hebben, U Lieden te moeten mede delen. Eensdeels; om dat die *Bulle* van BENEDICTUS XIV., even als een TRIUMPH over de *Gereformeerde*

1750. *January.* *de Kerke*, door de *Roomschgezinden*, in ons VADERLAND, te meermalen gedrukt en alom verspreid en gemeen gemaakt is. Anderdeels; ter staving en bewering der EVANGELISCHE WAARHEIT, in de GELOOFS-BELYDENISSE van de HERVORMDE KERKE, in hunne *Schriftuurlyke en redelyke Godtsdienst*: Gegrondvest *op* D'EENIGE EN VOLMAAKTE BLOEDIGE ZOEN-OFFERANDE *van den Heren* JESUS CHRISTUS: Ende ter *verwerping der verkeerde, onschriftuurlyke en onredelyke* AFLAATS-KRAMERYE van *'t Roomsche* Hof, met de gevolgen van dien.

Betuigende, en, boven 't gezegde, zeer gewillig ons toeëigenende, *'t Declaratoir*, van den geleerden *Oudaan*, hier voren in 't Slot zyner redenen gebragt. Alleen daar noch byvoegende, en teffens sluitende, met het gedeelte der *Bede* uit het bereimde *Gebed des Heren Jesus Christus*:

BEHOED ONS, HEER, VOOR VALSCHE LEER,
DAT ARM VERVOERDE VOLK BEKEER!

's Hage XXV. February MDCCL. A. L.

ALZO wy door die AANMERKINGEN op de *Bulle* van *'t Roomsche* Jubilé, gezien hebben, hoedanig die Oudtyds opgekomen, en by vervolg in practycq gebraght was; zo oordelenwe voegzaam, hoewel tegens onze ordre, datwe hier aanvangen, met een bekort Verhaal van 't geen, zedert onze laatste op *pag.* 272, te *Romen* voorgevallen is.

ITALIEN. NADIEN'er in *Romen* met het gemelde *Jubel-jaar* al vry wat te doen valt, zo hadt de Paus den Heer *Molinari* benoemd, om de Waardigheit van *Opperste* Regter gedurende dat Jaar te bekleden: Uit dien hoofde moet dezelve over alle hem voorkomende Zaken 't laatste Vonnis vellen, zelfs in zodanige Gevallen, die de Vreemdelingen betreffen: Dus deze Waarheit zeer voordelig is, maar neemd by 't Slot van *'t Jubel-jaar* een einde.

De Cardinaal van *York*, Zoon van den ouden *Pretendent*, niet gaarne willende ledig zyn, hadt aan den Paus te kennen gegeven, deszelfs genegenheit, om een Functie ter occasie van dat *Roomsche Heilige Jaar* te verrichten. Men hadt in 't begin wel geschreven, dat de Paus hem 't *Oppermans*-werk in *'t openen van een Poort* hadde toegelegt, maar 't gevolg heeft het tegendeel doen zien. Ook hadde de Paus in 't begin van de gepasseerde Maand zyne toestemming gegeven dat het Hospitaal der H. D. ten behoeve der extraordinare Depensen van dat *Jubel-jaar*, van de *Lombard* dier Stadt, zon-

zonder intereſt, mochten opnemen 20000 Scudi: Makende ieder omtrent de waarde van een *Hollandſche Ducaton*. Verders hadt hy aan de Conſervateurs van 't Roomſche Volk tot het goedmaken der koſten van hunne groote Staatſie, waar mede zy by 't *Jubilæum* moeten verſchynen, 16000 Scudi verſchoten. *Apparent, mede zonder intereſt!* 1750. *January.*

Eenige *Armeniſche* Geeſtelyken en meer dan 100 Kooplieden van die Natie, wierden den 2. dito door den Heer *Lerari*, Secretaris *de propaganda Fide*, tot de Pauſſelyke VOETKUS (*) geintroduceert, en door hem met Silvere Medailles na hun Rang en Qualiteit beſchonken. *Dat is noch Vriendelyk!*

Tuſſchen den 8. en 9. ontſtond aldaar op twee plaatzen teffens een zware Brand, waar door, onder anderen, de gehele Kerk van de *Roomſche* Vrou *in Via Lata*, nevens verſcheide Huizen met alle de Meubilen, Goederen en Koopmanſchappen in d'Aſſche geraakte. Na allen ſchyn zullen de *Beſcherm*-Heiligen, *St. Agatha* en *St. Florianus*, in te vaſten *Slaap* zyn geweeſt, en daarom zulk hebben laten branden!

Den 8. *'t Feeſt der Ontfangenis* door den Paus en Cardinalen gecelebreert wordende, was een Perſoon te Paard zittende, en weigerende zyn *Hoed voor dat Beeld af te nemen*, waren twee gebroeders die hem daar toe wilde dwingen, door hem met zyn Houwer dodelyk gewond. Verders word 'er niets gerept hoe 't met hem afgelopen is.

Om deze tydt, hadt de Poſtulateur van de Beatificatie of Zaligverklaring van den vermaarden Cardinaal *Bellarminus* den Ouden Vader door een Smeekſchrift verzogt, ,, om die gewigtige Zaak in *'t Jubel-* ,, *jaar* door een buitengewoonlyke Congregatie *de Riti* te laten onder- ,, zoeken en termineren"; daar was hope, dat zulks voor den *Jezuit* zou toegeſtaan worden.

Den 21. of 4. Advent hield de Paus nevens *'t Sacro-Collegio* Capelle, en overhandigde, op den Pauſelyken Throon gezeten zynde, aan de Heren *Migarzi* en *Monti*, Auditorem van *de Rota*, de voorn. *Bulle* van *'t Room-*

(*) Wanneer den *Menſch der Zonde en der Hoogmoed* aanwies, was 't SERGENS I. die *An.* 687 den Stoel beklom, de geen, *die zich allereerſt op de ſchouders der Menſchen liet dragen.*

VALENTINUS I. op 't jaar 828 die Stoel mede verkrygende, was d'eerſte die zich beroemde, *dat zynen Stoel van den gehelen Raad der Romeinen* Gekuſt *was.*

GREGORIUS VII. op 't jaar 1072 Paus werdende, was d'eerſte die Leerde: *Alle Vorſten kuſſen den Voet van den eenigſten Paus.* Een *allerſchandelykſte* en *ſlaafachtigſte Daad!*

ALEXANDER III. In 't jaar 1159 dien Stoel bezittende, haalde de Knoop zyner Voorgangeren toe, alzo hy d'eerſte was, *die zich liet Aanbidden.* En hoedanig dat zichtbare *Kenmerk* in den hoogſten Trap opgeſtygert is, hebbenwe kortelyk gezien in *Innocentius III.* en *Leo X.* hier voren *pag.* 27 en 79.

1750. *Roomſche* H. *Jubilæum*, dewelke daar op dezelve van 2 Stellagien, voor
January. 't Quirinaal expres opgeregt, in de *Latynſche* en *Italiaanſche* Talen verkondigden en aan dat Paleys lieten aanplakken, en verders met de Pauſſelyke Boden in Cavalcade vergezelſchapt, onder 't blazen van Trompetters en 't ſlaan der Tambours zich na de 4 Patriarchale Hoofdkerken dier Stadt begaven, om ze aldaar insgelyks te publiceren en t'affigeren; wordende ten zelven dage met het luiden aller Kerk-Klokken 's morgens en 's avonds een begin gemaakt: Den volgenden Woensdag, bepaald tot het openen der *Roomſche* Heilige Poorten, begaf de Paus zich na *'t Vaticaan*, om die Functie in de Kerk van *St. Pieter* te verrigten, waar op de Paus na 't Middagmaal, met het Genoodſchap der Cardinalen in die Hoofdkerk Capelle hield, en aldaar d'eerſte Veſper ophefte, en door de Cardinalen, nevens anderen, in de Capelle van *Sixtus* ſeſſie hebbende, in Proceſſie voorgegaan zynde, en op een Draagſtoel de gewoonelyke Tour gedaan hebbende, zich op den Throon onder 't Portaal, na de gebruikelyke Gebeden ter neder zettede, den Pſalm, *Looft den Here alle Volkeren*, onder 't drievoudige loſſen van 't Canon van 't Kaſteel *St. Angelo* intonneerde. Vervolgens, den Gouden (of *Vergulden*) Hamer uit de Hand van den Cardinaal *Bezozzi*, Groot-Penitencier, overnam en daar mede die Heilige Poort naderende, op dezelve tot 3 reizen ſlaande, daar by de gewoonelyke Woorden en Gebeden gebruikte; (*) 't drievoudige ſlaan op die Poort wierd dan van den Opper- en Onder-Penitenciers ook in 't werk geſteld, en daar op de Muur, dewelke die Heilige Poort bedekte, omverre geworpen, wordende vervolgens de Drempels en Poſten van die Poort met Wywater gewaſſchen, en dat gedaan zynde, door den Paus op zyn Knien leggende, en 't Crucifix in de rechterhand houdende, het *Te Deum* geintonneerd; waar op dezelve nevens alle zyn Gevolg door die Poort in Proceſſie na 't grote Autaar ging, aldaar by de Veſper van Kersdag aſſiſteerde en dezelve in Perſoon ophefte; de drie andere H. Poorten van d'overige Hoofdkerken wierden omtrent den zelven tyd door de Cardinalen *Ruffo*, *Corſini* en *Colonna* met grote Staatſie geopend.

Alzo over die *Silver Vergulden* Hamer, tuſſchen den gemelden Cardinaal *Bezozzi* en de Pauſſelyke Ceremonien Meeſters, omtrent deszelfs eigendom verſchil ontſtaan was (†), zo hadt die Groot-Penitencier, als

(*) Is den Lezer benieud, om die *Roomſche* Ceremonie in 't geheel te lezen, hy zie *d'Europiſche Mercurius* van den jare 1699, *II. Deel. pag.* 229, en van 't Jaar 1700, *I. Deel. pag.* 15 & *ſeqq.*

(†) Een even Krakeel was 'er in 't jaar 1700, tuſſchen den Cardinaal de *Bouillon* en den Ceremonie-Meeſter *Aquaviva*, waar van d'eerſte dezelve behiel. Zie *Europ. Merc.* van 't jaar 1700, *I. Deel. pag.* 31.

als hebbende dezelve in zyn bezit, dien Twist-Appel aan den Prins *Lambertini*, Neef van den Paus, tot een present na *Bologna* gezonden: De Paus van die zaak naderhand geinformeerd, ordonneerde daar op aan d'eerstgenoemden, om den Ceremonie-Meesters daar voor een Equivalent aan Geld uit de Pausselyke Kamer te geven, en daar mede was 't Verschil uit. 1750. *January.*

Den 27. ging de Paus de nieuwe verbetering der Kerk van *Sta. Maria Maggiore* bezichtigen, en wierd aldaar door deszelfs Onder-Maggiordomo den Cardinaal *Colonna* opgewagt; de Paus scheen daar over zeer vergenoegt te zyn, alzo 'er tot de versiering van die Hoofdkerk een grote menigte van Verguldzel en kostelyke Marmer met grote konst en smaak was geëmployeerd geworden. *Is dat niet fraai?*

Den 27. wierd de Confraterniteit der Pelgrims van *Turin* in Processie binnen die Stadt, en vervolgens na de vier gemelde Hoofdkerken, tot het verkrygen van den *Aflaat*, geconduiseert: Den 1. dezer ging de Paus zelve *dien Schat met grote nedrigheit in de Kerk van St. Pieter halen. Koddig! Dat iemant uit zyn macht alles geeft, en zelfs daarom bedelen moet.* *'t Aards-Broederschap van de Dood* ging dien Avond hunne *Hoogduitsche* Mede-Broederen met Toortzen inhalen. Ondertusschen krield het op dat *Jubilæum* van *Gaudieven* en *Zakken-rolders*, waar van 'er nu en dan al een in de kaars vliegt. Doch 't is daar nu goed *het diefje te spelen*; nadien zy in den *vollen Aflaat* begrepen zyn, en zich alleen voor den Rechter te wachten hebben, om met een dubbelde portie van *Aflaat* en *Aftrek* te konnen gaan daar zy van daan gekomen zyn. *Is dat geen Heilig Jaar?*

Zo der in 't vervolg iets voorkomt onze aantekening waardig, zullenwe 't op zyn tyd en plaats den Lezer mede delen. Wyders onze Cours, na den Eisch der Zaken schikken, daarom beginnen met het *Spaansche* Ryk.

'T WAS den 12. *November* laatstleden, dat de Heer *Cagnoni* te *Madrid* arriveerde, om een Commissie des Konings van *Pruissen* af te leggen, doch in de gepasseerde Maand aan den Koning noch niet gepresenteerd zynde, ook geen publicq Caracter hadt aangenomen, is men in 't algemeen benieud waar in deszelfs Commissie bestaat: De Gissingen zyn, om een Commercie-Tractaat tusschen dat Ryk en de Staten van zyne Pruissische Majesteit te Negotieren; andere dat dien Heer belast is, om eenige oude pretensien in te brengen; wie van beide 't geraden of niet zal hebben, moetenwe afwachten. SPANJEN.

Den 18. dito zynde de Naamdag van de Koningin, wierd 't Huwlyk tusschen de Infante Donna *Maria Antonia Fernanda* en den Hertoch van

1750. van *Savoyen* in 't publicq ten Hove verklaard, en uit dien hoofde was
January. 'er drie agter een volgende dagen Gala en Illuminatie geweest.

De Heer *Keene*, Groot-Brittannische Minister, hadde, door zyne herhaalde Instantien aan dat Hof, verworven, „ dat *d'Engelsche* Paketboten, die in of uit de Haven van *Cadix* lopen, voortaan gene „ visitatie meer onderhevig zullen zyn, onder voorwendzel dat ze „ mooglyk Contrabande of verbodene Goederen in hebben; dewyl „ zyne Excellentie belooft heeft, dat alle mogelyke zorge zal gedragen worden, om te beletten dat de Kapiteins of Manschap van „ die Vaartuigen voortaan de hand lenen tot eenigen ongeoorloofden „ Koophandel". Van de verdere Negotiatie is niets met zekerheit te melden, als dat te wederzyde de Courriers over en weder gaan. Ondertusschen is met het begin van deze Maand een Ordre van dat Hof afgegaan, waar by alle de Regimenten te Voet en te Paard, die by den laatsten Oorlogh in *Italien* gediend hebben, tegen 't aanstaande Voorjaar gerecruteerd en geremonteerd moeten zyn; en aan d'Intendanten ter Zee in de Provintien langs de Kusten van dat Ryk, is ook bevel gegeven, om 't getal der Matrozen, tot hunne Departementen behorende, vol te maken; zullende d'Oorlochschepen, aan welker verbetering men in de Havens bezig is, in *April* gereed zyn, om na goedvinden van 't Hof gebruikt worden.

Den Arbeid aan den nieuwen Steen-weg, dien zyne *Spaansche* Majesteit laat aanleggen, tot het vereenigen van *Oud-* en *Nieuw-Castiliën*; welke met veel iever voortgezet word, is reets verre gevordert. Die weg begint van de Stadt *Guadarrama*, en heeft van daar tot aan de kruin van den Berg, die tusschen de beide *Castiliën* legt, een lengte van 5420, en van de kruin tot aan de grenzen van *Oud-Castiliën* een lengte van 2970 roeden, en overal een breette van 35 voet. Omtrent den Top van den Berg is een grote ruime Bak van Arduinsteen gemaakt, om 't aflopende water daar in te vergaderen, uit welken Bak 't water door 283 onderaardsche Waterleidingen en Riolen geleid word in twee Grachten, die aan weerskanten van den weg voor 't grootste gedeelte uit de Rotzen zyn uitgehakt, terwyl 't water daarenboven by de zwaarste stortregens door middel van 7 Bruggens zodanig word beteugelt, dat het geen schade aan den weg doen kan. Tot het banen van dien weg heeft men een geheele riehel Bergen moeten doorgraven, zodanig, dat in den beginne ruim 3000 Arbeiders in verscheide weken naulyks 60 roeden konden vorderen.

In 't laatstvoorgaande *Deel*, *pag.* 181. gezien hebbende den Opstand in de *Caraques*, en de Militie derwaarts gezonden op *pag.* 274, zo hadt men

men in deze Maand 't volgende uitrekzel van een Brief, geschreven aan Boord van een Advys-schip, van die Kust te *St. Sebastiaan* gearriveert; welke Brief, zynde een Afschrift van den genen, dien de Kapitein van 't gemelde Advysschip aan de Compagnie van *Guipuscoa* overgeleverd hadt, gedagtekend den 31. Laatstleden: 1750. *January.*

,, d'Inwoonders van de *Caracques*, die aan 't muiten geslagen zyn,
,, blyven onaangezien alle aangewende middelen om hen tot reden
,, te brengen, by hun genomen besluit volherden, om hunnen Koop-
,, handel voort te willen zetten, zonder zich voortaan aan de *Spaan-*
,, *sche* Compagnie te kreunen, en ter uitvoeringe van dit hun voorne-
,, men hebben zy alle de Legers, die zy by een hebben konnen kry-
,, gen, onder de Wapenen gebraght, wordende derzelver getal vol-
,, gens zommigen, op ruim 6000 begroot. Dit Corps zal hen, vol-
,, gens hun eigen zeggen, dienen, om 't hoofd te bieden en zich
,, aan te kanten tegen de Troupen, die de Koning uit *Spanjen* na de
,, *Caracques* mocht komen te zenden, zynde zy voornemens, zich tot
,, het uiterste te defenderen, enz".

De bovengemelde Compagnie hadt 't Hof mede van deze tyding verwittigt, en zich van nieus aan de bescherming des Konings aanbevolen; smekende zyne Majesteit, ,, dat dezelve Hulptroupen der-
,, waarts gelieven te zenden, in getale en macht toereikende, om de
,, Compagnie in staat te stellen ter verydelinge van die maatregelen,
,, zo strydig tegen en nadelig voor hare standhouding en voor de Privi-
,, legien, die dezelve in den jare 1729 van de Kroon verkregen heeft".

Aangaande de snode en niet min Gruwlyke Opstand in *'t Hollandsche* Schip, gevoerd by Kapitein *Eelmer Lyen*, van *Amsterdam* na *Genua* gedestineert; strekt het volgende Verhaal uit *Alicante*, gedateert den 2. dezer, en behelst:

't *Gemelde Schip* was genaamd *De Cornelia*, en had allerhande Koopwaren en Goederen voor Kooplieden van *Genua* en *Livorno* aan boord. Den 4. *December* laatstleden quamen hier vyf Matrozen van dat Schip, en begaven zich ten eersten na den Heer *du Vernett*, Hollandschen Consul alhier, aan wien zy onder Eede verklaarden;

,, Dat toen zy den 30. *November* laatstleden op de hoogte van 't Eiland
,, *Ivica* gekomen waren, 9 Genueesche Passagiers, die zy aan boord genomen
,, hadden, ten 10 uuren 's avonds verschil met den Kaptein gekregen hebben-
,, de, hem en zynen Zoon, zo als ook den Bootsman gedood, en den Stuur-
,, man gequest hadden; dat het Scheepsvolk daar op toegeschoten zynde, 3
,, van die Genuezen gedood, en d'overigen genoodzaakt had, tusschen deks
,, te vluchten, daar zy vervolgens door 't Scheepsvolk waren opgesloten; dat
,, den volgenden namiddag ten 3 uuren een grote rook van tusschen deks was
,, uitgeborsten, waarom zy Matrozen hadden gemeend, dat 'er brand in 't

Schip

1750. „ Schip was ontſtaan, en derhalven in de Sloep geſprongen waren; dat zy
January. „ ook 't Schip kort daar aan geheel in Vlam gezien hadden, 't ook vervolgens „ geſprongen was, en dat zy eindelyk half dood van honger en vermoeid- „ heit op deze Kuſt gearriveert waren, enz".

Terwyl de Conſul bezig was, de gemelde Matrozen te examineren, quam *d'Aide Major* van den Gouverneur, verzelt van een Notaris, by hem, zeggende, *dat de Gouverneur van dat yſſelyk voorval onderricht zynde, eiſchte, dat de Matrozen op ſtaande voet aan hem wierden overgeleverd.* De Conſul antwoorde: *dat zulk een ernſtige zaak hem aanging, dewyl de zelve in de ruime Zee onder de Hollandſche Vlag gebeurd was; dat hy* Haar Hoog Mog. *daar van moeſt verwittigen, en dat hy derhalven den Gouverneur verzocht, dat hy de Matrozen noch een uur by hem geliefde te laten, ten einde 't begonnen onderzoek te voleinden,* doch d'Aide-Major antwoorde, *dat zyne bevelen dien aangaande volſtrekt waren, zodanig, dat hy by weigering order had, omze met geweld te doen wechhalen, en dat ten dien einde een Detachement Granadiers aan de deur gereed ſtond.* Waar op de Conſul de Matrozen liet volgen. Daags daar aan arriveerde in dezen Haven *'t Franſche* Schip de *Jaques Generoine*, van *Terraneuf* na *Marſeille* moetende, aan boord van welk Schip zich de voornoemde 6 Genuezen bevonden, die hier aan land ſtapten, en 't volgende verhaalden:

„ Dat zy den 30. *November* ten 10 uuren 's avonds in hunne kooijen leggende, „ eerſt den Kaptein en vervolgens deszelfs Zoon *Moord*! hebbende horen „ ſchreeuwen, een van hen na boven gegaan was, om te zien wat 'er ge- „ beurde, doch dat de muitelingen hem ten eerſten hadden over boord ge- „ worpen, zo als ook noch twee anderen van hen: dat de Bootsman kort daar- „ aan na beneden gekomen was, in gedachten, om een van hen insgelyks te „ vermoorden, doch dat de Genuees, die door hem aangegrepen wierd, hem „ met den kolf van een Snaphaan had doodgeſlagen; dat de 6 Genuezen ver- „ volgens in hunne onderkleren opgeſtaan, en zich verborgen en verſchanſt „ hadden in de Kajuit, daar zy kort daaraan door den Stuurman en Scheeps- „ Timmerman aangetaſt waren, doch vergeefs, zodanig, dat deze ziende, hen „ niet te konnen overweldigen, zich vergenoegd hadden, de wacht voor de „ Kajuit te houden, ten einde hen 't uitgaan te beletten, zynde de Stuurman „ by die gelegenheit aan een been gequetſt; dat zy van dien tyd, zynde om- „ trent 11 uuren 's avonds, tot den volgenden avond ten 5 uuren zonder klede- „ ren en zonder eeten of drinken in de Kajuit gebleven zynde, en geen gerucht „ meer in 't Schip horende, toen uit de Kajuit gekomen waren, om zich aan te „ kleden, doch dat zy een zwaren damp en vervolgens een Vlam omtrent de „ Kruidkamer hebbende zien opgaan, zy, zo naakt zy waren, in Zee waren ge- „ ſprongen, hebbende na dat het Schip kort daaraan in de lucht gevlogen was, „ zich zo lang aan de ſtukken van Maſten, enz. vaſtgehouden, tot dat ze ge- „ lukkig ingenomen waren in de Sloep van 't bovengemelde *Franſche* Schip, enz".

Zo dra de Heer *du Vernett* hier van verwittigt was, begaf hy zich na den Gouverneur, met verzoek, dat de 6 *Hollandſche* Matrozen nauwer opgeſloten, en de 6 Genuezen gearreſteert mochten worden, 't geen dan ook geſchiedde. Den volgende morgen wierd de jongſte van de Matrozen, zynde een jongen van maar 14 jaren, ondervraagt, die de gehele zaak ontdekte, en bekende, dat de

Bootsman

Bootsman en de Scheeps-Timmerman de voornaamste Belhamels van dien gruwel-daad waren geweest, en dat zy den Kapitein en deszelfs Zoon nevens drie van de 9 Genuesche Passagiers over boord geworpen hadden. Vervolgens wierd de Stuurman verhoort, die insgelyks 't feit bekende, verklarende echter, dat hy geen medeplichtige daar aan was, enz. Na deze bekentenis wierden de Matrozen nauwer dan te voren opgesloten, en men is jegenswoordig bezig met het opmaken van 't crimineel Proces tegen dezelven. Zedert zyn de 6 Genuezen mede geëxamineert, die onder Eede verklaard hebben. 1750. *January.*

„ Dat zy van gedachten waren, dat het Scheepsvolk aan 't muiten geslagen was, uit vreze voor hunne verdiende straffe, dewyl de Kapitein eenige dagen te voren geklaagt had, *dat eenige goederen van zyne lading gestolen waren*, met byvoeging, *dat hy gedurende de reize daar van niet wilde spreken*; dat *hy echter de daders in 't oog had, en dat het tyds genoeg zyn zoude, om onderzoek daar na te doen, als hy te* Genua *arriveerde*, enz".

Men is hier zeer verlangende te zien, wat van de 6 Hollanders worden zal, hebbende de Gouverneur verboden, iets rakende den toestand van derzelver Proces bekent te maken. De gevangenen zyn de Stuurman, de Scheeps-Timmerman, de Kok, twee Matrozen en een Jongen.

Zedert was besloten, dat die na *Holland* overgevoerd zouden werden, om loon na hunne werken t'ontfangen.

In passant LISSABON aandoende, is den 15. *November* laatstleden aldaar een droevige Vertoning van een *Auto da Fé* gehouden, waar by 19 Vrouspersonen en 29 Manspersonen hunne sententie ontfingen, *werdende twee personen op een Hout-Myt levendig verbrand:* zonder nochtans hunne *Conscientien* te hebben konnen destrueren ofte verderven.

Overstekende en komende in 't *Napelsche* Ryk.

ALZO men uit de toebereidzels in *Spanjen* hier voren gemeld, genoegzaam afnemen kan, dat 'er wederom wat in til is, en niet zonder redene te duchten zy, als ons nader zal blyken, dat 'er een nieuwen Oorloch in *d'Italiaansche* Staten van de Keizerin Koningin ontstaan zal, zo heeft men 't volgende van *Napels* geschreven: ITALIEN.

„ De Koning is, in geval een nieuwe Oorloch in *Italien* mocht ontstaan, voornemens de naukeurigste Onzydigheit in acht te nemen; maar vermits d'ondervinding leerd, dat een Onzydigheit niet lang kan bestaan, als men zich niet in een ontzachelyken Staat bevind, heeft zyne Majesteit besloten zyne Troupen tot zodanig getal te brengen, dat zy de Grenzen dekken en teffens d'Ongevallen, die men wegens de voornoemden Onzydigheit te dugten heeft, afweren konnen. Ook heeft de Koning, ten einde geheel *Europa* van zyn ware Gevoelens t'overtuigen, door den Marquis de *Fogliani* bereids van dit zyn Besluit aan deszelfs gezamentlyke Ministers

1750. *January.* „ by de buitenlandsche Hoven kennis doen geven, hebbende zyne „ Majesteit geen ander oogmerk, als om 't Welzyn, de Rust en de „ Commercie van zyne Staten te verzekeren, enz.

Van wat dispositie zyne Majesteit omtrent het *Roomsche* Jubilé is, en van wat belang 't aldaar geoordeelt werd, blykt: „ Alzo verschei- „ Prinsen en Heren den Koning in deze Maand verzochten, permissie „ te mogen hebben van daar na *Romen* op *'t Jubilæum* te gaan, zyne „ Majesteit hen antwoorde: *Dat het juist niet behoefde in d'eerste Maan-* „ *den te geschieden, alzo 'er noch een geheel jaar overig was, om den Aflaat* „ *van daar te halen*". Daar en tegen hadde geordonneert: Dat onder deszelfs Troupen de *Pruissische* Exercitien ingevoerd zoude worden.

Van daar afzeilende, arriverenwe in 't Groot-Hertochdom *Toscanen.*

't Etablissement van een Prins uit het Huis van *Bourbon* in *Italien*, is een Articul die diep ter harte gaat en niet ligt te vergeten zy; te meer, daar men nu met 'er daad ondervind, 't geen by 't begin van den laatsten Oorloch in *Italien*, al voorspeld is geweest, namentlyk *Onvergenoegdheit*, en de daar uit onstaande quade gevolgen, van tot nieuwe Accessien en Aanwas van meerdere Staten toe te leggen.

't Incident van d'Alliantien tusschen *Spanjen*, *Vrankryk* en *Turin* voorspellen aan 't Hof van *Oostenryk* eene grote verandering in 't Politicque *Systema* van *Italien*. De questi op de Meubilaire en Allodiale Goederen van 't Huys van *Medicis* word ook wederom gemoveerd, zulks dat 'er by die occasie Pretentien op een gedeelte van deszelfs Staten geformeerd worden: Men heeft dien aangaande wel een Congres willen beleggen, doch daar word mede getraineert, om dat men *quasi vero* 't noch niet kan eens worden in wat Plaats 't moest gehouden worden, de Mogendheden, die het met den Infant Hertoch houden, hebben *Crema*, een Stadt in *'t Venetiaansche* Gebied, en 't Hof van *Wenen Pisa* daar toe in voorslag gebraght. Ondertusschen blyft die plaats in 't onzekere en voorspeld niet goedts.

Daar is noch bygekomen een verschil tusschen dat Groot-Hertochdom en de Republicq *Luca*: Deze laatste met toestemming van den Hertoch van *Modena* eenen nieuwen Weg over 't Gebergte van *Grafignana* aangelegt hebbende, en met iever voorzettende, zonder eenige acht te geven op de Vertogen deswegens door de *Toscaansche* Regering gedaan, „ zo in hunnen Koophandel te stremmen en de voor- „ delen alleen door die Republicq, en de gemelde Hertogen stonden „ getrokken te worden; maar boven dien, in tyd van Oorloch dat „ Hertochdom aan den inval van vreemde Troupen ten eenemaal „ bloot gestelt zoude zyn", hadt de Negotiatie van den Heer *Manzi*, Minister van die Republicq te *Florence*, zedert een goede keer genomen,

men, „ in zo verre door den Raad der Regering van *Toscanen* 't ma- „ ken van dezelve Weg was toegestaan, mits dat dezelve zodanig „ zy, dat 'er gene zware Karren, Artillery en Veldstukken over heen „ gevoerd konnen worden", waar door dien Steen des Aanstoots uit den weg geruimd is. 1750. *January.*

Den *Ouden Styl* noch in dat Groot Hertochdom in gebruik zynde, hadt de Keizer geordonneert; „ dat die oude gewoonte verandert zoude „ worden, zullende 't jaar met den eersten dezer Maand *January* vol- „ gens den nieuwen Styl, gelyk byna geschied in geheel *Europa*, „ uitgezondert in *Engeland* en eenige *Noordsche* Landen, ingaan. De „ gewoonte om d'uuren in dat Groot-Hertochdom, zo als van ouds „ in *Italien* en te *Romen* geschied, en een Uur-rekening tot 24, liep, „ is mede verandert, uit hoofde van eene Ordonnantie, waar by be- „ volen is, alle de *publicque Uurwyzers* te stellen op 12 uurs reke- „ ning gelyk in *Vrankryk*, *Engelandt* en *Holland*, geschied". Van daar opwaarts gaande komen we te *Turin*.

'T WAS den 18. passato, dat den Koning 't reets gemelde Huwlyk des Hertochs van *Savojen* met d'Infante van *Spanjen* ten Hove verklaarde, en deswegens de Complimenten ontfing. SAVOYEN.

Nopens de reets gemelde Alliantie met het Hof van *Vrankryk*, hadt de Koning aan den Graaf van *Rochefort*, Minister van *Groot-Brittannien*, laten declareren; „ dat d'Alliantie, die zyne Majesteit met het „ Huis van *Bourbon* ging sluiten, niet de minste influentie in de Poli- „ ticque Zaken had, maar een bloot Familien-Arrangement was, en „ dat zyne Majesteit zich nooit van de Verbintenissen met *Groot-Brit-* „ *tannien* afzonderen zoude". Niet te min belooft men zich daar niet veel goedts van, als reets gezegt is; *want de Tyd baard altyd geen Rozen!*

De Graaf van *Chavannes*, onder wiens Opper-Directie de nieuwe Haven te *Nizza-Lima* gemaakt word, heeft aan dat Hof bericht, dat, de nodige toebereidzelen ten dien einde gemaakt zynde, men reets met dat werk een begin gemaakt hadt; men gelooft, dat die nieuwe *Porto Franco* de schoonste en zeeuurste van geheel *Europa* worden zal; zullende daar benevens ruim genoeg wezen voor 200 Vaartuigen.

Ook was in deze Maand een *Koninglyk* Edict uitgevaardigt „ waar „ by alle *d'Engelsche* Schepen beneden de 200, en de *Hollandsche* „ beneden de 400 Ton, die eenige Goederen of Koopmanschappen „ te *Nizza*, *Villa-Franca* of *St. Ospitio* zullen ontladen, voortaan „ *twee per Cent* als inkomende Rechten van die Goederen zullen moe- „ ten betalen; en deswegens hadt men Expressens met Afschriften

1750. „ van dat Edict na *Londen* en den *Haag* afgevaardigt". In d'eerste
January. Hoofstadt was men daar over al vry wat misnoegt, ziende hen meerder bezwaard dan de *Hollanders*, 't geen voor die Natie niet wel te verduwen is.

Met eenen stap te doen tredenwe in 't *Zwitzersche* Gebied.

ZWITZERLAND.

DEN 18. passato was te *Geneve* een Revolte geweest, die al vry duur aan de Stadt zoude hebben konnen staan, by aldien dezelve niet gelukkig was gestilt geworden. Den Brief deswegens uit die Stadt geschreven luid aldus:

Wy hebben in dezen Stadt een Korenschuur, welke uit 's Lands penningen opgeregt en steets aangevult en onderhouden word, en waar in altoos voor 6 jaren aan Voorraad moet zyn, ten einde by onverhoopte dure tyden of andere wederwaardigheden 't gebrek te vervullen, en een hongersnood voor te komen. Op dat nu de Fondsen van die inrichting 't slachtoffer dier behoedzame oogmerken niet zouden worden, zyn alle publicque Bakkers gehouden, hun Koren van d'Admodiateurs van 't gemelde Magazyn op te doen., en op dat de consumtie altoos égaal zoude zyn, moeten alle Herbergiers en Vreemdelingen, gelyk ook de 600 Mannen van ons Guarnizoen hun Brood by 's Lands Bakkers kopen. Dewyl 't Koren op de Zolders grote kosten onderhevig zy, is de prys van 't Brood gemeenlyk 4 stuiv. 't pond en 't wit Brood 6 stuiv., waar door 't Magazyn zedert lange jaren, en inzonderheit van 1709 tot 1739, grote winst gedaan heeft; doch ook daar tegen zedert 6 à 7 jaren door d'excessive schaarsheit der Granen veel verloren; 't geen in duren tyden voor zodanig een inrichting onvermydelyk is; waarom nu reets zedert drie jaren de Schuur of 't Magazyn 't Koren aan de Bakkers tot 10 per cent verlies verkoopt. Dat nadeel verplichte de Magistraat, voor 2 jaren 't Magazyn t'authoriseren, den prys van 't Huisbakken en wit Brood ieder een halve stuiver per pond te verhogen. Doch die verhoging op verre na niet konnende reiken by 't verschil van den tegenwoordigen prys van 't Koren tegens dien van 't voorleden jaar, en de Stadt van dat noodzakelyk levensmiddel ontzet gerakende, ontboden d'Admodiateurs van 't Magazyn, 's Lands Welzyn beogende, voor 50000 kronen Koren uit *Silesien* en *Engeland*, waar van 't Mudde op 14 Livres beliep, aleer op de Zolders quam; zulks na den prys, op welken zy 't alhier verkopen, niemant onbekent is, dat wezentlyk 4 livres op 't Mudde verliezen. Op dat nu 't Magazyn door een zwaar verlies niet mocht te niet raken, declareerde de Raad den 18. *November*, dat het Mudde met 2 Livres verhogen, en de Bakkers dus 't Huisbakken Brood tegens 5 en het witte tegen 7 stuivers verkopen konden. Uit kragte dier Resolutie deden d'Admodiateurs van 't Magazyn den zelven dag de Bakkers aanzeggen, den volgenden dag 't Brood voor de bovengemelde bepaalde prys te verkopen; en dit gaf oorzaak tot het volgende geval:

Een der Bakkers vraagde den 18. 's avonds voor zyn Brood denzelven prys, welke hy geauthoriseert was, 's anderen daags daar voor t'eisschen. Dewyl 't gemeen-

meen noch direct noch indirect geen de minste kennis van die schikking der Regering had, quam de hebzucht van dien Bakker de Kopers onbegrypelyk voor, en by een ander Bakker komende, verkogt hun deze 't Brood voor den ordinaren prys; doch gaf hen met zagte woorden te kennen, dat zy 's anderen daags 5 stuivers zouden moeten geven. 't Graau zich daar op over de hebzucht van den eersten vertoornende, rottede ten getale van meer dan 2000 zo Mannen als Vrouwen en Kinderen te zamen, die 's avonds ten 7 uuren na zyn Huis liepen, en zyn gantschen Winkel plunderden en onder den voet haalden. Een Yzerkramer zyn Buurman willende voorspreken en 't Graau met zachte woorden stillen, haalde de woede van 't gemeen terstond op zyn hals, en zach zyn Huis insgelyks wel haast ten prooy der plundering overgegeven. d'Eerste beginzelen van geweld natuurlyker wyze tot anderen buitenspörigheden overslaande, welke langs hoe groter gevaar dreigden, vervoegden zich vele goede Burgers na de Sindici, verzoekende, dat middelen tot stilling dier woede by de hand genomen wierden. De Lieutenant *Syndicus* begaf zich terstond na 't Schouwtoneel der woede, en trachtede de losbandige gemoederen door zachtzinnigheit weder in toom te brengen; doch de Chaos van verwarring was zo groot, dat alle zyne vertogen geen den minsten nadruk maakten. 't Volk schreeuden, „ dat het Brood „ weder op den ouden prys gestelt moest worden; dat het anderzints niet uit „ den anderen gaan, maar alle de Bakkershuizen plunderen zoude". Zodanige dreigementen, geschied door lieden die niets te verliezen hebben, noch gene aanmerkingen maken, welke hen zouden konnen bedwingen, deden vele voorname Burgers zich in den drom werpen, belovende dat zy met het aanbreken van den dag by de Regering aandringen zouden, de begeerte van 't gemeen in te willigen. Ook overrede men een Predikant, by 't Volk wel gezien, aan 't zelve gelyke verzekeringen te doen, en deze braght tegen verwagting zo veel te weeg, dat die woedende hoop, op zyne beloften steunende, uit elkander geraakte. Van 't oogschynelyk onvermydelyk gevaar dus bevryd zynde, verwachteden de stillers van 't gemeen den volgenden morgen alles bedaart te zien. Doch voor 't krieken van den dag was weder alom oproer, en bezettede een menigte volks de straten; zulks men een spoedig redres ten uitterften noodzakelyk ziende, vele gegoede Burgers zich na den Procureur Generaal begaven, hem smekende, „ by de Syndici den afslag der ver- „ hoging van den Prys van 't Brood te bewerken, dringende hunne vertogen „ aan op den geringen voorraad, welke de huisgezinnen hadden; op 't recht, „ waar van zich de Boeren, die de Markten voorzien, bedienen zouden, en „ op de droevige gevolgen, welke die verhoging stond te verwekken, wanneer de Boeren dezelve ten 10 uuren onverwagt horen zouden". Den Procureur Generaal daarby geenzints gunstig antwoordende, trokken 200 voorname Burgers uit verscheide wyken na 't Stadhuis, om de Regering 't gevaar, waar in zich de Stadt bevond, met meer nadruk onder 't oog te brengen. Twaalf hunner Gedeputeerden deden zulks, en vertoonden, hoe groot de gisting van 't gemeen was. Doch de Regering meenden tot den afslag niet te konnen komen, en des middags was deswegens noch niets afgelezen. Ten een uur rottede 't Gemeen van alle kanten na 't Stadhuis te zamen, om zyn oogmerk

1750. *January.*

1750. *January.* te bereiken, en ten 2 uuren begaven zich 500 perfonen met den procureur Generaal aan hun hoofd na den eerften Syndicus, van wien men echter niet voor 5 uuren verkrygen konde, den Raad te convoceren. Ondertusfchen krielden de Straten van Volk, en hoorde men een onophoudelyk gefchreeu van Vrouwen en Kinderen. Dit en de fterke drangredenen der Gedeputeerden deden den Syndicus 't gevaar bezeffen; de Raden vergaderde ten 6 uuren, en ten 7 uuren wierd uit noodzakelykheit der omftandigheden afgekondigt, dat d'opflag van den prys, van 't Brood geen plaats zoude hebben. Zo dra zulks voor 't Stadhuis afgelezen was, ging een onbefchryffelyk gejuich van de zamengevloeide ontelbare fchare op, d'oproerige Drom uit een, en geraakte alles in ftilte. Den 21. wierd de Regering door een Deputatie van de Burgery dank gezegt, en deze door dezelve zeer minzaam ontfangen, genietende men thans weder een volmaakte ruft.

Zedert den 13. dezer is de ruft alhier bewaart gebleven, en zyn gene fchaduwen van troubelen en bewegingen meer befpeurt; ondertusfchen is de Magiftraat verplicht geweeft, 4 perfonen by den kop te doen vatten, die in de hitte van het tumult te verregaande excesfen bedreven hadden. (en ook 3 der Belhamels met Banisfement geftraft zyn).

De Heer *Bosc de la Calmette*, Minifter van de *Staten Generaal* te *Zurich*, hadt de Commisfie, waarom hy van *Bern* derwaarts gekomen was, volbraght, hebbende met dat Canton wegens alle Conditien aangaande 't oprechten van een nieuwe Compagnie by de *Zwitzerfche* Guardes een Capitulatie gefloten, die met d'intentien van Haar *Hoog Mogende* en 't verlangen van den Doorlugtigften Prins *Erf-Stadthouder* zeer overeenkomftig is. Zedert de ratificatie derzelve aan hunne Voortreflykheden overhandigde, dede by die gelegenheit eene fierlyke Redenvoering in de Vergadering, waar in hy hunne Voortreffelykheden verzekerde, „ dat Haar *Hoog Mogende* voortaan aan 't Regiment van *Hirzell* dezelve voorrechten zouden inwilligen, gelyk d'andere Regimenten „ *Zwitzers*, in dienft van de Republicq zynde, genoten, enz". waar op aan dien Minifter wierd geantwoord, „ dat de tekenen van Vriendfchap en Achting, die Haar *Hoog Mogende* altoos aan dezen Staat bewezen hadden, zo als ook 't beleid; waar mede hy Minifter zyne „ gehele onderhandeling had beftuurt, de voornaamfte beweegredenen geweeft waren, door dewelken de Senaat overgehaalt was, om „ hare toeftemming tot het oprechten van die nieuwe Compagnie te „ geven, met verzekering, dat alle de Leden van deze Republicq „ eenparig niets liever deden, dan aan de verlangens van hare *goede* „ *Zufter* te voldoen, enz".

De Heer *Burnaby*, die eenigen tyd als Minifter van de *Groot-Brittannifche* Kroon by 't Canton *Bern* gerefideert heeft, is van daar na *Londen* gekeerd, hebbende een *Goude Keten* met een *Medaille* ter waarde van *drie honderd Ducaten* tot prefent gekregen, terwyl by dat Canton een

befluit

besluit genomen was, om voortaan aan alle de geaccrediteerde Ministers, die van wegens de *Zee-Mogendheden* daar zullen komen resideren, een diergelyk Geschenk toe te leggen. 1750. *January.*

Te Rugge kerende, komenwe in 't Hertochdom van *Parma.*

'T Was den 17. *November* laatstleden dat den Hertoch van *Parma* en *Piacenza* na *Castel St. Giovanni* vertrok; aldaar zynde, waande hy 't Apartement, voor den Graaf *Lucbini* gedestineerd, te willen bezichtigen, hong in stilte zyn Mantel om en quam langs een geheime Trap na beneden, om zich met Monsr. *la Combe* in een Chaise te zetten en in gezelschap van den Exempt *Volparie*, die te Paard was, na *Bronie* te ryden; zyne Koninglyke Hoogheit bleef daar geheel onbekend tot d'aankomst van Madame *d'Infante*, en wierd 'er toen door Mr. *du Fillot*, in qualiteit van een Courier uit *Piacenza* gekomen, by hare Koninglyke Hoogheit ter Audientie geleid; doch die Prinses kende haren Gemaal aanstonds, 't geen een onuitsprekelyke Vreugd by die hoge Personagien verwekte, welke allereerst na een schyding van meer dan zeven Jaren, daar ter plaatze in elkanders gezelschap den nacht passeerden; retournerende d'Infant des namiddags om een uur te *Castel St. Giovanni*, alwaar deszelfs Gemalin ten 5 uuren aanquam: De Burgery van *Piacenza*, de Bisschop, de Prinses van *Darmstad* en eene menigte van Edellieden ware hare Koningl. Hoogheden te gemoet gegaan. Zo dra die hoge Personagien 't middagmaal hadden gehouden, ontfing hare Koningl. Hoogheit met grote minzaamheit alle, die haar quamen complimenteren; de gelukwenschingen aan de jonge Infante gedaan, wierden door Madame *Gonzales* beantwoord; De Hertogin stond by die pligtplegingen in 't midden van den Zaal en beantwoorde in d'Italiaansche Taal. Den 19. gong de gehele Adel van hare Koninglyke Hoogheden met 23 Koetsen tot aan de Rivier de *Trebbia* in *Gala*, nevens de Kooplieden in Uniforme kleding te gemoet, de Graaf *Marassain* deed 't woord in de naam der *Noblesse*; de Graaf *Soprani* in de naam des Dekens, en Monsr. *Topboli* in den naam der Kooplieden, dewelke ten getale van 84, nevens noch 36 andere jonge Heren te Paard zaten: Hare Koninglyke Hoogheden zittende in een Koets met 6 paarden bespannen, d'Infant ter rechter- en d'Infante ter linkerzyde, gevolgt door 33 andere Koetsen, quamen 's namiddags ten 4 uuren, onder 't losschen van 't grof Geschut en 't luiden van alle de Klokken, in *Piacenza* aan: Zyne Koninglyke Hoogheit stapte 't eerst uit de Koets, en hare Koninglyke Hoogheit begaf zich immediaat na haar Apartement, alwaar dezelve in d'Antichambre door 47 Dames in Hofgewaad gekleed, als ook door de Raadsheren van 't Hoogste-, en die van 't Officialaat-Gerecht wierd ontfangen; de jonge Infante arriveer-

de

1750. de 'er kort daar na, onder 't geleide van de Marquize de *Gonzales*,
January. Mesdames van *Lede* en van *Narbonne*. Na dat 'er wat uitgeruſt was, hadt de gehele nobleſſe d'Eer van de hand van den Hertoch, de Hertogin en de jonge Infante te kuſſen.

Den 23. paſſato 's avonds hadden Hare Koningl. Hoogheden hare Intrede, onder 't loſſen van 't Geſchut, luiden der Klokken, en een groot gejuich des Volks, in *Parma* gedaan; en 's anderendaags wierd de gehelen Adel, de Gedeputeerden van verſcheide Gerechtshoven, als mede die der Kooplieden dier Stadt, ter hand-kus toegelaten.

Met het begin der gepaſſeerde Maand hadt men te *Parma* eenige dagen ſterk onderzoek na de Daders van verſcheide Dieſſtallen gedaan, dewelke in 't Paleis van den Infant Hertoch voornamentlyk in de Proviſie- en Kleerkamers gepleegd zyn, 't geen zelfs zo verre gegaan was, dat op den dag, toen d'Infante Gemalin hare Intrede aldaar deed, een gedeelte van *'t Silverwerk* en *Linnen*, tot de Tafel behorende, ontvreemd is: Men hadt een van deze Quaaddoenders betrapt; zynde een Domeſticq van 't Hof, dewelke de Poort van *St. Barnabas* willende uitgaan, uit hoofde van dat hy een groot Paquet onder zyn Mantel verborgen hield, tegengehouden en in arreſt gebraght wierd: Hier op bevond men dat hy een *nieu Kleed* van den *Infant*, ryk met Goud en Silver geborduurd, by zich had, zo dat hy zyn Dieſſtal niet konnende ontkennen, na gedane ondervraging betuigd hadt, „ dat hy „ nooit iets diergelyks in de gedagten zoude genomen hebben, indien „ de Betaling zyner Gages niet te lang agter gebleven was". Men meend dat dit ook een der voornaamſte redenen van d'andere Dieſſtallen zy, weshalven *d'Infant* de goedheit gehad heeft den Gearreſteerden Pardon te verlenen en op vrye voeten te ſtellen.

Door dien dat Hof de 400000 Livres, die de Stadt *Piacenza* als eene vrywillige Gifte offereerde, aangenomen hadt, zo bevind zich die Stadt in eene grote verlegenheit, dewyl 'er niemant te vinden is, dewelke die ſomme wil avanceren. Mogelyk gedacht zullen hebben, als 't wel meer gebeurd is, *dat het zoude geweigerd worden*, *en ondertuſſchen geaccepteert wierd*.

De Pachters 25000 Piſtoletten aan 't Hof gefurneert hebbende, wierden in 't laatſt van de gepaſſeerde Maand alle de Rekeningen betaalt. Zo dat 'er nu niet meer te ſtelen zal vallen, of de ſtraffe zal beloning zyn.

De *Parmeſanen* ſchynen noch evenwel bevreeſt te zyn, dat hun Hertoch niet wel regeren zal, en willen dat overal in te pas brengen, als blykt uit het volgende: „ Men had 'er een *Serenade* vervaardigt, die „ by d'aankomſt van Madame *d'Infante* op den Schouwburg ſtond ver- „ toond te worden, en in dezelve een Perſonagie ingevoerd, onder

„ den

„ den naam van *Minerva* die *Telemachus* onderwyst in de konst van 1750. „ Regeren, en die, onder anderen, zegt: *dat, zo hy zich niet na ha-* *January.* „ *re Lessen mocht gedragen, hy zich niet den naam van een* Prins, *maar* „ *in tegendeel dien van een* Tyran *zal waardig maken*". Dit was oorzaak geweest, dat men van den Drukker dezer *Serenade* 2000 Exemplaren hadt gehaald, en alzo de verkoping, en ook buiten twyffel de Vertoning, daar van belet.

Van daar ons afwendede, gaanwe over na *Genua*.

De voorgemelde Haven des Konings van *Sardinien* te *Nizza-Lima*, lokt verscheide Vaartuigen en Kooplieden van *Genua* derwaarts; en nadien hunne Haven en Commercie daar door grotelyks in verval staat te geraken, veroorzaakt al 't zelve by die Regering grote Bewegingen; en dat zal 't mogelyk al zyn, 't geen zy 'er van zullen hebben. Ondertusschen laat de Regering zich by continuatie zeer veel gelegen zyn, om Maatregelen uit te denken, waar door 't Credit van de Bank van *St. George* zal konnen herstelt worden: Midlerwyl bleven de Bankbriefjes noch in 't laatste dezer Maand op den ouden en slegten voet; namentlyk van zeer geringe Waarde, waar onder alle d'Inwoonders en andere zuchteden, en *gevoelende de Vruchten der Genuesche Engagementen met het Fransche Hof*. Die Stadt verlatende, steken wy over na *Corsica*, alwaar alles in een volkome Ruste is, en afwacht wat Lot dat Eiland ondergaan zal.

Alzo *d'Academie der Wetenschappen* zedert 20 jaren te *Bastia* afgebroken is geweest, hadtze de Marquis *de Cursay*, Generaal der *Fransche* aldaar noch verblyvende Troupen, tot hunnen *Beschermer* verkoren, waar op dien Heer den eersten der gepasseerde Maand die Academie hadde geopend met de volgende *Aanspraak*:

VOor dat d'Oorloch de Helden had geconsacreert, hadden de Kunsten de vergoding verdiend: De gene die gy tegenwoordig omhelst, hadden van alle tyden her, een rang in de Hemelen verdiend, en waren op Aarde 't afbeeldzel der Godheit. *Orpheus* was uitvinder der Zeden, verzagtte de Caracters, vernietigde de barbaarsheit; een zo zeldzame weldaad konde niet erkend werden dan door d'Eerbewyzingen die men den Goden toedroeg. *Ambhion* verzamelde de Societeiten, toonde de zoetigheden der eensgezindheit aan d'erkentenis der wederzydsche plichten. De Volkeren door zulk een wezendlyk geluk bewogen, namen hem voor een Hemels Afgezant, en stonden hem eenparigLyk den titul van Godlyk toe. Tegenwoordig doed ons een herbloeyende Academie dezelve arbeidzaamheden herroepen: kan men dezelve wel aan een waardiger oogmerk als dat van 't geluk der Volkeren toeheiligen! De wetenschappen komen niet dan door de vreedzaamheit en rust herboren werden: Zy stellen 'er de voordelen van in lichten dag: Zy formeren de harten en de

1750. *January.* Caracters; en de gene die dezelve in zulk een hoge graad bezitten, zyn altoos de voorbeelden van de deugd. De Volkeren die onder zulk een eerbiedelyke guarantie geruftelyk zullen konnen leven, zullen geen andere bezigheden hebben dan den weg te volgen die gy haar baand. De kennis der plichten boezemd 'er de liefde van in, Wat is 't een geluk voor zyn Vaderland van nut te zyn, en 't zelve de Talenten, waar mede men begaafd is, op t'offeren! Ik vermaan u myn Heren, van deze welfprekendheit die wy komen t'admireren om de Volkeren tot hunne plichten aan te manen, gebruik te maken. De fuperioriteit van verftand, de levendigheit zo gemeen aan de Natie, zal wel haaft aannemelyk zyn voor d'indrukzelen van zagtzinnigheit en billykheit, die de Wetenfchappen voortbrengen. Haer Talenten hebben in den Oorloch uitgeblonken; 't is tyd dat de liefde der Order haar 't hert van hun Souverein verdiene. „ Deze onverwagte Vrede die gy ziet herboren werden, is d'uit„ werking der nieuwe Heldendaden, dewelke voor den Koning die u befchermd, „ waren befchoren". Duizend Helden hebben Staten overwonnen; tot noch toe had geen een zich geconfacreert tot d'Overwinning der Harten. „ Wy „ hebben een Republicq (*Geneve*), door zyne Verdeeldheeden verflonden, de „ Wapenen voor zyn Mediatie zien nederleggen. Wy zien een ontroerd Volk „ hare vooroordelen afweren, en den Oorloch waar in 't geboren is, verlaten, „ om de Vrede, waar van 't geen het minfte denkbeeld heeft, t'omhelzen". Gelukkig is de Minifter die niet anders nodig heeft dan zyne oogmerken ter Uitvoer te brengen om zich een grote Naam te maken. Doordrongen van erkentenis over d'Eer die gy my heden bewyft, zal ik trachten den Titul die ik ontfang, te verdienen door dezelve tot nut te doen verftrekken. Ik zal 't voordeel van 't Vaderland tot onderwerp nemen. Ik wil 'er mede bezig zyn tot in 't deel dat ik voor uw oogen neem; en dewyl alle werk 't geluk der Burgers tot oogmerk moet hebben, zal de Prys voor dit jaar uitgedeeld werden aan 't werk dat het beft zal caracteriferen *de plichten der Onderdanen omtrent den Souverein.*

Die Prys was in een *Goude Tabatiere* met een *Pourtrait*, en ftond uitgedeelt te werden na den 25. *Augufty* dezes jaars 1750. d'Eigendlyke Academiften hadden, onder eene andere Premie, tot Voorwerp genomen: *'t Maken van Wetten en de noodzakelykheit, om aan dezelve te gehoorzamen.* Hadde de Marquis by zyn Onderwerp gevoegd, *en van d'Overheden omtrent zyne Onderdanen*, nadien den een zo wel aan de *Natuur*, *Civiele* of *Volk-Wetten* verbonden is als den anderen, vertrouwe dat d'Eilanders in 't gemeen even graag zouden geweeft zyn, om die Prys te winnen, maar dezelve eene *enkelde Weerflag* op hunnen Toeftand hebbende, is te denken, dat 'er onder de Geleerden niet veel graagte zal gevonden werden, om die Prys te behalen: Trouwens, zulks is ingewikkeld te zien uit hun eigen Voorftel, *in 't maken van Wetten*, dat 'er niet veel fmaak in 't eerfte gevonden werd. Hen latende *Caracteriferen*, zeilenwe na *Algiers.*

ALZO

ALZO 'er van tyd tot tyd bericht geworden is van de verscheide Schepen door die *Barbaren* genomen, want *Rovers* mag men die eigendlyk niet noemen (*), zo strekt het volgende schryvens, deswegens, mitsgaders van de *Deensche* Presenten, uit *Algiers*, gedateert den 4. *December*, laatstleden; inhoudende: 1750. *January.* BARBARYEN.

Zedert drie weken zyn hier negen Xebecken te rugge gekomen, die op hunne Kruistocht de volgende Schepen hebben prys gemaakt.

1. Een Schip van *Dantzich*, voerende den naam van *Augustus III. Koning van Polen*, gemonteerd met 26 St. Canon, en geladen met een grote menigte Masten, Planken, Zeildoek enz., hebbende daarenboven ook aan boord een fraaje Koets met allerlei Tuig, en verscheide Pakken met Levrey Klederen: Dit Schip 't welk na *Kadix* was gedestineerd, is op de hoogte van de Kaap *St. Vincent* vermeesterd, na dat de daar op zynde Equipage, bestaande in veertig Man, na een hevig Gevegt uitgestaan, en behalven vyf doden ook zeven gequetsten gekregen had.

2. Een Genuees Vaartuig, 't welk na *Spanjen* cours zetteden, en twee duizend zeven honderd Snaphanen als mede eenige Zyde Stoffen en andere Koopgoederen aan boord had.

3. Twee kleine Spaansche Vaartuigen, 't eene met Hout en 't andere met Brandewyn geladen.

4. Een *Fransch* Schip, 't welk van *Vannes*, zynde een der Havens van *Bretagnes*, in Zee gestoken en gedestineerd was om op de Kust van *Genua* Koophandel te dryven: Dit Schip een van onze bovengemelde Xebecquen ontmoet hebbende, meende de Kapitein dat dezelve niet hier maar te *Salée* t'huis hoorde, weshalven hy geen zwarigheit maakte, om met die Xebecq in Gevegt te komen, doch na dat hy eenigen tyd met dezelve was handgemeen geweest, schoot hy te kort en is dus nevens d'andere bovengemelde prys-gemaakte Schepen hier opgebraght: Naulyks had de Heer *le Maire*, die als Consul van *Vrankryk* alhier resideerd, van deze Zaak kennis gekregen, of hy heeft alles gedaan wat in zyn vermogen was om dit Schip weder vry te krygen, en den *Dey te doen considereren, dat het Gevegt niet als uit een verkeerde opvatting voortgekomen was*, eischende derhalven dat de Lading, dewelke omtrent dertig duizend Livres waardig geschat word, mocht worden gerestitueerd; doch de Dey, even zo weinig als zyn Raad, daar toe genegen zynde, heeft dien Eisch rondborstig afgeslagen, zo dat het Schip voor goede prys verklaard is, zynde alleen aan d'Equipage de vryheit gegeven om na *Vrankryk* te keren.

Drie der bovengenoemde negen Xebecquen zyn zelfs aan de Canarische Eilanden geweest en hebben aldaar een Landing gedaan, die hun egter niet wel gelukt is; 't Volk, 't welk aan Land gekomen was, maakte zich terstond meester van zeker Kasteel, en aldaar een vry grote Buit gemaakt hebbende, meenden zy dezelve teffens met de daar op zynde Artillery wechtevoeren, doch wel verre

(*) Zie *Bynkershoek*, *Verhandelingen van Staats Zaken*, *I. Deel*, *pag.* 210.

1750. *January.* verre van dat hun zulks gelukte, quamen d'Inwoonders van alle kanten zo geweldig op hen aanvallen, dat zy ter nauwer nood aan boord van hunne Vaartuigen konden te rugge komen, en een vry groot verlies daar by leden, na dat zy zich drie dagen in 't voornoemde Kasteel opgehouden, en twintig Man gevangen gekregen hadden, die zy nochtans weder hebben moeten los laten, uitgezonderd negen, welke herwaarts gebraght zyn.

'*t Deensche* Schip de *Frederiksburg*, Kapitein *Simon Hoogland*, van *Koppenhagen* komende, is den 7. *November* alhier gearriveerd met de Presenten, die van wegens den Koning van *Deenmarken* voor den Dey en de verdere Regering geschikt zyn, bestaande in duizend Quintalen Buskruid, twee honderd Bomben, vier gegote Mortieren, nevens een menigte Scheeps-Masten, Kabels, Touwen enz., behalven verscheide Stukken Laken en andere Presenten, waar onder ook een Goud Repetitie-Horologie voor den Dey.

Van daar afwendende, zeilenwe na 't Noorden, en komen vervolgens te *Petersburg*.

RUSLAND. WEGENS de *Noordsche* Zaken kan met geen zekerheit iets gemeld werden: Dan is 'er hoop tot een vergelyk, die wederom op 't zelve pas verdwynt.

In ons laatst voorgaande *Deel*, *pag.* 264, gezien hebbende de vernieuwing van '*t Alliantie* Tractaat tusschen *Zweden* en *Deenmarken*, zo hadt het laatste Hof, door den Collonel van *Cheusses* deszelfs Extraordinaris Envojé, aan '*t Russische* Ministerie in de gepasseerde Maand *November* deswegens kennisse doen geven, en teffens aan Hare Keizerlyke Majesteit voorgestelt, *om tot dat Tractaat te willen accederen.* Doch Hare Keizerlyke Majesteit, na een Raadsvergadering gehouden te hebben, hadde aan Haren Minister te *Koppenhagen* den Baron van *Korff* bevel gezonden, om aldaar te verklaren: „ Dat dezelve zyne „ *Deensche* Majesteit voor de gedane Bekendmaking bedankte; maar „ dat, nadien de Verbintenissen, waar in Hare Rus-Keizerlyke Ma„ jesteit zich ten opzigte van de Zaken in 't Noorden bevind, kragtig „ genoeg schynen, hooggemelde van gedagten is, dat het onnodig „ zou wezen die Verbintenissen door Hare Accessie tot dat nieuwe „ Tractaat te vermeerderen; Dat zy 't zich voor 't overige in alle ge„ legenheden voor een vermaak zal rekenen de Gevoelens te beant„ woorden, welke zyne *Deensche* Majesteit omtrent de behoudenis „ van den Vrede in 't Noorden en 't Voordeel van dit Ryk in 't by„ zonder betoond".

De Keizerin hadt aan de Dochter van den Graaf van *Biron*, gewezen Hertoch van *Courland*, een Geschenk van drie duizend Roebels gegeven, om dezelve in staat te stellen, dat zy overeenkomstig met

hare

hare *Waardigheit* en wel, volgens d'uitdrukkelyke begeerte van de Keizerin, als een *Prinses* van COURLAND aan 't Hof verschynen kan, en als zodanig geëerd werde. Of dat als een voorbode der aannaderende herstelling van dien Graaf zyn zal, moetenwe afwachten. 1750. *January.*

Den 7. passato was d'Academie der Wetenschappen, onder 't Presidentschap van den Graaf *Kirila Rusumowski* op haar grote Zaal vergadert, waar by ook vele andere Liefhebbers van Konsten en Wetenschappen verschenen. De Heer *Richman*, Professor in de Proefkundige *Physica*, las 'er *eene Verhandeling van de vaste gronden, hoedanig de Waterige Uitdampingen der Lichamen geschieden*, 't welk door den Heer *Krazenstein*, Professor in de *Mechanica*, beantwoord wierd: De Heer *Winsheim*, Professor in de Sterrekunde, las tot een Astronomische *Problema* voor, *of alle ongelykheden, die in de beweging van de Maan bemerkt worden, met de Newtoniaansche Grondstellingen over een stemden, en waar in de ware Theorie, van alle die ongelykheden op alle tyden vast te konnen weten, bestond?* Die gene, welke dat *Problema* 't best zal konnen oplossen, staat met een Premie van 100 Ducaten beschonken te worden, moetende die oplossinge in de Russische, Hoogduitsche, Fransche of Latynsche Taal, voor den 1. *January* 1751. aan de voorschreven Heer President worden toegezonden.

Afdalende en arriverende in *'t Zweedsche* Ryk.

TE *Stokholm* was het debiteren van zeker Boek, aldaar onlangs onder den Titel *van Burgerlyke Regering* gedrukt, en waar in d'Autheur niet onduidelyk heeft te kennen gegeven, *als of men in 't Koningryk Zweeden de Souvereiniteit wederom trachte in te voeren*, by straf van duizend Silvere Daalders door een Koninglyk Edict verboden geworden, en daar by verders bevolen, „ geen Tractaten over de Zweed„ sche of buitenlandsche Regerings-Formen en Theologische Contra„ versien handelende, zonder kennis van den Censor der Boeken, ter „ Drukpers te brengen". ZWEDEN.

Men was, in de gepasseerde maand, met alle mogelyken iever bezich, om de nodige Arbeiders en noodwendigheden by een te krygen, ten einde vroegtydig in 't aanstaande voorjaar den arbeid te konnen beginnen aan 't graven van een Canaal, langs 't welk men tusschen die Stadt en *Gothenburg* in de *Westzee* zal konnen komen, zonder eenen omweg door *d'Oostzee* en de *Sond* te moeten nemen. De Koning hadt dienaangaande by eene Publicatie deszelfs genoegen te kennen gegeven, om dat zyne Majesteit niet alleen verstaan had, dat vele van deszelfs Onderdanen deel in dat gewichtig werk zouden nemen, maar ook dat het zelve zo veel niet kosten zoude, als men in den be-

1750. *January.* ginne gemeend hadt. Daarenboven hadt zyne Majesteit met d'Opzieners over dat Werk een verding gemaakt, dat het binnen den tyd van drie jaren voltooid moet wezen, en aan de genen, die Geld tot die onderneming schieten zullen, is van wegens den Koning ingewilligt:

1. Dat zy gedurende de drie eerste jaren 6 percent interest van hun Kapitaal zullen trekken.

2. Dat zy na verloop van drie jaren 12 per cent genieten zullen, alwaar 't zelfs, dat het Werk noch niet t'eenemaal voltooid was.

3. Dat de genen, die allereerst deel in 't Werk nemen, en dus in d'eerste drie jaren maar 6 per cent trekken, tot vergoeding gedurende den tyd van honderd jaren niet gehouden zullen wezen, hun Kapitaal te rugge t'ontfangen, maar dat al dien tyd jaarlyks 12 percent aan hen of aan hunne Erfgenamen zal betaalt worden.

4. Dat wanneer na verloop van gemelde 100 jaren dat Werk aan iemant mocht verpacht worden, de gemelde Interessanten de naasten daar toe zullen wezen.

5. Dat, dewyl 't Werk voor 2500000 Ryksdaalders aan twee Directeurs aanbesteed is; derhalven, wanneer een groter somme dan de bovengemelde daar toe word ingeschreven; alsdan aan een iegelyk na mate van zyn geschoten Kapitaal een zekere somme te rugge gegeven zal worden.

6. Dat d'Interessanten in den beginne volstaan konnen met het schieten van een vyfde gedeelte van de somme, die zy voornemens zyn te schieten.

7. Dat de Kroon vervullen zal 't geen te weinig ingeschreven word, maar dat het echter aan een iegelyk in vervolg van tyd zal vrystaan, om eenige somme daar van van de Kroon op zich te nemen.

8. Dat d'Interessanten gehouden zullen wezen, d'ingeschrevene sommen binnen zekere termynen te betalen, op pœne van parate Executie.

9. Dat voor den eersten *February* naastkomende 't vyfde deel der ingeschreven sommen door d'Interessanten moet gefurneert worden, enz.

Van 't *Deensche* Hof niets byzonders te melden hebbende, dalen we af na 't *Duitsche* Ryk.

DUITSCHLAND. 't WENER-HOF noch persisterende by hun vreedzame intentie in de *Noordsche* zaken, is aan d'andere zyde bedacht, om de bequaamste Maatregelen te nemen, tot handhaving van de Rust en Vrede in *Italien*, en om te gelyk te verhoeden, dat dezelve gestoort werde door eenige hoegenaamde Pretensien, (alswe onder den Titel van *Italien* gezien hebben,) waarom die zaak, meer dan eenig ander, en niet zonder redenen, dat Hof zeer ter harte gaat. Midlerwyl word alles daar heen gedirigeert, om de stoorders van de Rust en Vrede na den eisch te konnen ontfangen: Nadien men verzekerd, dat de Staat der Troupen voor dit jaar in 't geheel op den voet van 138000 Man

Man zo voor *d'Erflanden* als voor de Staten in *Italien* gereguleert is: 1750.
Ook deswegens de Werving ten dienste van de Keizerin, in dat Ryk, *January.*
een gewenschten loop hadden. Niet te min schynt de grote Toerusting van de *Spaansche* en *Fransche* Kroon daar meer en meer oplettendheit te verwekken, en opgenomen te werden, in plaatze van tegen *d'Algerynen*, op *Italien* gemunt te zyn.

Den 23. passato wierd op order van de Keizerin-Koningin by de *Neder-Oostenrykscbe* Regeering een Edict gepubliceerd en geaffigeerd, „ dat geen Dienst-Boden of diergelyken Lieden zich niet onderstaan „ zouden de Nieuwjaars-Gift aan te nemen, en dezelve by straf van „ Cassatie noch minder t'eisschen; doch de Deurwaarders en Boden „ mogen aan hunne respective Collegien en niemant anders, na ouder „ gewoonte, nieuwe Almanakken presenteren, en daar voor een willekeurige Gratificatie ontfangen". Dat zoude onze *Nederlandsche* Dienstboden en andere niet wel bevallen, om dat de meeste al Maanden te voren uitrekenen wat zy te verwachten hebben.

Zommige Priesters zedert eenigen tyd, in die Keizerlyke Hoofdstadt te veel vryheit hebbende aangematigt, om in hunne *Sermoenen* al te vrymoedig hunne Gevoelens aan den dag te leggen, zelfs met het doen van verscheide Berispingen omtrent de Schikkingen, die ten opzigte van de publicque Zaken tegenwoordig genomen worden, d'Aartsbisschop der Stadt op uitdrukkelyke ordre, dewelke door beide Hunne Keizerlyke Majesteiten aan hem gegeven zyn, onder de Geestelyken van zyn Aards-Stift een DECREET doen uitdelen, waar by hun op zware Straffen geordonneert word:

„ Dat zy op den Predikstoel volstrektelyk zwygen moeten van al- „ les 't geen op de Zaken van Staat of Regering betrekking heeft; „ ten ware zulks geschiedde met het doen van Wenschen en Gebeden „ voor den Voorspoed en Welvaard van Land en Kerk, en dat zy „ hunne Predikatien alleenlyk zullen bepalen aan d'enkele Verklaring „ der *Evangelische Waarheden* en aan de Bevordering van Zeden en „ Christelyke Deugden, in zo verre dat zy zich met alle iever en „ vlyt hier op dienen toe te leggen, om de Ledematen hunner Kerk „ niet dan Gevoelens van GODVRUCHT en LIEFDE, als welke al- „ leen 't Caracter van een goede Religie uitmaken, teffens met een „ behoorlyke Eerbied en Achting omtrent 't Gezach van hun Souve- „ rain in te boezemen".

Voor de Liefhebbers van de *Mechanische* Wetenschappen dient het volgende:

Alzo de Grond tot het Koninglyke Residentie Slot, in de Stadt *Offen*, in *Hongaryen*, gedestineert voor den Aards-Hertoch *Josephus*, be-

1750. *January.* bereids gelegt, en de Hoofd-Muren in de gepaſſeerde Maand tot aan d'eerſte Verdieping gebraght waren, hadt zulks veel moeiten gekoſt, vermits men de voornoemden Grond op zommige plaatzen tien en op andere twaalf voeten diep hadt moeten maken; Ten behoeve van dit Gebouw en om deszelfs gebruik duurzaam te doen zyn, hadt de Major der Ingenieurs de Heer van *Mikovinki*, aan wien de directie daar van opgedragen was, op bevel van den Graaf van *Graſalkoviks*, Preſident in de Hof Kamer van dat Koningryk, een geheel nieuwe en byzondere Hydranliſche Machine of Watergevaarte uitgevonden en in die ſtaat gebraght, dat dezelve volkomentlyk de verwachting voldoed, konnende door middel van die Machine en met twee Paarden alle uuren van zeſtig tot zeventig, en met vier Paarden over de duizend Emmers Water op eene perpendiculaire Hoogte van twee en dertig Vademen gedreven of opgejaagd worden; de Buizen, door dewelke 't Water uit den *Donau* tot op 't Reſidentie-Slot moet gebraght worden, zyn tagtig Vademen lang, en lopen door eene verwulfde Myn of onderaardſche Gang, dewelke ten dien einde gemaakt is: De Kenners der *Mechaniſche* Wetenſchappen zeggen eenparig, „ dat dit Werk „ tot een Staaltje van dit zoort van Machinen kan dienen, om dat by „ 't zelve alle de Regelen van de Mechanie en Waterlei-kunde zo „ naukeurig in acht genomen zyn, als miſſchien noch by geen een „ van diergelyke Werken geſchied is; want deszelfs gezamentlyke be-„ wegingen gaan in een recht afdalende Linie, en de zwaarte van 't „ Water kan geen anderen tegenſtand ontmoeten, als die door d'al te „ ſchielyke beweging veroorzaakt word enz".

Overgaande na *Dreſden.*

SAXEN. EINDELYK hebben de *Hernnbuters* of zogenaamde *Moraviſche* of *Bobeemſche* Broederen (zie voorgaande *Deel* op *pag.* 82. &c.) volgens een gepubliceert Patent van zyne Poolſche Majeſteit, als Keurvorſt van *Saxen*, de permiſſie verkregen, om zich in 't gehele Keurvorſtendom en deszelfs geincorporeerde Landen, zo als hen zulks in de *Lausnitz* in 't Graafſchap *Barby* (*), zedert eenigen tyd vergund geweeſt, vry te mogen komen ſtabileren en hun Godsdienſt t'oeffenen. Daar en tegens hadden die *Hernnbuters* een grote krak gekregen; nademaal de Magiſter *Steinböwer*, te *Halle* dat Broederſchap hadde verlaten; om dat hy derzelver ſlegte Oogmerken ontdekt en voor onverdragelyk gehouden hadt. Vervolgens ons begevende na *Berlin.*

ZYNE

(*) Zie *Nederl. Gedenkb.* van den Jare 1748, *II. Deel*, *pag.* 239.

ZYNE *Majesteit* hadde onlangs aan de Regering en 't Consistorie van *Pommeren* (*), volgende de *Lutbersche* Lere, eene Bekendmaking toegezonden, met betrekking op den *Luterschen* Drift en onbezonnendheit, waar in Dezelve zich op de volgende wyze uitdrukt: 1750. *January.* PRUISSEN.

De Koning onze genadige Souverein vernomen hebbende, dat het Kerkelyk Ministerie van *Stargard*, en wel inzonderheit de Predikant *Essert*, zich niet ontzien heeft, om zedert eenigen tyd, niet alleen by verscheide gelegenheden zommige eerlyke Burgers, uit hoofde van hunne particuliere Gevoelens omtrent de Religie te vervolgen, en op een zeer onbetamelyke wyze publicq op den Predikstoel tegen hen uit te varen, en dezelve te bestraffen, maar ook de drift in zo verre den ruimen teugel te vieren, dat men aan zodanige Burgers na hun dood de gewone Begaaafplaatzen geweigerd, en de Lyken na zodanige Plaatzen, die niet als voor Ondeugenden en Quaaddoenders bestemd zyn, overgebraght heeft.

En vermits een Gedrag, 't geen zo wel met de Christelykheit als met de gezonde Rede ten eenemaal strydig is, niet dan ten uittersten aan hooggemelde zyne Majesteit heeft konnen mishagen, terwyl 't zelve des te schandelyker en strafbaarder is, om dat de Grond-Regelen van de Christenen daar door gekrenkt, en daarenboven ook de reets te voren bekend gemaakte Begeertens van zyne Majesteit, om namentlyk *een ieder een volle vryheit van Conscientie* te laten genieten, te leur gesteld worden:

Zo heeft de Koning mits dezen een zo stout Bestaan tegen Godt, tegen *den Souverein*, en tegen de gezonde Rede op de kragtdadigste wyze willen beteugelen: Verbiedende voor het toekomende aan de Predikanten, dat zy hunne Predikstoelen niet maken tot een Theater van hunne Driften en Lasteringen ten nadele van hun Evenmensch: Verklarende op 't nadrukkelykste, dat het onze Begeerte is, dat een iegelyk zonder Ontrusting ofte zonder eenige Verhindering, hoe ook genaamd, de volle vryheit van Conscientie behoude, en dat in 't byzonder niemant de Begraving op de gewone Plaatzen, onder wat voorwendzel 't ook zoude mogen wezen, zal mogen geweigerd worden, gelyk zulks te voren in 't gezicht en tot schande van de gehele Werelt geschied is.

Voor 't overige houd zich zyne Majesteit vastelyk verzekerd, dat de voornoemde Predikanten deszelfs precise Ordres stiptelyk in alle Pointen nakomen en zorg dragen zullen, dat zy dezelve in niets, hoe gering 't ook zyn mocht krenken, indien zy niet zyne Ongenade zich op den hals willen halen, die zyne Majesteit niet zou konnen nalaten van exemplaarlyk en op 't gevoeligste aan hen te doen ondervinden. By

(*) *Pommeren*, is een Hertochdom in *d'Opper-Saxische Kreitz*. 't Word in *Voor-* en *Achter-Pommeren* verdeelt, die door *d'Oder* van een gescheiden worden: In *Voor-Pommeren* als in *Achter-Pommeren* heeft zyne *Pruissische* Majesteit verscheide Steden en Landen, onder anderen mede *Stargard* in *Achter-Pommeren*, niet verre van *Stettyn*, Hoofdstadt aldaar gelegen.

1750. *January.* By deze Bekendmaking hadt de Koning ook een Brief gevoegd aan 't Kerkelyk Ministerie te *Stargard*, waar in zyne Majesteit onder anderen zegt:
„ Dat dezelve niet alleen aan die van *Stargard*, maar ook aan alle andere, in wat Plaats 't ook zy, ordonneerd, dat zy zich gedragen na deszelfs Begeertens, die in de bovengemelde Bekendmaking vermeld zyn, en dien volgens een iegelyk zonder onderscheid in de volle vryheit laten, om Godt op zyn manier te dienen, voor zo verre de publicque Rust daar door niet gestoord word, enz".

Afdalende, komenwe te *Frankfort*.

In ons *Nederl. Gedenkboek* van den jare 1748, I. *Deel pag.* 24, gezien hebbende de faforabile Brieven van voorschryvinge door 't *Evangelische* Corps te *Regensburg*, aan de Magistraat dier Stadt, ten voordele van de Gereformeerden in dezelve, om aldaar een Kerk te mogen bouwen; zo hadde de Gedeputeerde der laatste zich inmiddels te *Wenen* opgehouden om dat goede werk by zyne Keizerlyke Majesteit te besolliciteren: Doch door contramineren der *Luterschen* in al dien tyd gedwersboomd, was eindelyk door zyne *Pruissische* Majesteit, ten voordele der laatstgenoemde, aan de Magistraat van *Frankfort* de volgende Missive geschreven; behelzende:

FREDERIK, door de genade Gods Koning van *Pruisschen*, enz. enz. Wy hebben niet zonder d'uiterste gevoeligheit konnen vernemen, dat niettegenstaande de rechtmatige bevelen van den Keizer, en onaangezien de vermaningen van verscheide Ryks-stenden, Onze Broeders in JESUS-CHRISTUS, de *Gereformeerden* van de Stadt *Frankfort*, tot nu toe echter niet hebben konnen geraken tot het verkrygen van 't billyke en redelyke verzoek, 't welk zy gedaan hebben, dat hen toegelaten mocht worden, daar eene Kerk te bouwen, geschikt tot de vrye en openbare oeffening van hunnen Godsdienst, maar dat men in tegendeel allerhande Voorwendzels en Uitvluchten blyft aanwenden, om hen te beletten, daar in te slagen. Gy zult ligtelyk konnen denken, dat de hinderpalen van dien aard, die men onzen Broederen verwekt, niet onverschillig voor Ons konnen wezen, en dat ze ons moeten raken. By gevolg konnen wy niet afzyn, hun verlangen krachtdadig t'ondersteunen, dewyl zy ten hunnen behoeve hebben d'Ordonnantien van 't Ryks-Opperhoofd, en aanmanings-brieven van zyne Keizerlyke Majesteit, die hy over dat zelve onderwerp aan U lieden geschreven heeft; doch eer Wy de middelen in 't werk stellen, die Wy bequaam achten zullen, om d'uitwerking van deszelfs vaderlyke intentien te bevorderen, hebben Wy nodig geacht, U lieden van onze kant te vermanen, om geen hinderpalen meer te doen ontstaan, die d'uitvoering van des Keizers zouden konnen dwarsbomen, welke wille zyne Keizerlyke Majesteit U lieden in deze zaak heeft doen bekend maken, en om U lieden ook t'onthouden van alles, wat eenige vertraging in zulk een wettige zaak, als 't verzoek van Onze Broeders de *Gereformeerden* is, zoude

de konnen *toebrengen*. Derhalven beloven Wy ons van uw kant, dat Gyl. het zult doen, en wy houden ons verzekerd, dat Gyl. achtervolgens uw verſtand en verkregen ondervindingen, daar in zien zult uw eigen belang en dat van uwe Stadt, en dat Gyl. alle uwe attentie daar op zult veſtigen, ten einde Ul. niet verantwoordelyk te maken aan 't gevaar, 't welk te duchten zoude ſtaan, by aldien men genoodzaakt wierd toevlucht te nemen tot wegen van Executie, die achtervolgens de Wetten van 't Ryk volgen moeten op 't weigeren van gehoorzaamheit aan de Keizerlyke Ordonnantien. Voor 't overige zyn wy, enz. *1750. January.*

Te *Berlin* den 13. *December* 1749, enz.

(Was getekend.)

FREDERIK.

Wat daar op volgen zal, moetenwe al wederom afwachten: Zeker is 't, indien zyne Majeſteit, als vertroud werd, de zake doorzet, eindelyk een plekje Lands voor de Kerk der *Gereformeerden*, in die *Stadt*, gevonden werden zal. In die Hoop en verwachting zynde, kerenwe na 't *Britſche* Ryk.

DE Principaalſte Verrichtingen, zedert 't openen van 't Parlement, beſtaan: GROOT-BRITTANNIEN.

Den 6. *paſſato* namen de Gemeentens in Committé 't gedeelte van des *Konings* Aanſpraak in Overweginge, met betrekking tot de *Nationale* ſchuld, en beſloten:

„ Dat alle perſonen, politicquen Corporatien of Gemeenſchappen, die, 't
„ zy voor het tegenwoordig of in 't vervolg eenig Intreſt of Recht in of tot
„ tot een gedeelte van de Nationale Schuld konnen hebben, welk gedeelte
„ van Schuld by Actens van 't Parlement losbaar en gemaakt is voor *St. Mi-*
„ *chiel* 1749. O. St., en tegenwoordig een jaarlyks Intreſt van *vier per Cent*
„ opbrengt, voor den 28. *February* eerſtkomende O. St. of eerder hunne na-
„ men intekenen of van hun toeſtemming kennis geven zullen, dat zy gene-
„ gen zyn t'ontfangen een jaarlyks Intreſt van *drie per Cent*, te beginnen met
„ den 25. *December* 1757. O. St., onderhevig aan dezelfde Clauſulen en Con-
„ ditien van Afloſſing, als tegenwoordig wezentlyk zyn derzelver Annuiteiten
„ van vier per Cent, zullende zy hun tegenwoordig Intreſt van 4 per Cent tot
„ op den 25. *December* 1750. O. St., maar van dien dag af tot op den 25.
„ *December* 1757. niet meer dan drie en een half per Cent ontfangen, welke
„ Intreſten niet onderhevig zullen wezen om afgeloſt te worden als na
„ den gemelden 25. *December* 1757. Dat alle Executeuren, Adminiſtrateurs,
„ Voogden, enz. konnen intekenen of hun Conſent te kennen geven wegens
„ de verſcheide gedeeltens van de Nationale Schuld, tot welker behoudenis
„ men gewoon is hunne namen te gebruiken. Dat alle Rechten en Revenuen
„ die tegenwoordig toegeëigend en geſchikt zyn tot de betaling van 't gemel-
„ de jaarlyks Intreſt van vier per Cent, geaffecteerd zullen blyven tot de be-

1750. „ taling der voornoemde Intresten van vier, drie en een half, en drie per Cent, op
January. „ dezelfde wyze als zy tegenwoordig tot de betaling van vier per Cent bestemd „ zyn en dat het Surplus of overschot van de gemelde Fondsen na den 25. „ *December* 1750 een gedeelte van 't Sinking-Fonds zullen uitmaken en gebruikt „ worden even eens als met het Surplus van dit Fonds tegenwoordig geschied: „ En eindelyk dat tot de voornoemde Intekening van de Namen en Consen„ ten in den Exchequer, in de Bank van *Engeland* en in 't *Huis* van de Zuid„ Zee-Compagnie Boeken zullen opengelegt worden.

Den 10. deed de Heer de *Fane* van gezeide Resolutien aan 't Huis verslag, als wanneer d'eerste goedgekeurd, maar ten opzichte van *d'Oostindische* Compagnie, 't volgende verandert wierd, te weten, „ dat geen gedeelte van d'In„ tresten, uitgenomen 't geen, 't welk men aan die Compagnie verschuldigt „ is, eerder als na den 25. *December* 1757, aan d'Aflossing onderhevig „ wezen zal".

Na dat de Gemeentens de Land-Tax-Bil, als mede die nopens de gemelde Reductie der Interesten van 4 tot 3 per Cent voor de derdemaal gelezen hadde, wierden die gepasseert. Den 31. ging de Koning op een plechtige wyze na 't Hogerhuis, en na de Gemeentens daar ontboden waren, gaf tot de Land-Tax-Bill en tot de Reductie der Interesten zyne Koninglyke toestemming. Vervolgens 't Hogerhuis zich adjourneerde tot op den 20. en de Gemeentens tot op den 19. dezer Maand *January*.

De *Subsidien* door 't Parlement toegestaan, en de *Middelen* om dezelve te ligten, zullenwe by 't eindige van 't Parlement, in zyn ordre den Lezer mede delen, en daarom, in dien tusschen tyd, van dezelve niets melden.

Tot andere byzondere en gemengde Zaken komende, zo hadt het Hof nodig geoordeelt, om 't gemeen omtrent d'Evacuatie van het Eiland *Tabago* in gerustheit te stellen, 't volgende doen publiceeren:

„ Mr. *Cleverly*, Staats-Courier, heeft dezer dagen Depeches van „ den Graaf van *Albemarle* medegebragt, inhoudende de Copy der „ ordres van zyne *Allerchristelykste* Majesteit aan den Gouverneur van „ *Martinique* ter volkomen en onmiddelbaren ontruiming van d'Eilan„ den *St. Lucia*, *St. Vincent*, *Dominique* en *Tabago*; welke Copy, nevens „ diergelyken ordres van den Koning voor den Gouverneur van *Bar*„ *bados*, aan dezen door d'Oorlochs-Chaloup *Jamaica* is gezonden „ geworden": Deze bekendmaking hadt 't Volk grotelyks voldaan, en deszelfs twyffeling, als of 't Hof van *Versailles* die Evacuatie niet zoude in 't werk stellen, uit den grond wechgenomen.

't Hof hadt van den Graaf van *Rochefort* uit *Turin* nadere berichten van een *Verbond* tusschen *Sardinien*, *Spanjen* en *Vrankryk* ontfangen, met de verzekering, „ dat 't eerstgenoemde Hof van zyne Engagemen„ ten met *t'Engelsche* in genen delen wilde afzien, en dat het gede-

„ cla-

„ clareerde *Huwlyk* des Hertochs van *Savojen* met de *Spaansche* Infan- „ te gene verandering in dezelve veroorzaken zoude". De Verschillen tusschen dat Hof en den Keizer van *Marocco* zyn ten eenemaal bygelegt. 1750. *January.*

In ons voorgaande *Stuk*, het *II. Deel*, *pag.* 280. gezien hebbende 't arrivement van den Tripolitaanschen Ambassadeur te *Londen*, hadt den zelven den 10. passato zyne eerste Audientie by den Koning gehadt, en by die gelegenheit zyne Credentialen aan zyne Majesteit overhandigt, ingeleid zynde door den Hertoch van *Bedford*, een der eerste Secretarissen van Staat, en door den Ridder *Clement Cottrell Dormer*, Ceremonie-Meester. Den 25. begaf hy zich met grote Staatsie na 't *Hof*, zat in een van 's Konings Koetsen, en had d'eer van by zyne Majesteit door den gemelden Ceremonie-Meester ter Audientie geconduiseerd te worden, en aan dezelve vier schone Barbarysche Paarden, een schone Zadel met Goud geborduurd, en andere Presenten uit naam van zyne Regering, te presenteren.

Alle Tractaten, Conventien en Memorien, tusschen dat Hof en de Regering van *Algiers* gemaakt, worden by een gebraght, om daar uit de zaak van 't geroofde *Paketboot* &c. na recht en billykheit en in conformiteit dier Documenten te decideren.

Volgens een exacte Lyst van alle de Schepen der *Koninglyke* Vloot, bestaan die tegenwoordig; uit de volgende:

6	Schepen	van den	eersten	Rang	van	100	Stukk.	en	850	Man.
11	—	— —	tweden	—	—	90	—	—	750	—
14	—	— —	derden	—	—	80	—	—	650	—
28	—	— —	—	—	—	70	—	—	520	—
4	—	— —	vierden	—	—	66	—	—	500	—
2	—	— —	—	—	—	64	—	—	460	—
35	—	— —	—	—	—	60	—	—	420	—
36	—	— —	—	—	—	50	—	—	350	—
44	—	— —	vyfden	—	—	44	—	—	280	—
63	—	— —	zesden	—	—	24	—	—	160	—

Zynde in 't geheel 243 Oorlochschepen: Boven welke noch zyn 55 Oorlochsloepen, 9 Bombardeer-Galjoten, 5 Branders, 7 Koninglyke Jachten, 5 Hospitaal- en twee Victualie-Schepen, behalve een groot getal Lichters, en andere kleine gewapende Vaartuigen.

1750. *January.* Van een stoutmoedige Daad door een van de *Algeryen* genomen *Engelsman*, strekt het volgende uit een Brief van *Bristol*, gedateert den 25. dezer; luidende:

Woensdag is hier gearriveert de *Phoenix*, Kapitein *Carberry*, aan boord hebbende vyf *Algerynen* als gevangenen, hebbende gemelde Kapitein verhaalt, dat hy den 24. *December* laatstleden 's avonds genomen was door een Algiersch Roofschip van 40 stukken Canon en opgepropt met Volk, niet verre van de Burlings of Lisbonschen Rots, onder Voorwendzel, dat deszelfs paspoort voor de *Middellandsche-Zee* niet goed was; dat d'Algiersche Commandant zulk een groot Man zich vertoonde te zyn, dat hy begeerde, dat Kapitein *Carberry* zelf, en wel *barrevoets* en *geknield*, hem zyn Paspoort overhandigde, niettegenstaande de Kapitein zynen Opperstuurman nevens 4 man reets in de Boot na 't Roofschip had gezonden, in gehoorzaamheit aan des Zee-rovers bevel, om by te leggen, welke 5 persónen alle aan boord van 't Roofschip gehouden wierden; dat de *Phoenix* vervolgens op order van den Algeryn na *Algiers* moest stevenen, na dat hy eenen Officier en zes gemenen van zyn Volk aan boord van dat Schip had doen gaan, werwaarts hy Kapitein *Carberry* mede te rugge gezonden had, doch dat de Kapitein onderwege, ondersteunt door drie van deszelfs Matrozen en een Jongen, middel had gevonden, om weder meester van zyn Schip te worden, door den Turkschen Officier en een der 6 Algerynen over boord te werpen; dat hy dit niet gedaan zoude hebben, maar dat de Barbaren zelf eerst geweld hadden beginnen te plegen, en getracht hadden de 5 Engelschen te vermoorden, waar door de Kapitein *Carberry* verscheide wonden ontfangen heeft, en een der Engelsche Matrozen met een mes in de rug zwaar gequetst is, doch men hoopt, dat het geen dodelyke wonde zal wezen. Kapitein *Carberry* voegde daar by, dat hy kort daar aan door een Schip uit *Nieuw-Engeland* voorzien was van een Donderbus en van eenige yzere Kettingen, waar in zy de Turken hadden gesloten, en dat zy toen 't Roer gewend en cours na *Portsmouth* gezet hadden, enz. Deze verklaring van den Kapitein is in de tegenwoordigheit van den Major geschied, die een Verhaal daar van aan de Regering gezonden heeft.

Niettegenstaande te menigmalen proeven genomen zyn om een Doortocht na *d'Oostindiën* door *'t Noorden* te vinden, en telkens onverrichter zake hebben moeten te rugge keren, zo is nochtans dien iever niet verflauwt, om dat andermaal t'onderstaan, gelyk de *Russen* door eenen anderen weg zoeken te doen, alswe in ons voorgaande stuk, *I. Deel*, *pag.* 2 gezien hebben; zo hadde Kapitein *Ellis* die op de Schepen de *Dobbs* en *California*, tot het ontdekken eener Noord-West-Passagie door de *Straat Hudson* na *Oost-Indiën*, voor twee Jaren uitgezonden, als Agent gefungeerd hadt (*), nu door den Admiraal *An-*

(*) De laatste Tocht, in den jare 1746 en 1747, ter ontdekking van een Noord-Westelyken Doortocht na de *Zuid Zee*, welke door eene Beloning van 20000 p.

Anson en eenige andere Heren geëxamineerd, en zeer capabel bevonden; zulks dat hy van den Koning een Commissie bekomen heeft, om met 1750. *January.*

20000 p. Sterl., by 't gelukken van dien Aanslag, door 't Parlement wierd aangemoedigt, en de Kapiteins eene Beloning van 500 pond, de Stuurlieden 200 pond, ook d'Onder-Officieren en 't Volk na hunner bedieningen zekere Beloningen wierden toegelegt, zakte de gemelde Schepen den 10 *Mey* 1746 de Rivier af na *Gravesend.* Den 31. dier maand geraakte die Schepen in volle Zee, en zeilden met die van de Compagnie van *Hudsons-Baay* te zamen achter *Engeland* en *Schotland* om tot aan *d'Orcadische* Eilanden, daar zy van de Compagnies Schepen afscheidden.

Op den 27. *Juny* vervielen zy in 't Ys op de hoogtte van 58 Graden en 30 Minuten, ten Oosten van Kaap *Tarewel* in *Groenland.*

Den 5. *July*, naderde de Schepen aan d'Ysbergen, die men dicht omtrent *Hudsons-straat* vind.

Den 8. quamen zy aan de *Resolutien-* Eilanden. Van daar aan de *Savage-* of *Wilden-*Eilanden. Den 13. vervielen zy in eene menigte van Ysvelden, en daar van bevryd, stevenden zy de *Hudsons-straat* in en staken Westwaarts over.

Den 16. *Augusty* kregen zy *'t Marmer-*Eiland in 't gezicht, en wendden na *Port-Nelson*, en quamen den 25. omtrent de Gronden van die Rivier, meende aldaar over te Winteren, doch veranderen ende deden zulks in de *Hayes-*Rivier.

Den 26. *September* geraakte zy van alles klaar om aldaar te verblyven. d'Overwintering duurde tot den 15. *Juny* 1747, geraakte in 't einde dier maand in volle Zee, stevenende Noordwaarts aan, langs de Westkust van *Hudsons-Baay*; in welke Tocht voorviel, ,, dat de Naaldens van 't Compas alle hare ,, Zeilsteens kracht verloren ". Zy deden hun best om dit te herstellen; maar vruchteloos, en bevonden dat zulks aan de koude moest toegeschreven worden; want toen zy ze in een warmer plaats braghten, begonnen de Naaldens weder te werken.

Zy zeilden met de *Resolutien* voort tot aan *Nivells-Baay*, welke zy inliepen, en raakten den 8. *July* op een Rif van Stenen. Zy onderzochten en kregen waarschynlykheit dat daar een Doortocht na den Westelyken *Oceaan* kon gevonden worden. Die Rivier legt ten Westen van de *Hudsons-Baay* op 64 Graden Noorder Breette, doch vonden die niet; nadien die Rivier, hoe hoger komende hoe smalder wierd. Evenwel houdt de voorgemelde Heer *Ellis*, uit wiens schryven dit bekort Extract gemaakt is, staande, dat aldaar de mogelykheit van een Doortocht te vinden is.

De Kapiteins der bovengemelde Schepen, waren byzonderlyk gelast om de *Wager-Straat* of *Baay* t'onderzoeken. Deze legt op 65 Graden en 23 Minuten Noorder-Breette. Maar 't ging daar als met de *Nivelles-Baay*, want hoger komende, stuitte dezelve, en vonden niet anders dan onvaarbare kreken. Vervolgens stoegen by een Scheeps-Raad voor om 't andermaal in de *Wager-Baay* t'onderzoeken, maar zulks afgeslagen zynde, Retourneerde en quamen den 14. *October* behouden in de Haven van *Jarmouth*, na een Tocht van een jaar, vier maanden en zeventien dagen gehadt te hebben.

1750. *January.* met 3 Oorlochs-Chaloupen als Chef d'Esquader derwaarts weder onder zeil te gaan, en de gedane ontdekkingen te perfectioneren en met nieuwe te vermeerderen. Wy wenschen hem beter succes, dan de Jood *Raphaël Levi*, voornaam Wis- en Landmeet-kundige te *Hanover* in de gepasseerde maand te *Londen* gehadt heeft.

Die was aldaar gekomen, om eenige zyner Ontdekkingen aan de *Koninglyke* Societeit bekend te maken, dewyl hy zich verbeelde, *de lengte van Oost en West* uitgevonden te hebben, door middel van een Konst-Tuig, en daar door 't zelve duidelyk aan te tonen, achtervolgens 't Gevoelen van den Heer *Huigens* en den Heer *Halley*. Vervolgens op ordre van de Regering door verscheide ervarene Wis- en Sterren-kundigen geëxamineert zynde, wierd zyne ontdekkingen bevonden niets anders te wezen, dan 't geen in vorige tyden reets te meermalen, door verscheide *Engelsche* Wiskonstenaars aangetoond was; waarom men hem weder heeft te rugge gezonden, na dat de Regering hem een kleine somme geldts, ter goedmaking zyner Reiskosten hadde doen en laten aantellen.

Den 9. dezer wierd te *Londen* bekend gemaakt, dat die van *d'Oost-Indische* Compagnie den 6. *February* aanstaande eene Uitdeling zullen doen van 4 per Cent; die van de *Zuid-Zee*-Compagnie den 20. *February* een Uitdeling van 2 per Cent; die van de *Nieuwe Zuid-Zee*-Annuiteiten den 11. *February* een Uitdeling van 2 per Cent, en die van *'t Equivalent* den 28. dezer een Uitdeling van 2 per Cent.

Zyne Majesteit van *Pruissen* hadde den laatste passato aan de Bank doen betalen drie jaren Interesten op 't overschot van 't Kapitaal van de Lening op *Silésien* tegen 7 per Cent, 't welke den 10. *July* 1743 verschenen waren.

De *Fransche* Regiments-Quartiermeester *Meynier*, welke over eenigen tyd met de Regiments Casse na 't Eiland *Yersey* gevlugt was, wierd in de gepasseerde maand, door den Marquis *de Mirepoix*, Franschen Ambassadeur, vermits een aan den Hertoch van *Bedford* overgeleverd Memoriaal, gereclameerd; doch alzo 'er tusschen de twee Natiën geen Cartel subsisteerd, zal de voorschreve Deserteur niet uitgeleverd worden. Dat Ryk verlatende, stekenwe over na *'t Fransche*.

VRANKRYK. MEN is te *Parys* met d'Uitschryvings *Bulle* van den Paus, hier voren op *pag.* 20 gebraght, wegens *'t Jubile* van 't (*Roomsche*) Heilig Jaar, niet al te wel in zyn schik; weshalven men wil, dat het onderzoek van die *Bulle*, tot de volgende Vergadering der Geestelykheit in dat Ryk opgeschort blyft, 't geen gelegenheit gaf tot verscheide Gissingen en Redeneringen, en by ons Nieusgierigheit wat 'er op gezegt werden zal.

Zyne

Zyne Majesteit in 't midden van de gepasseerde maand *November* op 1750.
de Jagt zynde, deed een schoot op een wild Zwyn, 't welk zeer *January.*
groot was, en meer dan 10 jaren oud geoordeeld wierd; dit Dier de pyn van zyn quetzuur voelende, maakte een beweging om met alle verwoedheit op den Koning aan te vallen, maar een Piqueur, dewelke zich by zyne Majesteit bevond, wist, hoewel niet zonder groot gevaar van zyn eigen Leven, vermits hy van zyn Paard viel, dien aanval af te weren, terwyl de Koning door een twede schoot dat Dier ter neder velde.

Den 16. passato omtrent *Versailles* op de Jagt zynde, hadt het ongeluk van zyn Paard te vallen, doch 't geluk van zich niet merkelyk daar by te bezeren.

Den 29. wierd te *Parys* een Arrest van den Raad van Staten des Konings gepubliceert, behelzende een bevel „ wegens d'Ontheffing of „ Bevryding van alle inkomende rechten op d'ongesponne Wollen, „ Kattoenen, onbereide Vlas en Hennip, gesponnen Kemels- Geite- „ en Bokken-Hair, komende van buiten 's Lands in dat Koningryk, „ of van d'eene Provintie na d'andere vervoerd wordende, te begin- „ nen met den 1. dezes maands *January* 1750".

In deze maand hadt de Hertoch van *Chauines*, President van de Koninglyke Academie, te *Choisy* aan den Koning gepresenteert den Heer *Pereyre* (zie 't laatstvoorgaande *Deel pag.* 190) met deszelfs jongen Leerling den Heer van *Azy d'Etavigny*, die *doof en stom geboren*, maar nu twee Jaren lang onder d'Instructie van den gemelden Heer *Pereyre* om te leren lezen en spreken geweest is; de voornoemde jonge Heer, die nu byna den ouderdom van twintig Jaren berykt, had d'Eer van aan den Koning een Compliment af te leggen, 't welk hy zeer distinctelyk uitsprak, en hy las ook verscheide Regels in een Boek, 't welk hem by geval in de hand gegeven wierd, waar over zich de Koning niet genoeg konde verwonderen, te meer toen zyne Majesteit zach, hoe geschiktelyk dezelve zo wel sprekende als schryvende wist t'antwoorden op verscheide Vragen, die hem in geschrift overhandigt, ofte ook door zynen Meester, dewelke zich door middel van een *Alphabet* op de *Handen* (en *Vingers*) byna even zo snel als door wezendlyke woorden deed verstaan, gedaan wierden. 't Laatste is bekend omtrent *doofgewordene* menschen; nadien de Tekens op Handen en Vingers een A. B. C. uitmakende, door den Doven of Stomgewordene gespelt zynde, een denkbeeld der hen mede te delen zaken erlangt.

Men is thans alom met meer iever bezich om Recruten te werven, dan men in 't hevigste van den gepasseerden Oorloch was. Daar en tegen konnen d'In- en Opgezetenen de Vruchten van den laatst geslo-

1750. January. ten Vrede, in vele Steden en Provintien noch niet gewaar werden: Om dat de Commercie noch blyft in den zelfden quynende staat, als te voren; 't Geld even Schaars en de Leeftochten even duur: Waar van daan d'oudste Menschen in *Parys* niet heugde, dat zo vele fraaje Heerlykheden in den omtrek van die Stadt en zo vele Huizen in dezelve te Koop gestelt en, om zo te spreken, voor minder dan de helft van de waarde verkogt zyn, zo als in deze maand geschiede. Ook gaat 'er nier eene nacht zonder Moorden en Diefstallen voorby, zynde noch onlangs de Heer *Giradot* in zyn Kamer vermoord gevonden, zonder dat men den Dader tot nu toe heeft konnen ontdekken. Daar en tegen worden de *Protestanten* in *Daupbiné Languedocq* enz. in d'Oeffening van hunne Religie weinig of niet gehindert. *Dat is prysbaar!*

De *Fransche* Academie staat in hare Vergadering van den 26. der aanstaande maand *Augusty* de Prys van Welsprekendheit, door wylen den Heer *Balzac* gefundeerd, uit te delen, en heeft ten dien einde tot Voorwerp gesteld: *In hoe verre een wys Man op d'oordelen der Menschen acht te slaan heeft*; overeenstemmende met de Woorden der Heilige Schriftuur: *Beproefd alle dingen: behoud het goede*, I. Thess. 5. vs. 21. De Prys van de Poëzy, door den Graaf van *Clermont-Tonnerre*, Bisschop van *Noyon*, gefundeerd, zal dien dag ook gegeven worden; hebbende 't voorschreve geleerde Genoodschap tot Voorwerp van dezelve opgegeven: *Dat de schone Wetenschappen en Geleerdheit even zo veel tot de Glorie van Lodewyk den XIV. hebben gecontribueert, als deze tot derzelver vordering gecontribueert heeft.* De Prys van de Poëzy, door den Heer *Gaudron* gefondeerd, en wiens Voorwerp voor deze reis zyn zal: *De Talenten worden door niets meerder dan door de Zucht tot Glorie aangezet*, staat dan insgelyks overgeleverd te worden. d'Academie van *Soissons*, die op den 25. der toekomende maand *Mey* voornemens is te vergaderen, zal ter zelven tyd een Prys van Welsprekendheit, *des Konings Glorie, door 't geven van de Vrede aan Europa verkregen*, tot voorwerp hebbende, na verdiensten adjudiceren.

Zedert 't einde van 't voorgaande jaar zyn te *Parys* meer dan *dertig* Zoorten van *Almanakken*, van dewelke sommige met zeer fraaje Geschiedenissen, maar andere niet dan met Schimp- en Hekel-Digten opgevuld zyn, in 't licht gekomen; d'Auteurs van de laastgemelde zyn zo verre van 't Spoor der Bescheidenheit afgeweken, dat de Koning zich genoodzaakt heeft gevonden, om 't debiteren en verkopen van twee derzelve te verbieden, voerende d'eene tot titel: *Historische Almanach voor 't Jaar* 1750., en de twede *d'Almanach der Prinssen en Edellieden.*

Onder

Onder de verscheide snode archgeliftigheden waar mede die Natie, boven andere, bezwangert gaat, is een blyk in 't volgende geval; waar door niet alleen particuliere Personen, maar zelfs Staatkundigen, ja! *Roomsche* Geestelyken in slaap gewiegd zyn. 1750. *January.*

„ Een jong Meisje den 28. passato, Zondags, onder 't celebreren „ der Misse in de Kerk van *St. Stephanus du Mont* komende, wierd, „ over al 't geen zy daar zach, zo zeer ontsteld, dat zy zich aan een „ zeker Persoon geaddresseerd hebbende, aan dezelve zulke onge- „ woonlyke vragen deed, die hy niet wel beantwoorden kon, en daar „ op van dezelve tot den Curé gebraght zynde, dewelke ze verschei- „ demaal ondervraagd hebbende, verders na den Generaal Lieutenant „ van de Policie braght, alwaar men van haar niets meer ontdekken „ kon, dan dat zy op den avond de Deur van 't Huis open gevonden „ hebbende, zonder te weten waar zy na toe ging, in dat grote Huis „ (de *Kerk*) waar men ze gevonden had, gegaan was, en dat uit het „ Venster van de Kamer, waar ze gelogeerd was, niets dan eenige „ Toppen van Bomen konden worden gezien, dat zy in dat Vertrek „ met een Manspersoon, dien zy *Papa* noemde, en met haar Zuster „ huis hielde; dat die Persoon vele Degens en Houwers en een grote „ quantiteit van Orologien had, en nooit als des avonds uitgong en „ voor de Morgenstond t'huis quam: Men presumeerde, dat die Mans- „ persoon een Dief was, dewelke 't gemelde Meisje zedert deszelfs „ tedere Jeugd hadt opgevoed, zonder aan 't zelve eenige andere „ begrippen, dan die tot zyn gewoonlyke Levenswyze betrekking „ hadden, gegeven te hebben; 't Meisje wierd na 't Klooster van *St.* „ *Genoveve* tot op nadere informatie gebraght.

„ Na eenige dagen in dat Klooster geweest te hebben verzocht zy „ om daar uit gelaten te worden, als verlangende weder na haar een- „ zaam leven, dewyl zy den gantschen dag, door den toevloed van „ vele Nieusgierigen byna geen oogenblik rust hadt. Hier op wierd „ besloten haar onder een Escorte van een Detachement Granadiers „ tot 4 of 5 Mylen verre rondom *Parys* te leiden, om te zien, of zy „ haar oude woning mogelyk mocht wedervinden en kennen, ten ein- „ de den Straat-rover te vatten, die haar zo lang had opgesloten ge- „ houden. Doch 't duurde geen 10 dagen of 't bedrog wierd ontdekt, „ en wel door zekere Brief dien zy aan haar Vader geschreven, en „ waar in zy hem bekent gemaakt hadt hoe veel gelds zy reets gepro- „ fiteert hadde. Deze Brief had zy aan een Jongeling, op wien zy „ zich vertrouwde, gegeven, om dien haren Vader, die een vreem- „ de *Marskramer* was, ter hand te stellen; doch de Jongeling braght „ denzelven aan een der Heren van de Regering, waar door haar ge- „ speelde Rol een einde kreeg, en 't Geld ten behoeve van den Ar-

1750. *January.* „ men in beslag genomen wierd. Zedert was dat Meisje na *Saumur*, „ een Stadt aan de *Loire*, in de Provintie *Anjou*, in een Klooster van „ zogenaamde, Geestelyke Dochteren gebragt". Dat Ryk verlatende, dalenwe af na *d'Oostenrykscbe* Nederlanden.

NEDERLANDEN. 't WAS des Nachts tusschen den 15. en 16. passato, dat *de Goude en met Juwelen versierde Kroon*, welke *'t Vrouwen-Beeld*, in de Kerk van de *Vrou van Halle*, drie uuren van *Brussel* leggende, *op 't Hoofd badde, gestolen wierd;* wordende de waarde op 30000 *Floreinen* geschat (*).

Hier voren gezien hebbende, hoe dat men in *Italien*, *Spanjen* en *Zweden* Wegen en Vaarten aanlegt, zo hadt de Magistraat van *Brussel* van de Staten een Octroy verkregen om een Canaal te maken van *Leuven* af tot aan de *Schelde*. De Straatweg van *Halle* voornoemd na *Enguien* is mede geoctrojeerd, en men is reets bezich het Terrein, met houte staken af te perken: Die van *Aatb* hebben daar op Gedeputeerden na *Brussel* gezonden, ten einde om een dergelyke Weg van hun Stadt tot aan *Enguien* voorsz. te mogen leggen: *Aatb* zoude daar by profiteren, en de Weg van *Gent* na *Ryssel* van minder nut zyn, alzo de Weg van *Aatb* na *Ryssel* meer dan 5 Meilen daar door verkort en aan 't Publicq groot gemak veroorzaken zoude.

Den 7. passato wierd de Priester van 't Dorp *Helpen*, 2 uuren van *Brussel* leggende, op ordre van 't Gouvernement in de Gevangenis dier Stadt gebraght, alzo dezelve den *Franschen* als *Spion* hadde weten te *belpen;* datze verscheide Paarden der *Oostenrykscbe* Ruiterye en andere, in den voorgaanden Oorloch, opligtede ende met zich wech voerden. Den 26. dezer ontfing hy deswegens zyn Vonnis, waar by hy *voor den tyd van 26 jaren uit den Lande gebannen wierdt.* Dat is zeer gracieuselyk!

De Baron van *Abayez* uit het Hertochdom *Limburg*, in de gepasseerde maand, onder een Escorte van 40 Man op 't Fort *Monteray* op suspitie

(*) Dat is *'t allergrootste Wonderwerk*, 't geen dat toegeschrevene *Miraculeuse* Beeld ooit of ooit gedaan heeft. Want alle de *Miraculen* van dat *Beeld*, worden slegts door Getuigen, die feilen konnen en misleid, ja! bedrogen worden, gestaaft en den Volken als ware Gebeurtenissen opgedrongen: Dat *Beeld*, ter hunner beschaminge, zelfs betoond, dat al 't zelve Fabuleus, verzonnen en loutere Bedriegeryen zyn; nadien *'t baar Kroon heeft laten stelen*, zonder 't zelve te konnen beletten.

fuspitie van eenige Moorden gedaan te hebben, gebraght zynde, is in deze maand na 't Kasteel van *Antwerpen* geëscorteert: Men zal aldaar zyn Proces Crimineel opmaken; voor 't overige is de Beschuldigde een Edelman, die een jaarlyks inkomen van 40000 Floreinen bezit. 1750. *January.*

Den 28. dezer wierd te *Brussel*, de *Verjaardag* dat de *Franschen* die Stadt ontruimde, gevierd: 't Stadthuis nevens de meeste Huizen van de groten en particulieren waren geillumineert. 't Hadt zyn reden; nadien zy niet minder zullen geheugen, dat zy 'er geweest zyn, schoon met blydschap ontfangen, als daar zy ongenodigt gekomen waren.

Komende in D'UNIE, zo hadt de Marquis *del Puerto*, Extraordinaris Ambassadeur des Konings van *Spanjen*, aan Haar *Hoog Mogende* kennisse gegeven, dat de Koningin der *beide Sicilien* van eene Prinsesse bevallen was, waar op zyne Siciliaansche Majesteit deswegens van Haar *Hoog Mogende* by Missive gefeliciteert is.

Zyne Majesteit van *Sardinien* aan Haar *Hoog Mogende* by Missive kennisse gegeven hebbende van 't voorgemelde, gesloten Huwlyk tusschen deszelfs Erf-Prins den Hertoch van *Savoyen*, en de Spaansche Prinsesse *Dona Maria-Antoinetta*, was zyne Majesteit weder by Missive door Haar *Hoog Mogende* gecomplimenteert geworden.

Den 20. dezer, hadden Haar *Hoog Mogende*, op 't Voorstel van zyne *Doorl. Hoogheit*, den Prins *Erf-Stadthouder*, den Heer Mr. *Jan de la Bassecour*, twede Griffier der Griffie van Haar *Hoog Mogende*, aangesteld tot Raad en Thesaurier-Generaal van *d'Unie*, in plaats van wylen den Heer *van der Does*, vervolgens den Heer en Mr. *Hendrik Fagel* alleen tot Griffier aangestelt zy.

't Was den 7. dezer, dat de Heren Gedeputeerden van de *West-Indische* Compagnie dezer Landen, in elf Koetzen uit hun Logement aan 't Hof quamen, in eene plechtige Audientie aan zyne *Doorl. Hoogheit* den Prins *Erf-Stadthouder* in een kostbare Goude Doos 't DIPLOMA overleverde, waar by dezelve tot OPPER-GOUVERNEUR GENERAAL van de *West-Indien* en d'onderhorige Colonien verklaard wierd; waar na die Heren weder op gelyke wyze na 't Logement keerde.

d'Administratie der Justitie, den Grondzuil en vastigheit van alle gereguleerde en gedisciplineerde Volkeren zynde, zo is aan d'andere kant, *'t besnoejen* der processen, zo in de lankwyligheit als in d'uitgebreidheit, 't naaste Middel om kort en goed recht te doen, mitsgaders den *Armen* of *ongelukkige Pleiter* 't zyne te laten toekomen: Daar anderzints, den Rechter, in 't nazien der stukken, zyn tyd nodeloos verspilt; gene spoedige Decisien kan geven, en ondertusschen den *Ar-*

1750. *January.* *men pleiter*, menende by eene voordelige Sententie wat te trekken, zyn geldtje met de *Liquidatien* der *Practizyns Rekeningen* ziet éclipseren. Waarom in verscheide Ryken en Staten, als *Pruissen*, *Wenen*, *Saxen* en elders, die onbetamelyke *Heb-* en *Rekzucht* reets is besnoeid en zekere Bepalingen voorgeschreven zyn: Gelyk noch al te wenschen, en noch te hopen zy, den Lande meerder Rust genietende, dat het zelve in ons *Vaderland*, tot welzyn van zo vele *ongelukkige Pleiters*, als dagelyks ondervonden werdt, geintroduceert mochte werden.

't Hof van *Holland* die alzints onbetamelyke *beblust* en *rek-practycq*, voor 't een en 't ander zeer schadelyk oordelende, hebben tot Welwezen van *d'Administratie der Justitie*, doen publiceren, 't volgende

R E G L E M E N T:

ALzo 't Hof van *Holland* meer en meer ondervind, dat in 't extenderen van allerlei Requesten aan de voorschreven Hove wordende gepresenteerd, in 't extenderen der middelen van d'Actens Judicieel, en byzonder ook in de Schrifturen van Rechten die men noemd *secrete Schrifturen*, door verscheide Advocaten voor denzelven Hove postulerende, of andere Opstelders derzelve, worden begaan grote excessen van langwylligheit in 't gene men korter en klaarder zoude konnen voorstellen, dat mede vele Pleidoyen voor denzelven Hove worden gedaan met onnodige en tædieuse uitgestrektheit, en dat ook in gebreke word gebleven, om de *secrete Schrifturen* op zyn tyd onder den Hove te leveren, „ strekkende alle 't zelve tot merkelyke ondienst van de „ Justitie, en tot grote schade en nadeel van der Advocaten eigen Clienten, „ derzelve Partyen, mitsgaders van andere, die expeditie van Justitie in hare „ zaken voor denzelve Hove hangende solliciteren en verlangen":

ZO IS 'T, dat het voorschreve Hof daar jegens willende voorzien, by renovatie en ampliatie van deszelfs Ordre en Reglement in dato den 12. *November* 1727, by deze aan alle Advocaten en Procureurs, Opstelders van zodanige Requesten, Actens Judiciel, en *secrete Schrifturen*, en voor denzelven Hove practiserende, waarschouwd zich te wachten van in dezelve Requesten te brengen positiven van zaken notoirlyk niet relevant zynde tot het einde, waar toe dezelve Requesten tenderen, mitsgaders zich te wachten van in dezelve Requeste in 't brede uit te schryven eenige Instrumenten, waar van in dezelve Requesten word mentie gemaakt, en van dewelke een kort Recit van dat gene, daar 't op aan komt, genoegzaam, klaarder en minder kostbaar is, en 't zelve mede t'observeren in d'Actens Judicieel en in de *secrete Schrifture*, mitsgaders noch in de *secrete Schrifture* zich te wachten van in 't Brede te repeteren den inhouden van 't gene in d'Actens Judicieel staat geposeert, of te poseren eenig nieu feit, waar van Party ten Processe gene communicatie is gegeven, of te maken onnodige allegatien van Wetten of Doctoren op Poincten, waar van de Rechtsdoctrine zelfs, of d'applicatie derzelve op 't geval in questie niet word vereischt; bevelende de respective Advocaten 't zelve mede na te komen in alle Pleidoyen, zo in den Rade, op de Rolle, als verder

voor

1750. *January.*

voor Heren Commiſſariſſen van denzelven Hove, en zich in dezelve Pleidoyen, zo veel doenlyk is, te bekorten; zullende 't Hof accuratelyk examineren, hoe veel als onnodig geſchreven of gepleit behoort te worden verworpen, en 't zelve als dan doen aantekenen onder d'uit te gevene Actens van diſpoſitien van den Hove, die geen gevolg van Proces hebben, en ingevalle van Procedures onder d'uit te gevene *Dicta* der Sententien, zonder dat meer, als invoege voorſchreve zal zyn aangetekend, naderhand in de declaratien tot laſte van de Clienten, of hare Partyen in de koſten wordende gecondemneert, zal mogen worden geſtelt, of door denzelven Hove zal worden geadmitteert, zullende ook 't gene voor 't decideren der zaken door de Clienten meer, als voorſchreven is, zoude mogen zyn betaald, aan dezelve moeten worden gereſtitueert of goed gedaan, en zal daar en boven, indien de langwyligheit of nodeloze extenſie al t'exceſſif is, d'Advocaat of Procureur gecondemneerd worden in een Ypocras ter arbitrage van den Hove.

Adverteerd en waarſchouwd wyders zo d'Advocaten als Procureurs, dat, zo wanneer in eenig Proces, na wederzyds te hebben gediend van Acten en Munimenten, aan d'eene zyde de *ſecrete Schrifture* is geleverd, en dezelve aan d'andere zyde manqueert, daar van aan den Procureur, wiens *ſecrete Schrifture* manqueert, zal worden kenniſſe gegeven, en aanmaning gedaan, om zyne *ſecrete Schrifture* ten ſpoedigſte te voegen by zyne gefurneerde Stukken, en dat van dien dag der aanmaninge aantekeninge ter Furneerkamer zal worden genomen en drie maanden na den zelven dag geen reguard meer zal worden genomen op 't manquement van zodanige *ſecrete Schrifture*, maar de zake zonder andere advertentie zal worden afgedaan, zonder dat ook na dien tyd eenige Requeſten *in Judicio* tot productie van nieuwe Stukken zullen worden geadmitteert, of eenige diſpoſitien op zodanige Requeſten zullen worden gedaan, ten ware dat wegens de manquerende Party na gemelde waarſchouwing by Requeſten aan den Hove gepreſenteerd wierden, waarom men aan die zyde met het doen van nieuwe Productie, of 't inleveren der *ſecrete Schrifture* binnen de drie Maanden niet zoude konnen gereed zyn, en de redenen daar toe zo æquitabel en billyk zouden mogen werden bevonden, dat het Hof daar uit quam te zien, dat het verzoek van verder uitſtel niet was gepractiſeerd om eenig onbehoorlyk dilai te zoeken, zullende anderzints, wanneer de zaken, zonder *ſecrete Schrifture* worden afgedaan, d'Advocaten of Procureurs, door wiens ſchuld het manquement veroorzaakt is, in een Ypocras ter arbitrage van den Hove worden gecondemneert.

Aldus gedaan en gereſolveerd by de Heren en Mrs. *Johan de Mauregnault*, Præſident, *Petrus Moris*, *Pieter Graafland*, *Carel Vitriarius*, *Johan Diderick van Slingelandt*, *Pieter Meerman*, *Wigbold Slicher*, *Jacob Arent van Waſſenaar*, Here van Hazerswoude, en *Samuel Gilles*, Raden in den voorſchreve Hove, den 14. *January* 1750. en gepubliceerd op de Rolle den 19. *January* 1750.

(*Onderſtond*)

In kenniſſe van my

(*Was getekend*)

R. v. BLEISWYK.

KO-

1750. *January.* KOMENDE tot het beruchte, en niet min onverwachte geval der opſtand verwekkende zoort van *Haarlemiten*, in 't laatſt der voorleden Jare ſmeulende, en met het begin dezer Maand in Vuur en Vlam uitgeborſten.

Wy hebben gezien, om van andere Provintien niet te melden, hoe dat het *Vuur* ter *afſchaffinge der Pachten* uit *Leeuwarden* overgekomen, zich *allereerſt*, ter Stede *Haarlem*, (*Gedenkboek* 1748, I. *Deel*, *pag.* 292.) nederzettede, en van daar in eenige Steden onzer Provintie overvloog. Maar ook, hoedanig, de *Verpachtinge* vernietigt werdende, een algemeen genoegen gezien en beſpeurd wierd.

Ondertuſſchen was 't van velen hun ſmaak, te leven *zonder Schattinge te betalen*, of zich *daar door te verryken en Capitalen te vergaderen*: Maar wanneer *'t Proviſioneele Furniſſement*, en de daar op volgende *Tauxatien* gezien wierden, was door den *Troulozen*, *Gierigaart* en *Quaadmenende* aanſtonds den *Alarm Klok* geluid, om zich deswegens te Wapenen. Zie 't voorgaande *Stuk* I. *Deel*, *pag.* 225 & *ſeqq.* mitsgaders het II. *Deel*, *pag.* 75.

Midlerwyl bleef het over al ſtil, *Gemor en Geknor ſchade niet*, gedeeltelyk en meerdere betalinge wierden in alle onze Steden en ten platte Lande gedaan; doch dat gemelde zoort van *Haarlemiten*, noch zo ras niet konnende vergeten, hoe voordelig 't was *niets te betalen*, of verre beneden de *Tauxatien*, ofte wel by *Collecte* 's Lands Impoſten *precis* te moeten voldoen, waren in den voorleden jare al vroeg op de Been, om *'t Hoge Wys Beſluit* van den *Staat* dezer Lande en zyne *Doorl. Hoogheit* te corrigeren ofte wel te dwarsbomen: Menende, van daar zo wel af te zullen komen, als by d'eerſte Revolte geſchied was: Maar ook teffens vergaten hoe 't de moedwillige Schutterye te *Leiden* vergaan was, noch merkte op die Gulde ſpreuk:

Felix quem faciunt aliena pericula Cautem.

Dat is:

Hy ſpiegelt hem zacht, die zich aan een ander ſpiegelt.

Dat voor af hebbende doen gaan, komenwe ter zake. In de gepaſſeerde Zomer brak 't misnoegen over de *Tauxatien* en *Collecten* ter Stede *Haarlem* al uit; vervolgens zach men Pasquillen op de Magiſtraats Regering verſpreiden: In een derzelven wierdt Burgemeeſteren geraden *hun Teſtament te maken.* Een ander verbeelde, *een Billet eener aanſtaande verkoping van een grote en keurlyke partye Wynen*, die men voorgaf, hoewel tegens de Waarheit, *by zommige voorname Lieden*,

met

met name daar genoemd, *in ongewone menigte kortelings ware Ingeslagen.* Ja! 't ging zo verre, dat men hier en daar Billets dede aanplakken, waar in, onder anderen, stond: *Dat 's Lands-Middelen by Collecte in te vorderen, was tegens de zin van zyne Hoogheit, en strydig met de Belofte van deszelfs Minister den Baron van Grovestins.* Daar door vermeerderde 't misnoegen van zommigen, zonderling *Roomschgezinde*, die, wegens 't bovengemelde *Provisioneel Middel*, noch niets betaalt hadden, nu zagen en bevonden, dat zy zouden moeten voldoen. 1750. *January.*

De Magistraat te recht beducht zynde, dat dat Vuur wederom ontglimmende, *want het raakte de Beurs!* den *Groten Afgodt* by velen! eenen vreeslyken Brand veroorzaken zoude, deden een Brief van dien *Doorl. Prins* openbaar maken, waar in aan d'eene zyde ernstig beval met d'Executie tegen d'Onwilligen voort te varen, en aan d'andere zyde de Collecte te maintineren, den Inhoud was als volgt:

Erentfeste, Wyze, Voorzienige, Onze Lieve Byzondere!

DEwyl wy tot ons overgroot ongenoegen geinformeerd worden dat 'er zommige qualyk geintentioneerde Ingezetenen binnen UE. Stadt zouden onwillig zyn om de Provisionele Tauxatie in plaatze van d'afgeschafte Pachten, te betalen, ja! zelfs zouden voorgeven, *dat ze d'Executie van die zouden trachten tegen te gaan*, en dat 'er wyders onbetamelyke discoursen zouden gevoerd worden, om de vastgestelde Collecte hatelyk te maken, met bygevoegde bedreigingen, *om de Personen, die tot de Collecte gedispicieert en aangestelt zyn, af te schrikken*, niet tegenstaande de Collecten onder anderen door ons aan Haar Ed. Gr. Mogende zyn geproponeerd, om op die wyze af te snyden de vexatien, die onder de Pachten veel plaats hebben gehad; zo hebben wy gemeend niet te moeten stilstaan van UE. op 't allernadruklykste by dezen te recommanderen en aan te bevelen, om volgens Eed en Plicht de hand te houden dat de Tauxatie richtig geïnt, en de vastgestelde Middelen van Collecte na behoren geïntroduceert worden, en wyders de nodige zorg te dragen, dat tegen d'Autheurs van zodanige oprorige discoursen, als hier voren gemeld is, ten naaukeurigsten worde geinquireert, en ten rigoureusten geprocedeert.

Waar mede

Erentfeste, Wyze, Voorzienige, Onze Lieve Byzondere, Wy UE. bevelen in Gods Heilige Protectie, UE. goedwillige Vriend,

(Was getekend)

PRINCE D'ORANGE en NASSAU.

's Gravenhage den 26. *December* 1749.

Ter Ordonnantie zyner Hoogheit

J. DE BACK.

Dien Brief wierd den 27. dito achtervolgt, met deze

PUBLICATIE:

DEwyl myne Heren van den Gerechte der Stadt *Haarlem*, tot groot ongenoegen en met verwondering, ter kennis is gekomen, dat eenige quaadwillige en baatzoekende Menschen zich niet hebben ontzien aan te plak-

1750. *January.* ken of te doen aanplakken zekere Pasquillen, quetzende d'Eer en Digniteit der Heren van den Magistraat, en daarenboven zoeken tegen te gaan 't goede oogmerk van de Collecte, in plaatze van d'afgeschafte Pachten zullende worden geintroduceerd, den goeden Ingezetenen dezer Stadt inducerende als of de gemelde Collecte zoude zyn tegen 't oogmerk van den Heer *Erfstadthouder*, ZO IS 'T, dat myne Heren van den Gerechte voornoemd daar in willende voorzien, en daarenboven de Heren Schout, Burgemeesters en Schepenen daar toe op huiden ordre en recommandatie van hoogstgemelde zyne *Hoogheit* ontfangen hebbende; by welke order hoogstgemelde zyne *Hoogheit* op 't nadrukkelykste aanbeveelt, om volgens Eed en Plicht de hand te houden, dat de Tauxatien in plaats van d'afgeschafte Pachten richtig geïnt, en de vastgestelde Middelen van Collecte na behoren worden geintroduceerd, en de nodige zorg gedragen, dat tegen d'Auteurs van zodanige oproerige handelingen en discoursen ten naukeurigsten worde geinquireerd, en tegen dezelve op 't rigoureuste geprocedeert; belovende een præmie van *vyf honderd Guldens*, die den zodanigen weet aan te wyzen dat in handen van de Justitie geraken, en van 't fait overtuigd worden, zullende des aanbrengers naem, des begerenden, worden gesecreteert.

Twee dagen daar na, te weten den 29. lieten de Heren van den Gerechte noch eene *Publicatie* doen, by hen den 27. bevorens gearresteert; strekkende, „ om de Burgers en Ingezetenen tot het betalen „ van 't door hen verschuldigde aan de Stadts Axcynsen en Recognitien ter handhavinge van de Stadts Finantie, Diaconie en andere „ Godtshuizen, aan te sporen, ende dat die penningen met *primo* „ *January* 1750, door daar toe gestelde Collecteurs of Gaarders zouden geïnt ende ontfangen werden enz".

Niet tegenstaande dat alles bleven die *Haarlemiten* persevereren by hun eerst opgevatte gevoelen, als nader uit derzelver Requeste blyken zal.

Een dag of acht voor 't eindigen van 't jaar 1749, hadt men een algemeen gerucht en geroep in de Stadt: „ Dat op *nieuwe-jaars nacht* „ een Wagen, en daar op een van *stroo* gemaakte *Collecteur* gestelt „ zynde, op de Markt stond verbrand te werden". Nochtans was 't dien nacht zo stil op die Markt, als in geen 25 jaren herwaarts gezien was: Gelyk het met *nieuwe-jaars dag* en volgende nacht even desgelyks toeging.

Maar vrydags morgens, den 2. dezer omtrent 7 uuren, quamen door de *Hout Poort* in die Stadt omtrent 60, andere zeggen 80, Dragonders te Paard, welke zich posteerde op de gemelde Markt: Doch na een kort verblyf die Stadt weder ontruimde. 't Zelve zo dra niet geschied zynde, of alles, om zo te spreken, geraakte in rep en roeren; die ***Belediging*** was te groot, hunne *Voorrechten* geschonden, en dier-

dierhalven hoorde men alom de *Trommels roeren*, en de *Brandklok* luiden: Daar op verſchenen d'acht Compagnien Burgers in de Wapenen op dito Markt, vervolgens de *Poorten* en *Slagbomen* ſloten, ende die met Burger-Wachten bezettede, zo dat niemant zonder hun Conſent, uit de Stadt konde gaan, of inkomen: Werdende de Burgers Capiteins, by vervolg, gedwongen, om daags eene Compagnie in de Wapenen te laten komen. 1750. *January.*

De Regering inmiddels vergaderende, lieten de Schutters in 't algemeen afvragen: *Tot wat einde en Oogmerk zy in de Wapenen verſchenen?* 't Antwoord was gereed en beſtond: *Dat men Militie in de Stadt hadde gezien; dat zy 'er weder konde inkomen; en zy zelfs in ſtaat waren, hunne Stadt te konnen bewaren.* Voorts zich by de Regering bezwaarde over eenige pointen ſtraks te melden. De Magiſtraat wel ziende, dat de Gemoederen aan 't giſten en gereed ter uitſpattinge waren, en dat tegens een onbezonne en onbezuisden en ongehoorzame Hoop gene redenen, hoe wichtig en overtuigend zouden gelden, bedachten een zeer *Politicque* Vond om alle onheilen voor te komen; met aan die Hoofden en andere te declareren: „ Dat aan hen den *Doelen* wierd vergunt om hunne gepretendeerde Bezwaarniſſen t'overwegen ende op te „ ſtellen; van ieder Compagnie een Man, als ſpreker, te verkiezen, „ en vervolgens dan met twee Heren uit de Vroedſchap zich na den „ *Hage* konden begeven, en hunne Demonſtratien, by Requeſte, aan „ zyne *Doorl. Hoogheit* preſenteren".

Toen draalde men niet lang; men hadt het *Conſent van de Magiſtraat*, en daar door oordeelde nu genoegzaam geauthoriſeert te zyn, om tegens de Placaten en Ordonnantien van den Lande te mogen aangaan. Men vergaderde dan; tot Middernacht was men bezich eer men 't eens konde werden, zo nopens d'acht Hoofden, als anders, en toen na den *Stadts* Drukker om 't zelve ſpoedig af te drukken, op dat de Gecommitteerdens daar van zoude werden verzien. Den inhoud beſtondt:

Aan zyne Doorl. Hoogheit den Heer Prinſe van Oranje en Naſſau, onzen zeer geliefden Erfſtadhouder enz. enz. enz. geven (met permiſſie van d'Ed. Gr. Achtb. Heren Burgermeeſteren der Stadt *Haarlem*,) d'Ondergeſchreven Gedeputeerden uit alle de Vaandels, en in name der gantſche Burgerye, op 't allerootmoedigſte te kennen:

Ten *eerſten*, verzoeken en ſmeken de Supplianten, dat zyne Doorl. Hoogheit zo goed gelieft te zyn, om te wezen *Opper-* en *Generaal Financier*, voor zo verre deze Stadt aangaat.

Ten *tweeden*, dat *de Collecte over de Middelen van Conſumtie enz. geheel moge* wor-

1750. *worden vernietigt, en in deszelfs plaats moge worden gesteld een ander dragelyk*
January. *Middel*, zynde dit ingevolge de Beloften van hun Ed. Gr. Achtb., de Heren Burgermeesteren, en van zyne Excellentie, den Heer Baron *Van Grovestins*, in den Name van UE. Doorlucht. Hoogheit aan ons gedaan (*).

Ten *derden*, dat d'Executien geheel en al mogen achterblyven, en eene Generale Doleantie moge worden toegestaan, op dat een iegelyk als dan na zyn vermogen en in conscientie zoude konnen betalen 't geen wy als getrouwe Onderdanen en Burgeren zullen nakomen.

Ten *vierden*, dat d'Officien mochten verkocht, of met zodanige Lasten ten behoeve van deze Stadt bezwaard worden, als UE. Doorl. Hoogheit tot nut en voordeel dezer Stadt zoude gelieven goed te vinden.

Eindelyk, verzoeken de Suppliantcn UE. Doorl. Hoogheit zo goed gelieft te zyn, om ons 't antwoord hier op in geschrifte tot onze verantwoordinge over te leveren.

(Was getekend)

Door acht Gedeputeerden, uit ieder Compagnie of Vaandel een.

Haarlem den 2. January 1750.

En gedrukt by de *Stadts-Drukkers Izaak* en *Johannes Enschede.*

De namen onder dat Request menageren wy te stellen. Alleen! dat zy waren van verscheide Neringen en Handwerken, als: Een *Drogist*, *Tabaks-verkoper*, *Kantwerker*, *Kleermaker*, *Timmerman*, *Wever*, *Twynmolenmaker* en een *Twynders* Knecht, onder welk een *Roomschgezinde* was.

Uit de Regering wierden gecommitteert, de Heren Burgermeester *Deutz*, Schepenen *Schuylenburg*, en de *Pape*, nessens den Pensionaris *Gilles*.

Den

(*) Wat van die Beloften zy, die uit de Natuur der Zaken onmogelyk waar konnen zyn, is ons in 't minste niet gebleken: Maar weten zeker, dat de *Haarlemsche* Schutterye, by hunne *generale Bezwaarnissen*, in de Maand *Augusty* 1748, aan onzen *Hoog Beminden Vorst* en *Prins* gedaan overleveren, zy op *Articul* 11. verzoeken: „ Eene afschaffing van Pachten van de gemene Middelen, en in plaatze van die een *Hoofdgeld*, NB. *of ander furnissement* t'introduceren". 't Antwoord door dien *Doorluchtigsten Vorst* daar op gegeven bestond" „ Op *het twede Articul*, rakende de verzochte afschaffing „ der Pachten der gemene Middelen, verklaren wy, dat by Placaat van Haar „ Edele *Groot Mog.* in dato den 26. *Juny* laatstleden, op onze propositie „ gearresteert, daar aan zynde voldaan, gene dispositie daar op nodig is". Zonder 't minste Declaratoir op het twede Lit van dat verzoek t'antwoorden, als wezende een Zaak die Staats-gewyze moeste besloten worden. Zie *Nederl. Gedenkboek* van dat jaar, II. *Deel*, *pag.* 139 en 141.

Den 3. dito 's morgens gingen de voorzeide acht Perfonen met twee Wagens na *'s Hage* op Reis. De voornoemde Wel Ed. Heren volgden omtrent een uur daar na in een Koetfe. 't Was 's avonds dat die Gecommitteerdens, ieder in 't zyne, in *'s Hage* arriveerde, waar op zich gezamentlyk na onzen *Vorst* en *Prins* begaven, doch geen Audientie verkrygende, wierden de *Burger*-Gecommitteerdens door den Baron *Heide* verzocht, *hun Request aan hem over te geven*, met toezegginge, *daar van aan zyne Hoogheit bericht te zullen doen en 's anderendaags om rapport te komen.* Hier op vergezelfchapte die Gecommitteerdens de Heren Vroedfchappen tot aan 't Logement der Heren Gedeputeerdens in de Staats Collegien der Stadt *Haarlem* op de *korte Vyverberg*, met intentie om aldaar mede hun verblyf en Nachtruft te houden: Doch die Heren Vroedfchappen hen demonftreerde, *dat in 't zelve* (voor zulke aanzienelyke Mannen) *geen gelegenheit was*, maar hen aanwezen een ander Logement op de *Hof-Cingel*, in de *Goude Leeu*, om aldaar op *Stadts kosten* te logeren en zich te defrojeren. Waar ter plaatze zy met een Bode dier Stadt begeleid wierden. 1750. *January.*

In dat Logement zynde, vergat men 't laatfte niet; want de Stadt moeft het betalen. De voornoemde Bode aldaar mede blyvende (apparent op hoge Ordre) tot over elf uuren in de Voornacht, vertrok van daar. Die Burger Gecommitteerdens, vermoeid van de Reize, en 't Pleifteren aan de *Schouw*, daar eenig 't bond genoeg maakte, en de laatfte Conferentien, begaven zich vervolgens ter Rufte. Maar hoe onzacht in hunne eerften flaap geftoort wierden, is ligt af te meten: Want den Droffaard van den Hove Provinciaal, met den eerften Deurwaarder, en de Dienaars van de Juftitie geaffifteert zynde, quam na middernacht, omtrent de klokke twee uuren, hen eene Vifite afleggen, deed hen ontwaken, uit het Bedde opftaan, zich aankleden, de Vertering betalen, en vervolgens wel verzekerd, hen geleiden, na de *Voor-Poorte* van denzelven Hove. Hen daar latende uitflapen, kerenwe wederom na *Haarlem.*

Om die zaak een weinig hoger op te halen, zo hadt men den 31. paffato in *'s Hage* een gerucht, dat 'er eenige Militie geordonneert was zich in gereedheit te houden, om op d'eerfte ordre te konnen marcheren, en, gelyk zommigen toen wilden, na *Haarlem*, met byvoeging, als 't gemeenlyk gaat, dat 'er verfcheide en verre gaander Infolentien aan de Collecteurs of hunne Bediendens gepleegt waren.

't Was dan den 2. dezer maand *January*, dat een Commando *Staten* en *Oranje Zwitzersche Guardes*, met eenige geprefte *Markt-* en *Veerfchuiten*, voorzien met *Breekyzers*, *Koevoeten*, *Nyptangen* &c. uit *'s Hage* na *Haarlem* vertrokken. Deze dien dag al digte by die Stadt genadert

1750. zynde, ontfingen *Contra Patent* en retourneerde weder na *Leiden*, en
January. noch verder herwaarts aan.

Den 3. dezes, vroeg, ontfing de Commandant van dat Corps nader ordre, om andermaal de Reis te hervatten, (apparent, dat de *Haarlemsche* Burgers, als gezien is, zich noch in de Wapenen hielden, alle Eerbied en Ontzach voor de Magistraat ter zyde geschoven hebbende, niet anders te vrezen was, dan by contrarie Rapport der Burger-Gecommitteerdens, of wel hun verblyf op de *Voorpoorte* van den *Hove* verstaande, hunne Woede op de Regering en andere zouden uitgestort hebben) gelyk geschiedde. Ondertusschen, en omtrent de klokke 12 uuren op de middag, quam 'er een Officier te Paard voor de gemelde geslotene *Houtpoort*, met verzoek aan de Burgers, daar wacht houdende, *van ingelaten te werden, om by den Burgermeester* Crommeling *te gaan.* 't Geen hem geaccordeert wierd, *mits zyn Paard aan dito Poort zoude laten staan*, als geschiedde. Vervolgens wierd dien Officier, met acht Man begeleid na dito Burgermeester (aan wien hy, van wegens zyne *Doorl. Hoogheit*, een Patent overgaf, *dat d'op marsch zynde Militie in de Stadt gelaten moesten worden*, als na dato bekend wierd,) en van daar komende, als een Gevangene, onder impertinente behandelingen, na 't Stadthuis gebraght ende aldaar bewaard.

Omtrent half drie uuren 's namiddags, quam 'er een geroep in die Stadt, *dat 'er Militie voor de Houtpoort was.* Waar op 't Gemeen de *Brandklok* luiden, op *Trommels* en *Ketels* sloegen, om *Kruid* en *Lood* riepen, na 't Stadthuis vlogen, om dien Officier, als een *Spion*, van een te scheuren; nadien men de gedachte hadt, dat den zelven in de Stadt was gekomen om den Burgermeester t'adverteren, dat de Militie op marsch was, en bezit van de Stadt zouden nemen: Doch die woedde wierd hen belet.

De voorzeide Militie voor de *Houtpoort*, en 't geslotene *Yzere Hek*, of Barriere, staande, verzochten drie Officiers, *op hoge Ordre, met de by zich hebbende Manschap, in de Stadt ingelaten te mogen worden; ten einde alle onheilen van dezelve te konnen afweren.* Maar 't antwoord was: *Dat zy Burgers 't zelfs konden doen, en geen Militie in de Stadt begeerden.* Voorts bemerkende, dat den Intrek met geweld stond te geschieden, *Vuurde zy met drie Musketschoten allereerst op die Militie.* Doch deze zich weinig daar aan kreunende, forceerde 30 Zwitzers, onder 't Bevel van den Major *du Perron 't Yzere Hek*, met *Mokers* &c. en te gelyk de Deuren van dito Poort, en daar op ter Stede introkken, houdende eenige momenten post.

De Burgers daar wachthoudende, vernemende hoe Knaphandig, niet tegenstaande de Poort van binnen tegen de Deuren, met eenige Vaten Bolwerkt was, die Militie met dat alles te werk gingen, subit die for-

forceerden, verwekte eene grote verslagenheit; dus den een gints en d'andere zich derwaarts begevende, geraakte alle op de Vlucht: Doch men schreef; *dat zulks alleen veroorzaakt was, om dat die Manhaftige Schutterye van geen Kruit of Lood verzien was; anders een groot Bloedbad veroorzaakt zoude hebben.* 1750. *January.*

Den Commandant eene Bezetting aan die Poort gelaten hebbende, marscheerde met d'overige Militie de *grote Houtstraat* op; geen resistentie ontmoetende, gebood aan zyn Volk, *'t Kruit van de Pan te blazen*, om verkeerde driften voor te komen: Doch omtrent halver weg tusschen dito Poort en de *grote Markt* zynde, wierd bericht, *dat 'er een Troup Burgers op de Markt stonden, om hen tegen te staan.* Daar op ordonneerde, andermaal *Kruit op de Pan te doen*, als volgde.

Voorts en al wyders opmarscherende en die Markt naderende, waren 'er 8 à 10 Quaadwilligers, en wel de grootste *Muitmakers* van dien Opstand, welke op de hoek van die straat stonden, en op d'aannaderende Militie vuurden, een *Zergeant* met een Kogel troffen, die hem ter Borst in en ter rugge uitvloog, doch gene dodelyke partyen geraakt zynde 't leven noch behouden heeft, en fluks weder achter de Huizen van de hoek verscholen. Evenwel, door d'aannaderende Militie zich van daar begaven, hielden stand op de Markt: Aldaar vuurde men wederom en quetste noch drie van de Militie: Doch deze, op hun beurt dezelve beantwoordende, wierden 'er 3 andere zeggen 4 op de plaats doodgeschoten, of kort daar aan stierven; onder welke, zo men wil, een nieusgierigen Toekyker was.

Inmiddels quam d'overige Militie, omtrent 500 Man, zo Ruiterye als Infanterye, de Stadt intrekken, welke met de voorzeide Zwitzers post vattede op de *Markt*; het *Stadthuis*, waar zedert de *Hoofdwacht* is gebleven, en voorts *St. Jans-* en *Westerkerken*, mitsgaders *'t Pand* bezettede, geraakte alles wederom in Ruste. Want d'overige gewapende *Voorvechters* en Muitelingen, schoon noch blyven voorgeven, *dat het door gebrek van Kruit en Lood was*, geraakte op de Vlucht en kozen 't hazepad. Kort daar aan, wierd noch een *Kroeghouder*, befaamd voor een *Oproermaker*, en, zo men schreef, onder de voorzeide 8 à 10 mede geweest te hebben, by de kop gevat en in hechtenis gebraght.

Den 4. dito, wierd van de Heren der Regering een ieder gewaarschoud, „ van zich niet gewapend, 't zy met Schiet- of ander Geweer „ op straat te begeven, op poene van als quade Geintentioneerden en „ Verstoorders der gemene Ruste te zullen worden gestraft; als mede „ gene Zamenrottingen, Byeenkomsten of Vergaderingen te houden, „ op Levens-straffe".

Dien avond, quamen twee Heren Raden uit den Hove van Holland,

1750. *January.* land, met den Fiscaal *Wybo*, in die Stadt, om op alles naukeurig onderzoek te doen.

Den 7. dito, wierden twee van d'opgemelde Lyken, zynde d'een een *Zadelmakers Knecht* en d'andere een *Wever* geweest, ingevolge eene gepronuncieerde Sententie, op horden gesleept, na buiten gebraght, en met de benen aan de Galge gehangen; om door de Lucht en Vogels verteerd te werden.

Om deze Historie te vervolgen, zo was 't den 17. dito, dat 6 Compagnien van 't Regiment *Hirzel*, Zwitzers, die Stadt introkken, om 'er Guarnizoen te houden: In tegendeel waren de Detachementen Guardes en Guardes-Zwitzers weder na den *Hage* geretourneert, en 't Regiment van Graaf *Mauritz van Nassau*, Cavallery, was aldaar in Guarnizoen gebleven.

Den 19. waren zes van de voorgemelde Burgers-Gecommitteerdens, als ook den 3. *February* een zevende van de *Gevangepoort* in *'s Hage* ontslagen, vervolgens by zyne *Doorl. Hoogheit*, apparent op Hoge Ordre, komende, hadden zy van denzelven eene verdiende en ernstige Repremende ontfangen, en gehoord, wanneer na Riguer van Justitie gehandelt was, wat zy zouden hebben moeten ondergaan. Maar de achtste, genaamd *Wessel Bakker*, was den 20. *Maart* by Sententie van Haar Edele Mogende, de Heren Gecommitteerde Raden van Haar *Groot Mogende*, de Staten van *Holland* ende *West-Vriesland*, uit *Holland*, *Zeeland* en *West-Vriesland* gebannen voor den tyd van tien jaren.

Onder verscheide Vaerzen, deswegens uitgekomen, zullen we alleen, van een voornaam Dichter, 't volgende *Tyd-Vaers* plaats gunnen; bestaande:

VICit VIM VIrtUs, VInDeX UstUra rebeLLes.
I nunc & verbis Lugduno illude superbis.

't Geen op deze wyze overgebraght werd:

Zo bukt Geweld voor Deugd, wier Wraak de Muitzucht Stuit.
Ga heen, en lacht nu vry 't Naburig (*) Leiden *uit.*

BYZONDERHEDEN. IN 't *Nassau-Ziegensche* is in deze Maand overleden *Amalia Louise*, gebore Prinsesse van *Courland*, en Douariere van den Vorst *Wilhelm Adolph van Nassau-Ziegen*, zynde een Moey van zyne *Doorl. Hoogheit*, onzen

(*) Om dat die Stadt, door Wrevelmoedigheit hunner Burgeren, bevorens met Militie was geinquartiert geworden. Zie *Nederl. Gedenkb.* van den jare 1748, *II. Deel*, *pag.* 285.

onzen Here Prinse *Erf-Stadthouder*, en Schoon-Moeder van de Prinsesse van *Nassau-Ziegen*; die Vorstin was geboren den 27. *July Anno* 1687. 1750. *January.*

Te *Wincbcomb* in 't Graafschap *Gloucester*, is mede in deze maand overleden de Heer *C. Nelme* in den Ouderdom van 109 jaren: By menschen geheugen hadt hy nooit dan in een Ordinaris te huis gelegen, en was twee dagen voor zyn dood noch gezond en sterk geweest.

Wegens de Geboortens in 't byzonder, zo hadde eene Vrou, in de gepasseerde maand *November*, te *Breslau*, een zeldzaam *Wanschepzel* ter werelt gebraght, bestaande:

„ 't Zelve hadt *twee Hoofden*, die beide behoorlyk van Oogen, „ Ooren, Neus, Mond &c. voorzien waren, en ieder aan een byzondere Hals op 't Lichaam stonden; en de Borst en de Rug waren van „ boven eenigzints breder dan na gewoonte, zynde ook de Vrucht „ van een meer dan gewone kloekte. Toen 't zelve geopend wierd, „ bevond men, dat het niet alleen twee Lucht-pypen, maar ook twee „ afzonderlyke Longen hadt, en midden in de Borst was een dubbeld, „ doch echter zamengegroeit Hert, met alle deszelfs Aderen, Takken en Holligheden dubbeld. Ook had de Vrucht twee volkome „ Rug-graten met de daar toe gehorende Beenderen, voor zo verre die „ na buiten uit groeiden, doch in de plaats van de binnenwaarts groeijende Rechte en Slinke-Arm, Schouderblad, Ribbens &c. zach men „ een dikachtig Lynrecht aflopend Been, waar mede de twee Ruggraten, aan elkander gevoegd waren. De Lever was nevens de „ Galblaas enkeld, doch zeer groot, en daar en tegen was de Maag „ kleiner dan na gewoonte, en wat de Darmen aanbelangt, omtrent „ dezelve was niet onregelmatigst te bemerken, doch de Milt was „ zeer wanstaltig, en bestond slegts in een ronden klomp; de Nieren „ en andere Delen waren op eene behoorlyke wyze geplaatst, en de „ Rug-graten vereenigde zich naast elkander in een *Os Sacrum* of „ fluitbeen, zulks de Vrucht inwendig tot aan den Navel alle delen „ van een Tweeling hadt, doch verder na beneden was 't een welgeschape Kind". Wegens een *twede* en noch zeldzamer bevalling strekt het volgende schryven uit *Besenstadt*, een Dorp in 't Ampt *Seeburg*, vier uuren van *Halle*:

„ De Huisvrouwe van *Johan Christop. Kohleisen* hadde, na een zwangerschap van 18 Weken in 7 onderscheidene dagen 10 byzondere „ verlossingen gehadt: d'Eerste van den 4. passato was een ontydig „ Kind zonder Armen en Benen: De twede van den 16. was een volmaakt Zoontje van 18 weken: De derde van den 18. drie diergelyken „ Zoontjes: De vierde van den 22. een dito Zoontje: De vyfde van „ den 23. twee onformelyke Schepselen: De zesde van den 24. een „ dier-

1750. „ diergelyken: De zevende van den 25. noch een diergelyken; zulks
January. „ dat die Vrou in 't geheel 5 volmaakte Kinderen en 5 Wanschepse-
„ len, waar van d'eerste de lengte van een hand, doch die alle by de
„ Geboorte geen leven hadden, ter Werelt heeft gebragt: Men
„ heeft by nader onderzoek bevonden, dat haar Man de gebeurtenis
„ van de Gemalin des Heren *Gebbards van Querfurth*, dewelke 9
„ levendige Zonen gelyk ter Werelt gebragt hebbende, 8 daar van
„ wilde verdrinken, doch daar in belet wierd, aan zyne Vrou voorge-
„ lezen en daar door zulke impressie op haar verbeeldingskragt gemaakt
„ heeft, dewelke dat buitengewoonlyken effect veroorzaakt hebben:
„ Voorschreve Vrou is 36 jaren oud en was door die Tienvoudige
„ Bevalling tusschen den 4. en 25. *December* geheel kragteloos gewor-
„ den; doch was zedert reets zo goed als hersteld".

Een *derde* en niet min voorname en zeldzame ware Bevalling bestaat: Dat op den 21. dezer te *Brussel*, eene Vrou van een Soldaat, onder 't Regiment van Prins *Karel van Lotthasingen*, aldaar in Guarnizoen leggende, van *zes Zonen* in 't Kraambedde beviel, welke te zamen in de Parochie van *Sta. Catharina* gedoopt zyn.

In de nacht tusschen den 2. en 3. passato was de Koningin der beide *Sicilien* van eene Prinses bevallen, welke kort daar aan door den Cardinaal-Aardsbisschop gedoopt wierd met den naam van *Maria-Francisca-Antoinetta-Francisca-Xaveria-Francisca-Paula-Seraphina.*

Rakende de Getallen der gestorvene, gehuwde en geboorne Menschen, in de volgende voorname Steden in *Europa*, in den voorleden jare 1749, strekken de volgende Lysten:

Te *Londen* en derzelver voorsteden tot 23. *December* 1749, zyn overleden 12663 Mans-, en 12852 Vrous-personen, daar onder 533 tusschen de 80 en 90, 68 tusschen de 90 en 100, een van 100, 2 van 101, een van 102, 3 van 104, 3 van 105, een van 106, en een van 112 jaren, uitmakende zamen 25515 personen, waar en tegen maar 14259 Kinderen zyn gedoopt, naamlyk 7287 Jongetjes en een volwassen Jongeling, en 6972 Meisjes.

Te *Parys* zyn gestorven 17177 personen, gehuwd 4819 paar, 19135 Kinderen gedoopt, en 3752 te Vondeling gelegt. Strekkende 't laatste tot een groot bewys van een *schandelyk Hoerdom.*

Te *Wenen* zyn overleden 5798 Menschen, te weten 1392 Mans- 1322 Vrous-personen, 1518 Jongelingen en 1566 Meisjes onder de 12 jaren, en in de gezamentlyke Kerken dier Stadt zyn gedoopt 5174 Kinderen, zynde dus 624 meer gestorven als geboren.

t'Am-

t'*Amsterdam* zyn gestorven 9162 personen, en dus 608 minder als in 't jaar 1748; mitsgaders in de Gereformeerde Kerk gehuwd 1597, en voor de Puye van 't Stadthuis 986 Paar, makende in 't geheel 2583 Paar, en dus 381 Paar meer dan in 't jaar 1748. 1750. *January.*

Dat het getal der Menschen, welke ter Werelt komen en sterven, onuitsprekelyk zoude zyn, wanneer men gelegenheit hadt, 't zelve alleen met opzichte tot *Europa*, 't kleinste gedeelte der Werelt, zedert eenige Eeuwe aan te tekenen, blykt uit de gewone Geboorte- en Sterf-Cedullen, die men *t'Augsburg* (alwaar in 't jaar 1749, 1027 Kinderen geboren en 1175 personen overleden zyn) aantoond, dat zedert *ultimo December* 1499 tot *ultimo December* 1749, en dus gedurende den tyd van 250 Jaren, alleen in die Stadt 300 duizend 650 Menschen geboren, en omtrent even zo veel gestorven zyn.

In 't Jaar 1749 zyn in de Baay van *Cadix* behouden aangekomen: 166 *Engelsche*, daar onder 21 Oorlochschepen; 137 *Fransche*, daar onder 2 Oorlochschepen; 82 *Hollandsche*, daar onder 2 Oorlochschepen; 27 *Spaansche*, daar onder 7 Oorlochschepen en 3 Xebecquen; 24 *Deensche*, 18 *Zweedsche*, 7 *Maltbesche*, 7 *Portugesche*, 2 *Livornesche*, 1 *Venetiaans*, 1 *Genuees*, 1 *Dantziger* en 1 *Bremer* Schip: Van dewelke den 5. dezer aldaar noch lagen, 24 *Engelsche*, 22 *Fransche*, 13 *Hollandsche*, 5 *Deensche*, 4 *Zweedsche*, 2 *Maltbesche* en 1 *Venetiaans* Schip &c.

In den voorleden Jare zyn uit Zee, voor de palen van *Amsterdam* gearriveert 3064 Schepen, en dus 423 Schepen meer dan in den Jare 1748.

Aangaande de noch zo *zwaar drukkende en verslindende Roede* in de *Sterfte* van *'t Runder-Vée*, bleef 't niet alleen in *Engeland* op zommige plaatzen noch sterk aanhouden, maar hadt zich in *Deenmarken*, byzonder by en *Koppenhagen*, weder geopenbaard en woede zeer sterk.

In *d'Unie*, omtrent *Gelderland*, hadtze zich weder op verscheide plaatzen ontdekt, waar men eenigen tyd bevryd geweest was. In en om *Zutphen*, als ook by *Cuylenburg* stierf thans alles wech. Even droevig was het gestelt, om *Delft*, *'s Gravenhage*, *Leiden*, *Gouda*, *Schoonhoven*, *Rotterdam*, *Briel*, *Alkmaar*, *Hoorn* enz.

Aanmerkerlyk is 't, dat'er nochtans geen Runder-Vée gebrek zy, en dat te *Purmerende* 't Schapen-Vleesch, tegenwoordig aldaar zo goed koop is, dat men het beste voor *een en een halve stuiver* 't pond kan bekomen. In *Vriesland* bleef 't noch even deerlyk gestelt.

1750. *February.*

FEBRUARY.

D'ORDRE en zamenloop der Zaken, in deze Maand te melden, vereifchen datwe thans beginnen met het *Turkfche* Ryk.

CONSTANTINOPOLEN. 't WAS den 3. paffato, dat den *Groot-Vizier*, welke zeer voor de Vrede geporteert zynde, op 't onverwachtfte afgezet en noch dien avond met een Galey na 't Eiland *Rhodus* in Ballingfchap gezonden wierd; waar op de Baffa *Mechmet* (Schoonzoon van wylen *Mechmet*, gewezene *Kiabaja*, dat is Stadhouder of Opperhofmeefter van den beruchten Vizier *Ibrahim*, die in 't jaar 1730. geworgt is, na dat hy onder de regering van Sultan *Achmet* 15 jaren Opper-Vizier was geweeft) aangeftelt is tot Opper-Vizier, en *Zaid-Effendie*, gewezene Ambaffadeur van de *Porte* aan de Hoven van *Vrankryk* en *Zweden*, die reets *Kiabaja* van den afgezetten Vizier was, tot *Kiabaja* van den nieuwen benoemd is.

Dien Opper-Vizier was deswegens door de Buitenlandfche Minifters, over die nieuwe Waardigheit gecomplimenteert, waar onder de Baron van *Hochepied*, Ambaffadeur der *Staten Generaal*, 't zelve den 18. afleidde, aan wien hy antwoordde:

UWe Excellentie kan zich verzekerd houden, dat ik zo lang de *Sultan* My de Genade zal bewyzen van dit Ampt te laten bekleden, met de grootfte naukeurigheit zal doen in agt nemen de Capitulatien, welke tuffchen de *Porte* en de *Republicq* der *Vereenigde Provintien* beftaan; dat ik ook alles, wat van My afhangd zal in 't werk ftellen, dat Hare Onderdanen, welke in de Havens of Steden, onder *d'Ottomannifche* Heerfchappy behorende, gevestigd zyn, gehandhaaft worden by de Privilegien, welke aan dezelve ten opzigte van hun Koophandel toegeftaan zyn.

Vervolgens hadt de Groot-Vizier den voornoemde Baron na de gefteldheit der Zaken in de *Vereenigde Nederlanden* gevraagd, en geantwoord: „ Dat hy wenfcht, dat de Republicq den Vrede, die voor „ ieder Koophandel dryvende Staat even zeer noodzakelyk is, vele „ agter een volgende jaren geniete, en in geval in eenig gedeelte van „ *Europa* nieuwe Onluften ontftaan, dezelve op de Ruft van de Republicq geen invloed hebben mogen". Ook hadt den zelven by die gele-

gelegenheit te kennen gegeven, „ dat hy voor de Persoon van zyne 1750.
„ *Doorl. Hoogheit* den Prins *Erf-Stadthouder* de grootste Hoogagting *February.*
„ en Veneratie hadde".

Insgelyks was op dien 3. passato, *d'Aga* der *Janitzaren* van zyn Ampt afgezet, en na *Natolië* in Ballingschap gezonden, en de vorige *Aga* in zyne Waardigheit herstelt.

Den 6. dito was de *Chiaus Bashi*, of Ceremonie-Meester mede afgezet en in Ballingschap verwezen.

Niet te min hadde die verandering, en zonderling van den *Vizier*, al eenige opmerking zo aan 't *Russische* als 't *Wener* Hof veroorzaakt; waarom men aan 't laatste van gedachten was, dat zekere *Christen* Mogendheden, thans zo nau met elkanderen geallieërd, 't zelve bewerkt hadden, „ om hunne Oogmerken beter te bereiken, dan zy „ onder 't vorige Ministerie niet konden verkrygen": 't Geen den Tyd ontwinden zal.

Kort daar aan hadt de Graaf *Dessalleurs*, Ambassadeur van *Vrankryk*, en de Heer *Celsing*, Minister van *Zweden* met dien nieuwen Opper-Vizier geconfereert, en, onder anderen, aan dien eersten Minister kennis gegeven, „ dat het Tractaat van Alliantie tusschen de Kronen „ van *Zweden* en *Deenmarken* vernieud was". Zie't laatstvoorgaande *Deel*, *pag.* 264.

Ook hadden twee *Buitenlandsche* Ministers aan dien Groot-Vizier klagten gedaan, „ dat men omtrent het verspreiden van 't geheim in „ politicque Zaken by de *Porte* al t'onvoorzigtig was, zo dat zulks „ aanleiding gaf tot het doen van hatelyke Veronderstellingen en 't „ maken van gissingen, die dikwyls buiten 's Lands geloof vinden": De Vizier deze bezwaarnis in opmerking genomen hebbende, zal voortaan, zo veel mooglyk, 't bekend maken van Affaires, die geheim moeten blyven, beletten, hebbende hy alle de Dragomans of Tolken in 't Departement der buitenlandsche Zaken by zich doen ontbieden, en hun verklaard: „ Dat hy van alle hunne Intrigues onderregt was; „ dat hy hen egter van de moeite bevrydde om zich dien aangaande „ te regtvaardigen, maar dat hy in het toekomende een verschrikkelyk Exempel statueeren zou, aan den genen, die zich niet met „ meerder Trou en Omzichtigheit als tot nu toe gedragen mocht.

Ook was de *Zaid-Effendi*, of Secretaris van Staat bezich, om de Cancelary op dien voet te brengen, als dezelve by de Hoven in *Europa* zyn, en een Cyffer-Schrift in te voeren, waar van de Sleutel niet zal worden toevertroud als aan zulke, die aan 't geheim der Zaken moeten deel hebben: Daarenboven was op het Tapyt gebraght, „ Dat het uit hoofde van den Invloed, die de *Porte* meer en meer in „ de Zaken van *Europa* krygt, niet ondienstig zou wezen, als de

1750. „ *Sultan* by de voornaamste Christen Hoven Residenten hield, ten
February. „ einde van de Politique Zaken beter narigt te hebben, terwyl men „ zig tegenwoordig maar met de particuliere Verhalen, die aan de *Porte* „ worden ter hand gesteld, en met de buitenlandsche Nieus-Papieren „ te vrede houden moet".

Zeker Heer, zynde geboortig van *Ragusa*, met name *Treleschi*, dewelke voor dezen in dienst van den beroemden en wyzen *Mauro-Cordato*, Hospodar van *Wallachyen*, geweest was, heeft een voornemen gehad, om aldaar een *Gazette* in de *Franckische* Taal (zynde voornamentlyk een Zamenstel van Italiaans en Fransch en van die eigenschap, dat dezelve vele dubbelzinnige Woorden of Uitdrukkingen vervat) te publiceren, onder den Titel van VERHALEN *der Historische en Politicque Gebeurtenissen in* EUROPA, maar 't Ministerie hadt zulks niet konnen goedvinden, om dat diergelyke Geschriften aanleiding zouden geven tot vele Redeneringen, die in een Land, daar de Regering zo despoticq is als in *Turkeyen* meer schade als voordeel zouden veroorzaken.

Dat Ryk verlatende gaanwe over na *'t Russische*.

RUSLAND. DE Heer *Guy-Dickens*, Minister Plenipotentiaris van den Koning van *Groot-Brittannien*, en den Baron van *Greiffenheim*, Extraordinaris Envojé des Konings van *Zweden*, hadde in de gepasseerde maand ieder afzonderlyk ter publicque Audientie by de Keizerin geweest, en hadden beide hunne Credentialen overgeleverd. By welke gelegenheit den *Zweedschen* Minister, onder andere, in zyne Aanspraak, hadde gezegt:

„ Dat hem by die gelegentheit des t'aangenamer was, zich van „ d'ontfangen bevele van den Koning, zyn Meester te quyten, vermits dezelven strekten, om hare Keizerl. Majesteit de sterkste verzekeringen te geven van 't oprecht verlangen, waar in zyne *Zweedsche* Majesteit was, om met de Keizerin en *'t Russische* Ryk meer „ en meer in een nauwe en goede verstandhouding te leven; dat het „ voor 't algemeen Welzyn ten uiterste voordelig zoude zyn, wanneer „ hare Keizerl. Majesteit die gevoelens, welke uit gene andere Bron, „ dan de ware en ongeveinsde hoogagting des Konings wegens Haar „ Persoon sproten, als een onderpand ter handhaving van de Rust in „ *'t Noorden* aanmerkte, in welke gantsch *Europa* een zo groot deel „ nam; en dat de Koning, zyn Meester zich vleide, dat hare Keizerl. „ Majesteit alle hare zorge tot het bereiken van een zo heilzaam Oogmerk zoude aanwende".

Waar

Waar op de Groot Cancelier Grave van *Bestuchef* antwoordde: 1750. *February.*

„ Dat het de Keizerin ten uiterste aangenaam was te verstaan, hoe „ oprecht zyne *Zweedsche* Majesteit verlangde, in een bestendige goe- „ de verstandhouding met Hare Keizerl. Majesteit en haar Ryk te le- „ ven, en door dat middel d'alom zo zeer gewenscht wordende hand- „ having der Rust in 't *Noorden* te bereiken, gelyk ook dat hare Kei- „ zerl. Majesteit steets volharde in haar gevoelens wegens dat Articul, „ welke aan 't *Zweedsche* Hof genoeg bekend was, enz".

Wat die gevoelens van Hare Keizerlyk Majesteit betreffen, kan ten duidelykste gezien werden uit de *Memorie* die den *Rus-Keizerlyke* Envojé de Heer *Panin* aan 't *Zweedsche* Hof hadde overgeleverd, waar in, onder anderen, in substantie, 't volgende word gezegt:

„ Dat het *Manifest*, geen den Koning van *Zweden* den 12. *July* „ (Zie 't laatst voorgaande *Deel*, *pag.* 5.) van 't voorgaande Jaar op „ verzoek van zyne Koningl. Hoogheit den *Troons-Opvolger* hadt doen „ publiceeren, voornamentlyk strekte om d'Onderdanen van zyne „ *Zweedsche* Majesteit ten opzigte van de *Handhaving der Regerings-* „ *Forme* in gerustheit te stellen, maar dat het voornoemde Manifest niet „ voor een Antwoord aan eene Mogendheit, welke daar in geintres- „ seerd is, konde worden aangemerkt: Dat by gevolg de Keizerin van „ *Rusland* zich verpligt heeft geagt om ten dien opzigte nieuwe In- „ stantien te doen, en dat Hare Keizerl. Majesteit zich zo veel te „ meer met het krygen van een voldoenend Antwoord op Derzelver „ Verklaringen vleidde, om dat zy niets dan de Handhaving van de „ Rust in 't *Noorden* beöogde: Maar dat, by aldien men de Vryheit „ der *Zweedsche* Natie door eene Verandering in de Forme van de „ tegenwoordige Regering wilde onderdrukken, de Keizerin zich ge- „ regtigd zoude vinden ter uitvoer te brengen dat gene, waar van zy „ in de voorgaande Verklaring aangaande den marsch van Hare Trou- „ pen in *Finland* melding hadt gemaakt; dat, in geval men deze Stap „ als een Daad van Vyandelykheit wilde aanmerken, Hare Keizerlyke „ Majesteit zich genoodzaakt zoude vinden om zich te verdedigen, „ dat, vermits de Bekommeringen voor een toekomende Regerings- „ Verandering in *Zweden* noch niet uit den weg geruimd waren, Ha- „ re Rus-Keizerl. Majesteit een nieuwe Conventie met *Zweden* ter „ handhaving van de tegenwoordige Regerings-Forme in dat Koning- „ ryk aanbood, en dat Zy zich by die *Conventie* zoude verpligten; „ om de Successie, welke ten voordele van zyne Koninglyke Hoog- „ heit den *Troons Opvolger* gevestigd is, te guaranderen, enz".

't Ant-

1750. *February.* 't Antwoord van de *Zweedsche* Kroon op die *Memorie* gedaan, bestond in substantie:

„ Dat de Verzekeringen, welke die Kroon reets voor dezen daar
„ omtrent gegeven had, genoegzaam waren; dat eenige andere Acte
„ of Stap met de Waardigheit en Onafhankelykheit van dezelve zoude
„ stryden; dat het Antwoord, 't geen men van de Kroon op de nieuwe
„ *Conventie*, door *Rusland* voorgeslagen, eischte, overtollig zoude zyn,
„ en dat het *zevende Articul van 't Tractaat van Nystadt*, op 't welk
„ *Rusland* steund, door dat van *Abo* (*) vernietigd was, hebbende de
„ Rus-Keizerlyke Plenipotentiarissen afgezien van de gedane Instan-
„ tien dat het voornoemde *zevende Articul* in 't laatstgemelde Tractaat
„ gevoegd, ofte door 't zelve bekrachtigd zoude worden, enz".

Voorts wil men verzekeren, dat by die voornoemde *Memorie* en 't *Antwoord* op dezelve, welke beide in Geschrifte overhandigt waren, noch van weerskanten eenige nadrukkelyke mondelingen Verklaringen en Antwoorden gevoegd zyn. Weshalven 't *Russische* Hof aan dat van *Wenen* een Declaratie gezonden hadt, hoofdzakelyk in 't volgende bestaande;

„ Dat de Keizerin van geheel *Rusland* aan de Keizerin Koningin
„ verzoekt, dat deze de nodige Ordres geven wil, dat het Secours
„ van Troupen, by de Tractaten gestipuleerd (†), in gereedheit zy
„ om te marscheren, in geval de Zaken in 't *Noorden* tegen alle ver-
„ wachting tot openbare Onlusten mochten uitbarsten, enz". Ondertusschen leeft men noch al op hoop, als te wenschen is, dat 'er een middel zal werden gevonden om een nieuwen Oorloch, tot verderf van den In- en Opgezetenen, voor te komen.

Hare Rus-Keizerlyke Majesteit hadde in 't laatst van de gepasseerde maand, een nette Staat geëischt rakende de Zee-Macht van Haar Ryk, zedert d'Augmentatie van dezelve gedurende de jaren 1747, 1748 en 1749, en men hadt bevonden, dat Haar Rus-Keizerl. Majesteit jegenswoordig werkelyk een Vloot heeft van 80 à 86 Oorlochschepen en 30 Fregatten, zonder te rekenen de Galeyen, Czanczebassen, Scampavies en andere gewapende Vaartuigen, bestaande 't getal der in dienst zynde Matrozen in 25 à 30000 Man, zo wegens 't Departement van de *Noordzee*, als wegens dat van *d'Oostzee*.

Uit

(*) Zie de Vredes-Preliminaire en het Tractaat zelfs in *Nederl. Gedenkboek* van den jare 1743, II. *Deel*, *pag.* 111. & 268. & *seqq.*
(†) Ibid. van den jare 1747, I. *Deel*, *pag.* 50.

Uit *Zweden*, boven 't aangehaalde, niets byzonders te melden hebbende, dalenwe af na 't *Deensche* Hof. *1750. February.*

'T WAS den 30. passato, dat de Koningin gelukkig beviel van eene Prinses, die by 't ontfangen van den H. Doop, genaamd is *Louise*, welke heuglyke geboorte ten eersten door 't losbranden van 't Canon aan 't Gemeen bekent gemaakt wierd. DEENMARKEN.

Zyne Majesteit besloten hebbende, deszelfs Zeemacht met een zeker getal Galleyen te vermeerderen, hadt goedgevonden, tot het bouwen van dat zoort van Schepen een nieuwe Timmerwerf te *Staveren* in *Noorwegen* te doen aanleggen, en teffens die plaats den naam van *Fredricbsvoern* te geven; zynde d'Acte, waar by zyne Majesteit die nieuwe schikking maakt, gedateert den 29. *January* 1750. *Staveren* is slechts een kleine plaats na by de Stadt *Laurwiegen* in 't Graafschap van dien naam en eigendlyk een Fortres tot verdediging der Haven aldaar.

Hier mede afgedaan hebbende, gaanwe na 't *Roomsch* Keizerlyke Hof.

MONNIKKEN, 't slegste zoort van *Roomsche* Geestelyken, nochtans door hun getal zeer vermogend, en wegens hunne (*Quasi*) *Armoede* by velen gezien en geëerdt, hadden, in de gepasseerde Maand *December*, te *Wenen*, eene *Voorzegging*, nopens 't Groot gaan van Hare Keizerlyke Majesteit, publicq gemaakt, bestaande: ,, Dat ,, Hare *Keizerl. Majesteit* voor deze reis *twee Prinsen* ter werelt zoude ,, brengen: Maar 't leven daar by inschieten". De Keizerin-Koningin den 5. en 6. passato wat onpasselyk zynde, was 'er een grote vreze en bekommering aan 't Hof en onder 't Gemeen; weshalven als toen de publicque en particuliere Gebeden verdubbelt wierden. Ondertusschen heeft den tyd geleerd, dat die *ydele Dromeryen* en *Voorzeggingen* in rook verdwenen zyn: Nadien Hare Keizerlyke Majesteit, den 4. dezes, 's avonds omtrent negen uuren beviel van *eene Aartshertoginne*, 't welk ten eersten door 't luiden van de grote Klok in de Kerk van *St. Stephanus* aan 't Publicq wierd bekend gemaakt. DUITSCHLAND.

Den 5. 's ochtends omtrent 11 uuren was die Prinses, in tegenwoordigheit van den hogen zo binnen als buitenlandschen Adel, dewelke in Gala verscheen, door den Nuntius van den Paus aan 't Hof gedoopt en genoemd *Johanna*, *Gabriëla*, *Josepha*, *Antonia*, zynde alleen de Peter de Koning van *Groot - Brittannien*, wiens plaats de daar zynde Prins van *Bevern*, en de Prinses *Charlotta van Lottharingen* gepresenteert heeft: Gedurende deze Plegtigheit waren alle de Klokken van de Kerken in die Stadt en de Voorsteden geluid, en 't Canon was twee maal rondsom dezelve geloft

1750. *February.* Van wegens dat Hof was aangaande de Commercie bekend gemaakt, „ dat alle noodzakelyke Goederen uit *Engeland* en *Holland* na *Fiume* „ en *Trieste* gebraght wordende, aldaar vry zonder den minsten Tol „ of Impost te betalen, zullen mogen gelost en gepasseert worden".

Afdalende na *Frankfort*, zo hebbenwe hier voren *pag.* 122. d'ernstige Aanmanings Brief van zyne *Pruissische* Majesteit aan de Magistraat dier Stadt, nopens het toelaten eener Kerke voor de *Gereformeerden* aldaar te bouwen, gezien. Ook was 'er een Decreet des Keizers deswegens ingekomen, waar by den Termyn van niet langer als *drie weken* gestelt wierd, 't geen tot die zaak eenige betrekking konde hebben, definitifelyk te reguleren. Weshalven de Raad verscheide malen vergaderde om dieswegens een finaal Besluit te nemen, en was eindelyk, tot betuiging van een behoorlyke Inschikkelykheit omtrent d'Aanmaningen van de twee zo evengemelde Hoge Vorsten tot deze Resolutie gekomen:

„ Dat het aan de *Gereformeerden* in 't vervolg zal vrystaan hunne „ Godtsdienst even zo vry en publicq, als d'andere Gemeentens, de- „ welke in deze Stadt gestabileerd zyn, alhier t'oeffenen, en ten dien „ einde een Kerk te bouwen op zodanige plaats van de Stadt, als daar „ toe 't bequaamste zal geoordeeld worden".

Maar zedert dat Besluit, waar van de Magistraat per Missive aan den Koning van *Pruissen* kennisse hadde gegeven, en dien Vorst op 't eerbiedigste doen betuigen, „ hoe zeer dezelve altoos gereed was, „ om eene volkome Achting en oplettendheit omtrent alles, 't geen „ zyne *Pruissische* Majesteit, ooit aangenaam zoude konnen zyn", waren de zogenaamde Collegien van *negen* en van *een en vyftig*, als mede de *Geestelyken* en *Burger* Kapiteinen in een schyn van Oppositie gekomen, en hadden daar tegen Vertogen gedaan welke na *Wenen* gezonden zyn (*). Ondertusschen was men daar niet weinig beducht, en

(*) Mogelyk zal een onpartydig Lezer denken; hoe kan 't zyn, dat onder *Protestanten*, die te zamen 't *Pausdom* van hunne Halzen geschut hebben, zo een Wreveldaad gevonden werd, dat d'een den anderen een plaats of *Kerk*, ter *Godtsdienst-oeffeninge* toegewyd, zo hardnekkig komt te weigeren: Daar de *Roomschgezinden* en *Joden*, in die Stadt een plaats en Synagoog hebben om hunne Godtsdienst te konnen oeffenen, en dat men juist van de *Gereformeerden* wil, dat zy hunne Godtsdienst in een Dorp *Bockenheim*, behorende aan den Graaf van *Hanau*, een uur van *Frankfort* gelegen, met veel incommoditeiten, van Weer, Wind en Afgelegenheit, voor Oude en Jonge Lieden zullen oeffenen.

De

en niet zonder reden, dat de Keizer en de Koning van *Pruissen* die handeling gantsch onaangenaam zoude zyn. Waarom weder moeten afwachten wat den tyd leren zal. 1750. *February.*

Een weinig opwaarts gaande, komenwe te *Mentz*, om te bezien 't verschil tusschen dien Keurvorst en den Bisschop van *Wurtzburg*, 't welk van de laatste in dezer voegen worden voorgestelt:

De Zaak waar over 't Verschil is, heeft alleen ten onderwerp een Bosch van 100 Morgen, genaamt *Gaisloch*, 't welk na d'uitsterving der Familie des Graven van *Gayer*, door den Bisschop van *Wurtzburg* gegeven was aan den Baron van *Wolfskeel*, als afkomstig van eene der Dochters van dezen Graaf, en grenzende aan zyn Land van *Allersheim*, niet tegenstaande 't Keurvorstendom *Mentz* in oppositie quam, en 't weder eischte, begerende dat het hem was toegevallen.

Deze Twist in den jare 1711 begonnen zynde, heeft tot heden toe geduurt, zonder dat de verscheide pogingen, aangewend om de zaak in der Minne by te leggen, eenig Succes hebben gehad: In tegendeel dezelve wierd zeer ernstig in de Maand *November* laatstleden, doordien de Baron van *Wolfskeel* eenig Vaamhout uit het gemelde Bosch had laten kappen: De Militie, die 't Bailliuschap *Bisschoffsheim* derwaarts gezonden had om zulks te verhinderen, wederom gekeert zynde, op 't valsche gerucht dat de Werklieden door de *Hussaren* wierden beschermt, zond de Keurvorst van *Mentz* werkelyk reguliere Troupen derwaarts, dewelke het Territoir van *Wurtzburg* passeerden zonder zulks alvorens verzocht te hebben, gelyk gebruikelyk is. De Bisschop liet daar op van zynen kant eenige Troupen na *Rinterfeld* marcheren, maar de *Mentzische* Manschap was reets van dien kant doorgedrongen, voor dat die van den Bisschop daar aanquam, en hadt vuur gegeven op de Bisschoplyke Onderdanen, waar van 'er een gequetst is.

Schoon nu de Bisschop recht hadt om geweld met geweld te keer te gaan, koos hy echter liever den weg van een Vergelyk, en ordonneerde aan zyne Commissarissen met die van den Keurvorst van *Mentz* over dat Onderwerp in onderhandeling te treden; maar de Negociatie was naulyks begonnen, wanneer men hoorde dat 'er een Corps nieuwe Troupen, voorzien met Artillery en Oorlochsbehoeftens, op marsch was na de *Wurtzburgsche* Grenzen: Op dit bericht zond de Bisschop een Kapitein aan den Commandant van de *Mentzische*

De reden is gau te vinden: „ Nadien der Haat der *nieuwe* Lutersche Pfarheren alleen zyn Oorsprong heeft, wegens de *zaligmakende Lere* der *Gereformeerden*, omtrent welke zy thans zo veel verschillen, als zy van *d'Oude* „ en deswegens beproefde Lere van *Lutherus* doen". Zie ten dien einde de *Verantwoording voor 't Synode van Dordrecht en 't Hervormd Gelove verdedigt*, tegen de Lasteringen van *I. L. Mosthemius*, door *Stephanus Vitus*, Professor *te Cassel*, II. *Deel*, *pag.* 528. *& seqq.*

1750. *February.* *zische* Troupen, om hem de reden van deze Oorlochs-toereidzelen af te vragen: Men antwoordde hem, „ dat de Keurvorst niets meer wenschte dan met „ den Bisschop van *Wurtzburg* in goed verstand te leven, dat men alleen den „ Baron van *Wolfskeel* bedoelde, en dat zyne Keurvorstelyke Doorl. zich „ vleidde, dat de Bisschop hem niet onder zyne bescherming zoude nemen ".
Ondertusschen hadden de *Mentzische* Troupen post gevat, dreigende den Baron van *Wolfskeel*, van tegen hem te procederen by wege van Militaire executie; maar de Bisschop, op verzoek van gemelde Baron, aan de *Wurtzburgsche* Troupen bevel gezonden hebbende om insgelyks op marsch te gaan, wierden de dreigementen niet ter uitvoer gebragt, en zo wel de Keurvorst als de Bisschop hebben goedgevonden hunne Troupen te rugge te trekken, en de beslissing des Keizers over de Zaak te verwachten, enz.

Voorts hadt dien Keurvorst (boven 't gene in 't voorgaande *Deel*, *pag.* 168 aangetekend is) in deze Maand aan deszelfs Factoren, last gegeven, dat zy aan hunne Correspondenten buiten 's Lands bekend zouden maken de *Voordelen* en *Privilegien*, welke de Keurvorst besloten heeft aan *Protestantsche* Kooplieden, dewelke zich te *Mentz* met ter Woon begeven willen, toe te staan: De voornaamste van die Privilegien zyn de volgende:

I. Dat de *Protestanten* in 't Koopmans Gilde, als mede in 't Staat- en Burger-Recht zullen worden aangenomen; zulks dezelve niet alleen hunne Negotie, gelyk d'andere Burgers, zonder eenige uitzondering of bepaling zullen mogen dryven, maar ook nevens den Grossier-Handel Expeditien en Trafiquen doen.
II. Dat zy even eens als d'overige Burgers en Ingezetenen Huizen en Erven in deze Stadt kopen en daar mede na hun goedvinden zullen konnen te werk gaan.
III. Dat in geval eenige van hen, 't zy over kort of lang, met hunne Familien en Goederen hun Fortuin elders zoeken en gekogte Huizen en Erven weder verkopen willen, hen zulks gepermitteerd zal wezen, en wel zonder aftrek van den 10de Penning.
IV. Dat zy hun Godsdienst, edoch met bescheidenheit in stilte zullen mogen oeffenen en ten dien einde een Leraar houden, die egter in 't publicq niet dan in Burger-Kledy zal verschynen.
V. Dat by 't overlyden van d'een of andere Persoon 't Lyk op 't *Catbolyk* Kerkhof, ja! zelfs, indien 't begeerd word, onder 't geleide van de *Catbolyke* Priesters en de gehele Koopmanschap zal worden bygezet.

Dien weg hadde de Keurvorst van de *Paltz* mede ingeslagen, „ alzo „ by Edicte, zo wel aan de *Gereformeerden* als *Roomschen*, die zich „ te *Franckentbal* (Stadt in 't Ampt *Neustadt* in de *Neder-Paltz*, 3 „ mylen van *Spyer* gelegen) willen ter neêr zetten, Vryheit van „ Gods-

„ Godsdienst ingewilligt was, zo als ook Tol-, Excys- en Impost- 1750.
„ Vryheit, daar onder begrepen alle inkomende en uitgaande Rechten, *February.*
„ met oogmerk, om die Stadt, die byna geheel van Ingezetenen ont-
„ bloot is, daar door te doen floreren. Ook was zyne Keurvorstel.
„ Doorluchtigheit ten hunne behoeve afgestapt van 't zogenaamde
„ *Wildfang-recht* (*)".

Ter blyk, dat de *Vryheit van Conscientie*, schoon door 't *Roomsche* Hof alzints gedwersboomd, om haar *Geloofs-Leer* te behouden, een groot Middel is, om Staat, Stadt en Land te doen floreren, als zodanige Ryken en Landen ondervinden.

Opwaarts gaande, komenwe in de Koninglyke Residentie Stadt te *Dresden.*

SAXEN.

'T WAS 's nachts tusschen den 16 en 17. *December* laatstleden dat den Heer *Lesiovius*, Krygsraad en Secretaris van den eersten Minister, den Heer Graaf van *Bruhl*, als mede de Krygsraad *Schuster*, in hunne Huizen te *Dresden* met een civiel Arrest belegd, en zedert door Wachten bewaard wierden. Dien nacht vertrok een Officier met negen Onder-Officiers te post, om zich van eenige andere Personen te gaan verzekeren. Den 17. 's morgens wierd de Lieutenant-Collonel *Mailliard* ook gearresteerd, en de Raden *Zoutich* en *Berger* ontfingen Bevel niet meer in den Krygsraad te verschynen. Den 18. wierden de Heren *Aumiller*, Directeur van de Porceleyn-Fabricq, en de Postmeester *Gunter van Myssen* gevangelyk gebraght, 17. personen zyn 'er in 't geheel by geimpliceert, en zyne Majesteit hadde een Commissie benoemd om de Gevangenen t'examineren, 't geen zelfs, niet tegen-staan-

(*) Dit recht bezit de Keurvorst in meest alle Provintien aan den *Rhyn*, volgens 't welk hy d'onwettig Geborenen en de Vreemdelingen na verloop van zekeren tyd op zekere plaatzen voor Lyf-eigenen kan aannemen, 't welk dus toegaat; Wanneer een Vreemdeling zich jaar en dag in eenige plaats met der woon ter neer stelt, daar de Keurvorst 't *Wild-fang*-recht heeft, komt de *Beul* of knecht van den *Centgrave* of Hoofd-schout tot hem, zeggende, *Ik neme u in naam van mynen genadige Keurvorst tot een Wild-fang aan, en begeer van u den Tang-penning*, waar op de nieuwe *Wild-fang* by handslag of by Eede getrouwigheit belooft. Overal daar de Keurvorst dit recht heeft, stelt hy zyne *Ausfauthe* of Amptlieden, die dat Recht-gebied eigendlyk oeffenen, en 't meeste genot van dit recht bestaat in de *Frohn-* of Dwang-diensten, en in 't Versterf-recht, namlyk dat ieder Familie by 't afsterven van den Huisvader 't beste stuk Vée, en by 't overlyden van de Vrou 't beste kleed aan den Keurvorst geven moet, en wanneer iemant zonder Erfgenamen komt t'overlyden, vervalt de gehele Erffenis aan den Keurvorst.

1750. February. ftaande de *Roomfche Carnavals* Vermakelykheden, in 't laatft van de gepafseerde Maand met veel iever voortgezet wierden. Hunne misdaad blyft aan 't gemeen noch onbekend: Zommige menen, dat het beftaan zoude in 't voornemen, om 't geheim der *Porcelyn-Fabricq* na elders t'ontdekken, andere zeggen weer over iets anders.

De *Mennoniten* te *Dantzich* eene Memorie aan dat Hof hebbende doen inbrengen, waarom zy hunne *Bezwaarniffen* aan den dag leggen, „ dat men van den eenen kant de Rechten die zy verpligt zyn te betalen verhoogd, en aan den anderen kant eenige van hunne Prerogativen verminderd en verkort heeft waar door hunne Commercie „ een confiderabel nadeel word toegebraght", hadde de Heer *Marteville*, Minifter van de *Staten Generaal* aan dat Hof, deswegens mede eene *Memorie* gepresenteert, „ waar in dien Heer, uit Naam van Haar „ *Hoog Mogende* voor die *Mennoniten*, en omtrent hunne gemelde Bezwaarniffen, ten welken einde dezelve d'Interceffie van dien *Staat* „ hadden verzocht, verzoekt, dat zy Lieden daar van ontheven mogen werden". Men wil, dat zyne Majefteit, door deszelfs eerften Minifter, Heer Graaf van *Bruhl*, aan voorzeiden Minifter, een gunftig antwoord op die *Memorie* gegeven hadde.

Zyne Majefteit hadde den 9. paffato aan de Magiftraat van gemelde Stadt *Dantzich* een *Refcript* gezonden„ waar door dezelve tot de daar „ toe verfchovene Raads-verkiezing, en vervulling der Ampten wel „ weder vry gegeven, maar ook te gelyk bevolen word, dat volgens „ 't Voorfchrift van 't Decreet van Koning *Johannes* den III. roemwaardiger Gedagteniffe, waar van de Magiftraat zedert vele jaren is „ afgeweken, altoos *'t derde deel Kooplieden* in d'eerfte en twede Orden „ aangenomen, en tot de vacante zeven Raads- en Schepens plaatzen, uit krachte van 't door zyne Majefteits aan de derde Orden „ verleende Prefentations-Recht, veertien Perfonen, die werkelyk „ Handel dryven, en ter goeder naam en faam ftaan, als nu aan den „ Raad voorgeftelt zullen worden, waar uit dezelve zeven Perfonen „ volftrekt moet verkiezen. Doch voortaan zal 't dezen Orden, uit „ krachte van 't gemelde allergenadigfte Koninglyk *Refcript*, vryftaan, „ om tot ieder Vacante Schepens plaats, die te voren door eenen „ Koopman bekleed wierd, vier bequame en in de Negotie ervarene „ aanzienlyke Kooplieden te prefenteren, uit welken de Raad insgelyk „ eenen verkiezen, en in 't gemelde Collegie aannemen moet".

Hoe fmertelyk 't aan die *Magiftraats* Perfonen moet voorkomen, welke zo lang dat *bezittings Recht* geoeffend hebben, om, willekeurig en 't opperfte recht oeffende, in de vervulling der Raadsheers-plaatzen, alleen

alleen te zien op *'t Bloedverwandschap*, *Belang* en andere *Baatzuchtige* 1750.
Oogmerken, (zie 't vorige *Deel*, *pag.* 113 *& seqq.*) met voorbyganing *February.*
van *deftige Kooplieden*, is ligtelyk te bevroeden: Maar aan d'andere kant heeft dat *Rescript* niet min een grote Vreugde ende Blydschap onder de Burgerye verwekt, welke thans hope heeft; dat in het toekomende, Mannen van Vlyt en Verdienste, en rechschapene Kooplieden; in aanzien zullen blyven, waar aan die Stadt in 't gemeen, wegens haar welvaard, zo veel verschuldigt is. Ondertusschen zyn de grootste oneenigheden, doch niet alle, tusschen de Magistraat en Burgerye, daar door bygelegt.

Ongevoelig zo in *Dantzich* gekomen zynde, gaanwe van daar zeil en landen ter eerste plaatze te *Lisbon.*

AANGAANDE 't Verschil tusschen dat en 't *Spaansche* Hof ten opzichte van de Commercie na de *Nieuwe Colonien*, geen doorzicht genoeg hebbende, sparenwe zulks tot nadere gelegenheit. PORTUGAL.

Men hadt aldaar met Schepen, welke den 7. *February* 1749, van *Goa* (een Stadt in 't Koningryk *Dekan* in *Oostindiën*, in *Aziën* op een klein Eiland, door de Rivieren *Mondoua* en *Guari* geformeert, is de voorste van alle Plaatzen welke dat Ryk in *d'Indiën* bezit, en alwaar de beruchte *Inquisitie* ten hoogsten Toppunt gestegen zy) vertrokken, en den 26. passato te *Lisbon* aangekomen waren, de volgende Brief ontfangen, gedateert den 25. *January* 1749, behelzende:

ONze Reis is ten opzichte van my zeer gelukkig geweest, alzo niemant als ik alleen aan Boord van myn Schip van Ziekte vry gebleven is, hebbende de Scheurbuik zo wel als de quaadaardige Koortzen met zo veel geweld op ons Esquader d'overhand genomen, dat zodanige, die maar eenige Hoofd-Pyn gevoelden, ten eersten met de Koorts overvallen en zodanig ylhoofdig wierden, dat men hen moest vastbinden, tot dat zy na verloop van drie dagen in die Krankzinnigheit stierven: Door dit toeval hebben wy meer dan vier honderd Man verloren, en vele, welke door de Scheurbuik aangetast waren, in 't Hospitaal van *Mosambique* gelaten, alwaar ons Esquader, na dat wy in 't voorby zeilen van de *Kaap de Goede Hoop* zwaar Onweer uitgestaan hadden, den 21. *July* is aangekomen. Vermits de Wind, genaamd *Monson*, (die zes Maanden lang onveranderlyk waaid) den 15. *Augusty* begon op te steken, zyn wy twee dagen daar na van *Mosambique* voornoemd vertrokken, hebben van dien dag af onze Reis met goed succes voortgezet, en zyn met ons Esquader den 21. *September* alhier aangekomen, van 't welke egter noch ontbreekt het Schip *Bon Jesus de Villa Nuova*, 't geen door gebrek aan Scheepsvolk genoodzaakt zal zyn geweest in de *Bahia* in te lopen; ten minsten hopen wy dat zulks geschied zal zyn.

Na dat ik van een zo langdurende en moejelyke Reis een weinig had uitgerust,

1750. *February.* ruſt, heeft de Vice-Koning my aan Boord doen gaan van een Fregat, met bevel, om de Kuſten en Zee-Plaatzen te recognoſceren, die onze Vyand *Ponzalo* na 't verlies van *Rary* noch in bezit had, en teffens de dieptens van de Rivieren te peilen: Vermits ik my ten dien einde van de Sloep en de Maneſchyn moeſt bedienen, vond ik my kort daar na door vyf Vyandlyke *Galvetten* omcingelt, dewelke ik egter door 't verdubbelen van de Roei-Riemen, na dat zy my meer dan drie uuren en tot onder 't bereik van 't Canon van *Rary* vervolgt hadden, ontſnapte: Om egter d'ordres van den Onder-Koning ter uitvoer te brengen, hervatte ik den volgenden dag myne Reis, zeilde direct na *Neudim*, welke Plaats zes Mylen ten Noorden van *Rary* legt, en naderde dezelve door middel van myn Sloep tot op den afſtand van een Snaphaan-Schoot; niet verre van my zach ik weder twee *Galvetten* met Rovers, die my egter, zo 't ſcheen, niet durfden naderen, om dat ik door 't Canon van myn Fregat gedekt was.

By myne te rugkomſt te *Goa* deed ik aan den Onder-Koning verſlag van d'Obſervatien, die ik by de beide Veſtingen van *Neudim* voornoemd en *Vengorla* gemaakt had; deze beide Zee-Plaatzen bezat *Ponzalo* noch alleen, en ik verzekerde derzelver Verovering aan den Onder-Koning als onfeilbaar: Derhalven beval hy my dat ik ten eerſten aan de nodige toebereidzelen tot deze Expeditie, van dewelke hy *Chef* wilde wezen, zoude doen arbeiden: Ik deed ten dien einde een goeden voorraad van Granaden van een nieuwe Inventie, die in dit Land onbekend zyn, en een van dewelke meer werking doed als twintig andere, vervaardigen, als mede een zoort van vliegende Bruggens, dewelke dienen om een Plaats gemakkelyker als met Ladders te beklimmen en te verraſſen; maar vermits door de bemagtiging van de Sterktens van *Alorne* en *Rary* de roem der *Portugeſche* Wapenen gelyk als een nieuwen luiſter gekregen en de Vyanden een ſchielyke vrees aangejaagd had, is 't niet nodig geweeſt een van de voornoemde Machines of Krygs-Liſten te gebruiken, want het Guarnizoen van *Neudim* heeft die Veſting op 't aannaderen van ons Esquader, na dat zy vyf Stukken Canon tegen onze Sloepen geloſt hadden, verlaten.

'tIs zeker, dat wy deze Veſting zo goed koop niet gehad zouden hebben, by aldien de Vyanden 't nodig beleid hadden gehad om zich en de Plaats te verdedigen; want zy legt op een Rots, die niet als met grote moeite en gevaar genaakbaar is; daarenboven is dezelve met een dubbelde Muur en Graft, welke laatſte dertig voeten in de Rots gehouwen is, omringt: Dus laat ik UWE. zelfs oordeelen, of ons de bemagtiging van deze Veſting niet meerdan honderd Man, die ons hier zo veel nut als elders tien duizend doen konnen, gekoſt zoude hebben. d'Onder-Koning bezettede dezelve met twee Portugeſche Compagnien Voetvolk en eene Compagnie Militie. *Ponzalo*, die gelyk als razende was, dat hy deze Veſting zonder ſlag of ſtoot verloren had, deed Voorſlagen tot een beſtendigen Vrede en volkome Onderwerping, maar ook ter zelver tyd een Aanval op de Veſting *Rary*, dewelke zyn Volk overweldigt zou hebben, indien 't zelve moed genoeg had gehad om 't hevig Vuur van 't Guarnizoen uit te ſtaan; doch zy wierden met groot verlies op de vlugt gedreven, en d'Onder-Koning ten hoogſten verſtoord over de Trouloosheit van *Ponzalo* deed 't Esquader den volgenden dag voor *Neudim* d'Ankers ligten,

ten, met bevel om direct na *Vengorla* te ftevenen, welke Vefting wy by onze aankomft aldaar insgelyks verlaten en verwoeft vonden, 't geen ons zeer leed deed, om dat dezelve niet verder als anderhalve Myl van *Rary* en in een vrugtbare Landsdouw legt, hebbende de *Hollandfche* Natie voor dezen aldaar een Comptoir gehad. Dus heeft d'Onder-Koning de Stadt en de Landftreek aan de plundering der Soldaten overgegeven, en dezelve aan alle hoeken doen in brand fteken. Vermits de tyd genaderd was, dat onze Schepen, die na *Portugal* moeten keren, vertrekken moeften, gaf zyne Excellentie bevel dat het Esquader na *Goa* zou keren, en deed onderweg alle onze Troupen, die noch omtrent 750 Portugezen, en 900 Man Militie fterk waren, omtrent *Chapora* aan land zetten, om de Provintie van *Pardes* te dekken. 1750. February.

Den volgenden dag, zynde den 21. *December*, zyn wy met ons Esquader, 't geen in drie Oorlochfchepen, twee *Patachos* of Uitleggers, twee zogenaamde *Pallen*, en vele ligte Vaartuigen met een goed getal Sloepen, om de Troupen t'ontfchepen, beftond, in de Haven van deze Stadt te rugge gekomen, met voornemen, om na 't vertrek van onze Schepen na *Portugal* onze militaire Operatien voort te zetten, enz.

Terwyl wy thans in dat Ryk zyn, vereifcht het, dat wy melding maken van een *Stout* en *Dapper* Beftaan van eenen *Pieter Melage*, nevens eenige andere Perfonen in Slavernye gekomen zynde, en Stuurman geweeft hebbende op 't Schip van Kapitein *Vincent Ziel*, 't geen in *Augufty* 1744 in handen van *d'Algerynen* verviel, en zedert by dezelve gevaren hadde, gelukkig met de zyne is ontfnapt; uitwyzens de volgende Berichten, die hy als andere daar van gegeven hebben, de zyne is gedateert den 21. *January* en gefchreven uit *Faro*, een Stadt en Haven in 't Koningryk *Algarve* in *Portugal*; behelzende:

Den 29. *November* 1749 gingen wy met vier Schepen van *Algiers* onder zeil om te roven; na dat wy den 4. *December* de *Straat van Gibraltar* waren uitgezeild, zyn wy van elkander geraakt tot den 18. als wanneer wy op de hoogte van *Lisbon* weder by een quamen. Den 29. *December* hadden wy drie Schepen by ons, van dewelke twee, zynde een *Frans* en een *Engels*, door ons na *Algiers* opgezonden wierden; 't derde was een *Franfche* Sloep, doch deze wilde ons niet afwagten. Den 31. quam weder een *Engels* Fregat, met Wyn en Brandewyn na *Londen* gaande, in onze magt, en wierd ook na *Algiers* gezonden, 't geen den 2. *January* (1750) met noch drie van dezelfde Natie ook gefchiedde.

Den 9. *January* hebben wy een *Lubekker* Fluit by *Kaap Spiegel* vermeefterd; deze wierd gevoerd door Kapitein *Lodewyk Mynke* met elf Man, en was met een Lading van Delen na *Lisbon* gedeftineerd; twee dagen daar na quamen wy aan Boord, om de Kleinigheden te roven, die in de Kajuit waren; ik was toen met twaalf andere Slaven in de Bark, doch daar was byna niemant onder hen die 't hart had om by deze zo gunftige gelegenheit zyne Vryheit te zoeken; wy quamen dan den 15. weder aan Boord van ons Roof-Schip, als wanneer

1750. *February.* ik 't belang zo wel van my zelfs als van d'andere Slaven in 't oog houdende, den Kapitein van de Turken wys maakte, dat 'er noch drie duizend nieuwe Spykers, in 't Schip waren, weshalven hy ordre gaf om de Bark weder uit te zetten, en die Spykers te gaan halen; ondertusschen had ik myn Equipage reets ingepakt, en ging ten twee uuren des agtermiddags met noch acht andere Slaven en een Turk in de Bark; dus waren wy met ons negen Christenen, te weten vyf *Spanjaarden*, een *Portugees*, een *Lubekker*, en twee *Hamburgers*; aan Boord van 't Schip komende, en de spykers niet vindende, was de Turk daar over zeer verstoord, doch hy na voren gaande om 't een of ander te zoeken, keerden wy eensklaps gezamentlyk in de Bark, en zetteden zo sterk af als wy konden; 't Algeryns Oorlochschip zulks ziende, zettede alle Zeilen by, jaagde en schoot zeer sterk op ons; egter raakten wy na twee uuren volkomen vry, zo dat wy eergister alhier in 't Kasteel zyn gearriveerd, en nu Quarantaine houden.

De Gemelde *Engelsche* Schepen zyn door de Zee-Rovers genomen en t'*Algiers* opgezonden, om dat zy niet dan oude Passen, dewelke met die van de Rovers niet over een quamen, konden vertonen. De namen van de twee *Duitsche* Slaven, die nevens my, den Portugees, en de vyf Spanjaarden door middel van de Bark hun Vryheit gekregen hebben en alhier zyn aangekomen, zyn *Claes Hyns*, die op 't genomen Lubeksche Schip de *Beyenkorf*, Kapitein *Ludewig Meyer*, geweest is, en *Pieter Hendrik Bosch*, welke in het jaar 1746 met het Schip van *Pieter Krüs* van *Hamburg* in de magt der *Algerynen* geraakt is.

Het twede Bericht is mede uit *Lisbon*, en gedateert den 22. dezer, luidende:

Drie van de gemelde vry gewordene Slaven zich dien dag op de Beurs van *Lisbon* vertoond, en, behalven 't geen reets bekend is, verhaald hebben, dat d'Algiersche Kapitein zich van de drie Engelsche Schepen had meester gemaakt, uit oorzaak dat hunne Paspoorten droog, en die van de Algerynen nat geweest, maar wederom gedroogd waren, zo dat dezelve niet in malkander pasten (*), dat

(*) Tot verstand dier Zaken heeft men te weten: dat die *Paspoorten*, gelyk als van Haar *Hoog Mogende* met die van *Algiers* en anderen, bestaan:

Een *Oorlochschip* fraai in 't koper gesneden, met zyn Wand, Zeil en Teil, als men zegt, word op een Vel Parkament gedrukt, verbeeldende met een Bakstage of halve Wind door Zee te Zeilen: Dus de gantsche Zeillage en Touwerk in zyn volle, of mindere, kracht staan. Dan worden die gedrukte in een Vierkant op den anderen gelegt, wanneer met een *Sny-Instrument*, gaande als de Baren van de Zee, hoog en laag, die Paspoorten in de *Zeillage*, *Touwerk* en 't *Schip*, in twee delen van den anderen afgesneden: Zo dat altyd 't bovenste gedeelte, op die van 't onderste juist past en correspondeert, als een van de bovenste op honderd onderste delen en zo wederom een van d'onderste op honderd bovenste delen, zonder d'allerminste verschillendheit komen te sluiten. 't Onderste deel word verder door Haar *Hoog Mogende* getekend, en 't bovenste gedeelte, aan d'*Algerynen*, of andere gezonden. Nu is 't ligtelyk te begrypen, dat een deel van 't zelve nat wordende en wederom gedroogt, moet inkrimpen, en dus niet evenmatig passen kan.

dat de Christenen onder 't gewaande voorwendzel, om uit een der Engelsche Schepen Spykers en Touwerk te bescharen, niets anders als een goede Blok met Yzer aan boord van de Barkas, in dewelke zy ten dien einde waren uitgezonden, gebraght hadden; dat zy daar op met de Barkas, die 32 voet lang was, een goed heenkomen hadden gezogt, en het Touw afgesneden hebbende, alle aan 't roejen gegaan waren; dat een Moor, die zich by hen bevond, ook genoodzaakt was om de hand aan 't werk te slaan, doch dat deze eindelyk in 't Water sprong, en na alle gedagten verdronken is, door dien 't Algiersche Schip te ver af was; dat d'Algerynsche Kapitein op 't Dek van zyn Schip komende, begon te schreeuwen, dat men met de Barkas aan boord zou komen, doch ziende dat men zich aan zyn geschreeu niet stoorde, terstond bevel gaf om met Handgeweer daar op te schieten; dat vermits men meer en meer buiten 't bereik raakte, niet lang daar na met Stukken van 't eerste Dek op de Barkas geschoten wierd; dat zulks ook van weinig vrugt zynde, eindelyk d'onderste Poorten, alwaar *Agt-Ponders* lagen, geopend wierden, doch dat de Kogels over de Barkas en bezyden de Riemen heen vlogen en zonder eenige schade te doen, en dus de Christenen den dans gelukkig ontquamen; dat zy naderhand by 't vallen van de nacht en de Wind stillende, van hunne Hembden, zo goed als zy konden, Zeiltjes gemaakt hebben, en na dat zy vier dagen en drie nachten zonder *eeten en drinken* op Zee hadden gezworven te *Faro* aan de Wal gekomen waren enz.: Op deze avantuurlyke Reize hadden de Spanjaards aan d'andere gevraagd, of zy in behoude Haven komende, de Barkas aan de Kapelle van *St. Antonio* wilden schenken, gelyk dan ook terstond na hunne aankomst te *Faro* geschied was. (In 't vervolg worden de bovengenoemde persoonen, dus beschreven) d'Eene van die bovengemelde is een Stuurman en genaamd *Pieter Hend. Stuur*, die met Kapitein *H. P. Groot* in de magt der Algerynen vervallen was; de twee andere zyn *Klaas Hints*, een Timmerman, en *P. Herad. Bus*, een Bootsman, welke laatste wel voor den eerste Auteur van 't gehele Geval te houden is. 1750. *February.*

Ons in dat Vaarwater bevindende, zeilenwe de *Straat* door en arriveren te *Tripoli*.

'T WAS den 19. *November* laatstleden, dat *Aly Effendi*, gewezen Afgezant van die Regering by de *Staten Generaal*, aan Boord van 't *Hollandsche* Fregat *de Dolphyn*, gecommandeert door den Kapitein *van der Does*, 't welk den 3. *September* van *Amsterdam* vertrokken was, aldaar te rugge quam, en kort daar na van den uitslag zyner Commissie aan den Dey verslag dede, en eene Verhaal gaf van de bewyzinge van Eere en Hoogachtinge, die men hem in den *Hage* aangedaan hadde, waar over de Bassa en de Divan zo vergenoegd zyn geweest, dat zy hunne uiterste verwondering daar over betoonde, zo als ook niet minder over 't geen dien Minister hen verhaalde, rakende d'Uitnemende Hoedanigheden van den Prins *Erf-Stadthouder*, en van 't Doorluchtige Huis van *Oranje* en de kostbaarheit en pracht van dat BARBARYEN.

X 2 Hof

1750. *February.* Hof in den *Hage*. Weshalven dan ook twee Brieven in d'Italiaansche Taal wierden opgestelt om aan den voornoemden Kapitein *van der Does*, behandigt te worden, d'eene geadresseert aan de *Staten Generaal*, en d'andere aan den Prins *Erf-Stadthouder*, om d'erkentenis voor de Vriendschap, die de Republicq der *Vereenigde Nederlanden* by continuatie aan die Regering zo duidelyk betoond, op 't nadrukkelykste aan den dag te leggen.

Om den gemelden tyd, was aldaar een Vaartuig van *Livorno* gearriveert, met de Ratificatie van 't Vredes-Tractaat, tusschen den *Roomsch-Keizer* en die Regering gesloten, doch 't geen wel inzonderheit aldaar veel genoegen verwekte, zyn de Geschenken, dewelken zy by die gelegenheit ontfingen, bestaande in verscheide stukken Goud Laken, Fyne Lakenen, Silverwerk, en Goude en Silvere Horologien. 't Gemelde Vaartuig hadde diergelyke Geschenken insgelyks na *Algiers* en *Tunis* gebraght, van waar men heeft, dat een Esquader van 7 Vaartuigen teffens in Zee gestoken waren, om te kruissen op de Schepen des Konings der *beide Siciliën*, met denwelken zy geen Vrede meer, en by gevolg ook geen Geschenken te verwachten hebben.

Wy steken van daar over na *Civita-Vechia* en arriveren te *Romen*.

ITALIEN. IN Aanmerking van 't *Roomsche* Jubel-jaar, was in de gepasseerde maand aan de Gouverneurs in alle de Steden van den *Kerkelyken Staat* by circulaire Brieven van den Paus verboden, ,, om gedurende 't *Carnaval* het vertonen van eenige Opera, Comædie, of ander Theater-,, stuk, zelfs de Geestelyke stukken niet uitgezondert, toe te laten". Nochtans waren die *gepretendeerde* Vermakelykheden grotelyks in *Gastmalen* verandert, alzo 'er geen dag voorby ging, dat 'er niet by zommige Cardinalen of andere Heren buitengewoonlyk getracteert wierd. *Is dat geen Heilig Jaar?*

Maar evenwel heeft het in ons eenige verwondering gegeven, dat de Paus zyne *Bulle* van dat *Roomsche* Jubilé aan alle *Roomsche* Vorsten gezonden hebbende, ook die *Carnavalsche* Dartelheden, omze niet erger uit te drukken, niet verboden heeft; want in *Parma*, *Wenen*, *Dresden* en elders, wordenze met Comedien, Opera's enz. punctuelyk gehouden. Wy moeten voor 't naast geloven, dat zyne *Jurisdictie* zo verre niet strekt, of datze buiten *Italien*, met dat zogenaamde *Heilige Jaar van devotie*, wel konnen zamen gaan, en dan hebben we 't gevonden.

Omtrent 't laatst dier maand wierden aldaar 200 *Armenische* Pelgrims van beiderlei Sexen op bevel van den Paus door d'Aards-Broederschap in Processie ingehaald, en in de Stadt door den voornaamsten Adel, die in *Linnen Kielen* van dat Broederschap gekleed waren, en ieder een Pelgrim ter regter zeide hebbende, na de Hoofdkerken, en van daar na

na een groot Paleis geconduiseerd, en aldaar op Pausselyke kosten met een *heerlyk Soupé* onthaald; de 2 *Armenische* Bisschoppen wierden by dat Tractement van 6 Cardinalen, insgelyks grove *Linnen Zakken* of *Kielen* aanhebbende, met *Silver*, en de Priesters met *Porcelein Servies*, door de Prelaten en eerste Noblesse, doch *d'Armenische* Nonnen door de voornaamste Prinsessen; en de mindere Pelgrims door andere voorname Heren bediend, en naderhand in Processie, de Bisschoppen, Priesters en Nonnen in Koetzen zittende, na hun besproken Logement gebraght. (Dat gaat noch al wel, voor menschen belast met *Zonden*, om *Aflaat* te verdienen.) Dagelyks worden 50 Pelgrims van allerhande Natien tot het *kussen van 's Pausen Voeten* toegelaten, en met zyne Benedictie, geëxpedieert. De Cardinalen, die de voorschreve Pelgrims aan Tafel bedienden, waren de Heren *Caraffa*, *Guadaigni*, *Lanti*, *Colonna*, *Mesmer* en van *York*. *1750. February.*

Den 6. dezer ging de gemelde Cardinaal van *York*, of twede *Pretendents* Zoon, de vier Hoofdkerken met eene *Statieuse* Equipagie, (*want het zyn geen geringe Zaken!*) bezoeken, om den *Aflaat* te verdienen.

Alzo de Paus zich veel laat gelegen zyn, dat d'oude marmere en metale Beelden, zo als ook de Schilderyen van de vermaardste Meesters, als waar in de voornaamste Sieraden en zeldzaamheden van *Romen* bestaan, niet verminderd worden, hadt hy by *Edict* de Verkoping of Uitvoer daar van op zware Straffen verboden, zynde aan den Cardinaal Secretaris van Staat uitdrukkelyke ordre gegeven, om met alle mogelyke naukeurigheit dat *Edict* te doen in agt nemen. *Is dat niet wat byzonders?*

Noch hadt de Paus de vernieuwing van de Tydrekening der gepretendeerde Opvolgers van *St. Pieter*, die Paus *Leo*, toegenaamd *de Grote* (in den Jare 440 *Bisschop* zynde) in de Kerk van *St. Paulus* tot op *Innocentius I.* (zynen Voorzaat, die in 't Jaar 401 Bisschop wierd. Want het woord *Paus*, was toen in die betekenis, daar het thans in gebruikt word noch verre te zoeken, alzo 't zelve in dien zin, allereerst en op die wyze ingevoerd is, door *Gregorius VII.* den beruchten *Hellebrand*, in plaatze van *Hildebrand* zynen Doop-naam, gelyk de *Duitschers* van dien tyd hem noemde) hadde laten Schilderen, en door *Honorius III.* (welke in 't Jaar 1216 den *Pausselyken* Stoel beklom) verder voortgezet, tot op heden doen continueren ende verbeteren. Doch onder 't einde der Beeltenissen van 250 *Paussen*, (na 't *Roomsche* Calandrier), hadt hy zyn *Beeltenis* met een *Latynsch* onderschrift doen versieren; bestaande:

1750.
February.

BENEDICTUS XIV.
Cujus
Juſſu & Munificentia,
Vetes pontificium Romanorum
Uſque ad *Innocentium I.*
Sanſti *Leonis* ætate deſcripta
Series
Reſtituta eſt
Succeſſorum que adjeſta
Pontificatus Anno X.
Summo ECCLESIÆ bono vivit,
Et diu VIVAT FELICITER.
Dat is:

Benedictus XIV., op wiens bevel en edelmoedigheit in 't 10. jaar zyner Pauſſelyke Waardigheit de Chronologie der Pauſſen, door *Leo* tot op *Innocentius* beſchreven, is herſtelt, en met die der volgende Pauſſen vermeerdert geworden: Lang leve dezelve tot Heil der Kerke!

Van daar een grote ſtap doende, komenwe te *Parys*.

VRANKRYK.

NA dat men te meermalen in de *pubicque* Nouvelles uit *Parys* hadde gelezen, waar het *Standbeeld* des Konings zoude geplaatſt worden; wat eene menigte van Huizen tegen d'aanſtaande maand *Mey* afgebroken moeſten werden; ten einde dat *Standbeeld* doch een *ruime uitzicht* genoot, is van dat alles noch niets zekers te melden, alzo de Gieter, welke 't zelve zal vervaardigen, by contracte is belooft 750000 Livres; en nadien tot der gelyk Werk veel tyds vereiſcht, ſtelt men vaſt, dat het na verloop van drie of vier Jaren niet voltooid wezen zal.

Ondertuſſchen hadt den vermaarden Poëet, Heer *Bonneval*, op zyn *Poëets*, een onkoſtbaar Expédient uitgevonden, gelyk uit het volgende Vaers blykt, 't geen hy in deze Maand aan zyne Majeſteit gepreſenteert hadde; beſtaande:

On doit faire une place élegante & correcte;
Chacun trace, à ſon gré, le plan qu'il à formé
C'eſt pour Louis le BIEN-AIMÉ,
Tout Paris devient Architecte.
Vous êtez, il eſt vrai, le plus doux des Vainqueurs;
Ce Titre ſeul merite une gloire immortelle.
Grand Roi, contentez Vous, de regner dans nôs Cœurs,
Eſt il une place plus Belle?

Dat

1750. *February.*

Dat is:

Men moet bequame plaats voor 's Konings Praalbed vinden.
Elks geeft ontwerp een *Plan*, 't geen tot dat Oogmerk ftrekt;
'T Is voor *Louis* DEN WELBEMINDEN:
Geheel *Parys* word *Architect.*
U, goedertierenfte Overwinnaar! wil elk eeren;
Verdient uw Tytel niet alleen d'Onfterflykheit?
Vergenoeg U in ons Hart, ô Koning, te regeren,
Waar is U fchoner plaats bereit?

d'Agenten van de *Franfche* Geeftelykheit in dat Koningryk hadden aan 't Hof eene Memorie overgeleverd, behelzende verfcheide Vertogen tegen 't Edict, 't welk eenigen tyd geleden (zie 't voorgaande *Stuk*, *I. Deel*, *pag.* 257) omtrent het opbrengen van den 20. *Penning* gegeven is, en waar by de vafte Goederen, die de Geeftlykheit bezit, even zo wel als die der Leken, aan de voornoemde Belafting onderhevig geftelt zyn. Wat nu van deze Zaak worden zal, zullenwe na alle waarfchynlykheit verftaan, als die der Geeftelykheit hunne Vergadering houden zal.

Niets meerders van daar te Berichten hebbende, ftekenwe over van *Calais* na *Douvres.*

WAT de wezendlykfte Verrichtingen van 't Parlement, zedert onze laatfte hier voren, *pag.* 123 aangaan, beftaan in de volgende:

Den 19. dezer, hebben de Gemeentens in Committé alles overwogen, 't geen betrekking heeft tot de Zyde-Manufacturen in dat Ryk, en vervolgens befloten:

„ 1. Dat d'aanmoediging van den Invoer der ruwe Zyde van *China*, om in „ dit Koningryk verwerkt te worden, tot algemeen voordeel en vermeerde- „ ring van de Zyde-Manufacturen ftrekken zal.

„ 2. Dat om dien Invoer aan te moedigen, de verfcheide Rechten, waar „ mede dezelve tegenwoordig uit krachte van vele Actens van 't Parlement „ belaft is, van den 5. *Juny* af N. S. 1750, niet meer zullen geheven wor- „ den en cefferen.

„ 3. Dat in plaats van die Rechten na den gemelden dag niet meer van d'in- „ gebraghte ruwe *Chineefche* zal betaald worden, als van *d'Italiaanfche* Zyde, „ welke in dit Ryk ingevoerd word.

„ 4. Dat na den 5. *July* 't zelve Rabat op den Uitvoer van *Chineefche* Zy- „ de zal worden toegeftaan, als men tegenwoordig op *d'Italiaanfche* toe- „ ftaat, enz".

Den 17. bevorens, hadden de Kooplieden en Negocianten in Linnen,

1750. nen, van *Londen*, *Westmunster* en de Voorstadt *Southwark*, nopens de
February. *Fransche* Battisten en Kamerdoek, 't volgende Request aan dat Huis overhandigt; luidende:

Dat alhoewel d'Acte, gepasseerd in 't agtiende Jaar der Regeringe van zyne Majesteit en behelzende een Verbod nopens 't dragen en inbrengen van *Fransche* Battisten en Kamerdoek, door een volgende Acte verklaard, verbeterd en strenger gemaakt is, men echter door d'Ondervinding heeft gezien, dat dezelve kragteloos is, zynde aan een ieder bekend, dat men daaglyks voortgaat, om een grote quantiteit van die verbode Koopwaren in dit Ryk te brengen, te verkopen en te dragen: waar uit de Supplianten niet anders konde besluiten als dat de Wetgeving hier door van de Nationale Oogmerken, welke men zich by 't passeren van die Actens beloofd heeft, versteken word; om dat de Manufacturen van onze Mededingers in de Commercie door die Actens zo veel niet lyden als men gedagt heeft, terwyl van den anderen kant d'eerlyke Koopman van dien Tak van Koophandel beroofd is geworden, en 't jaarlyks inkomen van zyne Majesteit ten minsten *vyf en twintig duizend* Pond Sterlings daar door verminderd is.

Dat de buitensporige Vermeerdering van de Prys van de *Silesische* en overige buitenlandsche Battisten, fyne Linnens, Neteldoeken en andere Koopwaren, welke uit *d'Indiën* in dit Ryk gebraght worden, in gevolge 't gemelde Verbod, d'Onderdanen grotelyks tot last gestrekt, en ter zelver tyd aanmerkelyk verminderd heeft de besparing, welke men voornemens was aan de Natie te bezorgen; en dat ten opzichte van d'onmooglykheit om de meergemelde verboden Koopgoederen van d'andere van gelyke zoort t'onderscheiden, de Supplianten menen, dat gemelde Actens nooit ter uitvoer gebraght, of, door eenige nieuwe Wetten of Straffen, hoe genaamd, kragtdadiger gemaakt konnen worden, zo lang als van een anderen kant diergelyke strenge Methodes in een zo twyffelagtig en onzeker geval zeer sterke aanleidingen tot meinëedigheit zullen geven, en zonder eenig nadeel voor d'ongeoorloofde Practycquen van anderen tot een gevaarlyk gevolg voor de Goederen en de Reputatie van eerlyke Kooplieden strekken zullen: Waarom de Supplianten 't Huis smeken om dit Vertoog in overweging te nemen, en op een wyze, zo als 't zelve zal goedvinden daar in te voorzien.

In 't laatst voorgaande *Deel*, *pag.* 283. gezien hebbende de klachten der *Engelsche Oostindische* Compagnie, over de *Hollandsche*, en 't antwoord door Haar *Hoog Mogende* deswegens daar opgegeven, hadde zyne Majesteit 't zelve *in originali* en in geschrifte door Mylord *Holderness*, deszelfs Ambassadeur by de *Staten Generaal*, bekomen; over welke zyne Majesteit zeer vergenoegd scheen te zyn, en Copie van 't zelve, aan de *Britsche Indische* Compagnie doen overleveren.

't Was den 6. dezes, dat dat Hof met een Expresse van deszelfs Ambassadeur by de *Porte*, den Heer *Porter* 't volgende gantsch onaangename

genaame Bericht, gedagtekend *Constantinopolen* den 25. *December* 1749, ontfing; behelzende: 1750. *February.*

De Consul t'*Aleppo* heeft van den Heer *Wake*, Gouverneur te *Bombay*, Brieven van den Admiraal *Boscawen*, gedagtekend den 20. *April*, ontfangen, met de droevige tyding, dat zyne Majesteits Schepen de *Namur* en *Pembroke* en 't Hospitaal-Schip *d'Apollo* met byna de gehele Manschap, terwyl d'Admiraal aan Land was, in een zwaren Storm, die den 13. dito op de Rhede van *St. David* begon, vergaan zyn, met byvoeging van de volgende Lyst van de Schade, dewelke door dien Storm veroorzaakt en in substantie is als volgd:

Op de Kust van Coromandel zo aan verongelukte als beschadigde Schepen den 14. April, te weten;

Te COLDERON by de Rhede van 't Fort *St. David* 't Schip de *Namur* van 74 St. Canon, van 't welk d'eerste, twede en vierde Lieutenant, met den Stuurman, Konstapel en twee Lieutenants van de Mariniers en in 't geheel 520 Man verdronken zyn, zynde d'overige aan Boord van 't Hospitaal-Schip. Van 't Schip de *Pembroke* van 60 St. Canon, 't welk op de Punt van *Colderon* omver geslagen is, zyn niet meer dan twaalf Man geborgen, en dus meer dan 330 nevens den Kapitein *Fincher* en alle d'overige Officieren uitgenomen een Kapitein van de Mariniers, verongelukt. Een groot Schip, zo men meend, 't voornoemde Hospitaal-Schip van 40 St. Canon, welk 350 Man aan boord had, is by de voornoemde Punt gestrand en tusschen *Cudalore* en 't Fort *St. David* zonder Masten gezien.

By CUDALORE en 't FORT ST. DAVID zyn de Schepen van de Compagnie de *Winchelsea*, Kapitein *Barow*, en de *Lincoln*, Kapitein *Nanfan*, aan Strand geworpen, doch 't meeste Volk daar van geborgen. Ook zyn aldaar gestrand de Schepen de *Prinses Augusta*, zynde een Schip van 't Land, maar aan de Compagnie behorende; een diergelyk Schip de *Fanzy*, gevoerd by Kapitein *Rennie*; een Portugees Schip van *Macao*, 't geen tot op een derde na geladen was, als mede *vier en twintig* Brigantynen, Sloepen en Granen-Schepen.

Op de Rhede van PONDICHERY is een *Fransch* Oorlochschip van 64 St. Canon op strand gezet en zyn drie Mannen daar van verloren, als mede twee andere Schepen en een Brigantyn gestrand, en 't Schip van de Compagnie d'*Edgebaston* lag zonder Mast naby die Rhede ten Anker.

Te SADRASS, NEGAPATNAM, PORTONUOVO en PULIACATT zyn twee *Moorsche* Schepen en een *Armeniaans* nevens vier Duitsche verongelukt (*), zynde een Duitsch Schip van 50 St. Canon in Zee ontmast en na den

(*) Zedert hadden d'Edele Heren Representanten en verdere Bewinthebbers der nieuwe *Oost-Indische* Compagnie van *Batavia* de tyding ontfangen, dat in die *Orcaan* niet een *Hollandsch* Schip 't ongeluk gehadt hadt van daar by te vergaan, zynde, wel verre van dat aan gemelde *vier Schepen* onzer Natie zulks zoude overgekomen zyn, alleen 't Schip *de Herstelder* in die Wateren geweest, en nergens anders in beschadigt, als dat het zelve zyne Masten verloren hadde.

1750. *February.* den Storm ingelopen: Ook is een Sloep nevens verscheide Granen-Schepen vergaan.

Te MADRASS zyn twee *Fransche* en vele Granen-Schepen verongelukt.

Zedert den Storm zyn de volgende beschadigde Schepen op de Rhede van 't Fort *St. David* ingelopen: d'Oorloch Schepen de *Tartaar*, *Deal Castle*, *Swallow*, 't Schip van de Compagnie de *Rhoda*, en een Schip van 't Land, genaamd de *Danbury*.

Dergelyke zware Bezoekingen door Weer en Wind den Zeedoorklievers overkomende, is ten uiterste gevoelig en Medelydend waardig: Maar wanneer de zulken, na 't uiterste gevaar, in Leven en Schip te verliezen, uitgestaan hebben, komen te stranden, dan noch berooft en uitgeplundert werden, is een alleronmenschtelykste Daad, eer een *Barbaar* voegende, dan die zoort van *Engelschen*, gelykwe staan te melden.

Een uitrekzel van een Brief van *Penzance*, gedagtekend den 27. *December* 1749, bestaat:

„ Dingsdag avond den 23. *December* geraakte een kloek Schip met
„ Brandewyn te *Yarmouth* t'huis horende, en uit de *Straat* komende,
„ by *Marazion* op strand, zonder dat het zelve merkelyk beschadigt
„ wierd, zodanig, dat men het met weinig moeite weder vlot zoude kon-
„ nen krygen, doch 't Landvolk daar omtrent quam ten eersten in
„ groten getale derwaarts, en zommige van hen klommen in 't Schip,
„ wierpen den Kapitein in de Kajuit onder de voet, en beroofde
„ hem van zyn Orologie, Geld en Klederen, waar na zy de Lading
„ begonnen te plunderen; doch de Brandewyn geraakte by ongeluk
„ in den brand, waar door 't Schip met byna de gehele Lading ver-
„ brandde".

Een twede Extract uit een Brief van *Biddeford*, gedateert den 14. dezer, is luidende:

Woensdag is een *Fransch* Schip van 400 Ton, en 20 Stukken Canon, genaamd *la Carpe*, gevoerd door Kapitein *Michiel Burel*, en geladen met Wynen, Timmerhout en Visch, tusschen deze plaats en *Abbotsbury* op strand geraakt, zynde maandag van *Havre de Grace* vertrokken, in gezelschap van vier andere Schepen, alle met Timmerhout geladen, en na *Brest* gedestineert, zulks men beducht is, dat die vier Schepen een zelve noodlot zullen hebben ondergaan, dewyl 't Weer zeer stormachtig is. De Kapitein is nevens 35 Man der Equipagie geborgen, en de 14 overigen zyn verdronken. Zo dra de Kapitein aan Land quam, vielen ruim 2000 van 't Land Volk met haken, Bylen en andere Instrumenten aan 't plunderen van 't Schip, hakkende alle de Zeilen, Masten, Reëen en Touwerk af, brekende de Kajuit open en wech-

nemende

nemende alle de Klederen, Papieren en Kisten van den Kapitein en van 't Volk, zo als ook 1400 quintalen Kabeljaau, verscheide Tonnen Haring, eenige Balen Zyde en Linnen, nevens vele geborduurde Klederen, Hoeden, Degens, en alles wat verder van hunne gading was, welk alles zy ten dele op Wagens en ten dele op Paarden wechvoerden, na dat zy al den Wyn, bestaande in vyf Oxhoofden, aan boord uitgedronken hadden. De Tolbedienden, die gezonden wierden, om dat Schip nevens de Lading te beschermen, waren in 't uiterste levensgevaar, wordende door die onmenschelyke Plunderaars gedreigt, in duizend stukken gehakt, of in Zee geworpen te zullen worden. Een van dezelven, trachtende een kist uit het Wrak te bergen, wierd door 20 van die ontmenschde Schepzels omsingelt, die hem, na alle gedachten, zouden hebben om 't leven gebraght, by aldien niet een van hunne Hoofden hen 't hadt afgeraden. Deze zyn dezelve Dieven, die omtrent zes Maanden geleden een *Hollandsch* Schip geplundert hebben, 't welk insgelyks hier omtrent was op Strand geraakt, en men vleid zich nu met de de hope, dat de Regering eindelyk eenig middel zal uitvinden, om in vervolg van tyd een diergelyk onmenschelyk gedrag voor te komen, waar door niet alleen aan dit Landschap, maar zelf aan de gehele Natie een grote Lak word aangewreven, zynde 't nergens of ooit gehoord, dat iemant straffeloos heeft mogen plunderen en stelen. Hoe 't zy, men verzekerd, dat de Kapitein zich aan een voornaam Koopman te *Kyme* geaddresseert, en door deszelfs bystand schriftelyke Volmachten bekomen heeft, tot het doen vatten van een groot getal van die Plunderaars, die, zo men hoopt, verdiende straffe zullen ontfangen. 1750. *February.*

Den *Franschen* Ambassadeur, Marquis de *Mirepoix*, hadde zedert aan dat Hof deswegens zyne klachten ingebraght, en toezegging bekomen, als ook werkelyk was uitgevoerd, met eenige van die Rovers by de kop te doen vatten, en hen te doen erlangen, 't geen den vorigen Schryver, en alle rechtschape Lieden, hoopte dat geschieden zoude.

Dat Ryk bevind al verder, dat de *Gau-dieven* en *Straat-rovers* van dag tot dag in 't zelve vermeerderen, en of de *Nationale* noch niet genoeg waren (schryft men) komen 'er noch uit andere Landen *gehele Benden* over, die de minste consideratie, als een *Engelschman* nochtans wel doet, meer gebruiken, maar eisschen de Menschen die hen wat afgezondert, of by Avond ontmoeten, zo direct de Orologes, Goud-Beursen, Diamant-Ringen enz. af; invoegen 'er vele Bende goed Fortuin, en vry gewisser dan door 't Spel te *Londen*, maken. Nopens een gerafineert Schelmstuk, vervolgt den Schryver:

Vier van deze *Vreemdelingen* onlangs te *Londen* gearriveert, namen hun Logement in een niet zeer bekende Herberg, en beraadslaagden zich aldaar hoe een zeker Oud Genees-Heer, 't gevoeglykste van zyn opgespaarde Schat te

1750. *February.* beroven, en quamen eindelyk daar in over een; „ dat ze zich na 't Huis van „ dezen *Æsculaap* van over de 70 Jaren, en die ze wisten dat voor eenige dagen op 't Land zich ophielde, en niet dan een enkele Huishoudster had „ t'Huis gelaten, zouden begeven". Deze Schurken nu wisten dat de Doctor veel Gereed-Geld, zyzonder in Goude Guine's, ten zynen Huize hadde, dewelke zy zich gaarn zogten toe t'eigenen, namen derhalven dezen List by der hand; „ twee van hen kleden zich in Rou-Gewaad, de derde nam 't Caracter „ van *Notaris*, en de vierde dat van zyn *Schryver* of Clercq aan, begaven zich „ opendlyk na 't gemelde Huis en boodschapten aan de Huishoudster dat haren „ Meester zeer schielyk op 't Land overleden was, dat zy door de gezamentlyke Erfgenamen daar gezonden waren om alle d'Effecten in Huis te verzegelen, en dat ze hen had aan te wyzen waar de beste Meubeltjes waren opgesloten". Waar op ze vervolgens, met het verzegelen der Kisten en Kasten eenen aanvang maakten, na 'er alvorens 't precieuste ingewand te hebben uitgeligt, zonder dat de *Menagere* of Huishoudster daar eenige agt had opgeslagen; dewelke ze by hun vertrek hier noch mede troosteden, „ dat 'er in een „ der Koffers een Considerabel Legaat voor haar was opgesloten, 't geen ze „ haar by hunne Wederkomste om de Goederen te delen, ten eersten zouden „ ter hand stellen". Terwyl nu deze goede Huishoudster zich met die ydele verwagting over 't onverwagt overlyden van hare Here trooste, presenteerde deze Doctor zich na verloop van drie dagen weer levendig voor haar, over welk Gezicht de goede Sloof zo verschrikt wierde, dat ze byna dood ter Aarde zeeg, makende een groot geschreeu; menende een *Phantome* of Spook te zien, maar weer tot haar zelven gekomen zynde, vertelde ze aan haren Meester alles wat 'er gebeurd was, en deze, 't geheim van dit Avontuurtje, door de ledigheit die hy over al in zyn Kisten en Cabinetten vond wel ras ontdekkende, hadt zyne Meid aanstonds verdagt gehouden, dat ze met deze Gaau-Dieven onder een Deken zal hebben gelegen, en 't dus een afgesproken Werk te zyn geweest, alwaarom hy haar ook heeft doen apprehenderen, om de waar- of valschheit van dit vermoeden t'ontdekken.

Ter beletting en betere ontdekking van dat Roven, hadde zyne Majesteit den 10. dezer een Proclamatie doen publiceren, „ en daar by „ een Præmie van 100 P. Sterl. belooft aan die persoon of personen, „ welke een *Moordenaar* of *Straat-Rover* zal ontdekken, zo in *Londen* „ als in de Vryheit van *Westmunster*, en vyf Mylen in deszelfs om- „ trek, zodanig, dat zy in handen van de Justitie geraken; als mede „ *Pardon* aan die gene, welke een van zyn Complice zal komen t'ont- „ dekken". *'t Laatste is wel 't zekerste.*

Dat Ryk verlatende, zeilenwe over en arriveren vervolgens in *Braband.*

NEDERLANDEN. IN eene Raadsvergadering aan 't Hof te *Brussel*, was in 't laatst van de gepasseerde maand vastgestelt het ligten en onderhouden van eene *Nationale* Militie, om die Landen ten allen tyde in meer zekerheit

heit te ftellen: Uit kragte van de fchikking daar omtrent gemaakt, zal de Provintie *Braband* 6000, die van *Vlaanderen* 7000, en die van *Henegouwen* 5000 Man tot die Militie moeten leveren. 1750. *February.*

De Keizerin-Koningin een *Generaal Pardon* ten voordele van de gedeferteerde Soldaten hebbende laten publiceren, was van weinig effect geweeft, nadien de Defertie even fterk continueerde: Om nu een Exempel te ftatueren, hadden 7 Soldaten, die een Complot hadden gemaakt om t'ontfnappen, „ drie dagen achter een door de fpitsroeden „ moeten lopen, en wierden naderhand, ingevolge de nieuwe en geam„ plieerde Ordonnantie, met Ketenen aan de kruiwagen vaftgemaakt, „ en zullen telkens om d'acht dagen *vyftig ftokflagen* ontfangen". Mogelyk, dat die wekelykfche Executie d'overige de luft benemen zal, om mede een kansje te wagen.

Nopens de Toebereidzels en 't Graven van 't reets gemelde Canaal, (hier voren *pag.* 132) ftrekt het volgende Verhaal:

't Was den 9. dezer dat de Prins Gouverneur van *Bruffel* na *Leuven* vertrok, zynde, onder anderen, verzeld van den Hertoch van *Abremberg*, den Hertoch *du Croy* en twee Ridders van 't *Gulde-Vlies.* 's Namiddags arriveerde dien Prins te *Leuven*, onder 't losbranden van 't Canon der Stadts-Wallen en onder 't Gejuich van een ongelooflyke toevloed van allerlei perfonen. Acht Bur-Compagnien waren onder de Wapenen, en voor zyne Koninglyke Hoogheit reden 200 perfonen, te zamen als *Matrozen* gekleed. Zyne Kon. Hoogheit reed direct door de voornaamfte Straten van deze Stadt na de *Deyle*, daar Dezelve omtrent een halve myl van hier halte hield in een open Veld, wordende ingewacht, en gerecipiëeert door onze vier Hoofd-Gildens, onder de Wapenen ftaande, en meerendeels in Fluwele of Goud en Silver-Laken Klederen uitgedorft. Zo dra de Prins daar aangekomen was, en uit de Koets trad, om eenen aanvang te doen maken met het graven van 't nieuwe Canaal, door in eigen perfoon den eerften fpeet Aarde daar toe uit te fpitten, trad een fraai Jong Juffertje toe, verbeeldende de *Leuvenfche Maagd*, en overhandigde aan zyne Koninglyke Hoogheit een koftbaar Schort, van Fyn Linnen, overdekt met koftbare *Mechelfche* Kanten, ter waarde van 6000 Floreinen, als ook een *Silvere* Spade, met dewelke de Prins den eerften fteek in de d'Aarde deed, en die uitgefpitte Aarde in de Kruiwagen, met *Silver* Beflag, wierp, 't geen vervolgens door den Hertoch van *Abremberg* een groot end weegs van daar henen gekrojen wierd, waar op de bovengemelde 200 *Matrozen*, nevens een ongelooflyk getal andere perfonen van allerlei Rang en Staat, byna zo verre 't Oog reikte met een groot Gejuich insgelyks de hand aan dat Werk floegen. Vervolgens begaf dien Prins zich na de Hoofd-Kerk van *St. Petrus*, daar hy het *Te Deum* bywoonde, om den Hemel voor 't gelukkige begin van dien arbeid te danken, en den verderen Godlyken Zegen daar over te fmeken, waar

1750. *February.* na zyne Koningl. Hoogheit in d'Abdy van *St. Geertruda* door onze Magistraat prachtig ter Maaltyd onthaalt wierd, verschynende omtrent ter halver wege van die Maaltyd de voornoemde vier Hoofd-Gildens voor de gemelde Abdy, daar zy in de tegenwoordigheit van een groot getal Aanschouwers en tot groot genoegen van den Prins hunne vermaarde Exercitien verrichteden, zo in 't schieten als in 't zwenken, attaqueren, retireren en andere évolutien. Na de Maaltyd verscheen zyne Koninglyke Hoogheit in 't nieuwe Collegie, daar de Studenten, in de Rechten een Comedie voor den Prins vertoonden. 's Avonds begaf de Gouverneur-Generaal zich na de Kaatsbaan, daar na den Vogel geschoten wierd, door middel van Vuurpylen, volgens de gewoonte van 't Land, zynde de Prys voor den genen, die den gemelden Vogel behoorlyk trof, op een stuk Silverwerk van 100 Patakons vastgestelt, en na dat die Vogel eindelyk getroffen, en dus de Prys gewonnen was, ontstak de Prins een fraai Vuurwerk en Illuminatie, door middel van eenen anderen Vogel, zynde een Lynloper, waar na dezelve na de voorgemelde Abdy te rugge keerde, daar een Bal was, 't welk tot laat in den morgenstond duurde, zynde zyn Koningl. Hoogheit den 10. 's morgens ten 4 uuren weder na *Brussel* vertrokken.

Den 23. wierd van wegens de Hoge Regering bevel na *Leuven* gezonden, om den Arbeid van 't gemelde Canaal te staken, en niet wederom voort te zetten, voor dat d'opgemelde Militie van die Provintie, op de been gebraght zal zyn.
Hen dan latende rusten, dalenwe af na D'UNIE.

De Baron van *Reysenach*, Eztraordinaris Envojé en Plenipotentiaris van hunne Keizerlyke Majesteiten, hadt aan Haar *Hoog Mogende* een Missive van zyn hogen Principaal overhandigd, waar in zyne Majesteit kennisse gaf van 't reets gemelde 't bevallen van de Keizerin-Koningin van *Hongaryen* en *Bohemen* van een Aards-Hertogin, gelyk de Graaf van *Dehn*, Extraordinaris Envojé des Konings van *Deenmarken*, insgelyks gedaan hadde, en in eene particuliere Audientie aan zyne *Doorl. Hoogheit* gelyke Missive, wegens 't bevallen der Koninginne van *Deenmarken* van eene Prinses: Welke respective Ministers, uit naam van Haar *Hoog Mogende* door den Heer Agent van *Byemont*, gefiliciteert, als mede de Brieven van Gelukwenschinge na die respective Hove afgevaardigt zyn.

Den 17. dezer, was door Haar *Groot Mogende*, met communicatie en overleg van zyne *Hoogheit den Here Prinse van Orange en Nassau*, gearresteert eene Loterye van *zes Millioenen Guldens*, waar van de *drie eersten Articulen* behelzen:

Art. 1. Eerst en vooral word alhier wederom herhaald en geinsereerd, de verzekering die by de Plans der Loteryen, den 21. *December* 1747, 10. *February*, 28. *September* 1748, en 19. *April* 1749. gearresteerd, gegeven is enz.

2. Deze

2. Deze Lotery zal bestaan uit 6000 Loten tot 1000 Guldens Inleg ieder Lot, te voldoen twee vyfde of 400 Guldens in ordinaris Obligatien of in kleine Prys-Obligatien, gesproten uit de Loteryen van de Jaren 1711, 1712 en 1713, ten laste van de Provintie van *Holland* en *West-Vrieslandt*, lopende tegens den Intrest van vier per Cent, doch subject een en een halve honderdste Penning, en d'overige drie vyfde Parten of 600 Gulden in contante Penningen; of wel uit een vyfde Part of 200 Guldens te voldoen in grote Prys-Obligatien uit de gemelde Loteryen, lopende tegens den Intrest van twee per Cent, subject een halve honderdste en een halve twee honderdste Penning, en d'overige vier vyfde Parten of 800 Guldens in contant Geld, makende te zamen een Somme van zes Milloenen Guldens, waar voor getrokken zullen worden 6000 Pryzen te zamen uitmakende een Somme van zes Milloenen en 600 duizend Guldens in Obligatien.

3. De Pryzen zullen zyn als volgd: 1 à *f* 100000, 1 à *f* 50000, 1 à *f* 40000, 1 à *f* 20000 1 à *f* 10000, 3 à *f* 5000, 5 à *f* 4000, 6 à *f* 3000, 11 à *f* 2000, 670 à *f* 1500, en 5300 à *f* 1000, zynde te zamen 6000 Pryzen, welke bedragen 6600000 Guldens.

d'Aanvang der Inschryving gestelt wezende op den 9. van de volgende maand *Maart*, was ten zelven dage eensklaps, ja! meerder dan vol geweest, invoegen vele des anderendaags komende, geen deel in dezelve hebben konnen erlangen.

Na dat alvorens door de Burger-Hoofdlieden der *Hof-Buurte*, bestaande in 't *Binnen* en *Buiten-Hof*, mitsgaders de *Hof-Cingel*, in *'s Hage*, aan onzen Doorluchtigen Vorst en *Erf-Stadthouder*, by geschrifte hadden verzocht; „ dat het zyne *Doorl. Hoogheit* behaaglyk „ mochte wezen, in navolging van zyne *Doorluchtige Predecesseur* (*), „ HOOGLOFFELYKE MEMORIE, tot DEKEN der gemelde *Hof-* „ *Buurte*, verkozen te mogen werden, en 't zelve t'accepteren". Zo was 't

(*) d'Eerste, welke uit dat DOORLUCHTIGE BLOED tot DEKEN, verzocht wierd, en 't zelve geaccepteert hadde, was FREDRIK HENDRIK, Prinse *van Oranje* enz. enz. enz.: Uitwyzens de Buurt-Brief van den 1. *Mey* 1635.

Van WILLEM II. is 't ons niet klaar genoeg gebleken; mogelyk de kortheit zyns Levens en de daar in voorgevallene Wederwaardigheden, zulks kan veroorzaakt hebben.

Maar van WILLEM III. is 't bekend, dat Hoogst Dezelve al DEKEN van die *Hof Buurte* was, eer Hy tot *Kapitein-* en *Admiraal-Generaal* verklaard wierd, en vervolgens daar in hadde gecontinueert tot zyn Overlyden toe: Ook te meermalen als *Erf-Stadthouder*, en daar na, te gelyk, als Koning van *Groot-Brittannien*, by de plechtige *Buur-Maaltyden*; in Hoge Persoon, nevens de Gecommitteerdens uit de Hoge Collegien en de beide Hoven van Justitie, geassisteert hadde.

1750. February. was 't op den 28. dezer, de navolgende *Heugelyke en Hoge Verjaardag*, dat dien *Hoog Beminden Prins*, op dat Verzoek-Schrift, by Apostil, declareerde: *In 't gedane Verzoek te bewilligen, en zich te laten Welgevallen.* Vervolgens door de respective Hoofden verkozen wierd tot

DEKEN.

Waar op en daar na door d'af te gane Hoofdlieden, eene nominatie van een *dubbeld getal* der nieu aan te komen Hoofdlieden en Secretaris aan dien Doorl. Vorst, als DEKEN, presenteerde, om daar uit, na Welgevallen, eene nieuwe Electie, nopens d'Aanzienelyke Personagien en die van den Burger-stand te doen: Weshalven uit den eersten Rang geëligeert hadde tot

HOOFDLIEDEN:

Den Heer Lieutenant-Generaal Baron van *Grovestins*, Opperstalmeester van zyne *Doorl. Hoogheit*, enz. enz. enz.

En den Heer en Mr. *Jan de Back*, Secretaris en Request-Meester, mitsgaders Charter-Meester der Secretarye, van die *Dooorl. Vorst*, enz. enz.

Uit den Burgerstand:

Cornelis Boucquet en *Frederik Hendrik Scheurleer*, Boekhandelaars.
Tot *Secretaris*, Mr. *Jacobus Scheltus*, 's Lands Drukker.

De *Hoge Verjaardag* van Mevrouwe de Prinsesse CAROLINA den 28. dezer, *Zondag* zynde, en toen in Haar *Achtste Jaar* tredende, hadden de Heren van de Regering, de buitenlandsche Ministers en voorname Personen deswegens de Complimenten by de *Stadthouderlyke Familie* afgelegt, en was de viering van dien dag uitgestelt tot den 9. der aanstaande maand *Maart*, om dezelve als dan met dien van Haren Heer Broeder WILLEM V. te gelyk te konnen vieren.

Alzo de volgen vier *Oost-Indische* Retour-Schepen van *Batavia*, te weten: *'t Slot van Capelle*, voor de Kamer Amsterdam; *Lekkerland*, voor de Kamer Zeeland; *de Standvastigheit*, voor de Kamer Rotterdam; en *Bredenhoff*, voor de Kamer Hoorn en Enkhuizen; in 't kort binnen de Havenen dezer Landen worden te gemoet gezien; Strekt de volgende GENERALE CARGA hunner Lading: 818190 ℔ Bruine Peper, 12576 ℔ Witte Peper, 85000 ℔ Nagelen, 40000 ℔ Caneel, 700561 ℔ Poejer Zuiker, 23087 ℔ Geconfyte Gember, 526045 ℔ Salpeter, 8000 ℔ Tin Malax, 155108 ℔ Siams Sapanhout, 45000 ℔ Bimaas Sappanhout, 185000 ℔ Caliatourshout, 4000 ℔ Sandelhout, 5600 ℔ Sintakhout, 466 ℔ Indigo Ambons, 4960 ℔ Indigo Javaans, 10000 ℔ Persiaansche Rode Aarde, 1 ps. Pedro Porco, 1000 ℔ Cardemon Ceylonsche, 400 ℔ Aloë Succatorra, 500 ℔ Myrrhe, 500 ℔ Rosamaloe, 11107 ℔ Camphur, 1010 ℔ Gom Aloë, 394 ℔ Gom Mirrhe, 10 ℔ Gom Sarocolla, 500 ℔ Gom Sagapenae, 800 ℔ Gom Opoponax, 10641 ℔ Benjuin, 1000 ℔ Drakenbloed,

kenbloed, 812 ℔ Cubebe of Staartpeper, 1357 ℔ Wilde Caneel, 7588 ℔ Gommelak op Stokjes, 465 en 3 vierde Carraat Ruwe Diamanten, 9 ps. Ringen met Diamanten, 3 ps. Handrottingen met Goud, 475165 ℔ Coffy Mochasche 674077 ℔ Coffy Javaansche, 59776 Thee Bing, Japansche, 257696 ℔ Thee divers, 1875 ps. Handrottingen, 80 Potten Atchiar, 20 Kelders Zoya, 18 Leggers Arak, 1041 ℔ Bengaalsche Zyde, 172 ℔ Sourats Cattoene Garen, 22937 ℔ Javaans Cattoene Garen. 1750. *February.*

Cattoene Lynwaten: 1090 ps. Sologesjes, 8500 ps. Gingans divers, 7500 ps. Karikans grote Rode, 8580 ps. Guinees divers, 5480 ps. Salempouris divers, 3450 ps. Roemaals diverse, 6700 ps. Bethilles diverse, 540 ps. Allegias de Malda, 600 ps. Sjoucouriassen, 200 ps. Mouris, 560 ps. Bastas divers, 6600 ps. Chitsen Chironse, 4440 ps. Chitsen Souratse, 17400 ps. Tapekankenias.

Zyde Stoffen: 2700 Armozyne diverse, 700 ps. Restas, 700 ps. Zyde Allegias, 70 ps. Japansche Zyde Rokken.

DEN 17. laatstleden was te *Greenslack*, in de Parochie van *Borg*, naby *Edenburg* in *Schotland* overleden *Robert Macnish* in den Ouderdom van 110 Jaren, zynde hy tot byna 't laatste oogenblik van zyn leven volkomen by zyn verstand, schrander van oordeel en goed van geheugen geweest, konnende hy met d'uitterste stiptheid alles verhalen, 't geen zelfs in zyn eerste jeugd in die Landstreken was voorgevallen, en zynde hy geboren onder de Regering van Koning *Carel den eersten*, en noch maar weinige maanden geleden in staat geweest, om alleen te Paard te stygen, dewyl hy een zeer groot Liefhebber van de Jacht was. BYZONDERHEDEN.

Ook was te *Leicester-Fields* overleden de Heer *Lacoste* in den Ouderdom van 106 Jaren, hebbende noch weinig dagen voor zyn dood buiten de Stadt 't vermaak van eene Wandeling genomen.

Den 14. dezer was onder de Jurisdictie van *Wassenaar* overleden eenen *Jan den Hannick* in den Ouderdom van 102 Jaren en eenige Maanden; waar omtrent opmerkelyk is, dat des Overledens drie naaste Geburen, die noch in een volkome Gezondheit zyn, mede reets zo vele Jaren bereikt hebben, datze met hun driën een getal van 280 Jaren uitmaken.

Den 15. daar aanvolgende was te *Cranenburg* in den Ouderdom van 103 Jaren en 6 Maanden overleden de Huisvrou van *Jan Gerrits*, Burger en Inwoonder dier Stadt.

Tusschen den 8. en 9. dezer, 's avonds tusschen 8 en 10 uuren hadt men te *Londen* in 't Noord-Noord-Westen een *Comeet* gezien, kloeker dan een Sterre van d'eerste grootte. Dezelve was eigendlyk een *Hair*-Sterre, of *Stella crinita*, zonder Staart.

Dien aangaande schreef men uit *Cobbam* in *Surrey*, „ Donderdag en „ Vrydag avond tusschen 7 en 10 uuren zach men in 't Noord-Noord- „ Westen een verbazende Sterre, zynde een *Hairige* Comeet, die

1750. „ zonder deszelfs stralen of zogenaamt *Hair* te rekenen, kloeker was
February. „ dan een Sterre van d'eerste grootte. De Dampkring rondom 't lig-
„ haam van de Sterre was zeer duister en nevelachtig, doch de Sterre
„ zelf schitterde met een zeer helderen glans".

't Was den 19. tusschen twaalf en een uur 's middags dat men in de steden *Londen* en *Westmunster* een schudding van eene Aardbeving gevoelde, welke zo zwaar was, dat de Leden van de Koninglyke Rechtbank en van de Canselarye in de Grote Zaal van *Westmunster* in d'uiterste onsteltenis geraakten, menende, dat het gehele Gebouw zoude instorten, terwyl aan den nieuwen Uitleg by 't Plein van *Grosvenor* de Menschen uit hunne huizen vluchteden, Stoelen en Tafels in beweging geraakten, zo als ook Koper, Tin en andere dingen, die aan de muren hingen of hier en daar in de Huizen stonden: Die Aardbeving hadde een *Minut* geduurt en was na de kant van de *Bank*, *Cortuumbuis*, *Westmunsterhal*, en daar omtrent het hevigste gevoeld; de schrik was groot, doch de schade van weinig belang.

Nopens de Zeldzaamheden van 't *lage Water* in de gepasseerde als deze maand, strekt het volgende schryvens:

By menschen geheugen hadt men in de gepasseerde maand, in *Portugal*, geen zo laag Water in de Rivier *de Douro* gehadt als toen, zo dat tusschen *Miranda* en *Lisbon* verscheide plaatzen in die Rivier doorwaadbaar waren, en 't afzenden van *Vruchten*, *Wynen*, *Sumacq*, *Bakelaar* enz. uit het Boven-Land daar door krachtig gestremd wierd.

De Rivier *de Seine*, was toen by continuatie zo Laag, dat men te *Parys* de Leeftochten en Brandhout niet dan met kleine Vaartuigen na die Stadt konde gebraght werden.

Van *Straatsburg* en andere plaatzen, die aan den *Rhyn* leggen, word, zo van de Voorgaande als in deze maand, eenparig gemeld, dat het d'oudste Menschen niet heugd 't Water in de Rivier by dit Saisoen ooit zo Laag gezien te hebben, wordende in zommige van die Brieven daar by gevoegd, dat men omtrent de Stadt *Constance* of *Costnitz*, leggende tusschen de *Swabische Kreits* en *Zwitzerland*, een Opening onder d'Aarde had ondekt, door dewelke de *Rhyn* correspondentie zoude hebben gekregen met zeker *Lacq* of *Meir*, 't welk zich elders ontlast; en dat men meende dat dit de oorzaak was van 't lage Water in die Rivier, welke oorzaak egter van anderen met meer schyn van rede word toegeschreven aan de Droogte, die men gedurende eenigen tyd gehad heeft, en om dat de Sneeu niet veel gevallen of op de Gebergtens noch niet gesmolten is.

Den

Den 10 dezer was die Rivier by *Keulen* zo Laag, dat men met de Gier- of Vliegende Brug over dezelve niet Varen kon. 1750. *February.*

Door dat *laag Water* hadt men tusschen *Coblentz* en *Bingen* een Schip ontdekt, 't geen voor omtrent dertig Jaren aldaar verongelukte, en van welkers Lading men voor meer dan 1000 Ryksdaalders aan Loot en Tin geborgen heeft.

Te *Manheim* was in 't midden der vorige maand die Rivier zo laag gezakt, dat men tegen over *Alt-Rip*, een gering Dorp, anderhalf uur van *Manheim*, 't geen van 't Water des *Rhyns* omringt werd, midden in den *Rhyn* d'Overblyfzels van een *Oud Slot* of *Kasteel* hadt gezien, waar door de Liefhebbers der *Oudheit* gelegenheit gegeven wierd, om deze Merkwaardigheid des te naukeuriger te bezichtigen, nademaal men niet weten kon of zulks in vele jaren weder gebeuren zal; en wel te meer, dewyl geen Geschichtschryver van dit Slot gewag maakt, en noch minder die Overblyfzels der *Oudheit* ooit schynt gezien te hebben. „ Van deze Plaats *Alt-Rip* (in 't Latyn *Alta Ripa*, dewyl „ d'Oever des *Rhyns* aldaar zo hoog is, dat het een opgeworpen Dyk „ gelykt) is uit de Geschiedenissen zo veel bekend, dat de *Romeinen* „ aldaar op eenen Heuvel, den *Zandberg* genaamd, een vaste Schans „ met eene aanzienlyke Bezetting hebben gehad, om den *Rhyn* en de „ Grenzen tegen *d'Allemanniërs* daar mede te bedekken. Hier uit laat „ zich ook gevoeglyk besluiten, dat het gemelde Slot, waar van men „ toen een stuk boven 't Water zach uitsteken, mede tot de voornoemde Schans behoort hebbe, en een der 50 Kastelen moet zyn „ geweest, waar mede de beroemde *Drusus*, Stiefzoon en Generaal „ van Keizer *Augustus*, den *Rhyn* tot aan de *Noordzee* 't eerst voorzien „ heeft. De zekerheit van dit vermoeden zou 't best konnen gezien „ worden uit de zeldzame *Tabula Peutingeriana*, of *Theodosiana*, wel- „ ke in de Bibliotheek van wylen Prins *Eugenius*, die thans in de be- „ roemde Keizerlyke Bibliotheek is, te vinden zyn; vermits in ge- „ melde *Tabula* de route en plaatzen, alwaar *Drusus* de Kastelen ge- „ bouwt hadt, zo men zegt, beschreven en aangetoond worden".

Noch schreef men van *Keulen*; dat men by 't ongemene lage Water aldaar in den *Rhyn* een Grondstuk van een oude *Romeinsche*, doch door Keizer *Otto den Grooten*, afgebroken, *Stene Brug* ontdekt hadde, waar van d'Antiquiteit door een ieder een bezien en geadmireert was.

Nopens de Laagheit van 't Water, schreef men in deze maand van *Deventer*: „ 't Water in den *Yssel* blyft by aanhouding zo laag, dat 'er „ byna geen Schip of Schuit doortocht kan vinden, en dus alles per As „ overgevoerd moet worden. 't Stond $1\frac{1}{4}$ Voet aan de plank, 't geen „ bykans onder den peil van 't langste menschelyke geheugen is".

 De

1750. *February.* De Koude was in 't laatste van deze maand zo sterk in *Italien* geweest dat het niemant heugde dergelyke in die Landstreken beleeft te hebben, zynde de Rivier de *Po*, niet tegenstaande dezelve byna altoos een zeer snelle loop heeft, nochtans byna geheel toegevroren, en vele Menschen, als zynde een zo strenge Koude niet gewend, daar door ziek geworden.

In 't Hertochdom *Crain*, omtrent de Hoofdstadt *Laubach*, was een Berg geborsten en van boven in de Rivier gestort, waar door deze ten eenemaal onbruikbaar is, en niet als met grote kosten wederom vaarbaar gemaakt zal konnen werden.

Wegens de Zeldzaamheit van een *Palmboom*, Vruchten dragende, strekt het volgende verhaal uit *Berlin:* „In den Thuin van d'Academie „ der Wetenschappen alhier, heeft een grote Palmboom, *Palmo foliis* „ *flabelli-formibus*, die ruim 80 Jaren oud is, rype Vruchten voortgebraght, 't geen zeer zeldzaam is, waar toe de Koninglyke Kruid-„ Tuinier de Heer *Michelman* eene aanmerkenswaardige proefneming „ gedaan heeft. Men weet dat de *Palm-* en eenige andere Bomen in „ *Mannetjes* en *Wyfjes* bestaan. De gemelde *Palmboom* was een *Wyf-* „ *je*, en stond daar alleen, bloejende alle jaren, doch de Bloessem „ viel altoos af, waar op dien Hof-Tuinier in 't voorgaande jaar „ eenige Bloemen van een *Mannetjes*-Boom (*) uit den Tuin van „ den Heer *Bosi* te *Leipzich* ontbood, en dezelven op de Bloessems „ van den *Wyfjes*-Boom leidde, waar door dan ook een gehele Tros „ van ruim 100 Dadels en noch een kleiner Tros zo ryp geworden „ zyn, dat men ze wel haast zal konnen snyden". Zedert zyn 'er 100 in getal tot rypheit gebraght, waar over zyne Majesteit zich des te meer voldaan hield, bemerkende de zeldzaamheit der Vruchtdragende *Wyfjes* Palmboom.

Nopens eenige *Anticque* Zeldzaamheden, strekt het volgende uit *Engeland*:

In 't begin van *November* laatstleden, hadt men in een nieu Bosch in *Hampshire* opgegraven een Boog en Pylkoker, en daar in 24 Pylen, van Riet gemaakt, met Yzere punten; men meent, dat dezelve daar zullen hebben gelegen zedert de Regering van *William*, bygenaamd *Rufus*, die 649 jaren geleden in dat Bosch wierd doodgeschoten. Aanmerkelyk is, dat de Pylen niet verrot, en zelfs d'yzere punten in 't geheel niet verroest zyn.

In 't midden van de gepasseerde maand, hadt de Heer *Webb. Seymour*

(*) Hoedanig 't zelve by oude Schryvers gestaaft is, kan den Lustbegerige Lezer wyders zien by *Doutrein*, in zyne *Proefstukken van Heilige Sinnebeelden*, *pag.* 161.

mour van Farley, oudste Zoon van den Ridder *Edward Seymour*, in een stuk Braak-land achter deszelfs Woonplaats, naby *Bath*, laten graven, om eenig Gebouw aldaar te laten zetten, vonden d'Arbeiders *de Vloer en Sieradien van een geweze Klooster en Capelle*, hebbende, zo men wil, behoort tot een Abdy, van *Lewes* in *Sussex*, en zedert zyn verscheide *Inscriptien* opgegraven, die noch geheel zyn, als mede d'Overblyfzels van eenige Lyken, die voor 't grootste gedeelte in *Ledere Kisten* schynen ter aarde bestelt te zyn. Onder anderen, heeft men de volgende Bastaart Latynsche *Inscriptie* op een stene Kist, staande in een Nisse van de Muur aan de Noordzyde van die Capelle, gevonden: 1750. *February*

Hic jacet Ilbertus de Chatz, bonitate refertus,
Que cum Brotona dedit hic perplurima dona.

Dat is:

Hier legt Ilbertus de Chatz, vermaard wegens zyn goeddadigheit, die hier aan Farley vele geschenken gedaan heeft.

Daarenboven ziet men 'er noch verscheide andere, daar onder een oude *Fransche*, beginnende, *Cy giste Prieur Laurence*, enz. Dat is: *Hier legt de Prior Laurentius.* De Vloer van de Kerk, en die van een ander naby gelegen Gebou, die wat lager legt als d'eerste, is geheel met Hardsteen belegt, en men twyffelt niet, of men zal binnen korten nader konnen spreken van d'Overblyfzelen der Oudheit, die daar van tyd tot tyd opgegraven worden, dewyl die Plaats maar drie mylen van *Bath* aflegt.

Wy sluiten deze Maand met een ongehoorde en ontdekte Manier van Moorden, gepleegt in een Herberg tusschen *Yperen* en *Ryssel*, alwaar een Persoon van goede Familie, na *Yperen* passerende, was aangegaan, om iets t'eeten of te drinken, komende van *Ryssel* en hebbende onder *Franschen* Dienst zyn Congé bekomen, achter gegaan zynde, zach hy aldaar een Kuil of Graf graven, waar van hy zeer verschrikte, en binnen gekomen zynde, vroeg aan den Hospes, *wat dat beduide*; terstond wierd hy aangegrepen en gedwongen een Wissel op zyn Broeder *t'Yperen* te tekenen, 't welk hy dede, om daar door van hen t'ontkomen; maar zo dra als hy dat gedaan had, wierd hy vermoord en in den Kuil gedolven: Die Hospes begaf zich na die Stadt en vertoonde dien Wissel aan des vermoorden Broeder, die zyn Broeders hand erkende; maar daar over zeer verwonderd was, terwyl hy een Brief van hem ontfangen had, dat hy van *Ryssel* derwaarts stond te komen, en 'er dus geen noodzakelykheit was, om op hem te trekken: Hy zond op eene bedekte wyze, zonder eenig achterdenken te laten blyken, om 't Gerecht, dewelke dien Moordenaar vattede, vervolgens 't bovengemelde en andere Faiten reets bekend heeft.

1750.
Maart.



M A A R T.

DE *Noordsche* Zaken wederom opvattende, daarwe dezelve hier voren op *pag.* 150 gelaten hadden, zo zynze zedert ernstiger, verwarder, en mitsdien duisterder geworden: Waarom te duchten is, dat by aldien de *Voorzienigheit* niet zonderling, door verwekkende Middelen, 't zelve kome te beletten, dat het zwevende Verschil, over die *Regerings-Form*, in een vóllen Gloed van een verslindend Oorlochs-vuur uitbarsten zal. Doch men leeft noch op hoop, zo lang de beginzels niet bespeurd werden.

Toetretende tot die netelige Zaken, zettenwe ons neder in 't *Russische* Ryk.

RUSLAND. HIER voren *pag.* 152 gezien hebbende, 't verzochte secours aan de Keizerin-Koninginne, zo hadde Haar *Rus-Keizerlyke* Majesteit 't zelve laten doen, aan zyne *Groot-Brittannische* Majesteit, volgens een Tractaat getekend *Moscau* den 11. *December* 1742, waar by in *Articul IV.* der Secoursen gestipuleert is, „ Dat de gemelde twee Mogendheden „ elkander wederzyds zullen leveren, ingevalle een van beide genoodzaakt mocht worden, den Bystand zyner Geallieerdens te verzoeken. 't Secours van wegens *Groot-Brittannien* op 12 Oorlochschepen „ van Linie, en van wegens Haar *Rus-Keizerlyke* Majesteit op 12000 „ Man van hare Troupen vastgestelt is".

Na dat de Lieutenant-Generaal *Lieven*, in 't begin dezer maand van de Keizerinne Afscheid genómen en van Dezelve de nodige ordres ontfangen hadde, was van *Petersburg* na *Finland* vertrokken: De voornoemde Ordes behelzen, onder anderen, „ dat die Generaal de Troupen onder zyn gebied moet gereed houden, om op 't eerste bevel „ hunne quartieren te konnen verlaten, langs de Grenzen Campementen formeren op zodanige Plaatzen, dewelke hun als dan nader zullen worden aangewezen, en in de naburige Plaatzen van die Campementen Magazynen te doen opregten, zullende die Campementen uit omtrent *vyftig duizend* Man bestaan".

Ook hadde den Gouverneur van *Archangel* bevel gekregen, om de nieuwe zware Fregatten, welke zedert vyf jaren aldaar gebouwt waren, na d'*Oostzee* in een zeilvaardigen staat te houden.

On-

Ondertusschen zetten de *Roomsch*-Keizerlyke, *Engelsche* en *Deensche* Ministers hunne conferentien, ter herstelling van de goede Harmonie tusschen dat en 't *Zweedsche* Hof, by den Groot-Cancelier *Bestuchef*, noch ieverig voort. 1750. *Maart.*

Zyne *Zweedsche* Majesteit zoude ook geresolveert zyn, van al 't geen te contribueren, wat tot die conservatie der Ruste eenigzints dienen kon, om de Verschillen aan de Mediatie van verscheide voorname Hoven over te laten, doch zoude Dezelve gaarne een *Fransch* Minister geadmitteert zien; maar de difficulteiten tusschen dat en 't *Fransche* Hof op verre na niet getermineerd zynde, word aan die admissie grotelyks getwyffeld. Daar by quam, dat jonlangs door den Heer *Neplueff* uit *Constantinople* een Dragoman aan 't *Russische* Hof was afgezonden, met tyding, „ hoe dat zeker Ambassadeur aldaar den nieuwen „ Groot-Vizier tot een Vrede breuk met *Rusland* zocht te persuade„ ren", waar op den *Russische* Minister d'ordre gezonden was diergelyken aanslagen op alderhande wyze te contracarreren.

Voorts hadde Haar Majesteit aan Hare Ministers, aan buitenlandsche Hoven residerende, geordonneert: „ om dezelve t'insinueren, dat „ den in deze Monarchy geëtablisseerden Negocianten gepermitteerd „ was hun Negotie zo als ten tyde van wylen *Pieter den Groten* te „ continueren".

De Kamerheer *Chauses*, Extraordinaris Envoyé des Konings van *Deenmarken*, deszelfs Rappel bekomen hebbende, hadt zyn Gehoor van Affcheid gehadt by de Keizerin, den Grootvorst en de Grootvorstin; en de Graaf van *Lyner*, welke hem opvolgde, hadt ter zelver tyd zyn eerste Gehoor gehad. d'Affcheids-Reden, door den eerstgemelde Minstier aan Hare Keizerlyke Majesteit gedaan, was als volgt:

MEVROUWE,

DE Koning, myn Meester, goedgevonden hebbende my van U Keizerl. Majesteits Hof te rugge te roepen, heeft my wel expresselyk geordonneert, van aan Uwe Majesteit nochmaals herhaalde verzekeringe te doen, van zyn Vriendschap en Achting, en van 't opregt verlangen 't geen zyne Majesteit heeft, om de Banden van goede Verstandhouding en Vriendschap hoe langs hoe nauwer toe te halen, gelyk zulks breder in de Missive, welke ik heden d'Eer heb van Uwe Keizerlyke Majesteit ter dier gelegendheit t'overhandigen, werd gedeclareert.

't Zyn dezelfde verzekeringen, dewelke ik d'Eer heb gehadt zedert myn komst aan Uwe Keizerlyke Majesteits Hof in alle gelegendheden welke zich hebben opgedaan, te betuigen; en ik zoude myne bezendinge niet beter konnen eindigen, dan door die zelve verzekeringen, nademaal niets voordeliger voor 't

1750. *Maart.* voor 't Welzyn en de Voorſpoed van de wederzydſche Staten zoude konnen ſtrekken.

Ik zoude my uittermaten gelukkig achten, Mevrouwe, en veel gelukkiger als ik in ſtaat ben om uit te drukken; indien ik 't geluk had van in die verzekeringen by Uwe Keizerlyke Majeſteit geſlaagt te hebben; en ik zoude niets meer wenſchen, dan dat myn gedrag en eerbiedige verbintenis aan Uwe Geheiligde Majeſteit, voor my de gelegenheit bezorgde, dat ik Uwe Allergenadigſte goedkeuring daar op mochte erlangen.

De genade en goedheit, zo eigen aan Uwe Keizerlyke Majeſteit, zyn van al te grote waarde, en hebben al te levendige indruk op my gemaakt, dat ik d'Eer niet zoude hebben van aan Uwe Keizerlyke Majeſteit op d'onderdanigſte en eerbiedigſte wyze, myne zeer nederige dankzeggingen te doen, voor alle de gunſt, met welke Uwe Majeſteit my wel heeft willen vereeren; en ik verzoek Uwe Majeſteit verder zeer onderdanig van my de vryheit te willen verlenen, dat ik d'Eer mag hebben van my in Uwe Keizerlyke Majeſteit hoge protectie en dierbare genegendheit te bevelen.

't Behaagde Haar Majeſteit hier op door den Grave van *Beſtucbef* 't volgende te doen antwoorden:

Hare Keizerlyke Majeſteit zeer voldaan zynde over 't gedrag, 't welke den Miniſter-Plenipotentiaris aan Haar Hof gehouden heeft, declareerd zulks aan hem mits dezen, niet twyffelende, of dezelve zal aan den Koning zyn Meeſter wel exact rapport doen van d'onveranderlyke begeerte, welke Hare Majeſteit heeft, tot het noodzaken van d'onderlinge volmaakte Vriendſchap en Verſtandhouding, en dezelve Miniſter kan in 't particulier verzekerd zyn van de geneigtheit, welke Hare Keizerlyke Majeſteit hem toedraagt, 't geen Hare Majeſteit by alle gelegendheden zal trachten te betonen.

Van daar afgaande, komenwe in 't *Zweedſche* Ryk.

ZWEDEN. NADIEN dat Hof bevondt, dat de Keizerin *Aller-Ruſſen*, om den Byſtand Harer Geallieërden, als gezegt is, deed verzoeken, ſtond het niet ſtil, maar ſloeg den zelven weg in, met te doen verzoeken de Hulpe der Geallieërden van de *Zweedſche* Kroon. Waar op in deze maand de Baron van *Rodt*, Extraordinaris Envojé des Konings van *Pruiſſen*, van wegens den Koning zyn Meeſter, aan de *Zweedſche* Staats-Miniſters hadde verklaard: „Dat zyne *Pruiſſiſche* „ Majeſteit met d'uiterſte ſtiptheit zyne Verbinteniſſen zoude in acht „ nemen, zo dra de tyds-omſtandigheden zulks quamen te vereiſ- „ ſchen". Deze verklaring is betrekkelyk tot de wederzydſche Verbinteniſſen dier twee Mogendheden, gemaakt by 't Defenſieve Allantie-Tractaat, geſloten en getekend te *Stockholm* den 29. *Mey* 1747, doch wel inzonderheit tot het vierde en vyfde Articul van dat Tractaat. Zie *Nederl. Gedenkb.* van dat jaar, II. *Deel*, *pag.* 211.

Ook

Ook was d'Admiraal *Faube* na *Karelskroon* vertrokken, om aldaar d'Ordres te geven, die tot d'uitrusting van de Vloot vereischt wierdt. Afdalende na 't *Deensche* Hof. 1750. *Maart.*

DE *Zweedsche* Minister aan dat Hof, ,, hadt aan den Koning ken- ,, nis gegeven van d'omstandigheden, waar men zich te *Stock-* ,, *holm* ten opzichte van 't Hof van *Rusland*, bevind, en daar by ver- ,, klaard, dat de Koning zyn Meester aan hooggemelde zyne *Deensche* ,, Majesteit veel verpligting hebben zou voor de Bemiddelingen, die ,, dezelve mocht goedvinden in 't werk te stellen, om den Vrede te ,, doen stand houden", de Koning van *Deenmarken* hadde daar op doen verklaren: ,, Met d'andere Mogendheden zyne zorge te zul- ,, len aanwenden, doch, zulks vrugteloos zynde, zal die Koning de ,, NEUTRALITEIT houden, en zyne Bemiddelingen, zo dra 't met ,, succes zal konnen geschieden, staken". DEEN-MARKEN.

Van daar niets meerder te melden hebbende, gaanwe na 't *Duitsche* Ryk.

't WAS den 13. dezer Voormiddags dat de Keizerin haren plechtigen Kerkgang dede by d'ongeschoeide *Augustynen*, zynde verzeld van den Keizer, de Prinses *Charlotta van Lotharingen*, en andere Personen van distinctie, werdende de Jongboorne Aardshertogin derwaarts op den arm der Gravinne van *Wildensteyn* gedragen, en de gewone Plechtigheden der ontfanginge en inleidinge door den Nuntius van den Paus verricht. DUITSCH-LAND.

Dat Hof hadde door den gemelde Nuntius de tyding gekregen, ,, dat de Paus uit byzondere gratie en liefde voor beide Hare Keizer- ,, lyke Majesteiten hen van nu af aan 't genot der *Aflaat* van 't ,, (*Roomsche*) Jubel-jaar toestond", daar anders die *Indulgentien* eerst in het toekomende jaar verleend wierden. Of andere *Roomsche* Mogendheden daar in mede zullen participeren, of zo lang zullen moeten wachten, hangt alleen van den Paus af. *Daarom is 't goed in zyn gunst te staan.*

De buitenlandsche Zaken rakende, zo geven de Pretensien van *Don Philippus* en van andere Ryks-vasallen in *Italien* 't Hof groot achterdenken; zynde aan den *Modenesschen* Minister aldaar te verstaan gegeven, ,, dat dezelve by verdere weigering zyns Principaals omtrent de ,, Leenverheffing, dat Hof en Stadt zoude moeten quitteren". Daar en tegen zocht de *Fransche* Minister alle voor zyn Hof nadelige geruchten te declineren.

Afdalende na *Mentz*, zo was de Jood *Moses Scheuw Swabe*, en zyn

 Zoon,

1750. Maart. Zoon, beide aldaar woonachtig, den 9. dezer publicq, wegens 't vervalzen der Wynen, gefententieert; hebbende dien dag op twee plaatzen van die Stadt, met een Bordje om den Hals, waar op 't woord *Wyn-Vervalfchers* ftond, te pronk geftaan, voorts voor twee jaren, op hunne eige koften in het Tuchthuis geconfineert en verders ten Lande voor eeuwig uitgebannen. Zedert *dat Loon op die werken*, hadde zyne Keurvorftelyke Doorl. zulke goede Maatregelen en Voorzorge beraamd, dat men niet ligtelyk voor dergelyke Bedriegeryen te duchten hadde, zynde ondertuffchen weder eene grote quantiteit *vervalfchte Wyn* ontdekt en geconfisqueert.

Komende te *Frankfort*, zo ftaat het met het bouwen der *Gereformeerde* Kerk in die Stadt, even als voren.

Ondertuffchen zach men daar de merkwaardige ORDONNANTIE, door zyne Hoog-Gravelyke Genade *t'Yzenburg* en *Budingen* (*), tegen de HERNNHUTERS, of zogenaamde *Boheemfche* en *Moravifche* Broeders, welke zich in dat Graaffchap hadden ter neer gezet, *ter ontdekking van hun vuil en fchandelyk bedrog* geëmaneert:

WY GUSTAV FRIEDRICH, Graaf *t'Yzenburg* en *Budingen*, Ridder der Koninglyke *Deenfche Dennebrogfche* Ordre enz. doen hier mede alle Onzen Onderdanen des Oorts HERRNHAAG, van wat Stand of Waardigheit zy ook zyn, benevens vermelding Onzer genadige groete, te weten:

NAdemaal zich voor meer dan 12 jaren by Onzen in Godt ruftenden Vader verfcheide *Boheemfche* en *Moravifche* Broederen aangegeven en voor 30, 40 tot 50 Huisgezinnen hunner Medebroederen verzogt hebben, tot het oprechten van zekere Fabricqen in Wolle, Vlas, Yzer en Staal, in Ons Land geadmitteert te worden, met verder verzoek, hun teffens, „ als Geloofsgenoten „ der zuivere *Euangelifche Kerke*, Vryheit van Geweten en d'oude *Moravifche* „ Kerke ordening in te willigen ", ook als toen, om, d'onverwerpelykheit hunner Lere en Inftelling aan te tonen, 't in den jare 1733 verkregen *Tubingifch* Bedenken door hun overgegeven, en Onze Heer Vader, Chriftel. Gedachtenis, daar door bewogen wierd, de voorfz. *Boheemfche* en *Moravifche* Broederen in zyn Land t'ontfangen; echter zodanig en onder beding, dat voor en

(*) *Opper Yzenburg*, is een Graaffchap in *Wetteravien*, tuffchen 't Landgraaffchap *Heffen* en *Solms* gelegen, de Graven van *Yzenburg* toekomende: Welke van den Hervormden Godtsdienft zyn.

Budingen is de Hoofdftadt, leggende aan de Vloed *Seme*, 4 Mylen van *Frankfort* en anderhalf van *Hanau*, waar na de *Budingfche* Linie van den Graven van *Yzenburg* den naam voerd, en derzelver Refidentie plaats is.

en by d'Admissie wel uitdrukkelyk voor af bepaalt en met diere en klare woorden terstond by den aanvang bedongen wierd, „ dat de t'admitterene „ gene *Sectarissen*, maar *d'Euangelischen* en *Protestantschen* Godsdienst toegedaan waren", ook by hun terstond de schyn van *Separatismus*, *Particularismus*, of afzonderlyken Godsdienst ganschelyk ophouden zouden, ten welken einde zy ook in 't Contract van Admissie de Schriftelyke verzekering gegeven hebbende, „ dat zy onder 't instellen hunner Kerke Ordening gene Onderdanigheit onder eenig ander Opper-Hoofd zogten of begeerden"; ondertusschen echter de 12 Jarige bevinding het tegendeel thans ten overvloede geleerd heeft, dewyl, *eerstelyk*, gene Fabricqeurs, voor welke echter d'Admissie verzogt was, in 't Land gebraght, noch de voorgegeven Fabricquen opgerecht, vervolgens de geadmitteerden terstond weder wechgezonden, andere eigendadig weder in hunne plaats gezonden, en in diervoegen d'Inwoonderen van HERRNHAAG zeer dikwerf en slechts louter na den eigen willekeur en de verwerpelyke inzichten der Leiders en Bende-Voerders verandert zyn, „ en „ dus tegen den aard en 't doelwit der Zake listiglyk zodanig een Kerke-tucht „ ingevoerd is, onder den dekmantel van welke men alle zyne inzichten, in „ Geestelyke zo wel als Wereltlyke en Politicque zaken voorgenomen, tot „ noch toe op een ongehoorde wyze heeft getracht door te zetten, Ons, den „ Land-Heer, 't hoge Rechtsgezag in 't Geestelyke geheel, in 't Politicque „ en Wereltlyke merendeels t'ontrekken, en daar benevens Onze Onderdanen, door Onzen Heer Vader uit een Christelyke en goede geneigdheit geadmitteert, en d'in hunne plaats van tyd tot tyd weder gezondene, van Ons „ te verwyderen, en hen aan 't aangematigt Hoofd hunner Kerke en zyne afhangelykheit ongelyk meer dan aan Ons gewillig, bereid, onderdanig en „ gehoorzaam te maken, en eindelyk, dat men de betuiging van *generlei Secte* „ te zullen invoeren, maar den *Euangelischen* en *Protestantschen* Godsdienst toegedaan te willen zyn, zo weinig ten doel gehad heeft en nagekomen is, „ dat men veel meer, gelyk 't in 't gantsche Ryk en de gehele Werelt zo bekend als ten hoogsten ergerlyk is, tot nu toe de drie in 't Heilige Roomsche „ Ryk ontfangen Godsdiensten hunne mede-leden, en zelfs reets merendeels „ ontwaakte zielen, gepoogt heeft, door zyne Emissarissen te verleiden, en „ na zyne doeleindens tot zich te trekken, gelyk men ook bereids een grote „ menigte werkelyk tot zich getrokken, doch inderdaad 't daar by met den mond „ beleden en aan andere zeer breed opgegeven Christendom zo weinig beöogt „ heeft, dat men veel meer onder de hand en ongevoelig een *gantsch nieuwe* „ *Lere*, welke noch in de Heilige Schrift, noch in de Geloofs Belydenissen „ der drie in 't Roomsche Ryk alleen bevestigde Godsdiensten geen de minste „ toestemming vindt, heeft getracht, en zich noch beievert uit te denken, „ en door *d'opentlyk indruk gegeven hoogst ergerlyke Liederen en overige Leerredenen en Schriften langs hoe meer uit te breiden*, en de Werelt als *Euangelische* „ Waarheden op te dringen; en echter 't doelwit van onzen in Godt rustenden Vader in 't Contract der Admissie zonneklaar nooit geweest is, onder „ den naam der *Boheemsche* en *Moravische* Broederen en zodanige Inwoonderen t'admitteren, welke zich den naam van den *Euangelischen* Godsdienst „ wel aanmatigen, doch de Geloofs-Belydenis en Lere van den zelven in hun-

1750. *Maart.*

1750. Maart. „ ne eige zedert eerst te voorschyn gekomen Geschriften trachten t'ondergraven, te veranderen en zodanige een verordening in te voeren, welke „ alzints met de verdachtste gevolgen gepaard gaat"; weshalven dezelve ook bereids voor enige jaren dat werk heeft willen hervormen, en niemant over 't Oort HERRNHAAG ter erlanging van naukeuriger inzicht in die verordening stellen, welke alle byeenkomsten zoude bywonen; doch waar tegen men zich van de kant van HERRNHAAG met zodanig een gedrag gekant heeft, dat Onze Zalige Heer Vader de volvoering der zake raadzaam oordeelde voor eenigen tyd te verschuiven; doch Wy thans te min over Ons nemen konnen, d'Ons ten overvloede bekend geworden en wel beproefde, doch niet schriftmatig bevondene verordening in haren verdachten loop te laten voortgaan, als Wy eensdeels dezelve reets voorheen nooit hebben konnen goedkeuren, en Ons anderdeels uit kragt van Ons Ampt van Landsheer voor Godt en Onze mede-Staten verbonden achten, de zulke in Ons Land te storen, door welken Kerk, en Staat afbreuk, onrust en nadeel lyden; zo hebben Wy Ons uit oorzake voorsz. bewogen gevonden, by de Hulde door Ulieden aan Ons verschuldigt, teffens te begeven, „ dat Gyl. belooft en onder aanroeping van den „ *alwetenden Godt* met dieren Eede toezegt, dat Gyl. onder uwe inrichting en „ verordening gene onderdanigheit onder den Here Grave van *Zinzendorff*, of „ de zulken, die op zyn of der zynen en uwer Leiders wenk uwe Voorstanders en Ouderlingen zyn, zoekt noch voortaan zoeken zult, maar u zelven „ enkel met behoud van een Christelyke, redelyke en op Gods Woord gegronde gewetens Vryheit zult vergenoegen, en daar tegen in alle overige „ punten, welke 't Geweten niet onmiddelyk betreffen, Ons gewillig en gehoorzaam volgen, en geenzints dezelve aan iemant, van wat naam, stand „ of waardigheit hy ook zy; voorhouden, gelyk Ulieden zulks in 't Formulier „ der Hulde bekend gemaakt word". Dewyl Gyl. egter verklaard hebt, „ dat „ het tegens Ulieder Geweten zoude zyn, de voorsz. Hulde op zodanig een „ wyze te verrichten, en uwe Hoofden, Ouderlingen, Voorstanders, Leiders „ en diergelyken te verzaken; ook by deze verklaring, ongeagt de gedane „ aanmaningen, bestendig volhard", en Wy eensdeels niet voornemens zyn, Ulieder *ingebeeld Geweten* te bezwaren; anderdeels niet willens gedogen, dat onder den dekmantel van een Gewetens Vryheit en 't Contract, met Ul. geenzints uit dat inzicht gesloten, in Ons Land eene Lere, strydig met de dierbare Lere van *Christus*, en overeenkomstig de Lere der gantsche Heilige Schrift, en daar door dus een nieuwe en in de Rykswetten niet gerecipieerde Godsdienst ingevoerd, ja! dat meer is, opentlyk geoeffend, en Onze Onderdanen te HERRNHAAG een byzonderen Kerke-Heer en zyne afhangelykheit onderhevig gemaakt zouden worden:

ZO IS 'T dat Wy Ulieden; uit krachte Onzer Landheerlyke Hoogheit en Rechtsgebied, genadigst, doch teffens ernstig Ordonneren, willen en bevelen, U zelven in rust en onbeschadigt Ulieder Eere, uit Ons Land en gantsche Graafschap te begeven, als waar toe Wy Ulieden hier mede, conform de Ryks Constitutien, den tyd van 3 jaren geven, ten einde Gyl. inmiddels elders een verblyf zoud konnen zoeken, en de zulken, welke onder Ul., hier te Lande iets in eigendom verkregen of aangebouwt hebben, 't zelve na den inhoude des

des Contracts van Admissie aan personen, Ons niet onaangenaam, te verkopen, of daar mede zodanige andere schikkingen te maken, als op een geoorloofde wyze ten besten nutte zoude konnen gedyen, aangezien een ieder 't zyne zonder eenige de minste afkorting en 10. Penning volgen, en niets in den weg gelegt zal worden. Ingeval echter iemant onder Uliedcn, 't zy van de Manlyke, 't zy van de Vroulyke kunne, welke gene Ampten in de Gemeente bekleed heeft, voornemens is, de bovengemelde Hulde aan ons af te leggen, de Liederen, Inrichtingen en Leer-Boeken der HERNNHUTTERS te verlaten, en zich, 't zy aan d'In Ons Land zich bevindende *Euangelische* Gereformeerde of Luthersche Kerken in Lere en Gelove te houden, ook Godt na zyn alleen Zaligmakend Heilig Woord in een ware zamenhang buiten alle dwalende menschelyke Instellingen en gevaarlyke verordeningen, insgelyks buiten eenige verdere aankleving, verderffelyk bezoek, afhangelykheit en gemeenschap met de HERNNHUTTERS, te dienen, en zyne Zaligheit na 't volmaakte ondeelbaar Voorschrift van *Christus* uit te werken, of echter ook voor zich zelven in stilte met de zynen na zyne kennisse zyn aandacht zonder uitwendige deelneming aan dezen of genen Godsdienst te verrichten, willen Wy den zulken of de zodanigen 't verder verblyf op HERRNHAAG en Onze Landsheerlyke beschutting, benevens een ongestoorde Gewetens Vryheit, in zo verre dezelve op Gods Woord en de gezonde Reden gegrond is, gaarne genadigst en krachtdadig inwilligen, en hen tegens de dwingende konstgrepen der zulken, welke tot hier toe hunne Hoofden en Leiders geweest zyn, op een Landsvaderlyke wyze beschermen en handhaven; weshalven Wy teffens hier mede alle en een iegelyk Inwoonder van HERRNHAAG, Inzonderheit die, welke zich als Beampten der Gemeente daar op zouden willen toeleggen, nadrukkelyk en ernstelyk bevelen, gene Onzer Onderdanen, welke de gemeenschap dier Secte verlaten, en genegen zyn, ingevolge van dien langer op HERRNHAAG te blyven, met woorden, werken, neming in de Tucht of andere middelen, by vermeiding van zware straffe, daar van af te houden, hen op den doolweg te brengen, inmiddels na elders te verzenden, of verder iets tegens een ieders vryen wille, verkiezing en Onze verordening in 't werk te stellen; gelyk Wy dan eerlange zodanige schikkingen maken zullen, dat die, welke op de voorsz. wyze genegen zyn, onder Onze beschutting te wonen, zich zelven zullen konnen aanmelden, en Onze Landsheerlyke voorzorge en bystand tegens alle indrangen krachtdadig genieten, gelyk ook dat gene weder magtig worden, 't geen d'een en ander in de Gemeente gegeven heeft, en van Godt en Rechtswegen noch van dezelve bevoegt is te vorderen. Waar na zich een ieder, dien 't aangaat, te gedragen, zyne en zyner kinderen tydelyke en eeuwige welvaard rypelyk t'overwegen, en zodanig eene keuze te doen heeft, als hy hier namaals voor Gods Richterstoel wenschen mocht gekozen te hebben.

Ten oirkonde dezes onder ons eigenhandige ondertekening en bygevoegt Zegel.

Gegeven te *Budingen* den 12. *February*. 1750.

(L.S.) GUSTAV FRIEDRICH,
Graaf *t'Tzenburg* en *Budingen*.

1750. Maart. Niet tegenstaande die recht *Vaderlyke Ordonnantie*, waren de meeste *Hernnbuters* met hunne Familien, in 't laatst dezer maand reets bezich in toestel te maken, om te vertrekken, en wel inzonderheit die van de thans alom bekend gewordene *Stryder-Gemeente*, of *Opperste Classis* van die verfoeijelyke Secte, dewelke veel eer verkiezen, „ de „ Gruwelen van hunne affchuwlyke grond regels te blyven aankle- „ ven, hunne Oogen voor 't Licht der *Heilige Schrifture* en van de „ gezonde Reden te fluiten, en ten koften van veel vermogende Lie- „ den, die tot hun *Godloos Broederschap* verleid en overgehaalt wor- „ den, een *Wellustig en natuurlyk leven te leiden*, dan zich aan die „ *genadige Ordonnantie* te conformeren", zulks een groot getal van die Verleiders der Eenvoudigen noch dezen Zomer (schryft men uit *Frankfort*) na *Zeist*, by *Utrecht* zullen vertrekken, alwaar 't zogenaamde *Ongebuwde Broederen-Huis* en d'overige daar aangelegde Gebouwen voor den aanstaanden *Herfst* voltooit zullen zyn.

Zedert hadt zyne *Hoog Graaflyke Genade* bemerkt, dat het aan dat Volk, reets schuldig aan *Trouloosheit* en *Bedriegeryen*, niet ontbrak, om noch verdervender wegen in te slaan, en, als 't waar, een zoort van *Represailles* tegen de gemelde *Ordonnantie* te gebruiken. Nadien zy by hunne *Preparatoire* Uittocht vele Ongelukkigen, in hun *Duivels Wargaren* verstrikt, door *Dwang-Middelen* wilden noodzaken, om nevens hen de Landen van zyne *Hoog Graaflyke Genade* mede te verlaten, en by weigering, den reets *ontfusselde Buit* met zich mede te slepen, en dus die Ongelukkigen, door 't beroven van hun goed, na den Lichame, noch ongelukkiger te maken: Zo hadde zyne *Hoog Graaflyke Genade* deswegens en ter beteugelinge van dat snode quaad, doen publiceren, een twede en volgende

ORDONNANTIE:

WY, GUSTAV-FRIEDRICH, enz. enz., doen hier mede te weten: Nademaal wy by onze Mandamenten van den 12. en 18. *February* laatstleden onder anderen geordonneert hebben, dat niemant der Inwoonders van *Hernnbaag*, die de *Hernnbutsche* Secte verlaten, en dienvolgens op *Hernnbaag* blyven wilde, met woorden, werken, neming in de Tucht of anderen middelen daar van afgehouden, op den Doolweg gebraght, na elders verzonden, of verder iets tegen deszelfs vryen wille en verkiezing in 't werk gestelt mocht worden, Wy nochtans in ervaringe gekomen zyn, dat reets velen verzonden en door *valsche* Konststreken op den Doolweg gebraght zyn; en dewyl Wy aan d'eene kant niemant zynen vryen wille en verkiezing willen benemen, doch aan d'andere kant echter weten willen, „ of de wechgaanden zulks uit „ eigen keuze en met vryen onbedwongen wille doen", zo ordonneren en bevelen Wy bier nevens uit krachte van onze Lands-Heerlyke Hoogheit d'Inwoon-

woonders van *Hernnhaag* verder, „ dat niemant onder de Voorstanders of de „ genen, die zich op die Lere toeleggen, en zich dezelve aannemen, op „ een boette van een *Honderd Ryksdaalders* of van zwaarder straffe na bevind „ van zaken, zal vermogen, iemant, 't zy van de Manlyke of Vroulyke Sexe, „ buiten onze of der onzeren kennisse, tot nu toe geschied is, 't zy by dage „ ofte des nachts, wech te zenden, of de Lieden door onbehoorlyke midde- „ len en wegen, 't zy door *bedrog* en *list*, of door *valsche voorwendingen*, „ woorden of werken, *te dwingen*, om by den Aanhang der *Hernnhuters* te „ blyven", zullende ten dien einde Wy weten mogen, of de wechgaanden vrywillig, buiten dwang en uit eigen beweging wechgaan, 't daar mede op de volgende wyze gestelt zyn: 1750. *Maart.*

I. By d'afkonding dezes zal ten eersten een naukeurige en getrouwe Lyst opgemaakt worden van alle d'als dan noch overig zynde Inwoonders van *Hernnhaag* van beide Sexen, zullende de Voorstanders, indien zy iemant op de Lyst op een listige wyze verzwygen of uitlaten, en zulks naderhand bekend word, na bevinding van zaken worden gestraft.

II. Alle *Donderdagen*, of na vergisch alle veertien dagen, of alle Maanden des *Donderdaags*, zal een van onze Raden met een Lyst tot Ons komen, op dewelke staan moeten de namen van alle de genen, die zich aangeven om wech te gaan, met vermelding van hun Beroep, enz., zo als ook of zy vrywillig by de *Hernnhuters* blyven, en uit eigen beweging zonder bedrog of list wechgaan, en werwaarts zy zich begeven, welk alles kortelyk geprotocolleert zal worden.

III. Wanneer echter iemant ondertusschen schielyk resolveert, om wech te gaan, en den tyd van 't overgeven der Lyst niet afwachten kan, zo zal hy gehouden zyn, in persoon tot onze Cancelarye te *Budingen* te komen, en zulks te verklaren.

IV. Aan de wechgaanden zullen onder d'ondertekening en 't Zegel van onze Cancelarye Paspoorten om niet uitgedeelt, en hen 't wechgaan op allerlei wyze verligt en bevordert worden, dewyl wy vastelyk besloten hebben, „ genen eenigen van de genen, die niet met vrye wille en verkiezing van „ de *Hernnhuters* afgaan de Lere des Aanhangs en der Verbinding met dezelven „ geheel verzaken, zich daar van afzonderen; en vervolgens uit eigene be- „ weging onder onze bescherming blyven willen, hier te houden".

V. Offchoon Wy ook in genen dele voornemens zyn, iemant van hen te bewegen, om de minste Bezwaarnis op te vatten tegen zulke schikkingen, die hy zelf gemaakt heeft, zo achten Wy ons echter verplicht, om dewyl Wy vernemen, dat velen beducht zyn, „ dat zy hunne noch niet voljarige en „ aan de Gemeente aanvertroude Kinderen, zo als ook hunne uitgeschotene „ gelden niet wederkrygen zullen konnen", de zulken uit krachte van ons Landsheerlyke Gebied en Gezach te doen weten; dat by aldien iemant om deze of andere redenen iets met recht van die Gemeente, van hare Hoofden en uit hare Gelden t'eisschen mocht hebben, en zulks aan onze Justitie-Cancelarye, of aan den genen van onze Raden, dien wy van tyd tot tyd na *Hernnhaag* zenden zullen, op een gerechtelyke wyze en ter rechter tyd aanbrengen

1750. brengen zal, hem als dan dat onpartydige recht zal geschieden, 't welk wy
Maart. ons verplicht achten, eenen iegelyken in onze Lande te doen.

VI. En dewyl 't Oord *Hernnhaag* op een Landgoed is aangebouwt, dat van alle lasten vry is, zo zullen de genen, die daar met verlating van de gehele *Hernnhutsche* Secte zullen willen blyven, voor altoos genieten een vryheit van alle Schattingen, Diensten, Inquartiering en andere Lasten. Gegeven onder ons Graaflyk Zegel, en onze eigenhandige ondertekening, den 6. *Maart* 1750.

(L. S.) GUSTAV FRIEDRICH, Grave *t'Tjenburg* en *Budingen*.

Die Gruwel-Leer van tyd tot tyd aanwassende, nam die allerverbasterlykste Secte zo sterk d'overhand en groeidde zodanig aan, dat niet alleen de *Politicque* Macht, maar alle *getrouwe Wachters* van 't Geestelyk *Zion* al hun vermogen aanwende, om den Voortgang en verdere Uitbreidinge voor te komen en te doen stremmen.

Zo schreef men uit *Bremen* (een Hertochdom in de *Neder-Saxische* Kreitz, tusschen de *Wezer* en *d'Elf*, behorende aan 't Keurvorstelyke Huis van *Hanover*) den 21. dezer:

Dezer dagen is na alle de Kerken en Consistoriën in de *Hanoversche* Landen een herhaalt Bevel afgevaardigt, ,, om naukeurig onderzoek ,, te doen, ten opzichten van alle de Predikanten, die ooit te voren ,, eenige *Hernnbutsche* Gevoelens (zie 't voorgaande II. *Deel*, *pag.* 82. ,, *& seqq.*) voorgestaan hebben, of noch jegenswoordig voorstaan, ,, en dezelve tot iterative Belydenis van *d'Augsburgsche* Confessie te ,, noodzaken, ten einde 't *quaad Zaad* van die *verfoeilyke Secte* moge ,, uitgeroeid werden; met Volmacht, om zodanige Predikanten, de- ,, welke zulke een Belydenis weigeren te doen, en voorvaren, zich ,, van de *Hernnbutsche* spreekwyzen te bedienen, van hunnen Dienst ,, te deporteren en af te zetten".

Afdalende na *Bon*, zo was met de Keurvorst van *Keulen* en de *Zee-Mogendheden* een nieu *Subsidie-Tractaat*, voor vier jaren gesloten, op de zelve Conditien als in 't vorige gestipuleert was (*), ,, en dat ,, volgens dit nieuwe Tractaat, de gemelde Keurvorst zich verplich- ,, te, om ten dienste van gemelde *Zee-Mogendheden* een Corps Trou- ,, pen gereed te houden, die Conditie terstond, als zulks geëischt ,, werd, te vervullen". Zedert bespeurde men dat die Keurvorst in de Bischdommen *Hildesheim*, *Paderborn*, *Osnabrugge* en *Munster* sterk liet werven. Ook hadt men opgemerkt, dat zedert dat geslote Tractaat, de Graaf van *Guesbriand* Minister van *Vrankryk* by 't *Keul-Keulsche* Hof dikwyls Couriers van *Versailles* ontfangt, en weder derwaarts afvaardigt. Gelykwe mede van daar vertrekken en arriverenwe te *Berlin*.

MET

(*) Zie *Nederl. Gedenkb.* van den Jare 1745, *I. Deel*, *pag.* 223.

MET goedvinden van zyne Majesteit is besloten, „ dat alle drie „ Jaren een Minster van Staat belast zal worden, om in alle de „ Geregtshoven onderzoek te gaan doen, of 't Justitie-Plan, door „ zyne Majesteit ingestelt, wel naukeurig in acht genomen word": Uit hoofde van dat Plan word onder anderen vereischt, dat de *Raadslieden* moeten zyn *verstandige en naarstige Mannen*, die in staat zyn om hunne Rapporten binnen een of ten langsten twee Weken op te stellen, en de vereischte Redenen zo voor als tegen daar by te voegen: En ten opzichte der *Advocaten*, dat de Practizyns *eerlyke en oprechte Lieden* zyn, die *Conscientie* hebben, die door gene *verfoeilyke Baatzucht* bezeten zyn, die *lichtvaardige Gezelschappen* vermyden, waar in verscheide van hun wel eer *gantsche Namiddagen verspilden*, en die, kortom, *al hun tyd en bemoeinissen* aan de hun toevertrouwde zaken ten koste leggen. Een schone LES voor *d'Advocaten*, de goede niet te na gesproken, *hoe dun zy 'er ook mochte gezaaid zyn*. Zie hier voren *pag.* 133.

1750. Maart.

PRUISSEN.

Noch hadde zyne Majesteit ten opzichte van zodanige personen, die zedert des Konings komste, tot den Troon, 't Genot gehad hebben van 't een of ander Recht, 't welk onder de *Regalia* van de Kroon begrepen zyn, onder anderen, aan de Geregtshoven doen verklaren: „ dat de zulke in hunne Bezitting zullen moeten worden gehandhaafd, en dat zo dikwyls als 'er eenige „ questie valt over Zaken van weinig gewigt, zyne Majesteit liever „ iets van zyne Rechten wil afstaan, als dulden, dat zyne goede en „ getrouwe Onderdanen met de Processe overladen worden, nadien „ in zulken gevalle 't verlies voor den Souverein zeer gering is, daar „ in tegendeel de Leenmannen en Onderdanen, die den Koning met „ hun Goed en Bloed dienen, door zodanige Processen dikwyls geheel „ geruïneerd worden". *Dat en 't voorgaande is recht Koninglyk!*

Van daar een grote Stap doende, arriverenwe te *Romen.*

ITALIEN.

OMTRENT het midden der gepasseerde Maand hadde de Nonnen uit het H. G. Klooster den Paus om permissie verzocht, van na *St. Jan van Lateraan*, voor *eenen dag te mogen gaan Officiëren*. 't Besluit is ons noch onbekend. Maar aan de Nonnen in *Campo-Marzo*, hadt hy in deze maand 't verzoek van de vier Hoofd-Kerken te bezoeken, toegestaan. Gelyk de Parochie-Priesters van die Stadt, van hem een *Indult* hadden verkregen, „ ingevolge van 't welk dezelve van 't „ *dertigmaal* bezoeken der vier Hoofd-Kerken, met een op Zondag „ voor *Vasten-Avond* te houdene Processie na *St. Pieter* konnen vol- „ staan, om op die eene reis *zo veel Aflaat* als anders in *dertigmaal* te „ konnen profiteren". *Is dat niet genereus en goed koop!*

1750. *Maart.* In 't begin dezer maand hadde de Congregatie van de H. *Inquisitie* insgelyks een tentame by den Paus gedaan, verzoekende, „ om ten „ aanzien van een pretense Voorrecht van het mede *dertig malige* Be- „ zoek der Cathedrale Kerken te mogen gedispenseerd worden, en „ met drie reizen te volstaan", zo was door den Paus daar op geen verder uitspraak gegeven, „ dan dat dezelve voor zyn particulier die „ *Heilige* Plaatzen ten tyde van dit *Jubilaum* 30 reizen meende te be- „ zoeken". Dienvolgende *Nihil!*

Ook hadde de Paus, om dien tyd, een GENERAAL PARDON, nopens de *Deserteurs* en *Deserteuressen* uit de Kloosters, doen publiceeren, bestaande:

BENEDICTUS, BISSCHOP, KNECHT DER KNECHTEN GODTS ETC.

VErmits wy op Aarde, hoewel zonder onze geringste verdiensten, met het Ampt eens Opperherders belast zyn, achten wy 't een schuldige plicht van onze Vaderlyke Liefde te wezen, om die ongelukkige Schapen, welken de Satan op eene listige wyze den Schaaps-stal onzes Heren ontrooft heeft, bequamelyker wyze weder te rugge te brengen, en al 't mogelyke, zo veel ons van boven gegeven is, te doen, op dat dezelve niet eeuwig verloren mogen gaan.

Ten dien einde hebben wy in 't tegenwoordig *Jubeljaar*, als in een jaar van Aflaat en Genade, welk wy ten troost en stichting der gantsche Catholyke Kerke verkondigt hebben, en 't welk wy nu werkelyk door de Genade des Hemels met de grootste vreugde onzes harten vieren, na dat wy de Schatkist der Geestelyke Genade, welker uitdeling ons van den Eeuwigen Godt is toevertrouwt, overvloediglyk opengedaan, en het binnenste onzer Liefde ten aanzien der Geestelyken, die hun Beroep verlaten, geopend hebben, om dezelven, voor zo veel de goedheit Gods zal toelaten, tot den Schaaps-stal des Heren, een iegelyk in zynen Orden, buiten welken zy ongelukkig, en blootgestelt voor de listen der verscheurende Wolven, omdwalen, te rugge te brengen, op dat zy na hunne wederkering tot het Leven, waar aan zy eertyds waren overgegeven, den Here hunne geloften op nieuw daar stellen mogen. Wy willen alzo in de voetstappen der *Roomsche* Paussen onze Voorzaten (*), *Urbanus* VIII. *Clemens* X. *Innocentius* XII. en *Benedictus* XIII. welke by d'aannadering en gedurende den loop der Jubeljaren alle moeite genomen hebben, om de genen, die hunne Orden verlaten hadden, te rugge te roepen, treden, en door middel van de tegenwoordige en uit krachte van ons Apostolisch geweld uit Barmhertigheit toestaan, vaststellen en besluiten, dat d'afvallige en vluchtig zynde Geestelyken, van welk eenen Orden, 't zy van de Bedel-

(*) Evenwel niet EERWAARDIGE, als *Benedictus* by zyne voorgaande Bulle hen tituleert. Wat 'er d'oorzaak van zy is ons onbekend, en 't aan *Paus* te vragen, is 't ons niet waardig.

Bedel- of andere Monnikken, en van welk eene Congregatie, Gezelschap of Stichting zy ook mogen wezen, ingevalle zy, en wel de genen die aan dees zyde van 't Gebergte zyn, binnen 4 en die zich aan gene zyde van 't Gebergte ophouden, binnen 8 Maanden, te rekenen van den dag der Publiceringe des tegenwoordigen, uit vryen wille, een iegelyk tot den Orden, dien hy verlaten heeft, te rugge keren zal, een gehele vergeving en quitschelding der straffen, die zy zich door hunne afvalligheit op den hals gehaald hebben, zal wedervaren. 1750. Maart.

Wy bevelen ter zelver tyd, dat zy by hunne wederkering hunne Superieuren eerbiedig om de nodige Absolutie verzoeken, hunne begane misslagen erkennen, en verbeterig des Levens beloven zullen. Doch wy begeren ook daar en tegen, dat de Superieuren dezelven met zachtmoedigheit van alle straffe vryspreken, en hen met eene Vaderlyke goedheit op en aannemen zullen, gelyk wy hen dan ten dien einde alle geweld, zo veel hen namentlyk hier toe nodig zy, mededelen.

En op dat den Inhoud dezer Constitutie tot een iegelyks kennisse kome, begeren wy dat hier van ten eersten Exemplaren gezonden zullen worden aan onze geliefde Zonen, onzer en des H. Stoels Nuntiussen, als ook aan onze eerwaardige Broederen, de Patriarchen, Aardsbisschoppen, Bisschoppen en andere Prelaten, die als dan dezelven opstaande voet zullen doen bekend maken. Gegeven te *Sta. Maria Magiore* &c.

Of 'er nu vele van dat groot getal, na dat *Generaal Pardon* zullen luisteren, moetenwe afwachten: Maar 't is te vermoeden, dat de *Vryheit* hen zal afschrikken van weder in de *Boejens* te komen.

Midlerwyl komende 'er nu en dan van die zogenaamde *Pelgrims* aan; zynze van Rang en Qualiteit, zy worden statelyk gerecipieert en wel getracteert; gelyks zulks wedervaren hebben 13. Medebroeders Priesters van de Confraterniteit der H. D. uit *Savona* in die Stadt gearriveerd; want zy wierden statieuselyk, door den Cardinaal Protector *Corsini* in hunne Kerk onder 't zingen van 't Roomsche *Te Deum* en de Benedictie ontfangen, en na dien Godsdienst kostelyk getracteert. *Invoegen dat veel eer na wereltlyke en vermakele Speelrysjes gelykt, dan na devotie of boetdoeninge.*

Alzo men tot heden toe, volgens de Berichten, noch *Miracultjes* in *Romen* gezien hadt, is 'er evenwel den 1. dezer een voorgevallen, bestaande:

,, Een *jonge Jood* na eenige reizen zich by de Pelgrims-Tafel der ,, H. begeven en aldaar mede gegeten en gedronken hebbende, viel ,, dien Zondag avond onder de Maaltyd in een Flaauwte, doch tot ,, zyn zelve gekomen, zeide, dat hy door den H. *Philippus Neri* ,, onder dat Overval geinspireerd en tot het omhelzen van de Rooms-,, Catholyke Religie vermaand was; die Jongeling was daar op na 't ,, Huis der Cathecumenen, alwaar diergelyken Lieden in 't Geloof ,, on-

1750. Maart. „ onderrecht worden, gezonden, en op zyn verzoek den volgenden „ dag met eene Jodin, aan dewelke hy verloofd was, in den Echten „ Staat verbonden". Dat is 't eerste! maar zo *Philippus Neri* dat Kunstje zo wel verstaat, is 't wonder, dat hy 't zelve aan alle *Joden* binnen *Romen* niet executeert, en dan was 't met eens gedaan!

Aan d'andere kant, vermits 't alles binnen *Romen*, *zo droefgeestig is*, als uit het reets en vorige verhaalde af te nemen zy, zo heeft men by tyds uitgedacht 't aanstaande Jaar *vrolyker* te maken: „ Want de Heer „ *Capranica* hadt met den Abt *Roccafort* een Contract gesloten, inge„ volge van 't welke die Heren *in Compagnie* voor 't aanstaande Jaar „ *d'Opera* zullen bezorgen; zynde door den laatstgenoemden reets „ een Discantist besproken, wiens weerga men nooit in *Romen* ge„ hoord hadt". *Is dat niet voorzichtig?*

Van *Civita-Vecchia* afzeilende, arriverenwe *t'Algiers*.

BARBARYEN. DEN Heer *Ambrose Stanyford*, Consul van zyne Majesteit van *Groot-Brittannien*, *t'Algiers* residerende, hadde van daar aan den Hertoch van *Bedford* met Expressen een Brief gedateert den 8. *February* of gepasseerde maand, gezonden, rakende de goede Voorzorge die den *Dey* aldaar genomen hadde, tegen 't Onwettig opbrengen van *Engelsche* Schepen; 't geen kortelyk 't volgende behelst:

ZEdert den 26. van voorleden Maand tot nu, heeft hier een beslag op alle de Schepen en Vaartuigen gelegen, achtervolgens de gewoonte van deze Plaats, wanneer d'Algerynen hunne Schepen uitrusten en in staat stellen, om in Zee te konnen steken. Dezer dagen zyn 10 van hunne Xebecqs in Zee gegaan, en de Dey heeft een Schip direct na *Livorno* gezonden, ten einde ik aan uwe Excellentie 't volgende Verhaal, en eenen Brief van zyne hand aan zynen Minister zoude zenden.

Drie der vier Vaartuigen, die van hier op eenen Kruistocht uitgegaan waren, zyn zonder Pryzen te rugge gekomen, doch 't vierde, 't welk men meende verongelukt te wezen, arriveerde hier eindelyk den 3. dezer, zeggende de Kapitein, dat hy genomen had een Schip, te *Lubek* t'huis behorende, en geladen met Delen en Pypduigen, zo als ook een Spaansche Snaau, zynde een Paketboot, met Tabak, enz. uit de *Havana*, doch dat hy van dezelven door storm was afgeraakt, gelyk ook van 5 *Engelsche* Schepen, die hy had genomen, om dat hunne Paspoorten niet goed waren. Hy had 3 of 4 man der Equipagie uit ieder Schip genomen, en een diergelyk getal Moren in derzelver plaats op de Schepen doen overgaan, zulks hy 20 Christenen hier opbraght, daar onder den Kapitein of Stuurman van ieder Schip. Zo dra ik hier van bericht kreeg, vervoegde ik my ten eersten tot den Dey, die over deze zaak ten uitersten verwondert was, en aanstonds bevel gaf, om dezelve t'onderzoeken, waar op ik den Officier en de gemenen van ieder Schip voor my ontbood, die alle onder Eede verklaarden, „ dat voor zo veel zy witten „ hun-

„ hunne Paspoorten goed en richtig geweest waren; een van de Kapiteins zei- 1750.
„ de, dat zyn Schip genomen was, om dat door vochtigheit een of twee Maart.
„ woorden in 't Paspoort waren uitgegaan, en d'overige betuigden, dat d'eeni-
„ ge reden van hunne Prysverklaring was, dat hunne Paspoorten niet wel ge-
„ noeg in 't Paspoort van den Zee-Rover sloten, of dat ze eenigzints te
„ breed of te smal waren, 't geen echter ligtelyk konde gebeuren door de
„ vochtigheit of droogte van de plaats, daar de Paspoorten bewaard wor-
„ den, dewyl 't Parkement in vochtige plaatzen uitrekt, en in droge in-
„ krimpt". (Zie hier voren pag. 162) Dewyl d'Algiersche Kapitein weinig of niets tegen die Verklaringen in te brengen had, zo zond de Dey alle d'Engelschen aan myn huis, en liet my aanzeggen, „ dat wanneer de gemelde
„ *Engelsche* Schepen mochten inkomen, dezelve van de nodige mondbehoef-
„ tens voorzien, en t'eenemaal ontslagen zouden worden, ten einde hunne
„ reize voort te zetten, en dat hy 't gedrag van zynen Kapitein zeer qualyk
„ opnam". Den volgende dag zeide de Dey my, „ dat hy dien Kapitein
„ had afgezet; dat hy hem nooit meer gebruiken zoude, en dat hy voorne-
„ mens geweest was, hem te laten worgen, doch dat hy daar in was voor-
„ gekomen door de Voorspraak van den *Mufti* en van andere Leden van den
„ Divan, by gelegenheit van 't Feest der geboorte van hunnen Propheet. Hy
„ voegde daar by, dat hy zulke orders zoude uitdelen, dat niets diergelyks in
„ vervolg van tyd gebeuren zoude, en hy zwoer vervolgens by *Mahomet*, dat
„ by aldien iemant van de zynen die Orders overtrad, zo ten opzichte van
„ de Paspoorten als aangaande eenig ander Articul van behandeling jegens
„ de *Britsche* Vlag, hy den Overtreder zonder pardon ten eersten 't hoofd zou
„ doen afslaan". Ik bemerk, dat hy op een zelve wyze gesproken heeft jegens alle de genen, die by hem gekomen zyn, dewyl hy zedert een gedurig ongenoegen daar over heeft betoond, wordende ook deze roekeloze en onbehoorlyke daad van den Kapitein door een iegelyk zonder onderscheid verfoeid en afgekeurd. 't Schip, waar mede deze Brief overkomt, is onder myne directie door den Dey als expressen gezonden na *Port-Mahon*, en indien de Commandeur geen nader weg kan uitvinden, zo zal 't zelve direct na *Livorno* voortzeilen".

Gelyk wy van daar mede doen, en arriveren te *Cadix*, en Landwaarts ingaande te *Madrid*.

ALZO men zedert eenige Maanden in de *Publicque* Nouvelles, by aanhoudenheit, schreef; „ als dat het Eiland *Corsica*, door de „ *Genuezen* voor een considerabile somme geldts verkocht was aan „ *Don Philip*, Hertoch van *Parma*", zo schryft men daar en tegen uit *Madrid* van den 20. laatstleden 't volgende: SPANJEN.

„ Ons Ministerie onderrecht zynde, dat zedert eenige dagen een
„ Boekje gedebiteerd is, strekkende om te kennen te geven, dat dit
„ Hof met eene andere Mogendheit arbeid, om 't aan de Republicq

1750. Maart. „ *Genua* toebehorende Eiland *Corsica* onder de Heerschappy van den „ Infant *Don Philip* te brengen, heeft bevel gegeven, om dat Ge- „ schrift te supprimeren, en den Autheur daar van als een Verstoor- „ der van de Gemene Rust te vervolgen, vermits de valsche gissin- „ gen (dewelke hy daar in stoutmoedig gestelt en daar door te wege „ gebraght heeft, dat verscheide buitenlandsche Nieus-Schryvers de- „ ze Zaak voor waar aannemende, zyn gezegde verspreid hebben) „ zonder eenige de minste waarschynlykheit zyn, vermits 't in tegen- „ deel zeker is, dat de Kroon *Spanjen* zo wel als Hare Geallieerden „ geen groter zorg hebben als om den Vrede meer en meer te hand- „ haven, en dat ieder van dezelve aan Hare Ministers belast heeft, „ om alles zorgvuldig te vermyden, 't geen de Belangen van eenig „ Souverein, wie die ook mocht wezen, zoude kommen krenken of „ benadelen". Vervolgens retournerende na *Cadix*, gaan we van daar Zeil en arriveren in 't *Britsche* Ryk.

GROOT-BRITTANNIEN. DE Principale Verrichtingen van 't Parlement wederom opvattende,

Zo was 't den 25. dezer, dat de Gemeentens in Committé over de *Britsche* Vissery de volgende Resolutien genomen hebben: 1. Dat de bevordering van de Haring- en Kabbeljau-Vangst tot groot Voordeel van dit Koningryk strekken zal. 2. Dat een Vereering van 30. Schel. per Ton zal worden toegestaan aan alle Schepen van 20 tot 80 Tonnen, dewelke tot de gemelde Vissery zullen worden geëmplojeerd; en ten 3. Dat een Maatschappy by Handvest zal worden opgeregt met Volmagt om vyf honderd duizend Pond Sterl. te negotieren, en dat gedurende veertien Jaren drie en een half per Cent voor 't Kapitaal, 't geen tot de gemelde Vissery gebruikt word, uit de Tollen betaald zullen worden.

Dien dag verscheen de Koning in 't Hogerhuis, en na dat zyne Majesteit daar met de gewone Plechtigheden op den Troon gezeten was, gaf Dezelve zyne Koninglyke Toestemming tot de Mout-Bill, de Bill tot beter straffen van muitery en desertie, en tot beter betaling der Armée; een Bill tot herstelling en verbetering van den Haven en *Haven-muur* van *Groot-Yarmouth*; een Bill tot afschaffing der rechten op de *Chinesche ruwe Zyde*, en tot het invoeren van andere Impositen in de plaats van die rechten, en tot verscheide Naturalisatie- en andere gereed leggende Bills.

Hier voren *pag.* 123 gezien hebbende, 't Besluit van 't Parlement rakende de reductie der Interesten van de Nationale schuld, en den bepaalden tyd der Inschryvinge, was 'er zedert een grote Beweging onder de Geintereseerdens geweest: Den eenen wilde *'t gemeen Belang* den Voorrang geven, en den anderen *'t particuliere voor 't Gemene*;

ne; invoegen, door de gedurige Vergaderingen deswegens gehouden, genoegzaam eenen kleinen Oorloch in Debatten *Pro & Contra* bleef continueren. In zo verre, dat de *Liefhebbers van eigen Belang voor 't gemene schenen te zullen Triumpheren.* Maar den 20. passato zach men *te Londen* een Brief, door een der Participanten, *een Beminnaar van zyn Vaderlandt*, in d'Annuïteiten geschreven, rakende de gemelde reductie der Interesten van 4 tot 3 per Cent. En alzo dezelve verschei-scheide Aanmerkenswaardige Zaken inhieldt, latenwe deswegens een Extract uit dezelve volgen; luidende: 1750. Maart.

MYNE HEREN,

IK stelle hier nevens aan U lieder ernstige overweging den volgenden duidelyken en onpartydigen Staat der Zaken van Uliеden, als Schuldëisschers van 't Koningryk, ten einde Gyl. zoud konnen opmaken met gemak op een duidelyke wyze, waar in uw waarachtig en wezendlyk belang bestaat, ten opzichte tot de Reductie, die aan Ul. door de Regering is voorgeslagen;

	Pond. Sterl.	Schell.	Penc.
De gehele Schuld van de Natie tegen een Interest van 4 per Cent, bedraagt - - - - -	57703475	6	4

Waar van dezelve aan de	Pond. Sterl.	Schell.	Penc.
Bank verschuldigt is - -	8486800	0	0
Aan de *Zuidzee*-Comp. -	3662784	8	6
Aan d'*Oost-Ind.* Comp. -	3200000	0	0

	Pond. Sterl.	Schell.	Penc.
Zamen - -	15349584	8	6
Wanneer nu deze 15349584 P. St. 8 Sch. 6 Penc. van de gehele somme afgetrokken worden, zo blykt, dat d'overblyvende somme, die 't Land aan Ul. als *Annuïtanten* schuldig is, bedraagt - - - - -	42353890	17	10,

en zulks in de volgende mindere somme, naamlyk,

	Pond. Sterl.	Schell.	Penc.
Aan Annuïteiten in den *Exchequer* - - - - -	312000	0	0
In de *Bank* Annuïteiten, anno 1746 - - -	3000000	0	0
Dito, anno 1747 - -	4400000	0	0
Lotery, anno 1747 -	1000000	0	0
Annuïteiten, 1748 -	6930000	0	0
Dito, anno 1749 -	3072472	0	10
Op 't *Zuid-Zee* comptoir; Zuid-Zee anno -	13651099	17	9
Nieuwe Zuid-Zee, Annu.	9988318	19	7

	Pond. Sterl.	Schell.	Penc.
Welke Sommen te Zamen-netto uitmaken -	42353890	10	10.

Hier

1750. *Maart.*

Hier uit konnen verſcheide wezendlyke vragen gedaan worden, naamlyk of 't Ulieder belang vordere, de Voorwaarden aan te nemen, waar van in d'Acte van 't Parlement gewag gemaakt word? Of 't mogelyk zy voor de Natie, om Ul. af te betalen, wanneer Gyl. de Voorwaarden weigerd aan te nemen? Wat de gevolgen van zulke afbetaling zoude wezen?

De nuttigheit van Ulieder aannemen der Voorwaarden zal hier onder uit myne Aanmerking blyken. Wat d'afbetaling aanbelangt, my dunkt, dat niets zo ligtelyk te bewyzen valt, dan dat dezelve in de macht zy van de Regering, want niettegenſtaande de gehele Schuld der Natie aan Ul. beſtaat in 42353890 Pond St. 17 Sch. 10 Penc., of 465 Millioenen, 8 honderd en 92 duizend, 7 honderd en 99 Gl. 17 ſt. *Hollandſch* Geld, zo moet dezelve echter worden aangemerkt, als beſtaande in 8 verſcheide Schulden, die ieder afzonderlyk konnen worden afgeloſt, en hebbende de Regering 't in hare macht, om eenige daar van af te betalen.

Ik geloof, dat d'ieverigſte Tegenſtander tegen den bewuſten Voorſlag zelf gewilliglyk zal bekennen, dat deze Natie in Vredes-tyd niet zo ontbloot is van werkmiddelen, dat niet een der bovenſte zes ſommen binnen den tyd van een jaar zoude konnen worden geheven, en wat de twee onderſte aanbelangt, dezelve konnen zonder moeite met 500000 Pond St. teffens betaald worden; en by aldien iemant daar aan twyffelde, zo zoude ik zeer ligtelyk de middelen tot het heffen van zulk een Somma konnen aantonen; doch ik zal ſlechts veronderſtellen, dat eens 4 Millioenen alleenlyk wierden geheven en gebruikt tot het afloſſen der Annuïteiten van 1746 en der Loterye van 1747, waar door die twee Fondſen aan de Regering niet meer ten laſten zoude zyn, terwyl de Regering daarenboven als dan vryheit zoude hebben, om weder een diergelyke ſomme op dezelven te negotiëren, die aangelegt zoude konnen worden ter afloſſinge van andere Annuïteiten, waar door een zoort van circulatie zou ontſtaan, door middel van dewelke de gehele ſchuld aan d'Annuïtanten, die oningeſchreven mocht blyven, in korten tyd zoude afgeloſt geraken.

Hier tegen zal mogelyk worden ingebragt, dat op zodanige wyzen tien jaren zoude verlopen, eer en alvorens de betaling volbraght was, doch hier op dient ten antwoord, dat by aldien maar een of twee van de bovengemelde ſommen afbetaalt wierden, de gevolgen daar van zoude wezen, dat de gehele Nationale Schuld daar door zoude worden gereduceert tot 3 per Cent, uitgezondert dat gedeelte daar van, waar toe voor den 11. naaſtkomende zal ingeſchreven wezen, en by aldien perſonen, die de zaken kundig zyn, en de natuur der Land-ſchulden weten, die gevolgen behoorlyk in overweging nemen, zo zullenze zekerlyk van een zelve gevoelen zyn als ik. Men moet niet denken, dat ik de bovengemelde 4 Millioenen uitkies of vaſtſtel, als de gereedſte, om allereerſt te konnen worden afbetaalt geenzints, Ik veronderſtel alleenlyk in 't algemeen een of meer van de ſommen. De premie van 3 per Cent op 4 Millioenen bedraagt 120000 Pond. St., welke ſomme van d'Eigenaars der 4 Millioenen by weigering van den voorſlag ten eerſten zouden verliezen, doch dit is hun geheel verlies noch niet; maar hun Capitaal ontfangen hebbende, wat zullen zy daar mede doen? Die Capitalen dood te laten leggen, is niet raadzaam, en waar toe konnenze worden

worden aangelegt? Zal eenig verstandig Mensch zyn geld tegen 4 per Cent uitzetten, daar hy denkt, dat het hem mogelyk in 't kort weder te rugge gegeven zal worden? want zo lang de Regering 't niet zal hebben doen bekend maken, zal 't zonder twyfel een raadzel wezen, welke gedeelte der Annuïteiten eerst zal worden afbetaalt, en daarom is 't inschryven tot het reduceren der Interessen tot 3 en een half of 3 per Cent de zekerste en veiligste weg, dewyl men by ondervinding by vorige verminderingen geleerd heeft, dat Annuïteiten van 5 per Cent tot ruim 107 per Cent rezen, en by gevolg zullen d'ingeschrevene Annuïteiten in gelyken mate ryzen; doch echter kan de weder-instelling tegen niet minder dan 3 per Cent geschieden, zullende dan 't verlies op 42 Millioenen zyn; 1750. *Maart.*

	Pond St.	Schell.	Penc.
De tegenwoordige Premie van 3 per Cent -	1260000	0	0
De Premie op de weder-ingestelde 3 per Cent	1260000	0	0
Zulks de tegenwoordige Eigenaars niet minder dan	2520000	0	0

zouden verliezen, indien geen gedeelte der somme was ingeschreven, en by aldien de Premie van weder-instelling meer was dan 3 per Cent, gelyk waarschynlyk wezen zal, zo zou 't verlies des te groter zyn.

't Schynt my derhalven duidelyk toe, dat het belang den tegenwoordige Eigenaars vordert, zich in staat te stellen, dat hunne Capitalen niet werden afgelost, te meer, dewyl men reden heeft te denken, dat zy, wanneer zy den Voorslag aannemen, gunst, bescherming en aanmoediging van de Regering zullen ontfangen, gelyk zy verdienen, en dat hen waarschynlyk als dan allereerst een aanbieding en belofte gedaan zal worden van eenige Voordelen, die uit volgende beleningen zullen spruiten.

De voornaamste vraag is derhalven, of den Interest van 3 en een half per Cent op een Capitaal, dat in 8 jaren niet kan worden afgelost, niet te verkiezen zy boven een onzekere Annuïteit van 4 per Cent op een schuld, die wanneer 't aan de Regering goeddunkt geheel kan worden afbetaalt, in welken gevalle de tegenwoordige Premie verloren, en verdere somme by weder-instelling geschoten zoude moeten worden, buiten en behalven de grote waarschynlykheit, dat de gehele oningeschrevene Annuïteiten wel haast tot 3 per Cent zouden worden gereduceert, of dat, 't geen een zelve zaak wezen zoude, andere 3 per Cent in derzelver plaats zouden worden gestelt.

Ik heb de somme van 15349584 Pond St. 8 Schell. 6 Penc., aan de verscheidene Compagnien, in hunne wezendlyke kracht, verschuldigt, afgetrokken, als niet onzer zake doende, dewyl myn Brief alleenlyk aan d'Annuïtanten houdende is, nademaal d'Eigenaars der Actien van de Bank en van de Zuid-zee-Compagnie in een geheel anderen toestand zyn als die der Actien van d'Oostindische Compagnie; doch 't belang van hen alle, doch inzonderheit van die van de Bank, vordert echter, dat zy onder goede Voorwaarden met de Regering staan; die goede overeenkomst heeft, en zal, zo ik hope, altoos stand grypen, en wanneer d'afhankelykheit der Compagnien behoorlyk word overwogen, en men gadeslaat de wegen, die ingeslagen konnen worden, tot het verhaasten der uitvoeringe van den tegenwoordigen Voorslag, zo zal ieder

 onbe-

1750. *Maart.* onbevoor-oordeelt Eigenaar of Participant bevinden, dat zyn belang vordert, dien Voorslag aan te nemen.

Dien Brief was van die uitwerking, dat kort daar aan eene menigte van andere gedachten wierden, en dienvolgende voor hun aandeel inschreven. Nochtans scheen de grootste partye niet tegenstaande dat door de beide Huizen van 't Parlement die reductie der Interesten goedgekeurd was, dezelve door heimelyke Aanslagen te dwarsbomen: Maar met het begin dezer maand 't Parlement de nodige Schikkingen gemaakt hebbende, om die *Eige Belangers* hunne Capitalen te rugge te geven, quam 'er eene Beroeringe van ontsteltenisse onder dezelve, vrezende hun Geld zo voordelig niet te konnen beleggen, ende mitsdien de voorgeziene schade deed resolveren mede in te schryven: Invoegen dat op den 17. dezer, dezelve 42 Millioenen Pond. St. beliep, en dus ruim 15 Millioenen tot die inschryving manqueerde.

Alzo vele Vreemdelingen daar toe al te halsterrig geweest zyn, en geen tyd gehadt hebbende om hunne Commissionarissen des wegens voor den bepaalden tyd te konnen adverteren, zo hadt het Parlement den 30. dezes 't volgende Besluit genomen: „ Om aan de genen die „ voor den 11. dito, tot de gemelde reductie niet ingeschreven had- „ den, noch tyd te geven tot den 10. *Juny* naastkomende, doch dat „ (voor hunne *weigering* en *Baatzucht*) de zodanigen echter maar „ voor 5 jaren zullen trekken *drie en een half per Cent*, in plaatze van „ 7 jaren *vier per Cent*; en dat de genen die voor den 10. *Juny* tot de „ reductie niet inschryven, hunne Capitalen zullen gerestitueert wor- „ den". *Wel betaald!*

Tot andere zaken overgaande, zo hadde dat Hof in 't begin dezer maand van *Parys* de tyding bekomen, dat het Fort *St. George* op de Kust van *Coromandel* den 11. *Augusty laatstleden* door de *Franschen* aan *d'Engelschen* ingeruimd was.

Nademaal de *Gereformeerden* in *Vrankryk* gene openbare en vrye oeffening van hunnen Godsdienst hebben, als bekend is; zo hadden vele derzelver, in de *Noordelyke* Provintie wonende, by 't *Britsche* Hof om verlof verzocht, van zich in *Nieu-Schotland* met 'er woon te mogen neder zetten; dat verzoek hen toegestaan zynde, waren 'er in deze maand, en binnen den tyd van twee à drie weken, meer dan 500 *Protestanten* van de beide Sexen uit *Normandien* op d'Eilanden *Jersey* en *Guersey* aangekomen.

Vermits zich meerder Volk na die Colonie begeeft als men verwagt hadt, heeft dat Etablissement aan de Regering bereids drie en twintig duizend 672 Pond St. gekost, boven en behalven de veertig

tig duizend Pond St., die door 't Parlement in deszelfs laatste Zitting tot de noodzakelyke Kosten van 't zelve toegestaan zyn; dit niet tegenstaande heeft de Regering besloten gene Kosten te sparen om deze Volkplanting op den besten voet te stellen. 1750. *Maart.*

Den 26. dezer, wierd by de Bank vastgestelt, een half-jarig Dividend van 2 en 1 half per Cent aan Interesten, den 4. van d'aanstaande maand verschynende.

Komende tot de Buitenlandsche Zaken; zo was in 't begin van gepasseerde maand dat de Graaf van *Albemarle*, Ambassadeur van 't *Britsche* Hof by dat van *Vrankryk*, de klachten van den Marquis *Puysieulx* aangaande 't schieten van verscheide *Engelsche* op de Kust van *Africa*, trafiquerende Schepen op *Fransche* Koopvaardy-Schepen, aan 't Hof communicerde: Welke Marquis ter zelver tyd gesoutineert hadde, „ dat „ zyne Landsgenoten tot de Negotie op *Annamaboë* even dat recht „ als andere Natien hadden".

De Marquis de *Mirepoix*, Ambassadeur des Konings van *Vrankryk* aan dat Hof, dezelfde vervolgende, hadde kort daar aan eene *Memorie* overgeleverd, waar by dezelve, „ uit naam van zyn Hof klaagde, „ over de Buitensporigheden, die door verscheide *Engelsche* Schepen, „ zedert het staken van de Vyandlykheden en den gesloten Vrede op „ de Kust van *Africa* tegen *Fransche* Vaartuigen gepleegd zyn, met „ bygevoegd Verzoek, dat men dieswegens voldoening bezorgen, „ en de nodige ordres afvaardigen wil, dat *d'Engelsche* Schippers „ zich in 't vervolg zodanig gedragen, als het tusschen Onderdanen „ van Mogendheden, die in Vriendschap leven, betaamd".

Die klachten van dat pretense Ongelyk door 't Hof onderzocht zynde, zo hadt men aan dien Marquis gecommuniceert:

„ Dat dat Hof over die verzochte Voldoening ten hoogste verwondert was, alzo *d'Engelsche* Schepen op de *Fransche* uit geen ander „ inzicht geschoten hadden, als alleen om dezelve van *d'Engelsche* „ Etablissementen, alwaar ze verboden Handel wilden dryven, af te „ houden; en zulks daar en boven met d'exclusive Commercie der „ *Spanjaarden* in *Nieuw-Mexico*, en der *Hollanders* op *Java* en elders, overeenstemde en gepermitteerd was, behalven dat *Engeland* „ noch uit andere redenen een uitsluitenden Handel op *d'Africaansche* Kust pretendeerde, en denzelven met d'uiterste vigueur wilde doen staande houden". *Dat is ernstig!*

Met betrekking tot de *Noordsche* zaken, zo hadt den Baron van *Klinggräff*, Extraordinaris Envoyé des Konings van *Pruissen*, met den Secretaris van Staat, Hertoch van *Newcastle* den 24. dezer in Conferentie geweest, en aan dezelve te kennen gegeven:

 „ Zy-

1750. Maart. ,, Zyne *Pruissische* Majesteit met d'uiterste verwondering hadt vernomen den Inhond van de laatste Memorie, welke de Rus-Keizerl. ,, Minister de Heer *Panin* aan 't *Zweedsche* Hof heeft overhandigd ,, (hier voren *pag.* 151)

,, Dat Hy Minister van zyne *Pruissische* Majesteit bevel hadt ontfangen, om de voormaals gedane Instantien by zyne *Groot-Brittannische* Majesteit te vernieuwen en te herhalen, te weten; dat dezelve ,, by de Keizerin van geheel *Rusland* zyne goede Officien gelieve in 't ,, werk te stellen, ten einde Hare *Rus-Keizerl.* Majesteit te bewegen van ,, genoegen te willen nemen in 't geen 't Hof van *Zweden* bereits gedaan ,, heeft, om alle Ongerustheden, die men zou hebben konnen opvatten over de gepretendeerde voornemens, welke die Kroon hadt, ,, *om de Forme van Hare Regering te veranderen*, te doen ophouden, ,, en dat in geval *Rusland* de Kroon *Zweden* attaqueerde, onder voorwendzel, dat deze hadt geweigerd of zou weigeren in de Verbintenissen deel te nemen, welke Haar aangeboden en voorgeslagen ,, zyn, hooggemelde zyne *Pruissische* Majesteit zich verpligt zal vinden de Verbintenissen, welke tusschen Hem en die Kroon bestaan, ,, te vervullen".

De voornoemde Hertoch beantwoordde 't zelve in dezer voegen: ,, Dat hy van deze Verklaring aan den Koning verslag doen en den ,, *Pruissischen* Minister kort daar na van d'Intentien van zyne *Groot-Brittannische* Majesteit kennis geven zou".

Voorts hadde zyne Majesteit op dat Declaratoir doen antwoorden: ,, Dat zyne *Pruissische* Majesteit zich verzekerd konde houden, dat ,, de Koning in dezelfde vredelievende Gevoelens is, welke zyne ,, *Groot-Brittannische* Majesteit tot dus verre heeft doen blyken; dat ,, zyne Majesteit ook voornemens was standvastig in zyn Besluit te ,, volharden om geen Secours aan zyne Geallieerden te geven, als in ,, geval zy geattaqueerd wierden, enz". Invoegen 'er noch al hoop overblyft, dat dat verslinde vuur in 't *Noorden* niet ontbranden zal.

Van daar overstekende, komenwe aan 't *Fransche* Hof.

VRANKRYK. 't INVORDEREN van den 20. *Penning* in dat Koningryk ontmoet alom en zonderling in de Provintien van *Bourgogne* en *Languedocq* veel tegenstand, en wat ook deswegens door de Staten van dezelve aan Hof gedemonstreert was, zo wegens onmacht als anderzints, hebbenze nochtans *zich aan de Wil en 't Bevel van zyne Majesteit moeten onderwerpen:* Dus zal voortaan die Gifte of Last een der *ordinare Inkomsten* of vastgestelde *Impost* van den Staat zyn en blyven, en de Koning zal dezelve door zyne Ontfangers, zonder eenig toedoen der Staten, doen invorderen. Ook was een Ordonnantie des Konings, tot

tot het heffen van een gelyke 20. *Penning*, over alle zyne Onderdanen, de Geestelykheit niet uitgezondert, in 't laatst dezer maand in den *Elzas* alom gepubliceert: 't Geen daar veel gemor veroorzaakt hadde, om dat zy veel Vrydom in de Lasten genoten. 1750. *Maart.*

Aan d'andere kant word met geen minder ernst, als te voren, gecontinueert met werven van Land- en Zee-Volk. *Waar toe?* Zulks is voor 't gemeen noch onbekend. Doch in verscheide *Fransche* Brieven word onder anderen, gezegt:

„ Ons Hof doed noch twintig Battaillons na de Kusten defileren; „ als men hier byvoegd 't geen de *Spaansche* Kroon gedaan heeft, en „ wat de Koningen van *Sardinien* en de beide *Sicilien* in staat zyn te „ doen, moet het oogmerk van den marsch der voornoemde Trou- „ pen verder als op 't Eiland *Corsica* gerigt zyn; want *Corsica* zou aan „ dusdanige Oorlochs Macht geen genoegzaam onderhoud konnen „ bezorgen, en die Macht zou meer dan te groot wezen, om niets „ anders te doen als de Heerschappy over dat Eiland te doen veran- „ deren".

Alzo men daar tyding hadt van 't reetsgemelde Subsidie-Tractaat (hier voren *pag.* 192) tusschen de *Zee-Mogendheden* en den Keurvorst van *Keulen* getroffen, en mogelyk met opzicht tot de *Noordsche* Zaken, zo was in deze maand, aan den Heer *Larrey*, Minister der *Staten Generaal*, in eene Conferentie te *Versailles* geinsinueert: „ Dat het te wen- „ schen was dat deszelfs Hoge Principalen met de Hoven van *Londen* „ en *Versailles* de Noordsche Verschillen wilden helpen byleggen, en „ 't *Russische* Hof een Attaque op *Zweden* afraden; alzo zyne Aller- „ Christelykste Majesteit tot 't minste aan *Rusland* te zendene Secours „ met geen onverschillige oogen zoude konnen aanzien". *Dat is al weder den ouden Zang!*

De Heer de *Lestevenon*, Heer van *Berkenrode*, Ambassadeur van de *Staten Generaal* by dat Hof, den 16. dezer uit *'s Hage* over *Antwerpen* en *Brussel* na *Parys* vertrokken zynde, arriveerde den 25. aldaar met een talryk Gevolg, en kort daar na, aan 's Konings Ministers en buitenlandsche Afgezanten van zyn Arrivement kennisse liet geven; de komst van dien Heer gaf aldaar te meer genoegen, om dat dezelve reets te voren in dat Ryk geweest was, en eer men konde voorzien, dat dien Heer als Ambassadeur by die Kroon zoude komen resideren, eene particuliere kennis met den Marquis *Puysieulx* gehadt hadde. Den 31. hadde zyne Excellentie zyne eerste particuliere Audientie by den Koning, van wien zeer minlyk ontfangen wierd, zynde zo wel tot deze als tot d'andere Audientien by de Koningin, den Dauphin, de Dauphine, en Mesdames *de France* door den Marquis *de Verneuil*, Introducteur van d'Ambassadeurs ingeleid geworden.

1750. Maart. In *d'Oostenrykſche* Nederlanden niets byzonders voorgevallen zynde, gaanwe door en komen in D'UNIE.

NEDERLANDEN. ZEDERT de te rugkomſt van den Graaf *Charles Bentinck*, welke den 13. paſſato na *Londen* vertrok, werwaarts dien Heer met eene ſecrete Commiſſie van 't uiterſte belang aan dat van 't *Groot-Brittanniſche* Hof van wegens dezen *Staat* belaſt was geweeſt, word veel van deszelfs Inhoud geraiſonneert. Men herinnert zich dat die Graaf dezelve reize meermalen en dat al vry kort op malkanderen gedaan heeft, zelfs al gedurende dezen laatſten Oorloch en nu weer op nieus, en dat hy telkens met even geheime als gewigtige Commiſſien is belaſt geworden. Deze laatſte dewelke hy in korte dagen verrigt heeft, is niet minder gewigtig dan eene van de voorgaande, en, zo men wil, ten principale betrekkelyk op de Zaken van 't *Noorden* geweeſt. Men wil ten minſten weten dat *Rusland* een nieuwe *Declaratie* aan 't Hof van *Zweden* heeft laten doen, rakende d'Engagementen dewelke d'eerſtgemelde Mogendheit meent gecontracteert te hebben, betreffende *d'inwendige form der Regeringe* van de laatſt genoemde Kroon; de gemelde Declaratie zoude deze zyn: „ Dat haar *Ruſch*-Keizerlyke „ Majeſteit begeerd dat de Hertoch Troons-Opvolger eene Authenti- „ que Verzekering van zich geven, van zich altoos ſtipt aan het „ Tractaat van *Nyſtadt* te zullen houden, zonder ooit eenige gedag- „ ten tot de minſte verandering in de tegenwoordige *Regerings-Form* „ van 't Koningryk *Zweden* te maken; dat als dan Hare *Ruſch*- Kei- „ zerlyke Majeſteit niet in 't minſte beraad zoude ſtaan, om aan zyne „ Koninglyke Hoogheit, en deszelfs Wettige Deſcendenten, de Suc- „ ceſſie tot de *Zweedſche* Troon voor altoos te guaranderen". Doch vele twyffelen dat de Hertoch Kroon-Prins van *Zweden*, zich tot het geven van eene diergelyke verzekering zal laten bewegen, ten zy alleen in gevalle de Geallieerden van de *Zweedſche* Kroon zulks mochten komen goed te vinden.

Ondertuſſchen meent men te weten, dat zo dra de gemelde *Declaratie* tot kenniſſe van Haar *Hoog Mogende* is gekomen; dezelve important genoeg te zyn is geoordeelt geworden, om dien aangaande als van verre eenige Maatregulen met onze Gewone en Natuurlyke Geallieerden te beramen, en dit wil men verzekeren d'oorzaak der reize van gemelde Grave na 't *Britſche* Hof te zyn geweeſt, om aan 't *Groot-Brittanniſche* Miniſterie 't effect 't welk deze *Declaratie* gehad heeft, voor te ſtellen, en met het zelve, omtrent de meeſt gevoegelykſte middelen om de gevolgen die daar uit zouden konnen voortſpruiten, by tyds te verhoeden, over een te komen. Voor 't overige werd verzekerd, dat de Republicq voortaan niet dan een en dezelve Taal zal ſpre-

fpreken, geproportioneert en gerigt na de Situatie daar dezelve zich thans in bevind, en dat ze zich niet ligt in eenige nieuwe Engagementen inlaten zal. 1750. *Maart.*

Nopens die *duistere Noordsche Wolk* en de gevreesde Onheilen indien dezelve quam te bersten, doen Haar *Hoog Mogende* niet minder zien, in de volgende Uitschryvings Brief van den *Dank- Vast- en Bededag*; in deze Maand gehouden, luidende:

NAdemaal Wy noch in versche geheugenis hebben „ d'aanmerkelyke wyze, „ op welke Godt Almachtig in zyne aanbiddelyke Voorzienigheit den „ Staat van ons lieve *Vaderland* omtrent twee Jaren geleden, verlost uit het „ grote en éminente Gevaar, waar in 't zelve toenmaals tot op den Oever „ van haar Ondergang gebraght is geweest, en dat het denzelven Godt na zy- „ ne oneindige Goedertierendheit en Lankmoedigheit behaagd heeft, zedert „ dien tyd 't lieve *Vaderland* genadelyk te beschermen en te bewaren by 't ge- „ not van hare *Vryheit*, en d'oeffening van de ware *Christelyke Religie*, en te „ laten genieten een gewenschten en heilzamen Vrede", zo nochtans, dat Wy niet zonder ongerustheit en bekommeringe zyn, dat de Vrede noch niet zodanig gecimenteerd is, dat daar op eenige vaste staat kan worden gemaakt, vooral, „ wanneer gereflecteerd word op de Situatie van zaken in 't *Noorden*, die noch „ niet tot die effenheit zyn gebraght, als wel gewenscht zoude konnen wor- „ den, en die eens komende tot een onverhoopte Rupture, den Staat zeer ligt „ in nieuwe Onlusten zouden konnen inwikkelen"; en dat Wy ook niet konnen nalaten in byzondere opmerkinge te nemen, dat Gods slaande Hand over ons noch op verscheide wyze gevoeld word, door de smertelyke overblyfzelen en gevolgen van de laatste Troubles, door 't zichtbaar verval van de Commercie, en de Neeringloosheit onder de goede Ingezetenen, en inzonderheit door die droevige en verderffelyke Pestilentiale Ziekten onder 't Rundvée, die nu jaren achter den andere op een vrezelyke wyze heeft gewoed, waar uit te dugten is, dat Gods rechtvaardige Toorn over de menigvuldige en hooggaande Zonden en Ongerechtigheden des Lands als noch niet gestild is, en, indien dezelve door een waarachtig berou en bekering niet afgeweerd word, ook zwaarder Oordelen te vrezen en te wagten zyn: ZO IS 'T, dat Wy, in een aandachtige overweging van dit alles, in deze gelegenheit des tyds voor 't welwezen van dezen Staat ten hoogsten dienstig en nodig geoordeeld hebben, om ons in allen ootmoed te wenden tot den Almachtigen Godt, die alles bestierd en regeerd na zyn welbehagen, en ten dien einde uit te schryven een *Algemenen Dank- Vast- en Bededag* over alle de geünieerde Provintien, geassocieerde Landschappen, Steden en Leden van dien, tegen Woensdag, die wezen zal den 25. *Maart* eerstkomende, om ten zelven dage in alle de Kerken dezer Landen voor eerst den Allerhoogsten Godt met eenparige Herten en Monden te loven en te danken voor de grote en onverdiende Zegeningen en Weldaden, die deze Staat van zyne genadige Bestiering en Bescherming heeft ontfangen, en voor de Rust en Vrede, die dezelve Staat door zyne Goedheit ver-

1750. *Maart.* verkregen, en tot nu toe behouden heeft, en om vervolgens met een oprechte belydenis van alle des Lands en een ieder van zyne eigene Zonden en Ongerechtigheden, en met een ware Boetvaardigheit en ongeveinsde Bekering en afstand van dezelve, den Here Godt ootmoediglyk, ieverig en ernstelyk te bidden en te smeken om de genadige vergeving van alle de voorgemelde Zonden en Ongerechtigheden, na de grootheit van Zyne oneindige Goedheit en Barmhertigheit, en om de verdere continuatie van Zyn Goedertiernen Zegen over 't bovengemelde lieve *Vaderland*, op dat het zelve door zyne Godlyke Gunst en Alvermogende Bystand noch lange moge worden bewaard by zyne Vryheit, by d'oeffening van den zuiveren Godsdienst, en by de tegenwoordige Vrede, en dat van 't zelve in genade afgewend mogen worden alle wel verdiende Oordelen en Plagen, en inzonderheit die drukkende Plage van de besmettelyke Ziekte en Sterfte onder 't Rundvée, en alle andere zware Onheilen en Calamiteiten, die van buiten of van binnen dit goede Land zouden konnen overkomen; en verders. „ dat Godt de dierbare Persoon van „ zyne *Hoogheit die 't gezegend Werktuig in zyne Hand is geweest tot verlossing* „ *en behoudenis van hooggemelden Staat*, nevens deszelfs doorluchtig Huis, noch „ lang in gezondheit wil bewaren, en alle zyne Raadslagen en Pogingen tot „ herstel van de vervalle Zaken van den meergemelden Staat, ten besten van „ Land en Kerk, wil begunstigen en voorspoedig maken". Alles tot eere en grootmakinge van des Heren Allerheilligsten Naam, voortplantinge en aanwas van de ware Christelyke Gereformeerde Religie, conservatie van onze diergekogte Vryheit en onzer aller Zielen Zaligheit!

Haar *Groot Mogende* hadden by *Placaat* van de Honderste- en Tweehonderste Penningen 't zelve op den Voet van den voorleden Jare gearresteert; wordende in 't Slot van dat Placaat gezegt:

„ Dat Wy ook in aanmerking van den zeer bezwaarden staat van „ 's Lands Financien ons onbezwaard zouden hebben gevonden, om, „ nevens de voorsz. andere extraordinaris Middelen, ook te consenteren in 't heffen van een Personelen Taux of Quotisatie, doch dat „ Wy 't zelve voor eenigen tyd hebben moeten uitstellen, om eenige „ difficulteiten, welke op 't Project door de Heren Gecommitteerde „ Raden tot het heffen van zodanig een Personelen Taux aan Ons gesuppediteert, waren overgebleven, declarerende niet te min Onze „ mening te zyn, om die overgebleve difficulteiten zo ras doenlyk „ t'applaneren en aan Ons te reserveren, om na dat het zelve zal zyn „ geschied, noch voor dit Jaar in 't heffen van een Personelen Taux „ of Quotisatie te consenteren".

Voorts waren 'er verscheide *Publicatien*, 't zy tot Ampliatie of Elucidatie der Ordonnantien, op de gemene Middelen geëmaneert, en gepubliceert. Onder die verscheidene soorten was 'er een op de *Turf* en *Kolen*, met Relatie tot de *Waarschouwinge* van den 11. *October* 1749, in 't voorgaande *Deel*, *pag.* 225, geëlucideert en verklaard:

„ Dat

„ dat de Collecteur van dien Impost met den eersten *April* aanstaande 1750.
„ niet alleen zal mogen peilen en aantekenen de Kolen, maar ook *Maart.*
„ alle de *Turf*, die hy onder den bedryve van zyne Collecte zal we-
„ ten te bekomen, zo by die gene, welke dezelve tot hun Nering of
„ Traficq hebben opgedaan, als by de genen, die dezelve hebben
„ opgelegt om te verkopen, ten einde 's Lands Geregtigheit daar van
„ t'ontfangen enz.".

Den 8. dezes zynde de heuchelyke Verjaardag der Geboorte van den Jongen Erf-Prins WILLEM V., begaven deszelfs Doorluchtige OUDERS, benevens de Prinses CAROLINA dien voormiddag met eene aanzienlyke Statie na de *Grote Kerk*, alwaar d'Eerwaarde Heer *Sandifort*, ter dier occasie, in naam van d'aanzienlyke Gemeente en van alle Liefhebbers des Vaderlandts, eene welgepaste, getrouwe en deftige Aanspraak en Felicitatie deed aan die *Doorluchtige Ouders* en aan de *Jonge Prinsesse*, wegens en ten aanzien van hare acht dagen bevorens ingevallene Verjaardag.

Dien en den volgende avond wierd door verscheide particulieren veel Vreugde bedreven, zo door 't afsteken van Vuurwerk als anderzints.

Ter gelegenheit van dien zo heuchelyken Geboortendag; hadt onzen Doorl. *Erf-Stadthouder* de volgende Promotie van ZEE-OFFICIEREN gedaan.

De Heer *Jan Taalman*, Lieutenant-Admiraal by d'Admiraliteit t'Amsterdam, zal in die qualiteit overgaan na 't Collegie ter Admiraliteit op de Maze; tot Lieutenant-Admiraal op de Maze *Willem 't Hooft*; tot Vice-Admiraals *Nicolaas Hogeveen*, in plaats van den Heer 't Hooft, en *Dirk Roos*; tot Schouts-by-Nacht *Willem van Wassenaar* en *Jan Jacob Pieterson*; Tot Lieutenant-Admiraal by 't Collegie ter Admiraliteit t'Amsterdam, in plaats van den Heer Jan Taalman, *Jacob Reynst*; tot Vice-Admiraal in deszelfs plaats *Hendrik Lynslager*; tot Vice-Admiraal *Alexander Frensel*; tot Vice-Admiraal *Gysbert de Lange*: Tot Schout-by-Nacht, in plaats van den Heer Lynslager, *Jan van der Waeyen*: Tot Schout-by-Nacht, in plaats van den Heer Dirk Roos, *Hendrik Jan Boudaan*; tot Schout-by-Nacht, in plaats van den Heer de Lange, *Jan Carel Barchman Wuytiers*, en tot Schout-by-Nacht, in plaats van den Heer Frensel, *Ernst Baron de Petersen*: Tot Schout-by-Nacht ter Admiraliteit in West-Vriesland en 't Noorderquartier *Nicolaas Houting*: Tot Lieutenant-Admiraal ter Admiraliteit in Zeeland, in plaats van den Heer Wiltschut, *Jacob Imans*; tot Vice-Admiraal in deszelfs plaats *Michiel Sappius*.

Marinus Kommerse tot Schout-by-Nacht onder 't Collegie ter Admiraliteit in Zeeland, in plaats van den geavanceerden Schout-by-Nacht Sappius.

1750. Tot Extraordinaris-Kapiteins ter Zee voor 't Collegie ter Admiraliteit
Maart. t'Amsterdam, *Nicolaas de Beer*, *Josias de Bonte*, *Ficco van Rheden*, *Johan Arnold Zoutman* en *Jan Louis Philippi*.

Den 9. wierden die Respective Hoge Verjaardagen op 't Huis *d'Oranje-Zaal*, 't geen zeer fraay geïllumineerd was, gehouden, 't welk zo pragtig en luisterryk is geweest, dat de daar by zynde vreemde Cavaliers, die de voornaamste Hoven van *Europa* gefrequenteerd en aan dezelve vele Festynen bygewoond hebben, eenparig bekenden, dat zy zich niet genoeg hebben konnen verwonderen over alles 't geen zy by dat Festyn gezien hebben: Omtrent zes uuren reed *d'Erf-Prins* in een Koets met zes Paarden bespannen, en Mevrouw de Prinses *Carolina* op dezelfde wyze na 't voornoemde Lusthof, werwaarts dezelve door hunne Hoog-Vorstelyke Ouders in een Koets met acht Paarden bespannen gevolgt wierden; na dat zyne *Doorl. Hoogheit* de Prins *Erf-Stadthouder* nevens Hare *Koninglyke Hoogheit* deszelfs Gemalin en Mevrouw de Prinses *Carolina* de Complimenten van Gelukwensching hadden ontfangen, wierd de Vreugd geopend, op 't welk eenige honderd Personen van de beide Sexen tegenwoordig geweest zyn.

Den 25. zynde de voorgemelde *Dank-Vast- en Bededag*, was des morgens dien *Vorst* en *Geliefden Prins*, en Hare *Koninglyke Hoogheit*, mitsgaders Mevrouwe de Prinsesse *Carolina*, by den Godtsdienst in de *Grote Kerk* onder 't gehoor van Dnus. *Pielat* de Vader, welke te dier gelegenheit, dat het als toen den dag en 16 jaren geleden was, dat dat *Vorstelyk* en *Doorluchtig Paar* in den Echt vereenigde, eene welgepaste, Zieltroerende en zeer beweeglyke Aanspraak aan Dezelve dede; 't geen zodanige beweging in Hare *Koninglyke Hoogheit*, als in verscheide Toehoorders verwekte, dat de Tranen ten Oogen uitgeperst wierden. 's Avonds hadt dat *Vorstelyk Paar* in de *Fransche* Kerk geadsisteert onder 't gehoor van Dnus. *Bobineaud*; die mede eene deftige en ernstige Aanspraak deswegens aan hunne *Hoogheden* gedaan hadde.

't Was den 21. dito dat de Hoog Ed. Heer Baron van den *Boetzelaar*, nevens de Heren *Karsseboom*, *Kuneus* en van *Wesele* na *Amsterdam* vertrokken, om van wegens Haar *Groot Mogende* in die en andere Steden dezer Provintie, den *Toestand van 's Lands Finantien t'examineren*. Een andere Commissie, over 't zelve subject, aangesteld zynde, zal in den *Hage* hunne zittinge houden, en is gecomposeert, uit den Hoog Ed. Baron van *Wassenaar*, Heer van *Katwyk*, en de Heren *Meyers*, *Hoogkamer*, *van der Goes*; *Staal* en *van Royen*.

Ter blyke hoe Haar *Groot Mogende* en onzen Getrouwen *Vorst* en *Prins*, werkzaam zyn, zo om den vervallene Staat onzer *Finantien* weder

weder op te beuren, d'ingeslope Abuizen alzints te redresseren, en die voor het toekomende daar van af te weren. 1750. *Maart.*

Den 17. hadden d'Ed. Heren Representanten van zyne *Doorl. Hoogheit* en verdere Heren Bewindhebbers ter Vergadering van *Zeventienen* geresolveert, tegen den 11. *Mey* aanstaande eene Uitdeling te doen van 25. Guldens per Cento.

Eerwe andere zaken vervolgen, moet hier plaats gegunt worden, hoedanig een EXEMPEL ter Stede *Leiden* is gestatueert, aan een Man en zyne Huisvrou, overtuigd zynde 's Lands-Middelen gefraudeert te hebben. 't Geval bestond:

„ Hy zich generende met *Vleesch* en *Spek* te verkopen, schoon „ niet in 't *Vleeschhouwers*-Gild zynde, en dienshalve niet onder Ee„ de gebraght, was door den Collecteur over 't Beestiaal gecalan„ geert, om dat hy een *Varken* geslagen hadde, zonder Billiet daar „ van te halen, en dus den Impost gefraudeert. Dezelve wierd ter„ stond, benevens zyne Huisvrou in *'t Spinhuis* gebraght. Acht of „ tien dagen daar gezeten hebbende, was den 10. dezer hun Vonnis „ in d'openbare *criminele Vierschaar* uitgesproken; volgens 't welke, „ eerstelyk van hun geëischt wierd, wegens 't slachten van 't voorsz. „ *Varken* zonder Billiet, de Geldboetten, by Placaat daar op gesteld, „ te betalen: En ten tweden, noch een Geldboette, ter zake zy ver„ scheide malen Vleesch en Spek van buiten in de Stadt hadden ge„ braght, en tot een geringen prys verkocht; niet tegenstaande zy „ deswegens meer dan eens gewaarschuwd waren. Zy, niet in staat „ zynde om de gevorderde Geldboetten te voldoen, wierden beiden „ uit *Holland* en *Westvrieslandt* gebannen voor den tyd van 25 eerst „ komende en achter een volgende jaren, met verbod van, geduren„ de die tyd, daar weder binnen te komen, en bedreiging van zwaar„ der straffe, in geval van ongehoorzaamheit. Waar op zy aanstonds „ ter Stadt uitgebraght wierden".

Nopens eenige Moeilykheden, wegens 't wechlopen der Slaven, strekt de volgende Missive uit *Paramaribo* (*), gedateert den 11. *December* jongstleden, behelzende:

Na

(*) *Paramaribo*, is een Vlek in de Colonie *Suriname*, aan de Rivier *Suriname* in *Zuid-America* gelegen, is door de *Hollanders* gebouwt, en meest van hen als ook van verscheide *Indianen* bewoond. De Gouverneur heeft aldaar zyne Residentie, by den welken altyd binnen zes weken grote Raad gehouden word. Alle Schepen die uit *Holland* of anders uit Zee komen, moeten voor dat Vlek t'Anker werpen, en de Waren aldaar veilen. Negen Meilen daar van daan loopt de Rivier *Suriname* in den *Oceaan.*

1750. *Maart.* Na dat wy eenige Jaren lang door de wechgelopene Slaven of Negers zyn geplaagd geweest, (terwyl zy aan deze en verdere Colonien grote schade, en in 't algemeen zo vele hinderniſſen toegebraght hebben, dat wy zedert een geruimen tyd onze Tochten, niet tegenſtaande alle aangewende koſten en moeitens, met geen 't minſte ſucces hebben konnen volbrengen, zodanig dat wy telkens genoodzaakt zyn geweeſt om zonder eenig bekomen voordeel te ruggen te keren) hebben wy eindelyk een Commando, beſtaande uit honderd Man gereguleerde Militie en vier honderd Man zo Negers als Blanken, uitgezonden, om dat Volk op te zoeken, en met alle geweld tot rede te brengen; waar omtrent wy dan ook ons oogmerk in zo verre bereikt hebben, dat het voornoemde Detachement giſtere te rugge gekomen is met d'aangename tyding, dat het zelve onze Tegenpartyders, ten getale van omtrent 5500 weerbare Mannen, geattaqueerd hebbende, hen zodanig in 't nau gebraght heeft, dat zy met d'onzen in een zekere Vredes-Onderhandeling getreden zyn, en dieswegens een Tractaat of Conventie geſloten is: De verdere Omſtandigheden zyn noch onbekend; ondertuſſchen heeft men met leedwezen vernomen, dat een van onze Officieren in 't Gevegt geſneuveld is.

Volgens de jaarlykſche Gewoonte, zo ſtaan de Schutters van 't *Blauwe Vaandel*, geleid werdende door den Kapitein *Arnoldus Borwater*, onder 't Rot van den Lieutenant *Pieter van de Kaſtelen*, *Leonards* Zoon, op den 30. *April* aanſtaande, de MEY-BOMEN in *'s Hage* te planten; zullende de Zinnebeelden en Byſchriften de volgende zyn:

Voor Haar Edele Groot Mogende, de Heren Staten van Holland en Weſt-Vriesland: Vryheit en Standvaſtigheit elkander, gelyk de drie Gratien omarmende, van boven door een heldere Zon beſchenen. Byſchrift uit *Virgilii Æneis* 7 vs. 598.

RELIGIONE PATRUM.

Dat is:

Door der Vaderen zorge en vlyt Zyn wy voor Verval bevryd.

Voor Haar Hoog Mogende de Heren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden: Eene Zuil, op wiens Capiteel een Boek door een Hoed gedekt, beſtraald wordende, door 't Oog van Voorzienigheit; in 't midden verſierd door een *Næud d'Amour*, zeven Herten aan een ſtrengelende; onder aan hangt eene Weegſchaal, en onder deszelfs Evenaar 't Bondeltje van zeven Pylen. Byſchrift uit *Virgilii Ecloga* 5. vs. 74.

HÆC TIBI SEMPER ERUNT.

Dat is:

Vrybeit, Godsdienſt, Evenwigt Op Eendragtigbeit geſtigt.

Voor zyne Hoogvorſtelyke Doorluchtigbeit, den Here Prinſe van Oranje, Erf-Stadtbouder, enz. enz. enz.: 't Schip van Staat, in een veilige Baay by eene Vuurbaak, voor Anker leggende. Byſchrift uit *Virgilii Æneis* 8 vs. 377.

ARTIS OPISQUE TUÆ.

Dat

Dat is:

Door uw toedoen en beleid Leg ik hier in veiligheit.

Voor Hare Koninglyke Hoogheit, Mevrouwe de Prinsesse van Orange, enz. enz. enz.: De Liefde, een Kind op haren Arm dragende en het twede aan de hand leidende, ziende na om hoog, alwaar *Juno*, in Wolken gezeten, een derde op haren Schoot vertoond. Byschrift uit *Virgilii Æneis* 5 vs. 50.

TU MODO POSCE DEOS.

Dat is:

Stort maar uw' Gebeden uit Om een derde gave Spruit.

Voor zyne Hoogheit, den Here Erf-Prinse, Graaf van Buren, enz. enz. enz.: Drie Handen uit de Wolken komende, houdende de middelste een Romeinschen Standaard, benevens den Drietand van *Neptunus* over de Fasces Laureatos kruisselings gestrengeld; de twede dekt den Standaard met een Muurkroon; en de derde den Drietand met eene Scheepskroon. Byschrift uit *Virgilii Æneis* 6 vs. 71.

TE QUOQUE MAGNA MANENT.

Dat is:

's Lands Bestier, der Zee bewind! Wagt op U, ô Goden Kind.

Voor Hare Hoogheit, Mevrouwe de Prinsesse Carolina, enz. enz. enz.: Een jong Herderinnetje, staande tusschen de drie Parcen op Stoelen gezeten; van boven komt eene Hand, dewelke de Schaar van *Atropos* wechrukt. Byschrift uit *Virgilii Æneis* 9 vs. 212.

TE SUPRESSE VELIM.

Dat is:

Zy voor Ramp en Tegenspoed Door des Hemels Gunst beboed.

Voor zyne Excellentie, den Here Veldmarschalk, Graaf Maurits van Nassau, enz. enz. enz.: Een grote Regenboog in 't Westen, verwekt door een opgaande Zon in 't Oosten. Byschrift uit *Virgilii Georgica* 1 vs. 463.

SOL TIBI SIGNA DABIT.

Dat is:

Door Oranjens helderen Glans Praalt die Boog aan 's Hemels Trans.

Voor den Wel-Edelen Achtbaren Magistraat van 's Gravenhage: *Astrea*, in Orange gecouleurd Gewaad uit den Hemel nederdalende op een Autaar, geplaatst tusschen de Grote Kerk en 't Stadhuis. Byschrift uit *Virgilii Æneis* 11 vs. 588.

LABERE NYMPHA POLO.

Dat is:

Kerk en Raadhuis zyn verblydt Door de keer van betere Tyd.

Voor den Wel-Edelen Gestrengen Here Collonel en Burgemeester, Mr. Johan Dierquens: Een Honingbrouwery van zes Korven, gecouleurd gelyk de zes respective Vaandels der Schutterye, in drie Reyen geschaard; drie onder, twee

1750. Maart. in 't midden en een boven, uit den bovenften (Blaauwen) vliegt een Zwarm, met haren Koning aan 't hoofd, na een Bloemperk. Byfchrift uit *Virgilii Ecloga* 5 vs. 34.

TU DECUS OMNE TUIS.

Dat is:

Der Manhaften Schuttery Zet Gy Roem en Luifter by.

BYZONDERHEDEN. IN de maand *September* van den jare 1748, was den Groten *Mahammud* te *Deli* overleden, en deszelfs eenige zoon *Achmet*, 23 jaren oud zynde, in de Regering van 't Keizer-Ryk opgevolgt.

Den 9. paffato overleed te *Romen*, de Cardinaal *Bicchi* in den Ouderdom van 82 jaren, zynde een *Genuees* van Geboorte, en boven andere bekend geweeft, om dat toen dezelve als Nuntius te *Lisbon* refideerde, de Koning van *Portugal* eifchte, dat hy tot het Purper mocht verheven worden, 't welk nochtans in weerwil van alle gedane Inftantien by den Paus geweigerd wierd, zo dat dieswegens eenigen tyd lang tuffchen den hooggemelde Koning en den Stoel een misverftand geweeft is. Dus d'achfte Cardinaals Hoed vaceert.

De beruchte Baron van *Neuhof*, anders Koning *Theodorus*, was te *Hamburg* onder den naam van Baron de *Berger*, door een *Engelfche* Lord, in Duël gedood.

Den 11. was de Gravin *Helena Emilia van Sayn en Witgenftein*, gebore Gravin van *Solms* en *Teklenburg*, in den ouderdom van 50 Jaren, en den 24. daar aan volgende haar Gemaal, Graaf *Lodewyk Franz van Sayn en Witgenftein*, in den ouderdom van 56 Jaren tot grote droefheit der nagelate 8 Gravelyke Kinderen overleden.

Nopens een zeldzame Ouderdom en fterkte, ftrekt 't volgende uit *Mantua*: „ In een Dorp niet verre van hier is, zo men verneemt, een „ Boer van ruim 117 jaren in 't leven en noch gezond, frifch en fterk, „ by zich hebbende 3 zyner Zonen, waar van d'oudfte 80, de twe„ de 75 en de jongfte 60 jaren oud zyn, en uit dewelken hy reets „ kinderen tot in 't vierde gelid gezien heeft. Volgens zyn zeggen, „ hebben zyne Broeders en Zufters alle een Ouderdom van ruim 100 „ jaren bereikt; hy heeft het opzicht over eenige Arbeiders, en werkt „ zelf zomtyds noch mede". Zo dat deze noch de loef afhaalt van den genen diewe in 't voorgaande *Deel*, *pag*. 89 gemeldt hebben.

Wegens zware en in eenige opzichte gedreigde en bevindelyke *Bezoekingen*, ftrekken de volgende:

Te *Romen* hadt men den 8. paffato eene Aardbeving, en een te *Frefcati* en *Albano* en in die nabuurfchap gehadt: de fchade in d'eerftgenoemde

genoemde Stadt was niet groot, maar op andere plaatzen hadden verscheide Huizen, Kerken en Kloosters daar veel by geleden. 1750. Maart.

Den 19. dezer, 's morgens ten half vyf uuren, hadt men andermaal (zie hier voren *pag.* 178) een Aardbeving, die 2 en 1 halve Minut duurde, te *Londen* gehadt; zynde deze daar en boven van zulk een ratelend Geluid verzeld geweest, dat alle d'Inwoonders dier Stadt, noch te bedde leggende, daar door ontwaakten, en ongekleed uit hunne Huizen liepen, uit vreze datze zouden instorten, terwyl anderen in d'uiterste verbaastheit blootsvoets na de Markten vluchteden, zynde d'ontsteltenis en de schrik, die op jeders aangezicht te lezen was, byna met geen pen uit te drukken, zodanig, dat men bemerkte, dat zelfs 't Rund- en ander Vée, dat zich daar omheen in de Weiden bevond, met een zoort van beving en verbaastheit bevangen wierd. 't Spits van een der Torentjes benoorden d'Abdy van *Westmunster* stortede in, zo als ook een gedeelte van een huis in *d'Oude Straat*, waar door een Vrouspersoon zwaar gequetst wierd. Te *Whitechapel* zyn twee onbewoonde huizen insgelyks ingestort, een groot getal schoorstenen zyn hier en daar omgevallen, enz. Den vorigen avond haddenze bemerkt, dat de Zon by haren ondergang zich gelyk een vaste klomp *bloeds* vertoonde, naamlyk droevig *rood*, 't welk van een buitengewoon naren en duisteren Nacht was gevolgt, terwyl 't in 't Oosten tegen de natuur zeer helder en licht geweest was.

Nopens een Zeldzaam *Noorder-licht*, 't geen den 12. dezer 's avonds omtrent ten 7 uuren te *Berlin* in 't Noord-Westen gezien is, zo bestond 't zelve in een *gloejend rode Coleur*; tusschen 8 en 9 uuren zach men uit dat *Noorder-licht* aan den *Horizon* in 't West-Noord-Westen een ongemeen helder *witte Boog* opkomen, die omtrent 4 graden breet was, en Oost-Zuid-Oost byna tot aan den *Zenith* of het Toppunt strekte; ten 9 uuren nam die Boog van onderen allengskens af, tot dat dezelve geheel verdwenen was; ondertusschen was de Coleur van 't *Noorderlicht* eenigzints geelachtiger geworden, inzonderheit in 't Noord-Noord-West en Oost-Noord-Oosten, en tegen 12 uuren verdween dezelve t'eenemaal, dewyl de Lucht geheel met Wolken betogen wierd.

Tusschen den 4. en 5. passato 's nachts, hadt men te *Constantinopolen* een zware Brand gehadt, welke zyn begin hadde genomen aan de Water-zyde, en hadde geduurt tot den volgende morgen ten 12 uuren; invoegen daar door een achtste gedeelte van die Stadt, in d'assche geraakt is: zynde over de 3000, andere begroten 't op 10 à 12000, Huizen verteerd geworden.

Den 5. dezer 's morgens, of na middernacht, ten een uur, ontstond 'er in de *St. George-Zaal* van 't Keurvorstelyke Residentie Slot te *Munchen*, Hoofdstadt des Hertochdoms *Beyeren* een zware Brand, en de-

1750. *Maart.* dewyl 't in 't holste van den nacht was, namen, eer en alvorens men den Brand ontdekte, de Vlammen zodanig d'overhand dat die gehele Zaal, waar 's avonds te voren een Comedie gespeelt was, in d'Assche geraakte. De Keurvorst hadt zelfs, zonder de Kloekmoedigheit en Vaardigheit van eenen der Lyf-Trawanten, in 't uiterste gevaar geweest. Voorts waren daar by omgekomen de Baronnesse *Sophia van Wolfskebl*, en de Freule van *Lercbenfeldt*, Dames d'Honneur van de Keurvorstinne, mitsgaders twee Pagies van den Keurvorst en eenige Domesticquen, in 't geheel begroot op 18 à 20 Personen, waar van den 16. noch maar tien Lyken, namentlyk 6 van Vrous- en 4 van Manspersonen uit de Puinhopen gehaalt waren.

Den 6. 's avonds laat hadt men eindelyk 't geluk gehadt, de noch smeulende Vonken van den Brand t'eenemaal te dempen. Zynde de gemelde *St. George-Zaal* nevens een daar naaststaande *Kleerkamer* verbrand, en 't overige gedeelte of andere Vleugel van dat Paleis noch behouden geworden.

Na dat de Keurvorst dat droevig *Schouw-Spel* in zyn selfste drie uuren lang aangezien hadde, vertrok vervolgens nevens de Keurvorstin, de Keizerlyke Prinsessen en de Hertogin-Douariere na *Maxburg*. De schade door dien Brand veroorzaakt, word op meer dan een *Millioen* Florynen begroot, en onder anderen, 't verlies van 't *Archif der Ordre van St. George*, wel 't smertelykste aangemerkt. Men vermoed, dat de Brand zyn Oorsprong gekregen heeft, door d'achterloosheit der Bezorgers, in eenig vuur, na 't spelen der Comedie, aldaar ter plaatze gelaten te hebben.

Uit een andere oorzaak, hadt men den 10. dezer, te *Hamburg* een droevig ongeluk gehadt, bestaande:

's Ochtends ten elf uuren ontstond daar een geweldige Wind, verzeld van Hagel, Sneeu en Regen, en gevolgd door een verschrikkelyke en klaterende Donderslag, waar van de Blikfem in de nieuwe *Michaëli-Kerk-Toren* sloeg, zo dat dezelve ten half een uur in volle vlam stond, en een uur daar na instortede, waar door 't overige van dat schone Gebouw, zynde 't Pronkstuk van die Stadt, in de selfste Vlam gebraght wierd, dewelke zo oogenblikkelyk toenam, dat binnen een half uur tyd de gehele Toren in volle Vlam stond en instortede, zonder dat men in staat was, om dezelve door middelen te konnen blussen, en den Brand daar door zodanig d'overhand kreeg, dat dat gehele schone Kerk-Gebouw tot aan de Graven toe geruïneerd en verteerd wierd; alzo de Wind daar by zeer sterk was, raakten ook verscheide naby 't Kerkhof staande Huizen en Stallen in Brand: Alschoon men drie spuiten aan de gang braght, en meer andere voorzorgen nam, had men nochtans niet konnen beletten, dat drie à vier van de naast aan leggende Huizen tot Assche verteerd, en meer als twintig ande-

andere, waar onder zelfs eenige in d'oude Stadt, of in brand of in 't uiterste gevaar gebraght wierden, nadien door 't geweld van de Wind niet alleen de Vonken, maar zelfs de gehele brandende Stukken Hout her- en derwaarts gesmeten wierden. 1750. *Maart.*

Voorts schreef men van den 13. dito; „ Niet tegenstaande onze „ prachtige *St. Michaëli-Kerk* nevens den Toren tot aan de Grafsteden „ (waar van de diepste uitgebrand zyn, en voor zommige Familien „ die aan de Lyken, eenige dagen te voren ter Aarde bestelt, ver„ maagtschap waren, zeer smertelyk) door den Bliksem in d'Assche „ geraakt is, zo hebben wy echter grote reden, om de Godlyke „ *Voorzienigheit* te danken, dat door 't omvallen van dien Toren niet „ zo grote schade is geschied, als men redelyker wyze vreesde. Voor „ dat de gemelde Toren om verre gevallen was, waar in na alle ge„ dachten de Brand mogelyk wel eerder zoude hebben konnen geblust „ worden, indien men Werkvolk hadt konnen krygen, 't welk de „ stoutmoedigheit gehadt hadt, om zich naby denzelven te wagen, „ was de gehele Stadt in rep en roere, doch by geluk viel dezelve om „ op eene wyze, dat maar drie naast by gelegene huizen daar door „ verbranden, en eenige andere beschadigt wierden. Wat de Kerk „ aanbelangt, van dat overprachtige Gebouw zyn alleenlyk d'onderste „ Yz-muren zo van de Kerk als van den Toren overig gebleven, zyn„ de in den tyd van maar een uur in d'Assche geraakt dat Gebouw, „ waar aan zedert den 26. *April* 1649 tot den 4. *Maart* 1661, en dus „ 12 jaren lang gearbeid was, zynde vervolgens van 1665 tot 1669 aan „ den Toren gearbeid. In den Toren hingen drie Klokken, die door „ de vlammen geheel gesmolten zyn, hebbende de zwaarste 6989 pond, „ de middelste 3427 pond, en de kleinste 987 pond gewogen".

Om de Rand van de *Heel-uurs Klok* stondt het volgende *Hoogduitsch* Vaersje.

Ich ruff mit volle Munde,	Ik roep met vollen Monde
So viel die Zeit vermag,	Gestadig vroeg en spa,
Wie plötzlich eine Stunde	Hoe schielyk Uur of Stonden
Der andern folget nach:	Malkander volgen na;
Wohl dem der es erwegt	Wel hem, die vroeg en laat
Und zich zu jeder Zeit	Bedenkt tot aller tyd,
Wann eine Stunde schlagt,	Wanneer myn Uurslag slaat,
Zum Sterbem macht bereit	Tot sterven zich bereid;
Den wierd nicht leicht erschrecken	Hen zal dan niet ontroeren
Der latzste Donnerschlag,	De laatste Donderslag,
Christus wird ihn erwecken	Christus zal hen opvoeren
An jenen grossen Tag.	Ten laatsten Oordeeldag.

1750. *Maart.* De schade door dien Brand aan die Kerk en Toren veroorzaakt, word op 800000 Ryksdaalders begroot.

Daar en tegen hadt men voor den Opbouw van een *nieuwe Kerk*, den 24. dezer, reets gecollecteert 107257 *Marks Lubs* (*), waar in de *Duitsche* Gereformeerden hadden gegeven 1888 Mark en 43 Schell. de *Fransche* Gereformeerden 2020 Mark, en *d'Engelsche Kerk* 3000 Mark.

Op dien gemelden 10. dezer maand, 's morgens omtrent 7 uuren, hadt men te *Warmerveer* een verschriklyk Donder-weer gehadt: De Bliksem sloeg in de Papier-Molen, genaamd *de Harder*, van de Heer *Dirk Blaauw*, staande by *Zaandyk*, dewelke daar door in den brand geraakte, en, niettegenstaande alle Menschelyke hulpe door de menigte Spuiten van die Plaats en omgelegen Dorpen, tot de grond toe afbrande, doch de Schuren wierden noch behouden. Op een Oly-Molen in die Nabuurschap was een Man door den Bliksem dood- en verscheide Menschen gequetst en lam geslagen, en meer ongelukken geschied; zynde 't Onweer zodanig geweest, als by Menschen geheugen nooit is gehoord of gezien.

Op dien zelven morgen en ter zelver uure hadt men te *Hoorn* mede afgryzelyke en by Menschen geheugen ongehoorde Donderslagen gehoord en Bliksems-stralen gezien, door welke laatste in die Stadts-Toren brand ontstond, welke door de vigilantie en ongelooflyke assurantie van eenen *Jan Kornelis*, in de wandeling *Jan Broer* genaamd, zynde onder 't *Visschers* Gilde, zich op den onderften Trans des Torens naby den Brand zich bevindende, roepende den beneden staande toe: *Men zou hem een Slang van een der Brandspuiten langen, hy ware, met Gods hulpe, in staat om de Vlam meester te worden.* Waar op 8 of 9 fluksche gasten *Jan Kornelis* hulpe boden, om de Vlamme, reets tot den tweden Trans genadert, te stuiten; gelyk, by vervolg, door hun iever en kloekmoedigheit, binnen een uur geschiedde.

Onder verscheide andere en meerdere Ongelukken is opmerkelyk dat de Zoon van een Meel-Molenaar te *Bobeldyk*, omtrent 1 en een half uur van gemelde Stadt gelegen, na buiten gegaan zynde om in een Vat of Tobbe Water te vangen, wierd ter zyde van zyn huis, door den Bliksem der mate getroffen, dat hy, gantsch verbysterd en dodelyk ontsteld, weder binnen quam, en, schoon levend, nederzeeg. Een weinig daar na bekomen, ontdekte men eenige blauwe plekken op de Borst, waar in hy, gedurende d'eerste dagen, meer dan gemene pyn gevoelde, anders wel te pas; maar 't geen, zelfs als gezegt is, aanmerkelyk is, bestond, ,, dat deszelfs *Hemd* en *Kousen* aan de binnen-zyde *Zwart* van verzenging bevonden wierden.

APRIL.

(*) Een *Mark Lubs* maakt omtrent 13 en een halve stuiver *Hollandsch*, en een *Schelling Lubs* omtrent 7 *Hollandsche duiten*.

APRIL.

DE quaad-broejende en duistere *Noordsche* Zaken wederom ter hand nemende, alwaar wy dezelve hier voren *pag.* 82 gelaten hebben, zyn zedert van geen Gedaante verandert; maar blyven in dezelve omstandigheit van tusschen Vrees en Hoop te dobberen, waar van de laatste verre de minste zy. Dus wy weder aanvangen met het *Russische* Ryk.

IN 't Gemeen is men in dat Ryk zeer verbitterd op de *Zweedsche* Natie; invoegen men genoodzaakt was 't Lyk van den gewezen *Zweedschen* Minister den Baron van *Hopken*, 't welk in 't begin van de gepasseerden maand na *Abo* was verzonden, om 't vervolgens te transporteren na *Zweden*, tot aan de Grenzen, door een Onder-Officier te doen verzellen, ten einde alle ongeregeldheden voor te komen, die omtrent dat Lyk, uit hoofde van den naam van *Zweed*, zouden hebben konnen ontstaan. RUSLAND.

De Zaken zelfs aangaande, zo hadt de Baron van *Grieffenhain*, Minister des Konings van *Zweden*, in die maand, instantelyk verzocht, *om in Conferentie ten Hove zyne Depeches en Instructien te mogen communiceren, die hy laatstelyk van zyn Hof ontfangen hadt.* Waar op een Conferentie by den Graaf van *Bestuchef*, Opper-Cancelier gehouden zynde, dien Graaf den gemelden Baron hadde gezegt: *Dat het hem leet was, dat hy in die Depeches en Instructien niet vond't geen noodzakelyk daar in vervat moest wezen, om 't voorwerp der Verklaringen van de Keizerin te beantwoorden.* Kort daar aan hadde Hare Keizerlyke Majesteit door den gemelden Opper-Cancelier aan de Vreemde Ministers doen declareren, „ dat hare Majesteit door 't uitstel der Kroon *Zweden*, omtrent een finale resolutie tot een minlyk Vergelyk, en derzelver vermeerdering van Land- en Zee-Macht, tot hare genome præcautien indirectelyk geforceerd was geworden; als zynde men van de buiten gewoonlyke Armature der *Zweedsche* Bondgenoten daarenboven volkomen geïnformeerd"; waar op aan de Troupen in *Estland* order gezonden was, om zich tot den marsch gereed te houden.

Daar en tegen gaven de *Roomsch*-Keizerlyke, *Groot-Brittannische*, *Deensche* en *Hollandsche* Ministers, ingevolge hunne Instructien, zich veel moeite omtrent het minlyk beslissen dier differenten, zonder daar

1750. *April.* in voor als noch te konnen reüsseren, nadien de Hoge Partyen elk op hun stuk pal blyven staan.

De twede Minister hadde deswegens eene Declaratie van zyne Majesteit aan dat Hof overgegeven, waar van 't hoofdzakelyke bestond:

Dat, vermits zedert het *t'Aken* gesloten Vredes-Tractaat hooggemelde zyne Majesteit de Bevestiging van den Vrede in *Europa* voor een Hoofd-Oogmerk zyner zorgen gehouden heeft, dezelve van tyd tot tyd zulke wegen heeft ingeslagen, als hem de bequaamste geschenen hebben om de Vonken van Oneenigheden, waar mede 't *Noorden* scheen gedreigd te worden, in derzelver opkomst uit te doven; dat zyne Majesteit met leedwezen heeft aangemerkt, dat zyne daar omtrent aangewende zorgen noch niet die Vrugten hebben voortgebragt, welke Hy zich verbeeld heeft daar van te konnen verwagten; dat zyne Majesteit nochtans in hope bleef, dat zyne goede Officien by de Mogendheden, welke ten dien opzigte geïnteresseerd waren, van een gewenschte uitwerking wezen zouden.

Dat zyne *Groot-Brittannische* Majesteit aangespoord door 't Vertrouwen, 't geen dezelve in Hare Rus-Keizerlyke Majesteit steld, ten beste van den Vrede en in consideratie voor d'Instantien van zyne Geallieerden, hooggemelde Hare Majesteit verzoekt, om niet tot dat uiterste te komen, van namentlyk Hare Troupen op 't Grond-gebied van de Kroon *Zweeden* in *Finland* te doen trekken;

Dat, nademaal die Mogendheit niet zou nalaten van een diergelyke stap als een formele Vyandlykheit aan te merken, zulks van dit gevolg zou wezen, dat, als by ongeluk een zodanige Zaak tot een Vredebreuk uitbarstede, de Geallieerden van de Rus-Keizerlyke Kroon zouden oordelen niet in de verpligting te zyn om Secourssen te leveren, vermits die niet als door de Party, die geattaqueerd was zouden konnen geëischt worden.

Op welke *Declaratie*, den gemelden Opper-Cancelier, in eene Conferentie, met de twee eerstgenoemde Ministers, de Graaf *van Bernes*, en *Guy-Dickens*, de volgende verzekeringe hadde gegeven:

Dat de Keizerin Haar werk makende om voor de Representatien en Instantien van Hare Keizerlyke Majesteits Geallieerden alle mogelyke achting en inschikkelykheit te hebben, gereed is om tot alles, wat men redelyker wyze van dezelve zou konnen verwachten, 't oor te lenen, zonder nochtans van 't Voorwerp van Hare vorige Declaratien af te wyken; en dat derhalven, indien de Kroon *Zweden* ook eeniger mate hier in te gemoet komen, en een even gelyke toegevendheit voor de Representatien, die aan Haar zouden worden geadresseerd, tonen wilde, als dan geen zwarigheit meer wezen zou, om elkander over de Belangen, die tusschen de beide Hoven dienen gereguleerd te worden, te verstaan, vermits 't baarblykelyk was, dat de Keizerin, zyne Souvereine, niets anders beoogde, als om den Vrede van 't *Noorden* op een onwrikbaren grond te brengen, en dus de Rust en Voorspoed der *Zweedsche* Natie te bevorderen op zodanige wyze, als Hare Keizerlyke Majesteit uit hoof-

ſtoofde der Tractaten en der Wetten van goede Nabuurſchap daar toe verpligt was; en dat 'er voor 't overige niemant was of hy moeſt van deze waarheit overtuigd zyn, indien hy maar in opmerking nemen wilde, dat Hare Keizerlyke Majeſteit niet minder vervreemd van d'Ambitie, om Hare Staten te willen vergroten, als vry van alle Agterdogt, die men daar omtrent mocht zoeken op te vatten, altoos zedert haar komſte tot den Troon voor een Rigtſnoer gehouden heeft, Hare wyd uitgeſtrekte Staten in Vrede te willen regeren, en van de Macht, die de *Voorzienigheit* Haar heeft medegedeeld, met geen ander oogmerk gebruik te maken, als om de gemene Ruſt te doen ſtand houden. 1750. *April.*

Al 't welke door de *Ruſſiſche* Politicquen, en met relatie tot de vorige *Britſche* Declaratie, op de volgende wyze geſecondeert werd:

Dat de Keizerin omtrent het Belang, 't geen dezelve in de behoudenis van den Vrede in 't *Noorden* ſtelt, van tyd tot tyd Blyken gegeven heeft en noch ſteets blyft geven; dat die al t'overtuigende zyn, dan dat men rede zou hebben om derzelver opregtheit eenigzints in twyffel te trekken;

Dat alle Hare Majeſteits Declaratien en Derzelver geheel Gedrag op dat Doelwit uitkomen, zelfs niet uitgezonderd die Demarches, waar uit men de gelegenheit of voorwendzel van een Vredebreuk zou willen zoeken te beſluiten.

Dat als men zonder eenige voor ingenomentheit op dat gene, 't welk Hare Keizerlyke Majeſteit zich verplicht geoordeelt heeft van *Zweden* t'eiſſchen, eenig acht ſlaan wil, men daar in bevinden en erkennen zal, dat het niet als een nodige en natuurlyke ſtap is, die nergens anders toe ſtrekt, als om de Vriendſchap tuſſchen twee Naburen beſtendiger te maken, en om alles, 't welk eenige krenking aan dezelve zou konnen toebrengen, uit den weg te ruimen.

Dat voor 't overige, vermits de Kroon *Zweden* verklaard heeft, dat het hare mening is om de DESPOTISMUS of *onafhankelyke Regering* nooit weder in te voeren (*), en nadien deze Declaratie by een publicque Acte, aan de *Zweedſche* Natie geadreſſeerd, beveſtigd is, 't aan Hare Keizerlyke Majeſteit voorkomt, dat die Kroon geen de minſte tegenkanting of zwarigheit diende te maken, om by die Declaratie zodanige zekerheden te voegen, als Hooggemelde Hare Majeſteit wenſchte te hebben, ten einde voor het toekomende buiten alle ongeruſtheit te konnen zyn, en zich geheel en al te konnen overgeven aan de begeerte, om met de *Zweedſche* Natie meer en meer d'allervolmaakſte Verſtandhouding aan te queken.

Zyne Majeſteit van *Pruiſſen* insgelyks een groot belang nemende in 't behouden der *Noordſche* Ruſte hadde mede in de gepaſſeerde maand aan zynen Miniſter, de Heer van *Wäbrendorff* zeer gewichtige Depeches, door een Officier, die expres van *Koningsbergen* quam, toegezonden. Welke zedert bevonden zyn te beſtaan:

„ Om aan dat Hof zekere Repreſentatien te doen nopens de Gevol-
„ gen, die uit de Verſchillen met de *Zweedſche* Kroon zouden kon-
„ nen

(*) Zie 't laaſt voorgaande *Deel*, *pag.* 5.

1750. „ nen ontstaan; en teffens bekend te maken, dat zyne Majesteit zich
April. „ in d'onvermydelyke noodwendigheit bevinden zal, om zyne Verbintenissen met de voornoemde Kroon stiptelyk na de Letter te „ vervullen, in geval de Keizerin van geheel *Rusland* mocht goedvinden een Corps Troupen op 't Grondgebied van *Zweedsch-Finland* te „ zenden". Dat nu zulks door een *Officier* geschiedde, maakte de Zaak niet aanmerkelyker als dezelve in der daad was, alzo men aldaar zedert verscheide jaren hadt aangemerkt, „ dat de *Pruissische* Ministers, die by dat Hof resideren, hunne Depeches door Officieren „ hebben ontfangen, ten einde door dat middel de Hinderpalen, „ Vertragingen ofte andere Ongelegenheden, waar aan men dikwyls „ onderworpen is, als de Depeches door ordinaire Couriers worden „ overgebraght, voor te komen; deze Consideratien hebben ook aan „ 't Hof van *Zweden* gelegenheit gegeven, om dat Voorbeeld te volgen, zo dat het zelve nu mede in die gewoonte is". Verders is bekend geworden, dat de voorgemelde Depeches van dien aard waren, „ dat zy niet als in een plechtige conferentie konden worden gecommuniceert".

Nadien nu diergelyke Conferentien geen plaats vinden zo lang als de nieu geaccrediteerde Ministers hunne eerste publicque Audientie by de Keizerin noch niet gehad hebben, heeft de gemelde Heer des anderendaags na d'aankomst van den Officier zich by den Opper-Cancelier Graaf van *Bestuchef* begeven, en aan denzelven betuigd, „ hoe „ zeer hy verlangde d'eer te hebben van zyne Credentialen, aan Ha„ re Rus-Keizerl. Majesteit te mogen presenteren": *Hier op heeft d'Opper-Cancelier geantwoord:* „ Dat zulks terstond, als 't einde van den „ Vasten-tyd het zou toelaten, geschieden zou".

Om nu 't vervolg van dat Antwoord te zien, moetenwe hier plaats gunnen, dat in de volgende maand *Mey* deswegens voorgevallen is.

Dien Vasten-tyd geëindigt zynde, hadden de Ministers van dat Hof den Generaal *d'Arnimb*, Extraordinaris Envojé van den Koning van *Polen* laten weten, dat den 5. *Mey* vastgestelt was, om hem toe te laten tot de publicque Audientien by de Keizerin en by hunne *Rus-Keizerlyke* Hoogheden, waar op dien Minister zich ter bestemder uure ten Hove begaf, wanneer hy in een openbaar gehoor zyne Credentialen met de gewone Plechtigheit overleverde (*). De voornoemden Heer van *Wahrendorff*, verlangde met ongedult te vernemen, wanneer hem geoorlooft zoude wezen, zyne Geloofs-Brieven mede t'overhandigen, doch den 3. dito zond 't Ministerie hem de volgende Bekendmaking in geschrifte, onder anderen behelzende:

„ Dat

(*) Zullende d'Aanspraak in 't begin van de volgende Maand geplaatst worden.

„ Dat hy niet behoorde te twyffelen, of de Keizerin was vergenoegd 1750. April.
„ over de keuze, die de Koning van *Pruissen* aangaande zyn Persoon
„ gedaan had, hem benoemende tot deszelfs Minister aan dit Hof;
„ doch dat wat aanbelangde d'Audientie, om dewelke hy had laten
„ verzoeken, om zyne Credentialen over te geven, men verplicht
„ was, hem te doen begrypen, dat de gewoonte, door de Etiquette
„ ingestelt, niet toeliet, zyn verzoek in te willigen, nademaal de
„ Keizerin na 't Voorbeeld van andere Hoven geen Audientie ver-
„ leende dan aan Ambassadeurs, zo als ook aan Extraordinaris-En-
„ voje's en Ministers-Plenipotentiarissen, maar niet aan blote Ministers,
„ zo weinig als aan Residenten, die hunne Credentialen aan 't Ministe-
„ rie moesten overhandigen; dat men derhalven aan zyne zorge over-
„ liet, den Koning zynen Meester deze Notificatie te doen ter hand
„ komen, ten einde zyne *Pruissische* Majesteit ten dien opzichte een
„ besluit mocht nemen, 't zy Dezelve mocht goedvinden, hem te be-
„ kleden met het Caracter van Extraordinaris-Envojé of van Minister-
„ Plenipotentiaris, waar mede de Heer *Gross*, Minister van dit Hof te
„ *Berlin*, bekleed was, 't zy zyne *Pruissische* Majesteit raadzaam mocht
„ achten, hem Minister te gelasten, de Geloofsbrieven, waar mede
„ hy voorzien was, over te geven in handen van 't Ministerie, die
„ niet zoude nalaten, de Keizerin daar van te verwittigen, en vervol-
„ gens hem Minister zelf aan Haar Rus-Keizerlyke Majesteit te pre-
„ senteren; dat zyne *Pruissische* Majesteit voor 't overige zich konde
„ verzekerd houden, dat d'Etiquette, dewelke men by deze gelegen-
„ heit in acht nam, op dezelve wyze in acht genomen zoude worden
„ ten opzichte van alle d'andere uitheemsche Ministers, die zich voor-
„ taan in eenzelve geval zouden bevinden, enz." De Heer van *Wäbrendorff* hadt ten eersten een Expressen na *Berlin* afgevaardigt, om den Koning zynen Meester van die Declaratie t'informeren, en om d'intentien van zyne *Pruissische* Majesteit te mogen weten, ten opzichte van 't Caracter, 't welk hy zal moeten aannemen, ten einde de bevelen, waar mede hy uit krachte van zyne Commissie gelast is, aan dat Hof te konnen ter uitvoer brengen.

Korte dagen daar na begaf zich de gemelde Minister andermaal by den voornoemden Opper-Cancelier, om te vernemen, „ of hy in den
„ tusschen tyd, tot dat de Koning zyn Meester hem zyne intentien liet
„ weten, rakende 't Caracter, dat hy aan dat Hof moest aannemen,
„ provisionelyk niet eenige Orders zoude mogen ter uitvoeringe bren-
„ gen, vervat in de Depeches, die hy van *Berlin* ontfangen hadt".
Waar op de voorgemelde Opper-Cancelier antwoorde: „ Dat hy met
„ veel genoegen de Communicatie van die Orders zoude ontfangen,
„ indien hy zich daar in niet verhindert zach door den Inhoud van de
„ (voor-

1750. „ (voorgemelde) Verklaring van den 5. dezer, achtervolgens dewel-
April. „ ke geen Minister, wiens Caracter niet opendlyk bekend was, tot „ eenige formele Conferentie mochte worden toegelaten; dat derhalven best was, de te rugkomst af te wachten van den Expressen, „ dien hy na zyn Hof afgevaardigt hadt, en dat zo dra men van deszelfs uitdruklyk Caracter zoude geinformeert wezen, men in 't allerminste niet langer uitstellen zoude, hem als zodanig t'erkennen, „ en bygevolg alle de Communicatien, waar mede hy gelast zoude „ wezen, aan te nemen".

Wat de voortplanting des Geloofs aangaat, zo was aan de dirigerende Sinode bericht: Dat in de Casansche, Woronesische en Orenburgsche Gouvernementen in 't laatst gepasseerde half Jaar van 1. *Juny* tot 31. *December*, van *Mahometanen* en *Heidenen* 3196 van de Manlyke en 3476 van de Vroulyke Sexe, te zamen 6672 Zielen, tot de Christelyken Grieksche Religie bekeerd en gedoopt zyn geworden.
Afdalende na 't *Zweedsche* Ryk.

ZWEDEN. DAT Hof persisterende by 't eensgegevene en gemelde *Declaratoir* nopens de *Regerings-form* van dat Ryk (*), hadde in 't laatst van de gepasseerde maand, aan de meeste hunner buitenlandsche Ministers een Bevel gezonden, „ om by de respective Hoven de redenen bekend „ te maken, waarom dit Hof volstrekt onnodig oordeelt, om aan de „ Keizerin van geheel *Rusland* wegens de bewuste Affaires eenige na- „ dere Declaratie te geven, als die, welke reets aan Hare Keizerlyke „ Majesteit ter hand gesteld zyn.

Ondertusschen zou men met veel recht konnen zeggen, dat dat Hof tegenwoordigs 't *Centrum* der Negotiatien van *Europa* is, te meer, „ wanneer men in aanmerking neemt hoe menigvuldige Raadsvergaderingen die Staats-Ministers onder elkander, en hoe vele Conferentien zy met de buitenlandsche Afgezanten, en wel inzonderheit met „ den Marquis *d'Havrincourt*, Ambassadeur van de Kroon *Vrankryk*, „ en met die der Hoven van *Pruissen* en *Spanjen* by na daaglyks houden; waar by noch komt, dat d'Onderhandelingen, die zedert het „ begin van de gepasseerde maand *Maart* tusschen hen voorgevallen „ zyn, van veel langer duur zyn geweest als eene van de vorige, en „ dat zekere Depeches, die van wegens 't Hof van *Versailles* waren aangekomen, wel de voornaamste aanleiding daar toe gegeven hebben".

Midlerwyl is aan den Baron van *Rosen*, die in de Provintie van *Finland* commandeert, Bevel gezonden: „ Om, alschoon de *Russische* „ Trou-

(*) Zie 't laatst voorgaande *Deel*, *pag.* 5.

„ Troupen eenige bewegingen mochten maken, nochtans van zynen 1750.
„ kant niets 't minste uit te voeren, voor dat hy daar van telkens per *April.*
„ Expresse aan 't Hof kennisse gegeven zal hebben".

Onaangezien die zwevende Verschillen, legt men zich zedert eenigen tyd in dat Koningryk meer dan ooit toe, om de vrye Konsten en Wetenschappen in bloei te brengen, hebbende zo Staats-Ministers en Geleerden, als Kooplieden en Konstenaars eenige tyd herwaarts de Penne te dien einde opgevat.

Onder anderen heeft de Heer *Edward Carleson*, gewezene *Zweedsche* Gezant te *Constantinopel*, een Redenvoering met den druk laten gemeen maken, die hy by 't nederleggen van zyn Presidentschap van de Koninglyke Academie der Wetenschappen gedaan heeft, welke Redenvoering behelsde een Voorslag, om in dat Koningryk een Compagnie ten *Haring-vangst* op te rechten, en kortelyk in 't volgende bestond:

Zweden koopt jaarlyks 415 Ton *Hollandsche* Haringen, voor 7835 Ryksdaalders; 4355 Ton *Schotsche* Haringen, voor 66805 Ryksdaalders, en 29226 Ton *Noorweegsche* Haringen, die de slechtste zyn, voor 488480 Ryksdaalders, en dus geeft die Kroon jaarlyks 563120 Ryksdaalders aan Haringen uit; eene Haringbuis kost met d'Equipasie in *Zweden* 24908 Ryksdaalders; met 80 zulke Buizen kan men ruim 32000 Ton Haring, en dus een waarde van 600000 Ryksdaalders, vangen, en die 80 Buizen kosten zamen maar omtrent zo veel, zulks de gehele uitgave in een jaar weder in de Kasse komen kan; *Zweden* kan den Haring vangst tegen de *Hollanders* wel uitharden, dewyl dezen voor ieder Buis 42215 Ryksdaalders, en dus byna eens zo veel als de Zweden, betalen moeten; zelfs zou men reden hebben, om wel te vreden te wezen, indien men slechts 't Vaderland van Haring konde voorzien; indien dan 't uit te gevene Kapitaal voor 80 Buizen te gelyk te zwaar mocht voorkomen, zo zou men met 12 Buizen konnen beginnen, en jaarlyks de helft van den winst aanleggen tot het bouwen van weder andere 12 Buizen, op welke wyze men in den jare 1756 werkelyk 84 Buizen in Zee zoude hebben; die zaak behoort door een Compagnie ondernomen te worden, indien dezelve van nadruk zal wezen; *Zweden* geeft buiten en behalven den Haring ook voor andere Visch jaarlyks 250000 Ryksdaalders uit; van dit geld kan de nieuwe Compagnie den prys der Kabeljau besparen, en 't overige kan op de *Zweedsche* Kust gevangen worden.

Onze *Hollandsche* Kooplieden zullen 't best weten, of die rekening buiten de Waard gemaakt zy, dan niet. In Hoop dat de voorgemelde Twist noch een minlyk Vergelyk zal vinden, dalenwe al verder af na 't *Duitsche* Keizerryk.

1750. April. DUITSCHLAND.

MET Relatie tot die *Noordsche* Verschillen, hadde de *Pruissische* Minister zyne gewichtige Depeches van *Berlin* ontfangen, en in 't laatst van de gepasseerde maand aan de *Keizerlyke* Ministers voorgestelt, hoofdzakelyk bestaande:

„ Dat de Zaken in 't *Noorden* in een zeer criticque Situatie waren, „ dewelke d'attentie van geheel *Europa* verwekten; dat het zeer verdrietig was, dat alle in 't werk gestelde pogingen tot een Vergelyk „ van geen effect waren geweest; dat de laatste Declaratie van 't „ *Russische* Hof gelegenheit tot die gevolgen gaf, inzonderheit als 't „ Hof van *Petersburg* deszelfs voornemen vervulde, om deszelfs Volkeren in *Finland* te laten inrukken, in welk geval *Zweden* niet manqueren zou, die zaak als een openbare Vyandlykheit aan te zien, „ waar door die Kroon verplicht was, de hulp van hare Geallieerden „ te verzoeken, en als de Koning van *Pruissen*, by dat geval verzogt „ wierd zyn hulpe te verschaffen, zyne Majesteit zich niet dispenseren kon 't gene te vervullen, 't gene de Tractaten jegen een verbondene Macht vereischten": Die Minister heeft daar by gevoegd, „ dat de Koning zyn Meester steets wenschte, dat die zaken niet tot „ die extremiteit quam, en dat men de quade gevolgen voorkomen „ mocht, dewelke een Oorloch in 't *Noorden* onfeilbaar na zich slepen zou; waarom 't ook te wenschen was, dat alle Hoven, die „ eenig Credit aan dat te *Petersburg* hadden, te zamen arbeideden, „ om 't zelve aan de voltrekking zyner laatste Declaratie af te leiden; „ en door dien de hoge achting, waar in hare Keizerlyke Majesteiten by de Keizerin van *Rusland* waren, niet manqueren konde, haar „ vermaningen veel gewigt te geven, als verwachtende zyne Majesteit van *Pruissen*, dat Hare Keizerlyke Majesteiten niet weigeren „ zoude nieuwe instantien by 't *Russische* Hof te laten doen, om 't „ zelve van zyne voornemens te doen afstaan": Waar op de Keizerlyke Ministers geantwoord hebben, „ dat Hare Keizerlyke Majesteiten, alles in die zaak gedaan hadden, wat van haar dependeerde, „ en ook hare Goede Officien noch verder aanwenden zouden, om „ een Vredebreuk te verhoeden".

Dat *Declaratoir* komt met het voorgemelde door den *Pruissischen* Officier gezonden, zeer wel over een.

Hoe Onzeker die Toestand dier zaken wezen mogen, zo komt zulks echter, volgens den Inhoud van zommige Brieven, niet in comparatie met de tegenwoordige gesteldheit in 't gehele *Duitsche* Ryk, die zeer overeenkomstig is met d'omstandigheden, die 'er waren ten tyde der Regeringen van wylen de Keizers KAREL V. en FERDINAND I.

„ By de voornaamste Hoven van dat Ryk is alles in beweging ten „ op-

„ opzichte van Negotiatien, die de Vrienden van 't Huis *Oostenryk* 1750.
„ met dezelve zoeken aan te gaan, en dewelke in den beginne reets *April.*
„ zeer groot zyn, maar naderhand meer en meer gewigtig worden
„ zullen, in aanmerking van derzelver Voorwerp en de verdere om-
„ standigheden, die als de Ziel daar van uitmaken. Men verzekerd
„ dat deze Negotiatien, die door 't Hof van *Wenen* 't eerst aan de
„ gang geholpen, en door deszelfs toedoen successivelyk na 't Hof van
„ den Keurvorst van *Keulen* en na andere Hoven in *Duitschland* over-
„ gebragt zyn, tot oogmerk hebben, om de Vorsten van 't *Duitsche*
„ Corps van allerlei Verbintenissen ofte Conventien, die zy met
„ *Vrankryk* hebben mochten, te doen afzien, ten einde dezelve, wa-
„ re 't mogelyk, met de Vrienden van 't Huis *Oostenryk*, en beide
„ Keizerlyke Hoven van *Wenen* en *Petersburg* te vereenigen, en door
„ dit middel 't lang gewenschte oogmerk van een generale Confede-
„ ratie finalyk te verkrygen, dewelke, des noods zynde, 't algemene
„ Best van *Europa* zoude konnen uitwerken: Ten minste ware 't wen-
„ schelyk, dat de Zaken daar heen konden gebraght worden, om zo
„ vele Geallieerden te hebben als nodig zyn, om de Macht van *Vrank-
„ ryk* te konnen evenaren, alle welke omstandigheden, zo verzekerd
„ word, oorzaak zyn, dat een der buitenlandsche Ministers te *Wenen*,
„ die onlangs gereed was om na zyn Hof te keren, ordre gekregen
„ heeft, om tot nader bevel aldaar te blyven, en in alles, 't welk
„ een zodanig oogmerk zou konnen bevorderen, mede te werken;
„ men kan ligt begrypen dat diergelyke Negociatien natuurlyker wyze
„ aanleiding geven, tot andere, dewelke daar mede tegenstrydig zyn,
„ zo dat in 't *Duitsche* Ryk tegenwoordig vele Onderhandelingen zyn,
„ dewelke tegen elkander aanlopen, en 't dus van de behendigheit der
„ respective Hoven zal afhangen, welke Party eindelyk in 't generaal
„ Triumpheren zal". Zie deswegens onder de volgende Titel van
Groot-Brittannien.

In de gepasseerde maand was een Project, nopens 't oprechten van een *Zeep-Ziederye* goedgekeurd: maar toen verlangende men te vernemen wie daar mede begunstigt stond te werden, om dat zekere Compagnie aangeboden hadt *dertig per Cent* van de gezamentlyke Winst, dewelke zy daar door krygen zal, aan 't Keizerlyke *Ærarium* te geven, waar tegen de Marquis *Pallavicini* zich tot niet meer dan *twintig per Cent* verpligten wil; zo is dat rekenen buiten de Waard eensklaps afgebroken, alzo men uit *Wenen* schreef den 18. dezer: „ 't Project om *Zeep-*
„ *Ziederyen* in de Keizerlyke Erflanden op te rechten, is nu, zo men
„ verstaat, weder verworpen".

1750. *April.* Een Ambassadeur van *Tripoli* te *Grätz* in *Steyrmark*, in 't midden van de gepasseerde maand, gearriveert zynde, hadde 't Hof hem een Dragoman van d'Orientaalsche Taal toegezonden. Den 23. arriveerde hy met zyn geheel gevolg en de Presenten, welke de *Dey* van *Tripoli* aan den Keizer zend, te *Wenen*: Hy was geëscorteerd door 50 Cuirassiers van 't Regiment van *Diemar*, en zo dra hy in 't Quartier, 't welk 't Hof voor hem hadt laten prepareren, aangekomen was, plaatste men voor 't zelve eene Wacht van 't Regiment van *Max. Hessen*. Zedert de Presenten aan den Keizer, bestaande in 9 Slaven, waar onder een *Mentzer*, een *Cosnitzer* en d'overige *Italianen*, overgeleverd hebbende, wierd hy den 14. dezer in een Koets met 6 Paarden bespannen van zyn Logement afgehaald, en tot de publicque Audientie by den Keizer met de gewoonlyke Ceremonien ingeleid, en, zyne Credentialen overgegeven hebbende, op gelyke wyze wederom na zyn Quartier geconduiseert.

Komende te *Regensburg*; zo was 't den 10. dezes, dat op de Ryksvergadering aldaar, onder anderen, de Promotie van de Generaals van 't Ryk, op de baan gebraght wierd, en ter zelver tyd met eenpaarige Stemmen verkoren tot VELDMARSCHALK de Prins *Willem van Hessen-Kassel*; tot VELD-TUIGMEESTERS de Prinssen *Lodewyk van Wolffenbuttel* en *Willem van Saxen-Gotha*; tot *Evangelische* GENERAAL VELDMARSCHALK-LIEUTENANTS de Markgraaf van *Baden-Durlach*, de Graaf van *Isenburg*, en de Generaal *Bretlach*, en tot *Rooms-Katholyke* GENERAAL VELDMARSCHALK-LIEUTENANTS de Markgraaf van *Baden-Baden* en de Graaf van *Ostein*: Alle d'Afgezanten der respective Hoven en Stenden zyn by de voorn. Verkiezing tegenwoordig geweest, werdende den 13. in de Ryksvergadering voorgelezen, een Ryks-Goedagten daar uit geformeerd en ter Ratificatie aan den Keizer staat gezonden te worden: By deze gelegenheit is van wegens den Keurvorst van *Brandenburg* en den Keurvorst van *Hanover* tegen 't voeren van de Stem wegens *Oost Vriesland*, als ook tusschen *Keur-Hanover* en de Huizen van *Anhalt* wegens de Stem van *Lauenburg* geprotesteerd, en aan den Vorst van *Lichtenstein* Zitting en Stem in het Vorstelyke Collegie toegestaan.

Vermits de Magistraat van *Frankfort* tot noch toe niet heeft konnen of willen besluiten, om aan de *Gereformeerden* 't bouwen van een Kerk aldaar toe te staan, hadt dezelve de redenen, waarom zulks noch uitgestelt was, nevens de Zwarigheden die zy by de Toelating voorwenden, aan die Ryksvergadering bekend gemaakt: Invoegen 't Credit van zyne Keizerlyke en Koninglyke Majesteit van *Pruissen* die verharde

harde gemoederen noch niet heeft konnen verzachten. Wat 'er verder van worden zal, latenwe aan den tyd over. 1750. *April.*

Te *Wetzlar*, een vrye Ryksftadt in *Wetteravien* aan de *Lahn*, by den mond van de *Dille*, zes mylen van *Frankfort*, daar een Ryksvoogdye is, die *Hessen Darmstadt* bezit, was in 't midden der gepasseerde maand by geluk en ter rechter tyd den Godlozen toeleg van eenige Brandftichters ontdekt, welke aldaar in de Kelders, onder de Kamer, in welke de Leden van 't *Keizerlyke* Gerechtshof vergaderen, eene grote menigte Brandftoffen, na allen fchyn, hadden gelegt, met oogmerk om dat Gebouw tot Affche te doen verteren. Men hadt zedert naukeurig onderzoek na de Daders van zo een gruwlyk Fait gedaan, maar noch niet konnen ontdekken.

Afgaande en komende in *Hanover*; zo hadde zyne *Groot-Brittannifche* Majefteit als Keurvorft, ten einde de Koophandel en de Fabricquen in zyne Erf-Staten te doen bloejen, een *Edict* doen publiceren, in 't welk de volgende Voorrechten worden toegeftaan;

I. Dat alle Kooplieden, Konftenaren of Manufacturiers, welke zich in dit Keurvorftendom willen ftabileren, in 't zelve met opene Armen zullen worden ontfangen en genieten een Vrydom van tien Jaren, dewelke beftaat in d'Ontheffing van 't Recht tot hunne toelating, als mede van de Burger-Laften, en van d'Inquartiering der Soldaten.

II. Dat die, welke eenig Verfchot tot het opregten van Fabricquen zullen nodig hebben, 't zelve, mits zy betamelyke zekerheden geven, zullen verkrygen.

III. Dat de Vreemdelingen niet alleen in de Gildens en Regten van de Burgery voor niet toegelaten zullen worden; maar ook, by aldien men dezelve daar toe bequam vind, Bedieningen by den Magiftraat zullen konnen erlangen.

IV. Dat dusdanige, welke Negotien of Fabricquen, die in dit Land noch niet zyn, in 't zelve zullen konnen opregten, zodanige Verfchotten en Voordelen zullen verkrygen, als met het Project daar van, 't welk aan den geheimen Raad ter onderzoeking zal worden overhandigt, over een komen zal.

V. Dat men alle bedenkelyke onderftand en byzondere Voorregten verlenen zal aan die, welke dusdanige Ondernemingen op hun eige Koften 't zy voor zich alleen of in Compagnie en Maatfchappy doen zullen.

VI. En dat aan die, welke vervolgens uit het Land zich na elders willen begeven, zulks altoos volkomen vry zal ftaan.

Van daar ons begevende, komenwe te *Berlin*.

'T WAS den 24. paffato dat de Marquis *de Valory*, Extraordinaris Envojé des Konings van *Vrankryk*, zich, verzeld van den Lord *Tyrconel*, een *Engelsman*, deszelfs Succeffeur, ten Hove begaf en PRUISSEN.

 dien

1750. *April.* dien aan den Koning presenteerde, en welke zyn eerste afzonderlyk Gehoor by zyne Majesteit hadde, aan wien by die gelegenheit zyne Credentialen overhandigde, en eene sierlyke Redenvoering deed, „ over *d'Unie* tusschen die twee Hoven, en over derzelver gemeen „ Belang om de Rust in *Europa* te handhaven". De Koning ontfing dien Lord met tekenen van grote achting, en antwoordde hem op een zeer minlyke wyze, en 's namiddags had gemelde *Fransche* Minister zyne eerste Gehoor by de regerende Koningin, by de Koningin-Moeder en by de Prinssen en Prinsessen van den Bloede, waar na zyne Excellentie 's avonds d'Eere hadt, met de Koningin-Moeder te spyzen. De gemelde Marquis, voor wien de Koning altyd grote achting betoond hadde, was met deszelfs Afbeeldzel, rykelyk met Diamanten omzet, als ook met een Ring van grote Waarde, beschonken, en zedert zyne te rug-reize na *Hanover* aangenomen, als in de volgende Maand blyken zal.

Van daar een grote stap doende, komenwe te *Romen.*

ITALIEN. 't BYZONDERE, zedert onze laatste op *pag.* 193 te *Romen* voorgevallen zynde, bestaat:

De Paus in 't midden der gepasseerde maand uit de Kerk der Nonnen in *Campo Marzo* na 't *Quirinaal* retournerende, wilden eenige *Engelsche* Heren in twee Koetsen, die op de *Plazza-Colonna* stil hielden, op d'eerste vermaning van een *Pausselyk* Cavallier, niet uit die Koetsen stappen, doch waar toe ze echter, om verder onheil te schuwen, op 't laatst resolveerden. Is dat niet de rechte *Knecht der Knechten*, welke begeert, dat nooit een *Christen* Keizer of Koning van zyne Onderdanen eischen zal?

Met het groot getal der noch dagelyks aldaar aankomende *Pelgrims*, zelfs uit de verafgelegenste gewesten (*want het Speel-rysje is na de Werelt niet onvermakelyk*) om den *Roomschen* Jubel-Aflaat te gewinnen, schynt dat der *Gaudieven*, niet tegenstaande alle daar tegen genomen voorzorgen en straffen, insgelyks te vermeerderen.

By die *Gaudieven* was 'er noch een ander zoort gekomen, die vry wat *gauwer* en *lozer* hunne rolle gespeelt hebben, namentlyk; „ Een „ considerabel getal *Bandyten* of Struikrovers onder den schyn van de „ *Roomsche* devotie en in 't habit van *Pelgrims* in die Stadt gekomen „ zynde, hadden 't middel gevonden, niet tegenstaande 't naukeurig „ onderzoek der Justitie, en eene menigte van Guiten-stukken bedreven te hebben, nochtans alle t'échaperen en door te gaan. 't Pro- „ ces Verbaal te dien einde opgemaakt, hadde meer dan 50000 Du- „ caten gekost. Men wist van hen alleen, dat zy *Romen* en gevolgelyk den *Kerkelyken Staat*, of 't *Roomsche* Gebied verlaten hadden, „ zon-

„ zonder dat men hadde konnen ontdekken, of zy van den anderen „ gescheiden, of na elders vertrokken waren om dat verderflyk Am- „ bacht al voort te practiseren. Al 't welke in de thans zo genoemde „ *Heilige* Stadt voor een alleryslykste *Sacrileges* werd opgenomen, en „ ten allerstrengste gestraft werden zou". Niettemin en evenwel daarom een *Roomsch Heilig Jaar!* 1750. *April.*

Den 19. passato in 't Hospitaal van de H. D. zynde, zegende hy aldaar d'opgediste spyze der Pelgrims; 13 derzelve, zynde arme Priesters, wierden door den Paus de Voeten gewassen en verder aan Tafel bedient (dat lykent 'er wat na) en vervolgens rykelyk, (boven den Aflaat) beschonken.

Invoegen die *Pelgrims* van die reize zich niet te beklagen hebben.

Den 20. gong de Paus al wederom de Kerk van *St. Pieter* bezoeken, en 27 Leden der Consfraterniteit van *de Dood* uit *Verona*, en den volgenden dag de *Beyerschen*, welke laatste in 't voorgemelde Hospitaal Logys voor geld verzochten en verkregen, van hun Medebroeders staticuselyk ingehaalt zyn.

De Zwitzersche Guardes gongen den 17. volgens oorlof van den Paus, „ om in consideratie der dienste by 't openen van de *Roomsche* „ H. Poort bewezen, met eenen reis te mogen volstaan, 't bezoek „ der *vier Hoofd-kerken* af te leggen, en van daar in 't grote Voor- „ Hof van 't *Quirinaal* te rugge gekeerd zynde, ontfingen dezelve van „ den Paus uit het venster de Benedictie". *Dat was knap, kort en Goedkoop!*

Den 19. begaf de Paus zich na 't meergemelde *Quirinaal*, om 'er by 't hoge Ampt, door den Cardinaal *Caraffa* gecelebreerd, in *Pontificalibus* t'assisteren, en gong verders 't (*Roomsche*) Hoogwaardigste in Processie by 't *H. Graf* in de *Pauliner* Capel dragen en aldaar op 't Autaar stellen, waar op hy in zyn Draagstoel na de grote Logie gebraght zynde, de bekende Bul *in Cœna Domini* of den Ban en Excommunicatie tegens de *Ketters* &c. (*) onder 't losschen van 't Canon en

(*) Dat KINDERSPEL, nadien hy 't minste recht daar toe heeft, of van eenig effect is, als dat Hof zedert d'opkomst van 't zelve ondervonden heeft, werd voornamentlyk verricht tegens de *Protestanten* of de Leden der *Hervormde Kerke*, navolgende de *Geloofs-Lere* van *Lutherus* en *Calvinus*, gegrondvest in 't *Heilig Bybel-Woord.* Nu worden die, by gemelde *Ban-Bliksem*, aan *Dood*, *Hel* en *eeuwige Verdoemenisse* overgegeven. Want zulks brengt den *groten Ban* in de Roomsche Kerk mede.

d'Opkomst van dien *Ban-Bliksem* is van een *oude Datum*, en wel, allereerst door *Gregorius VII.* ingevoerd, nadien hy daar door Koningen wist t'Ont-Tronen en hun Ryk aan anderen te geven, alswe hier voren *pag.* 96, gezien hebben. Do

1750. en Musquettery Uitbliksemde, en na die Functie aan een ongeloofly
April. getal van Volk den Pauselyken Zegen gaf, en vervolgens in den Konings Zaal aan 12 arme Mannen de Voeten waschte en dezelve aan Tafel diende, heffende 's avonds zelfs de *Donkere-Metten* op, waar by 23 Cardinalen en de Connestable *Colonna* assisteerden.

Dat het aldaar druk werk moet zyn, blykt, onder anderen; dat de zogenoemde Confraterniteit *del Suffragio* voor hare verwachtende Broeders uit *Venetien* reets besproken hadden 200 Toortsen-dragers, mitsgaders 200 uniforme Zakken voor die Dragers doen vervaardigen, en dat noch meer is; reets den 4. dezer voor 3000 Ducaten aan Wasch enz. opgekocht hadden.

Ondertusschen was 't gemelde *Gasthuis* niet misgedeelt, wordende daar dagelyks 2000 *Pelgrims* gespyzigt; zelfs hadt men in de *Roomsche* goede Week aangemerkt, dat 'er op een dag in dat Gasthuis alleen 6000 dergelyke Gasten ter Maaltyd onthaalt waren. Maar aan d'andere kant schryft men wederom: „ De Godtsdienstigheit des Roomschen „ Volks heeft meest de H. Week toegebraght met de devootste Pro- „ cessien na de Hoofdkerk van *St. Jan de Lateraan*, alwaar 't ware „ *Afbeeldzel*

De Form was dusdanig: „ Dat d'uitspreking of Lezing geschiedde onder 't „ *Gelui der Klokken*, met *aangestoke Kaarssen*, in een *donkere Zaal* of *Kamer*; „ en wanneer die uitspreking geschied was, wierden de Kaarssen omgekeerd, „ die zich dan *uitdoofde*, ter betekeninge dat in den *Ban* gedane alzo van 't „ Eeuwig Licht berooft waar".

Oudtyds, en voor de *grote Reformatie*, wierd in de voorzeide *Ban-Bliksem*, met betrekking tot de gene, die buiten 't *Roomsche* Geloof leefden, alleen gevonden:

Artic. I. *Ketterye*: 't Ophouden en begunstigen van *Ketters*, 't drukken, lezen en bewaren van Kettersche Boeken.

Artic. 6. Aan d'Ongelovigen, of verklaarde *Ketters*, Wapenen of Stoffe tot maken van Wapenen te bezorgen.

Maar zedert de gemelde *Reformatie*, is dat eerste *Articul* getransformeert, en dat voorheen ingericht was tegen d'onderhorige aan 't *Pausdom*, heeft *Paulus III.* in 't jaar 1536 tegen de *Lutersche*n allereerst ingevoerd, en *Gregorius XIII.* die een diergelyk *Ban-Bliksem* in 't jaar 1582 uitblies, heeft 'er noch met namen by gedaan, de *Hussiten*, *Wiclefiten*, *Luterschen*, *Zwinglianen*, *Calvinisten*, *Hugenoten*, *Herdopers* en andere meer. Zo deden ook *Paulus V.* (in 't jaar 1605, den Stoel beklimmende) en *Urbanus VIII.* (die hoogte bekomende in 't jaar 1623) gelyk een *Roomsch* Schryver deswegens aangetekend heeft. Maar aan d'andere kant is mede waar, dat die *Bulle van Excommunicatie* by gene *Roomsche* Ryken of Staten getelt ofte geacht werd, dan alleen in 't *Roomsche* Gebied, *Spanjen* en *Portugal*, en mitsdien nooit in *Vrankryk* aangenomen, maar ten allen tyden, als recht was, verworpen is.

„ *Afbeeldzel* van den lydenden Heiland, een *stuk Hout van 't Kruis*, „ waar aan hy geleden heeft, en de *Lancie*, waar mede deszelfs Zyde „ doorstoken wierd, door de *Gelovigen* wierden AANGEBEDEN." (*). 1750. *April.*

Onder de vele *Broederschappen*, dewelke in die week de Kerk van *St. Pieter* bezocht hebben, was die van 't Crucifix te *St. Marcellus* zeer statieus en (*Roomsch*) voorbeeldig; alzo dat oude H. Gedenkstuk van daar telkens in de Jubel-Jaren met grote pracht in Processie omgedragen en des te meer gevenereerd word, om dat het zelve in 1519, by 't instorten der Kerk, onder de Puinen met de brandende Lamp onbeschadigd bevonden wierd en naderhand in Pest-tyden van die Aards-Broederschap met veel succes is geëmployeert geworden: De Gevolmagtigden van dat Genoodschap, door 8 Tambours gevolgd, begonnen die Processie, daar op quamen 2 Kaarsdragers van wederzyde met 6 Soldaten begeleid; 2 Broeders met kleine Kruisjes in de Handen; de Knechts der Heren Gedeputeerden van de Broederschap 2 aan 2, nevens de Stal-Knechts van de Cardinalen, alle met brandende Kaarsen in de Hand; een grote Lantaarn door 6 Soldaten gedragen; eenige Trompetters met Sourdinen blazende; 4 Broeders met overgroote Kaarsen voor den Graaf *Marescotti*, Hoofd van de Processie, hebbende in zyn Hand een Staf met Zwart Fluweel overtrokken, waar aan een Silver Schild hing, op welk alle de Werk-Gereedschappen tot de Passie verbeeld waren, en wordende door den Heer *Verospi*, en ter linker zyde van den Marquis *Raggi* en eenige Pauslelyke Soldaten geaccompagneert en door 2 Broeders geassisteert; een groot getal Broeders met Toortsen; 4 Lantaarndragers; een Troup speelende Musicanten; 6 Broeders met grote Kaarsen omhoog; de Standaard, met de gedaante des Gekruissigden, door de Broeders en Capucyner-Nonnen geadoreert, op d'eene en op d'andere zyde 't Kruis door d'Engelen hoog in de Lucht gehouden, zynde die Standaard door verscheide Soldaten geëscorteert; een groot getal Broeders met Kruisjes in de hand; d'Abt *Claudet*, Vicaris van de Broederschap; 6 Lantaarndragers, waar by zich een bende Musicanten, eenige Soldaten ter zyde hebbende, liet horen; 8 Broeders met grote Toortsen; 't Kruicifix door drie Broeders gedragen; een menigte Romeinsche Prelaten en Noblesse, door Sol-

(*) Is dat geen allerschandelykste AFGODERYE? dat men, schoon waar zynde, des Neen! een *Schilderye*, een *Lancie* en 't *vervloekte Hout des Kruisses aanbidt*, welke laatste zodanig by de Joden, volgens 't H. Woord *Deut* 21 *vs.* 22 *en* 23, genomen wierd. Waarom de Romeinen 't zelve noemden INFELICIA LIGNA, vervloekte Houten. En dat zal noch heten de *Godsdienstigheit* van 't *Roomsche* Volk, en de ware Belyders van 't *Evangelium* te verketteren, gelyk hy hier voren in zyn *Bulle* gedaan heeft.

1750. *April.* Soldaten geassisteerd, in *Penitentie*-Zakken gekleed; vier grote Cristallyne Lampen met hunne Dragers 2 voor en 2 na 't grote Vaandel onder een Escorte van Soldaten door 16 Man nevens de drie andere gedragen, zynde daar Pellicanen en diergelyke Beeldsprakelyke Figuren in Goud en Silver geborduurd; de P. P. Capucynen; de P. P. Serviten alle met brandende Kaarsen in de Hand; 12 grote Lampen-Dragers door Soldaten geassisteert; een troup Musicanten; de Schatt-Meesters, 40 Broeders met 6 Vaandels en 6 Lampen-Dragers met Toortsen in de Handen; eene konstige Machine, waar op 't Kruicifix, in de Kerk van *St. Marcellus* gevenereert, vertoond wierd, door Soldaten geëscorteert; de Guardianen van de Confraterniteit, Graaf *Grassi*, Graaf *Cappizuchi* en *Soderini*; wordende de gehele tocht door een ongelooflyk getal Pelgrims en Devotarissen in grote ordre gesloten: In de Vaticaansche Kerk, die door 't onnoemlyk getal Kaarsen verlicht na een Toneel van Godvruchtigheit geleek, wierden de bovengemelde Reliquien aan de Vergadering getoond: Waar op de Processie op dezelve wyze na *St. Marcellus* te rugge gegaan en de voorsz. Machine, waar op 't Miraculeuse Kruicifix was, van 80 Man gedragen wierd.

By dat alles is de Paus mede niet ledig, want schoon in den voorleden jare eenige duizende zogenaamde *Agnus Dei* (zie 't eerste *Deel*, *pag.* 249) van hem gewyd waren, zo was hy den 7. dezer onder assistentie van 12 Cardinalen, 4 Bisschoppen, 4 Prelaten en 4 Diaconen bezich geweest om wederom een partytje toe te richten, en zyne *Gelovigen* daar mede te beschenken. *Is dat niet Vriendelyk?*

Ondertusschen zyn de Machtige mede niet stil; want de Cardinaal de *Portocarrero* hadt den 12. de Markgraaf van *Baden-Durlach* nevens deszelfs duitsche Cavalliers en vele Prelaten op een superbe Middagmaal onthaalt: De Princesse *Borghese* tracteerden den volgende dag alle Hoogduitsche Edellieden, die om den *Aflaat* te winnen in die Stadt gekomen waren, insgelyks op een kostelyk Middagmaal, 't welk den volgenden dag door een *Magnificq* Concert van Stemmen enz. gevolgt wierd. *Is dat alles geen Roomsch devoot werk? Kan men 't ergens zo vinden; Aflaat van Zonden en tessens alle vermaak des Werelts te genieten? Neen! Maar alleen te Romen.*

Dat *Babylon* verlatende, gaanwe af na 't Hertochdom van *Parma.* Hier vorenop *pag.* 112 gezien hebbende de *Dieveryen* aan 't Hof van dien Hertoch gepleegt, zo schreef men den 6. dezer uit die Stadt 't volgende:

„ De Diefstallen, die meer en meer aan 't Hof gepleegd worden,
„ veroorzaken onder alle d'Ingezetenen een grote verlegenheit, zo
„ dat men niets meer wenscht als te zien dat dezelve met kracht ge-
„ stuit werden; 't is buiten tegenspraak, dat 'er zekere omstandighe-
„ den

„ den moeten wezen, die een naukeurig onderzoek omtrent dierge- „ lyke ongeoorloofde, en wel inzonderheit aan een Hof niet geper- „ mitteerde Handelingen beletten, doch 't is voor de Burgers niet wel „ mogelyk t'ontdekken wat de rechte rede daar van is; terwyl zy van „ dit gevoelen zyn, dat schaarsheit van Geld dikwyls aanleiding tot „ Dieveryen geeft, maar nooit met een zoort van ongevoeligheit of „ straffeloosheit verzeld zyn kan". *Dat is toch iets wonderlyks!* en met het zelve vertrekken wy na *Genua*.

1750. *April.*

DE Heer *Chauvelin*, Extraordinaris Envojé des Konings van *Vrankryk* by die Republicq, hadde den 5. passato, zyne eerste Audientie by den *Senaat* gehadt, in dewelke toen presideerde de Heer *Caesar Cattaneo*, als *Doge* van dezelve, waar aan hy de volgende *Aanspraak* dede:

DOORLUCHTIGE VORST EN ZEER UITMUNTEND HEER.

GEdoog dat ik d'eerste plicht der voortreffelyke Bediening, welke de Koning my toevertrouwd heeft, vervullende, my verheugen mach over 't voordeel dat ik heb boven den genen die my hier in zyn voorgegaan. Ik ben geen Vreemdeling, die eene voor de Republicq onverschillige keure verheven heeft tot de waardigheit waar mede gy my vereërd ziet. Reets gedurende 3 jaren geëmplojeert in de heerlyke zorge van Haar te dienen; getuige van de Heldendaad der edelmoedige Inwoonders die haar behouden hebben; onderwezen in de Lessen en ondersteunt door de voorbeelden van twee grote Mannen welken zyne Majesteit had opgelegt om haar te verdedigen, hebbe ik, den iever en de liefde waar mede zy voor haar waren aangedaan, beantwoordende, verdient hen op te volgen. Schoon ik wel verre ben van my te verbeelden, dat ik op eenigerhande wyze Bezitte de verheven Talenten en personele hoedanigheden, die den eenen met recht het voorwerp eener algemene smarte gemaakt (*), en den anderen toegebraght hebben die byzondere en openbare Verdiensten, die elk in hem erkennen moet (†); hoop ik hen echter te volgen in de gevoelens waar mede myn hart geheellyk is ingenomen: En my vertrouwende in d'onderscheide Waardigheden waar mede ik my bekleed vinde; maar inzonderheit in 't gebruik welk ik 'er van maken moet, vereenigt zich van myn plicht met de begeerte van myn hart. „ Ik verheug „ my en gevoel 'er een zo veel te hartelyker voldoening over, dat ik over- „ tuigd ben, dat het zekerste middel ter vergenoeging van den Doorluchtigen „ Meester dien ik diene, is 't Militair gezach, welk hy my opgedragen heeft, te

(*) De Hertoch van *Bouflers*, 's nachts tusschen den 2. en 3. *July* 1747, aan de Kinder-ziekte te *Genua* overleden.

(†) Namentlyk, den Marschalk en Hertoch *de Richelieu*.

1750. April. „ *te besteden om de Doorluchtige Republicq te herstellen in hare Rechten en ouden* „ *Luister*", gelyk 't Caracter, waar mede Hy my vereerd heeft by Haar, moet dienen om hoe langs hoe meer de geheiligde Eenigheit tusschen de twee Mogendheden die d'eene en d'andere gelukkig zal maken, te handhaven en vaster toe te sluiten.

In die *Aanspraak* ontdekt men eene zonderlinge zamenvoeging van *Welsprekenheit* en *Politicque* Toezeggingen, die in den eersten opslag dezelve veel konst en luister komt by te zetten, als zynde van een Man die den *Tabberd* in 't Cabinet en den *Degen* tot den Oorloch draagt: Niettemin zyn d'ondergehaalde woorden *duister:* Om dat zy willen betekenen; dat dien *Hertoch*, door 't een en 't ander, 't Eiland *Corsica* weder onder de Macht van de Republicq zal brengen, hare vervallene *Bank* doen herleven, en de *Negotie* ten vorige Toppunt doen stygeren; want anders konnenze geen zin hebben: Ten zy men dezelve wilde opnemen als eene *Fransche* zwier, om de Genuezen te pajen.

De *Lezer* kan 'er van Oordelen, en kiezen 't geen hem 't waarschynlykste goeddunkt.

De gemelde Hertoch *Cæsar Cattaneo* den tyd zyner Regering geëindigt hebbende, was den 10. passato de verkiezing van een nieuwen Hertoch op den Marquis *Augustin Viali* uitgevallen, hebbende zyne Doorl. gedurende drie volgende dagen deswegens de Complimenten van de vreemde Ministers, van de Senatoren en van den Adel ontfangen. Die verkiezing hadde, wegens d'uitmuntende Gaven en Hoedanigheden van dien Marquis eene algemene goedkeuring wechgedragen. Zynen Vader, wylen den Heer *Benedetto Viale*, en gewezen *Doge* in den jare 1717 verkoren, hadde 't zelve met veel roem bekleed gehadt.

Die nieuwe *Doge* was reets tweemaal ter verrichting zyner Waardigheit in 't Publicq verschenen, doch zonder dat hy van de Burger-Militie, die tot die plechtigheit genodigt was, geaccompagneert wierd; zynde de Burgers zeer t'ontvreden, *dat zy van de Regering tot noch toe geen blyk van erkentenis voor hunne diensten hebben gehadt*; waarom men alle toegangen met gereguleerde Troupen hadt moeten bezetten, 't welke groot nadenken aan den Adel baard, wegens d'ongemakken die in het toekomende daar uit zouden konnen spruiten.

Van die Republicq afstevenende, arriverenwe en komen te *Madrid*.

SPANJEN. HIER voren op *pag.* 102 gezien hebbende 't vervolg van den Opstand in de *Caraques*, zo hadt men zedert een nader schryvens van daar ontfangen, behelzende by Extract als volgt:

Toen de Heer *d'Arriaga* met het Secours van 1500 Man te *Guayra* arriveerde,

de, die de Koning derwaarts gezonden heeft, vond hy byna 20000 Inwoonders op de Kust onder de Wapenen. Na dat de Troupen ontscheept waren, quamen 4 Gedeputeerden der gemelde Inwoonders tot den Heer *d'Arriaga*, om met hem te spreken, zeggende, onder anderen, „ dat zy niets anders „ voornemens waren, dan ten allen tyd hunne hoogachting en getrouheit voor „ den Koning te betuigen, doch dat de Compagnie van *Guipuscoa* een notabel „ nadeel aan zyne Majesteit en aan deszelfs Onderdanen toebragt, en dat zy „ verzochten, dat op hun verzoek acht gegeven wierd", enz., waar op de Heer *d'Arriaga* hen deed antwoorden, „ dat het beste middel, ten einde de „ Koning over te halen, om hen gunstig te wezen, was, zich in allen dele „ gerust en stil te houden, en d'openbare Rust van de Colonie niet te storen; „ en dat hy voor 't overige zich aanbood, om hunne vertogen na *Spanjen*, te „ doen overzenden, en dezelven, zo veel mogelyk, t'ondersteunen", enz. Zy hebben belooft, zich na 't verzoek van gemelde Heer te zullen gedragen, gelyk zy zich ook veel stiller hebben gehouden, doch de desertie heerscht midlerwyl zodanig onder d'overgebraghte Troupen, dat een zeer groot getal van dezelven tot d'Inwoonders overgelopen zyn, die merendeels in wel gegoedde personen bestaan, en rykelyk voorzien zyn van Geweer en Krygsbehoeftens. 1750. *April.*

Die tyding was aan 't Hof in 't midden van de gepasseerde Maand gekomen, en hadde niet onaangenaam geweest, om dat men gronden vond waar op de Ruste aldaar volkomen herstelt zoude konnen werden.

Zyne Majesteit hadde in 't begin dezer Maand, de volgende Resolutie, rakende de Posteryen, genomen:

Dat zyne Majesteits Intentie is, dat de Paquetten, die uit *Portugal* te *Madrid* aankomen, en na *Vrankryk* gedestineert zyn, zo als ook de genen, die men uit *Vrankryk* na *Portugal* moetende, hier ontfangt, en in dewelken men kan bemerken Diamanten te wezen, ten Comptoire van d'algemene bestiering der Posteryen niet zullen mogen geopend worden, gelyk tot nu geschied is, maar dat men ze ongevisiteert zal laten passeren, doch dat ten opzichte van d'overige Pakken, die niet uit een van die twee Koningryken komen, en door 't gemelde Comptoir moeten passeren, de ten dien einde gegevene ordres tot veiligheit van de Koninglyke Renten in dezelve kracht blyven zullen, gelyk te voren.

Van daar al weder vertrekkende, zeilenwe door en arriveren in 't *Britsche* Ryk.

VERVOLGENDE de wezendlykste Verrichtingen van 't Parlement, zo bestaan dezelve in 't volgende: GROOT-BRITTANNIEN.

De Veranderingen, welke de Gemeentens in Committé over de Bill, nopens d'uitbreiding van den *Africaansche* Koophandel gemaakt hebben, zyn

1750. *April.* hoofdzakelyk in een Clausul, welke in die Bill gevoegt is: „ Dat, namentlyk, wanneer aan *d'Africaansche* Compagnie Hare Chartre of Handvest, Hare Landeryen, Kastelen, Slaven en overige Effecten, welke aan dezelve toebehoren, afgenomen worden, een raisonnable Vergoeding daar voor aan dezelve gegeven, en deze Vergoeding by voorrang gebruikt zal worden, om de Crediteuren, welke aan dezelve ter goeder trouwe Geld opgeschoten hebben, te betalen enz". Deze Clausul is nevens alle d'overige Veranderingen, uitgenomen een, den volgenden dag goedgekeurd, als wanneer voorgeslagen is, om ook in die Bill te voegen: „ Dat de Staat en gesteldheit der Forten en Bezittingen als mede de Pretensien der Crediteuren van die Compagnie zullen onderzocht worden". Voorts hebben de Gemeentens de voornoemde Bill met de Veranderingen gepasseerd, en in Committé over de Visschvangst-Bill eenige Veranderingen daar in gemaakt.

Den 30. passato hebben de Lords de voornoemde *Africaansche* Koophandel-Bill voor d'eerste, en die der Manufacturiers voor de derde maal gelezen en gepasseerd. Ter zelver tyd hebben de Gemeentens de Resolutien, die bevorens in Committé over de Subsidien genomen zyn goedgekeurd en in Committé over de middelen om dezelve te ligten besloten: „ Dat alle Personen, politicque Corpsen of Maatschappyen, dewelke eenig Belang of Recht in 't gedeelte van de Nationale Schuld, die voor *St. Michiel* 1749 gemaakt is, en tegen den Intrest van vier per Cent loopt, hebben of in 't vervolg krygen zullen en tot de bewuste Reductie der Intresten hunne toestemmig niet hebben ingetekend, nochte voor den 30. *Mey* aanstaande O. St. zullen te kennen geven of tekenen, dat zy 't Intrest van drie per Cent per Jaar, te beginnen met den 25. *December* 1755 accepteren in plaats van hun tegenwoordig Intrest, een Rente van vier per Cent tot den 25. *December* 1750 zullen hebben; maar dat van dien dag af tot 25. *December* 1755 niet meer dan drie en een half per Cent zal worden betaald, en na den laatstgemelde dag aan dusdanige, welke voor den voornoemde 30. *Mey* hun Consent niet getekend hebben, hun Capitaal zal worden te rugge betaald: Dat de Koning zal gemagtigd worden, om de nodige Sommen Gelds, welke tot d'afbetaling van de Nationale Schuld, die niet ingetekend zal zyn, vereischt worden op 't Product van 't Sinking-Fonds te negotieren, en dat aan zyne Majesteit uit het gemelde Fonds *negen honderd duizend* P. St. tot de Subsidien zullen worden toegestaan."

Zyne Majesteit hadt in deze maand eene Proclamatie doen publiceren, waar by bevolen word; „ dat alle de Paspoorten, die voor dezelve aan de Schepen van *Groot-Brittannien* en *Ierland* zyn toegestaan, voor den 12. *April* 1752 N. St. vernieuwd moeten worden, uitgenomen die, met dewelke de Schepen van d'Oost-Indische Compagnie voorzien zyn". Ook word in die Publicatie bevolen: „ Dat de Paspoorten, die men aan de Schepen van zyne Majesteits Onderdanen, die te *Gibraltar* of op 't Eiland *Minorca* gestabileerd zyn, verlenen zal, in gedaante zullen verschillen van die, welke men aan d'ove-

„ rige

„ rige Onderdanen van den Koning zal geven, en dat de Gouverneurs 1750.
„ van deze twee Etablissementen belast zullen worden, om dezelve *April.*
„ uit te delen": Deze Ordre is in gevolge een Conventie, welke 't Hof met den daar zynden Minister van den Dey van *Algiers* gesloten heeft, gepubliceert.

Hier voren *pag.* 226 gezien hebbende de Negotiatie in 't *Duitsche* Ryk, zo was aan den Graaf van *Albemarle*, zyne Majesteits Ambassadeur aan 't Hof van *Vrankryk* bevel gezonden: „ om aan den Marquis *de Puysieulx* te declareren, dat door 's Konings nieuwe Verbintenissen met „ eenige *Duitsche* Vorsten, niet dan de gemene Rust en eene nodige „ Voorzorge voor het toekomende bedoelt wierden". *Die Waakt, vreest geen Verrassing!*

De voorgemelde *Tripolitaansche* Minister hadde by zyne Majesteit afzonderlyk gehoor van Afscheid gehadt, als mede by den Prins en Prinses van *Wales*, zynde tot die Audientien ingeleid door den Ridder *Clement Cortrell Dormer*, Ceremonie-Meester. Die Gezant staat vervolgens zyne Reize na *Algiers* aan te nemen, en aldaar de Negotiatie van den Heer *Stanyford*, zyne Majesteits Consul aldaar, zo veel mogelyk, t'ondersteunen, tot het spoedig sluiten van een langdurig Tractaat van Commertie en Vriendschap met die Regering.

't Was den 23. dezer, dat zyne Majesteit met de gewone Plechtigheden na 't Hogerhuis zich begaf, en op den Troon zittende, de Gemeentens daar ontboden hebbende, behaagde 't zyne Majesteit zyne Koninglyke Toestemming tot verscheide gereed leggende Actens en Bills te geven, en een einde te maken van de tegenwoordige Zitting van 't Parlement met de volgende zeer genadige Aanspraak van den Troon:

MYLORDS EN EDELLIEDEN!

IK kan geen einde maken van deze Zitting van 't Parlement, zonder Ul. hertelyk dank te zeggen voor den iever en den spoed, waar mede Gyl. d'algemene Zaken behertigt hebt. Niets konde my groter genoegen geven, dan d'oplettenheit, die Gyl. gehadt hebt omtrent die wezendlyke stukken van onze Nationale Schuld, die Ik Ul. by d'opening dezer Zitting ernstelyk aanbeval. En 't is met het grootste vermaak, dat Ik nu myn toestemming gegeven hebbe tot die Wetten, die d'Uitslag van Ul. voorzichtige beraadslagingen zyn geweest, ter bevorderinge van 's Lands Credit; ter uitbreidinge van den Koophandel en de Manufacturen van dit Koningryk, en tot aanmoediging der Konsten onder myne goede Onderdanen. „ Daar is zo weinig verandering voorgevallen „ in den staat der Zaken buiten 's Lands, zedert Ul. byeenkomst, dat Ik

naulyks

1750. *April.* „ naulyks iets ten dien opzichte daar by heb te voegen" (*). Myn besluit, om myne aangegane Verbintenissen stiptelyk na te komen, en om alles te doen wat in myn macht staat, ter behoudenisse van de Vrede, die zo gelukkig is herstelt, is noch 't zelve, en Ik heb de krachtigste verzekeringen van alle myne Geallieërden ontfangen, rakende hunne geneigdheit ter bevorderinge van dat grote einde. Myne oprechte pogingen zal Ik aanwenden, ter aanquekinge en vermeerderinge van die goede geneigdheit, ten einde myne eige Koningryken, zo wel als 't overige van *Europa*, langen tyd de gelukkige vruchten der tegenwoordige Rust genieten.

EDELLIEDEN VAN 'T HUIS DER GEMEENTENS!

IK dank Ul. op eene byzondere wyze voor d'onderstanden, die Gyl. My zo gereedelyk hebt ingewilligt, en voor de Vaderlands-gezindheit, die Gyl. hebt betoont, door d'eerste gelegenheit, die zich aanbood, aan te grypen om d'Interessen van de Nationale Schuld te reduceren; zonder de minste krenking van parlementaire Trouwe. 't Succes, 't welk deze wyze maatregelen ver-

(*) Omtrent welke *Bewoordingen* d'Engelsche Politicquen zedert dus geredeneert hebben: *Wy meenden*, zeggen zy, dat wy door des Konings Aanspraak den waren toestand der Zaken in 't *Noorden* en van d'overige daar op betrekkelyke Omstandigheden vernomen zouden hebben, en konnen derhalven uit zyne Majesteits Woorden niets anders opmaken, als dat alles noch in dezelfde gesteldheit is; dat (alhoewel de Verklaring van 't *Rus*-Keizerlyk aan 't *Zweedsche* Hof als de Beweeg-Oorzaak moet worden aangemerkt, waarom de *Zweedsche* Kroon en derzelver Geallieerden eenige Tegen-Verklaringen op dezelve gedaan hebben, en zich in staat van Tegenweer stellen) de Koning echter grote redenen gehad moet hebben, om van dit alles, ja! zelfs van 't geen 't *Noorden* raakt, in deszelfs Aanspraak even zo min te melden, als van 't Tractaat, 't welk Dezelve met een der voornaamste Keurvorsten van 't *Duitsche* Ryk gesloten heeft, verklarende alleenlyk, „ dat Hy alle zyne krachten zal „ inspannen om den Vrede te Handhaven, en dat Hy van de genegenheit zy- „ ner Geallieerden tot medewerking in dit heilzaam Werk verzekerd is, enz". Andere redeneren en tonen hun ongenoegen over den tragen voortgang der Negociatie tusschen dat en 't *Spaansche* Hof, zeggende, dat het genoegzaam blykt, dat de Kroon *Spanjen* niet genegen is, om dezelve ten einde te brengen; dat derhalven die Negotiatie noch wel zo vele Maanden, als dezelve bereids geduurd heeft, in denzelfden staat blyven zal; dat *Spanjen* schynt besloten te hebben de *Zuid-Zee*-Compagnie zo lang als 't mooglyk is van haar Recht te versteken om jaarlyks haar Schip na de *Spaansche* Eilanden te zenden, en dat die Kroon zulks ook, in weerwil van 't geen in 't Vredes-Tractaat van *Aaken* gestipuleerd is, zo lang als 't haar maar behaagd, kan tegenhouden, als zy by haar Voornemen volhard, om niet als Register-Schepen, maar gene Galjoenen (alzo 't Schip van de *Zuid-Zee* Compagnie 't Recht heeft om de laatstgemelde te volgen) na *d'Indiën* te doen vertrekken.

verzelt heeft is een bewys van het tegenwoordige Credit des Koningryks, en heeft een zekeren grond tot de duurzaamheit daar van gelegt, en zal zonder twyfel sterkte en een goed geruchte aan myne Regering geven, zo binnen- als buiten-'s Lands. 1750. *April.*

MYLORDS EN EDELLIEDEN!

IK twyfel niet, of Gyl. zult in uwe respective Districten dezelve goede grondbeginzelen en geneigtheden in acht nemen, die Ik hier van Ul. ondervonden hebbe. Laat het Ul. betrachting zyn de Vrede en eensgezindheit te bevorderen en den Godsdienst, de goede Zeden en de goede Order onder myn Volk t'ondersteunen en uit te breiden, wiens waarachtig en duurzaam geluk 't voorwerp van myne bestendige zorge wezen zal.

Vervolgens prorogeerde de Lord Opper-Cancelier 't Parlement op order van zyne Majesteit tot Donderdag den 25. *July* naastkomende.

Voorts hadt de Koning, welke de Reize na zyne *Duitsche* Staten zal aannemen, in deszelfs Raad de Regenten, die de Nationale Zaken gedurende zyn afwezen zullen administreren, benoemd, namentlyk: d'Aardsbisschop van *Canterbury*, de Groot-Cancelier, de Hertoch van *Dorset*, de Graaf van *Gower*, de Hertogen van *Marlborough*, *Grafton*, *Richmond*, *Argyle*, *Bedford* en *Newcastel*, benevens de Graven van *Harrington* en *Sandwich*, en de Heer *Henry Pelham*.

Hier voren *pag*. 124 toegezegt hebbende, wat *Subsidien* door 't Parlement aan den Koning, als de middelen daar toe strekkende, toegestaan zyn, zo blykt uit de volgende *Lyst*, dat de Gemeentens zedert t'openen van 't Parlement op den 27. *November*, en 't sluiten van 't zelve op den 23. dezer, bedragen, volgens d'Acte, welke met het Sinking-Fonds woordelyk overeenkomt en in 't Parlement gepasseert is, de somme van *vier Millioenen*, 546 *Ponden Sterlings*, *zestien Schellingen*, *acht en een halve Stuiver*, zynde die Subsidien toegestaan als volgt:

	Pond St. Sch. P.
1. Den 8. *December* tot het Onderhoud van tien duizend Matrozen - - - - - - - - - - -	520000 - 0 - 0
2. Den 11. *December* tot het Onderhoud van 18857 Man Land-Troupen daar onder begrepen d'Officieren in en zonder Commissie en 1815 Invalides - - - - -	628230 - 4 - 7
3. Tot Onderhoud der Guarnizoenen te *Gibraltar* enz. als mede in *Nieuw Schotland* en d'overige Volk-Plantingen -	236420 - 18 - 6½
4. Den 15. *December* voor d'ordinaire Zee Macht, d'Officieren op halve Soldy daar onder begrepen - -	293625 - 5 - 10
5. Voor 't Greenwich-Hospitaal - - - -	10000 - 0 - 0
6. Tot bouwen en herstellen van d'Oorloch-Schepen -	197896 - 0 - 0

1750.
April.

	Pond St. Sch. P.
7. Den 18. *December* voor d'Artillery te Land	109259 - 16 - 6
8. Voor de buitengewone Koſten van dezelve by 't Parlement niet voorzien	35448 - 19 - 10
9. Den 26. *January* tot het vervullen van zyne Majeſteits Verbinteniſſen met den Keurvorſt van *Beyeren*	22372 - 3 - 1½
10. Voor dito met den Hertoch van *Brunswyk - Wolffenbuttel*	29993 - 3 - 7
11. Voor dito met den Keurvorſt van *Mentz*	8620 - 0 - 0
12. Tot de Penſioenen der Weduwen van Gereformeerde Officieren, die voor den 25. *December* 1716 O. S. getrouwd zyn geweeſt	3374 - 0 - 0
13. Voor de Gereformeerde Officieren en Ruiters van twee Compagnien Guardes, 't Regiment te Paard en de Ruiters van vier Compagnien Guardes du Corps	5117 - 11 - 8
14. Voor 't Onderhoud der Invalides buiten 't *Chelſea*-Hoſpitaal	49848 - 7 - 6
15. NB. Noch zyn vyftien duizend P. St. ten dien einde toegeſtaan, maar niet in Rekening gebraght, om dat in Handen van den Theſaurier Generaal was een gelyke Somme, welke beſpaard was van 't Geld, 't geen 't Parlement hadt toegeſtaan, om de toevallige Koſten van d'Armée goed te maken	
16. Om aan 't Sinking Fonds te vergoeden een gelyke Somme, die uit het zelve is genomen, om de te *St. Michiel* 1749 verſchene jaarlykſche Intreſten van 3 en een half per Cent van een Milloen tot het goedmaken der Subſidien van 't Jaar 1745 te vinden, enz.	35000 - 0 - 0
17. Voor dito, om 't Kort van 't Jaar 1748 op 't Product van d'additionele Rechten op 't Stempel-Papier te vergoeden	5183 - 17 - 8
18. Voor dito, om 't Kort, 't geen in *Maart* 1749 op 't Product der Rechten en Vrydommen, van ſterke Dranken met kleine Maat te verkopen, gevonden is, aan 't voorn. Sinking-Fonds te vergoeden	5724 - 3 - 9
19. Voor dito Kort tot *St. Jan* 1749 op de Rechten van de Wynen	7196 - 4 - 5½
20. Voor dito Kort tot *St. Michiel* 1749 op de Rechten van 12 Schellingen per Vat van zoete Dranken	13361 - 10 - 1
21. Voor dito Kort tot *St. Jan* 1749 op de Rechten van de Glazen en Liqueuren	21564 - 2 - 10½
22. Tot vergoeding van 't Kort van dezelfde Rechten tot *Kersmis* 1749	39631 - 6 - 10½
23. Den 23. *February* tot de halve Soldy van de Gereformeerde Land- en Zee-Officieren voor 't Jaar 1750	67000 - 0 - 0

24. Tot

	Pond St. Sch. P.
24. Tot de buitengewone Kosten van de Land-Troupen, enz. in 't Jaar 1749, by 't Parlement niet voorzien, na aftrek van 46849 P. St. 11 Sch. 10 P., welke uit de Reforme der Troupen bespaard en in handen van den Thesaurier Generaal zyn, als mede van 65674 P. St. 8 Sch. 6 P., die men aan de Vourages en Provisien der *Russische* Hulp-Troupen heeft overgehouden, en van 't overschot der Subsidien van den Keurvorst van *Beyeren*, *Hessen-Kassel* en *Brunswyk-Wolffenbuttel*, bedragende te zamen 112524 P. St. 4 P. - - - - - - -	65481 - 4 - 7
25. Om 't Kort der Subsidien te vergoeden, welke ten dienst van 't Jaar 1749 zyn toegestaan - - - - - -	275736 - 5 - 3
26. Den 17. *Maart* om een Millioen P. St. te betalen, 't welk in gevolge een Acte der Zitting geligt en op d'eerste Subsidien, die na den 29. *Septembes* 1749 O. St. toegestaan zullen worden, geassigneerd is - - -	1000000 - 0 - 0
27. Om 't Kort van *Kersmis* 1749 op de Ton- en Pond-Regten te vergoeden, dewelke bestemd zyn tot betaling der Annuïteiten van de *Zuid-Zee*-Compagnie voor d'Inschryvingen in haar Capitaal van Annuïteiten, dewelke door een Acte van 't Jaar 1708 zyn toegestaan - -	94655 - 7 - 4
28. Om de *Westmunster*-Brug te voltojen en d'overige Kosten, die daar op betrekkelyk zyn, te betalen - -	8000 - 0 - 0
29. Den 30. *Maart* tot de Kosten van den laatsten Oorloch in *Noord-America* ten opzichte van de voorgenome Expeditie tegen *Canada*, en tot d'Onderstanden van *Nieu-Schotland* enz. - - - - - -	122246 - 16 - 4
30. Tot de Kosten van het Transport na *Nieu-Schotland* en tot onderhoud van de Gereformeerde Officieren en Particulieren, welke zich derwaarts begeven hebben, boven en behalven de Somme, welke 't Parlement daar toe toegestaan heeft - - - - - - - - - - - -	36476 - 3 - 10
31. Tot Handhaving en uitbreiding van die Colonie gedurende dit Jaar 1750 - - - - - - - -	39778 - 19 - 2
32. Om de Colonie van *Georgien* gedurende dit Jaar te verbeteren - - - - - - - - - -	3304 - 3 - 4
33. De Somme van tien duizend P. St. dewelke de Koning na zyn goedvinden zal gebruiken, om de Forten en Etablissementen op de Kust van *Africa* t'onderhouden -	10000 - 0 - 0
Montant	4000546 - 16 - $1\frac{1}{2}$

1750. *April.*

1750. April.

Middelen om de voornoemde Subsidien te vervullen.

	Pond St. Sch. P.	
1. Tax op de Landeryen à 3 Sch. per P. St.	1500000 - 0 - 0	
2. Rechten op de Dranken	750000 - 0 - 0	
3. Lening tot 3 per Cent op 't Sinking-Fonds in 't Jaar 1750 te ligten	1000000 - 0 - 0	
4. Op 't Product van 't gemelde Fonds in 't Jaar 1750 te ligten	900000 - 0 - 0	
5. Overschot tot *Kersmis* 1749 O. St. in den Exchequer van 't Product der additionele Rechten op de Wynen na de betaling der geassigneerde Rechten op de bovengemelde Annuïteiten	17553 - 10 - 10	
6. Overschot tot *St. Michiel* 1749 O. St. van 't Product der Rechten op de Huizen, Vensters, Koetzen enz. na afkorting van de Belastingen op die Rechten.	29856 - 1 - 11½	
7. Overschot tot *St. Michiel* 1749 O. St. van de Ton- en Pond Rechten enz.	71116 - 17 - 6	
		4268526 - 10 - 3½
By gevolg bedragen de Middelen, om de Subsidien van dit jaar te ligten boven de Somme, welke in deze Zitting tot het goedmaken van de gezamentlyke Kosten in dit jaar zyn toegestaan, per Saldo		267979 - 13 - 7

d'Uitdelingen welke in d'aanstaande Maand *Mey* zullen gedaan werden bestaan; van de *Bank* den 5. van 2 en een half per Cent; die van d'oude ingeschreve *Zweedsche*-Annuïteiten die oningeschreven zyn, den 14. en die van de *Millioen*-Bank den 8. van die Maand.

Hier voren op *pag.* 178 gezien hebbende d'Aardbeving te *Londen* en elders ondervonden, zo hadt men den 30. passato 's avonds ten 6 uuren aldaar wederom eene Aardbeving, gelykzoortig met de voorgaande en zonder de minste schade gevoeld. Op dien zelven dag en uur hadt men die mede ontwaar geworden te *Portsmouth* en te *Cowes*, doch ten platten Lande daar omheen veel zwaarder; doch mede zonder weinig of geen schade te veroorzaken. Den 13. dezer hadt men ze te *Chester*, doch inzonderheit te *Warrington*, in 't Graafschap *Lancaster* andermaal gevoeld, die daar en omtrent eenige schade veroorzaakt hadde.

Zedert hadt onder d'Inwoonders te *Londen* eene grote consternatie gere-

geregeert, dewelke uit eene Prognosticatie van den vermaarden *Newton* voorzegt zoude zyn, dat op den 15. en 16 dezer stond te gebeuren, niet tegenstaande al van den beginne af klaar aangetoond wierd, dat dien Geleerden Heer al te veel oordeel hadt bezeten om zulks te doen, veel minder in zyne gerespecteerde Schriften 't allerminste daar van gevonden wierd; gelyk d'uitkomst, straks te melden, bewaarheit heeft; en getoond, dat die voorzegging aan 't hertenloze Uitstrooizel eeniger onnozele Menschen hunnen oorsprong verschuldigt was. Niet te min hadt 't zelve zo veel kracht op d'Inbeelding gewrocht, dat zelfs *Engelsche* Heren met hunne Familien deswegen uit *Londen* retireerde, niet alleen; maar zelfs over Zee togen en in de *Vlaamsche* Steden hun verblyf namen. 1750. *April.*

Onderwylen dien tyd naderende en wel den 14. „ hadt de Vrees in „ die Stadt, onder groot en klein zodanige opschudding en benaaud- „ heit veroorzaakt, dat ik, (zegt den *Schryver*) die hier woon, niet „ in staat ben, om my een Denkbeeld te maken hoe zulks mooglyk „ kan zyn, en dus noch minder in staat zou wezen, om UWE. zulks „ te beschryven; zynde d'onbezonnenheit van 't Graau zo verre ge- „ gaan, dat men verpligt is geweest de Wacht by des *Konings* Paleis „ gedurende den gehelen dag en de nacht te verdubbelen, als mede „ verscheide Detachementen van de Guardes te paard en te voet door „ de Straten te doen patrouilleren, uit vrees, dat onder den dekman- „ tel van eene verlegenheit voor d'Aardbeving, eenige Buitensporighe- „ den gepleegd mochten worden".

Een menigte van Inwoonders hadden zich in 't Veld van *Islington* vergadert, en den tyd van die vervulling verlopen ziende, retireerdenze zich van daar heel vermoeid na Huis. En wy, om onzen Reis te vervolgen, steken over na 't *Fransche* Ryk.

DAT een *gedwonge Religie* in de Bedwingers *Vrees*, en in de Bedwongenen *Argus Oogen* ter ontkomingen verwekt, is uit het volgende openbaar. VRANKRYK.

't Verbod, 't welk aan des Konings Onderdanen, die van de *Gereformeerde* Religie geweest zyn, gegeven is, „ om namentlyk zonder „ zyne Majesteits permissie hunne vaste Goederen ofte hunne gezamentlyke Meubilen niet te verkopen", is wederom door een nieuwe *Declaratie* herhaald, volgens welke zulks binnen den tyd van drie Jaren, te rekenen van den 12. *Maart* jongstleden, niet zal mogen geschieden; wordende, onder anderen, daar by gezegt; „ dat die gene, „ welke een diergelyke Verkoping zal willen doen, eerst een Brevet „ van een der Secretarissen van Staat zal moeten hebben, als de Ver- „ koping een Somme van drie duizend Livres en daar boven zou be-

1750. April. ,, dragen, doch dat, indien de Somme zo groot niet zyn mocht, een ,, Brevet zal moeten gehaald worden by de Commissarissen, dewelke ,, tot uitvoering van des Konings ordres zich bevinden in de Generaliteiten en Provintien, daar die Gereformeerden wonen; *wordende wyders* ,, *verboden*, dat van die Goederen gedurende den voornoemde Termyn ,, by wyze *van Gift tusschen de Levenden* niet zal mogen worden gedisponeerd, ten waren zulks geschiedde uit hoofde of volgens de ,, Contracten van Huwlyk tusschen hunne Kinderen en Kindskinderen, ,, ofte hunne presumptive Erfgenamen, in 't Ryk wonende, by ontstentenis van Descendenten in de nederdalende Linie; wordende alle de Schikkingen, Quitantien, Actens enz., die tot krenking van ,, deze Declaratie mochten geschieden, voor nul en gener waardé ,, verklaard, zo als ook de Contracten van Uitwisseling, dewelke gedurende dien zelfden tyd gemaakt mochten worden, ingevalle zy uit ,, het Ryk wechtrokken". En die *drie Jaren*, als de vorige, weder omgekomen zynde, zal men die Ordonnantie al wederom vernieuwen; zo dat de hoop voor die Ongelukkige eensklaps komt te verdwynen, van ooit uit die *Conscientie-dwang*, dan met verlating van al hun tydelyke Goederen, te geraken. Ondertusschen worden die noch genoemd *Nieuwe Bekeerden!* daar zy geen *Aas* in hunne Herten van bezitten: Doch 't komt in *Romens Kerk* daar niet op aan, als de *Schyn* in 't uiterlyke maar opgevolgt werdt.

De Heer *Lestevenon*, Heer van *Berkenrode*, Ambassadeur van de *Staten Generaal*, hadt aan den Marquis de *Puysieulx*, volgens gewoonte, de Copy ter hand gesteld van zyne Credentialen, die dezelve na zyne publicque Intrede in d'eerste plechtige Audientie aan den Koning zal overleveren: Toen die Ambassadeur den 30. laatstleden d'eerste Visite aan den voornoemde Marquis te *Versailles* gaf, heeft dezelve ook een Brief van Haar *Hoog-Mogende* aan denzelven overhandigd, en daar op, onder anderen, tot antwoord gekregen: ,, Dat die Marquis ,, niet in staat was om zyne eerbiedige Gevoelens, die hy voor de ,, *Staten Generaal* heeft, genoegzaam t'uiten, en dat hy zou tragten, ,, om aan Haar *Hoog-Mogende* by alle gelegenheden d'opregtste preuven daar van te geven". Ook hadt de Koning dien Ambassadeur in d'eerste particuliere Audientie van zyne opregte achting voor den *Staat der Vereenigde Nederlanden* verzekerd.

Den 7. hadt dien Ambassadeur d'Edellieden van d'Ambassade aan den Koning, de Koningin, den Dauphin en Mesdames *de France* gepresenteerd, en was met dezelve door den gemelden Marquis ter Maaltyd onthaald.

Op 't verzoek der Erfgenamen van een Ryk Koopman uit *Duinkerken*,

ken, wiens Nalatenschap door eenige Officiers van 's Konings Financie te *Parys*, onder prætext van 't Recht *d'Aubaine* verzegeld wierd, is by dien zelven Raad ten faveur dier Erfgenamen uitgewezen; zo dat de Heren Duinkerkers voortaan ten dien aanzien 't zelve Recht als d'Inboorlingen van *Vrankryk* zullen hebben. 1750. *April.*

De Koninglyke Academie der Wetenschappen zal in hare publicque Vergadering na *Paaschen* in het Jaar 1752 d'eerste der beide Pryzen uitdelen, die door wylen den Heer *Rouillé de Meslay*, gewezen Lid in 't Parlement, daar toe gesteld zyn; 't Onderwerp tot verkryging van die Prys is 't zelfde als van dit Jaar, *namentlyk* om te zoeken een Theorie van SATURNUS en JUPITER, waar door men een Verklaring zal konnen geven van d'Ongelykheden ofte Inegaliteiten, die deze Planeten aan elkander schynen te veroorzaken, voornamentlyk omtrent den tyd van hunne Conjunctie: Toen de voornoemde Academie 't Stuk bekroonde, 't welk aan dezelve 't beste scheen, gaf men te kennen, dat het gemelde Onderwerp gewigtig genoeg was, om noch meerder te worden nagevorscht; en dat men 't zelve derhalven noch een twede maal tot verkryging van de Prys van 1750 konde voorstellen: Onder de Stukken, die de voornoemde Academie dit Jaar ontfangen heeft, en die van 't Jaar 1748, dewelke daar op zyn betrekkelyk geweest, hebben zommige de Questie naulyks aangeraakt, en d'andere, niet tegenstaande zy met zeer diepe Navorschingen zyn opgevuld, en de grote Schranderheit van hunne Auteurs aan den dag leggen, schynen gegrond te wezen op *Hypotheses*, die niet genoeg bewezen zyn: Dienvolgens meent d'Academie deszelfde Questie noch eens ter onderzoek van de Geleerden over te laten, en hoopt dat deze hunne pogingen verdubbelen zullen, om zo veel licht als immers mogelyk is omtrent een zo gewichtig Point van de NATUURLYKE STERREKUNDE aan de Werelt mede te delen, verzoekende dat d'Auteurs alle noodzakelyke Uitbreiding maken tot bewys der Voorstellingen, die tot een *basis* of grondslag van hunne Theorien dienen zullen: De Prys zal dubbelt wezen, te weten van *vyf duizend* Livres.

Afdalende, komenwe in *d'Oostenrykscbe* Nederlanden.

VERMITS de Regering van *Leuven* de nodige Fondsen heeft weten uit te vinden, om den arbeid aan de Nieuwe Vaart, hier voren *pag.* 173 aangelegt, in d'aanstaande Maand *Mey* te beginnen, waren bereids verscheide Ingenieurs bezich, om den korsten weg tot dat Canaal te zoeken, en vervolgens den 25. dezer dezelve hadde aanbesteed voor 620000 Guldens, waar onder begrepen is de grote Kom binnen die Stadt, en onder conditie, dat die Vaart in *Augusty* van 't Jaart 1751 moet geopend konnen werden. Van daar afgaande, tredenwe in d'UNIE. NEDERLANDEN.

ALZO

1750. *April.* ALZO men gedurende den laatsten Oorloch met *Vrankryk* hadt ondervonden, dat de Kom der Haven van *Vlissingen* te klein is, om vele Oorlochschepen teffens te bergen, hadt den Admiraal *Schryver* deswegens een Plan gemaakt, 't welk door zyne *Doorl. Hoogheit* den Prins *Erf-Stadthouder* goedgekeurd was, en in 't kort ter uitvoer stond gebraght te werden.

De Lieutenant Admiraal van *Zeeland*, de Heer *Imans*, hadt den 24. dezer Sessie genomen in 't Ed. Mogende Collegie ter Admiraliteit te *Middelburg*, om te fungeren als Raad, met den zelven Rang, Qualiteit, Voorrechten, Digniteiten en Beneficien, als alle andere Raden ter Admiraliteit, gelyk in vorige *Stadthouderlyke* Regeringen gebruikelyk, en zedert in ongebruik geraakt was. Van daar afzeilende, Landenwe te *Leeuwaarden*.

In ons laatst voorgaande *Deel*, *pag.* 150 gezien hebbende, den Opstand verwekkende Optocht van eenige wrevelmoedige personen, en hoedanig gestuit, mitsgaders wat straffe eenige van dezelve ondergaan hadden, zagenwe onder d'Aanvoerders eenen *Jacob Sybes*, die zedert de vlucht hadde genomen en achterhaalt zynde, was den 18. dezer ter Stede voornoemd Onthoofd, en dus ontfing 't Loon van zyne Muiteryen. Voorts, was alles in die Provintie in Ruste, en de Gemene-Lands Middelen wierden by *Collecte* ingevordert.

Komende in onze Provintie; zo was 't den 1. dezer, dat de Heer *Calkoen*, welke ruim een jaar geleden benoemd was, om als Minister Plenipotentiaris wegens dezen Staat, aan 't Hof van den Koning van *Polen*, als Keurvorst van *Saxen*, te gaan resideren, van Haar *Hoog Mogende* zyne Instructie ontfing en vervolgens afscheid nam, en zedert de Reis aangenomen hadde.

In deze Maand hadde Haar *Groot Mogende* eene *Ordonnantie* doen Publiceren, rakende den Impost op de *Gedrukte Papieren*, zynde van dato den 14. *Maart*, en bestaande hoofdzakelyk:

I. AAn den Gaarder of Collecteur zal van ieder Courant, Gazette, Post- of nieuwe Tydingen, mitsgaders van alle Blaadjes en Boekjes, die, 't zy maandelyks of wekelyks, of ook op eenige dagen in de week, of by wat voor verdeling van tyd 't ook wezen mocht, voortaan, (te beginnen met den eersten *Mey* 1750) 't zy in de Nederlandsche of uitheemsche Talen zullen uitkomen, voor zo verre 't drukken en de Commercie daar van niet is verboden, betaald moeten worden, te weten, van de gene die in deze Provintie zyn gedukt, van elk half Vel, 't zy met groter of kleinder Letter, 't zy vol of alleen voor een gedeelte gedrukt, een Penning, en zo van meerder quantiteit tot twee Vellen incluis na advenant door den Drukker die dezelve uitleverd; en van die, dewelke van buiten om te venten om Geld of Gelds waarde

de uit te geven zouden mogen worden ingebraght, 't dubbeld van 't gene hier boven is geordonneert. 1750. April.

II. Van de betalinge van dezen Impost zal volgens 't gene bevorens op 't Vertoog van Rector en Gedeputeerden van d'Universiteit te *Leiden* is vastgestelt, vry zyn 't gene in de Latynsche, Grieksche of Hebreeuwsche Taal zal wezen gedrukt, en verder alleen de Couranten, Gazetten Post- en nieuwe Tydingen, buiten deze Provintie gedrukt, die verzonden worden aan die genen die dezelve niet wederom aan Particulieren debiteren, verhuren of verkopen.

III. Voorts, zal een ieder van alle 't geen by dezen Impost volgens 't eerste Articul dezer Ordonnantie subject komt te drukken, of van buiten t'ontfangen om te verkopen, te debiteren of te verzenden, alvorens 't zelve af te te leveren, te verzenden, of op eenigerlei wyze uit zyn Drukkery of Winkel te mogen laten gaan in 't geheel of ten dele, aan den Gaarder of Collecteur van dezen Impost, gesteld in de plaats daar hy woond, brengen en vertonen een Exemplaar van 't gene hy gedrukt of van buiten ontfangen heeft, en opregtelyk en na waarheit opgeven 't juiste getal der Exemplaren die hy gedrukt of van buiten ontfangen heeft, en na de grootte der Bladen, 't zy gehele of halve Vellen, voor ieder Exemplaar betalen den Impost hier voor Articul I. gemeld.

IV. En zal vervolgens niemant ietwes, dat dezen Impost is subject, mogen drukken, verkopen of spargeren, ten zy de ware naam van Stadt of Plaats, waar 't gedrukt is, en van den Drukker die 't zelve gedrukt heeft, daar onder gevonden word, op pœne dat het gene, dat zonder de ware naam van den Drukker en van de plaats daar 't gedrukt is daar onder gevonden werd, telkens verbeuren een boette van *vier honderd* Guldens, enz.

d'Overige *zes* Articulen concerneren de wyze der Betalinge en de plicht van den Collecteur.

In ons vorige *Deel*, *pag.* 235 gebraght hebbende 't REGLEMENT van Procederen omtrent de Questien in 't Frauderen der Gemene-Lands Middelen, zo hadde Haar *Groot Mogende*, tot élucidatie van eenige Articulen deswegens laten doen, de volgende

PUBLICATIE:

DE STATEN VAN HOLLAND EN WESTVRIESLAND, allen den genen die dezen zullen zien ofte horen lezen, salut: Doen te weten; Dat Wy na voorgaande deliberatie hebben goedgevonden en verstaan d'Articulen XIV en XLIX van 't Reglement op de manier van procederen in de zaken de gemene Middelen betreffende den 23. *Augusty* 1749 by Ons gearresteert, t'altereren en dezelve te dresseren in maniere hier na volgende.

Articul XIV. van 't Reglement waar na in zaken de gemene Middelen betreffende, zo voor de Gecommitteerde Raden, als voor Schepenen Commissarissen als gecommitteerde Rechters, van nu voortaan zal werden geprocedeert.

1750. April.

De zaken op de voorsz. hier vorengestelde termynen behoorlyk voldongen zynde, zo zullen de respective Advocaten en Procureurs binnen acht dagen daar na wisselen van alle hare Stukken en Munimenten, waar toe 't zelve is dienende; en 't zelve gedaan zynde, de zake op den eersten Rechtdag daar aan volgende mondeling deduceren, *ten ware* men elkanders Getuigen wilde doen horen, 't welke als dan binnen den tyd van acht dagen zal moeten geschieden, en indien zy zich van *dezelve responsiven* willen bedienen, zullen zy zulks moeten doen by ampliatie van productie binnen den tyd van acht dagen, *en daar nevens tot reproche van de Getuigen of tot wederlegginge van 't geen by dezelve zal zyn gedeponeert, doch verders of anders niet, te gelyk mogen overleggen zodanige nadere Bescheiden als zy te rade zullen worden, behoudens, dat indien dezelve nadere Bescheiden in verklaringen bestaan, 't aan de Wederparty zal vry staan die Getuigen mede te horen, en der zelver responsiven met het gene by daar by tot reproche van dezelve Getuigen zal willen voegen by ampliatie van productie binnen acht dagen daar na ten processe mogen overleggen, zonder dat verder aan d'eene of andere zyde eenige Getuigen gehoord of eenige ampliatie van productie gedaan of geadmitteert zal mogen werden.* En in cas een van de Partyen weigerig mochte blyven te wisselen van Inventaris en Stukken, zo zal de Wederpartye geadmitteert worden te pleiten, en deszelfs Stukken over te leveren, ten einde daar op recht werde gedaan; waar na by de voorschreve Commissarissen, zo ras doenlyk, en wel zo spoedig, dat binnen den tyd van twee, immers en in allen gevallen ten langsten binnen drie maanden, na d'eerste dagvaarding te rekenen, zodanige zake door haar geheel moge zyn getermineert, in dezelve zake zal worden recht gedaan, zodanig zy lieden volgens de respective zo generale als particuliere Ordonnantien, mitsgaders 't generaal Placaat op den opheve van de gemene Middelen geëmaneert of zodanige andere Wet of Placaat als waar uit zal worden geageert, bevinden zullen te behoren, ten ware om de volumineusheit der zake niet doenlyk mochte werden gevonden om dezelve binnen den voorschreven tyd te termineren, in welken gevallen Schepenen Commissarissen voornoemt gehouden zullen zyn aan Onze Gecommitteerde Raden van 't Quartier waar onder gehoren kennisse te geven; ten welken einde Schepenen Commissarissen in ieder week zo veel dagen tot horen van Pleidojen moeten vaceren, als d'expeditie en afdoening der zaken binnen de hier voorgestelde tyd zal komen te vereisschen, zonder zich daar van op eenigerlei pretext te mogen excuseren, of de Pleidojen te dilajeren of verschuiven.

ART. XLIX.

De zaken in voegen voorschreve voor de Gecommitteerde Raden voldongen, en in dezelve gewisselt zynde van Inventaris en Stukken, zal zonder eenig dilay mede op den achtsten dag daar na mondeling worden gededuceert en bepleit, *ten ware men elkanders Getuigen wilde doen horen, 't welk als dan binnen den tyd van acht dagen zal moeten geschieden, en indien zy zich van dezelve responsiven willen bedienen, zullen zy zulks moeten doen by ampliatie van productie binnen den tyd van acht dagen, en daar nevens tot reproche van de Getuigen of tot wederlegginge van 't geen by dezelve zal zyn gedeponeert, doch verder of anders*

ders niets, te gelyk mogen overleggen zodanige Bescheiden als zy te rade zullen werden, behoudens, dat indien dezelve nadere Bescheiden in verklaringen bestaan, aan de Wederparty zal vry staan die Getuigen mede te horen, en der zelver responsiven met het gene by daar by tot reproche van dezelve Getuigen zal willen voegen, by ampliatie van productie binnen acht dagen daar na ten processe mogen overleggen, zonder verder aan d'eene of andere zyde eenige Getuigen gehoord of eenige ampliatie van productie gedaan of geadmitteert zal mogen werden. En in cas een van de Partyen weigerig mochte blyven te wisselen van Inventaris en Stukken, zo zal de Wederpartye geadmitteert worden te pleiten, en deszelfs Stukken over te leveren, ten einde daar op recht werde gedaan; waar na by de Gecommitteerde Raden mede uiterlyk binnen drie maanden na den eersten Rechtdag, die in de zaak gehouden is, recht gedaan zal werden, zo als bevonden zal werden te behoren, volgens 't voorschreve generale Placaat, en generale en particuliere Ordonnantien, of andere Wet of Placaat, waar uit word geageert; en in cas d'Advocaat of Advocaten van een der litigerende Partyen op den dag als voren tot de Pleidojen gefixeert niet gereed mochten komen, zal den Advocaat van de Wederpartye, des onaangezien, tot het doen der pleidojen alleen werden geadmitteert, mitsgaders by de Gecommitteerde Raden werden recht gedaan op de Stukken dien ten zelven dage zullen moeten werden overgegeven, ten ware den Advocaat of Procureur door een onverwacht toeval of andere wettige reden konde doen blyken van zyn wettig belet. En is cas d'Advocaten van de beide litigerende Partyen op den gestelden dag tot de pleidoje niet gereed mochte komen, zo zullen des onaangezien, de wederzydsche Stukken ten zelven dage moeten werden overgeleverd aan de Gecommitteerde Raden, en daar op by dezelve werden recht gedaan. En op dat niemant hier van eenige ignorantie zal konnen pretenderen, gelasten Wy dat deze alom zal werde gepubliceert en geaffigeert ter plaatze daar men gewoon is publicatie en affixie te doen. 1750. *April.*

Aldus gedaan in *'s Gravenhage*, onder 't klein Zegel van den Lande, den 10. *April* 1750.

(*Onderstond:*)

Ter Ordonnantie van de Staten.

(*Was getekend:*)

C. Boey.

Met relatie tot d'afschaffing der Tappers Impost op de Bieren, was 't volgende gepubliceert:

De Staten van Holland en Westvriesland, allen den genen die deze zullen zien of horen lezen, salut: Doen te weten; Dat Wy, aan Onze goede Ingezetenen alle mogelyke faciliteit en soulaas willende toebrengen, na voorgaande deliberatie hebben goedgevonden en verstaan, den Tap-

1750. *April.* Tappers Impost op de Bieren binnen deze Provintie gebrouwen te mortificeeren.
En op dat niemant hier van eenige ignorantie zal konnen pretenderen, gelasten Wy dat deze alom zal werden gepubliceert en geaffigeert ter plaatze daar men gewoon is publicatie en affixie te doen.

Aldus gedaan in *'sGravenhage* onder 't klein Zegel van den Lande, den 16. *April* 1750.

(*Onderstond:*)

Ter Ordonnantie van de Staten.

(*Was getekend:*)

C. Boey.

Zedert hadden Haar *Groot Mogende* by Publicatie desaangaande doen declareren:

„ Dat door 't afschaffen van de Tappers Impost op de binnen gebrouwen Bieren, alle de Poincten en Articulen in d'Ordonnantie „ op de binnen gebrouwe Bieren gebraght, om de Tappers en klein „ Bierverkopers van den anderen t'onderscheiden, en onder anderen „ 't gene in 't zes en dertigste Articul, buiten den Eed aldaar gemeld, „ is gestatueert, van geen effect of werkinge konnen wezen".

't Was den 11. dezes, 's avonds tusschen 9 en 10 uuren dat onzen *Doorluchtigen Erf-Stadthouder* en Prins uit *'s Hage* na *Delft* reed en van daar met een Binnen-Jacht na *Delfshaven*, en vervolgens met een Buiten-Jacht na den *Ouden-Bosch*, om zich na *Bergen-op-den-Zoom* te begeven, alwaar dien Vorst den 12. 's namiddags omtrent 4 uuren, onder 't losbranden van 't Canon arriveerde: Zynde verzeld door de Heren Generaal Baron van *Burmania* en den Adjudant Generaal, de Heer *Rouse*; zyne *Hoogheit* arriveerde langs de *Woutsche Poort*, rydende door de *Lange Koornmarkt*- en *Woutsche-straten* na 't Gouvernement, staande de Regimenten van den Generaal-Major *Smissaard* en Collonel *Du Vergé* in twee ryen geschaard, marscherende vervolgens dezelve Regimenten en 't Corps Mineurs voorby zyne *Hoogheit*, toonde zeer voldaan over dezelve te wezen, ontfangende daar na de Complimenten van 't Guarnizoen, Magistraat, Kerkenraad, en andere Lieden van Distinctie: Immediaat ging zyne *Hoogheit* te Voet, verzeld van den Generaal *Prætorius*, Generaal-Major *Steward* en andere Heren van Distinctie, de Ruïnes bezichtigen, tonende zeer aangedaan over dezelve te wezen: De toevloed van groot en klein was onbeschryffelyk, en de tranen van welmenende menigvuldig, roepende ieder, *Dat den Hemel zyne Hoogheit met Heil beklede, die hare Puinen quam aanschouwen!*

Den

Den 13. 's morgens te paard, bezichtende de Fortificatien, Linien en de Forten van die Stadt, en zach 's avonds een Vuurwerk affteken door eenige Heren Officieren van 't Guarnizoen gemaakt. 1750. Mey.

Den 14. vertrok dien Vorst na *Lillo*, vindende aldaar een *Hof-koets* van zyne Koninglyke Hoogheit Prins *Karel van Lotthariñgen*, mitsgaders een Detachement *Keizerlyke* Husfaren, waar mede die Vorst *in cognito* door *Antwerpen* na d'Abdye van *St. Bernardus* op de *Schelde* reed, en omtrent 10 uuren 's morgens aanquam; verzeld door den opgemelden Generaal *Burmania*, den Generaal *Prætorius*, Gouverneur van *Bergen-op-den-Zoom*, en deszelfs Adjudant Baron *Tuyl van Serooskerken*. Kort daar na, quam de Hooggemelde Prins *Karel* insgelyks in de voornoemde Abdye, verzeld van den eersten Minister Marquis *di Botta d'Adorneo*, de Graven van *Vitrimont* en *Stampa*, Adjudanten van zyne Koningl. Hoogheit, en den Heer *Willem van Haren*, Gedeputeerde wegens de *Staten Generaal* te *Brussel*. De twee Vorsten omhelsden elkander met tekenen van d'uiterste Vriendschap, en betuigden wederzyds hun genoegen over elkanders Ontmoeting, waar na hunne Koninglyke en Doorl. Hoogheden een afzonderlyk mondgesprek hielden over de zaken, die aanleiding tot hunne Zamenkomst gegeven hadden. Na dat het gemelde mondgesprek, zo als ook een Conferentie met den Marquis *di Botta*, geëindigt was, hielden de twee Prinssen nevens de Heren van hun gevolg 't middagmaal aan een Tafel van negen Borden. Ten 4 uuren nademiddag omhelsden hunne Koningl. en Doorl. Hoogheden elkander andermaal op een tedere wyze, en de Prins *Erf-Stadthouder* keerde na *Bergen-op-den-Zoom*, en de Prins Gouverneur-Generaal na *Brussel*.

't Mond-gesprek was tot volkomen genoegen der twee Prinssen geschied, en byna zonder dat 'er iemant van wist, om welke redenen men zulks, zo veel mogelyk was, geheim gehouden, en den juisten dag tot dat Mondgesprek bepaalt, verzwegen hadde. In d'Abdye wist men zelfs daar niet van, weshalven den Abt en zyne Monnikken niet weinig verwondert ende verbaast waren, toen zy zo onverwacht dat Doorluchtig Gezelschap by hen zagen inkomen.

't Was den 17. dat zyne *Doorluchtige Hoogheit*, onzen *Hoog-Beminde* Prins, omtrent ten 12 uuren 's middags tot innerlyke Blydschap van zyne Liefhebbers, in een volmaakte Welstand uit *Bergen* voornoemd in *'s Hage* arriveerde.

Zyne Majesteit, de Koning van *Groot-Brittannien*, den 27. dezer, 's morgens tusschen 5 en 6 uuren van *Londen* vertrokken zynde, arriveerde ten 1 uur nademiddag te *Harwich*. De tegen Wind noodzaakte

 zyne

1750. *April.* zyne Majesteit 't overige van den dag en den volgende nacht aldaar te blyven, doch den 28. 's morgens vertrok Dezelve van daar na *Alsborough*, daar de Jachten en 't Esquader 't Anker uitwierpen, en de Wind ten 5 uuren 's avonds gunstig wordende, ging de Koning Scheep, en quam in minder dan 23 uuren, namentlyk ten half 4 uuren, te *Helvoetsluis*, alwaar zyne Majesteit aan Land stapte, en ten eersten (nadien over al de Stations Ruiterye geplaatst waren tot Escorte) over den *Briel*, *Maassluis*, *Vlaardingen*, *Schiedam*, *Delfshaven*, *Rotterdam*, en *Gouda* na *Bodegraven* reed, daar Dezelve 's avonds ten half 10 uuren aanquam, en in een Herberg overnachte. Den 30. vroeg van daar vertrekkende quam ten half 8 uuren door *Utrecht*, en vervolgens in eene goede Welstand te *Hanover*.

Hier voren *pag.* 176 gezien hebbende de *Carga* van vier *Oostindische* Retourschepen, waren dezelve successivelyk in deze Maand in hunne Havens gearriveert.

Noch waren in deze Maand gearriveerd *d'Oostindische* Retourschepen *de Prinses* van *Orange* en *Hartekamp* van *Batavia*, d'eerste voor *Amsterdam* en de laatste voor de Kamer *Hoorn*.

BYZONDERHEDEN.

IN 't Mark-Graaflyk-Anspachse Stadje *Feuchtwang* is onlangs eene Weduwe in den ouderdom van 90 Jaren overleden, dewelke aan Nakomelingen van haar gezien heeft 229 Personen; een van haar Dochters kon zelfs 102 Nakomelingen tellen. *Zeldzaam!*

Nopens een wonderlyk Vurig Lucht-Verschynzel, den 12. dezer, 's avonds tusschen 9 en half 10 uuren, te *Hamburg* gezien, schreef men 't volgende:

„ 't Quam by een benevelde Lucht uit het *Zuid-Oosten* op, hebbende de gedaante van een ronden bal of kogel, en in zyn omtrek de „ schynbare grootte van de Maan. In den beginne hadt die bal een „ bleke Coleur gelyk de Maan, doch omtrent een halve minuut daaraan was dezelve in een vurige rode Coleur verandert, wanneer „ een ontelbare menigte vonken daar uit schenen te vallen, zulks „ men meende, dat die vuurbol zoude bersten, maar dezelve schoot „ vervolgens met een verbazende snelheit na 't Noord-westen, en „ verdween aldaar.

Ook hadt men te *Parys* verscheide malen op klaren dag een *Heldere Sterre* gezien, doch d'Astronomisten verzekerde, dat het de planeet *Venus*, en dus niets ongemeens was.

Nopens 't schoonste *Lente*-Weer, waren in 't midden der gepasseerde Maand, in verscheide Gedeeltens van *Vrankryk*, de Velden zo Groen,

Groen, als men zoude konnen wenschen. Insgelyks hadt men zulks in ons *Vaderland* gezien; invoegen dat op verscheide plaatzen den 20. dito de Melk-beesten in de Wyden liepen. 1750. *April.*

Nopens eene zeldzame Werping, schreef men den 27. dezer van *Bisschops-Cleeve*, niet verre van *Cheltonbam*, in *Engeland*, dat aldaar een week te voren, een *Ooy* of Wyfke van een *Schaap* daar 5 Lammeren geworpen hadde; doch 't zeldzaamste was, dat dezelve *Ooy* voorleden Jaar insgelyks 5, en 't vorige Jaar 4, en dus 14 Lammeren in drie Jaren geworpen hadde, en onder dezelve niet een mismaakt ofte gestorven zy; maar alle, zonder onderscheid, zo kloek en zo sterk, als of ze ieder maar alleen teffens geworpen waren.

Aangaande de noch slaande en rechtveerdige Tuchtigende Roede in de sterfte van 't *Rund-Vée*, was 't in *Gelderland* wat gebeterd. In *Holland* Woede dezelve noch, en op zommige plaatzen geweldiger dan voorheen. In d'andere Provintien, bleef het in den Ouden Staat; doch in *Over-Yssel* en om *Kampen* scheen dezelve te Verminderen.



M E Y.

DE *Noordsche* Zaken noch in dezelve *Crisis* staande, daarwe dezelve op *pag.* 219 gelaten hadden, zettenwe ons wederom neder in 't *Russische* Keizerryk.

RUSLAND.

EENIGEN tyd geleden, was de Heer *Gourofsky*, Edelman der Kamer des Konings van *Polen*, Keurvorst van *Saxen*, te *Petersburg* gearriveert, dewelke kort na zynen aankomst te kennen gaf, „ dat hy belast was om zekere Negotiatie te beginnen ten opzichte „ van de Rechten, die de Marschalk van *Saxen* pretendeerde op 't „ Hertochdom *Courland* te hebben". Naulyks hadt hy zulks aan den Opper-Cancelier Graaf van *Bestuchef* bekend gemaakt, of deze gaf hem ten antwoord: „ Dat men aan dit Hof de hoogste agting en con- „ sideratie voor den Marschalk Graaf van *Saxen* hadt, en dat men 't „ zich altoos voor een groot vermaak zou rekenen denzelven by alle „ gelegenheden overtuigende blyken daar van te geven; doch dat, „ wat aanbelangde de Zaken van *Courland*, deze voor het tegenwoor- „ dige daar toe gene gelegenheit verschaften, en dat 'er grote rede „ was te twyffelen of 't vervolg van tyd dien aangaande wel gunsti-

„ ger

1750. Mey. „ ger wezen zou enz.". Eenigen tyd daar na gaf men aan dien Heer op nieu te verstaan:

„ Dat, als hy wyders zyn verblyf alhier houden, en zulks met ge-„ noegen zo van hem zelfs als van andere doen wilde, hy voorzichtig „ zyn moest om verder van de *gepretendeerde* Rechten van den Mar-„ schalk Graaf van *Saxen* op *Courland* geen 't minste gewag te maken; „ want dat d'omstandigheden zulks niet toelieten enz.".

Nadien nu de Heer *Gourofsky* deze Waarschouwing niet na behoren in agt genomen heeft, is zulks van dit gevolg geweest, dat dezelve den 11. passato by den Graaf van *Bestucbef* ontboden, en hem in tegenwoordigheit van den Heer *Funcb*, die met de Zaken des Konings van *Polen* by dat Hof belast is, by Geschrift bekend gemaakt wierd:

„ Dat zyne tegenwoordigheit alhier van geen 't minste nut wezen „ konde; dat derhalven de Keizerin raadzaam oordeelde, dat hy een „ einde van zyn verblyf alhier maakte, en zich binnen den tyd van drie „ dagen buiten Hare Keizerlyke Majesteits Residentie en binnen den „ tyd van twaalf dagen buiten de Landen van dit Keizerryk bevinden „ wilde".

Wyders maakte de Graaf van *Bestucbef* aan den Heer *Funcb* de Redenen bekend, waar op die Insinuatie gegrond was, *met uitdrukkelyke byvoeging*, „ dat de Keizerin begeerd hadt, dat de zo even genoem-„ de Bekendmaking in 't byzyn van den zelven Heer *Funcb* geschieden „ zou, niet alleen, om dat de voorn. Heer *Gourofsky* de Waardig-„ heit van Edelman van zyne Poolsche Majesteits Kamer bekleedde, „ maar ook ten einde hy Heer *Funcb* den hooggemelden Koning na-„ rigt geven konde van de wettige Beweegredenen, die Haar Keizer-„ lyke Majesteit tot het doen van de voornoemde Insinuatie bewogen „ hadden".

Zo dra de Heer *Gourofsky* deze geschreve Bekendmaking gehoord hadt, antwoordde hy; „ dat hy met des te meer naukeurigheit zich „ daar na gedragen zou, om dat hy zelfs eenige dagen geleden 't be-„ sluit genomen hadt om dit Land te verlaten".

Ingevolge van welke dien Heer den 14. 's ochtends vroeg van daar vertrok, vergezelschapt van een Onder-Officier aan wien bevel gegeven was, „ om zo lang by den zelven te blyven tot dat hy aan d'an-„ dere zyde der Grenzen van *Courland* zou gekomen zyn", als wanneer hem door dien Officier nochmaals een Waarschouwing moest worden gedaan, „ om in 't vervolg zorg te dragen van niet weder op 't „ Grondgebied van dat Ryk te komen". Als zekerlyk geschied zal zyn. Uit welke Præliminaire niet veel goeds voor dien Marschalk en Graaf, in zyne *gesustineerde* rechten op *Courland*, zie *Nederl. Gedenb.* van den jare 1748, II. *Deel*, *pag.* 277, te verwachten is.

Wan-

Wanneer de Generaal van *Arnimb*, Minister Plenipotentiaris des Konings van *Polen*, Keurvorst van *Saxen*, den 5. dezer zyne publicque Audientien by de Keizerin als ook by den Groot-Vorst en de Groot-Vorstin gehadt heeft, is Hare Keizerlyke Majesteit op de volgende wyze door den zelven in de *Hoogduitsche* Taal aangesproken: 1750. Mey.

ALLERDOORLUCHTIGSTE EN MAGTIGSTE KEIZERIN, ZEER GUNSTRYKE DAME,

VErmits de zeer uitstekende Achting en d'onveranderlyke Vriendschap, waar van zyne Majesteit den Koning van *Polen*, myn Genadigste Meester, omtrent Uwe Keizerlyke Majesteit in alle oprechtigheit zyn werk maakt, aan Dezelve zedert lange tyd bekend zyn, zal Uwe Keizerlyke Majesteit zonder twyffel als een uitwerking van die geneigtheit aanzien, dat zyne Majesteit my bevel gegeven heeft, om ten allen tyde en in alle gelegenheden de sterkste Verzekeringen dien aangaande by Uwe Keizerlyke Majesteit te vernieuwen, en myne zorgen te besteden om de Vriendschap en goede Verstandhouding tusschen de beide Staten en hunne respective Onderdanen, als zynde op 't wederzyds Belang der beide Mogendheden en op de Tractaten, die tusschen hen in wezen zyn, gegrondvest, meer en meer t'onderhouden en te versterken. De Brief van Credentie, die ik d'Eere heb met het diepste Respect aan Uwe Keizerlyke Majesteit te presenteren, zal aan Dezelve een Bevestiging geven van de Gevoelens, waar mede de Koning ten dezen opzichte is aangedaan.

De Wil en de Bevelen van den Koning, mynen Meester, zullen van mynen kant met des meer vreugde en iever ter uitvoer gebraght worden, hoe meer ik, behalven de verplichting, die my door 't werk van myn Ministerie word opgelegt, altoos door myne natuurlyke neiging zo wel als door myne byzondere genegenheit en gevoelens, die in my zyn, daar toe zal worden aangespoord.

Ik zal my oneindig gelukkig achten, indien ik door mynen onvermoeiden iever en myne benaarstiging iets kan toebrengen om de Banden der gelukkige Vriendschap, die tusschen de beide Natien stand heeft, nauwer te vereenigen, en indien ik door myne eerbiedige oplettendheit en myne hoge achting voor Uwe Keizerlyke Majesteit Derzelver goedkeuring verdienen, en na 't onwaardeerbaar Voordeel van uwe Keizerlyke Goedgunstigheden haken moge: Alle myne zorgen zullen daar heen strekken, om by Uwe Keizerlyke Majesteit dezelve waardig te schynen.

Op deze Harangue gaf d'Opper-Cancelier Graaf van *Bestucbef* uit naam van de Keizerin in de *Russische* Taal 't volgende Antwoord:

't Is met de volmaakste overtuiging, dat Hare Keizerlyke Majesteit de nieuwe Verzekering van Vriendschap, welke zyne Majesteit de Koning van *Polen* aan Dezelve geeft, aanneemd: Hare Keizerlyke Majesteit zal altoos bereidwillig zyn om dezelve met evengelyke Gevoelens te beantwoorden. Voor 't overige verzekerd Hare Majesteit den Heer Minister Plenipotentiaris van Hare hoge Gunst.

1750. Mey.

d'Aanspraak aan den Groot-Vorst, was als volgd.

DOORLUCHTIGSTE VORST EN GUNSTRYKE HEER,

Zyne Majesteit de Koning van *Polen*, Myn Doorluchtige Meester, wil gene gelegenheit laten voorby slippen, om aan Uwe Keizerlyke Hoogheit de sentimenten van zyne achting en zyne byzondere Vriendschap te herhalen. Derhalven heeft Dezelve my belast om dieswegens aan Dezelve nieuwe Verzekeringen te geven, en by deze oprechte geneigtheit de kragtigste betuigingen te voegen van 't Belang, 't welk zyne Majesteit altoos stellen zal in alles, 't geen tot vergenoeging van Uwe Keizerlyke Hoogheit strekken kan: Na dat ik my dan van d'ordres, die my door zyne Majesteit gegeven zyn, met de grootste iever gequeten heb, zal 'er niets voor my overblyven te verlangen, als dat ik door myn gedrag myne eerbiedige gevoelens en myne Hoogachting voor Uwe Keizerlyke Hoogheit en voor deszelfs grote Hoedanigheden verdienen mag, dat dezelve my met zyne Gunst en Protectie vereere.

De Kamerheer Graaf van *Golofkin* gaf uit naam van dezen Vorst in de *Fransche* Taal tot Antwoord:

MONSEIGNEUR de GROOTVORST ziet met vermaak, dat de Waardigheit van Plenipotentiaris van zyne Majesteit den Koning van *Polen* by dit Hof door een zo waardige Minister bekleed word, en houd zich vereerd met de verpligtendste Verzekeringen, die dezelve uit naam van den Koning zynen Meester komt te geven aan zyne Keizerlyke Hoogheit, dewelke in alle gelegenheden, die bequaam zullen wezen om zyne Majesteit van deszelfs volmaakte erkentenis en aankleving t'overtuigen, dezelve zal gade slaan.

d'Aanspraak aan Madame de Groot-Vorstin was als volgd:

DOORLUCHTIGSTE PRINSES EN ZEER GUNSTRYKE DAME,

BY myn vertrek, om myn Ministerie by dit Hof te komen waarnemen, wierd my door den Koning, mynen Meester, op een byzondere wyze gerecommandeert, om de Verzekeringen van Deszelfs Vriendschap voor Uwe Keizerlyke Hoogheit, en van Deszelfs overgrote achting voor d'uitstekende Hoedanigheden, die in de Persoon van Uwe Keizerlyke Hoogheit gevonden worden, in de nadrukkelykste Bewoordingen te vernieuwen. 't Behage Uwe Keizerlyke Hoogheit my te vergunnen, dat ik aan Dezelve betuiging doe van de Vreugde, die ik gevoel wegens de gelukkige omstandigheit, in dewelke ik by 't volbrengen der ordres van zyne Majesteit aan myn schuldige plicht en diep respect afleggen, en my zeer onderdanigst in Hare Gunst recommanderen kan.

Hier op zeide de Heer *Soltikow*, Edelman der Kamer van die Vorstin: Alschoon Mevrouw de Groot-Vorstin aan de gevoelens van Vriendschap, waar mede zyne Majesteit de Koning van *Polen* Dezelve vereerd, niet twyffelen

felen kan, ontfangt echter Hare Keizerlyke Hoogheit met geen minder genoegen als erkentenis de herhaalde Betuigingen, die zyne Majesteit daar van door zyne Ministers by dit Hof van Dezelve doed geven. Hare Keizerlyke Hoogheit houd zich verzekerd, dat de Heer Minister Plenipotentiaris den Koning zyn Meester van de Gevoelens, waar van Hare Keizerlyke Hoogheit den zelven verzekering geeft, wel verwittigen, en Hare volmaakte erkentenis voor d'Eer van zyne Majesteits achting aan denzelven betuigen zal. 1750. *Mey.*

Uit *Zweden* noch *Deenmarken* niets byzonders te melden vindende, zo dalenwe af na 't *Duitsche* Keizerryk.

ZYNE Keizerlyke Majesteit hadde de Slaven, hier voren *pag.* 228, alle in 't nieu doen kleden en aan ieder *negen* Ducaten geschonken, om na hun Vaderland te konnen keren. DUITSCHLAND.

Komende te *Regensburg*; zo wierd 't merkwaardige *Conclusum* van 't *Protestantsche* Corps, den 13. dezer, aangaande de *Hohenlohische* Religie-Grieven (in 't laatst voorgaande *Deel*, *pag.* 99) den 21. dito door den Keur-Saxischen Directoriaal Gezant ter Dictature gebraght, ingevolge van 't zelve zal 't Protestantsche Kreitz *Directorium* verzocht worden, om de Militaire Executie door 't hoge Keizerlyke Commissorium van den 13. *September* 1748 aan 't zelve tegen den *Rooms* Catholyken Vorst van *Hohenlohe-Waldenburg* in 't werk te stellen, doch voor eerst een locaal onderzoek door deszelfs Ministers tenteren; zullende, indien eenige *Catholyke* Ryks-Vorsten met dien van *Hohenlohe-Waldenburg* zich daar tegens met geweld wilde aankanten, 't voorsz. Directorium, wanneer 't gerequireerd en nodig bevonden wierd, door de *Protestantsche* Keurvorsten en verdere Standen gewapenderhand in deszelfs, op de Rykswetten en 't voorschreve *Commissorium* gegronde Procedures, geassisteert en 't Graaflyke *Hohenlosche* Huis in zyn gerechte zaak kragtdadig werden gesouteneert: Den 25. hadt het gemelde *Protestantsche* Corps vastgesteld, om zyne Keizerlyke Majesteit van die cordate Besluiten per Missive t'informeren, en aan derzelver Ryks-Vaderlyk Oordeel onderdanigst voor te stellen, „ wat gevaarlyken keer de zaken van 't „ *Roomsche* Ryk eindelyk zouden nemen, indien de noch dagelyks „ aangroejende Religie-Grieven der *Protestanten* door de hoge Kei-„ zerlyke Autoriteit niet dadelyk geremedieerd wierden ".

Dat *Protestantsche* Corps twee Expressens van den Markgraaf van *Anspach* ontfangen hebbende, was daar op den 30. buiten gewoon vergadert, waar op de Baron van *Rothkirch*, Bareutsche Gezant, terstond tot een reis na *Anspach* gecommitteert wierd, nademaal 't voorschreve Corps den 27. door den *Anspachsen* Minister reets was geinformeerd: „ Dat zyn Principaal, zo wel als de Markgraaf van *Bareuth* d'opge-„ drage Executie tegens de Vorst van *Hohenlohe-Schillingsfurst* wegens

 de

1750. Mey.

„ de bewuste Religie-Grieven zo dra wilden in 't werk stellen als zy dadelyk zouden ondervonden hebben, dat hunne na de *Waldenburgsche* Landen te zende Commissaris Locales in hare Commissie met geweld belet „ wierden: Nademaal men nu onderrecht is, dat de voornoemde Vorst „ van *Hohenlohe* den aan hem door 't *Protestantsche* Corps tot bekendmaking der genomene cordate resolutien gezondene Secretaris niet „ heeft willen admitteren, schynt die Vorst 't uiterste te willen afwachten, en de machtige Bisschoppen van *Bamberg* en *Wurtzburg*, „ d'eerste in qualiteit als mede uitschryvende Vorst van den *Frankische* „ Kreytz, en d'andere in die van Leen-Heer der Vorstelyke *Hohenlohse* Landen de voorschreve Executie der Mark-Graven van *Anspach* „ en *Bareuth* willen te keer gaan", zo kon 't ligt gebeuren, dat die verdrietige Affaire tot grote verwyderingen in *Duitschland* gelegenheit gaf; 't geenwe zullen moeten afwachten.

Van daar afdalende en komende in een *twede Twist* te *Frankfort*, zo was 't by en om 't begin dezer Maand dat de Hof-raad van den Keizer de Heer van *Barckhausz* een nieu Rescript van zyne Keizerlyke Majesteit, wegens de vergunning van den Opbouw eener *Gereformeerde* Kerk in die Stadt ontfing, met Bevel om den Inhoud daar van aan den Magistraat mede te delen: Hier op deed hy de Leden van de Regering verzoeken een Deputatie aan hem te willen zenden, om van d'Intentien zyner Keizerlyke Majesteit onderrecht te worden: Na dat dan de Magistraat twee Leden uit het midden van hun daar toe had gecommitteert, begaven zy zich by den voornoemden Heer, die hun 't gemelde Rescript voorlas, behelzende:

„ Dat de Keizer met ongenoegen gezien heeft, dat men van tyd „ tot tyd de toestemming om een Kerk ten dienste van de *Gereformeerden* in deze Stadt te bouwen uitgesteld heeft; dat zyne Keizerlyke Majesteit op nieu en absolut ordonneert, dat die Kerk aan hen „ zonder eenige vertraging, onder wat voorwendzel 't ook zyn mocht, „ vergund werde: En dat, indien na deze zo formeel herhaalde Verklaring van dezelfs Begeerte, de Magistraat niet ten spoedigsten en „ zonder eenig verder uitstel daar aan voldoed, zyne Keizerlyke Majesteit by wyze van Executie dezelve daar toe noodzaken, en dus „ een Commissie, die met zyne Keizerlyke Majesteits ordres belast „ zal wezen, herwaarts zenden zal, gelyk dezelve als Opperste Rechter in 't *Roomsche* Ryk de Macht heeft te doen, enz".

Vermits nu de voornoemde Gedeputeerden die Verklaring vervolgens aan de respective Magistraats-Collegien hadden bekend gemaakt, zyn d'Ordres van den Keizer met veel respect by dezelve aangenomen, en zy waren zedert ieverig bezig om t'overwegen, op wat wyze zy zich daar

daar na zouden gedragen, om te beletten, dat d'oude Privilegien van hun Stadt daar door niet gekrenkt mochte werden. 1750. Mey.

Eindelyk zynze tot een Besluit gekomen, die geheel contrariëert aan de gene, welke zy aan zyne Majesteits van *Pruissen*, hier voren *pag.* 154, gedaan hadden; alzo zy in 't laatst dezer Maand, door Gedeputeerden der Magistraat, aan den opgemelden Heer *Barckhausf* deden verklaren: „ Dat niet tegenstaande de Regering vervult was „ met de diepste Hoogachting voor den Keizer, en met de volkomenste geneigdheit, om aan d'Intentien van zyne Keizerlyke Majesteit te voldoen, 't grootste gedeelte der Leden, waar in de Collegien der Magistraat bestonden, echter bleven volharden in de vorige zwarigheden, die zy gemaakt hadden in 't geven van hunne „ toestemming tot het bouwen van een Publicque *Gereformeerde* Kerk „ in deze Stadt, en dat de Regering dierhalven geen ander middel „ overig zach, om die zwarigheden een einde te doen nemen, *dan* „ *door de Zaken dien aangaande op den vorigen voet te laten*". De Heer van *Barckhausf* heeft daar op in de nadruklykste bewoordingen aan de Magistraat voorgehouden, „ 't Gevaar, 't geen in die weigering lag „ opgesloten, en hoe het te duchten stond, dat de Keizer door zulk „ een halsterrigheit vertoornd zoude worden, dewyl zyne Keizerlyke „ Majesteit door een uitwerking van zyn aangeborene Edelmoedigheit tot nu zich wel hadt willen bedienen van middelen van Overreding, in de plaats van zulke middelen, waar toe zyne Waardigheit van Ryks-Opperhoofd hem recht gaf om ten eersten te gebruiken; dat 'er derhalven voor zyne Keizerlyke Majesteit nu niets „ meer overig was, dan gebruik van zyn Gezach te maken, en dat de „ Magistraat van deze Stadt, zich aan de *Militaire* Executie blootstellende, aan niemant anders dan zich zelfs moest wyten de moeijelykheden en den overlast, waar mede diergelyke Uiterstens altoos „ gepaart gaan".

Zie daar eene *Hardhoofdigheit* zonder weerga! een *Keizer* en *Koning* in hunne *Verzoeken*, niet alleen, maar in hunne gegeven *Mandaten*, opendlyk voor de Werelt te leur gestelt ende veracht! Doch vertrouwe dat zyne Keizerlyke en Koninglyke Majesteit van *Pruissen* die aangedane Hoon en Versmading, op zyn tyd, haar wel zullen weten betaalt te zetten. Van daar ons begevende, komenwe in *Hanover*.

Zedert d'aankomst zyner Majesteit van *Groot-Brittannien*, waren aldaar verscheide Ministers gearriveert, als, onder anderen, de Marquis van *Valory* van *Berlin* (zie hier voren *pag.* 230) uit krachte des Bevels van zynen Heer en Meester, om gedurende 't verblyf van zyne *Britsche* Majesteit in dat Keurvorstendom, als Minister van de *Fransche* Kroon te resideren. Vermits aldaar verscheide Negotiatien zyn begon-

1750. gonnen, en zo men zich vleid, tot een gewenscht einde gebragt
Mey. zullen werden, zyn velen, en niet zonder grond, van gedachten, dat die Minister belast is, „ om op alles, 't welk daar op eenige betrek-
„ king heeft, een wakend Oog te houden, en zyne *Allerchristelykste*
„ Majesteit daar van tydig kennis te konnen geven".

Van daar komende te *Bon*, zo waren twee Granadiers, welke, over eenigen tyd de wacht hebbende, eenige Wynen uit de Hof-Kelder en Silverwerk uit de Keurvorstelyke Apartementen gestolen hadden, ter dood verwezen; doch dien Keurvorst hadde dat Vonnis in eene *eeuwige Gevangenis* in het Tuchthuis te *Keizersweert* gemitigeert: Eenige Ministers te kennen gevende, *dat aan diergelyke Personen een Exempel beboorde gestatueerd te worden*, hadde zyne Keurvorstelyke Doorl. geantwoord: *Indien alle, die ons bestelen of verkorten, opgebangen wierden, zou 'er zekerlyk eene grote Reductie moeten voorvallen.* Een fraje Les voor Hovelingen en Beampten.

In passant *Keulen* aandoende; zo waren den 24. dezer weder acht Schepen of grote Vaartuigen met Emigranten uit de Landen van den Markgraaf van *Baden-Durlach* den 25. aldaar aangekomen, en 's ochtends van daar na *Holland* afgezakt, om van daar verders over *Engeland* na *Nieu-Schotland* en d'overige Groot-Brittannische Volk-Plantingen in *America* vervoerd te worden; gelyk zy zedert te *Rotterdam* gearriveert zyn, en op drie *Engelsche* Schepen staan geëmbarqueert te werden.

Dat een Vorst of Staat 't Quaad beteugelt is een alzintze en pryslyke Daad: Maar ook 't slechts by gene Ordonnantien of Placaten laat berusten, doch in effecte ter uitvoering stelt, of zodanige middelen gebruikt, waar door zy in kracht moeten blyven, is 't *Zegel van bekrachtiging* daar op te zetten. Zo was in deze Maand in 't Hertochdom *Gulik* een Edict gepubliceerd, uit kragte van 't welke, „ de Pfar-
„ Heren of Pastoren voortaan op straffe van Sequestratie en Beslag
„ hunner Inkomsten ten opzigte van de Kinderen, welke buiten Echt
„ geteeld zyn, authenticque Extracten uit het Doop-Boek aan den Fis-
„ caal zullen moeten overleveren, om, ware 't mogelyk, door dit
„ middel, en zo dat niet helpen wil, door Geld-Boetens of na bevin-
„ ding van Zaken door zwaardere Kastydingen de meer en meer over-
„ hand nemende Ontucht en Verleidingen van ligtvaardige Vrous-
„ Personen te stuiten". *Prysbaar!*

Van daar opwaarts gaande, komenwe te *Berlin*.

PRUISSEN. D'ACADEMIE der Wetenschappen enz. te *Berlin* ondervonden hebbende, dat de schriftelyke Verhandelingen eeniger Geleerden ter verkryging der Præmie van 't Jaar 1750 aan de vastgestelde Voorwaarden van die Academie niet zyn voldoende, zo heeft dezelve

de

de uitdeling van die Præmie, tot het Jaar 1752 uitgestelt, en wenscht voor 't overige, „ dat het opgegeve Voorwerp met meer vlyt en ac- „ curatesse mocht worden behandeld en de Theorie met de Practycq „ vergeleken, ten einde te betogen en te bewyzen, dat de grootte „ van den wederstand der Lichamen, die zich in 't Water en andere „ vloeibare Stoffen bewegen, zo wel ten aanzien der gedaante als ten „ aanzien der gezwindheit dier Lichamen, dezelve grootte of menig- „ te van wederstand is, als die, dewelke men waarneemt": De nieuwe Verhandelingen over dat Point zullen tot den eersten *January* van 't voorsz. Jaar en niet verder aangenomen worden.

1750. *Mey.*

't Voorwerp door 't zelve Geleerde Genoodschap voor 't Jaar 1752, ter verderen aanmoediging der schone Letteren vastgestelt, bestaat in de volgende Stukken:

I. Dat de *Suevi* en *Vandali*, in de *Vyfde* Eeu 't *Noordelyke* Duischland, om eenige Provintien der Romeinen ten onder te brengen, verlaten hebbende, en door de *Venedos* en *Slavos* in hunne oude Woonplaatzen gesuccedeerd zynde, men den tyd gelieve te determineren, wanneer de Duitschers de zogenoemde *Marken*, tusschen *d'Elf* en *Oder* leggende, als ook de *Nieuwe Mark* en *Pomeren* wederom in bezit genomen hebben.

II. Van waar de Duitsche Colonisten, die men in die Landen plaatste, gekomen, en onder wat voorwaarden dezelve aldaar geplaatst zyn?

III. Wat Maatregelen en Precautien de Duischers in 't werk stelden, om zich tegens de *Venedos*, die ze aldaar zedert langen tyd wonende vonden, te conserveren en dier Volkeren macht te besnoejen?

IV. Bekend zynde, dat de Duitsche Volkeren, die zich in *Gallien*, *Spanjen* en *Italien* vastzetteden, de Talen of spraak der van hun overwonne Natien allengskens hebben aangenomen, hoe 't dan gekomen is, dat de *Wendische* Taal ter contrarie volkomen opgehouden heeft? Wat d'eigendlyke oorzaak van die verschillende gebeurtenis is, en wanneer de *Wendische* Spraak werkelyk opgehouden heeft in die Provintien in gebruik te zyn?

Den Geleerden van alle Natien worden, behalven de Ledematen dier Academie, tot het oplossen dier Vragen genodigt, en den Zegenpraler een *Goude* Medaille ter waarde en zwaarte van 50 Ducaten beloofd. De Verhandelingen moeten voor den 1. *January* des voorschreven Jaars aan den Heer Secretaris *Formey* gezonden en derzelven Auteurs die Verhandelingen met een zekere Spreuk accompagneren, en hun Naam en Woonplaats in een verzegeld Papier daar by voegen.

't Onderwerp van den Prys voor 't Jaar 1751, welkers Verhandeling insgelyks voor den 1. *January* deszelven Jaars moet overgezonden worden,

1750. Mey. den, is als noch de Vrage: *Dat de gevallen van 't goede en quade Geluk onwederſprekelyk van Gods Wille, of ten minſten van deszelfs Toelating afhangende; en 't geen, dat de Menſchen Geluk noemen, niets anders dan een ydele en van alle werklykheit ontblote naam zynde, of dan diergelyke gevallen den Menſch tot het oeffenen van zekere plichten verbinden; waar in de natuur dier plichten beſtaat, en hoe verre dezelve plichten gingen en uitgeſtrekt waren?*

Van daar opgaande na *Dresden.*

SAXEN. ALVORENS ter gemelde Stede komende, gaanwe door *Halle*, alwaar den 17. paſſato, 25 Perſonen van beide Sexen paſſeerden, dewelke uit *Saxenburg*, een klein plaatsje in *Carinthien*, onder den Biſſchop van Saltzburg reſorterende, wegens de *Proteſtantſche* Religie, *met achterlating van hunne Goederen verdreven waren*; hebbende een van hen, met namen *Johan Friederich Gotſchall*, 17 Weken met Yzere Boeyen te *Laubach* gevangen gezeten: Dezelve verzekerden, dat 'er in 't gepaſſeerde Jaar wel 5000 van hunne Geloofs-Genoten uit het *Saltzburgſche* geëmigreerd waren. *'t Rechte Kenteken der ware Belyders!*

De Doctor en Profeſſor *Franke* aldaar, hadt de 68. Continuatie der berichten uit *Tranquebar* in 't licht gegeven; waar uit blykt, dat alleen in 't laatſte half Jaar van 1747 uit het Heidendom 241, en van de *Rooms*-Catholyke Belydenis 69 tot het *Lutherſche* Geloof overgegaan waren; verders zach men daar uit, dat de *Pſalmen Davids* nu voor de tweedemaal te *Tranquebar* in de *Tamuliſche* Spraak gedrukt, en *d'Ordening des Heils* onder de Pers was: *d'Engelſche* Miſſie te *Cudulur* hadt in het voorſz. Jaar 167 Zielen gewonnen, en drie Scholen aangelegt, en was voornemens een Kerk te bouwen, alzo 't Huis der Zendelingen t'eng was.

Zie daar 't onderſcheid tuſſchen een *Roomſch* en een *Evangeliſch* Chriſten, want dat den eenen laakt en verjaagt, bemind en maakt den ander. Van daar komende in de gemelde Keurvorſtelyke Reſidentie-Stadt,

Zo was 't den 21. paſſato, dat de Krygs-Secretaris *Seyfferth* van de Veſting *Sonneſteyn* ter gemelde Stede gebraght zynde, 'sochtends omtrent 10 uuren aan de Kaak op *d'oude Markt* met een Bordje, 't geen voor zyn Borſt hing, en waar op de Woorden ſtonden: *Land-Verrader* enz., te pronk geſtelt, en vervolgens na *Waldheim* gebraght, om 't overige van zyn Leven in het Tugthuis aldaar door te brengen.

De reden van die Straffe en 't arreſteren der voorgemelde Heren, op *pag.* 157, blykt uit het volgende Edict 't welk de Koning hadde doen Publiceeren, luidende:

FREDE-

FREDERICK AUGUSTUS, ENZ. ENZ. ENZ. 1750. Mey.

WY hebben niet dan met het uiterste ongenoegen vernomen, dat verscheide van Onze Onderdanen, ja! zelfs van Onze Amptenaren, zich verstout hebben van ongeoorloofde discoursen, over de zaken van Ons Gouvernement te voeren, en de publicque Regering, 't zy door Geschriften of hatelyke Rapporten in 't binnenste van dit Keurvorstendom verspreid, 't zy door relasen en ongepermitteerde correspondentie, welke zy buiten 's Lands gehouden hebben, te laken, en dus zich met zaken bemoejen die haar gantsch niet aangaan noch tot hun beroep behoren, en daar door occasie aan valsche geruchten geven, welke voor de gene die daar aan geloof slaan schadelyk zyn, en waar door zy 't gedrag van Onze Ministers en de respective Collegien aantasten, tragtende dezelve verdagt te maken, en zelfs, 't zy direct of indirect, Ons te beschuldigen, 't welk is strydende tegens de Godlyke en wereltlyke Wetten.

Na door verscheide blyken daar van overtuigd te zyn, hebben Wy niet konnen nalaten de schuldige te laten arresteren, en een Commissie te benoemen om die zaken t'onderzoeken. Uit het examineren van hunne Papieren, en door hunne eigene bekentenis, is 't gebleken, dat *George Gottlib Seyffertb* verdient heeft voor zyn gehele leven in een Gevangenis opgesloten te worden, na alvorens aan de *Kaak* op de *Markt* gestaan te hebben. Wat aangaat d'overige Gevangenen, zullen arbitralyk gestraft worden. Voorname redenenen hebben Ons genoodzaakt, van aan *Seyffertb* de straffe, in zyne Sententie vermeld, te doen ondergaan, als zynde de principaalste Autheur, van de bovengenoemde zaken, maar aan d'overige hebben Wy Onze genade wel willen betonen, met hunne straffe op te schorten, ten einde dezelve daar door oprechte en betere gevoelens te doen krygen. Verders is noch geresolveerd van in het toekomende, alle diergelyke *Verraderyen*, gestrengelyk te straffen; en om voor te komen dat niemant zich in het toekomende aan diergelyke misdaden schuldig make; zo is Onze wille, dat een ieder zich in het toekomende van ongerymde discoursen, 't zy met de mond of by geschrift, onthoud, en zich myd met de zaken van dit Land en 't Gouvernement, te bemoejen, van verkeerde gevoelens aan 't Volk in te boesemen, en hen tot het blameren van Onze Ministers aan te moedigen, op straffe, dat die gene welke dit Ons Verbod overtreden, in ongenade zullen vervallen. Noch is Onze wille, dat d'Overtreders, die overtuigd zullen worden, van hunne Ampten en Bedieningen zullen versteken zyn, in een eeuwige Gevangenis gecondemneert, en daarenboven zwaarlyk gestraft worden; en wat aangaat die gene, welke de misdaad van *gequeste Majesteit* begaan hebben, zullen moeten ondergaan de straffen, dien aangaande in de Wetten tegens de zodanige gestatueert.

't Was daags te voren, namentlyk den 20. 's ochtends ten 6 uuren, dat zyne Majesteit nevens zyne Gemalin en den eersten Minister van *Brubl* van daar na *Warschou* vertrokken. Vervolgens den 27 in de voor-nacht ten elf uuren in een goeden toestand te *Warschou* arriveerden, en wy te gelyk in 't *Poolsche* Ryk.

1750. *Mey.* **POLEN.** DAT Ryk te meermalen door Partyschappen omtrust zynde, bevind thans wederom die oude quaal; nadien de jalousyen en partydigheden, de welke tusschen de Huizen van *Czartorinski* en *Poniatowski* ter eene; en die van *Potocki* en *Radzivil* ter andere zyde, reets vele Jaren voort geduurd hebben, en by de laatste Verkiezing van een Tribunals-Marschalk op 't hoogste gekomen was, schynen in een binnenlandschen Oorloch te zullen uitbarsten, indien 't gedreigde Onweder door de hoge Auctoriteit van zyne Koninglyke Majesteit niet afgekeerd word: Daar zyn van weerkanten meer als 20000 Man byeen vergaderd, en nademaal de *Radzivilsche* Party tegens die van *Poniatowski* by die Verkiezing van een Tribunals-Marschalk nooit heeft konnen reüsseren, niettegenstaande de laatste in 't voorlede Jaar door de *Radzivilsche* Zabels ter dier occasie na een Klooster op de vlugt gedreven, en het Tribunal op een nooit gehoorde wyze gedissolveerd wierd, zo word die animositeit daar door noch groter, alzo de *Radzivilsche* Party voor den Graaf *van Biron*, en de *Poniatowskische* die van den Marschalk Graaf *van Saxen*, ten aanzien van *Courland*, blyft aankleven.

't Senatus Consilium, door zyne Majesteit aldaar beroepen, wierd den 4. dezer geopend.

De Primaat deed daar een fraaje Redenvoering, om de Koning voor zyne verheffing tot de waardigheit van zyn Primaatschap dank te zeggen: Zyne Majesteit deed daar op aan die hoge Vergadering te kennen geven, „ dat dezelve de stremming van 't ordinaire Kroons-Tri„ bunal met groot hartzeer hadt verstaan, en tot remedieering van „ dat incident de sentimenten van den Senaat was begerende". De Koning by die occasie in den Senatoren-Zaal, na ouder gewoonte op den Koninglyken Throon, en de Senatores en Bisschoppen op gestoeltens gezeten zynde, gaf de *Primas Regni* door d'overige Bisschoppen gevolgd, 't eerste *Votum*. Den 5. gaven d'overige Senatores, en den 6. de Ministers van de Kroon en 't Groot-Hertochdom *Litthauwen* hunne Stem. Den 6. wierd die Sessie gereassumeerd en 't houden van een extraordinairen Ryksdag besloten geworden: Waar op d'uitvaardiging der gerequireerde patenten van notificatie en publicatie aan de Kroons-Cancelary gerecommandeert, en die hoge Vergadering gelukkig geëindigt wierd.

Eenen groten stap doende, zettenwe ons neder in *Romen*.

ITALIEN. 't VOORGEVALLENE zedert onze laatste op *pag.* 230 bestaat:

Door 't sterk debit of uitdelinge der zogenaamde *Agnus Dei*, staat de Paus wederom (zie hier voren *pag.* 234) een groot getal klaar te maken,

ken, of te Benediceren, nadien vele vreemde Heren en Pelgrims daar mede niet hebben konnen geriefd worden. *Dat is slecht genoeg!* 1750. *Mey.*

Daar en tegen hadt hy in de gepasseerde maand aan de Confraterniteit van H. D. te Napels een *Indult* gezonden, „ in kragt van den „ welken dezelve door 't Processioneel bezoek van 5 Kerken in die „ Hoofdstadt alle Emolumenten van 't *Jubilæum* in dezelve maniere „ te genieten heeft, als of zy werkelyk te *Romen* was geweest" (*).

Den 24. dito ging d'Abt van *Valenti* met 119 *Roomsche* Geestelyken en Adelyke Personen van zyn Karspel, nevens vier *Kluizenaars* van *Spoleto*, die in Pelgrims Gewaad den Bisschop van die Plaats met zyn Gezelschap te gemoed, om hen na *Villa-Byacciano* te conduiseren, alwaar dezelve kort daar op van vele Bisschoppen en Prælaten in hunne zogenoemde H. D. Kledinge gecomplimenteert, en daar op door de gehele Confraterniteit van de H. D. statieuselyk ingehaald wierd: *'t Kruicifix* wierd door dien Bisschop, die een groot *Touw* om den *Hals* hadt, zelfs gedragen, gaande 24 Toortsdragers voor 't zelve; dat *Roomsche* voorbeeldige Gezelschap wierd by de Kerk van de H. D. door den Cardinaal *Delci* gerecipieert, en door den Cardinaal *Cavalchini* met het *Roomsche* Hoogwaardigste gebenediceert, en verders door den Adel aan Tafel bediend; hebbende de Cardinaal *Delci* dien Bisschop naderhand in zyn Paleis gelogeerd. De Broederschap van 't Vaandel haalde 90 van hun Confraters den volgenden dag in, uit *Terra di Lavoro* komende, en waar onder 43 *Vrouwen* waren.

Den

(*) Dat is wat nieus en niet min verwonderlyk. Want by aldien dat doorgaat, gelyk 't by de *Roomsch*-Gezinden geloofd ende aangenomen werd, dat de Paus die Macht heeft om zulks te konnen en te mogen doen, zo behoordenze immers aan d'andere kant zo gemaklyk te konnen begrypen, dat de Paus een byzondere inzicht heeft met de menigte te *Romen* te doen komen, hun *Huis*, *Stadt* en *Land*, voor een *tyd* te verlaten; *'t Gevaar* in 't Reizen; *'t verspillen* van hunne *Patrimonie* en wat des meer is: Daar hy met eenen BUL alle zyne *Roomsch* Gelovigen die gepretendeerde *Aflaat*, in zyn eigen of naast aangelegene Stadt konde laten verdienen; als de *naaste*, *bequaamste*, *oorbaarste* en *voordeligste Weg*. Maar neen! Dat was de *hard-ader* van *Romen* getroffen, namentlyk 'T GELD; 't geen die Stadt in 't gemeen, de *Kerken* door de *vette Offerande* en de *Priesters* uit de *Biechte* in 't byzonder, quamen te genieten, en daarom moet men te *Romen* komen en 't niet elders vinden. Evenwel mag geen *Roomsch*-Gezinde vragen: *Paus Benedictus XIV. waarom doet gy zo? In 't zwaarste, moeilykste* en *'t schadelykste te verkiezen*, en *'t ligste*, *'t gemakkelykste* en *profytelykste te verwerpen?* Nadien hy geen redenen aan iemant behoeft te geven, en daar mede is, en met de *blinde geboorzaamheit*, de zwarigheit weechgenomen. Zie hier voren *pag.* 28.

1750. Mey. Den 1. dezer ging dien Bisschop, met zyn *Pænitentie* Touw, als boven, nevens deszelfs gemelde Gezelschap uit de Kerk der H. H. Apostelen de vier bekende Hoofdkerken bezoeken, waar op de Ridder *Colligola* die vermoeide Devotarissen (*want het heeft arbeid in*) in zyn *Wynberg op allerhande Ververschingen heerlyk onthaalde. Is dat niet fris?*

Den 3. wierden 30 *Venetiaansche* Medebroeders der Confraterniteit van 't zogenoemde H. Wondteken (*Stimmate*) met grote Staatsie ingehaald; en om niet ledig te verschynen, hadden zy, onder andere 10 grote *Wasch-Kaarssen*, waar van eenige 60 tot 80 ℔ woegen by zich, dewelke na de geëindigde Processie van hen aan hunne Kerk vereerd wierden. *Waarom? Om te smelten en klein Geld van te maken.* Gelyk met alle dergelyke Kaarssen gedaan wordt, en daarom een *Smerig Jaargetey* is.

De Nonnen van *Campo Marzio* gingen den 13. volgens Permissie van den Paus, hier voren *pag.* 193, de vier Hoofdkerken bezoeken, en wierden, te *St. Paulus* Kerk gekomen zynde, door de Benedictyner Monniken, hare Ordensgenoten, op alderhande *Ververschingen* en vervolgens in den Thuin van 't Huis *Justiniani* op een Ontbyt onthaald. *d'Applicatie laat ik aan den Lezer over.*

In deze maand zyn verscheide Troupen van Pelgrims onder anderen een van dewelke 90 *Vrouspersonen* alle in *'t Wit* gekleed waren, uit verscheide plaatzen van *Italien* aldaar gearriveerd, en *Statieuselyk* ingehaald. *Anders was 't geen Roomsche Devotie!*

Nopens de menigte van Pelgrims die 'er in de drie eerste Maanden van dit jaar te *Romen* zyn gekomen, hadt men berekend, dat in 't meergemelde Hospitaal, zo aan gaande als komende hadde gegeven 93000 Middag-malen, invoegen de grote Voorraad van Provisie, die men voor den beginne opgedaan hadt, in de gepasseerde maand reets geconsumeert was. *Evenwel is te denken dat de noch aankomende geen gebrek zullen lyden, anders was de Markt-gang uit.*

In deze Maand hadde de Paus een *Constitutie* gemaakt, om de Misbruiken, welke in de *Kerkelyke* Vryheden ingeslopen zyn, te stuiten, wordende, onder anderen, vastgestelt:

Dat als iemant, 't zy in Duël, 't zy met voorbedachten raad om 't leven gebraght is, de Dader, alschoon deze in een der Kerken zyn toevlucht mocht genomen hebben, geen de minste vryheit van straf genieten zal, maar aan den Wereltlyken Rechter overgegeven zal worden; dat, als in 't zelfde Geval iemant gequest is, zodanig dat dezelve in gevaar van zyn leven schynt te wezen, *men den Dader terstond uit de Kerk, waar in hy mocht gevlucht wezen, zal moeten ligten,* maar zulks geenzints uit stellen tot der tyd toe, dat de Gequetste

quetste mocht gestorven zyn; dat de Misdadiger aldus by de kop gevat zynde, op staande voet na de publicque Gevangenis zal moeten gebraght, en aldaar zo lang in arrest gehouden worden, tot dat het noodlot van den Gequetsten door 't gevolg der gekregene Wonde zal zyn uitgewezen; dat, als dezelve daar van opkomt, zyne Tegenparty weder na de Kerk zal worden gebraght, om aldaar 't beneficie van de Vryheit te genieten; maar dat in tegendeel, als de Gequetste komt te sterven, de Dader in de Macht van de Wereltlyken Arm blyven, en volgens de Wetten tegen de Doodslagers gestatueerd, Loon na Werken ontfangen zal: Zynde daaren boven, om die Constitutie beter te doen in agt nemen, geordonneerd, dat de Chirurgyns, die by den Gequetsten zullen gehaald zyn, exactelyk en wel op zeer zware straffen aanstonds by formele Declaratien zullen moeten aantonen, of de Quetzuur dodelyk is of niet (*).

1756. *Mey.*

Van

(*) d'Eerste *Instelder* van de *Roomsche* Vryplaatzen is geweest *Bonifaciu V.* die *Anno* 616 den Stoel betradt. „ Hy stelde in, dat de genen, die tot *Ker-*„ *ken* hunnen toevlucht genomen hadden, niet met geweld daar uit getrokken „ zouden mogen werden". *Platina* in zyn leven.

Alexander III. dien Stoel beklimmende op 't jaar 1159, was die geen dewelke zo subtil en met List *de voet op den nek van Keizer* Fredrik *zettende*, zeide: *Op Leeuwen en Adderen zult gy gaan; en treden op jonge Leeuwen en Draken*, genomen uit *Psalm* 19 *vs.* 13, en 't zelve zich toepaste, deze, zeggenwe, heeft de voorzeide *vry plaatzen* krachtig voortgezet, „ in zo verre, „ dat geen *Politicquen* Rechter, als was hy ook met *Koninglyke*, ja! met *Kei-*„ *zerlyke* Authoriteit gewapend, zo stout zoude derven zyn, zo eenen *Moor-*„ *denaar* enz. die zynen toevlucht tot een der Kerke genomen hadde, daar „ uit te halen, op straffe van den *Ban*".

Innocentius III. heeft dat van *Alexander* bevestigt, en *Gregorius IX.* op 't jaar 1230, gaf dat zelve voorrecht aan de Kerken der *Minderbroeders* of *Capucynen*; gelyk *Clemens VIII.* op 't jaar 1265 dede aan de *Predikheren* of *Dominicanen.*

Innocentius VIII. liet het niet slegts by de Kerken in 't gemeen blyven, maar verklaarde, ten voordelen der *snoodste* Booswichten, dat onder den naam van *Kerk* verstaan of begrepen wierd, den *gehelen Omgang*, *Kerkhof*, *Tuin*, *Boomgaard* met al wat de *Kerk* of *Klooster* toebehoord.

't Welk al nader is bekrachtigt door *Pius IV.* in 't jaar 1560 en *Pius V.* in 1567: Invoegen dat die Privilegien tot dezen dag, zonderling in *Italien*, 't zelve effect noch genieten.

Maar is mede waar, dat het *Schuilhoeken* zyn voor alle zoorte van *Guiten*, *Dieven*, *Moordenaars* en dergelyk *Uitvaagjels* van *Booswichten*, waar van geen Voorbeelden in 't *Oude-* of *Nieuwe Testament* te vinden zyn, dan alleen by 't *blinde Heidendom*, en daar van direct afkomstig: Zo schryft *Tacitus*, na de Vertaling van *Fenacolius*, in zyn 3. *Boek* zyner *Jaarboeken* §. XXXII.

„ Ten zelven tyde vermeerde zeer 't stellen van de *vrye gebeiligde* plaatzen „ onder de *Grieksche* Steden, zo dat 'er over al *zware* klachten was, over de

„ grote

1750. Van daar afgaande, komenwe direct te *Genua*.

Mey. Hoe schadelyk ook de laatste Oorloch in *Italien* voor die Republicq geweest mag zyn, bevindze nochtans, dat d'Onkosten, door d'Opstand in

„ grote *Vryheit* en *ongestraftheit* der Boosheden: Want de *Tempelen* werden „ overal vervult met boze en ongehoorzame Slaven: Insgelyk die belast waren met Schulden, gebruikten ook de *Vryplaatzen* tot hunnen Toevlucht tegens hunne Schuldeisschers: Ende werden ook aldaar vry ontfangen, alle „ de gene dewelke verdacht of bewust waren by hun zelven van eenige *misdaden des doodts*: Dit alles was ook een oorzaak dat 'er geen Heerschappy „ of Gebied machtig genoeg konde wezen, om de muiteryen en de beroerten des Volks te bedwingen, dewyl alle *boze Daden* beschermd wierden, „ even als de Ceremonien der Goden. Derhalven is goed gevonden dat alle „ Steden en Burgerschappen hunne Rechten en Gezanten zoude zenden. En „ alhoewel eenige straks 't gene zy *ongerechtelyk* aangenomen hadden van zelfs „ lieten varen. Evenwel vele anderen steunden, of op hunne *oude Godsdiensten*, of op hunne *Getrouwigheden* aan den Volke van *Romen* bewezen. En „ voorwaar dien dag is geweest van een zeer grote Heerlykheit, op dewelke „ den Raad heeft doorzien, al de Weldaden der Voor-Ouderen en d'Accorden der Bondgenoten, insgelyks d'Ordonnantien der Koningen, die voor „ de *Roomsche* Macht in grote Eere en Aanzien geweest waren, en ook alle „ de *Religien* en *Heiligheden* der Goden zelver: . . . . . (Verhaalt vervolgens „ alle de zoorten van Volkeren en plaatzen, mitsgaders hunne Diensten, enz. „ schryft) Eindelyk over dit alles zyn gevolgt zekere *Besluitingen* van den „ Raad . . . . Nochtans werde hen eenige mate voorgeschreven: Want hen is „ bevolen dat zy Altaren zouden stellen in hunne Tempelen tot heiliginge van „ eenige goede Gedachtenissen, en dat zy zouden toezien, dat zy onder den „ *Schyn van Godtsdienst* tot geen *ydele Betrachtinge* van *Macht* en *Hoogheit* zouden vervallen".

't Laatste is de grond ooraaak geweest, waarom *Bonifacius V.*, dat Vuil, by 't *Heidendom* verworpen, weder aangenomen heeft; om, *quasi*, de *Geestelyke* Macht boven de *Wereltlyke* te verheffen, als door zyne Navolgers hoofdzakelyk en ten principale mede bedoelt geworden is. Maar ook wordenwe teffens ontwaar, dat *Benedictus XIV.* door dat Besluit *veroordeelt* de *Decreten* zyner zogenaamde *Eerwaarde* voorgangeren, en de goede *uitspraak* van den *Raad* der *Romeinen*, in *dat gedeelte* billykt en goedkeurd. Evenwel heeft hy aan d'andere kant behouden alle de zulke, en *schuim van Booswichten*, die aan geen *Moord* of *Duël* mede-plichtig zyn, en daarom de plaatzen, ter Godtsdienst gewyd, noch openhoudt om den *Wereltlyken* Rechter t'ontzetten van zyn *Godlyk* Ampt ter uitvoer te konnen brengen, in 't Quade te straffen, en 't Goede te beschermen.

Laatstelyk, kan 't voorzeide van *Tacitus*, en waar van daan de *Vryplaatzen* van *Romen* hunnen Oorsprong gekregen hebben, mede dienen *ad supplementum* van 't geen hier voren *pag.* 90, *& seqq.* gebragt is.

in *Corsica*, wel 't meeste tot het zeer groot verval der Finantien hebben toegebraght, terwyl die Onkosten op byna 45 Millioenen begroot worden. Men hoord van 't Reglement om d'Inwoonders van dat Eiland tot hun pligt te brengen, en aan die Republicq onderwerpelyk te maken, niet meer gewagen; en de *Franschen* hebben op de Gemoederen van de meeste In- en Opgezetenen aldaar zo veel invloed gekregen, dat zy geen de minste zwarigheit ontmoeten, om met een volkomen Autoriteit te werk te gaan; deze omstandigheit word in een Brief van *Bastia* gemeld, met byvoeging, dat de Zaken in 't generaal noch zeer verward en verre afzyn, om in een staat van Rust en Eendraght gebraght te worden: In zo verre, dat het laatste Reglement, ter onderwerping van die Eilanders, door den Marquis *Cursay* opgestelt, niet alleen door dezelve is van de hand gewezen, maar ook datze daar van niet eens willen horen spreken. *Dus is dien Marquis zo na als toen by quam.* 1750. Mey.

Van daar afzeilende, komenwe te *Madrid*.

SPANJEN.

NA dat hare Majesteiten, d'Infante Donna *Maria Antonetta*, de Cardinaal *Infant* en de Ridder *Osorio*, Ambassadeur Extraordinaris en Plenipotentiaris des Konings van *Sardinien*, den 8. passato tegens den avond op 't *Buen-Retiro* 't Huwelyks-Contract tusschen die Doorluchtige *Infante* en den Doorluchtigen Hertoch van *Savojen* reets getekend hadden, zo geschiede den 12. daar aanvolgende de Ceremonie van den Ondertrou in 't zelve Paleis, wanneer de Koning, door de Volmacht des Hertochs van *Savojen* daar toe gemunieert, in den naam van dien Prins aan *d'Infante* in qualiteit van haar Gemaal de hand gaf: 't Hof was ter occasie van die nieuwe Alliantie den 13. ongemeen talryk en brillant: De Grandes van *Spanjen*, nevens d'overige gedistingueerde Heren, en Dames, wierden tot d'Eer, van aan beide hare Majesteiten, en der Doorluchtigen *Infante* de hand te kussen, geadmitteert, waar op de Koning, en Koningin en *d'Infante* Hertogin, door 't gehele Hof geaccompagneert, 's namiddags zich in Ceremonie en openbare Staatsie na de Kerke van de Vrou van *Atocha* begaven, om 'er Godt Almachtig voor dat gelukkig Evenement dank te zeggen; van waar dat hoge Gezelschap vervolgens op de *Plaza-Major* 't kostelyke en wel geëxecuteerde Konst-Vuurwerk met veel vermaak gong zien afsteken: De Festynen, zedert den dag, dat door den voorschreven Ridder en Ambassadeur zyner *Sardinische* Majesteit 't Huwelyks-Verzoek gedaan wierd, by 't Hof gegeven, hebben alles in pracht en kostelykheit te boven gegaan.

Van daar wederom afgaande, komende te *Cadix*, zeilenwe af, en arriveren in 't *Britsche* Ryk.

D'EN-

1750. Mey. GROOT-BRITTANNIEN.

D'ENGELSCHEN te meermalen niet onverzocht gelaten hebben, om in dat Koningryk een Compagnie tot de *Haring-Visschery* op te rechten, hadt men in den voorleden jare (zie 't voorgaande *Deel*, *pag.* 41) reets een project ontworpen, om die onderneming ter uitvoeringe, te brengen, gelyk hen dan heeft mogen gebeuren; en daar toe by een *Acte* van 't *Parlement* gemachtigt zyn, welke des Konings goedkeuring verkregen heeft. Dezelve is van den volgende Inhoud:

NAdemaal 't voortzetten en uitbreiden van de *Britsche* blanke Haring- en Kabeljaau Visscheryen van grote aangelegenheit voor deze Koningryken is, dewyl dezelven groot voordeel konnen toebrengen aan den Koophandel en den Scheepvaart van die Koningryken, en een groot getal arbeidzame Armen aan werk en kostwinning te helpen, mits dat die onderneming gesterkt zy door een toereikend Fonds, onder bequame schikkingen en Reglementen, en dat redelyke aanmoedigingen gegeven werden aan zodanige personen, die genegen mochten zyn, de gemelde Visscheryen t'ondernemen; *Derhalven*, ter aanmoediginge van zulke personen, die genegen zyn, de gemelde Visscheryen t'ondernemen; te beter reguleringe van gemelde Handel, en ter voorkominge van fraudes en bedrog in 't behandelen van die Zaak, *is besloten* door des Konings alleruitnemendste Majesteit, door en met Advis en toestemming van de Geestelyke en Wereltlyke Lords en van de Gemeentens, in dit tegenwoordige *Parlement* vergadert en door 't Gezach van dezelven; Dat het aan zyne Majesteit en deszelfs Erfgenamen en Opvolgers zal en mag geoorloft wezen, door opene Brieven onder 't Groot-Zegel van *Groot-Brittannien* te machtigen zyne Excellentie den Ridder *Samuël Pennant*, Lord-Major van de Stadt *Londen*, de Ridders Baronet *James Lowther*, *Nateaniël Curzon*, *Bouchier Wray*, *Walter Blacket* en *Cyril Wych*, den Ridder *Richard Lloyd*, den Admiraal *Edward Vernon*, de Schildknapen *William Whitaker*, *Stephen Theodore Janssen* en *Slingsby Bethel*, Aldermans van de Stadt Londen; de Lieutenants-Generaal *Roger Handasyde*, *Richard Onslow* en *James Ogletborpe*, de Schildknapen *Thomas Fonnereau*, *Veltes Cornewall*, *William Willy*, *George Doddington*, *William Northey*, *Charles Gray*, *William Davis*, *Edward Stevenson*, *Paul Humphrey*, *John Edwards*, en *Francis Crasteyne*; de Heren *Neufville* en *Schoeman*, den Schildknaap *Andrew Drummond*, den Kapitein *George Stevens*, de Schildknapen *Robert Crammond* en *Jeffery French*, de Heren *Michaël Miller van Bristol*, *Robert Mackay*, *Jonathan Perry*, *Richard Baker* en *William Bowden*; den Schildknaap *John Bance*, den Heer *Peter Symmond*, de Schildknapen *Theodore Cock*, *George Dunbar* en *Taylor White*, de Heren *John Patten*, en......, de Schildknapen *Michaël Wilkins Conway*, *Archibald Stuart*, *John Spooner* en *Arthur Beardsley*; de Heren *Roger Hogg van Basingbalstreet*, *William Crammond*, *Hutchinson Muir*, *Robert Scott*, *George Spence* en *Robert Cady*; de Schildknapen *Richard Taunton*, *William Belchier*, *William Thorton*, *Francis Gwyn*, *Peter Delme*, *Jonathan Watson*, *Thomas Salusbury*, *Richard Gildart*, *John Hardman*, *Lawrence Dundass*, *Thomas Curtis*, *Michaël Beecher*, *Joseph Percival*, *Edward Ironside*, Alderman

derman van de Stadt *Londen*, en *George Walker*, en alle en een iegelyk Persoon en Personen, in een Lichaam vereenigt, die of in hunnen eigen naam, of zo wel als Executeurs, Administrateurs, Opvolgers of Gemachtigden, bestaande of zullen bestaan van, door of onder d'eigentlyke Participanten, ten eenigen tyd of tyden hier na zal of zullen hebben en gerechtigt zyn tot eenig gedeelte, part of interest in de Capitale somme van Vyfmaal 100000 Ponden Sterling, hier onder genoemd, om zo lang als zy respective zullen hebben eenig zulk gedeelte, part of intrest daar in, een zamengevoegt Lichaam uit te maken, in der daad en in naam, met den naam van *de Compagnie van de Vrye Britsche Visschery*; en om uit krachte van dien naam een successie te hebben, die duren zal eenen tyd van een en twintig jaren, en een gemeen Zegel te hebben, met macht om van tyd tot tyd te mogen verkiezen hunnen Gouverneur, President, Vice-President, Raden en Amptenaren, op zodanige wyze, en met zulke qualiteiten, ten opzichte van de Verkiezers en Verkozenen, als in zodanige opene Brieven zal worden voorgeschreven; d'eerste Gouverneur, President, Vice-President en Raden, gequalificeert zynde op dezelve wyze als de na hen volgende Gouverneurs, Presidenten, Vice-Presidenten en Raden, zullen achtervolgens de gemelde opene Brieven gequalificeert wezen, om hunne respective Bedieningen den tyd van drie jaren na elkander te blyven waarnemen, te rekenen zedert den dag, waar op de gemelde opene Brieven zullen getekend wezen.

Verder is besloten, door 't bovengemelde Gezach; Dat het aan zyne Majesteit en deszelfs Erfgenamen en Opvolgers zal en mag geoorloft wezen, om door de gemelde opene Brieven de voornoemde Compagnie te machtigen tot het maken van Ordonnantien en Keuren van tyd tot tyd, ter regulering en bestiering van de Compagnie, en ter reguleringe en dirigeringe van den voorschreve Koophandel en Commercie, die door hen zal worden ondernomen; zo als ook tot het *kaken*, *uitschieten*, *zouten* en *inpakken* van hunne *blanke Haring* op zodanige wyze, als 't bequaam is, om 't Credit van dien handel op buitenlandsche Markten te konnen maintineren, en eindelyk tot het bestieren van 't Volk en anderen, die door gemelde Compagnie tot de voornoemde Visscheryen zullen gebruikt werden.

Wyders is besloten, door 't bovengemelde Gezach; Dat aan de voorschreve Compagnie vrystaan zal, om van tyd tot tyd te doen bekend maken, welke *tekenen* of *mercken* dezelve gevoeglyk zal achten, om op ieder Ton of Vat van hare Visch gebrand te worden: En dat by aldien eenig persoon of personen, wie 't ook moge zyn, zodanig een Teken of Merck op eenige Ton of Vat met Visch, aan de voorsz. Compagnie niet toebehorende, zetten zal, de zulken verbeuren en betalen zullen een somme van vyf honderd Ponden Sterling voor ieder nagemaakt Teken, in te voeren by wegen van Actie, aanklaging of informatie in een van zyne Majesteits Gerechtshoven te *Westmunster*, of in 't Gerechtshof van dat gedeelte van *Groot-Brittannien*, genaamd *Schotland*, d'eene helft te betalen aan de voorschreve Compagnie, en de wederhelft aan zulke persoon of personen, als daar toe bevoegd zyn zullen.

Vervolgens is besloten, dat het aan zyne Majesteit en deszelfs Erfgenamen en Opvolgers zal en mag geoorloofc wezen, om by de gemelde opene Brieven

1750. *Mey.* de voornoemde Compagnie te machtigen tot het ligten van de somme van *vyf maal honderd duizend* Ponden Sterling door middel van een vrywillige inschryving, welke gemelde somme, wanneer dezelve dus geheven is, wezen zal 't Capitale Fonds van de voorsz. Compagnie; en om bekend te doen maken, op wat wyze 't eigendom der Intekenaars verzekerd, overgedragen en veraliëneert zal worden.

Ook is besloten, door 't bovengemelde Gezach; Dat het aan zyne Majesteit en deszelfs Erfgenamen en Opvolgers zal en mag geoorloft wezen, om by de gemelde opene Brieven de voorschreve Compagnie of zodanig gedeelte daar van, als ten dien einde in de voorsz. opene Brieven zal genoemd worden, te machtigen, om Vergaderingen te beleggen, en bekend te maken, de betaling van eenig gedeelte der voorn. somme van vyfmaal honderd duizend Ponden Sterling, 't welk een Persoon of Personen zal of zullen inschryven tot het beginnen van de gemelde onderneming, ten zodanigen tyde, als de voorsz. Compagnie, of zodanig gedeelte daar van, als ten dien einde benoemd zal worden, bekend maken en vaststellen zal; gelyk dus *d'eerste* betaling zal moeten geschieden binnen den tyd van dertig dagen na den dag van zodanige inschryving, en zulks tegen tien Pond van de honderd van de gehele ingeschrevene somme, en gelyk als de *tweede* betaling mede zal zyn tegen tien Pond van de honderd van d'ingeschrevene somme; dat d'andere betalingen zullen staan ter directie van een algemene Vergadering der voornoemde Compagnie, die ten dien einde zal by een komen, of ten minsten 't grootste gedeelte van hare Leden; en dat ingevalle eenig persoon of personen weigeren of verzuimen zal, eenig geld te betalen, 't welk dus door de gemelde Compagnie is ingevordert, op de Termynen, op dewelken 't zelve vastgestelt was te betalen, na dat kennis van zulk een invordering in de *London Gazette* door de gemelde Compagnie gegeven is, ten minsten dertig dagen voor den dag, die tot de voorsz. betaling is bestemd, 't als dan aan de voornoemde Compagnie vrystaan zal, te verkopen of anderzints te disponeren van zo veel van 't deel of de part van den persoon of personen, die dus weigerachtig of onachtzaam zyn, als uitmaakt de somme, die zulke persoon of personen hadden behoren te betalen, mits dat al 't geld, 't welk dus ingeschreven en betaalt zal moeten worden, zal worden getelt in de Bank van *Engeland*, voor rekening van de voorsz. Compagnie.

Vervolgens is besloten, dat ter aanmoediging van zodanige personen, die tot het gemelde Capitaal ter onderneminge van de voorschreve Visscheryen zullen inschryven, de somme van drie Pond St. jaarlyks van honderd Pond St., 't welk in de voornoemde Visschery gebruikt zal worden, en dus na evenredigheit voor alle groter of minder somme, zal betaalt worden aan de Participanten in 't gemelde Capitaal, en zulks gedurende en voor den tyd van *veertien jaren* na de dagtekening van de bovengenoemde opene Brieven, zullende die Interessen door den Ontfanger Generaal van 's Konings Impoften uit d'Impoften by halfjaarsche betalingen uitgedeelt worden; En, ten einde moge bekend wezen, welke sommen van tyd tot tyd door de voorsz. Compagnie tot de Visscheryen zullen worden aangelegt of gebruikt, zo zal een rekening van de dus aangelegde of gebruikte sommen aan de Commissarissen van 's Konings Impoften wor-

worden overgeleverd, en die Rekening zal voortgebraght worden door den Boekhouder van de voornoemde Compagnie, dewelke, indien zulks door gemelde Commissarissen mocht worden gerequireert, zyne Borgen en bewyzen zal moeten noemen en aantonen, door op te noemen de verscheidene Articulen, waar toe de gemelde sommen zullen zyn aangelegt of gebruikt; deze Rekening zal ook moeten getekend wezen door ten minsten drie Leden van den Raad der voorsz. Compagnie, tot een getuigenisse, dat zy de gemelde Rekening hebben nagezien, en menen, dat dezelve richtig is; wyders zal zodanige Rekening gestaaft moeten worden door eenen Eed van wegens den Boekhouder der voornoemde Compagnie, behelzende, dat hy meent, dat die Rekening goed en richtig zy; d'Eed moet worden gedaan in handen van twee Commissarissen der Koninglyke Imposten, (die by dezen gemachtigt en gelast worden, om zodanigen Eed t'eisschen,) en geschreven aan 't Slot van de voornoemde Rekening; en eindelyk zal de voorsz. Eed en Rekening overgelaten worden in bewaringe van den Commissarissen, daar op zullen dezelven, of ten minsten drie der gemelde Commissarissen, order stellen, dat door den Ontfanger-Generaal van 's Konings Imposten aan de voorsz. Compagnie, of aan zodanig een Persoon, als door dezelve zal volmachtigt wezen, om zulks t'ontfangen, betaling gedaan werde van zulke sommen, als by zodanige Rekening zullen blyken, dus werkelyk door de gemelde Compagnie uitgegeven of aangelegt te wezen, in of ten opzichte van de voornoemde Visscherye. 1750. Mey.

Daar is vastgestelt, en wyders besloten, door 't bovengemelde Gezach, Dat de voorsz. Compagnie een somme ten minsten van *eenmaal honderd duizend Ponden Sterling* tot de gemelde Visscheryen zal aanleggen binnen den tyd van *achtien maanden* van den dag van zodanige inschryving, en dat tot bewys van de sommen, die door de Compagnie dus zullen worden gebruikt, de Rekeningen van gemelde Compagnie jaarlyks voor 't Parlement zullen worden opengelegt; en by aldien by toeval op eenig jaar Verlies mocht ontstaan, en in de volgende jaren Winst getrokken word, zo zal die Winst aangelegt worden tot herstellinge en goedmakinge van de Schepen en van 't Visch Capitaal, tot de volle waarde van 't voorn. Fonds van eenmaal honderd duizend Ponden Sterling, eer en alvorens eenige uitdeling uit den voorsz. Winst zal mogen gedaan worden.

Ook is vastgestelt, en verders besloten, door 't bovengemelde Gezach; Dat zulke sommen, als men ter goeder trouwe op zich genomen heeft, om binnen zes maanden te betalen, geacht zullen worden, geëmplojeert te zyn, na den zin en de mening van deze Acte, ingevalle zo veel geld van de voornoemde Compagnie, als toereikende zal wezen, om de voorsz. Contracten respective na te komen, ten tyde van 't aangaan derzelven in de *Bank* van *Engeland* zyn, en daar in blyven zal, ten einde 't zelve te konnen betalen; moetende zulke Contracten wezen in geschrifte, en getekend of gesloten in 't byzyn van Getuigen.

Insgelyks is besloten, door 't bovengemelde Gezach; Dat geen overdragt gemaakt zal worden van eenig gedeelte van 't voornoemde Capitaal of Part van of in de gemelde vyfmaal honderd duizend Ponden Sterling gedurende eenen tyd

1750. Mey. tyd van vyf jaren van den dag van de voorsz. opene Brieven, maar dat het gemelde Capitaal volstrekt ledig zal blyven leggen, om 't zelve tot alle voornemens en oogmerken der Compagnie te gebruiken.

Daar benevens is vastgestelt; Dat aan alle Executeurs en Administrateurs of Erfgenamen van eenige Persoon of Personen, die mochten komen te sterven, aandeel of belang in eenig zulk Capitaal of Part, of in de voornoemde vyfmaal honderd duizend Ponden Sterling hebbende, zo als ook aan de Procureurs, gelast met eenige commissie van Banqueroeten, vrystaan zal; zodanige Capitalen of Parten over te dragen, en van 't product daar van te disponeren op eene wyze, als zy van rechtswege disponeren konnen van eenige andere Effecten van zulk eenen Testateur, zonder Testament overleden of Banqueroetier.

Vervolgens is besloten, Dat tot een verdere aanmoediging voor alle Personen zonder onderscheid, zo alleen als in Compagnie en anderen, en ten einde dezelve over te halen tot het nemen van aandeel in de voorsz. *blanke Haring-Visscheryen*, een douceur van *dertig Schellingen Sterling* per Ton *jaarlyks zal betaalt worden* uit zodanige sommen, als uit zyne Majesteits Imposten zullen provenieeren, aan den Reder of Reders van alle Deks-Schepen, van twintig tot dertig Ton, die gebouwt zullen worden na 't uitkomen van deze Acte ten dienste van de voornoemde Visscheryen, en die tot de gemelde Visscheryen zullen uitgerust en gebruikt worden, zo door de voorsz. Compagnie, als door eenig ander Persoon of Personen, wie 't ook zoude mogen wezen, op eene wyze en achtervolgens de Reglementen, die hier onder breder worden ter neer gestelt.

Wyders is besloten, dat ieder Buis of Vaartuig, 't welk tot de gemelde *blanke* Haring-visscheryen gebruikt word, 't zy door de voorsz. Compagnie of door andere Reders, die recht hebben op de douceur van dertig Schellingen Sterling per Ton, uit hoofde van deze Acte zal wezen een verdekte Buis of Vaartuig, in *Groot-Brittannien* gebouwt na 't uitkomen van deze Acte; en dat dezelve tot de voorn. Visschery zal uitzeilen uit eenigen Haven van *Groot-Brittannien*, bemand en gevictuailleert, gelyk by de Wet, dien aangaande in kracht zynde, is vastgestelt; en eer en alvorens zodanig een Buis of Vaartuig op zulk eene Reize gaat, of tot de Voorrechten van deze Acte gerechtigt is, zal dezelve gevisiteert worden door zodanige Bedienden der Tollen, die tot zulk eenen Haven behoort of behoren, en die door de Commissarissen der Imposten zal of zullen worden aangestelt, om zulk een Buis of Vaartuig te doorzoeken, zullende die Tolbedienden een overslag moeten maken van de zwaarte der Last van ieder Buis, door zulks te peilen en te meten; en vervolgens hunne visitatie, doorzoeken en peiling moeten certificeren aan de Commissarissen van zyne Majesteits Imposten, waar by zal moeten uitgedrukt staan, of de Buis zulk een getal Visch-Netten en andere Gereedschappen, die tot de gemelde Visschery gebruikt worden, als hier onder word vastgestelt, aan Boord heeft, en verder, of de Buis een bequaam Vaartuig is, om tot de voorsz. Visschery gebruikt te konnen worden; En, *wanneer* verder door een beëedigde Verklaring van eenen of meer Reders of van eenen Agent, door dezelven benoemd, of van eenen bequamen Officier of Agent van de gemelde Compagnie, die ten

dien.

dien einde zal zyn aangestelt, en van den Schipper of voornaamsten Officier van zulk een Vaartuig, geschreven onder aan zodanig een Certificaat, en gedaan in handen van den Collecteur en Comptrolleur van zulk een Haven, die by dezen gemachtigt en gelast worden, dien Eed te vergen, blyken zal, dat het in der daad en waarheit hun vast voornemen en onwrikbaar besluit is, dat zodanig een Buis of Vaartuig, op dusdanige wyze bemand, gevictuailleert en getakelt, vertrekken zal of na *Brassey's Sound* in *Shetland* of *Hitland*, en op de zamelplaats van de gemelde Visschery aldaar maken te zyn, op of voor den *twee en twintigsten dag van Juny*, en de Netten niet uitwerpen voor den *vier en twintigsten dag* van de voorn. maand *Juny*, en blyven volgen en visschen tusschen de scholen Haringen, zo als die *Zuidwaard* trekken, tot op den twaalfden dag van *October*, of wel na *Campbell-Town* in *Argyllshire*, en op de zamelplaats van de gemelde Visschery aldaar maken te zyn, op of voor den twaalfden dag van *September*, en blyven visschen tusschen de Scholen Haringen, zo als die trekken, tot op den *elfden dag van January*, ten zy dezelve voor dien tyd reets hare volle Lading mocht hebben; en dat zulk een Buis visschen zal op een geschikte en reguliere wyze, zonder andere Vaartuigen, die tot de gemelde Visschery zullen gebruikt worden, te belemmeren of te verhinderen, en een dagregister houden van hare handelwyze, en een Lyst van de Quantiteiten Visch, die zy in hunne Vers-jagers na vreemde Markten verzenden, eer dat zy in eenen Haven inlopen, als mede de juiste quantiteit van de Haringen, die zy zelf binnens Boords in den Haven zullen inbrengen; En by aldien; na 't geven van zulk een Certificaat, en na 't doen van den Eed, zulk een Reder of Reders, of Officier of Agent van de gemelde Compagnie, en Schipper of voornaamsten Officier van zulk Vaartuig als hier boven gemeld is, zich ook verbinden met genoegzame verzekeringen onder zyne Majesteit, zyne Erfgenamen en Opvolgers, tot het verbeuren van een boete van zodanige somme, uitmakende een driedubbele waarde van de douceur op den Last van zyn Vaartuig, by deze Acte vastgestelt, (welke verbinding de Collecteur, met approbatie van den Comptrolleur, by dezen gelast word aan te nemen, zullende dezelve in kracht zyn gedurende den tyd van drie jaren tegen den Schipper en zyne Borgen, ter verzekeringe van 't goed gedrag van den voorsz. Schipper en deszelfs Scheepsvolk, ten opzichte van 't gemelde Vaartuig en van de Reize) *dan en in zulken gevalle* zal en mag 't den Collecteur en Comptrolleur van zodanigen Haven geoorloft wezen, te geven en toe te staan, en zy worden by dezen gelast, te geven en toe te staan aan den Schipper en de Reders van zulke Buis of Vaartuig, volkome vryheit en gezach, om op zulke Reize, als hier boven genoemd is, te gaan.

En, ter voorkominge van eenige verschillen, die zouden mogen ontstaan, of een Vaartuig wel behoorlyk toegerust, en in staat gestelt mocht zyn tot de Haring-Visschery, achtervolgens de ware mening en 't oogmerk van deze Acte, en gerechtigt tot een Certificaat van wegens de Tolbedienden, *is by dezen ook besloten*, Dat ieder zulk Vaartuig zal wezen een Deks-Schip, gebouwt in *Groot-Brittannien*, na 't begin van deze Acte, en aan Boord zal hebben twaalf *Winchester* Schepels Zout voor ieder Last Visch, die zulk Vaartuig in staat is te laden, welk Zout ingekuipt zal worden in nieuwe vaten; dat zulk

 Vaar-

1750. *Mey.* Vaartuig ook aan Boord zal hebben verder zo vele nieuwe Tonnen, als zulk een Buis of Vaartuig in ſtaat is, om vol zynde te konnen voeren, zo als ook twee Vleten Netten, bequaam tot de Haring-Viſſchery; dat is te zeggen; Dat ieder zulke Buis of Vaartuig van zeventig Ton, en geſchikt tot deze Viſſchery, by haar in Zee ſteken aan Boord zal hebben eene Vleet van vyftig Netten, ieder Net van *dertig Vademen* lengte en van *zeven Vademen* breette, en dus na eevenredigheit van alle Vaartuigen van meerder of minder Laſt, en dat dezelve ook voorzien zal zyn van een andere Vleet van Vyftig diergelyke Netten, aan Boord van een Vers-jager of Poſtloper, die by de voornoemde Viſſchery moet wezen, of aan ſtrand op een behoorlyke plaats gelaten moet worden, ten dienſte van gemelde Buis of Vaartuig.

Vervolgens is beſloten, Dat ieder zodanig Vaartuig van twintig Ton, 't welk tot de voorſz. Viſſchery zal gebruikt worden, op zulke van de bovengenoemde Plaatzen, als tot hunne zamel-plaatzen zullen worden vaſtgeſtelt, aan Boord zal hebben niet minder dan *zes Man*, en ieder Vaartuig van meerder Laſt zal boven de *zes Man* voorſz. noch *een Man* meer moeten hebben voor ieder vyf Ton, die 't zelve boven de twintig Ton in ſtaat is te laden en te voeren.

Voorts is beſloten, door 't bovengemelde gezach; Dat by 't retour van zulk Vaartuig in eenigen Haven van *Groot-Brittannien* om t'ontladen, de voornaamſte Bediende der Tollen, of zodanig andere Officier van dezelven, als hy aan zulken Haven zal benoemen, ten eerſten aan Boord van dat Vaartuig komen, den toeſtand van Schip en Lading bezien, en zulks certificeren zal, met zyne aanmerkingen daar over by te voegen, gelyk ook effectievelyk den Laſt van de gemelde Buis of Vaartuig, zullende de gemelde Bediende een Lyſt opſtellen van de Namen van den Schipper en van 't Scheepsvolk, en certificeren dezelve; en de Schipper zal by Eede in handen van den Collecteur en den Comptrolleur van zodanigen Haven, (die by dezen worden gemachtigt en gelaſt, om dien Eed af te vorderen, en welke Eed zal geſchreven worden onder aan, of op den Rug van de hier voor genoemde Acte of Toelatings-Brief, dewelke zy als dan moeten te rugge geven, met byvoeging van 't geen zy in gevolge van dezelve gedaan hebben) verklaren, Dat zodanig Vaartuig ten tyde, by deze Acte vaſtgeſtelt, op een van de voorgemelde Plaatzen is geweeſt, en zedert geen andere Reize gedaan heeft, ofte eenig ander oogmerk of doelwit van voordeel nagejaagt; en dat het zelve is blyven viſſchen achtervolgens den inhoud van deze Acte, en ten tyde van hunne byeenkomſt gehadt heeft de quantiteit Netten en andere noodwendigheden, en 't getal Manſchap, als daar in is vaſtgeſtelt, dat aan Boord moet wezen van 't gemelde Vaartuig en van den Vers-jager of Poſtloper, of gelyk hier boven gezegt is aan ſtrand moet worden gelaten; alle welke Certificatien, Lyſt, Acte of Verlof-Brief en Eed gezamentlyk met een Lyſt van de Viſch, door 't voorſz. Vaartuig gevangen, door den Collecteur en den Comptrolleur van zodanigen Haven overgezonden zullen worden aan de reſpective Commiſſariſſen van dat gedeelte van *Groot Brittannien*, voor rekening van 't welk de Buis of 't Vaartuig met verlof is uitgevaren; en zodanige Commiſſariſſen zullen, ten vollen over 't getrou gedrag voldaan zynde, zo van den Schipper als van 't Scheepsvolk, op die Vaartuigen gebruikt, ten opzichte van zodanige Reize en Viſchvangſt,

vangst, op verzoek betaling laten doen aan den Reder of Reders, of aan zyne of hunne Gemachtigden, en zulks door den Ontfanger-Generaal der Imposten, tegen een somme van dertig Schellingen Sterling per Ton, achtervolgens de mate van zodanig een Vaartuig, behoorlyk gecertificeert als boven. 1750. *Mey.*

Ook is besloten, Dat zodanige douceur van dertig Schellingen per Ton zal betaalt worden jaarlyks, gedurende eenen tyd van *veertig jaren*, zedert het begin van deze Actie, en niet langer, indien men zich gedraagt na de Reglementen dezer Acte.

Wyders is besloten, Dat niets in deze Acte zal begrepen worden te strekken tot het uitsluiten van iemant van zyne Majesteits Onderdanen, die geen Leden van gemelde Compagnie zullen wezen, of door dezelve niet gebruikt worden, dat dezelven naamlyk niet zouden mogen visschen, en de Blanke-Haring en Kabeljaau-Visscheryen voortzetten, of eenige andere hoe genaamd, op zodanige wyze als zy zouden hebben mogen doen, ingevalle deze Acte nooit gemaakt ware.

En nademaal de bovengemelde aanmoediging behoorde uitgestrekt te worden, zo verre als zulks geschieden kan, over alle d'Onderdanen van *Groot-Brittannien*, *en nademaal* 't ondersteunen en Ryk maken van de Steden en Vlekken, Havens zynde, strekken zal tot welzyn en zekerheit van den Staat, door de Navigatie te vermeerderen, en de Zee-kusten te versterken, *zo is vervolgens besloten*, Dat ieder getal Personen, *die tien duizend Ponden Sterling* of meer in 't Capitaal van de voornoemde Compagnie zullen inschryven, en de voorsz. Visschery onder hun eigen bestier zullen voort zetten, en op hun eigen winst en verlies, hoewel echter overeenkomende met de schikkingen, by deze Acte gemaakt, en van de meergemelde opene-Brieven, uitgezondert dat zy niet gehouden zyn, de Mercken van de gemelde Compagnie te bezigen en van den Haven, door dezelve benoemd, by aldien zy inschryven onder den naam van *de Visch-Compagnie* van zulke Stadt, Vlek of Haven respective, en zullen zenden hunne rekening der gelden, tot de gemelden Visscheryen uitgegeven, welke rekening zal beëedigt wezen door drie Personen van de Committée, aan te stellen door d'Inschryvers by meerderheit van stemmen, ter waarneminge der zaken van de gemelde particuliere Compagnie, en daarenboven getekend door een Persoon, mede by meerderheit van stemmen door d'Inschryvers aan te stellen tot Boekhouder van de gemelde particuliere Compagnie, die by Eede in handen van eenen van zyne Majesteits Vrede-Rechters verklaren zal, dat hy in waarheit gelooft, dat die Rekening richtig is, zullende hy, des gerequireert zynde, verzekeringen daar toe moeten bybrengen, zo zal de voorsz. rekening overgezonden worden aan den Gouverneur en den Raad van de gemelde Compagnie te *Londen*, en de Boekhouder van de voorn. Compagnie te *Londen* zal gemachtigt zyn, gelyk hy by dezen gelast word, die somme, als een somme, door de gemelde Compagnie in de voorsz. Visscheryen uitgegeven, te stellen op de rekening, die hy aan de Commissarissen der Imposten zal overhandigen, gelyk hier boven gezegt is; en de voorn. particuliere Compagnie zal gerechtigt zyn tot, en jaarlyks ontfangen drie Ponden Sterling ten honderd, op dezelve wyze als de Compagnie ontfangt van de gelden, by de gemelde Compagnie tot de Visschery gebruikt wor-

1750. *Mey.* wordende, na 't aftrekken en afrekenen van de nodige kosten en uitgaven, ontstaande van 't ontfangen van dezelven.

Verder is besloten, Dat zodanige particuliere Compagnien, die dus voor hunne eige rekening zullen handel dryven of visschen, generhande winst of verlies hebben zullen, uit den Koophandel van de voorsz. Compagnie spruitende.

Eindelyk is besloten, Dat d'Ontfanger-Generaal van zyne Majesteits Imposten jaarlyks de bovengemelde somme van drie Ponden Sterling van ieder honderd Ponden betalen zal aan den voorsz. Compagnie te *Londen*, of aan zulken Persoon of Personen, die door de gemelde Compagnie gemachtigt zullen wezen, om dezelven t'ontfangen; en de gemelde Compagnie zal de voornoemde jaarlyksche somme van drie Pond Sterling voor ieder honderd Pond, na 't aftrekken van de nodige onkosten van 't ontfangen van dat Geld, betalen en overgeven aan de respective particuliere Visch-Compagnien, die daar toe gerechtigt zullen wezen, of aan zodanige Persoon of Personen, als door de gemelde respective Compagnien gemachtigt zullen zyn, om 't zelve t'ontfangen.

Of die *Compagnie* zyn beöogde Voordelen verkrygen zal, werd by *d'Engelschen*, in 't gemeen, zelfs aan getwyfelt: Om dat hen ontbreekt 't geenwe reets in 't voorgaande *Deel*, *pag.* 43 gezegt hebben. Daar komt by, dat eenige particulieren zulks reets hadden onderstaan te doen, maar wat rapport zy deswegens ontfangen hebben, blykt uit een by hun meest geachte gedrukte *Nieus-Papieren* in 't begin van deze Maand gedaan, waar in 't volgende zeer aanmerkelyk *Articul* gevonden werdt:

„ Uit geloofwaardige Berichten, uit verscheide *Italiaansche* Havens ontfangen, verneemt men tot ons leedwezen, dat het debit der *Haringen*, die uit *Engeland* derwaarts gezonden zyn, gevaar loopt, van aldaar geheel te niet te zullen geraken, door de weinig zorge die men draagt, om ze behoorlyk te *kaken*, te *zouten* en in te *pakken*. Offchoon in ieder Ton doorgaans byna *drie duizend Haringen* behoren te wezen, zo heeft men 'er echter verscheide gevonden, waar in naulyks *drie honderd goede Haringen* waren, en men hadt daarenboven die goede Haringen zorgvuldig boven in de Tonnen gelegt, om de *bedorvene* te bedekken. Een diergelyke onachtzaamheit verdient wel de zorge en d'oplettenheit van de Regering, ten einde zulks te remedieeren, enz.".

Daar op was reets bevel gegeven, tot het nemen van de nodige Informatien, ten einde t'onderzoeken, of 't geen dat *Articul* meld, de Waarheit zy, dan wel niet, en dus voor te komen, dat dien voor hen gewichtige Tak des Koophandels daar door niet te gronde zoude gaan.

Of dat noch niet genoeg was, zo waren eenige Kooplieden geresolveert om de *Walvisch*-Vangst kragtdadig voort te zetten, en ten dien einde

einde in dit Jaar 12 à 16 Schepen na *Groenland* zenden; men hadt daar *Jutlands* en *Noords*-Scheepsvolk toe geëngageert. Wat van die beide *Ondernemingen* staat te worden, latenwe aan den tyd over. 1750. *Mey.*

't Was den 24. dezer, Zondags ten half een uur dat Hare Koninglyke Hoogheit de Prinses van *Walles* te *Leicester-house* gelukkig van een Prins beviel, welke zeer heuglyke tyding ten eersten door 't Losbranden van 't Canon van 't Park van *St. James* en van den *Towr* aan 't Gemeen wierd bekent gemaakt, terwyl een Expressen na *Hanover* aan den Koning wierd afgevaardigt, om zyne Majesteit zulks te communiceren, en 's avonds wierden deswegens Vreugde-Vuren gebrand.

Den 25. hadden verscheide voorname Dames d'Eere gehadt, by gemelde Prinses dien aangaande de Complimenten van gelukwensching af te leggen.

In 't begin van de gepasseerde Maand hadde de *Fransche* Ambassadeur Marquis *de Mirepoix* over de mishandeling die de Commandant van 't Fort *Nevis* in *America*, aan de Vlagge van den Koning zyn Meester hadde gepleegt, by *Memorie* aan de Regering geklaagt, zeggende daar in, onder anderen:

„ Dat de Commandant van *Nevis* den 9. *Maart* laatstleden op 't Fre-
„ gat van zyne Allerchr. Majesteit de *Galathée*, 't welk op die hoogte
„ kruiste om de *Fransche* Koopvaardy-Schepen te dekken, en in den
„ tyd daar de beide Hoven in Vrede en Vriendschap leven, niets min-
„ der als een onvriendelyke behandeling verwagtende was, met scherp
„ hadt doen schieten enz., en dat zyn Hof dieswegens behoorlyke
„ Satisfactie begeerde".

Die Memorie, zedert, door de Lords Regenten onderzocht zynde, hebben dezelve aan den Graaf van *Albemarle*, Ambassadeur van dat Hof by dat van *Vrankryk*, bevel afgevaardigd, om aan zyne Allerchristelykste Majesteit „ de nadrukkelykste Verzekeringen te doen, dat
„ de Regering niet alleen 't gedrag van den voornoemden Comman-
„ dant, *by aldien hy op dusdanige wyze*, als in de Memorie vermeld is,
„ *heeft te werk gegaan*, ten eenemaal afkeurd, maar dat dezelve ook
„ aan alle de Gouverneurs en Commandanten in *d'Americaansche* Eta-
„ blissementen, als mede aan die van zyne Groot-Brittannische Ma-
„ jesteits Schepen, welke op die hoogte leggen, bevel afgevaardigd
„ heeft, om zich voortaan tegen de *Fransche* Onderdanen als een Na-
„ tie, die hunne Vriendin is, te gedragen".

Met dat Antwoord stekenwe over na 't zelve Ryk.

'S LANDS Finantien door den laatsten Oorloch merkelyk bezwaard blyvende, hadde de Controlleur Generaal op bevel van den Koning een nieuwe *Declaratie* van zyne Majesteit aan 't Parlement VRANKRYK.

1750. gezonden, om in 't zelve geregiſtreerd te worden: By die Verklaring
Mey. geeft de Koning te kennen, „ dat het zyn Wille en Welbehagen is, „ dat het ligten van *vier Sols* per Livre zes agter een volgende Jaren „ gecontinueerd werde". In eene Vergadering van 't Parlement was deswegens beſloten; dat d'eerſte Preſident van 't zelve met drie Oud-Raden zich na *Verſailles* zouden begeven, en aldaar aan den Koning Vertogen te doen, „ behelzende een ootmoedig Verzoek van zyne „ Majeſteits Parlement, dat het Dezelve behage niet alleen 't ligten „ van *vier Sols* per Livre of van den *twintigſten* Penning ten honderd „ niet verders te verlengen, maar ook die Belaſting van nu af aan te „ vernietigen"; echter is men als noch daar van gedachten, dat het eene Verzoek zo min als 't andere by den Koning plaats vinden zal.

't Was den 2. dezer, dat zyne Majeſteit, jagende op 't zogenaamde *grote Plein*, met zyn Paard in een Moeras viel, doch gelukkig zonder zich te bezeren daar uit quam.

De *Hollandſchen* Ambaſſadeur is in grote achting by dat Hof, en de Koning heeft, ten blyke, dat Hoogſtdezelve de Vriendſchap van de Republicq der *Vereenigde Nederlanden* meer en meer zoekt te cimenteren, de belaſting van 50 *Sols*, die over eenige tyd op ieder Hollands Schip per Ton gelegd was, by proviſie, tot *September* aanſtaande opgeheven.

De *Pruſſiſche* Exercitie die men de *Franſche* Troupen hadt zoeken te leren, is niet na de génie van dezelve geweeſt; zo dat de *Pruiſſiſche* Subalterne Officiers, zonder in hun Oogwit te reüſſeren, weder van daar vertrokken zyn, echter zeer voldaan over de heuſche behandelingen die zy daar genoten hebben.

De Marſchalk van *Löwendahl* onthoud zich ſteets op zyn Landgoed *de la Ferté*, en men hoord tegenwoordig van hem zo wel als van den Marſchalk *van Saxen*, zedert dat deze na *Chambord* vertrokken is, weinig ſpreken.

Tot andere zaken komende, zo was te *Parys* zedert vele jaren in gebruik geweeſt 't maken van *Paruiken* van *Wolle* en *Paarden* Hair, daar na is noch uitgevonden een zoort Paruiken van Hair van *Kalverſtaarten* die byna onverſlytelyk zyn en weinig Geld koſten; maar zederd is 'er noch een voor de Paruikmakers in 't generaal ruïneuſer manier uitgevonden, om namentlyk, *blonde* en *zwarte* Paruiken te maken van *Latoen* of fyn *Koperdraad*, die excellent ſtaan en Regen en Storm konnen verduren; doch 't Gild der Paruikmakers begrepen, dat indien die Mode doorging, 't genoegzaam met hunne Koſtwinning gedaan zoude zyn, zo hebbenze dezer dagen eenige Paruiken van die zoort van de Venſters der Paruikmakers laten wechnemen en in hun Gilde-

huis

huis doen brengen; zullende nu die zaak van Gerechtswegen onderzocht en gedecideert worden. 1750. *Mey.*

Nadien die Hoofdstadt als opgepropt is van Lediggangers en Bedelaars, was in 't Voorjaar een Decreet uitgekomen om al dezelve van de Straten op te ligten en in 't Hospitaal van *St. Louis* te brengen, als successivelyk gedaan was; ten einde om die na de *Fransche* Americaansche Colonien te transporteren: 't Getal is al zeer groot geweest, alzo 'er meer dan 1300 van dezelve gestorven waren.

De Lieutenant-Generaal der Policie in 't begin dezer maand bevindende, dat 'er eene menigte van *Ouderloze* Kinderen, die langs Straten zwerven, en daar niets goeds van te wachten is, hadden bevel gegeven, om die mede op te vangen, even gelyk met de voorzeide geschied was, ten einde al mede na de Colonien over te voeren; doch alzo *d'Exempt* daar in te verre ging, en onder andere een Jongen na zyn Moeder toelopende, met geweld wilde mede nemen, maakten diergelyke Procedures 't Gemeen zodanig gaande, datze dien *Exempt* met Stenen dood gooiden; uit welk beginzel 't volgende *Tumult* den 15. dezes ontstaan, is luidende:

Zedert de laatste Winter was een algemeen bevel gegeven, om zo wel hier als in d'andere Steden van dit Ryk alle de Bedelaars en diergelyk leeglopend Volk op te ligten, ten einde hen na *America* over te voeren, en zich aldaar met voordeel daar van bedienen: Naderhand scheen 't noodzakelyk te zyn deze ordre uit te breiden en daar onder ook te begrypen zodanige Kinderen, die Ouderloos zynde en geen bezigheit hebbende aan zich zelfs overgelaten waren, zo dat niets als alle ondeugd en quaad van hen te verwachten was: Uit hoofde van die ordre maakte de Lieutenant-Generaal van de Politie, de Heer *Berryer* met alle mogelyke voorzorg en omzichtigheit zodanige schikkingen als vereischt wierden om 't ledig lopen onder diergelyke Kinderen te beletten; maar nadien 't byna onmooglyk is in omstandigheden van die natuur alle misslagen voor te komen, zo is 't ook in dit geval gebeurd, dat de Dienaars van de Politie geen onderscheid gemaakt hebben tusschen Ouderloze Kinderen, en zulke die In der daad de zorg van Vader of Moeder onderhevig zyn: Dit is dan de wezendlyke oorzaak van de gerezene Opstand; want een Jongen die na zyn Moeder toe gelopen was, wierd, onaangezien 't gekerm en de klagten van de Vrou, door een der Dienaars, als niet willende geloven dat dit zyn Moeder was, van hare zyde wechgerukt; waar op de Vrou een zodanig misbaar maakte, dat wel haast een grote menigte gemeen Volk t'zamen rottede, en den Dienaar met Stenen, Stokslagen enz. om 't leven braght: Op staande voet wierd de Wacht te voet en te paard gecommandeert om de goede order te herstellen, maar 't Graau was al te zeer gaande gemaakt om eensklaps te konnen bedaren, alzo hunne Gemoederen door vooroordeel en Woede aan 't gisten zynde, niets anders zochten als zich op ieder een, die

1750. *Mey.* van de Politie afhankelyk was, te wreken, gelyk men daar van verscheide Uitwerkingen zach in de Voorsteden *St. Honoré*, *St. Marceau*, *St. Germain* en *St. Antoine*, alwaar d'Oproer een begin genomen hadt: Eenige *Exempten* ofte Officieren van de Politie, die geen kans zagen om zich te beveiligen, strekten tot een Offerande van d'onbezuisde drift, die zo verre buiten de palen ging, dat een Huis van zeker Burger geplunderd wierd, om hem zyne herbergzaamheit, die hy aan een der gevluchte Dienaren bewezen hadt, betaald te zetten: Deze of diergelyke Buitensporigheden hebben eenige dagen geduurd, als wanneer men nu meende dat alles bedaard was; maar vermits 't geval wilde, dat het Gemeen wederom een Exempt in 't oog kreeg, openbaarde zich aanstonds een nieuwe Oplopendheit, zo dat hy gestenigd en voortgesleept wierd tot voor 't Hôtel van de Politie, 't welk dan ook met een menigte Stenen wierd begroet: Derhalven moest de Wacht van 't Hôtel verdubbeld worden, en men gaf bevel om de Wacht te voet en te paard door alle de Quartieren van de Stadt te doen patrouilleren en door eenige Detachementen *Fransche* en *Zwitzersche* Guardes hier en daar de Posten te bezetten; Daarenboven wierd ook bevolen dat al 't Militie-Volk 't Geweer met scherp moest laden. By de Poort van *St. Denis* zyn 3 Commissarissen van de Pagters, dewelke voor Dienaars van de Politie wierden aangezien, door 't Gemeen aangetast, en, zonder dat het zelve aan eenige rede plaats wilde geven, zodanig geslagen en gesmeten, dat twee van hen 't leven daar by ingeschoten hebben, en de derde ook in gevaar is van 't zelfde noodlot te zullen ondergaan; De Heer de *Roquemont*, Commandant van de Wacht te paard, met een Brigade aannaderende om 't geweld te stillen, wierd door de Muitelingen, die zich alle met Stenen voorzien hadden, zodanig in 't nau gebraght, dat hy om zich te redden genoodzaakt was spoedig te rugge te keren, en te zeggen, *dat zy wel gedaan hadden*.

In de Voorstadt *St. Germain* zyn meer dan zes uuren lang allerley Baldadigheden gepleegd, zynde aldaar zelfs verscheide Huizen en Winkels geplunderd, onder voorwendzel, dat men Schuilplaats gegeven had aan zodanige Karels, die de Kinderen langs Straat wechnamen. Behalven dit alles zyn ook noch verscheide Personen om 't leven geraakt, en in de zogenaamde Straat *de la Calandre* heeft men 't Huis van zeker Commissaris gedreigd in brand te zullen steken, doch by geluk is zulks noch verhinderd: Al dit voorverhaalde is noch niet in vergelyking van de dolle drift, die den 23. op de hoogsten Top geklommen was, want toen was 't, dat meer dan *dertig duizend* van dat woedende Graau in de Straat van *St. Honoré* zamen rotteden uit hoofde dat men aldaar weder een Kind wechnam; Deze dolle Troup drong door tot aan 't Huis van den voornoemde Heer *Berryer*, die echter aldaar niet te vinden was; Men verbryzelde de Deuren en de Vensters, zonder dat de Wacht een woord durfde spreken, en men overviel 't Huis van een Commissaris tegen over *St. Roch*, om dat zich aldaar een der Dienaren bevond; Men maakte zich van dezelven meester, men havende hem op een verschrikkelyke wyze, en braght hem eindelyk na den Lieutenant van de Politie, welkers Huis men even als dat in de Straat *de la Calandre* dreigde in brand te steken, maar de Hertoch van *Orleans*, die in 't algemeen zeer bemind is, quam op slag, en braght

door

door zyn tusschenspraak zo veel te weeg, dat alles in stilstand raakte; En zedert heeft men aan de Magistraats Personen een sterke Wacht van de *Zwitsersche* en *Fransche* Guardes bezorgd. 1750. *Mey.*

d'Opgemelde Heer *Berryer* begaf zich den 25. dito, in gezelschap van d'Officieren der Politie van 't *Chatelet* (zynde 't Gerechts-Hof daar de civile en criminele Zaken ter eerster instantie worden afgehandeld) na 't Parlement, om aldaar Verklaringen te doen nopens de verscheide Omstandigheden van den gemelden Opstand.

Na dat den voornoemde Heer *Berryer* by 't Parlement gekomen, en aldaar met de by zich hebbende Officieren ingeleid was, deed dezelve de volgende Denuntiatie:

„ Dat d'oplettendheit die hy uit kragte van zyn Ampt onder d'Ordres van „ 't Hof aan de publicque Rust verschuldigt was, hem noodzaakte om aan 't „ zelve rekenschap te komen geven, en bekend te maken, dat eenig quaadgeïntentionneert Volk, met het oogmerk der Burgeren te storen, gezocht „ had valsche geruchten uit te strojen, die tot het verwekken van Oproer „ bequaam waren, met te zeggen, dat aan zekere Lieden bevel gegeven was, „ *om de kinderen van Straat op te ligten*; dat deze Uitstrooizelen, schoon van „ alle waarheit ontbloot, (nadien generlei Ordonnantien van de Politie nochte eenige particuliere Bevelen, die daar van tot grondslag konde strekken, „ gegeven waren) nochtans een zo algemeen geloof gekregen hadden, dat „ die geruchten op *Zaturdag* den 16. dezer Maand tot een voorwendzel gediend hadden, om by de Straat *des Nonaindieres* een geweldige Opschudding „ te verwekken, waar in verscheide Personen door 't Gemeen op een zeer „ beklagelyke wyze mishandeld waren; dat des anderen daags onder 't zelfde „ voorgeven een niet minder hevige Opstand op de Plaats *aux Porcherons* was „ voogevallen; Dat het toen echter geschenen hadt, als of de gisting in d'onbezuisde Gemoederen een weinig aan 't bedaren quam, en langzamer hand „ geheel ophouden zou, nadien des *Maandags*, *Dingsdags*, *Woensdags* en *Donderdags* daar aan volgende niets gebeurde, 't welk eenige byzondere opmerking waardig was; maar dat wel verre van die verbeelding door den uitslag „ bevestigd te zien, d'Oproer des *Vrydags* met noch veel groter Razerny als „ te voren uitbarstede; dat die Opschudding zich vervolgens hadt uitgebreid „ na de Straten *de Clery* en *de la Calande*, naderhand na de Plaats *à la Croix rouge*, en des *Zaturdags* na de Straat *St. Honoré*: Dat op die verscheide „ Plaatzen eenige Personen door 't Graau aangerand, en zelfs eenige Huizen „ beschadigd waren: Dat de Wacht ondertusschen na de verscheide Quartieren „ van de Stadt getrokken was, om dergelyke zamenrottingen, als zynde volgens „ publicque Ordonnantien niet geoorloofd, te verstrojen; dat dezelve zich nochtans hier en daar genoodzaakt gezien hadt om met Scherp te schieten, ten einde „ 't Volk in teugel te houden, dat zommige daar door zwaar gequetst waren.

„ Dat hy, Heer *Berryer*, in deze omstandigheden oordeelde niets beter te „ konnen doen, als 't Hof dien aangaande te verwittigen, en van deszelfs „ voorzichtigheit af te wachten, dat zekere noodwendige Maatregelen genomen wierden, om de gistende Gemoederen tot stilstand te brengen, de Schuldigen te straffen, en door dien weg de publicque Rust te herstellen.

1750. *Mey.* Gelyk vervolgens, dien aangaande, by 't Parlement gearresteert wierdt.

Zedert die Ruste herstelt zynde, waren 'er al eenige van die Oproermakers in hechtenis gebraght, om Loon na werken t'ontfangen. Dat Ryk verlatende, komenwe in d'UNIE.

NEDERLANDEN. 't WAS den 10. dezer *Zondag*, dat in alle de Kerken van 't Vorstendom *Gelre* en *Graafschap Zutphen* een Placaat van gemelde Staten wierden afgelezen tegen 't *onheyligen van den Sabbath*, en teffens daar in verboden 't houden der *Kermissen* op de Dorpen op *Zondag*; welke invallende Kermisdagen tot op den volgenden *Woensdag* verschoven worden (*). Zulks een *Feest- Dank-* of *Bededag* zynde, 8 dagen daar na, ende dat op zeker Boettens, enz.

De Staten van *Vriesland* hadden besloten, om aan d'Officieren, die achterstallige Kosten van den laatsten Oorloch te goed hebben, *Assignatien* tegen 4 per Cent 's Jaars te geven, tot dat het Capitaal, waar van Jaarlyks 14000 Guldens afgelost zal worden, volgens de datums, voldaan zal zyn.

Van daar komende te *Bergen-op-den-Zoom*, zo was d'Aanneming van den Opbouw der *Kerke* en *Toren* dier Stadt, op de volgende wyze geschied: Voor 't Hout, Spykers en Timmeren der Kerke 24600 Gl.; voor 't Metzelen, Materialen en Steenhouwen 15300 Gl.; voor 't Timmeren van den Toren 2100 Gl.; voor 't Metzelen enz. 7200 Gl. te zamen 49200 Gulden. d'Aanneming van 't herstellen der Kerke te *Sas van Gent*, nevens derzelver Toren, zo 't leveren als 't bearbeiden van Timmer- Metzel- Steenhouwers, Lootgieters- Leidekkers- en Smits-werk, betreffende, was geschied voor 40000 Guldens.

Haar *Hoog Mogende* hebben den Heer *Verelst*, Gedeputeerde in 't Collegie van den *Raad van Staten*, benoemd, om na 't Hof van *Turin* te gaan, ende aldaar, zo men wil, den Koning van *Sardinien*, uit naam van dezen Staat, te complimenteren, wegens 't voltrokkene Huwlyk van den Hertoch van *Savojen* met d'Infante *Maria Antonetta* van *Spanjen*.

Den 6. hadde de Marquis *del Puerto* Ambassadeur des Konings van *Spanjen*, eene Missive van zyne *Catholyke* Majesteit aan Haar *Hoog Mogende*

(*) Een Daad die alzints prysbaar en roemwaardig is. Maar boven dien, ook te wenschen was, dat de respective STATEN van D'UNIE dat loflyk voorbeeld met hunne AUTHORITEIT behaagde t'achtervolgen; met een gelyk Besluit te nemen, dat op dien DAG DES HEREN, de GODT van ons VADERLANDT, volgens zyn *H. Woord*, *toegeweidt* en *toegeheiligt*, door dergelyke *Kermissen*, op *d'onheiligste* wyze, zonderling *die van onze Religie vreemd zyn*, niet verder door allerlei zonden en ontuchtigheden, wierde *ontheiligt*.

gende overgeleverd, waar by Dezelve aan dezen Staat, van 't gemelde Huwlyk kennis geeft, waar over Hooggemelde zyne Majesteit by Missive staat te worden gefeliciteert: Dien namiddag hadt den Heer President *de Marees*, uit naam van Haar *Hoog Mogende*, op een plechtige wyze, dieswegens 't Compliment by den gemelden Ambassadeur afgelegt. 1750. *Mey.*

By Haar *Hoog Mogende* waren in deze Maand verscheide PLACATEN gearresteert en vervolgens gepubliceert; bestaande hoofdzakelyk:

„ Alle goude Ducaten en verdere Goude Specien zonder onderscheid, die meer als *twee Azen* te ligt wegen, voor Billioen te verklaren, en dat zekere vier Stuivers, drie Stuivers, twee en een halve Stuivers Stukken, en quade Dubbeltjes in de Cours ieder op een halve Stuiver minder zullen worden gestelt *tot den eersten July dezes Jaars*, als wanneer dezelve na dien tyd mede voor Billioen zullen verklaard worden; En dat wyders, geen Goud gemunte Specien, tegens wille zullen behoeven ontfangen te werden, dan alleen den *Nederlandschen* Gouden Ryder, en dat verders omtrent de Goud-Gewichten enz. een nieuw Reglement gemaakt is".

In de *Publicatie*, strekkende tot vrystelling der Rechten op 't uitgaan van den *Haring* der Visscherye dezer Landen, geven Haar Hoog Mogende te kennen.

DAt, dewyl tot conservatie van de grote Visschery en Haringvaart, zynde een Hoofdnering en een van de principaalste Mynen van dezen Staat, waar by vele duizende Huisgezinnen zich generen, en vele Handwerken, Neringen, Vertieringen en zonderling de Navigatie en Traficq, in wezen word gehouden, niets dienstiger is, dan dat de Geintereseerden in staat gestelt worden, de Haringvisschery met meer voordeel dan tot heden is geschied te konnen continueren; Haar *Hoog Mogende* met communicatie van zyne *Hoogheit*, den Heer Prins *Erf-Stadthouder*, ten einde d'Ingezetenen door vermindering van lasten tot de voorsz. Nering aan te moedigen, goedgevonden hebben te statueren, dat boven de vrydom van de Provintiale Middelen van 't geen op de Schepen van de grote Visschery word geconsumeert welke de Heren Staten van *Holland en Westvriesland* by derzelver Resolutie van den 6. dezer hebben geaccordeert, dezelve Visschery voor een tyd ook zal worden gefavoriseerd met afschaffing der lasten die van Haar *Hoog Mogende* zyn dependerende. En dewyl de Haring van de Visscherye dezer Landen alreets is genietende vrydom van inkomende Rechten en van 't Lastgeld, 't geen aan de Collegien ter Admiraliteit word betaald, en dienvolgende by Ons geen andere Vrydommen te verlenen zyn, dan alleen van de Rechten die op 't uitgaan worden geheven, namelyk van twee Gulden per Last van twaalf gehoogde Tonnen, op alle grof zouten Haring, van eene Gulden per Last van twaalf duizend, op alle verschen, gestorten of *Korf*-Haring, van 2 Gl. 10 stuivers, ten aanzien van de *Jacobi* Brandharing, en van 4 Gl. ten opzigte van de kleine *Keulsche* Bartholomeus of Kruisbrand, als mede van de grote of *Rouaansche* Brand: Dat derhalven by provisie voor den tyd van 3 jaren, ingaande met het jaar

1750. Mey. jaar 1750, en zulks eindigende met het jaar 1753, de grof zouten, versche gestorten of *Korf*-Haring, als mede de *Jacobi*, kleine *Keulsche*, *Bartholomei* of Kruisbrand-Haring, als mede van den groten of *Rouaansche*n Brand, doch alleen die van de Visscherye dezer Landen is, en geen andere, op 't uitgaan mede zal worden vrygestelt van de voorschreve Rechten, die dezelve anders, volgens de Lyst van 't jaar 1725, verschuldigt zouden wezen, blyvende nochtans onderhevig aan 't halen van Paspoorten en ondergaan van recherche als te voren, des, dat na expiratie van de voorsz. drie jaren, zonder alvorens prolongatie van die Vrydommen geobtineert te hebben, gemelde Haring ook wederom zal wezen subject de betaling der voorsz. uitgaande Rechten op den voet van de voorsz. Lyst. Ordonnerende en lastende dienvolgens alle de gene die 't behoord, aan d'Ingezetenen te laten genieten 't volkomen effect der bovenstaande ontlasting, en zich t'onthouden van 't vorderen en ontfangen van 't geen wegens de voorsz. afgeschafte Rechten, niet betaalt moet worden, met en zedert het lopende jaar 1750.

Aangaande de Publicatien ter favorisering van die *Grote Visscherye*, behelst het voornaamste:

„ Dat dewyl Haar *Hoog Mogende* in 't zekere berigt zyn, dat niet-„ tegenstaande vorige Placaten verscheide Ingezetenen zich in buiten-„ landschen dienst begeven, zo wel ter Koopvaardy als tot de Visschе-„ rye ter Zee, wordende daar toe van buiten aangezogt en verlokt (*), „ la-

(*) Dat hebben *d'Engelschen* zelfs, in hun Schryven, op de volgende wyze bekendt.

„ De *nieuwe* Compagnie van de *Haring- Visscherye*, hadt met zeer grote „ moeite eindelyk een *Haring-Buis* uit *Holland* weten te krygen, en na welk „ Model zy twee *Haring-Buizen* gebouwt hadde; ook hebben zy *twee en der-„ tig* Hollandsche *Haring-Visschers* in dienst gekregen, welke in 't *vangen*, *ka-„ ken*, *zouten* en *inpakken* der *Haringen* volkomen ervaren zyn".

Of die, en byzonder de laatste Daad, met de *goede Trou*, tusschen twee zo nau Gealiëerden kan bestaan, latenwe aan 't Oordeel van den Lezer over.

Ten minsten is dit waar: „ Dat *d'Engelschen* zedert eenigen tyd herwaarts „ geweldig, en niet zonder reden, hebben geklaagt; dat de *Spaansche* Koop-„ lieden of Manufacturiers hunne Werklieden debaucheerden, om van daar „ na *Spanjen* over te komen, zich in dat Ryk ter neder zettende, en dus de „ kunst hunner Fabricquen, tot een merklyk nadeel hunner Commercie, al-„ daar cultiveerden".

In zo verre men te meermalen gelezen heeft, de klachten deswegens aan 't *Parlement* gedaan, en de Maatregelen daar tegens genomen, om zulks krachtdadiger, als voorheen, te konnen beletten.

Nu valt men in 't zelve *Casus*, „ en doet omtrent de *Hollanders*, 't geen „ men in de *Spaanschen* ten hoogste afkeurde en laakte". In 't eerste was *'t quaad*, en omtrent de *Hollanders* is *'t goed*. Maar hoe dat te bewyzen, latenwe aan *d'Engelschen* over.

't Is

„ latende vele hunne Vrouwen en Kinderen tot lasten van de Steden 1750.
„ daar zy gewoond hebben, blyven; alles tot groot nadeel dezer Mey.
„ Landen, waar tegens willende voorzien, met communicatie van zyne
„ *Hoogheit* den Here Prinse *Erf-Stadthouder*, hebben goedgevonden
„ van nieus te statueren, dat zich gene Ingezetenen van dezen Landen
„ in dienst van vreemde Koningen, Republicquen, Prinsen, Staten,
„ Steden of Particulieren in andere Landen, ter Koopvaardy of Visschery
„ ter Zee, 't zy ter Haring-nering, Walvisvangst of anderzints,
„ zullen mogen begeven, dan met expres consent van Haar *Hoog Mogende*
„ of van de Collegien ter Admiraliteit. Dat de gene, die zich
„ werkelyk in vreemde dienst mochten hebben laten aannemen, voor
„ zo verre dezelve noch niet uit deze Landen zyn vertrokken, voorn.
„ dienst immediatelyk zullen hebben te verlaten; en dat de gene, die
„ ten zelven einde reets mochten vertrokken zyn, gehouden zullen
„ wezen binnen den tyd van twee Maanden binnen dezen Landen te
„ rugge te komen, op pœne van aan *Lyf en Goed*, en voor die gene,
„ welke absent blyven, met eeuwig bannissement gestraft te worden:
„ Dat ook de Vrouwen en Kinderen van die gene, welke absent blyven,
„ uit de Steden hunner Woninge aan hnnne Mans en Vaders
„ zullen toegezonden worden, mitsgaders dat hun geen onderhoud
„ van d'Aelmoesseniers of Diaconen zal gegeven worden. Laatstelyk,
„ dat niemant, 't zy Koopman, Makelaar, of wie 't zoude mogen
„ wezen, zal vermogen eenig Volk door Huur, Verhuur of andere
„ Directie, in vreemden dienst te doen vertrekken, daar toe
„ animeren, of de behulpzame hand te bieden, op pœne van 300
„ Gulden voor ieder Persoon, die zodanig vertrokken is, te verbeuren,
„ boven en behalven arbitraire Correctie enz.

't Andere *Placaat* behelst een zwaar Verbod tegen den Uitvoer van „ eeni-

't Is iets anders, dat een Vernuftig Verstand of Verstanden onderzoekt of onderzoeken, en door eigen Vlyt en Naarstigheit zich te nutte maakt, waar uit zyne Naburen of anderen eenig Voordeel of Gewin halen; nadien zulks een ieder vry staat te doen, wanneer 't door hoger Bevel niet beteugelt is. Waar van daan, en door welke, vele zaken ten hoogsten Toppunt, zo in de *Theorie* als in de *Practycq*, gesteigerd en opgeklommen zyn: Maar! tegens voorgaande Placaten en Publicatien, *Onderdanen* van een *Staat* of *Mogendheit*, door Geld of meerder Winsten, *Trouloos aan Eed, plicht en geboorzaamheit te doen worden*, is een *Quaad* dat op generlei wyze te patrocineren zy: Om dat *d'Uitlokker* zich zelfs aan die Daad schuldig maakt, dien hy den *Uitgelokten* doet doen; Nadien die algemene *Regel in Rechte*, op de *Natuur-* en *Godlyke Wetten* gegrond, vast staat: *Dat men zelfs doet, 't geen men door een ander doet doen.*

1750. „ eenige ledige hele, halve of kleindere *Haring-Tonnen*, *Duigen*,
Mey. „ *Hoepen* van allerlei zoort, groen *Plantzoen* van Hoephout, *Kruyswand*, *Garen* tot *Haringwand*, *Dryftuyg*, *Pekel* &c.

Den 29. hadden de Heren Gedeputeerden van de gemelde *Grote Visscherye* en *Haring-vaart* van *Holland* en *Westvriesland*, namentlyk de Heren Mr. *Adriaan de Bye*, wegens de Stadt *Delft*; *Walter Senserf*, wegens *Rotterdam*; Mr. *Johan vander Heym*, Here van *Goudswaart*, wegens *Schiedam*; *Harper Molewater*, wegens den *Brielle*; Mr. *Christiaan Joannes Vaillant*, wegens *Enkhuizen*; nevens de Heren Mr. *Johannes vander Cragbt*, Pensionaris, en Mr. *Gerard van Assendelft*, Secretaris van welgemelde *Grote Visscherye*, met zyne *Doorluchtige Hoogheit* den Here Prinse *Erf-Stadthouder* over gewichtige zaken, dien Koophandel betreffende, in conferentie geweest; hebbende zyne *Hoogheit* de goedheit gehadt, zich dien aangaande zeer gunstig aan voornoemde Heren Gedeputeerden uit te drukken.

Voorts hadt dien *Doorluchtigen* Vorst, als *Gouverneur Generaal* van *d'Oost*- en *Westindische* Compagnie dezer Landen, tot Representanten by de laatste Compagnie, om de Persoon van zyne *Doorl. Hoogheit* te representeren, aangestelt d'Ed. Heren *Jan van Marcellus*, regerend Schepen der Stadt *Amsterdam*, en *Thomas Hoope*; in welke qualiteit zedert bevestigt zyn.

Insgelyks hadde dien *Hoog Beminde* Vorst tot Representant van zyn Persoon, by *d'Oostindische* Compagnie ter Kamere van *Zeeland* aangestelt, den Heer *Leendert Bomme*, voornaam Koopman te *Middelburg*.

De Grote Stal voor de Cavallery op *d'Ossenmarkt* te *Haarlem* voltooid zynde, was, op goedvinden van zyne *Hoogheit*, de gemelde Ruitery, die bevorens rondom die Stadt op Hofsteden, by Blykers en Boeren gebilletteert was, den 15. dezer in dezelve gekomen, en de voornoemde Stal, door ruim honderd Paarden betrokken.

't Was den 12 dezer, dat de Jaarlyksche *Trekking* ofte *Wapenschouwing* der *Haagsche Schutterye* in een zeer goede ordre, met een uitnemend genoegen van Groot en Klein, Inboorlingen als Vreemden, op de volgende wyze begon en quame t'eindigen:

Voor half tien uuren begaven zich de gezamentlyke Burgers wel gewapend en een ieder op 't fraaiste Uitgedost, na 't *Haagsche* Bosch ter zeide de *Maliebaan*, op d'ordinaire Monsterplaats van 't Guarnizoen dier Stede. Zynde aldaar de Quartier-Vanen geplant. Ten half tien uuren sloegen de Tambours de Vergadering, en kort daar op Appel, ten einde ieder Compagnie zich op hunne standplaats zoude vervoegen en zich in reyen en gelederen scharen; dit vol-

volbraght zynde, trokken de respective Vaandrigs, ieder met hunne 3 eerste Gelederen af, om de Vaandels van het Huis der Vrouwe *Dierquens*, Weduwe van den Heer en Mr. *van der Hoer*, in leven Griffier van den Raad en Leenhove van *Braband*, en Zuster van den Heer Burgermeester en Collonel *Dierquens*, op de *Nieuwe Prinsesse Gracht*, over de gemelde Monsterplaats, af te halen, wordende ondertusschen 't gantsche Corps door den Heer *Johannes Bourcourd*, Kapitein van 't *Orange Blange & Bleu* Vaandel, op zyn beurt thans *Doelmeester* zynde, en dus moetende voortrekken, gecommandeert en d'ordinaire Wapenschouw verrigt. De Vaandrigs vervolgens met hunne Vaandels geretourneert zynde, quamen kort daar aan de Heren Collonel en Lt. Collonel *Baartmans*, stellende zich voor 't Front, commanderende den eerstgemelden Heer de Vaandrigs, om aldaar te komen, en hunne Vaandels te planten. Ten 11 uuren quam Hare *Koninglyke Hoogheit*, die te voren eenigen tyt, benevens den jongen *Erf-Prins*, die op den arm gedragen wierdt, over de Kermisse ter vergenoeging van de Buiten-Lieden, gewandelt hadt, als ook de Prinsesse *Carolina*, in 't Bosch, en begaven zich voorby de Burgerye na de *Staten* Tent, die ter dezer occasie was opgeslagen: Waar na de genoemde Prinsesse voor en langs 't Front heen wandelde, vervolgens in de Koets tradt en achter de Schutterye om reed. De jonge *Erf-Prins* insgelyks een klein gedeelte langs 't Front gewandelt hebbende, wierd door zyn Edelman weder in de Koets aan zyn Staat-Juffer overgegeven, vervolgens de Compagnie vooren achterom reed, gevende geduriglyk *kus-handtjes*, in zo verre dat dien *Doorl.* Prins, na zyn jonge jaren, ten laatste zyne beide *Doorluchtige* Handen daar toe gebruikte, en die gedurig aan zyn *Vorstelyke* Mond braght en daar mede de Schutterye groettede: Eenige minuten daar na quam ook zyne *Doorluchtige Hoogheit* te Paard, met een nombreus gevolg van Generaals en andere Heren van distinctie, in 't Bosch aan, en reed, voor 't meeste gedeelte, met ongedekte hoofde voorby 't gehele Front, wordende door alle d'Officieren op 't allonderdanigste gesalueert, en voor 't midden gekomen zynde, alwaar de Heer Collonel *Dierquens* in de Wapenen stond, hield zyne *Hoogheit* met dezelve een klein mondgesprek, en reed vervolgens na 't einde en de gehele Burgerye achterom; daar na posteerde zich zyne *Hoogheit*, benevens zyn Gevolg, vlak voor 't midden van 't Front, en daar een oogenblik geweest zynde, begon de gehele Burgerye, op de Tromslag, hunne Exercitie, 't welke zy zo gereguleert en welgeschikt verrigten, dat na d'eindiging dien Prins zyn uiterste genoegen aan den voornoemden Heer Collonel *Dierquens* mondeling betuigden. Ten 12 uuren begon den Marsch in den volgende ordre: Voor af 't *Orange Blange-Bleu* met de Hauboïsten: Daar na 't *Groene*: 't *Columbyne*: 't *Witte*: 't *Orange*: en eindelyk 't *Blauwe* Vaandel; wordende gesloten door den voorgemelden Lt. Collonel *Baartmans*, defilerende dus voorby de bovengenoemde *Staten* Tent, doende den Heer Collonel en de verdere Officieren, na mate dat zy voorby trokken, 't Salut voor Hare Hoogheden; begevende zich den Heer Collonel, na dat hy eenige passen voorby de Tent gemarcheert was, daar binnen, by de Stadthouderlyke Familie, terwyl de Compagnien successivelyk voorby marcheerde. De marsch was verder gerigt langs de *Maliebaan*, over de *Boschbrugge*, den *Nieuwe Prinsesse Gracht* nederwaarts, door 't *nieuwe Voorbout*, en voorts

1750. *Mey.*

1750. Mey. langs de West en Zuidzyde van 't *oude Voorhout*, voorby 't Hôtel van Hare Hoogheden, over de *Kneuterdyk*, dwars over de Plaats, door de Gevange Poort, '*t Buitenhof* op, wyders door de *Stadthouders* Poort over 't *Binnenhof*, alwaar de Hoofdwagt onder de Wapen stond en paradeerde; voorts voorby de Vergaderkamer van de Heren *Staten Generaal*, (die volgens oud gebruik dezen dag niet vergaderd zyn geweest) langs de *Casselenye* van de respective Hoven van Justitie, voorby 't Huis van *Prins Maurits* over de *korte Vyverberg*, en dus voorby den *Nieuwen Doelen*, alwaar d'Ed. Achtbare Magistraat by een zynde, door de respective Officieren gesalueert wierden; vervoegende zich den Heer Collonel en Lieutenant Collonel op den *Doele* voornoemd, om de Burgery te zien voorby defileren, vervorderende dezelve ondertusschen hunnen marsch, over 't *oude Tournoiveld* voorby den *Ouden Doele*, door 't *nieuwe Voorhout*, langs de gemelde *Prinsesse Gracht* na hunne eersten Stand of Zamelplaats, brengende de respective Vaandrigs hunne Vaandels, na 't gemelde Huis, daar die afgehaalt waren te rugge, en wierdt als toen den afmarsch geslagen: Eindigende dus ten 3 uuren de Trekking, zonder eenige confusie of ongeluk, niettegenstaande d'onbeschryffelyke menigte van Aanschouwers. Na 't eindigen der Trekking begaven zich de respective Officieren *en Corps*, na den gemelden *Nieuwen* of *Schutters Doele*, alwaar zich de Magistraat noch bevond, ten einde aldaar 't middagmaal te houden, zynde zyne *Doorluchtige* Hoogheit den Here Prinse *Erf-Stadthouder* daar toe op een plechtige wyze genodigt, en aldaar omtrent 4 uuren verschenen, wordende beneden aan de Trappen van voornoemde *Doele*, door den Heer Collonel, Lieutenant Collonel en verdere Officieren gerecipieerd en na boven geleid. Zynde voor den Doelen 't 3de Rot van 't *Groene Vaandel*, onder commando van den Lieutenant *Willem van de Haar* geplaatst, wordende by d'aankomst van zyne *Hoogheit* den Trom geroerd, en door voornoemde Lieutenant gesalueerd; doende dus dien Vorst de *Haagsche Schuttery* d'Eer aan van met derzelver Officieren te spyzen; wordende de gezondheden van Haar Ed. *Groot Mogende* de Heren Staten dezer Provintie, die van *d'Erf-Stadthouderlyke* Familie, van d'Ed. *Achbare* Magistraat, enz. onder Pauken en Trompetten geschal en andere Musicale Instrumenten, gedronken.

Zyne *Doorl.* Hoogheit zat aan een Tafel die de forme van een *Hoef-Yzer* had, en was gezeten tusschen den Hoog Ed. Baron van *Wassenaar* Heer van *Doveren*, Bailliu dier Stede, ter regter- en de Heer President Burgermeester van *Slingelandt* ter linker zyde, vervolgens de verdere Magistraat na hunnen Rang, en tusschen dezelve de Generaals Baron van *Burmania*, *Grovestins*, *Rouse* en *Flodorf*, benevens den Opper-Jagermeester *Saumaise*; tegen over zyne Hoogheit waren geplaatst de Heren Collonel *Dierquens*, Lieutenant Collonel *Baartmans* en de 6 Kapiteins; vervolgens d'overige Officieren der Schuttery ieder na hun Rang, en laatstelyk d'Adjudanten. De Maaltyd die zeer superbe was, wierd gevolgt door een zeer fraay Desert; zynde voor zyne *Hoogheit* geplaatst een *Haags Veld*, te wederzyde met Eerpoorten bezet, waar onder de 6 Vaandels der Schuttery geplaatst waren, staande de Beelden die de Vlaggen voerde op Pedestallen, op dewelke eenige *Vaderlandsche* Historien, rakende 't Vorstelyke Huis van *Oranje*, gesteld waren: Als, hoe in den

1750. Mey.

den Jare 1580 aan de *Haagsche* Schuttery verleend wierd, Octroy om 't getal derzelver te vermeerden, en dat der Hoofdlieden te verdubbelen; wordende te gelyk aan hun hoofd, die tot noch toe de naam van *Deken* voerde, den Eertitel van *Collonel* gegeven; voorts zach men de grondslag van een *Nieu-Gebouw*, verbeeldende de *Schutters Doelen*, die door de milde gifte van Prins *Frederik Hendrik* wierd opgebouwd, leggende deszelfs Zoon, *Prins Willem de twede*, daar aan den eersten Steen; noch wierd verbeeld, hoe wylen den Collonel *van der Does*, zyne Hoogheit *Willem de derde* heeft omhangen met d'Orden van 't *Gulden Vlies*, 't geen door Keizer *Karel*, in den Jare 1660. aan de *Haagsche* Burgery was geschonken. En eindelyk vertoonde zich een *Opper-Herder*, rustende tegen een *Oranjeboom*, die door de *Zon* bestraald wierd, spelende op een Herders-fluit, op welkers aangename melody vele *Schapen* schenen te naderen, en hem t'omringen, zinspelende op zyne *Hoogheit*, onzen dierbaren *Erf Stadthouder*. Op alle de Capitelen waren de *Schutterlyke* Wapens gepland, van boven verfierd met deze Inscriptie: *Oranje Kroond*, en van onderen, *Vivat Schuttery van 's Hage!* Zynde de Tafel vervolgens opgevuld met *à la Glasse*, menigte van *Arebeyen*, en wierden door den Heer Collonel particulier aan zyne *Hoogheit* gepresenteerd, eenige buitengewone Fruiten als *Meloenen*, *Druiven*, *Ananassen*, enz. en over Tafel wierd 't volgende 6 regelig Vaers gelezen:

Zyt welkom Vorst aan dezen Dis,
Geen Kroon ons meer van waarde is;
Dan Uw te zien in Schutters Zalen,
Daar Burger 'herten, Uw onthalen:
Dat is de spys voor Uw bereid,
Verfierd met liefde en agtbaarheid.

Ook was ter gedachtenis van die Maaltyd, en den luister, door de tegenwoordigheit des *Erf-Stadthouders*, daar aan by gezet, 't volgende *Lierdicht* gesteld:

De grootste Burger (*) van ons Land;
De Staten Kroon en Rechterhand;
Het Schild, de Liefde en 't vast Vertrouwen
Van Batoos Nakroost en Landsdouwen;
De onvergelykelykste Vorst
Die Neêrlands Staats-zorg moedig torst;
Doet hier zyn Minzaamheit en Vadergunst gevoelen.
Oranje siert den disch des Burgers op den Doelen.

Veel Doelens stonden lang ten doel'
Van Burger tweespalt en gewoel
Van haat en nyd en boze twisten,
Daar Burgers 't rechte doelwit misten;

Maar

(*) Nadien dien *Vorst* zich niet meer toeëigend dan een *Mede-Burger* te zyn. Zie *Nederl. Gedenkb.* van den jare 1748. I. *Deel*, *pag.* 282.

1750. *Mey.*

Maar 's Gravenhages Doele krygt
Eene eer die naar de Starren stygt,
Wyl hier *Oranje* met de Haagsche Burgerheeren
En 't Schutterlyk gezach eendrachtig bly verkeeren.

Hier toont de Vorst hoe de Ovrigheit
Den glans van hare Majesteit,
Behoudens eer en hoogheits palen,
Op de Onderdanen af doet straien.
Zoo wint de Vorst het Burgerhart,
Dat Koningklyke spyze tart.
Geen Troon of Staats-gebied staat ooit op vaster gronden,
Dan waar de Liefde-band houd Vorst en Volk verbonden.

Men schryve, tot een duurzaam blyk,
Met gouden inkt, in 's Lands Kronyk
Dien dag dat ons Oranjes goedheit
Vergastte, en smaken deed een zoetheit
Die hart en zinnen heeft doorzuit;
Word nu des Burgers wensch vervuld,
Zoo moet *Oranje* met zyn Huis gezegend leven,
En strekken Neêrlands heil tot op de laatste Neven.

Civis Haganus.

Zedert en in deze Maand, hadde dien *Doorl.* Vorst, ter Bewys zyner genoegen in 't paraderen der gemelde Schutterye, ieder Compagnie een *Oxhoofd Wyn* vereerd; 't geen voor ieder Rot of Corporaalschap een Anker was: De Consumptie, met Kaas, Brood, Pypen en Tabak, is met het *Witte* Vaandel, als toen op de Tour der Nacht-Wacht op 't Stadthuis staande, begonnen, en zo successivelyk gevolgt tot op de laatste toe: De Plechtigheit daar by in acht genomen bestond: Dat de Wel Ed. Heer Collonel, de Heer Lieutenant-Collonel, Kapitein en verdere Officieren van 't Vaandel, te zamen in hun Schutterlyke Montuur, op d'eerste Nacht-Wacht daar by en tegenwoordig waren. Wanneer zyn Wel Ed. een korte Aanspraak van wegens onzen *Dierbaren* Prins en deszelfs Geschenk, aan de gezamendlyke Schutters dede, 't welk met een driemaal herhaalde *Husse's!* beantwoord wierd. Vervolgens wierd eerst gedronken de Gezondheit van onzen *Hoog Beminden* Vorst, vervolgens die van Hare *Koninglyke* Hoogheit, zyne gewenschte Gemalinne; van den Jongen *Erf-Prins*, en laatstelyk van de Prinsesse *Carolina*: 't Geen telkens met een driemalig *Husse!* beäamd wierd. Als toen wierd gedronken die van d'Ed. Achtbare Magistraat van *'s Hage*, van den Wel Ed. Heer Collonel, van den Heer Lieutenant Collonel, den Kapitein en toen de presente Officiers, verders d'On-

d'Onder-Officieren, en eindelyk die van de gantsche Schutterye van *'s Hage*: Werdende, als voren, met het bleide Gejuich van *Hussé!* bekrachtigt. 1750. *Mey.*

In de volgende vyf Nacht-Wachten assisteerde alleen de Kapitein met zyne Officiers, nochtans in hun Schutterlyk Montuur, en wierd daar in, tot de laatste toe, de voorgemelde Plechtigheden precise in acht genomen en opgevolgt.

Haddenwe in ons voorgaande *Stuk*, I. *Deel*, *pag.* 182 gezien, met wat Vreugde en Blydschap, d'eerste en Hoge *Verjaardag* van Onzen WILLEM V. alom van zyne Beminnaars gevierd geworden was, Ons *Batavia*, in Nederlandsch *Indiën* hadde daar niet minder deel ingenomen; uitwyzens de volgende Missive van daar geschreven, en gedateert den 17. *April* 1749; luidende:

Ik kan niet afzyn U Ed. by deze te melden, met wat algemene blydschap men hier te Lande, drie agter een volgende dagen, den eersten heuchelyken Verjaardag van den Jongen *Erf-Prins* van *Oranje* WILLEM V, Graaf van *Buuren*, &c. &c. heeft gecelebreert. Zaturdag den 8. *Maart*, wierd, ingevolge een genomen Resolutie van dato den 27. *December* laatstleden, met Zonnen opgang al 't Canon, zo van de Stadt, 't Kasteel, de Buiten-Posten, 't Eiland *Onrust*, als van op de Rede leggende Schepen, gelost, welke laatste, zo groot als klein, met kostelyke Vlaggen en Wimpels versierd waren. Des voormiddags omtrent 11 uuren, begaven zich de meeste Personen van distinctie na 't Kasteel, om den Gouverneur, Baron van *Imhof*, over dit gelukkig evenement te complimenteren, en wierden aldaar, onder Trompetten- en Pauken-geschal, aan de trappen ontfangen door 10 Ceremonie-Meesters, daar toe verkoren, en door dezelve na binnen geconduiseerd; wordende ondertusschen een Vocaal Musicq gegeven, en aan de Dames Billetten uitgedeeld, om na Rang aan Tafel te zitten, en aan de Heren andere, om dezelve derwaarts te geleiden; waar op zich ten half 2 uuren 288 Gequalificeerde en daar toe genodigde Personen, aan twee lange Tafels plaatste om te spyzen, wordende differente reize, en wel van d'allerkeurlykste spyzen opgedist, en de Hoge Gezondheden onder Trompetten- en Pauken geschal gedronken, en telkens verscheide Veldstukken, die agter 't Kasteel geplaatst waren, gelost; als, *voor de Verjaardag van den Erf-Stadthouderlyken Erf-Prins* met 45 schoten; de gezondheden van *zyne Doorl. Hoogheit den Here Prinse Erf-Stadthouder*; *van Hare Koninglyke Hoogheit en van Haar Hoog Mogende* ieder met 21, *d'Erf-Stadthouderlyke Regering* met 19; de gezondheit van de *Prinsesse Carolina*; *de Goede Pacificatie*; *'t welvaren van 't Vaderland*; *'t welvaren van Indiën*; *van d'Oostindische Compagnie*; *van Batavia*, en van de *Heren Meesters*, ieder met 17 schoten: Al 't Canon wierd met het ondergaan van de Zon, als boven gezegt is, weder losgebrand, en 's avonds tusschen 7 en 8 uuren reed 't gantsche Gezelschap van 't Kasteel buiten en door de Stadt ten einde de schone Illuminatie en Decoratien, zo van de Huizen als Tuinen te bezichtigen, en omtrent 9 uuren

1750. *Mey.* uuren in 't Kasteel geretourneerd zynde, wierden de genodigde aan kleine Tafeltjes allerhande koude Spyze, Gebak, Banket, &c. voorgediend; wordende vervolgens een Bal geopend, dat maar tot 12 uuren, vermits den aankomende Zondag, duurde, wanneer zich een ieder wel vergenoegt na huis begaf. Zondag den 9 dito, 's avonds, na 't eindigen van den Godsdienst, wierden de Huizen en Tuinen, zo binnen als buiten de Stadt, weder geillumineert, en alle de Heren van Regering hielden open Tafel voor gequalificeerde Passanten, &c. Gevende zyne Hoog Edelheit, de Baron *van Imhof*, in deszelfs Tuin, op de weg van *Jacatra*, mede een manificq Bal, dat tot in de morgenstond duurde. Maandag den 10. dito, 's avonds ten 6 uuren, verscheen op 't Plein van 't Fort *Jacatra*, niet alleen 't bovengenoemde Gezelschap van Zaturdag, maar noch verscheide andere Personen, wordende met dezelve Ceremonie geleid in een groote Tent of Loots, die de figuur van een *Hoef-Yzer* hadt, en aan welkers beide einden twee grote Dans-Zalen, en tusschen dezelve noch een andere langwerpige Loots opgeslagen waren, dienende de laatste tot d'Illuminatie van een ongemeen fraay perspectief gezicht, en allerhande Devisen; voorts was 't overige van de voorzeide Loots in de rondte in 30 Rondelen of uitspringende Hoeken verdeeld, die van binnen, zo wel als de Loots zelfs, met fyn wit Linnen bekleed en met allerhande Groente versierd waren. Zynde niet verre van den anderen, te weerzyden 't Wapen van den Here Prinse *Erf-Stadthouder* geschilderd, en vertoonde zich 't zelve byzonder fraay in 't midden van de Loots, daar een groot Verhemelte geplaatst was: Wyders was de gehele Loots met Lampions geillumineert en de Rondelen zodanig verlicht, dat in d'eene de figuur van de *Maan* en in d'andere die van *Sterren* brande, 't geen een extra fraje vertoning maakte, wordende in voornoemde Rondelen allerhande zoorten van Dranken geschonken, als, in d'eene Wyn en Bier, en in d'andere Chocolaad, Thee, en Koffy, &c. 't Plein was van binnen met *Pisang* Bomen bezet, en vertoonde een Regelmatig Bosch, dat met duizenden van Lampions geillumineert was; 't Hoge Gezelschap diverteerde zich tot omtrent 11 uuren met Danssen en Spelen, wordende als doen een magnificq Vuurwerk afgestoken; brandende in een Blaau Vuur de Naam van WILLEM, hebbende 't Wapen van *d'Oostindische* Compagnie aan de regter, en dat van *Batavia* aan de linker zyde, aan weerskanten stonden twee magnifique Piramides, brandende tusschen d'eene de Naam van zyne *Doorl. Hoogheit*, den Here Prinse *Erf-Stadthouder* in Cyffer, en tusschen d'andere de volle Naam van Hare *Koninglyke Hoogheit*: Na 't eindigen van 't Vuurwerk, zette zich de genodigde aan Tafel, zynde voor elk Rondeel eene, in de Forme van een *Hoef-Yzer*, geplaatst, aan de welke men, van grotere Tafels in eenige van de Rondelen staande, met allerhande keurlyke spyze bediend wierd, zittende de Hoge Regering aan een grote Tafel, die midden in de Loots, onder 't bevorens gemelde Verhemelte, geplaatst was. Na de Maaltyd wierdt het Bal weder hervat, en duurde 't zelve tot de Morgenstond, wanneer noch warm Gebak en een keurlyk Desert opgedist wierd; scheidende 't Gezelschap, onder 't geschal van Pauken en Trompetten, wel vergenoegt, zonder dat eenige de minste disordre voorgevallen is.

DE

DE Jongstgebore *Infante* van den Koning der beide *Sicilien* is den 30. passato 's nachts, in den Ouderdom van 5 Maanden, min 2 dagen, te *Porticie* overleden. 1750. *Mey.*

Aangaande de noch *drukkende Roede* in de Sterfte van 't Rundvée; zo is aanmerkelyk, dat dezelve in 't eigendlyk *Zweden* tot in deze maand niet bespeurd is; waarom de Regering alle voorzorge gebruikt om, waar 't mogelyk, die te konnen weren. In *Schonen* heeft zy sterk geregneert, maar is aldaar opgehouden. BYZONDERHEDEN.

Te *Keulen* en daar om heen, alwaarze zedert twee jaren was opgehouden, hadtze zich in deze maand weder op nieu geopenbaard, alzo binnen weinig dagen aldaar en daar omtrent vele Beesten aan die Ziekte gestorven waren.

Omtrent ons *Nederland* is en blyft het noch in de byna zelfde Toestand, als in de laatste maand gemeld is.

In 't begin dezer maand hadt men te *Riga* in *Rusland* en daar omtrent, en inzonderheit te *Witebskow* in *Polen*, een verschriklyken Orcaan gehadt, verzelt van een zwaren plasregen. Door den geweldigen Storm is op de *Dzwina* of *Duna* ongelooflyke schade aan de daar leggende Schepen en Vaartuigen geschied, waar door verscheide Personen verdronken zyn. Onder anderen is de Pont met alle de daar in zynde Menschen en paarden omgeslagen, vele van dewelken 't leven verloren hebben, zynde onder anderen een Kind van twee jaren, na dat het eenigen tyd door 't geweld van 't Water gints en weder geslagen, en reets verre van den Oever afgedreven was, zonder eenige menschelyke hulp door een Golf levendig en onbezeerd op den Oever geworpen.

Den 8. dezer 's namiddags was te *Heukelum* aan de Rivier de *Linge*, de Donder in de Koorn-molen geslagen, die terstond tot de grond toe afbrande, zynde de naastaanstaande door de vigilante hulp van die van *Leerdam* en *Asperen* behouden; 't geluk wilde, dat de Wind van de Stadt afwaaide, anders zoude genoegzaam alles in d'Assche geraakt en verteerd zyn geworden, vermits de Huizen meest alle in Riet en Strooje Daken, Bergen en Schuren bestaan.

t'Enschede, in de Provintie van *Over-Yssel*, was den 20. dezer, voormiddags om elf uuren aldaar een zware Brand ontstaan, zyn begin in 't Huis van eenen *Scholten Hartnens* aan *d'Espoort* nemende, en door d'ongemene sterke Noord-Oosten Wind voortslaande, zyn omtrent 70 Huizen, daar onder de Roomsche Kerk en een Pakhuis met Oly en Brandewyn, tot den grond toe afgebrand, vele Goederen, witte Linnens en Garens, door den Vlam verteerd, en verder vele Huizen beschadigd; zynde d'Elende van d'arme en beroofde Inwoonders onbe-

1750. *Juny.* schryffelyk, hebbende de Brand tot de nacht aangehouden, wanneer dezelve omtrent het Stadthuis is opgehouden, zynde echter 't zelve mede zeer beschadigt, doch gene Menschen zyn daar door omgekomen.

Den 13. passato 's avonds ten 7 uuren hadt men te *Genua* en daar omtrent *drie Zonnen* teffens in de Lucht gezien, vertonende zich niet verre van daar een Boog, veel na een gewonen Regenboog gelykende, doch dat Luchtverschynzel verdween in weinig minuten tyds, en de Zon, die gedurende 't zelve zeer benevelt geweest was, scheen toen weder zo helder als een uur te voren.

In 't Vorstendom *Zuid-Wallis* (want het werd verdeeld in *Noord-Wallis*) hadt men den 11. dezer, 's morgens tusschen 7 en 8 uuren insgelyks een zeer zeldzaam Luchtverschynzel gehadt, namentlyk d'eigendlyke en twee *By-Zonnen*, welke laatsten een weinig *duisterder* en *roder* waren, dan de Zon zelve, terwyl telkens een grote menigte Vonken en Vuur-Vlammen daar uit schenen op te gaan, en de Wolken rondom de *twee By-Zonnen* hadden insgelyks een *hoog rode* Couleur. Dat Luchtverschynzel duurde omtrent een half uur, en verdween toen in een oogenblik.

Op dien dag was van *Londen* na *Kew* gebraght een *Schildpad*, wegende 476 pond, welke d'Admiraal *Boscawen* als een geschenk voor den Prins van *Wallis* mede gebraght hadde.



J U N Y.

DE toegenegene Lezers, vertrouwen wy, zullen ons wel ten goede houden, datwe de *Politicque* Zaken, in deze maand voorgevallen, wegens de bepaling van ons Bestek, hier geen plaats gunnen, en dezelve houden gereserveert tot de naastvolgende; om dezelve aldaar, nevens andere, ons *Nederland* betreffende, te plaatzen: Zulks alleen de volgende mededelen.

NEDERLANDEN. HAar *Hoog Mogende* bevonden hebbende, dat in de *Generaliteit*, alwaar verre en 't grootste gedeelte der Inwoonderen de *Roomsche* Religie toegedaan zyn, vele Inconvenienten, tot nadeel der *Gereformeerden* en dezelver *Geloofs Belydenisse*, door 't Huwlyk met *Roomschgezinden* ontstaan waren; hadden ter voorkominge van 't zelve,

ve, de Huwlyken tusschen *Gereformeerden* en *Roomschgezinden* verboden; uitwyzens 't volgende 1750. *Juny.*

P L A C A A T:

De Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden; Allen den genen die dezen zullen zien of horen lezen, salut; Doen te weten: Alzo wy tot Ons leedwezen onderrigt worden, dat in 't District van de *Generaliteit* meer en meer komen in te kruipen Huwelyken tusschen Personen van de *Gereformeerde* en die van de *Roomsche* Godsdienst, waar uit niet alleen vele twisten en oneenigheden tusschen zodanige Echtgenoten, derzelver Kinderen en Huisgezinnen ontstaan, maar waar door ook komt te gebeuren, dat eenige, zo niet alle de Kinderen, uit zodanige Huwelyken geboren, in de *Roomsche* Religie worden opgevoed, ja! dat zelfs zulke Gereformeerde Echtgenoten door lastige aanhoudingen en vexatien van haar *Roomschgezinde* Mans of Vrouwen, en derzelver aanhang worden gepermoveert en verleid, om, tot openbare ergernisse, de ware Gereformeerde Religie te verlaten, en zich te begeven tot de *Roomsche* Dwalingen.

ZO IS 'T, dat Wy willende voorkomen, dat Onze goede Ingezetenen door Jonkheit van Jaren, onbezonne driften, en zonder overweging van de beklaaglyke en verderffelyke gevolgen van de voorschreve Huwelyken tot het aangaan van dezelve worden verleid, en in tegendeel aan de zulken die daar toe reets een voornemen mochten hebben, of in eenige zodanige Huwelyks- of Troubeloften zyn ingewikkelt, de tyd en gelegendheit willende geven om te luisteren na goede raadgevingen, en van 't voltrekken van de voornemens of engagementen af te zien, na ingenomen advis van den *Raad van State* der *Vereenigde Nederlanden*, goedgevonden hebben te statueren en vast te stellen, zo als Wy statueren en vaststellen by deze.

Eerstelyk, dat aan gene Personen van de ware *Gereformeerde* of *Protestantsche* Religie, of dezelve toegedaan en daar in opgevoed, 't zy Militaire of andere, van wat staat zy zouden mogen zyn, eenige Huwelyks-geboden met Personen van de *Roomsche* Religie zullen mogen werden gegunt, zo lang de Manspersonen den ouderdom van *vyf en twintig* en de Vrouwspersonen die van *twintig Jaren* niet volkomen zullen hebben vervult, waar van by exhibitie van Extracten uit de Doopregisters, aan die gene die de Huwelyks-geboden moeten inschryven, zal moeten blyken, zonder onderscheid of dezelve Personen reets in eerderen Huwelyke mochten zyn getrouwt geweest dan niet; op pœne dat d'inschryvinge van de voorschreve Personen, contrarie dit *Articul* gedaan, en de Huwelyken daar op gevolgt, zullen zyn nul en onbestaanbaar, en de Kinderen daar uit geboren wordende, onwettig, zonder ooit gelegitimeert te mogen worden.

Ten anderen, dat alle Troubeloften tusschen de voornoemde Personen, van wat Jaren zy zouden mogen zyn, 't zy mondeling of ook schriftelyk reets gegeven of noch te geven, zullen zyn absolut kragteloos en zonder effect, en dat het dienvolgende aan alle de voornoemde Personen ten wederzyde zal vry staan, om ten allen tyde, niet alleen voor 't aantekenen van de Huwelyks-

1750. *Juny.* Proclamatie, maar zelfs na dat die reets zouden mogen zyn gegaan, van de voorschreve Troubeloften te resilieren en af te gaan, zonder dat het aan eenig Regter gepermitteert zal zyn op de voorschreve Troubeloften regt te doen, veel min iemant tot het nakomen van zodanige Troubeloften te constringeren.

Ten derden, dat de Huwelyks-Proclamatien van de voorschreve Personen boven de vyf en twintig en twintig Jaren respective oud zynde, in plaats van, in gevolge Ons Echt-Reglement, te gaan van week tot week, zullen moeten gedaan worden van *zes weken* tot *zes weken*, op gelyke pœne, zo ten aanzien der voorschreve Proclamatien, als van een daar op gevolgt Huwelyk, als hier voor in 't *eerste* Articul is gestatueert.

En dewyl Wy bedugt zyn, dat Onze goede intentie zoude konnen worden geëludeert door zodanige *Gereformeerden* of *Protestanten*, die, om met *Roomschgezinden* te trouwen, zo verre zich zouden laten verleiden, om voor 't aantekenen der Geboden, tot het *Roomsch* Geloof over te gaan, ten einde dus niet onderhevig te zyn aan 't geen hier voor is gestatueert, zo willen en bevelen Wy noch, dat aan gene Personen, van wat Jaren of Staat zy zouden mogen zyn, die de ware *Gereformeerde* of *Protestantsche* Religie beleden hebbende, of dezelve toegedaan of daar in opgevoed zynde, dezelve zullen hebben verlaten en tot de *Roomsche* zullen zyn overgegaan, en vervolgens met Personen van de laatstgemelde Religie zich in Huwelyk zouden willen begeven, eenige Huwelyks geboden met *Roomschgezinden* zullen mogen werden gegunt, dan na verloop van *een Jaar*, na dat zy de *Gereformeerde* of *Protestantsche* Godsdienst verzaakt, en van 't *Roomsche* Geloof professie gedaan zullen hebben gehad, waar van zy behoorlyk en voldoende bewys zullen moeten vertonen aan die genen door welke de Geboden aangetekend worden, mede op de pœne by 't voor- gaande *eerste* Articul gemelt; en dat daarenboven omtrent zulke Personen mede plaats zal hebben al 't geen in de hier voorgemelde Articulen is gestatueert, even als of zy de *Gereformeerde* of *Protestantsche* Religie niet hadden verlaten.

En alzo 't insgelyks, tot verydeling van Onze salutaire intentie, zoude konnen gebeuren, dat zelfs *Roomschgezinden* zo verre zouden gaan, van in uiterlyke schyn haar Religie te verlaten, en tot de *Gereformeerde* of *Protestantsche* over te gaan, ten einde met een Persoon van dezelve Religie te konnen trouwen, zonder aan 't Voorschrift van dit *Placaat* gehouden te zyn, doch met intentie om na 't voltrokke Huwelyk tot het *Roomsche* Geloof weder te keren; zo is laastelyk Onze wille, dat, tot voorkoming van 't zelve, omtrent Personen van de *Roomsche* tot de *Gereformeerde* of *Protestantsche* Religie overgegaan, en met iemant van dezelve Religie willende trouwen, *vice versa*, mede zal obtineren al 't geen hier voor ten reguarde van *Gereformeerden* of *Protestanten*, tot de *Roomsche* Godsdienst overgaande, is gestatueert.

En worden alle Magistraten, Commissarissen, van Huwelykszaken, Kerkenraden, en Predikanten, door welke d'inschryvinge der Geboden gedaan en de Trou gesolemniseert word, respectivelyk gelast, naukeurig te letten en zorge te dragen, dat dit Ons *Placaat* behoorlyk en exactelyk in alle delen nagekomen worde, op de verbeurte van honderd silvere Ducatons by een ieder van de-

dezelve, die contrarie 't voorschreve gestatueerde de Geboden ingeschreven, of den Trou gesolemniseert zal hebben, t'appliceren een derde part ten behoeve van den Officier die de calange zal hebben gedaan, het twede derdepart ten behoeve van den Aanbrenger, en het resterende derdepart ten profyte van den Armen van de Plaats daar de contraventie zal wezen begaan. 1750. *Juny.*

En dit alles onverminderd het geen gestatueert is by Ons Echt-Reglement in 't generaal, voor zo verre het dit jegenwoordig *Placaat* niet contrarieert, en specialyk by *'t vierde* Articul van 't zelve Echt-Reglement, tegens 't ondertrouwen, trouwen of hertrouwen, door die van de *Roomsche* Geestelykheit, als mede by Onze Resolutien van den 3. *Maart* 1738 en 11. *Mey* 1739, rakende het trouwen van Gereformeerde Militaire en Politique Officieren met Roomschgezinde Vrouwen, alle welke wy willen dat zullen blyven in volkomen vigeur en observantie.

En ten einde niemant hier van eenige ignorantie komen te pretenderen, lasten en bevelen Wy, dat deze alom in 't Distrikt van de *Generaliteit* zal werden gepubliceert en geaffigeert, daar zulks behoord en gebruikelyk is, want Wy zulks voor den dienst van den Lande en ten beste van Onze goede Ingezetenen bevonden hebben alzo te behoren.

Aldus gedaan en gearresteert in *'s Gravenhage*, onder 't Cachet van den *Staat*, de Paraphure van den Heer Præsiderende in Onze Vergaderinge, en de Signature van Onzen Griffier, op den 3. *Juny* 1750. Was geparapheert, *d'Ablaing van Giessenburg*, Onder stond; Ter ordonnantie van de hooggemelde Heren *Staten Generaal*, Getekend: *H. Fagel.* Zynde op het spatium gedrukt het Cachet van Haar *Hoog Mogende* op een roden Ouwel, overdekt met een papiere Ruite.

Den 16. dezes, 's namiddags was de Jonggeboren Zoon van Mylord *Holderness*, Ambassadeur van *'t Britsche* Hof by dezen *Staat*, in 't Hôtel van dien Minister gedoopt door den Heer *Austry*, Capellaan van hare *Koninglyke Hoogheit*, Mevrouwe de *Kroon-Prinses*; staande zyne *Doorl. Hoogheit*, de Prins *Erf-Stadthouder* in Persoon, en de Graaf *Charles Bentinck*, representerende den Hertoch van *Newcastle*, als Gevaders, en de Gravin van *Degenfeld* in naam van de Gravin van *Fitswalter*, Moeder van Mylord *Holderness*, als Gemoeder, hebbende 't Kind den naam gekregen van *Willem-Thomas*.

Haar Edele Mogende, Gecommitteerde Raden, van de Staten van *Holland* en *Westvriesland*, hadden den 26. dezer doen publiceren eene WAARSCHOUWING, ten einde een iegelyk zich gedrage na de Resolutie, die den 19. by de gemelde Heren Staten genomen was, en waar by onder anderen is vastgesteld. ,, Dat van d'Azynen gemaakt van ,, Vygen, Corenten, Razynen, Pruimen, Honing en Koornbrande- ,, wynen, voor Impost zal moeten worden betaald drie vierde parten ,, van den Impost by d'Ordonnantien op de Wyn-azynen gesteld enz. ,, Dat wyders de Fabriqueurs van Azynen van de voorsz. Specien vry ,, zullen zyn van de betalinge van den Impost van zodanige Koorn-

1750. *Juny.*

,, brandewynen als zy tot hunne Fabricq gebruiken enz. Dat voorts ,, tot voorkoming van fraudes, alle de gene, die Azynen van Vy- ,, gen, Corenten, Pruimen, Razynen, Honing en Koornbrande- ,, wynen zullen willen maken, niet zullen vermogen eenige Wyn- ,, azynen te maken of te verkopen, of ook hare Azynen van de voor- ,, schreve Specien gemaakt voor Wynazynen te debiteren, alles op ,, een boete van duizend Guldens by de Contraventeurs, te ver- ,, beuren, enz.

Hier voren *pag.* 254 gezien hebbende 't arrivement van eenige N. O. Retour-Schepen, zo waren zedert, noch eenige van *Batavia* binnen gekomen, en andere verwagt wordende, de volgende GENERALE CARGA van negen na benoemde uitgekomen; te weten: De *Prinses van Orange*, *Sparenryk*, *Elswout* en *Gustaaf Willem*, voor de Kamer *Amsterdam*; *Arnestein*, voor de Kamer *Zeeland*; *'t Pas Geld*, voor de Kamer *Delff*; *Schakenbosch*, voor de Kamer *Rotterdam*; *Hartekamp* en *Nieustadt*, voor de Kamer *Hoorn*. Waar van de Schepen *de Prinses van Oranje*, *Sparenryk*, *Hartekamp*, *Elswout*, *Gustaaf Willem*, *Arnestein* en *'s Pas Geld*, binnen de Havenen dezer Landen zyn gearriveert, en *Schakenbosch*, aan de *Kaap de Goede Hoop*, in goeden staat was blyven leggen.

Zynde de *Carga* van de drie Schepen, de *Prinses van Orange*, *Sparenryk* en *Hartekamp*, onder deze begrepen.

549972 ℔ Bruine Peper, 8000 ℔ Witte Peper, 65500 ℔ Nagelen, 125000 ℔ Noten, 66220 ℔ Foulie, 80000 ℔ Caneel, 829178 ℔ Poejer Suiker, 45 Potten Geconfyte Nagelen, 328718 ℔ Salpeter, 12000 ℔ Tin Malax, 30000 ℔ Sapanhout Siams, 199463 ℔ dito Bimaas, 169714 ℔ Callatourshout, 1000 ℔ Sintakhout, 9360 Indigo Javaans, 7250 Kurkuma Javaansche, 155 ℔ Star Annys, 207 ps. Rouwe Diamanten, 6 ps. Ringen met Diamanten, 1 Goud Borstsiersel met 71 Diamanten, 5 ps. Handrottingen met Goud gemontoert, 600 ℔ Aloë Succatorra, 40 ℔ Balsem Giliath, 1 ℔ Oly Cananga, 6068 ℔ Camphur, 1090 ℔ Benjuin, 524 ℔ Catchou, 3000 ℔ Lange Peper, 1000 ℔ Gum Myrrhe, 3150 ℔ Gum Lacca, 206810 ps. Cornalyne Steenen of Arangoes, 1651877 ℔ Coffy Javaansche, 19241 ℔ Thee Congo, 19818 ℔ Thee Songlo, 56280 Thee Boey, deze drie Percelen uit *China*. 1231651 ℔ Thee divers van *Batavia*, 604 Kassen dito, 28 Leggers Arak. 900 ℔ Bengaalsche Zyde, 1028 ℔ Chineesche Zyde, 34421 ℔ Sourats Cattoene Garen, 12000 ℔ Javaans Cattoene Garen, 1400 Dubbelde Bossen Bindrotting.

Cattoene Lywaten, 290 ps Adentheis, 580 ps. Sanen, 100 ps. Sologesjes, 90 ps. Tansjeebs, 3100 ps. Gingans divers, 1400 ps. Chelassen, 6750 ps. Karikams, 100 ps. Gerrassen, 10840 ps. Guinees divers, 3040 ps. Salempouris divers, 4800 ps. Roemaals divers, 50 ps. Haripaalse Neusdoeken, 1800. ps. Bethilles diverse, 800 ps. Bethilles Neusdoeken, 80 ps. Sirsikke, 1030 ps. Zeildoek divers, 2500 ps. Nankins Linnen, 10400 ps. Percalles divers, 100 ps. Mou-

Mouris, 80 ps. Baftas divers, 900 ps. Spryen, 1000 ps. Chitzen Chiaboutrias, 3000 ps. Chitzen Chirouſe, 4800 ps. Chitzen Souratſe, 500 ps. Chitzen van Amadebat, 80 ps. Doty witte Gebleekte, 19050 ps. Tapekankenias, 4416 ps. Nicquaniaſſen, 6400 ps. Corroots, 1300 ps. Bherms, 1200 ps. Bajota, 500 ps. Broulus of Chiadderboraal, 500 ps. Niginapaat, 10000 ps. Patholen, 200 ps. Tapys of Doragesjes, 4200 ps. Tapys of Longys, 1000 ps. Vlaggedoek Bruin Blaau, 860 ps. Macasſarſe Kleedjes, 2100 ps. Chiavonnys Bruin Blaau, 2100 ps. dito Rode, 60 ps. Soesjes, 500 ps. Geſchilderde Chitzen Fyne.

Zyde Stoffen: 1100 ps. Armozynen diverſe, 300 ps. Reſtas, 300 ps. Alegias.

't Getal der *Haringbuizen* en *Versjagers*, welke dit jaar tot de *Haring-vangſt* in Zee zyn gegaan, beſtaat:

Van Vlaardingen	113	Buizen	en	13	Jagers.
— Maasſluis	23	—	en	8	—
— Rotterdam	13	—			—
— Delfshaven	12	—			—
— Schiedam	5	—			—
Dus uit de *Maas*	166	Buizen	en	21	Versjagers.
Van Enkhuizen	56	—	en	6	—
Uit de Zyp	17	—			—
Dus gezamentlyk	239	Buizen	en	27	Versjagers

Ende dus *vyf Haringbuizen* meerder dan in den voorleden jare 1749.

Hier voren *pag.* 211 gezien hebbende d'Opſtand van eenige *Slaven* op *Surinamen*, zo zullenwe dit *Deel* ſluiten met een Extract uit een Brief geſchreven uit de Plantagie van *Bergen-op-Zoom*, gedateert den 3. *Maart* jongſtleden; en waar uit zal komen te blyken, dat het op verre na zo deſperaat niet geſtelt is, als men uit *Vrankryk* in deze Maand geſpargeert heeft; luidende:

INgevolge 't gezegde van.... zoude ik gaarne terſtond aan UEd. geſchreven hebben, hoedanig de zaken in onze nabuurſchap ſtonden; doch dewyl wy ons beide op de Plantaſie *Bethlehem* gepoſteert bevonden, en dan hier dan daar gezonden wierden, heb ik zulks onmogelyk voor heden konnen verrichten. Zie hier dan in 't kort het fataal Geval.

't Was *Vrydag* den 20. *February* 't nachts circa 12 uuren, wanneer de Timmerman van de Plantaſie *Ruſtenburg*, naaſt die van den Hr. *Thomas* gelegen, ons quam wekken, en bekend maakte, dat de Negers van den gemelde Hr. *Thomas* dien Heer benevens zyn Schryver vermoord, vervolgens de Snaphanen, 't Kruit, en Loot vermeeſtert, en zich voorts na de Plantaſie *Ruſtenburg* begeven hadden, ten einde dezelve insgelyks af te lopen, de Blanken te vermoorden, en de Negers van die Plantaſie zich by hun te doen voegen; dat zy reets aldaar verſcheide ſchoten op de Woning der Blanken hadden gedaan;

1750. *Juny.* daan; doch dat deze door eenige Negers in een vaartuig geholpen zynde, na de Plantasie *Berksboven* waren geweken, van waar de gemelde Timmerman ons quam waarschouwen, en verzoeken, op de Plantasie *Berksboven* te komen, ten einde gezamentlyk na de Plantasie *Bethlehem* te gaan. Hier op communiceerden wy 't gemelde fataal Geval naast ons op de Plantasie *Egmond* aan den Hr. *Fleurnoy*, en gaven de Negers van onze Plantasie Snaphanen, Kruit, Loot, &c. om zich te defenderen, ingeval de Moordenaars van den Hr. *Thomas* voornemens waren, gelyk zy zeiden, insgelyks op de Plantasien *Concordia*, *Malabatrum*, *Utrecht*, *Egmond* &c. te komen.

Vervolgens begaven wy ons met het Pontje na de Plantasie *Berksboven*, alwaar wy een menigte Canonschoten hoorden van de Plantasie *Killistein Nova* en vervolgens ook van anderen. Na alhier ontrent een half uur vertoeft te hebben, keerden wy na de Plantasie *Utrecht*, om te vernemen, of iets op dezelve was voorgevallen. Men zeide ons, dat de Negers-Weglopers achter in den Grond waren geweest, en aan den Kostwachter gezegt hadden, *alle die Plantasien te zullen aflopen*; dat zy daar op na de Plantasie *Egmond* gegaan, en vervolgens weder te rugge gekeert waren, zonder by de Huizen te komen.

In den gemelden tusschen tyd hadt Mevrouw de Wed. *Grootveld* reets tweemalen by ons gezonden, om ons instantelyk te verzoeken, „ by haar te ko-„ men dewyl zy insgelyks de Blanken van de Plantasien van beneden zoude „ verwagten, om op haar Plantasie een Rendez-vous te hebben, ten einde „ 's morgens vroeg te zamen de Weglopers te gaan opzoeken ", mitsdien begaven wy ons na de Plantasie van de gemelde Dame, en bleven aldaar tot den dag, zonder dat van beneden eenige Blanken quamen, dan enkel de Timmerman van de Plantasie *Monplaisir*. Na tot 8 uuren vergeefs gewagt te hebben, vervoegde wy ons na de Plantasie *Berksboven*, van waar wy ons, benevens de Blanken, die aldaar waren, te zamen 11 Personen, in drie Vaartuigen na boven begaven, ten einde aan de Plantasie *Bethlehem* aan Land te stappen. Doch zo dra 't eerste Vaartuig, waar in ik my benevens 5 Blanken bevond, tegens over de Landingplaats van die Plantasie gekomen was, quamen de Moordenaars aan de Landingplaats, en schoten op ons, waar op wy de Snaphanen uit de luiken staken en mede op hun vuurden, terwyl wy de gemelde plaats passeerden. 't Vaartuig, achter ons volgende, wierd op gelyke wyze door hen begroet; doch alzo zich slechts jongens als roeyers op 't zelve bevonden, sprongen dezen op d'eerste schoten buiten boord, en sleepten 't Vaartuig in de *Mokkemokke*, waar op de Blanken insgelyks in 't water sprongen, om zich te beschutten voor de schoten, die van d'overzyde op hen gedaan wierden, en zich voorts in 't Bosch retireerden, van waar zy, na veel sukkelen; aan de *Saramica* Kreek, en eindelyk op de Plantasie *Berksboven* te rugge quamen. 't Derde Vaartuig, waar in 2 Blanken waren, 't geval van het twede ziende, keerde te rugge.

Wy inmiddels quamen met het eerste Vaartuig aan de Landingplaats van *Killistein Nova*, schuins over die van den Heer *Thomas* gelegen; doch de Blanken van daar na de Plantagie *Bergen-op-Zoom* van den Heer *Duplessis* gegaan zynde, vervoegden wy ons insgelyks derwaarts. Twee uuren daar na quam een Lieutenant met 8 a 10 Blanken van boven by ons, waar op geordonneert

neert wierd, na d'andere zyde over te steken; weshalven wy ons in 3 Vaartuigen, sterk (zo ik meen) 14 Blanken en 18 Negers, na de Plantasie *Bethlehem* aan de Boschkant begaven, vervolgens door de *Cappeweerie* in den *Kostgrond* van den Heer *Thomas* quamen, en voorts by eenige jonge Coffy, alwaar wy op een afstand een Neger op Schildwagt zagen, die zich terstond op de loop begaf, om d'anderen van onze komst te verwittigen. Wy zetteden dien Neger na, om, indien 't mogelyk was, hem in te halen; doch een stuk weegs gevordert zynde, wierd uit de Coffy door de Moordenaars een Salvo op ons gedaan, aleer wy hen gezien hadden. Wy beantwoordden hen en marscheerden te gelyk langs 't pad voort; houdende zich de Negers aan onze rechter hand in de Coffy. Aan een kruispad gekomen zynde, waren zommigen van ons van gevoelen, dat men lynrecht na 't Huis moest trekken, en anderen, dat het best was, door de *Savanna* te drayen, om dus van ter zyde 't Huis te bereiken, vermits men anderzints gestadig door de Coffy en langs de Neger Huizen moest passeren, waar uit de Negers ons een voor een konden ter neder leggen, zonder van ons gezien te worden enz. Dit tweederley gevoelen braght een verdeeltheit in onze Troup te weeg, die d'oorzaak was, dat alles in een ogenblik in verwarring geraakte, nadien de Negers, daar van profiterende, ons van elkander afsneden, zulks wy van 2 zyden hunne Snaphaanschoten ontfingen en voor de grote meerderheit moesten zwichten, ladende en schietende gestadig in onze retraite, tot dat wy dwars door Sloten, Trensen, Cappeweeries aan de Waterkant in de *Mokkemokke* quamen, alwaar wy ons (ten minste die hoop, waar in ik was) met ons 5 Blanken en 3 Negers tot aan den hals in 't Water bevonden, terwyl de Moordenaars rondom de *Cappeweeries* zworven, en na ons zogten, horende wy zelfs een Neger een anderen toe roepen: *Hannibal daar zyn ze.* Echter quam daar op geen gevolg, en wierden wy eindelyk na anderhalf uur in 't Water gestaan te hebben, met onze Boot afgehaalt. Wat onze andere Manschap betreft, dezelve hadt zich op gelyke wyze moeten Salveren. De quade uitslag van deze onze onderneming was zekerlyk aan d'ontstane verdeeltheit en scheiding toe te schryven; waar by ook quam, dat de Negers in een ons verre overtreffend getal waren; hebbende naby of over de 30 Snaphanen; en Kruit, Kogels, enz. in abundantie, behalven 't voordeel van de Plaats, 't Woonhuis en verdere Gebouwen. Daarenboven schenen zy volkomen geresolveert en wanhopende. 1750. *Juny.*

Wy quamen dan op de Plantasie *Bergen-op-Zoom* te rugge, van waar terstond aan de Sergeanten ordres gezonden wierden, om alle Manschap te commanderen, ten einde des anderdaags (zynde *Zondag* den 22. *February*) 's morgens ten 9 uuren zich by ons te voegen, om gezamentlyk op nieu na de Plantasie *Bethlehem* te trekken, terwyl wy dien nacht op de Plantasie *Bergen-op-Zoom* de wacht hielden. Ondertusschen was op *Zaturdag* den 21sten een gedeelte Manschap van beneden gecommandeert op de Plantasie *Rustveld* van Mevr. de Wed. *Grootveld*, alwaar zy by een verzamelden, en de toen aldaar liggende Scheepspont van Kapt.... met eenige stukken Canon wapende, met schroot ladeden, en in dezelve 6 Blanken met eenige Negers stelden. Die Pont niet voor *Zondags* morgens dus vaardig zynde, ging tegen over de Ladingplaats van de Plantasie *Bethlehem* liggen, om de Wechlopers aldaar t'attacqueren, terwyl d'an-

1750. Juny. dere Manschap over de Plantasie *Rustenburg*, marscheerde. Doch op *Bethlehem* gekomen zynde, vond men gene der Moordenaars; zynde zy *Zaturdag* nacht omtrent 12 uuren, ten getale van 119, met de Boot, 't Pontje, enz. na d'overzyde gestoken, en in 't Bosch van de Plantasie *Killistein Nova* geretireert. Omtrent een uur, na dat de gemelde Manschap van beneden op de Plantasie *Bethlehem* gekomen was; quamen wy insgelyks van boven daar aan, namelyk *Zondags* morgen omtrent 10 uuren. Men vond de Lyken van den Hr. *Thomas* en deszelfs Schryver aan de Sluis gesleept; zynde d'eerste met een Moker, en de twede met een zwaar stuk Houts dood geslagen, behalve noch een wonde met een Degen in den mond gestoken enz. Voorts hadden de Moordenaars alles gerooft en gespolieert, Kisten en Kasten opgebroken, en alles mede genomen. Men bestelde de voorsz. Lyken ter aarde, waar na wy 's avonds ten 7 uuren na de Plantasie keerden, zynde onze Lieutenant en d'overigen van boven insgelyks na huis gegaan.

Wy beide sliepen dien nacht op *Utrecht*, doch wierden des anderdaags, (zynde *Maandag* den 23sten) des middags op nieu gecommandeert, om benevens 4 Negers met Geweer immediaat te verscheinen op de Plantasie *Bethlehem*, alwaar dien dag de beide Heren *Godeffroy*, Kapitein *Reinsdorp* enz. met groot getal Burgeren van beneden quamen, gelyk ook des anderdaags morgens vroeg 20 Militairen. Hier op wierd *Dingsdag* morgen ten 9 uuren eenige Manschap gezonden om de Weglopers in 't Bosch na te sporen, welke ten 11 uuren retourneerden, hebbende hun pad gevonden; weshalven zich 't gantsch Commando in 't Bosch begaf, en na veel omzwervens en 't doorkruissen van Zwampen, des avonds ten 7 uuren op de Plantasie *Killistein Nova* te rugge quam, hebbende eenige goederen, doch van gering belang op 't pad gevonden. Indien tusschen tyd was een oude Neger van de Plantasie *Bethlehem* aan d'overzyde in de *Mokkemokke* ontdekt, een Paruik op 't hoofd en een Jakje, Borstrok, Koussen en Schoenen aanhebbende, met een Degen op de zyde en een Rotting in de hand. Men ondervroeg hem na d'omstandigheden van de moord en de medeplichtigen, onder welke hy ook 4 Negers van de Plantasie *Concordia*, behorende aan Mejuffr. de Wed. *de Bruyn*, beschuldigde. Voorts begaf zich d'Ed. Achtb. Heer *Godeffroy* na de Plantasie *Killistein Nova*, alwaar 't Commando uit het Bosch te rugge gekomen was, en ordonneerde, dat 12 Blanken en een geproportionneert getal Negers na de *Cassewinica* marscheren zouden, dewyl zich de Wechlopers vermoedelyk na die kant geretireert zouden hebben, om te trachten over de gemelde Kreek t'échaperen. Hier op begaf zich dezen, onder 't Commando van de Heer *P. A. Schuster*, na de Plantasie *Wederhoop* in *Cassawinica*, alwaar zy den nacht doorbraghten. Doch *Woensdag* morgen met het aanbreeken van den dag bevonden zich de Wechlopers reets op die Plantasie, en wel in den Molen en 't Rookhuis, op een hoogte naby 't Woonhuis gelegen, zonder dat men hen ontwaar geworden was, voor dat zy met d'uiterste furie op 't Woonhuis en de daar in zynde Blanken schoten. Dezen defendeerden zich met alle mogelykheit gedurende den tyd van 3 uuren, in welken tyd een groot getal Snaphaanschoten gedaan, doch genen der Blanken gewond wierden, offschoon de planken van 't Woonhuis alom met kogels doorboort en de Spiegel enz. in Huis in stukken geschoten zyn. In het tegendeel

gendeel wierden van de Wechlopers eenige gedood en gequetst, als bleek uit het bloed; 't geen men na hun vertrek in den Molen, en langs den weg hunner retraite vond, nadien zy hunne doden of gequetsten opnamen en met zich wechdroegen. Die retraite geschiede omtrent 8 uuren, na dat zy de Kreentas Loots in brand gestoken hadden, die ook geheel afgebrandt is. Na hun aftogt arriveerden de Heer *Reinsdorp* met 't overige Commando, benevens eenigen Militairen over Land door 't Bosch van de Plantasie *Killistein Nova* insgelyks op de Plantasie *Wederboop*; doch dewyl d'avond genaakte, wachtende men na 't Commando van 20 Militairen, en 30 Joden, welke uit *Surinamen* over de Jode Savana op marsch waren, en 10 à 12 Blanken, die van *Piricini* na *Cassewinica* quamen. 1750. *Juny.*

Donderdag en *Vrydag* den 26. en 27sten stelde men alom posten uit, en zond Patrouilles, om de Wechlopers na te sporen. Daar op trok 't gantsche Commando *Zaturdags* morgens 't Bosch in, en 't pad houdende, 't geen men *Zaturdags* te voren ontdekt hadt, vond men de Wechlopers, na zeer diepe zwampen overgetrokken te zyn, des namiddags omtrent 4 uuren, wanneer eenigen over hoop geschoten en anderen gequest wierden, ten minsten zyn 11 regter handen gebragt en 32 Vrouwen en Kinderen gevangen genomen, behalven noch 12 Negers, die men zegt, dat op de Plantasie van *Moron* in *Castewinica* gevangen gemaakt zyn. Gedurende de bovengemelde Attaque op de Plantasie *Wederboop* waren drie nieuwe *Cormantin*-Negers van die Plantasie wechgelopen, en hadden zich by hen gevoegt. Van dezelve is insgelyks een dood geschoten. Voorts zegt men, dat noch vele gequetst zyn, die men niet heeft konnen achterhalen: Doch die waarschynelyk in 't Bosch van honger zullen moeten creveren, vermits hun alle leeftocht ontbreekt. Ook zeggen de gevangen Negers, dat dezelve nu niet meer dan 4 Snaphanen hebben; zynde d'overigen verloren, aan stukken geraakt, of buit gemaakt. Echter zyn 'er noch (zo veel men weet) 60 a 62 meest Manspersonen in 't Bosch; doch die ongetwyffelt leeftogt zullen moeten zoeken; weshalven op alle de Plantasien en *Cassewinica* en aan die zyde van *Commowini* posten gestelt zyn, om zo dra men hun gewaar word, op nieu op hen los te gaan, gelyk ik dan ook gecommandeert ben, om op de Plantasie *Bergen-op-Zoom* post te vatten. Inmiddels quam 't Commando *Zondags* uit het Bosch in *Cassewinica* te rugge, en *'s Maandags* op de Plantasie *Betblebem*, van waar een ieder na zyne Plantasie keerde, uitgenomen die, welke post moesten houden. In gemelde tusschen tyd had men op suspitie en 't bevel van den Heer *Godefroy* 8 Negers van de Plantasie *Killistein Nova* gearresteert en na 't Fort gezonden. Ook wierd de Neger Officier van de Plantasie *Hasard* van de Heer *Theumelair*, die voor 2 dagen met een Snaphaan wechgelopen was, by zyne te rugkomst geboeit en na 't Fort gezonden, gelyk zedert noch 4 Negers van de Plantasie *Concordia*, d'Officier van *Rustenburg*, en een Neger van *Malobatrum* mede gevat zyn, alle beschuldigt van Correspondentie met de gemelde Negers gehouden te hebben.

Dit zynde, 't geen ik in staat ben U Ed. mede te delen, breek af, en blyve, enz. Plantagie *Bergen-op-Zoom* den 3. *Maart* 1750.

1750. *Juny.* P. S. In dato den 5. *Maart*. Gisteren avond ontfingen wy tyding, dat door de Joden in *Cassewinica* noch 20 der Wechlopers gevangen zyn; zulks 't getal van die zich noch in 't Bosch bevinden, slechts in 40 of 42 bestaan kan.

In een naderen Brief, gedateert *Surinamen* den 14. *Maart*, en welke ten geleide van den bovenstaanden strekte, word gezegt;

Dat zedert het schryven van denzelven noch 17 der Negers Wechlopers gevangen zyn; zulks men niet twyffelde, of d'overige 25 zouden insgelyks wel haast gevat worden. Voorts dat by *Placaat*, door den Ed. Achtb. Hove der Pollitie geëmaneert, alle Planters geordonneert was, op hunne Plantasien een zeker getal Blanken na mate van dat hunner Slaven te houden, als by de 40 Slaven boven de 12 jaren een Blanke; by de 60 twee, 80 drie, 100 vier, 150 vyf, en zo vervolgens by iedere 50 noch een Blanke, op een boette van 300 Gls. *Hollandsch* ten behoeve van de Kas tegens de Wechlopers, te verbeuren door de zulken, die binnen den tyd van 6 weken de vereischte Blanken na mate van 't getal hunner Slaven niet op hunne Plantasien zouden hebben, en voorts, op pœne van parate Executie; mits nochtans dat het de zodanigen, die verplicht zyn, meer dan 3 Blanken op hunne Plantasien te houden, gepermitteert zal wezen, 't overige getal t'ontbieden of te huren, binnen den tyd van 8 Maanden, of voor ieder, boven 't voorschreve getal van 3, aan de gemelde Kas te fortuneren jaarlyks 200 Gls., ten einde daar voor des noods anderen gehuurt zouden konnen worden.

Met nadere Brieven van *Surinamen* word gemelt: „ Als dat de Rust „ in die Colonie herstelt was, zedert men de Negers Muitelingen van „ de Colonie *Bethlehem* gebreidelt en een Exempel aan de Gevangenen gestatueert hadde; zynde 'er 12 geëxcuteert, als 3 „ levendig gerabraakt, 2 verbrand, 2 aan haken opgehangen, en 4 „ Vrous-Personen onthalst, en by een twede Executie, noch „ eenige andere, doch in minder getal, gerecht waren". Ook zeggen die Brieven, „ dat *d'Oude* Neger, hier boven, in de *Mokkemokke* ontdekt zynde, bevonden was, 't Hooft en de Belhamel der „ Muitelingen te wezen, en dat vermits men ontdekt hadde, dat de „ Natie der *Morous*, naby de Plantasien gelegen, 't hunne niet weinig toegebraght hadden, om de Negers tot Muitery aan te stoken, „ eerlang bequame middelen in 't werk gestelt zouden worden, om „ de gemelde Factie onder te brengen, of ten minsten te verdryven".

Of nu 't Corps *Vrywilligers* van acht Man per Compagnie uit 's Lands-Militie te trekken, en door den Generaal-Major *van Sporke*, *en Chef*, staat Gecommandeert te werden, die Voyage noch zullen aannemen, moetenwe afwachten.

BLAD-

B L A D W Y Z E R.

A.

 Ant-

Brand

Ken-

Rr

E Y N D E.

NEDERLANDSCH GEDENKBOEK
O F
EUROPISCHE MERCURIUS,

BERICHTENDE

De Gesteltenissen der Zaken van Staat en Oorloch, in alle Heerschappyen en Landschappen van

EUROPA

BENEVENS D'AANGRENZENDE GEWESTEN.

Verzien met alle Placaten, Edicten, Manifesten, Aanspraken, Brieven, en andere autentique Stukken, van den tegenwoordigen tyd.

Historisch beschreven door A. L.

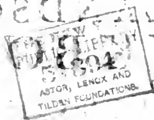
LXIste Stuk. Twede Deel.

VERVATTENDE

***DE ZES LAATSTE MAANDEN van 't Jaar* 1750.**



IN 's GRAVENHAGE,
By FREDRIC HENRIC SCHEURLEER,
M D C C L.


THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS.

NEDERLANDSCH GEDENKBOEK
OF
EUROPISCHE MERCURIUS,
BEHELZENDE

De voornaamſte Zaken van Staat en Oorloch, voorgevallen in alle de Koningryken, en Heerſchappyen van Europa; benevens eenige meldenswaardige Tydingen uit verſcheide andere Delen der Werelt.

EEN-EN-ZESTIGSTE-STUK.

TWEDE DEEL.

JULY.

1750. *July.*

NEDERLANDEN.



ALZO wy met den aanvang van ons laatſt voorgaande *Deel* bevonden, wildenwe aan den eiſch van ons voornemen voldoen, dat het noodzakelyk was, eenige Stukken tot ons *Vaderland* behorende, te moeten ſparen tot dit *Deel*; gelykwe dezelve dan, na ordre des Tyds, de toegenegene Lezers komen mede te delen.

Wanneer ons *Lieve Vaderland* in de Zomer van den jare 1747, van binnen verheugd, wegens d'Electie van onzen *Hoog Beminden* *Vorſt*,

1750. *July.* *Vorst*, maar van buiten ten Val gedreigt, en daar door in eene uiterste benaudheit geraakte, vonden Haar *Groot Mogende* goed eene *vyftigste Penning*, by wyze van eene *Liberale Gifte*, by *Placaat* uit te schryven, ende daar by te zeggen: „ 't Daar henen te „ beleiden, dat de voorschreve *Liberale Gifte* ook in d'andere Pro- „ vintien, 't Landschap *Drenthe*, en in de Steden van 't ressort „ der *Generaliteit*, geconsenteert, geheven en geintroduceert mo- „ ge werden, op dat het algemene Gevaar met algemene Krach- „ ten, en eenparige Schouderen, afgekeerd mogen werden". Zie *Nederl. Gedenkb.* van dat jaar, II. *Deel*, *pag.* 186.

De Schepenen, Gezworens en Raden van *'s Hertogenbosch* begrypende, dat zy eerst aan de beurt lagen en te verwachten hadden, dat insgelyks een *Liberale Gifte* over die Hoofdstadt en Majorye stond uit geschreven te werden, en 't zelve reets in deliberatie genomen was, hadden zich in den voorleden jare geadresseert aan Haar *Hoog Mogende*, ten einde om vry gestelt te blyven van de betaling dier Gifte, ende daar toe gepresenteert het volgende aanmerkelyke

R E Q U E S T:

AAN DE HOOG MOGENDE HEREN STATEN GENERAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN.

GEven met alle schuldige Eerbied te kennen Schepenen, Gezworens en Raden der Hoofdstadt *'s Hertogenbosch*, dat de Gemene Middelen binnen de voorsz. Stadt worden geheven, volgens een particuliere Ordonnantie, en zulks veel hoger dan in eenige andere Stadt of Plaats in *Staats-Braband*, mitsgaders over verscheide Specien van Consumtien, die elders in *Staats-Braband* niet bekend zyn, zo als U *Hoog Mog.* kan blyken uit de hier achter gevoegde Memorie *sub Num.* I. Dat de Voorzaten van de Suppliantien daar over wel verscheide Vertogen en Doleantien hebben gedaan, dan die telkens vruchteloos zyn geweest: Rapport tot het geen daar van te vinden is by *Aitzema* Edit. in fol. 1. Deel pag. 939, 1000, 1003 en 3. Deel, pag. 1106.

Dat wanneer in de Provintie van *Holland* en andere de Verpondingen en Gemene Middelen zyn ingevoerd, aldaar toen is komen te cesseren d'ophef der Beden, als in welkers plaats de Verpondingen en Gemene Middelen, tot stuur van de gemene Zaak zyn gesubintreerd, doch dat, de Stadt *'s Hertogenbosch* onder de gehoorzaamheit hunner *Hoog*

Hoog Mog. gereduceerd zynde, binnen dezelve niet alleen de voorsz. Gemene Middelen en Verpondingen zyn ingevoerd, maar de voorsz. Stadt ook verplicht is geworden van by continuatie hare quote in de Beden te betalen, waar van de Steden *Breda*, *Bergen-op-Zoom* en *Grave* nochtans zyn vry gelaten. 1750. *July.*

Dat wyders d'Ingezetenen der Stadt *'s Hertogenbosch*, in den beginne na de voorsz. reductie, aan de Militie van 't Guarnizoen Logement hebben verstrekt, waar voor dezelve 't Servicie-geld hebben genoten, 't geen voorheen van 's Lands wege aan haar is voldaan geworden, en daar toe geassigneerd de Verpondingen en andere Middelen binnen *'s Hertogenbosch* geheven wordende, zo als zulks te zien is uit de Resolutien van U *Hoog Mog.* van den 31. *Mey* 1640, 27. *February* en 6. *Maart* 1641, mitsgaders uit de Resolutien des Raads van Staten van den 18. *April* en 18. *Mey* 1640, en 13. *January* 1643, en, notanter, uit de voorsz. Resolutie van den 18. *April* 1640, als waar by voor deze Servicie-gelden aan de Stadt *'s Hertogenbosch* is toegelegd eene somme van vyf en vyftig duizend Guldens jaarlyks; doch dat het ongeluk voor de Supplianten heeft gewild, dat, na den Vrede van *Munster* in den jare 1648 gesloten, de Servicie-gelden, zo van de Stadt *'s Hertogenbosch* als van de Steden *Breda* en *Bergen-op-Zoom*, by den Staat van Oorloch op de Provintie van *Holland* zyn gerepartieerd, aan welke Provintie de voorsz. Servicie-gelden zedert dien tyd tot den huidigen dag jaarlyks op hare Provintiale quote zyn gevalideerd, zonder dat dezelve aan de Stadt of Ingezetenen van *'s Hertogenbosch* ooit deswegen helder of penning heeft uitgereikt; onaangezien d'Ingezetenen altyd hebben gecontinueerd de Soldaten te logeren of wel derzelver Logementen te redimeren; dat de Supplianten of wel derzelver Ingezetenen wegens voorsz. Servicie-gelden tot laste der Provintie *Holland* notabele sommen van penningen hebben te pretenderen, en welk achterwezen, volgens 't gene de Supplianten in Stads Regifters aangetekend vinden, in den jare 1669 reets eene somme van twee honderd en zeventig duizend Guldens heeft bedragen. Dat de Supplianten en derzelver Voorzaten over de voorsz. wan-betaling der Servicie-gelden aan d'Ingezetenen van *'s Hertogenbosch* verschuldigd, successivelyk en van tyd tot tyd menigvuldige doleantien hebben gedaan, zo aan U *Hoog Mog.*, de Heren Raden van State, als aan haar Ed. *Gr. Mog.*, de Heren Staten van *Holland* en *Westvriesland*; aan welken laatsten de Supplianten hunne doleantie in de Maand *November* des jaars 1746 by Request weder hebben vernieuwd, 't geen door haar Ed. *Gr. Mog.* is gezonden aan de Heren Gecommitteerde Raden, om daar op te berichten, dan waar op de Supplianten tot noch toe gene afdoening hebben bekomen.

1750. *July.* Dat de Supplianten, tot justificatie van hunne pretensie ten laste der Provintie van *Holland*, zich alleenlyk zullen beroepen op twee notabele Resolutien van U *Hoog Mog.* d'eene van den 18. *Maart* 1689, en d'andere van den 13. *Augusty* 1698, welke laatste woordelyk medebrengt: „ Dat de Heren Staten van *Holland* zullen worden verzogt „ de post van de Servicie-gelden voor de Guarnizoenen in de Steden „ van *'s Hertogenbosch*, *Breda* en *Bergen-op-den-Zoom*, op den Staat „ van Oorloch ten hunnen laste uitgetrokken, door een reëel furnis-„ sement van Penningen ten Comptoire van den Ontfanger Generaal, „ ten spoedigsten te willen zuiveren, op dat daar uit aan de voorsz. „ Steden derzelver verschoten Servicie-gelden mogen werden gerestituëert, en voldoeninge gegeven, nadien hooggemelde Heren Sta-„ ten gene redenen hebben, om de voorsz. posten in te houden, aan-„ gezien zy in dezelven, by Hun Consent op de Staten van Oorloch „ hebben bewilligt, en zy die niet mogen profiteren, zonder onge-„ lyk te doen aan andere Provintien, die daar tegens met andere las-„ ten zyn aangeslagen en ook de gemelde Steden onmachtig zyn aan „ haar verschot langer te buiten te staan ".

Dat de hoge Imposten welke men binnen de Stadt *'s Hartogenbosch*, boven alle andere Steden, moet betalen, gevoegd by den last der Servicie-gelden of inlogering van de Militie, oorzaak zyn dat vele Inwoonders van tyd tot tyd de Stadt *'s Hertogenbosch* hebben verlaten, en na elders zyn verhuisd, waar door Vreemdelingen ook worden afgeschrikt, om zich aldaar met der woon te stabileren.

Dat de Supplianten, om eenigzints aan die nadelige gevolgen te remedieren, in den jare 1744 zyn te rade geworden, van door middel van eenige nieuwe belastingen, welke hun draagbarer voorquamen dan 't betalen der Servicie-gelden, te doen timmeren eenige blokken Barakken voor 1100 Man, en waar des noods 2700 Man konnen worden gelogeerd: Tot welke timmeragie en 't inkopen van nodige Fournitures door de Supplianten een somme van tweemaal honderd en tien duizend Guldens is geimpendeerd, moetende die somme, volgens gemaakte schikkingen van tyd tot tyd afgelost, en de penningen daar toe nodig, gelyk ook tot betaling der jaarlyksche Interessen, by verhoging der Imposten op de Consumtien en Personelen omslag over d'Ingezetenen gevonden worden.

Dat de Stadt *'s Hertogenbosch* daarenboven in den jaren 1746, 1747 en 1748, met zo zwaar een ordinair Guarnizoen is bezet geworden, dat, behalven de Manschappen, in de Barakken gelogeerd. noch wel 7000 Man by d'Ingezetenen hebben moeten geinquartierd worden, in zo ver dat de Regenten van de Stadt en bestgestelde Ingezetenen quartieren hebben moeten verzorgen aan 30, 20, 18, 14 en 12 Solda-

ten,

ten, anderen aan 10, 8, 6 en 4, en zo verders na advenant; terwyl velen van den geringsten, die niet in staat waren de Soldaten, by hen gebilletteerd, elders te bestellen, verplicht zyn geweest aan dezelven hunne Bedden te cederen, en zich op Stroo te behelpen. 1750. *July.*

Dat dees last voor d'Ingezetenen der Stadt *'s Hartogenbosch* des te drukkender is geweest, door dien dezelven geen gebruik hebben konnen maken van de Resolutie der Heren Raden van State van den 21. *December* 1678, houdende, *dat, in plaats van daadwerklyke inlogering, d'Ingezetenen konnen volstaan met aan ieder Soldaat drie stuivers wekelyks te betalen*, wanneer de Soldaten zelfs hunne quartieren zouden moeten zoeken en huren: En dat zulks de Supplianten te gemoet zagen, dat de Soldaten van zo sterk een Guarnizoen, als waar mede de Stadt *'s Hartogenbosch* bezet was, en voor 't meerderdeels bestaande uit vreemde Natien, gene quartieren genoeg te huur zouden vinden, en derhalven d'Ingezetenen hebben verplicht van aan dezelven Logementen te verzorgen; hebben deze verzorging van Logementen aan d'Ingezetenen, d'een door den ander gerekend, gekost voor ieder Man *tien stuivers* wekelyks.

Dat het wel eene waarheit is, dat d'Ingezetenen der Stadt *'s Hartogenbosch* daar omtrent zyn geweest in d'eige situatie als d'Ingezetenen van vele Steden van verscheide Provintien, welke mede met Militie zyn opgepropt geweest, en die insgelyks eene daadwerklyke inlogeringe hebben moeten ondergaan; maar dat tusschen dezelven en der Supplianten Ingezetenen dit onderscheid word gevonden, dat d'Ingezetenen van de Provintiale Steden voor 't Logement van de Militie hebben genoten de Servicie-gelden, welke aan de Provintien worden goedgedaan, en d'Ingezetenen van *'s Hartogenbosch* daar voor noch helder noch penning.

Dat zodanig zwaar een Guarnizoen, de nabyheit der Legeren en de continuele passage van Troupes, welken de Stadt *'s Hertogenbosch* in die tyden onderhevig is geweest, de Levensmiddelen tot een excessiven prys hebben doen stygeren; zulks dat d'Ingezetenen die van hun inkomen leven, en geen debiet onder de Militie hebben, zo door de voorsz. duurte als door den last der inquartiering, merkelyk zyn gedrukt geworden en ten achteren geraakt.

Dat, voor zo veel betreft de duurte der levensmiddelen, onder anderen ten exempel kan dienen, dat te *'s Hartogenbosch* zich bevinden twee voorname Godshuizen, 't een genaamd 't *Geefhuis*, en 't ander 't *groot Gasthuis*, welken in voorgaande jaren rykelyk met hun gewoon inkomen hebben konnen bestaan; doch in de laatste drie jaren zyn te rugge geteerd, 't eerste over de zes duizend Guldens, het twede over de twaalf duizend zes honderd Guldens, zo als uit d'opgenomen re-

1750. *July.* keningen kan worden aangetoond; doch 't geen niet alleenlyk is veroorzaakt door de duurte der Levensmiddelen, maar ook gedeeltelyk ten opzichte van 't eerste Godshuis door d'uitreikingen, gedaan aan Soldaten-Vrouwen en Kinderen, meest zynde geweest Weduwen en Wezen, wier Mans en Vaders in 's Lands Dienst waren gesneuveld; en, ten respecte van het twede, door de menigvuldige Soldaten die in 't zelve zyn verpleegd geworden, waar van 't onderhoud slechts is betaald tot vier stuivers 's daags, 't geen met die geringe somme niet heeft konnen worden goedgemaakt.

Dat men niet zal tegenspreken dat de genen, die Winkel en Negotie hebben gedaan, door 't vertier van hunne Waren aan de Militie, winningen hebben gehad; doch dat deze Winkel- en Neringdoende Lieden, uit dien hoofde, ieder na proportie, in tegenstelling van anderen, ook extraordinaris met inquartieringe van Soldaten zyn belast geworden. Dat daarenboven, wanneer men, ten opzichte der Stadt *'s Hertogenbosch*, voor een vyandelyken aanstoot beducht was, en, op ordre der Heren Raden van Staten, binnen deze Stadt een Magazyn van Vivres heeft moeten worden opgerecht, niet alleenlyk voor d'Ingezetenen, maar ook voor de Militie van 't Guarnizoen, als toen alle Kooplieden en Winkeliers in Eet- en Drinkwaren zyn getaxeerd geworden op eene zekere quantiteit van Waren, waar in dezelven Negotie deden, om die in voorraad te moeten houden, zulks dat dezelven met de penningen, voor die Waren uitgeschoten, niet alleenlyk geen winst hebben konnen doen, maar dat 'er verscheide neringdoende Lieden worden gevonden die daar by merkelyk hebben ingeschoten. Dat de voorsz. Kooplieden en Winkeliers onder deze verplichting zyn gebleven tot het uiteinde der Maand *Juny* 1748, wanneer de Heren Raden van Staten, by Resolutie van den 21. derzelve Maand, de Suppljanten hebben gepermitteerd van gemelde Kooplieden en Winkeliers buiten verplichting te stellen, om verders eenige Vivres in voorraad te houden.

Dat het inkomen der gegoede Ingezetenen der Stadt *'s Hertogenbosch*, voor 't grootste gedeelte bestaat in Hoeven en Landeryen, gelegen in de Majorye dezer Stadt; dat men niet kan ontkennen dat de voorsz. Majory in deze laatste troubles in zo ver gelukkig is geweest, dat dezelve onder gene Contributie aan den Vyand heeft gestaan; en dat de foules en exactien, in dezelve voorgevallen, in verre na zo menigvuldig niet zyn geweest als in vorige Oorlochs-tyden, dan dat echter verscheide Landgoederen, aan Ingezetenen van *'s Hertogenbosch* competerende, veel hebben geleden, zo aan de Woningen door d'Inquartiering van de gecantonneerde Militie, als aan hunne Houtwassen, welken door dezelve zyn omvergekapt, en dat, ingeval iemant

iemant ten platten Lande gewin heeft gehadt door de Consumtie, welke de Militie heeft gedaan, zulks alleen ten voordele van den Huisman en de Bruikeren der goederen, heeft geredundeert, en dat in tegendeel d'Eigenaars der Goederen niet anders dan nadeel daar by hebben geleden. 1750. *July.*

Dat d'Ingezetenen der Stadt *'s Hertogenbosch* daar door ook byzonder hebben geleden, dat men dezelven heeft genoodzaakt de Huizingen en Woningen, buiten de Stadt staande onder 't bereik van 't Canon, te moeten afbreken, alle hoogten van hunne Landeryen te slechten, de Sloten en laagten te vullen.

Dat daarenboven de Polders van der Eigen, Hoog- en Laag Hemaal en anderen, te zamen uitmakende over de 14000 Mergen, waar in d'Ingezetenen der Stadt *'s Hartogenbosch* considerabel zyn gegoed, in de jaren, 1746, 1747 en 1748, ter beveiliging der Stadt *'s Hartogenbosch* zyn onder water gesteld, waar door in deze jaren van de voorsz. Landen geen Vruchten altoos zyn genoten.

Dat aldus de Stadt *'s Hartogenbosch* kan worden gezegd in de situatie en apparentien te zyn geweest, als of dezelve alle oogenblikken eén formeel Beleg te wachten had.

Dat zo men eene Calculatie zoude willen formeren op de winningen die deze en gene Ingezetenen van *'s Hartogenbosch* by de Legers en 't Guarnizoen hebben gehad, als dan in aanmerking moet komen d'opschryving in den jare 1747 gedaan op ordre des Heren *van Haren*, wegens zyne *Hoogheit* en de Heren *Raden van Staten*, geweest zynde extraordinaris Gedeputeerden te Velde, volgens welke 't getal des Ingezetenen van *'s Hartogenbosch* heeft belopen *twaalf duizend vyf honderd Personen*, Vrouwen en Kinders daar onder begrepen, waar van meer dan de helft van den Armen leeft of onvermogende is; dat van d'overige helft afgetrokken wordende, de Personen die tot de consumtie, door de Militie gedaan, gene betrekking hebben gehad, zal worden bevonden dat de Kooplieden en Winkeliers, die van 't Guarnizoen hebben geprofiteerd, niet uitmaken *'t achtste gedeelte* der gegoede Ingezetenen.

En aangezien tot kennis van de Supplianten is gekomen dat ter Vergadering van U *Hoog Mog.* zoude zyn voorgedragen, om d'Ingezetenen der Steden en Plaatzen van 't Ressort der *Generaliteit*, welken door de laatste troubles niet hebben geleden, te belasten met de betalinge van den *Vyftigsten Penning*; zo verzoeken de Supplianten ootmoediglyk dat het U *Hoog Mog.* gelieve in overweging te nemen.

Eerstelyk, met wat extraordinaire zware Gemene Middelen de Stadt *'s Hartogenbosch* boven alle andere Steden en Plaatzen van de *Generaliteit* is belast, renderende tusschen de tachtig en negentig duizend Guldens jaarlyks, en dat de Gemene Middelen aldaar zo exactelyk worden ge-

1750. *July.* gevorderd, en betaald, dat de Supplianten vertrouwen, dat genoegzaam gene andere Steden van de Republicq met dezelve op dat subject konnen worden vergeleken.

Ten tweden, dat de Stadt *'s Hartogenbosch*, behalven de Verpondingen en den ophef der Gemene Middelen, noch by continuatie is belast gebleven met het betalen der Beden.

Ten derden, dat, hoe deugdelyk ook is de pretensie van d'Ingezetenen der Stadt *'s Hartogenbosch*, wegens de Servicie-gelden die dezelven ten dienste van de gemene Zaak, zedert den *Munsterschen* Vrede, tot den huidigen dag heeft uitgeschoten, en deze pretensie althans eenige Tonnen Gouds zal belopen, dezelven echter daar van geen remboursement konnen bekomen, en welke deugdelykheit van voorsz. pretensie nochtans door U *Hoog Mog.* is erkend.

Ten vierden, dat de Supplianten, al mede tot nut en dienst der gemene Zaak, aan het timmeren en verzorgen van Barakken voor de Militie van 't Guarnizoen, eene somme van tweemaal honderd en tien duizend Guldens hebben geimpendeerd, met welk Kapitaal en betalinge der Interessen d'Ingezetenen zich vinden gechargeert.

Ten vyfden, dat, of schoon de Stadt *'s Hartogenbosch* is bevryd gebleven van een vyandlyken Aanstoot en belegering, echter een groot gedeelte der gegoede Ingezetenen, zo door de zware inquartieringen van extraordinaire Guarnizoenen, nabyheit der Legeren, en de duurte van alle Levensmiddelen, als door de schade die aan derzelver Landgoederen is wedervaren, zeer zyn gedrukt.

Ten zesden, dat in andere Steden, waar iet vyandelyks te vrezen was, de Magazynen van Vivres, ten minsten tot subsistentie van 't Guarnizoen, van wegens 't Gemene Land zyn verzorgd geworden; doch dat de Stadt *'s Hartogenbosch* zich dezen last, goedwillig onderhevig heeft gemaakt. Dat de Voorraad van Vivres niet alleen uit Stads Finantie is ingekocht, die daar door en door andere tegenvallen, welken de laatste tydsomstandigheden hebben te wege gebraght, zo merkelyk is te rugge geraakt, zo als Uwe *Hoog Mog.* uitvoerig konnen nagaan uit de bygevoegde *Memorie* sub N°. 2, 't geen indirectelyk op d'Ingezetenen redundeert, als konnende deze verachterde Finantie, zonder de zelven weder te bezwaren niet herstelt worden; maar dat ook d'Ingezetenen daarenboven tot hunnen privé kosten en lasten den voorsz. Voorraad hebben moeten inkopen, 't gene de Supplianten, onder ootmoedige reverentie, vermeinen mede gene geringe zaak te hebben geweest tot nut en dienst van 't gemene Belang.

Ten zevenden en laatstelyk, dat vele Ingezetenen der Stadt *'s Hartogenbosch*, uit vreze van een Beleg, in de Provintie van *Holland* en ook onder 't gebied van Neutrale Mogendheden, Huizen hebben gehuurd gehad tot berging hunner Familien, Effecten en Meubelen, en

deze

deze laatsten ook daadwerkelyk daar na toe hebben gezonden gehad, 't welke dezelven mede merkelyk heeft te rugge gezet. 1750. *July.*

En dat uit al 't voorverhaalde baarblykelyk is dat d'Ingezetenen dezer Stadt considerable sommen van penningen, van tyd tot tyd, tot handhaving der gemene Zaak hebben opgeschoten, zonder dat Ingezetenen van andere Steden daar omtrent met hen in vergelyking konnen komen, mitsgaders, dat, of schoon d'Ingezetenen van *'s Hartogenbosch* gene vyandelyke invasie of belegering hebben uitgestaan of ondergaan, dezelven echter, als wonende in een Frontier-Stadt, door de nabyheit van de Legeren en de zware Garnizoenen, veel hebben geleden.

Derhalven gelieve 't Uwe *Hoog Mog.* d'Ingezetenen der Stadt *'s Hartogenbosch*, om alle de voorsz. redenen, vry te stellen van de betaling des *vyftigsten Penning*, mitsgaders van andere extraordinaire Belastingen.

'T Welk doende enz.

(was getekend) ANT. VAN HEURN.

B Y L A A G.

N°. 1. *Onderscheid tusschen d'Imposten op de Consumtien van wegens 't gemene Land binnen de Stadt* 's Hartogenbosch *en in andere Steden van* Braband, *die onder 't Ressort van de* Generaliteit *gegeven worden, zo en gelyk de Articuls uit de respective Ordonnantien uitwyzen.*

Te 's Hartogenbosch.				Z E E P				*In Braband.*
Art. 1.	6	8	0	Van een Ton Zeep à 240 ℔	2	5	0	Art. 1.
— 12.	0	0	12	Van een ℔ Spaansche	0		8	— 12.
				IMPOST BY DEN ZEEPZIEDER OF GROSSIER TE BETALEN:				
— 1.	0	12	0	Van een Ton Zeep à 240 ℔	0	12	0	— 1.
				Z O U T.				
— 1.	6	15	0	Vat een Vat . .	4	0	0	— 1.
— 5.	3	7	8	Koehouders op de Kapitale Lyst bekend, moeten boven den Taxs op hunne Personen gesteld, als noch wegens 't Zout dat tot hun zuivel gebruiken, voor vier Koe-				

1750. *Te 's Hartogenbofch.* *In Braband.*
July.

				jen betalen den Impoft van een half vat Zout, en zulks onaangezien de melk zoet word verkocht. *In de Brabandfche Ordonnantie niet is bekend.*				
Art. 6.	6	15	0	Item, Koehouders op de Kapitale Lyft niet bekend; doch wier Huishouden beftaat uit vier Perfonen, en hebbende twee Koejen, moeten den Impoft van een zak Zout betalen, en van meerder Koejen na advenant. In de Brabandfche Ordonnantie worden vier Melk-Koejen gefteld op een Zak Zout of . .	4	0	0	Art. 6.
				GROVE WAREN.				
— 2.	0	5	0	Van 100 ℔ Lood.				
— 3.		1	8	Van 1000 Leidfche en Woerdenfche Stenen.				
— 3.		5	8	Van 1000 Vriefche en Stichtfche Stenen.				
— 4.	0	5	0	Van 1000 dubbelde Leidfche Stenen.				
— 4.	0	8	0	Van 1000 dubbelde Vriefche en Stichtfche Stenen.				
— 5.	0	6	0	Van 1000 rode Leidfche Stenen en Klinkaart.				
— 6.	0	10	0	Van 1000 Inl. Moppen.				
— 6.	0	16	0	Van 1000 Stichtfche en Uitheemfche Moppen.				
— 7.	0	12	0	Van 1000 Inl. Moppen Klinkaart.				

Van

Te 's Hartogenbosch. *In Braband.* 1750. *July.*

Art. 7.	0	19	0	Van 1000 Uitheemsche Moppen ut sup.	
— 8.	0	5	0	Van 1000 Ysselsche Stenen.	
— 9.	0	5	8	Van 1000 Ysselsche Klinkaart.	
— 10.	0	8	8	Van 1000 Vriessche en Uith. Klinkaart.	
— 11.	1	2	0	Van 1000 onverglaasde Inlandsche Pannen.	
— 11.	0	12	0	Van 1000 dito Uitheemsche.	
— 11.				En de XVI. Penning der waarde daarenboven.	
— 12.	1	10	0	Van 1000 verglaasde Inlandsche Pannen.	
— 12.	0	15	0	Van 1000 dito Uitheemsche.	
— 12.				En de XVI. Penning van de waarde daarenboven.	
— 13.	0	8	0	Van de Hoet inl. Kalk.	
— 13.	0	11	0	Van de Vriesche en Uitheemsche.	
— 14.	0	1	8	Van een Ton Tras.	
— 15.	0	10	0	Van 1000 Luiksche Schalien.	
— 16.	0	4	0	Van de Ryst Rynsche Coeverdak.	
— 17.	0	6	0	Van de 1000 Engelsche Schalien.	
— 18.				De XXV. Penning der waarde van alle andere Grove Waren.	
— 18.				Dan noch de XVI. Penn. van 't onverglaasd.	
— 18.				En de XX. Penning van 't verglaasd.	
				BOTER.	
— 1 en 2.	0	0	4	Van ieder Pond.	

FRUI-

1750. *July.*	*Te 's Hartogenbosch.*					FRUITEN.				*In Braband.*
	Art.	2.				De XII. Penn. van de Kastanjes en Hazenoten.				
	—	2.				De VII. Penning van alle andere Boomvruchten.				
						SCHEPEN.				
	—	1.				De XL. Penning van alle Schepen die veralieneerd worden.				
						OLIE.				
	—	1.	8	0	0	Van een vat Boom-olie.				
	—	1.	0	1	0	Van een Stoop.				
	—	2.	3	0	0	Van een quarteel Traan.				
						PAARDEN.				
	—	2.	0	1	0	Ter lopende Maand van een Paard in zyn twede Jaar. . . .	0	1	0	Art. 2.
	——		0	2	0	In zyn derde Jaar. .	0	2	0	——
						BRANDHOUT.				
	—	1.				De VII. Penning van de waarde. . . .				
						De XII. Pennning.				— h.
	—	2.				Ook moet d'Impost betaald worden van eigen gewas van buiten de Majory ingebraght.				
						ONGEFUNDEERDE PROCESSEN.				
						Dees Impost word te 's *Hertogenbosch* en in *Braband* op een gelyken voet geheven.				

W t.

Te's Hartogenbosch.				WYNEN.				*In Braband.*
Art. 1.	0	6	0	Voor de Tappers van de Dortsche Stoop.	0	4	0	Art. 1.
— 5.	0	3	0	Voor de Burgers.	0	2	0	— 5.
				BRANDEWYNEN.				
— 1.	0	8	0	Van ieder Stoop Dortsche Maat.	0	8	0	— 1.
— 1.	0	10	0	Van ieder Stoop Voorloop.	0	10	0	— 1.
				AZYN.				
— 1.	4	16	0	Van een Aam.	1	14	0	— 1.
				BIEREN.				
— 4.	1	10	0	Voor de Burgers van ieder Ton binnen 's Lands gebrouwen.				
				Van Bieren van 30 st. de Ton.	0	12	0	— 5.
				Van dito van 40 st. de Ton.	0	18	0	— 6.
— 8.	2	14	0	Voor de Tappers van ieder Ton.	2	8	0	— 7.
— 5.	29	5	0	Van een vat Jopenbier.	21	0	0	— 9.
— 6.	5	0	0	Van een Ton Uitheemsch Bier.	3	10	0	— 9.
— 10.	0	11	0	Van een Ton onder de waarde van 1 gulde.	0	4	0	— 4.
				IMPOST BY DEN BROUWER TE BETALEN.				
— 1.	0	2	0	Van ieder Ton Bier.				
				WAGE.				
				Dees Impost word betaalt van de 100 ℔ als volgt:				
—	3	0	0	Cousenille.	1	10	0	— 1.
—	1	13	0	Indigo.	1	0	0	—

1750. *Te s' Hertogenbofcb* *In Braband.*

July.

Art. 1.	1	10	0	Foelie.	1	5	0	Art. 1.
——	0	15	0	Zyde.	1	5	0	——
——	0	13	0	Peper.	0	10	0	——
——	1	0	0	Nagelen.	0	10	0	——
——	1	0	0	Notemufcaten.	0	10	0	——
——	0	16	0	Kaneel.	0	10	0	——
——	0	6	0	Kaffia.	0	6	0	——
——	0	6	0	Amandelen.	0	6	0	——
——	0	6	0	Allerlei Suiker.	0	5	0	——
——	0	6	0	Sieroop.	0	5	0	——
——	0	6	0	Galnoten.	0	5	0	——
——	0	7	0	Salpeter.	0	4	0	——
——	0	8	0	Rood en Geel Koper.	0	5	0	——
——	0	8	0	Allerlei Metaal.	0	5	0	——
——	0	8	0	Buskruid.	0	5	0	——
——	0	8	0	Tin.	0	4	0	——
——	0	8	0	Borax.	0	8	0	——
——	0	10	0	Olyfants Tanden.	0	6	0	——
——	0	10	0	Quikfilver.	0	6	0	——
——	0	5	0	Anys.	0	5	0	——
——	0	5	0	Komyn.	0	5	0	——
——	0	5	0	Styfzel.	0	5	0	——
——	0	5	0	Kanarie-zaad.	0	5	0	——
——	0	5	0	Corenten.	0	5	0	——
——	0	4	0	Gember.	0	4	0	——
——	0	4	0	Gryn.	0	4	0	——
——	0	4	0	Sulpher.	0	4	0	——
——	0	4	0	Wafch.	0	4	0	——
——	0	4	0	Ryft.	0	4	0	——
——	0	2	0	Alle Yzer, oud of nieu.	0	2	0	——
——	0	1	6	Hennip.	0	1	6	——
——	0	1	6	Hennip Garen.	0	1	6	——
——	0	1	6	Want.	0	1	6	——
——	0	1	0	't Vuilwerk.	0	1	0	——
——	0	0	6	Drith half Fulft.	0	0	6	——
——	0	4	6	Paftel.	0	3	0	——
——	0	4	6	Meet.	0	3	0	——
——	0	4	6	Meekrappen.				——
——	0	4	6	Beflaufche Meden.				——
——	0	3	0	Weet.	0	3	0	——
——	0	3	0	Aluin.	0	3	0	——

Boter,

1750. *July.*

Te 's Hartogenbosch.					*In Braband.*			
Art. 1.	0	3	0	Boter.	0	3	0	Art. 1.
—	0	3	0	Pot-asch.	0	3	0	—
—	0	3	0	Roet.	0	3	0	—
—	0	3	0	Kaarssen.	0	3	0	—
—	0	3	0	En alle andere Waren die de Waag subject en in de Lyst niet gespecificeerd zyn.	0	3	0	—
—				Onder 't voorgaande Articul is, zo veel *'s Hertogenbosch* aangaat, de Weed-assche mede begrepen, doch in *Braband* betaalt dezelve niet meer dan	0	2	0	—
—	0	5	0	Allerhande Kaas.	0	3	0	—
				RONDE MAAT.				
—	1	2	6	Tarwe, van 't Last.	0	15	0	—
—	0	15	0	Rogge, Gerst, Haver, Boekweit.	0	10	0	—
—	0	15	0	Spelt en Wikken.	0	10	0	—
—	0	11	3	Mout.	0	7	6	—
—	1	2	6	Erweten.	0	15	0	—
—	0	15	0	Bonen.	0	10	0	—
—	1	16	0	Alle rond en plat Zaad.	1	4	0	—
—	1	2	6	Kennipzaad.	0	15	0	—
—	0	4	6	Van een Hoed Hoppe.	0	3	0	—
—	1	17	8	Van een Honderd Zouts.	1	5	0	—
—	0	6	0	Van een Hoet Tras.	0	4	0	—
—	0	3	0	Van een Hoet Kalk.	0	2	0	—
—	0	4	6	Van een Hoet Smeekolen.	0	3	0	—
—	0	6	0	Van en Hoet Schoenmakers Runne.	0	4	0	—
—	0	3	0	Van een Hoet Taanschors.	0	2	0	—
				KAARSSEN.				
—	2	10	0	Van 100 ℔ Roet of Talk.	0	2	0	

Voor

1750.	*Te 's Hartogenbosch.*					*In Braband.*			
July.	Art. 1.	0	1	0	Voor ieder ℔ Waskaarsen Smeer.				
	——	0	1	0	Kaarssen of Flambouwen.				
					TABAK.				
	——	0	3	0	Van een Rol van 50 a 60 ℔ Christoffelsche en Carabische.	0	3	0	Art. 1.
	——	0	5	0	Uit de Geunieerde Provintien ingebragt onder 't Ressort van de Generaliteit.	0	5	0	——
	——	1	0	0	Brasilische.	1	0	0	——
	——	3	0	0	Van een vat Virginische Blader. van 250 a 300 ℔	3	0	0	——
	——	3	0	0	Van een Kanasser Varinas van 80 a 90 ℔	3	0	0	——
	——	1	10	0	Van Byzoorten.	1	10	0	——
	——	0	0	3	Van een ℔ Virginy Bladeren.	0	0	3	——
	——	0	0	3	Van een ℔ Carabische.	0	0	3	——
	——	0	1	0	Van een ℔ Inlandsch Gewas, gesponnen of geparst.	0	1	0	——
	——	0	0	8	Brasilis. Tabak, los goed.	0	0	8	——
	——	0	1	0	—— Varinas buiten Kanasser.	0	1	0	——
					GOUDE LAKENEN EN ZYDE STOFFEN.				
					De XII. Penn. van 't geen de Winkeliers verkopen. *In Braband alleen de XXVIII. Penn.*				
					WOLLE LAKENEN.				
	—— 2.	6	0	0	Van een Stuk waardig 16 ℔ Vlaamsch.				

Van

1750. *July.*

Te s'Hertogenbosch								*In Braband.*
				Van een Stuk waardig 13 ß Vlaamsch. . .	2	10	0	Art. 2.
Art. 3.	12	0	0	Van een Stuk waardig boven de 16 ß Vlaamsch tot de 24 ß.				
				Van een Stuk waardig boven de 13 ß Vlaamsch tot 20 ß. . .	5	0	0	— 3.
— 4.	16	0	0	Van een Stuk waardig boven de 24 ß Vlaamsch.				
				Van een Stuk waardig boven de 20 ß Vlaamsch.	7	10	0	— 4.
— 5.	5	0	0	Van dubbelde Dozynkes per Stuk. . .	2	2	6	— 5.
— 6.	1	10	0	Van Carzajen en Perpetuanen per stuk	0	12	6	— 6.
— 7.	0	1	0	Van Luiksche en andere Russetten en Zajen, mitsgaders van alle Luiksche Carzajen per El.				
— 8.	0	1	0	Van alle vreemde Lakenen die niet gespecificeerd zyn, waardig boven de 16 ß Vlaamsch per El. . . .				
				Ut supra, waardig boven de 30 ß Vlaamsch per Stuk. . . .	0	12	6	— 7.
— 9.	12	0	0	Van Vlaamsche Lakenen enz. per stuk. . .	1	17	6	— 8.
— 9.	9	0	0	Van Waartsche, Tilburgsche enz.				
— 9.	2	0	0	Van Waartsche Quinken enz. . . .				
— 9.	4	0	0	Van Limburgsche en Stamperoische enz.				
— 10.	6	0	0	Van alle Stametten enz. per stuk. . .	2	10	0	— 9.
— 11.	2	0	0	Van Munstersche enz. per stuk. . .	0	18	9	— 10.
— 12.	0	15	0	Van alle Voerlaken bui-				

1750. *July.* *Te 's Hartogenboſch.* *In Braband.*

				ten de Stadt en Majory gemaakt, per ſtuk.				
				Ut ſupra, buiten de Provintien gemaakt, per ſt.	0	7	6	Art. 11.
Art. 13.	0	10	0	Critſche, Osnabrugſche Pylaken enz. per ſtuk.	0	2	6	— 12.
— 14.	0	0	8	Pletſen per El.				
— 14.	0			De XX. Penn. van Lappen Plets.				
— 14.	0	0	4	Schotſche ſlechte Plets per El.				
— 15.	1	0	0	Van alle buiten 's Lands gemaakte Bajen per ſt.	0	10	0	— 13.
— 15.	4	0	0	Dan ingekocht boven de 25 ſt. per ſtuk. . .	0	10	0	— 13.
— 16.				De XX Penn. van alle buitenlandſche Lappen. *In Braband ook de XX Penn.*				— 14.
— 17.				De IX. Penn. van Tapyten en goude Leren.				
— 17.				De IX. Penn. van gemaakte Klederen. *In Braband de XX. Penn.*				— 15.
— 23.				De XXVIII. Penn. van 't geen op de Jaarmarkten verkocht word. *In Braband de XXXII. Penn.*				— 21.
				TURF.				
— 3.	0	1	8	Van ieder Ton zwarte Turf. . . .	0	0	6	— 3.
— 3.	0	0	12	Van ieder Ton grauwe Turf. . . .	0	0	3	— 3.
				KOLEN.				
— 2.	18	0	0	Van elk honderd Wage grote Kolen. . .	4	0	0	— 2.
— 2.	2	8	0	Van een Hoet Klene Kolen, en Smits Kolen.				

Ge-

1750. *July.*

Te 's Hartogenbosch.					GEMAAL.	*In Braband.*				
Art.	2.	47	14	0	Van een Last Tarwe.	24	0	0	Art.	2.
					Masteluin.	24	0	0	—	2.
—	2.	23	17	0	Rogge.	12	0	0	—	2.
—	2.	15	18	0	Garst.	8	0	0	—	2.
—	2.	15	18	0	Gort van Haver of Garst.	8	0	0	—	2.
—	2.	15	18	0	Bonen.	8	0	0	—	2.
—	2.	8	16	10	Boekweit.	6	0	0	—	2.
—	2.	7	7	4	Gerulden Boekweit.					
—	2.	7	19	0	Amer gerult.	4	0	0	—	2.
—	2.	5	19	4	—— ongerult.	3	0	0	—	2.
—	3.	5	19	4	Van Brood, Styffel, Bisschuit, Koeken en Meel van buiten inkomende. *In Brab. de XIII. Penn.*				—	3.
—	3.				Van Twee Last gebuild Meel word zo veel betaald als van 3 Last ongebuild.					
—	16.	1	10	14	Van een Smaltonne Meels van buiten de Geunïeerde Provint. ingekomen.					
					VAN GRANEN, GEMALEN, OM GEBROUWEN TE WORDEN.					
—	15.	6	17	10	Van een Last Tarwe of Masteluin.					
—	15.	3	9	4	Rogge.					
—	15.	2	2	0	Garst of Boekweit of wel					
—	15.	1	9	8	Van ieder Gebrouwte van zestig Tonnen.	0	15	0	—	16.
—	15.				Brandewynmakers moeten den eigen Impost als de Bakkers betalen.					
					BEESTIAAL.					
—	1.				De VII. Penn. van de waarde. *In Braband de XII Penn.*				—	1.

1750. *July.*

Te 's Hartogenboſch.					HOORNBEESTEN EN BEZAAIDE LANDEN.	*In Braband.*				
Art.	1.	0	1	12	Van een Beeſt van 3 Jaren, ieder Zomermaand.	0	1	12	Art.	1.
—	1.	0	0	14	Ieder Wintermaand.	0	0	14	—	1.
—	1.				Van een twee Jarig Beeſt de helft.				—	1.
—	1.	1	4	0	Van vette Beeſten buiten Braband geweid van ieder drie jarig. . .	1	4	0	—	2.
—	2.	0	12	0	Van ieder twee jarig. .	0	12	0	—	2.
—	2.	0	12	0	Van ieder Ton gezouten Vleeſch. . .	0	12	0	—	2.
—	3.	0	12	0	Van ieder bezaaide Mergen. . . .	0	12	0	—	3.
—	4.	0	9	0	Van ieder Mergen Griend of Boomgaard. . .	0	9	0	—	4.
—	5.	1	10	0	Van ieder Mergen Boſch telkens wanneer die gekapt worden. . .	1	10	0	—	5.

B Y L A A G.

N°. 2. Memorie der extraordinaire onkoſten, welke de Stadt 's Hartogenboſch *in de Jaren* 1746, 1747 *en* 1748 *heeft ondergaan, uit voorzorge van een gevreesd Beleg, gelyk ook ter gelegenheit der zware Guarnizoenen, waar mede dezelve is bezet geweeſt; mitsgaders uit hoofde dat de Geallieerde Legers in dezelve Stadt hunne Magazynen hebben gehad, en laatſtelyk door de continuele doormarſchen van Troupen.*

Volgens aanſchryving der Heren Raden van State van den 11. *April* 1747, is door den Magiſtraat van *'s Hartogenboſch* geformeerd een Magazyn van 165 laſten Rogge, waar aan met d'onkoſten is geimpendeert. *f* 23958: 14: 13:

't Voorſz. Magazyn weder verkocht wordende is daar van gemaakt. . *f* 16683: 2: 13:

Zo dat aan dat Magazyn is toegegeven *f* 7275: 12: 0:

f 7275: 12: 0:

Trans-

Transport. *f* 7275: 12: 0: 1750.

July.

De Magiſtraat heeft mede in Voorraad gehad 1002 Schapen, waar aan by weder verkoping is verloren *f* 1387: 4: --:

Noch heeft de Magiſtraat in Voorraad gehad een Magazyn van 30000 pond Kaas, waar aan met d'onkoſten is geimpendeert *f* 5203: 15: 12:
By verkoop is daar van gemaakt *f* 4864: 6: 12:

Zo dat by de Kaas is ingeſchoten *f* 339: 9: --:

Wyders heeft de Magiſtraat, ter gelegenheit der inlogering en billiettering van zo zwaren Guarnizoen, als de Stadt in 1746, 1747 en 1748 heeft gehad, verſcheide extraordinaire onkoſten moeten doen, ook Scribenten en Bedienden extraordinaris aannemen en ſalarieren, en daar aan uitgegeven *f* 1696: 14: -5:

Ook heeft de Magiſtraat in de jaren 1746 en 1747 aan *d'Engelſche* en *Hanoverſche* Troupen, te *'s Hartodenboſch* in Guarnizoen geweeſt zynde, verzorgd eenige Huizen tot Canton-Wachten en Hospitalen, mitsgaders aan dezelven verſtrekt 3950 Boſſen Stroo, en een Magazyn tot berging van Turf enz. zynde de geformeerde Memorien van deze pretenſien aan *d'Engelſche* Commiſſariſſen wel overgegeven, doch daar op voor als noch geen betaling gevolgd, bedragende te zamen *f* 3145: 14: --:

Noch heeft de Magiſtraat in den jare 1747, aan de *Heſſiſche* Troupen verzorgd een Huis tot verblyf van den Provooſt dezer Troupen, en daar voor betaald *f* 400: --: --:

Volgens Reſolutie der Heren Raden van State van den 6. *November* 1747, heeft de Magiſtraat voor *d'Ooſtenrykſche* Troupen die in dat jaar te *'s Hartogenboſch* in Guarnizoen zyn gekomen, een Magazyn van Vuur en Licht geërigeerd, waar voor de Magiſtraat van de Heren Raden van State ter goeder rekening heeft ontfangen *f* 8000:, maar echter daar by noch inſchiet. *f* 2535: --: --:

De Contreſcharp buiten de *Vuchter-Poort*, gediend hebbende tot berging van de Straat-ſlyk, zo had de Magiſtraat in den jare 1736 deze plaats daar toe laten appropriëren, en hier aan uitgeſchoten *f* 600:, doch

f 16779: 13: 5:

1750.	Transport.	*f* 16779: 13: 5:
July.	in den jare 1747 heeft voorsz. Contrescharp moeten geruimd worden; en is na dato by Resolutie hunner Ed Mog. van den 10. *Maart* 1749 weder gepermitterd op de voorsz, Contrescharp Straat-slyk te brengen, mits daar makende eene beschoejing. Deze beschoejing heeft den Magistraat gekost *f*	970: --: --:
	By Resolutie der Heren Raden van State van den 16. en 23. *Augusty* 1748, is aan de Stadt opgelegd 't amoveren der Missie van de Ruiters Stallingen, waar aan de Magistraat heeft uitgeschoten *f* 1218: 3: 8: dan by Resolutie hunner Ed Mog. van den 15. *January* 1749, is tot support dezer onkosten aan de Stadt toegevoegd eene somme van zes honderd Guldens, zulks daar aan noch word toegegeven. *f*	618: 3: 8:
	Ter zake dat de Geallieerde Legers binnen de Stadt *'s Hartogenbosch* hunne Magazynen van Hooy, Haver en andere zaken hebben gehad, is de Haven van de Stadt, door 't menigvuldige Hooy en andere Vuiligheden, in dezelve gevallen of gesmeten uit de Hooy en andere Schepen, zodanig vervuild geworden, dat, om dezelve voor d'inkomende en uitgaande Schepen vaarbaar te houden, de Magistraat aan 't weder reinigen derzelve heeft moeten impenderen. *f*	2700: --: --:
	Item, om de Scheepvaart van de Stadt te faciliteren, heeft de Magistraat in d'onkosten tot het verdiepen van 't Canaal der Fortres *Creveceur*, volgens Resolutie der Heren Raden van State van den 22. *September* 1747, moeten betalen de somme van *f*	750: --: --:
	Mitsgaders tot het amoveren van den Dam uit de Rivier de *Dieze*, de somme van *f*	300: --: --:
	Ter zake der menigvuldige doormarschen van Troupen, welke de Stadt *'s Hartogenbosch* in de jaren 1746, 1747 en 1748 heeft gehad, heeft de Magistraat extraordinaris, en verscheide malen buiten gehoudendheit, aan Karre-vrachten en Stroo voor de Militie betaald eene somme van omtrent *f*	2000: --: --:
	Men gaat alhier voorby verscheide andere klene veelvuldige onkosten, die niet particulier te detailleren zyn, welke de Stadt extraordinaris heeft ondergaan,	
		f 24117: 16: 13:

Trans-

Transport. *f* 24117: 16: 13: 1750. *July.*

ter gelegenheit van de nabyheit der Legers en zware Guarnizoenen. Dan, 't geen 't meeste van alle de Finantie der Stadt *'s Hartogenbosch* heeft te rugge gesteld, bestaat daar in, dat de Steenwegen buiten de *Hintbamer* en *Vuchter* Poorten, of schoon oud, echter eenige jaren zouden hebben konnen blyven staan, zo wanneer tot versterking van de Stadt d'Aarde langs de zydelmuren van dezelve nu laatstelyk niet was weeh gegraven, en de Legers in de nabyheit van de Stadt staande, de voorsz. Steenwegen door de continuele passage van zware geladen Karren en Wagenen, en byzonder van Artillerye, niet waren aan stukken gereden, welke reparatie van de *Vuchter* Steenweg, waar mede men actueel bezig is, zal kosten omtrent de *f* 60000: --: --:

f 84117: 16: 13:

Vermits, by de twee vorenstaande *Memorien* noch een derde gevoegd was, welke eigenlyk behelsde een Staat of Calculatie der Mondbehoeften, die d'Ingezetenen en 't Guarnizoen dier Stadt, in cas van Belegering nodig zouden hebben, en van welken de Winkeliers zich daar op sorterende, volgens Hoge Ordre, zich hebben moeten voorzien, ja! zelfs de vereischte quantiteit in Voorraad houden, (hier voren *pag.* 6.) zo lang de wolken van bekommering voor een Belegering niet geheel overgedreven waren, 't geen hun, als dus een dood Capitaal, waar mede geen winst gedaan is, bewarende, geen kleine schade veroorzaakt heeft, zullenwe den Lezer tot deszelfs speculatie die ook mededelen, zo als dezelve door den Magistraat enz. in den jare 1747, omtrent *Juny*, wanneer men, niet zonder reden, voor eene Belegering dier Hoofdstadt beducht was, geformeerd is, luidende als volgt:

Memorie der Mondbehoeften, welken nodig zouden zyn tot subsistentie van d'Ingezetenen en 't Guarnizoen van 's Hartogenbosch *in cas van Belegering, gedurende zestig dagen, 't Guarnizoen gecalculeerd op zes duizend Man, en d'Ingezetenen, volgens omschryving, door den Magistraat gedaan, op twaalf duizend vyf honderd Monden. Doch, alzo, na alle apparentie, in cas van Belegering, velen derzelven zich zouden retireren,*

1750. July. *ren, ook een groot getal derzelven hun eigen zelfs van Provisien zullen voorzien, mitsgaders de Godshuizen en Hospitalen mede hunne eige Provisien hebben, en boven dien onder 't getal der Ingezetenen zich bevinden jonge Kinders tot Zuigelingen incluis, zo vermeeend men dat de Provisien voor d'Ingezetenen zouden konnen worden gecalculeerd tegens negen duizend Monden.*

BROOD.

Ieder Soldaat daags anderhalf pond, maakt des daags 9000 ℔

Ieder Ingezeten, alzo die vele andere Waren in voorraad vinden, en ook Witte Brood gebruiken, tegens een pond, maakt insgelyks 's daags 9000 ℔

Dus te zamen 18000 ℔

Hier toe is nodig $3\frac{2}{5}$ Last des daags, dus in zestig dagen 204 Lasten.

BIER.

Ieder Man van 't Guarnizoen daags op een Kan, maakt 6000 Kannen of 60 Amen, en ieder Ingezeten, alzo daer onder zyn vele Vrouwen en andere die Koffy en Thee gebruiken, op een halve Kan daags, en dus voor 9000 Monden 4500 Kannen of 45 Amen, bedragende alzo voor 't Guarnizoen en Ingezetenen te zamen 's daags 105 Amen, makende in zestig dagen 6300 Amen.

RYST, GIERST EN ALLERHANDE GRUTTEN.

Ieder Man van 't Guarnizoen gecalculeerd op een half pond

Om die te vinden heeft de Magistraat alleen op Stads Solders 163 Lasten.

En by omschryving, by de Kooplieden gedaan, is bevonden onder dezelve te zyn 71 Lasten Rogge, behalven 't geen noch by Particulieren is, en van dag tot dag inkomt, dus zal hier aan geen 't minste gebrek zyn.

Na dato heeft de Magistraat noch opgedaan 11 Lasten Brabandsche Rogge om den gedroogden Pruissischen Rogge des te beter te konnen verbakken.

In d'omschryvinge door den Magistraat, by de Brouwers gedaan, is bevonden in Voorraad te zyn 3382 Amen, en aan Brouwgranen 1826 Zak, waar van getrokken kan worden circa 3700 Amen, dus te zamen 7082 Amen, en dus meerder dan nodig; behalven dat de Brouwers by 't doen der omschryving op 't slechtst voorzien zyn, en als nu, vermits den Oegst, dagelyks meer en meer tot Provisien inkopen.

In de gedane omschryving by de voorname Winkeliers is van dit 's daags,

's daags, maakt daags 3000 ℔
Ieder Ingezeten op 1 vierde daags, dus 2250 ℔

Zamen 5250 ℔
En alzo voor zestig dagen 315000 ℔

zoort bevonden 145781 ℔ en by de Grutters en Koornkopers 523 Zakken Boekweit, waar van aan Grutten gemaakt kan worden circa 68000 ℔, dus te zamen 213781 ℔. Dus zoude hier aan te kort komen circa 100000 ℔ die mooglyk by minder Winkeliers te vinden zyn, en zal de Magistraat den voornaamsten der Winkelieren doen aanzeggen hunne Koopmanschap met die quantiteit te vergroten, behalven dat van dag tot dag considerabele quantiteiten Boekweit inkomen.

VLEESCH, ZO GEROOKT GEZOUTEN, ALS VERSCH.

Zoude nodig zyn voor 't Guarnizoen, ieder Man des daags een half pond, dus 3000 ℔, en alzo voor 60 dagen 180000 ℔
Ieder Ingezeten gecalculeerd op een vierde ℔, is 's daags 2250 ℔, en alzo in 60 dagen 135000 ℔

315000 ℔

Hier van is by de Winkeliers genoegzaam niets gevonden, ja zelfs geen 1000 ℔, dus hier op geen staat gemaakt kan worden, en vind de Magistraat zich op dit Point zeer verlegen.

't Eenigste middel zoude zyn den Slachteren te gelasten hunne vette Beesten romdom de Stadt te laten weiden, om die binnen weinige uuren in de Stadt te konnen brengen; doch gecalculeerd tegens twee derde Runder- en een derde Schapenvleesch, zoude 't getal der Runderen, ieder gerekend op 500 ℔, belopen 440 stuk, en ieder Schaap op 40 ℔, 't getal van 2750 stuk, van welke eerste zoort de Slagers op verre na niet voorzien zyn, ook indien zy die hadden, vermits d'Inundatie, die niet zullen konnen weiden, ook niet op de naastbygelegen Uiterwaarden, alzo de Sterfte van 't Vee aldaar sterk regneert. Eenige

1750.
July.

Schapen zouden konnen worden bekomen, indien men wist waar die te stallen, en als dan uit het Magazyn gevoederd; doch hier van zoude de Magistraat geerne geëxcuseerd zyn, en behoorde dit nader by hun Ed. Mog. te worden overlegd; echter zo de plaats en 't Voeder voor de Schapen verzorgd word, zoude de Magistraat ordre konnen stellen dat 'er omtrent 2000 stuks in Voorraad worden gehouden.

STOKVISCH EN GEZOUTE VISCH.

Zoude voor d'Ingezetenen als voor 't Guarnizoen nodig zyn circa 100000 ℔

Hier van is in de Stadt by omschryving maar bevonden 20000 ℔, doch zal de Magistraat den Kooplieden in deze Specie doen aanzeggen zich de verdere quantiteit te bezorgen.

K A A S.

Voor ieder van 't Guarnizoen een vierde ℔ des daags dus 1500 ℔
Voor d'Ingezetenen een achtste ℔ 's daags 1125 ℔

2625 ℔

En voor 60 dagen 157500 ℔

Hier van is by omschryving maar bevonden 35000 ℔, doch zal de Magistraat op d'een of d'andere wyze bezorgen dat de gerequireerde quantiteit in Voorraad is.

O L I E.

Voor d'Ingezetenen, ieder Huishouden des Maands 2 Kannen, gecalculeerd op 3000 Huishoudende 120 Amen
Voor de Militie insgelyks 120 Amen

Deze Provisie is ruim in de Stadt, en zal 'er altoos zyn, om dat 'er een of meer Olie-Molens zyn.

Z E E P.

Geschat te zamen op 1000 ℔

Deze Provisie, offschoon niet hoog nodig, is genoegzaam in de Stadt, behalven dat 'er een Zeepziedery is.

TA-

1750. *July.*

TABAK.

Gerekend voor de Militie op 6000 Rokers, ieder op ⅛ ℔, is 750 's daags, maakt in 60 dagen 45000 ℔

Voor d'Ingezetenen gerekend op 3200 Rokers, ieder à een zestiende ℔, maakt daags 200 ℔, dus voor 60 dagen 12000 ℔

57000 ℔

Hier van is by d'Omschryving alleen by vyf Personen gevonden over de 100000 ℔, en minder zal 'er nooit zyn.

PYPEN.

6000 Rokers van 't Guarnizoen; 3200 Ingezetenen dus 9200 zamen, ieder 2 Pypen daags maakt 18400

En alzo in 60 dagen 1104000

De Ton gerekend op 3000 dus 368 Ton

De Magistraat zal zorgen dat dit in Voorraad is.

GEDISTELLEERDE WATERS.

Guarnizoen 6000 Drinkers, ieder ⅛ Kan daags maakt 750 Pot

Ingezetenen Drinkers gerekend op 4000, ieder à $\frac{1}{16}$, daags, maakt 250 Pot

Dus daags 10 Amen of 1000 Potten

En alzo in 60 dagen 600 Amen.

Volgens de Peil van den Pachter is in de Stadt over de 300 Amen, dus hier aan geen gebrek zal zyn.

Nadien 'er zedert het presenteren van dat *Request* verscheiden maanden verlopen zyn, en aan die Stadt en Majorye, nopens die *Liberale Gifte*, gene aanschryving gedaan is, schynenwe te mogen besluiten; dat Haar *Hoog Mogende* in 't zelve volkomen hebben berust, ende mitsdien die Stadt en 't Ressort van dien, mitsgaders d'andere Steden van de Generaliteit, die buiten 's Vyands Macht gebleven zyn, wegens hunne zware gedragene Lasten, en geledene Schade, deswegens vry gekend hebben.

1750. July. In ons *Nederl. Gedenkboek* van den jare 1749, I. *Deel*, *pag.* 133. & *seqq.* gezien hebbende d'aanmerkelyke Brief van een *Vriesch* Heer aan zyn Vriend te *Groningen* geschreven, wegens de hoge noodzakelykheit dat 'er een *Hof van Justitie* in *Stadt en Lande* opgerecht wierd; zo haddenwe in 't II. *Deel*, *pag* 298 bevonden, dat 'er door zyne *Hoogheit*, den Prins *Erf-Stadthouder*, aldaar zodanig een opgerecht was. Waarom ook niet konnen nalaten den genegene Lezer *d'Instructie* van die *Hoge Justitie-kamer* mede te delen, bestaande in de volgende Articulen:

Articul I. DEze *Hoge Justitie-Kamer* zal bestaan uit een Luitenant en acht Hoofdmannen, en dus te zamen *negen Raden* uit maken, aan welke toegevoegd zullen worden een Procureur Generaal en twee Secretarissen, welke alle zullen wezen in Eed van de Staten van *Stadt* en *Omlanden van Groningen.*

Van den Raad.

II. De Luitenant en de Hoofdmannen zullen uit naam en van wegens de Hoge Overigheit en Heerlykheit van de Stadt *Groningen en Ommelanden*, zo in 't Crimineel, als Civile, doen Recht en Justitie na Landrechten en Civile Wetten.

III. Zullen alle dagen van Maandag tot Zaturdag incluis moeten vergaderen en besoigneren drie uuren lang, des morgens van negen tot twaalf uuren, uitgezondert op de gemene Bededagen en andere gewone Vacantien; zullende de Comparitien, die voor Commissarissen worden belegd, gehouden worden, des nademiddags van twee tot vier uuren.

IV. De gewone Vacantien zullen voortaan zyn, van Zaturdag voor *Kerstyd* tot den tweden Maandag in *January*, acht dagen voor en na *Pinxteren*, en van den tweden Zaturdag in *July* tot den eersten Zaturdag in *September*.

V. De negen Leden van de Hoge Justitie-Kamer zullen boven hun ordinaris Tractement, ieder Vergadering genieten achtien Car- Guldens, om onder de presente Leden, zonder dat eenige redenen van absentie, hoe wettig die ook anderzints mochten wezen, zullen valideren, te verdelen; invoegen, dat der afwezenden portie den aanwezenden zal accresceren, en zal door den Secretaris exacte notitie, welke alle morgen voor 't scheiden der Besoignes zal laten resumeren, worden gehouden van de Leden, welke met het klokslag van negen uuren

uuren present zullen zyn, en tot twaalf uuren zullen blyven, (terwyl die gene, welke na negen uuren komen, of voor twaalf uuren weggaan, niet mede geteld zullen worden,) gelyk hy ook daar uit zal opmaken, hoe vele Sessien of Vergaderingen gehouden zyn, op welke laastgemelde notitie, by hem vertekend, de vereischte Penningen door den Ontfanger Generaal dezer Provintie by 't gewone Quartaal Tractement voor den Luitenant en de Hoofdmannen tydelyk zullen worden uitgekeerd, 't welk hem in zyne rekening voor uitgave zal worden gevalideert. 1750. *July.*

VI. De Luitenant, of d'oudste present zynde Raad in zyn afwezen presiderende, zal, in absentie van den Heer. *Erf-Stadthouder*, de stemmen van d'andere Hoofdmannen colleсteren en met de meerderheit concluderen: Behoudelyk, dat men niet zal procederen tot uitinge van eenige processen by Sententie definitif, ten zy ten minsten ten overstaan en stemminge van vyf Raadslieden, den Luitenant of President daar in begrepen, die alle van den beginne tot het einde over 't horen of lezen van de Processen zullen hebben geweest.

VII. De Luitenant en de Hoofdmannen zullen niet mogen wezen Commissarissen nochte adviseren in de zaken van hun Vrienden, die hun bestaan of verwant zyn *ad quartum gradum Consanguinitatis vel affinitatis inclusive.*

VIII. Gelyk mede geen Commissarissen zullen mogen zyn of adviseren in zaken, waar in hun Zoon, Schoonzoon, Broeder of Zwager, zyn dienende als Advocaten.

IX. De Luitenant en Hoofdmannen respectivelyk zullen zich onthouden de Secreten van de Kamer en door wie, of in wat voegen de Stemmingen geschied zyn, aan iemant t'openbaren of ook iemant, die voor hunlieden eenig Proces heeft, of apparentelyk zoude mogen krygen, hun advies of raad daar in mede te delen, directelyk of indirectelyk, op pœne als na rechten: En indien zy voor 't aannemen van hun Ampt Compromissarien over eenige zaken zyn geweest of ook eenig advies of raad mochten hebben medegedeelt, zullen hun van de judicature derzelver zaken onthouden en gedurende 't delibereren en voteren uit de Vergadering vertrekken.

X. Dezelve zullen zich onthouden eenige giften, gaven, geschenken of vereeringen, die na de gemene Rechten niet toegelaten worden, directelyk of indirectelyk t'ontfangen, en genieten onder wat schyn of pretext, dat het ook zyn mochte van iemant, die zy weten eenig Proces, rechtsvordering of questie voor hunne Rechtbank te hebben of apparentelyk te zullen krygen, zo wel voor, als na de terminatie van denzelven Processe.

 XI. Luite-

1750. *July.* XI. Luitenant of Hoofdmannen zullen geen Redger-Gerichten in 't geheel mogen bedienen.

XII. Luitenant en Hoofdmannen, mitsgaders alle hunne hoge en lage Bedienden zullen van Personele diensten, Wacht-gelden, ook billiettering vry en exempt zyn ter plaatze hunner Residentie.

XIII. De Leden van deze Hoge Justitie-Kamer en de hoge en lage Bedienden, zullen zo in 't Civile, als Criminele, alleen voor dezelve Kamer Justiciabel zyn.

XIV. Ter eerster instantie zullen mede voor Luitenant en Hoofdmannen mogen worden gebraght alle Questien resulterende uit Instrumenten, waar in twee Burgeren of Ingezetenen der Stadt of Jurisdictie van *Groningen*, of een Burger en Ingezetenen van *d'Ommelanden* of vreemde zich speciaal aan de Judicature van de Hoofdmannen-Kamer hebben onderworpen, of welke ook inhouden de Clausule van submissie in 't generaal *aan alle hoge en lage Richteren of Gerichten*, met dien verstande nochtans, dat voor eerst deze Clausule alleen voor het toekomende van die uitwerking zal zyn, dat d'een Burger den anderen of een Ingezeten of vreemde een Burger van *Groningen* voor Luitenant en Hoofdmannen zal konnen convenieren, en dezelve Clausule in Instrumenten reets geperfecteert tot het zelve einde niet zal konnen gebruikt, maar verstaan en uitgelegd moeten worden, zo als zulks tegenswoordig geschied, en dat ten anderen die gene, welke zal willen ageren, de vryheit in 't geval van generale submissie ook zal hebben om zulks voor 't ordinaris Gericht te mogen doen.

XV. De Luitenant en Hoofdmannen zullen den Olderman tegens d'Overtreders van 't Gildrecht gewoonlyke Mandaten mogen decerneren.

XVI. De Burgeren en Ingezetenen van *Groningen* zullen, gelyk van ouds, d'Ingezetenen van *d'Ommelanden* ter eerster instantie voor dit Hof konnen en mogen evoceren over alle Personele Civile Actien, Penningschulden, opzeggingen van Landen, Huizen en diergelyken meer.

XVII. Zullen mede voor dit Hof ter eerster instantie geinnet konnen worden alle Huren en andere Penningschulden, zo de Provintie in 't gemeen of ieder Lid in 't byzonder, Burgermeesteren en Raad, Luitenant en Hoofdmannen, Gast- en Weeshuizen by d'Ingezetenen van *d'Ommelanden* hebben uitstaan.

XVIII. Insgelyken hebben Luitenant en Hoofdmannen den Burgeren en Ingezetenen van deze Stadt generale en speciale Mandatien van Arresten met expressie van de somme, daar de natuur van de zaak zulks toelaat niet alleen tegens den Ommelanderen, maar ook tegens den

den Vreemdeling en Burgeren zo in *d'Ommelanden* hunne Goederen en Landen hebben liggen, mede te delen en daar over t'erkennen, ook te manderen de gearresteerde Penningen, tegens rechtsverbod betaald zynde, noch eenmaal te betalen, insgelyks de huren onder den Meyeren te sequestreren; welverstaande, dat d'Originele Debiteur of Eigenaar van de gearresteerde Penningen of ander goed mede in 't Arrest-Mandaat gesteld en daar by geciteerd zal worden, by aldien dezelve in de Provintie woond, maar in cas dezelve daar buiten woond, zal binnen 28 dagen daar na per Weetebrief op 't Arrest geciteerd moeten worden, alles by *pœna* van desertie; blyvende nochtans de Cognitie van de zaak ten Principale by den competenten Rechter. 1750. *July.*

XIX. Voor dit Hof zullen ter eerster instantie konnen worden ingesteld alle personele Actien, waar mede de Heren Staten van de Stadt *Groningen* en *Ommelanden conjunctim vel divisim* of ook eenige gantsche Quartieren van *d'Ommelanden* zouden mogen geconvenieert en met rechte besproken worden.

XX. Hebben ook ter eerster instantie te berichten zaken tusschen eenige Inwoonders der Stadt en Ingezetenen der *Ommelanden* in questie zynde, die met Willekeur van Partyen aan hun zyn begeven, ook andere zaken en questien, zo by expresse schriftelyk Compromis, of by aangetekende judiciele Acte van eenige andere partyen tot hunne Verklaring gesteld zyn.

XXI. Iemant hebbende Rentebrieven, Obligatien of andere Instrumenten waar in de Clausule van submissie, of speciaal aan deze Hoge Justitie-Kamer of in 't generaal aan alle hoge en lage Richteren of Gerichten, gevonden word, vermag met Hoofdmans Mandaten, of Landrecht, zo als 't hem best dunken zal, tegens d'Ingezetenen van *d'Ommelanden* procederen.

XXII. Zo zullen ook ter eerster instantie voor deze Kamer behoren de *Possessoria Summaria*, als zaken van Maintenuë; *turbe*, en *spolien tam rerum corporalium quam incorporalium* in *d'Ommelanden* voorvallende, waar in Luitenant en Hoofdmannen de provisien van rechten respective daar toe staande zullen hebben te decerneren en dezelve Possessoria te termineren, zonder onder schyn van dien *possessora plenaria* aan de Kamer te trekken, ten ware met bewilliging van beide Partyen.

XXIII. Ingevalle ook iemant met Schepperen, Dyk- en Zyl-Rechteren, zonder eenig onderscheid, welke Schepperen, Dyk- en Zyl-Rechteren 't mochten zyn, active of passive questie mochte krygen uit zake van Dyk- en Zylen, Dammen, Bruggen, Waterleidingen, Graven en Schouwen van Diepen, van Wegen, van Stegen, en diergelyke,

1750. gelyke, zullen Luitenant en Hoofdmannen zulks ter eerster instantie
July. mogen berichten.

XXIV. Hebben dezelve Partyen daarom voor hun Contenderende, in *prima instantia* mede t'erkennen over d'incompetentie en partialiteit van de Redgeren en Richteren der *Ommelanden*, en zulks bevindende andere onpartydige na der Zonnen ommegang in 't zelve Quartier te designeren.

XXV. Noch mogen dezelve den Ingezetenen van *d'Ommelanden* manderen niet alleen voor den Redgeren en Richteren, daar onder dezelve gezeten zyn, maar ook voor de Kamer getuigenis der waarheit te doen, inzonderheit in zaken voor de Kamer in 't recht hangende: Zullende de Getuigen, na exhibitie der positien in 't Gerichte zynde geëedigd, door den Luitenant of een der Hoofdmannen ter presentie van den Secretaris worden geëxamineert en derzelver verklaring door den Secretaris op ieder Articul aangetekend, en die originele Verklaring na gehouden examen door den Luitenant of een der Hoofdmannen voorsz. worden ondertekend.

XXVI. Van alle Civile zaken, waar over definitive Sententie of *interlocutoire vim definitivæ* hebbende, en waar van men na gemene Rechten vermag t'appelleren, by Burgermeesteren en Raad der Stadt *Groningen* is geveld, bedragende meer dan een somme van twee honderd en vyftig Car. Guldens, zal men voortaan aan Luitenant en Hoofdmannen mogen appelleren binnen tien dagen na dat de Sententie gegeven is: Edoch in alle zaken niet meer bedragende als voorsz. 250 Guldens, zal by dezelve worden gewezen by Arreste, en zullen mitsdien zodanige vonnissen generhande Provocatie onderworpen wezen, behoudelyk, dat dezelve niet en hebben eenige sequele van infamie of van andere merkelyke prejuditie.

XXVII. En dat wel zonder onderscheid of de zaak, waar over gesententieerd is, voor gemelden Raad is geventileerd ter eerster instantie, dan wel in Cas d'Appel, 't zy van des Stads of Old-Amster volle of Neder-Gerichten, of van Sententien by den Drost of Amtman der beide *Old-Amten*, of Amtman des Gerichts van *Selwert* en Richter in *Sappemeer* afgegeven.

XXVIII. Blyvende die van den *Old-Amte*, *Sappemeer* en *Selwert* verplicht, om indien zich by de Sententien, door voorsz. Drost en respective Amtmannen geveld, vinden bezwaard, daar van aan Burgermeesteren en Raad van de Stadt *Groningen*, ingevolge de respective Landrechten, te moeten appelleren.

XXIX. Alleen met deze verandering, dat alle Appellen in 't Gerichte van *Selwert* aan de hoofd-dingen zullen cesseren, maar die zich bezwaard

bezwaard vinden by Sententie van de nu genaamde lage Bank, zonder onderscheid over welke zaken, zal daar van binnen tien dagen aan Burgermeesteren en Raad voornoemd konnen appelleren, en vervolgens aan Luitenant en Hoofdmannen, als Art. 26 vermeld is. 1750. July.

XXX. In alle zaken, welke by Luitenant en Hoofdmannen, 't zy ter eerster of tweder instantie by Sententie mochten worden getermineerd, en die mochten concerneren Burgeren of Ingezetenen der Stadt *Groningen*, of ook wel die van zodanige Gerechten, welke ter tweder instantie aan Burgermeesteren en Raad van de Stadt *Groningen* hebben geappelleerd, en waar van by een twede Appel de zaak aan Luitenant en Hoofdmannen is gedevolveerd geweest, zal d'Executie in manieren hier na volgende worden gedirigeerd.

XXXI. Dat de Triumphant by Requeste zal verzoeken van Luitenant en Hoofdmannen Brieven aan Burgermeesteren en Raad der Stadt *Groningen*, waar by die mogen worden gerequireerd, om de succumberende Partye te doen sommeren, om de Sententie van Luitenant en Hoofdmannen, welke by de voorsz. Brieven zal worden gevoegd, binnen den tyd van veertien dagen na dato van d'insinuatie te voldoen.

XXXII. Dat Burgermeesteren en Raad voorsz. die sommatie na style in hunne Stadt of Jurisdictie gebruikelyk zullen doen exploiteren, en de triumpherende Partye daar van behoorlyk Relaas voor gebeur doen mededelen.

XXXIII. Dat, binnen die veertien dagen geen voldoening aan die Sententie volgende, de triumpherende Partye zich by nader Request aan Luitenant en Hoofdmannen zal adresseren, en met applicatie van voorsz. Relaas verzoeken Brieven aan Burgermeesteren en Raad der Stadt *Groningen*, waar by die mogen worden gerequireerd om die Sententie na order en styl in hare Stadt of Jurisdictie gebruikelyk ter Executie te leggen.

XXXIV. Dat, die Brieven overgebragt wezende, de triumpherende Partye verplicht zal zyn om die Executie, na de styl en order aldaar gebruikelyk, te werk te stellen tot d'effective voldoening toe.

XXXV. Dat, wanneer tegens die Executie eenige oppositie mocht gedaan worden, 't zy uit hoofde dat eenig exces, 't zy dat 'er eenige informaliteit in d'Executie mocht gesustineerd worden gepleegd te zyn, als dan de Triumphant verplicht zal wezen om zodanig Opposant voor de hoge Justitie-Kamer te doen dagvaarden, om redenen van zodanige oppositie te geven, en om by gebrek van die te horen verklaren, dat de begonnene Executie haren behoorlyken voortgang zal gewinnen.

XXXVI. Dat, indien de Sententie by Luitenant en Hoofdmannen

1750. July. ter eerster instantie, of ook wel ter tweder of verdere instantie mocht zyn gewezen, doch dat in zo een geval in de Sententie van een vorige instantie verandering mocht zyn gevallen, of dat die ook mocht zyn gereformeerd, als dan over zodanige oppositie tegens d'Executie zal erkend worden by Luitenant en Hoofdmannen.

XXXVII. Doch dat, wanneer de Sententie van d'eerste of verdere instantie mocht wezen geconfirmeerd, als dan de Cognitie over zodanige oppositie tegens d'Executie niet alleen zal staan by de Richters van d'eerste of twede instantie na mate en invoegen, dat zulks tot hier en toe in de Stadt *Groningen* en Jurisdictie van die gebruikelyk is; maar zal in 't generaal ook de gehele zaak wederom blyven gedevolveerd aan den Richter van d'eerste of twede instantie, om aanstonds na de Confirmatoire Sententie van Luitenant en Hoofdmannen aldaar in 't geheel zonder eenige voorafgaande Brieven van Sommatie of van Executie vervolgd te worden.

XXXVIII. Wanneer eenmaal oppositie tegens de begonnene Executie mocht zyn gedaan, en dat mocht wezen verklaard door den Competenten Richter, dat geen genoegzame redenen van oppositie waren gegeven, zal d'Executie, daar die ten tyde van de gedane oppositie gebleven was, wederom zyn voortgang gewinnen en vervolgd worden tot het einde toe, zonder dat eenige nieuwe oppositie verder zal worden toegelaten.

XXXIX. Luitenant en Hoofdmannen zullen zich onthouden en niet vermogen aan te nemen, veel min eenige provisie van Justitie verlenen op de Provocatien, die aan hun zouden mogen worden gebraght van politicque Ordonnantien, Bevelen, Statuten en Wetten, als Burgermeesteren en Raad ten dienste van de Stadt en diens Jurisdictien zouden goedvinden te statueren.

XL. Gelyk mede in 't generaal dezelve Luitenant en Hoofdmannen zich niet zullen hebben te bemoejen met eenige zaken van Politie en Finantie de Stadt of 't Gemene Land concernerende, als voor zo ver iets, 't geen men onder de benaming van 't politicque zoude mogen willen trekken, en deze Instructie nochtans met betrekking tot *d'Ommelanden* expresselyk ter Cognitie van Luitenant en Hoofdmannen ter eerster of tweder instantie is gestelt, zoude mogen aangaan.

XLI. Voorts zal men van alle Vonnissen der Redgeren, Rechteren of Grietmannen in *d'Ommelanden* over zaken vyftien Embder Guldens, en daarboven bedragende (of minder, indien hadden eenige sequele van infamie of andere merkelyke prejuditie) aan deze hoge Justitie-Kamer binnen tien dagen mogen appelleren, zonder onderscheid, van welken aart of natuur de zaak, waar over gecontroverteerd is, zyn mag; zullende mitsdien alle beroepingen aan de Warven cesseren,

ren, en in plaatze van dien aan Luitenant en Hoofdmannen moeten gefchieden. 1750. July.

XLII. Luitenant en Hoofdmannen zullen mogen verklaren alle beroepingen van boeten van partyen, en breuken van den Redgeren en Grietmannen, in 't generaal van alle derzelver Zetmalen en Roven, als mede van Sententien en Vonniffen, Zetmalen en Roven, der Scheperen, Zyl- en Dyk Rechteren, zonder eenig onderfcheid van wat fomme dezelve mochten wezen, en onder welken Zyl- of Dykrecht dezelve refforteren, zullende mitsdien alle andere Appellatien, welke voor dezen elders ten aanzien van zodanige Vonniffen van Scheppe-ren, Zyl- en Dyk-Rechteren plachten te gefchieden, voortaan ophouden.

XLIII. Mede van Compromiffarien, Zeggesmannen en verwillekeurde Richteren: en van Sententien van den Gilderechte by gegraveerde Ingezetenen van *d'Ommelanden* en Vreemdelingen geinterponeerd: Blyvende de gegraveerde Burgers en Ingezetenen van de Stadt *Groningen* verplicht, om, ingevolge hun *Hoog Mog.* decifie van den 8. *Maart* 1599, voor af aan Burgermeefteren en Raad der Stadt te moeten appelleren.

XLIV. Welverftaande nochtans, dat d'Executie van de beroepene Doemen, Zetmalen, Roven, indien by Luitenant en Hoofdmannen de beroepinge quaad, en de Doemen, Zetmalen en Roof goedgekeurd zyn geworden, niet by de Kamer, maar by den Richter *primæ inftantiæ*, *five a quo*, of hy fchoon uit den Eed gegaan ware, verzocht, en na Landrechte te werke gelegd zal worden.

XLV. Zullen *ex fpeciali privilegio* Caroli V. van 't jaar 1538, den Ingezetenen van *Wedde* en *Weftwoldingerland* van des Droftes vonniffe, als gegraveerd, geappelleerd hebbende, Recht en Juftitie doen, gelyk dat behoort; ftaande tot optie en Willekeur derzelver Ingezetenen, daar zy eenige queftien of differentien met hunnen Droften mochten hebben, of zy denzelven regelrecht voor de Kamer convenieren, dan of zy hunne klachten eerft voor de Richteren van *Wedde* en *Weftwoldingerland* inftellen, en alzo *per viam appellationis* aan de Kamer brengen willen.

XLVI. De Luitenant en Hoofdmannen zullen, zo wel in d'eerfte als vordere inftantien, oordelen na de ftatutaire Wetten van dat diftrict alwaar de zaak in verfchil eigenlyk of origineel behoort.

XLVII. Zullen als opperfte Tutores en Curatores, *motu proprio*, den Weeskinderen, Voormond en Voogden, na Landrechte gequalificeerd, ftellen en beëedigen mogen; ook toeverzicht hebben, dat zulks door de Redgeren van *d'Ommelanden* op behoorlyken tyd gefchiede, en zorg gedragen, dat door de gezamentlyke Voorftande-

1750. July. ren een wettelyke Inventaris der Pupillen goederen worde opgericht, en daar van een versloten dubbeld op de hoge Justitie-Kamer worde bewaard, om de kinderen, tot hunne jaren gekomen zynde, of derzelver Erven wederom te konnen worden overgeleverd.

XLVIII. Dat verders alle afkopen gerichtelyk zullen moeten geschieden, en alle jaren door den Voormond aan de Voogden, en alle drie jaren ten overstaan van 't Gerichte, alwaar d'aanzweringe geschied is, Rekening zal moeten worden gedaan.

XLIX. Dat ten dien einde een pertinent Regiſter van alle zodanige aanzweringen en Rekeningen, zo wel by de hoge Justitie-Kamer, als by den Richter te Lande zal worden gehouden, welke verplicht zullen zyn alle jaren, by 't expireren van hun Eed, Copie van zodanig een Regiſter aan de Kamer over te zenden.

L. Indien d'aanzwerende Voormond of Voogden niet mochten wonen in *d'Ommelanden* of Jurisdictie, alwaar d'aanzweringe geschied, zullen zich dezelve de hoge Justitie-Kamer, of 't Gerechte daar het sterfgeval is voorgevallen, en daarom aldaar d'aanzweringe geschied is, moeten submitteren, en *domicilium citandi* stellen.

LI. En dewyl 't veeltyds gebeurt, dat de Goederen by d'Ouderen volgens d'afkoop verblyven, ter tyd de kinderen tot zeker getal van jaren zyn gekomen, zo zullen de jaarlyksche en driejarige Rekeningen, gelyk vermeld, cesseren tot dien tyd als voorgeroerde jaren zyn geëxpireerd, en niet eerder beginnen, als wanneer hun goed na verloop van die jaren door Voormond en Voogden moet worden geadministreert.

LII. Indien de Pupillen mochten hebben bekomen *veniam ætatis*, of dat dezelve meerderjarig zyn geworden, zal de Rekening en overlevering worden gedaan ten overstaan van dat Gerichte, alwaar d'aanzwering geschied is.

LIII. Alle Pupillaire zaken zullen in de Stadt blyven behandeld te worden in Conformité van de Statuten en Wetten daar van zynde of noch te maken, doch zo iemant mocht vermenen wettige redenen te hebben om te klagen, dat de Statuten en Wetten niet na behoren worden geëxcuteerd, zal hy bevoegd zyn om daar van kennis te geven aan den Procureur Generaal, welke na examinatie van die klachte, daar in zal handelen na inhoud van 't 80 Art. rakende zyne Instructie, en 't zelve Luitenant en Hoofdmannen voordragen, om daar in na behoren te voorzien.

LIV. Zullen alle nieuwe geconstitueerde Redgeren of Richteren verplicht zyn voortaan hunne aanzwering voor Luitenant en Hoofdmannen te doen, welke ook bevoegd zullen zyn, om, wanneer mochten bevinden, dat zodanige geconstitueerde Redgeren of Richters de qualitei-

liteiten, na Landrecht tot zo een Bediening vereischt, niet mochten hebben, alsdan in 't verzoek van aanzwering te difficulteren. 1750. *July.*

LV. Luitenant en Hoofdmannen zullen vlytig regard en opzicht nemen, dat de Rechteren en Richters der *Ommelanden*, ook de Schepperen, Zyl- en Dyk-Richteren, zonder eenig onderscheid de Land-Rechten, oude Costuimen en goede Gewoonten, mitsgaders alle andere goede Ordonnantien, Dispositien, Instructie op de gerechtelyke Proceduren, Gerichtskosten, Boeten, Breuken, en wat daar af dependeren mag, van nieus gemaakt of noch te maken, getrouwelyk in alle hunne poincten nakomen en observeren, en d'Ingezetenen van hunne Jurisdictie daarenboven niet bezwaren.

LVI. Zullen generalyk toeverzicht hebben, dat alle de Rechteren, zo wel de civile als criminele Jurisdictie na behoren exerceren, en de natatige, die bevonden mochten worden daar in merkelyk te hebben gepecceerd, na de gemene Wetten straffen.

LVII. Zullen tusschen partyen, des noods zynde, (ook *motu proprio*) geweld by zekere hoge pœnen na gelegenheit van personen en zaken mogen verbieden en bevredigen leggen, en voorts in 't generaal in alle zaken, daar de Hovelingen, Redgeren en Richteren, Schepperen, Zyl- en Dyk-Richteren respectivelyk zich, vermits der Partyen wreveligheit, hardnekkigheit of vermogenheit en te groten aanhang, in te zwak mochten bevinden om hun Ampt na behoren t'exerceren, denzelven de behulpelyke hand van wegen deze Provintie te bieden, en den ongehoorzamen ter obedientie van Justitie te helpen brengen, den Redgeren, Grietmannen, Richteren der *Ommelanden*, sampt Schepperen, Zyl- en Dyk-Rechteren in hunne breuken onverkort.

LVIII. Zal Lieutenant en Hoofdmannen competeren de kennis en Judicature van gewelden tegens des Kamers verbod geperpetreerd, mitsgaders van injurien, zo Lieutenant en Hoofdmannen en derzelver hoge en lage Bedienden in 't exerceren van hunne functien, en exploiteren van hun officie aangedaan, of op de hoge Justitie-Kamer gevallen zyn, om die in *prima instantia* te berichten, en den Injuriant na de gemene en statuaire Wetten te straffen.

LIX. Luitenant en Hoofdmannen zullen, niet alleen Mandaten, *de relaxando Captivo vel puniendo Criminoso* op de vorensgenoemde Redgeren en Richteren, mogen émaneren, maar van alle Criminele Vonnissen, by Burgermeesteren en Raad der Stadt *Groningen*, Drost der *Old-Amten*, respective Amtmannen van 't *kleen-Oldamt* en des Gerichts van *Schwert* en *Richter* in *Sappemeer*, als mede by alle Redgeren en Richteren in *d'Ommelanden*, onder wat name 't moge wezen, geveld, zal tot deze hoge Justitie - Kamer konnen worden geappelleerd.

 LX. Ex-

1750. *July.* LX. Except zodanige Vonnissen, die op eigen Confessie in een misdaad aan den Lyve strafbaar, zyn gewezen, of ook uitgesproken tegens Personen, die reets aan den Lyve zyn gestraft.

LXI. Zullen in cas d'Appel de Gevangen of beklaagde onder bewaring van dezen Hove worden overgebraght, en in cas van alteratie der Sententie ook door dezelve ter Executie gesteld, maar, indien by dezelve word geperfisteerd, zal de Gevangen aan den vorigen Richter worden geremitteerd, om 't Vonnis aan hem te doen executeren.

LXII. De Richter, van wiens Sententie zal zyn geappelleerd, zal alle Informatien, Stukken en Documenten, by hem in dat geval gebruikt, zonder achterhouding getrouwelyk aan Luitenant en Hoofmannen moeten overzenden.

LXIII. Alle Gevangenen, 't zy dan, dat die ter eerster of tweder instantie ter Judicature van Luitenant en Hoofdmannen zyn gesteld, zullen door een Commissaris van den Hove, geassisteerd door den Procureur en een der Secretarien, welke neerstig en exact d'antwoorden der Gevangenen zal aantekenen, worden geëxamineerd, en zal dezelve Commissaris als dan van alles aan de Kamer rapport doen, en ook 't eerst daar op zyn advies zeggen, ten einde als dan verder in de zaak door Luitenant en Hoofdmannen zal konnen worden gedaan, 't geen bevonden zal worden na rechten te behoren.

LXIV. Zullen van alle Crimineele zaken en excessen, waar die ook voorgevallen zouden mogen wezen, die verjaard zyn, zonder dat daar op eenig rechtelyk vervolg is gedaan, of dat die wel zynde aangehaald, echter meer dan een jaar slepende waren gehouden, of ongedaan gebleven, kennisse mogen nemen.

Van den Procureur Generaal.

LXV. De functie van Procureur Generaal van Stadt en *Ommelanden* van *Groningen* zal in 't generaal bestaan, in 't recht van de Hoge Overigheit in alles, 't geen daar toe betrekkelyk is, na zyn vermogen te helpen bewaren en bevorderen, mitsgaders de Rechten, Domeinen, Jurisdictien, Hoogheit en Authoriteit van den Lande te beschermen en voor te staan.

LXVI. Zal in 't byzonder goede toeverzicht nemen, dat de Crimineele Jurisdictie alom in deze Provintie zodanig, als behoort, worde geëxerceerd en bediend, als betamelyk is, dat is, dat niemant aan d'eene zyde onder voorwendzel van dezelve worde bezwaard of mishandeld, en dat aan d'andere kant alle delinquanten en misdadigers hunne verdiende straffe ontfangen.

LXVII. Zal

1750. July.

LXVII. Zal ten dien einde ten allen tyden over al, alwaar de Criminele Jurisdictie geëxerceerd word, inspectie mogen nemen van 't geen aldaar in die materie verhandeld is, welke aan denzelven ook niet zal vermogen geweigerd te worden, op dat daar uit zal konnen ontdekken, of te veel of te weinig door die gene, welke dezelve Jurisdictie bedienen, gedaan is.

LXVIII. Zal vervolgens, wanneer men mocht bevinden, dat of een misbruik van de Criminele Jurisdictie tot bezwaar van iemant word gemaakt, of dat ook, by forme van Compositie, Misdaden uit hunne natuur aan den lyve strafbaar, door betaling van eenige Geldsomme of Geldwaarde geaboleerd, en in 't algemeen, indien mocht vernemen te veel of te weinig, door die gene, welke de Criminele Jurisdictie exerceren, in dat stuk mochte zyn gedaan, van zyne bevinding aan Luitenant en Hoofmannen kennisse geven, om daar op 't goedvinden van den Raad af te wachten.

LXIX. Zal dan voorts, indien de Raad mochte oordelen de zake te meriteren om daar op authorisatie op den Procureur Generaal te verlenen tegens de gene, welke vermeend schuld te hebben, na behoren voor Lieutenant en Hoofdmannen na de gelegenheit der zake procederen, en zulks ten uiteinde toe vervolgen.

LXX. Op gelyke manier zal de Procureur Generaal handelen met alle die gene, die ter eerster instantie voor Luitenant en Hoofmannen over eenig misbedryf of wandevoir actionabel zyn, en tegens dezelve insgelyks na bekomen authorisatie van den Raad voor dezelve procederen, 't zy dat d'actie tot een Geldboete, of d'accusatie tot een Criminele correctie geschapen mochte zyn, zelfs zodanig, dat hy alsdan diergelyke Delinquanten zal doen apprehenderen, en in 's Hoves Gevangenis doen brengen.

LXXI. Zal goede toeverzicht nemen, dat de Redgeren en Richteren der *Ommelanden*, ook de Schepperen, Zyl-en Dyk-Richteren hunne functien na behoren komen waar te nemen zonder iemant te bezwaren, en zal, wanneer daar in gebrek mochte vinden, verplicht zyn, om daar van Luitenant en Hoofdmannen t'adverteren, ten einde door dezelve, in Conformité van derzelver Instructie Art. 55 en 56, daar in voorzien worde.

LXXII. De Procureur Generaal zal niet alleen bevoegd zyn, om al mede na bekomene authorisatie van Luitenant en Hoofdmannen zich met die gene, welke ter eerster instantie d'aanklachte van een Criminelen heeft gedaan, en die vermenende in zyne qualiteit by die Sententie, ter oorzake de beklaagde de verdiende straf by dezelve niet mocht opgelegd zyn, niet te konnen acquiesceren, daar van aan Luitenant en Hoofdmannen mocht hebben geappelleerd, te voegen, en die

1750. July. die in 't vervolg van dat appel t'assisteren, maar ook, om uit eigen hoofde, als of in d'eerste instantie klager had geweest, van zodanige Sententie aan Luitenant en Hoofdmannen t'appelleren, en die zaak alsdan op zyn naam tot het einde toe te vervolgen.

LXXIII. Zal al mede, na bekomene authorisatie van den Raad, wanneer een geaccuseerde van een Sententie, ten zynen laste ergaan, mocht hebben geappelleerd, aan Luitenant en Hoofdmannen Kamer den aanklager in zo een zaak mogen adsisteren, en zich daar mede voegen.

LXXIV. Zal, wanneer in een van beide gevallen, hier voren Art. 72 en 73 gemeld, 't appel van een Criminele Sententie aan Lieutenant en Hoofdmannen is gedevolveerd, en dat de geaccuseerde reets in besloten hegtenis mocht zitten, zorg dragen dat de Gevangene van den Rechter *prioris instantiæ* worden overgenomen, en in 's Hoves Gevangenis getransporteerd.

LXXV. De Procureur Generaal zal bevoegd zyn om eenige præparatoire informatien alleen te mogen nemen, doch by zo verre formeel eenige getuigen zouden mogen worden gehoord, op welkers dispositien mede recht zoude moeten worden gedaan, zal verzoeken, dat die voor Lieutenant en Hoofdmannen mogen gedagvaard worden, als wanneer die door een Commissaris van den Hove, geadsisteerd door denzelven Procureur Generaal, en een der Secretarissen zullen worden geëxamineerd en afgehoord.

LXXVI. Zal in alle *d'examina* van de Delinquanten, 't zy die ter eerster of tweder instantie ter Judicature van de Hoofdmannen Kamer komen, den Commissaris van de Kamer adsisteren, en aan denzelven al 't nodige tot dienst der Justitie en ontdekkinge der waarheit, zo veel mogelyk, suppediteren.

LXXVII. Insgelyks zal de Procureur Generaal hebben te bezorgen, dat, in cas de Sententie door Luitenant en Hoofdmannen word geconfirmeerd, alsdan de Gevangene wederom aan den Rechter van d'eerste instantie worde geremitteert.

LXXVIII. En by aldien 'er verandering in de Sententie *prioris instantiæ* by Luitenant en Hoofdmannem mocht worden gemaakt, zal ter zyner bezorging mede staan, dat die Sententie alsdan na deszelfs inhoud behoorlyk worde geëxecuteerd.

LXXIX. Zal daar op al mede acht geven, of ook in de *Stadt* of *Ommelanden* eenige delicten worden geconniveerd, en zulks bevindende, zal vermogen, om wanneer die verjaard zyn, zonder dat daar op eenig rechtelyk vervolg is gedaan, of dat die wel zynde aangehaald echter meer, dan een jaar slepende waren gehouden of onafgedaan gebleven, na bekomene authorisatie dezelve t'evoceren, om

om door Luitenant en Hoofdmannen ter eerster instantie, ingevolge Art. 64 van derzelver Instructie, geetermineert te worden. 1750. July.

LXXX. Noch zal de Procureur Generaal goede toevoorzicht nemen, dat over al in deze Provintie, zo in de Stadt en derzelver Jurisdictien, als in *d'Ommelanden*, de zaken van onmondigen door die gene, welke daar over zyn gesteld, na behoren en in Conformité van de Statuten der Stadt- en Landrechten, mitsgaders d'Instructie van de Hoofdmannen Kamer worden behartigd: Zynde 't oogmerk van dit alles enkel en alleen, dat de Statuten en Wetten, op dit subject geëmaneerd, na derzelver inhoud behoorlyk worden geëxecuteerd, zullende mitsdien de Procureur Generaal verplicht zyn, wannneer in d'Executie van de voorsz. Statuten en Wetten eenig gebrek vind, daar van opening te geven aan Luitenant en Hoofdmannen, ten einde de Procureur Generaal alsdan zal konnen worden geauthoriseerd, om tegens die gene, welke in dezen schuldig mochten zyn, tot achtervolging van hun plicht, en betering van 't gepleegde of verzuimde, voor Luitenant en Hoofdmannen te procederen, of om ook anderzints op een korter en echter bequamer wyze door Luitenant en Hoofdmannen daar in voorzien te worden.

LXXXI. Alle Redgeren of Rechteren in *d'Ommelanden* in 't vervolg verplicht zullende zyn, om een goed en ordentelyk Prothocol, zo omtrent Acten van Contentieuse, als voluntaire Jurisdictie, te houden, zal de Procureur Generaal daar op van tyd tot tyd hebben t'inquireren, of zulks ordentelyk word nagekomen en achtervolgd, zullende ten dien einde geen van de Redgeren of Rechteren inspectie en examinatie van dezelve Prothocollen, op requisitie van den Procureur Generaal aan denzelven hebben te weigeren, en zal hy, zo eenige nalatigheit in dezen mocht bespeuren, en dat zulks aanstonds niet konde worden geredresseerd, aan Luitenant en Hoofdmannen daar van kennisse geven, om daar in na behoren en gelegenheit der zake, voorzien en gedisponeerd te worden.

LXXXII. Alle Secretarissen of Rechteren, Prothocol houdende, zullen verplicht zyn om alle zodanige extracten uit de Prothocollen of Copien van Actens *gratis* te geven, als de Procureur Generaal *nomine Officii* zal komen te requireren.

LXXXIII. De Procureur Generaal zal alle Processen, waar in hy party is, hebben te vervolgen, zonder dat te laten om eenige kosten, die men daarom tot der Overigheits, Staten ofte des Lands lasten zoude moeten doen, alles ten einde, dat de Delicten en Mesusen niet en blyven ongestraft, ten ware hy redenen hadde ter contrarie, daar van hy Luitenant en Hoofdmannen zal adverteren.

LXXXIV. Zal echter in 't generaal geen accusatien of actien aan-

1750. Juny. vangen of insticueren, of hem met iemant voegen, noch eenige apprehensien of ook Reizen ten laste van den Lande doen, dan by advise van Luitenant en Hoofdmannen, of Ordonnantie van de Staten, welke niet te min aan voorsz. Luitenant en Hoofdmannen zal worden gecommuniceerd: En zo wanneer de Staten, of Luitenant en Hoofdmannen hem bevelen zullen eenige zaken in te stellen, aan te nemen, of hem met iemant te voegen, zal dat gehouden zyn te doen.

LXXXV. Indien eenige partyen, by den voorsz. Procureur Generaal aangehaald wezende, zich tot arbitrage van Luitenant en Hoofdmannen, tot voorkominge van langer Proces, kosten en moeite, begeren te submitteren, zal de Procureur Generaal zulks ook mogen doen, zo verre Luitenant en Hoofdmannen zulks goeddunkt, en anders niet: Zullende des niet te min dezelve Luitenant en Hoofdmannen in hunne arbitrage als dan goede acht nemen, dat die Correctie, pœne of Mulcte, die zy uitspreken zullen, na redelykheit met het gepleegde, eenigzints zy overeenkomende.

LXXXVI. Gelyk alle Requesten, welke de Procureur Generaal aan Luitenant en Hoofdmannen zal presenteren, door hem getekend zullen moeten zyn, zo zal hy ook, wanneer iets aan Luitenant en Hoofdmannen heeft voor te stellen, zulks by geschrifte door hem getekend doen, zodanig echter, dat wanneer 'er iets aan hem mocht voorkomen, 't geen niet gevoeglyk by geschrifte vermenen mocht te konnen voorgedragen worden, hy by den Præsiderenden Raad zal mogen verzoeken om in den Raad gehoord te mogen worden, wanneer de Procureur Generaal aldaar zal worden toegelaten, en onder aan de Tafel op een Stoel zal mogen Sessie nemen, gelyk ook dezelve door Luitenant en Hoofdmannen zal mogen ontboden worden om in den Raad te verschynen, om over 't een of ander gehoord te worden, wanneer op gelyke manier aldaar plaats zal mogen nemen.

LXXXVII. Zal niet vermogen eenig party zaken, als Advocaat, aan te nemen of te bedienen, uitgezonderd alleen, dat aan hem niet verboden blyft om schriftelyke Advisen te geven in zaken, waar in de hoogheit of interesse van 't Land niet is geconcerneerd, of welke geen relatie tot het stuk van zyne Bedieninge direct of indirect zouden konnen hebben.

LXXXVIII. De Procureur Generaal zal zich uit de Stadt *Groningen*, om daar buiten te vernachten niet mogen absenteren, zonder consent van Luitenant en Hoofdmannen.

LXXXIX. Zal eindelyk goed Register houden van alle zaken en wederzaken; daar hy party of gevoegde is, en alle drie Maanden Luitenant en Hoofdmannen zyn Register tonen, en 't devoir, dat hy in de zaken gedaan heeft, ten einde zy Lieden daar van, en van den

staat

staat der zaken kennisse mogen hebben, en 't zelve Register mogen confereren tegens d'Ordonnantien hem by de Kamer gegeven, en te bezien, of hy die ook nagekomen heeft, dan niet, en, zo hy in gebreke mochte worden bevonden van behoorlyke prosecutie en vervolg der zaken, hem ordonneren mogen, 't gunt zy tot vordering van de Justitie dienstig zullen vinden. 1750. July.

XC. Zal in alles rang hebben na den jongsten Hoofdman.

XCI. De Procureur Generaal zal voor een jaarlyks Tractement genieten een somme van f 1000: 0: 0

Voor Schryfbehoeften f 200: 0: 0:

Voor Vacatie, boven Wagen- of Scheeps-Vrachten buiten de Stadt *Groningen* des daags, f 5: 0: 0:

En zal, wanneer in eenige Rechtszaken die gene, welke *nomine Officii* heeft aangesproken, in de kosten mocht gecondemneert worden, daar inne declareren mogen, als Advocaat (op den voet nochtans, zo als d'Advocaten zulks vermogen te doen, wanneer hun dubbelde Jura toekomen,) tot laste van den Gecondemneerden, doch zal die declaratie de taxe van Luitenant en Hoofdmannen subject wezen: Zal echter in 't geheel tot laste van 't Land geen Salaris ooit mogen inbrengen, indien 'er geen beklaagde gevonden word, die in de kosten gecondemneert mocht zyn. Gelyk hy ook niet zal mogen participeren in de breuken of boeten, waar in d'een of ander mocht worden gecondemneert, maar zal die alle ten profyte van den Lande moeten laten komen.

Van de Secretarissen.

XCII. De Secretarissen van deze Hoge Justitie-Kamer zullen, ten minsten een van beide, op alle Recht-dagen en Sessien tegenswoordig moeten zyn, en gehouden wezen pertinente notul en Prothocol te houden van alle 't gene in ieder zaak en Sessie passeert, gedaan en hun om aan te tekenen bevolen word; mede notuleren de namen der Heren, welke ieder Sessie present zyn, ingevolge Art. 5 hier voren.

XCIII. Zullen in alle zaken, waar over verschil is en dispuut valt, extenderen, wie eischt, van wien, wat en uit wat hoofde, als mede zo veel mogelyk de bygebraghte redenen tot adstructie van den Aanlegger, en defensie van den Gedaagden dienende.

XCIV. Alle Acten, Sententie, en wat dies meer is, zullen by d'eerstvolgende Sessie geresumeert, en alzo voor gearresteert worden gehouden.

XCV. Alle dezelve zullen binnen 24 uuren na de pronunciatie te boek moeten worden gebraght.

1750. *July.*

XCVI. Zullen zo wel 't eene Lid dezer Provintie, als 't andere, gelyk aan ieder een, Copie en Visie der Prothocollen begerende, zulks niet mogen weigeren.

XCVII. Zullen evenwel gene Prothocollen of andere publicque Chartres, aan de Hoge Justitie Kamer of de Secretarye van dezelve gehorig, daar van mogen worden afgebragt op eenige andere plaatzen, waar zulks ook zoude mogen wezen, of worden geëxtradeert, uitgezonderd nochtans de beide Leden dezer Provintie en van de Hoge Justitie-Kamer nevens de Secretarissen van dien, in welken gevalle d'extraditie zal moeten worden gedaan onder Recepisse van de gene, aan wien geschied, zullende dezelve Recepissen in een byzonder Boek, daar toe te houden, door die gene, welke iets na zich neemt, worden geschreven en getekend, en naderhand in Margine van dien door een der Secretarissen de Restitutie worden genoteert.

XCVIII. De Processen by geschrifte voldongen, geconcludeert, gefourneert en in de Hoge Gerichtskamer overgeleverd, zullen de Secretarissen in goeden bewaar houden, en daar voor moeten staan en responderen, dat 'er gene stukken verloren worden.

XCIX. Welverstaande, dat de Secretarissen van nu voortaan geen Brieven, Schriften of Munimenten ontfangen zullen, ten zy, dat die by notulus of Inventaris, als 't behoort, getekend, geleverd worden in een zak, zo groot, dat men daar in steken kan al 't gene by de Partye tot volle Instructie van 't Proces geproduceerd zal mogen worden, dat mede op de Zak getekend of een briefje gevoegd zy, inhoudende, dat in die Zak zyn de stukken van zulken persoon tegens zulken persoon.

C Alle beredingen van Contracten, Verzegelingen, Uiterste Willen, voor de Kamer gedaan, als mede van Sententien en andere Judiciele Acten, zo op verzoek van Partyen onder 't groot of kleen Zegel worden vervaardigd, zullen op den naam van Luitenant en Hoofmannen van wegen hoger Overigheit der Stadt *Groningen* en *Ommelanden* uitgegeven, en van den Luitenant, of in zyn absentie, van den Præsiderenden Hoofdman geparapheerd, en van den Secretaris met deze subscriptie: *Ter Ordonnantie van voorsz. Heren Luitenant en Hoofdmannen*, worden getekend.

CI. Zullende in 't generaal alle de Sententien en andere gerichtelyke Acten aldus worden ondergeschreven: *Actum, vel pronunciatum op de hoge Gerichtskamer van de Stadt Groningen en Ommelanden.*

CII. De Secretarissen zullen zich onthouden eenige Partyen, voor dit Hof Proces hebbende of apparentelyk zullende krygen, hun advies en raad in dezelve zaak mede te delen, of met dezelve eenigerlei Correspondentie hunne zake of Proces belangende te houden, veel

wei-

weiniger part of deel van dien te pacifceren, of eenige andere recognitien, giften of gaven, by de rechten verboden, van Partyen genieten, noch ook in eeniger manieren de fecreten van de Kamer, en door wie of in wat voegen de ftemmingen gefchied zyn, t'ontdekken en évulgeren, by fufpenfie of caffatie van hun Ampt, maar in alles zich houden en dragen, als goede, getrouwe, vrome en oprechte Secretariffen fchuldig zyn te doen. 1750. *July.*

CIII. De Secretariffen zullen ook geen Rentebrieven of Obligatien mogen kopen over den genen, wiens Goederen apparentelyk aan d'Executie gebraght zullen worden.

CIV. Gelyk zy ook goed reguard en achtinge zullen nemen op de Klerken ter Secretarye, dat geen Copien, als authenticque, zo als 't behoort, uitgelangt worden: Dat mede de Dag, Maand en Jaar van 't Collationeren worde gemeld.

CV. Geen van beide de Secretariffen zullen zich uit de Stadt *Groningen* te vernachten mogen begeven, zonder Confent van Luitenant en Hoofdmannen.

Van d'Advocaten.

CVI. Niemant zal van nu voortaan ontfangen en toegelaten worden, om, als Advocaat voor dit Hoge Gerichte te practiferen, dan die tot Doctor of Licentiaat in de Rechten by een bekende Univerfiteit is gepromoveerd, en daar van genoegzame *teftimonia* weet by te brengen, verzoekende daar toe admiffie en doende den volgende Eed:

Gy zweert, dat gy den Here Erf-Stadthouder, Luitenant en Hoofdmannen in allen plaatzen bewyzen zult alle eer en reverentie, en geen zaken bedienen, die gy in goeden Confcientie niet bevindet in rechte en billykheit te zyn gegrond, en dezelve naar Uw vermogen neerftelyk en getrouwelyk zult waarnemen, niet zoeken eenige onbehoorlyke uitwegen of dilayen, en te vreden zyn met alzulke tauxe, als op 't Salaris der Advocaten gefteld is, of gefteld zal mogen worden, ook geen Compact maken zult om part en aandeel in de zaak te hebben, dan U houden en dragen in alles, als een getrouw Advocaat eiget en behoort.

CVII. Zullen zich, zo in mondelinge als fchriftelyke Proceduren, onthouden van alle irreverente, ongebondene en injurieufe woorden en expreffien, 't zy onderling tegen elkanderen of tegen de Partyen of iemant anders, dan voor zo veel als de nood van de zaak zulks abfoluit is eifchende, op pœne van by Luitenant en Hoofdmannen met Geldboete, Sufpenfie, of gehele Caffatie, of na der zaken gelegenheit te worden geftraft.

 CVIII. Zul-

1750. July. CVIII. Zullen alle schrifturen by hen gemaakt met hunne hand moeten ondertekenen.

CIX. Gelyk mede alle Requesten door den Suppliant zelfs of door den Advocaat, die dezelve zal presenteren, zullen moeten worden getekend.

Van de Manier van Procederen.

CX. Voorts zullen d'Articulen van de vorige Instructie van Luitenant en Hoofdmannen van den jare 1653, mitsgaders van d'uitspraak van zyne *Hoogheit* van den 17. *February* 1648. en van de nader ordre of Ampliatie van d'Instructie van den 21. *January* 1668, item van de Publicatie van den 28. *Maart* 1673, en van den 5. *December* 1679, ook van de nadere dispositie op de Gerichts-Rolle voor de Hoge Justitie-Kamer van den 6. *November* 1733, welke tot de manier van Procederen voor de Kamer eenige relatie mochten hebben, gelyk ook in 't generaal de gehele manier van Procederen tot hier toe by deze Hoge Justitie-Kamer, zo ter eerster, als tweder instantie in Cas d'Appel in gebruik zynde, en dan noch eindelyk 't Reglement op de Revisien van den 17. *February* 1648, in zo ver niet 't een of ander in een van voorgenoemde stukken, gemeld by deze Instructie, reets mocht zyn veranderd, als noch by provisie worden geobserveerd, ter tyd daar in nader zal worden voorzien.

CXI. Ten dien einde worden Luitenant en Hoofdmannen verzocht en geauthoriseerd, om ten eersten hunne gedachten te laten gaan over 't geen dat tot affnyding van alle nodeloze trainissementen en tot verminderinge van kosten in de Proceduren zoude konnen worden in 't werk gestelt.

Dat tot voldoening van dit oogmerk in *d'eerste* plaats zullen formeren een volledig project, in wat voegen voortaan alle Proceduren voor deze Tafel zullen worden begonnen, vervolgd en vole.ndigt.

Dat *ten anderen*, een project-Ordonnantie op d'Appellen, hoe die geinterponeerd, vervolgd en ten uiteinde toegebraght zullen worden, zullen opstellen, gebruikende onder andere ingredienten daar toe mede, 't geen deze materie rakende reets in deze Instructie is influerende.

Dat *ten derden* zullen adviseren, of en welke veranderinge in de tegenswoordige Ordonnantie op de Revisien zoude konnen en behoren gemaakt te worden, en dat in 't byzonder ten dien reguarde in overweging zullen nemen, of 't afzenden van 't Proces na een onpartydig Hof van Justitie, zo ter oorzake zulks niet secreet gehouden wordende, dit occasie tot het afzenden van Advocaten na die plaats en 't aannemen van nieuwe aldaar, en dus tot het aanwenden van grote kosten

koften geeft, als anders, ook eenige inconvenienten fubject is, of die door 't een of ander expedient zouden konnen worden voorgekomen, dan of, na inhoud van d'oude Ordonnantie in de Provintie van *Stadt en Lande*, na 't exempel van andere naburige Provintien beter zoude wezen, om een zeker getal van extraordinaris Richters, 't zy Uitheemfche, 't zy Inheemfche, of beide te roepen tot het afdoen en termineren *in Loco* van de Proceduren in cas van Revifie. 1750. *July.*

Dat *ten vierden*, op gelyke wyze zullen dienen van advies, of en welke vafte ordre in 't behandelen van Criminele zaken door den Procureur Generaal, 't zy dan, dat die tot Lyfftraffe of tot pecuniele Amende alleen mochten ftrekken, zoude behoren vaftgeftelt te worden.

Dat *ten vyfden*, zullen concipieren een Ordonnantie op de *Jura* van de Secretariffen en Klerken van deze Kamer.

Dat *ten zesden*, een project Ordonnantie op 't Salaris van de Advocaten, voor de Hoge Juftitie-Kamer practiferende, zullen formeren.

Dat *ten zevenden*, een Inftructie voor de Dienaars of Boden van Hoofdmannen Kamer met bepalinge van hunne *Jura* in 't ftuk van hunne bedieninge zullen opmaken.

Dat *ten achtften*, zullen adviferen, of ook eenige en welke Remarques zouden mogen vallen tot verbetering van de manier van Procederen in *d'Ommelanden*, dan of 't geen daar omtrent is vaftgefteld in 't Landrecht voor voldoenende kan worden aangezien, en zo ja, of ook iets tot betere executie van 't reets geftatueerde zoude konnen worden in 't werk geftelt.

Dat *ten negenden*, al mede zullen opgeven de Confideratien, die zich zouden mogen opdoen omtrent 't dirigeren van de Criminele zaken in *d'Ommelanden*, en of, en welke vafte voet daar omtrent zoude behoren beraamd te worden.

Dat *ten tienden*, een Concept-Ordonnantie op de *Jura* van de Rechters en mindere Bedienden des Gerechts in *d'Ommelanden*, gefchikt na den tegenswoordigen tyd, zullen opmaken.

Dat *ten elfden*, gelyke Ordonnantie zullen concipieren, omtrent de *Jura* van d'Advocaten en Procureurs in *d'Ommelanden*.

Zullende Luitenant en Hoofdmannen, zo ras met al 't gunt voorfz. zullen vaardig wezen, 't zelve aan den Here *Erf-Stadthouder* hebben te zenden, ten einde ZYNE HOOGHEIT alsdan daar op zodanig zal konnen refolveren, als met de Conftitutie van 't Hof. en van de refpective Gerechten, om de goede Ingezetenen een fpoedige expeditie van Juftitie, op een wyze, zo min koftbaar, als eenigzints zal mogelyk zyn, te bezorgen, zal bevinden te behoren.

CXII. Luitenant en Hoofdmannen, Secretariffen en Dienaars of Boden van de Kamer, zullen hunne befoignes en Ampt verrichten en waar-

1750. July. waarnemen op een jaarlyks Tractement, als een ieder op de Lyst of Regifter hier na volgende is gestelt: Cesserende by continuatie alle vorige van tyd tot tyd gedane verhogingen, alle Æquivalenten, genot van honderdste Penningen, Kaars-koops-kosten, Maaltyd, profyt van Breuken, Turf en alle Wynen.

De Luitenant		f 1650: 0: 0:
Ieder Hoofdman tot acht in 't getal	f 1350: 0: 0:	
	8	f 10800: 0: 0:
Twee Secretarissen, ieder	f 600: 0: 0:	
	2	f 1200: 0: 0:
Drie Klerken, ieder	f 250: 0: 0:	
	3	f 750: 0: 0:
Zes Dienaars, ieder	f 100: 0: 0:	
	6	f 600: 0: 0:

En alle drie Jaren een nieuwe Livrei Mantel.

De Bewoonder van *'t Heren Wynhuis* voor Kaarssen, Vuur en andere diensten, jaarlyks f 200: 0: 0:

En zulks ten zynen reguarde by provisie, tot dat hier omtrent nader mocht worden gedisponeert.

CXIII. Luitenant, Hoofdmannen, Procureur Generaal en Secretarissen, zullen boven den Eed van Purge, in 't Reglement van Regering geëxprimeerd, gehouden zyn, ieder respectivelyk den navolgenden Eed in 't stuk van hunne Bedieninge te doen en solemneel af te leggen.

Eed voor Luitenant en Hoofdmannen.

GY zweert om uit den naam, en van wegens de Hoge Overigheit en Heerlykheit der Stadt Groningen en Ommelanden, neffens den Heer Erf-Stadthouder, zo in 't Civile als Criminele, te doen Recht en Justitie, rechte oordelen vinden, en rechte beredingen doen naar Uwe beste wetenschap, respective Landrechten, goede Gewoonten en Civile Wetten, dezelve een iegelyk te laten genieten en wedervaren, en dat niet te laten om Partye, lief of leed, gunst of gave, of om eenigerlei zaken; voorts U in alles te reguleren naar d'Instructie op Uw Ampt beraamd, of namaals noch te beramen, en eindelyk om mede 't Reglement van Regeringe, door den Heer Erf-Stadthouder geëmaneerd, naar te komen, en, zo veel in U is, te doen naarkomen.

Zo waar helpe U Godt Almachtig.

Eed

Eed voor den Procureur Generaal. 1750. July.

GY zweert om 't Recht van de Hoge Overigheit in alles, 't geen daar toe betrekkelyk is, naar Uw vermogen te zullen helpen bewaren en bevorderen, naar inhoud en in conformité van d'Instructie op Uw Ampt reets beraamd, of namaals noch te beramen, en verders U in alles te zullen gedragen, als een goed en getrouw Procureur Generaal schuldig en gebouden is, en eindelyk, om mede 't Reglement van Regeringe door den Heer Erf-Stadthouder geëmaneerd naar te komen, en zo veel in U is, te doen naarkomen.

Zo waar helpe U Godt Almachtig.

Eed voor de Secretarissen.

GY zweert te zullen houden pertinente notule en Prothocol van alle 't gene U op de Hoge Justitie-Kamer aan te tekenen, bevolen zal worden, als mede van beredingen voor die Hoge Justitie-Kamer wordende gedaan; en voorts alles te doen, wat een goed en getrouw Secretaris van de Hoofdmannen Kamer schuldig is, en behoort te doen, en U te reguleren naar d'Instructie op dit Ampt reets beraamd, of namaals noch te beramen, en eindelyk, om mede 't Reglement van Regeringe door den Heer Erf-Stadthouder geëmaneerd naar te komen, en zo veel in U is, te doen naarkomen.

Zo waar helpe U Godt Almachtig.

Aldus gearresteerd in *Groningen* den 27. *November* 1749.

(*was getekend*)

PRINCE D'ORANGE ET NASSAU.

(*Lager stond*)

Ter Ordonnantie van zyne *Hoogheit*,

(*gecontrasigneerd*)

J. DE BACK.

Afdalende en komende in onze Provintie; zo konnenwe al mede niet afzyn hier plaats te gunnen, hoe dat Burgermeesters en Regeerders der Stede *Vlaardingen*, zedert een lange reeks van jaren in hunne aloude zo voortreffelyke *Privilegien* en *Handvesten* zich zeer verdrukt en verkort achtende, hunne te meermalen gedane Klachten met den aanvang van dit jaar hebben vernieud, ten einde redres in dezelve te mogen erlangen, ende daarom zich hadden geaddresseert aan de *Staten* van *Holland* ende *Westvriesland*, met het volgende *Request*:

1750. July.

Aan d'Ed. Groot Mogende Heren Staten van Holland en Westvriesland.

GEven met schuldige Onderdanigheit te kennen, *Burgermeesters* en *Regeerders* der Stede *Vlaardingen.*

Dat, ten tyde der Gravelyke Regering van *Holland*, alle de gemene Lands Middelen, welke de Graaf in de Stede *Vlaardingen* dede heffen, altyd in die Stede en op den Raadhuize aldaar, door Gecommitteerden van den Grave, zyn verpacht geworden; uitwyzende de Bylagen hier bygevoegd, onder de letter A (*).

Dat

(*) A. Wy Schout, Schepenen ende Raden der Stede *Vlaardingen* doen cond eenen iegelyk, certificerende met kennisse der waarheyt, dat op den dag van huyden voor ons gekomen en gecompareert zyn *Abraham Dirksz*, oud 76 jaren, ende *Jan Pietersz Slyp*, oudt 74 jaren, beyde Vroedschappen deser Stede rechtelick geroepen ende gedagvaart zynde, om der waarheyt getuygenisse te geven, ten versoucke van de Burgemeesteren en Regeerders derzelver Stede, en hebben by den Eed, by haar in 't stuk van haar dienst gedaan, verklaart, getuygt ende gedeposeert waarachtig, ende hen deposanten wel kennelyk te wezen, dat voor de leste troublen jaarlix binnen deser Stede plagten gezonden te werden eenige Gecommitteerden, die van wegen *den Coninck van Spangien, doen ter tyd Grave van Holland*, op 't Stadhuys alhier openbaarlick verpagten zekeren Impost van twee Stuyvers op elcke Tonne Biers, tot laste van den Tappers, sonder dat zy deposanten wel onthouden hebben, off nog eenige andere Imposten neffens den voorschreven Impost van twee stuyvers op de Tonne Biers, ten proffyte van den Coninck alhier plagten verpagt te werden, off niet, maar dat zy getuygen wel te weeten, *dat alle jaren de verpagtinge van alle zulke Middelen, als den Coninck tot Vlaardingen beffende was, door de voorschreve Commissarissen op 't Stadhuys alhier plagt gedaan te werden*, allegeerende zy deposanten voor redenen van heurluyder wetenschap, dat zy meermalen by de voorschreve pagtinge present geweest zyn, mitsgaders de voornoemde *Jan Pietersz. Slyp*, dat hy den voorverhaalden Impost van twee Stuyvers op de Tonne Biers, tot laste van den Tappers, zelfs eens gepagt heeft; anders wisten zy niet te getuygen: want men des versogt zynde schuldig is der waarheit getuigenisse te geven, soo hebben wy Schout, Schepenen ende Raden voornoemt, 't Segel ten faecken der voorschreve Stede hier onder op gedruct ende by onsen Secretaris doen teyckenen op den 12 *Marty Anno* 1612. Ende was onderteyckent,

J. DWINGLO.

Zynde besegelt met een opgedruct Zegel van groenen wasse. Bevonden te accordeeren met het principaal, na gedane collatie, op den 12. *October Anno* 1619. En was geteeckent,

J. DWINGLO.

Dat U Ed. *Groot Mogende*, gedurende de beroerten in de Nederlanden en den Oorloch met *Spanjen*, ja! ook daar na, tot den jare 1611. ingesloten, de verpachting der gemene Middelen, welke geheven worden over de Stede *Vlaardingen*, *Vlaardinger-Ambacht* en *Zouteveen*, parochierende onder *Vlaardingen*, niet allen hebben gelieven te laten doen binnen de Stadt *Schiedam*, maar zelfs ook *gecombineerd* met en onder de gemene-Middelen over *Schiedam* en eenige Dorpen of Plaatzen daar omtrent. 1750. *July.*

Doch dat U Ed. *Groot Mogende*, op het te kennen geven van den *Bailliuw* en *Burgermeesteren en Regeerderen* der Stede *Vlaardingen*, zich beklagende, dat die Stede werd verkort in hunne oude Privilegien, de Burgery in 't algemeen vele moejelykheden en kosten onderging, de Beampten en Bedienden, behorende tot d'Administratie van de Justitie, van hunne Emolumenten werden gefrustreerd, en der Armen beurze zeer merkelyke schade leed, op den 23. *Maart* 1612. de Stede *Vlaardingen* weder hebben herstelt, met aan dezelve by Apostille op dat Request t'accorderen, „ dat de verpachting der gemene Middelen „ over *Vlaardingen*, *Vlaardinger-Ambacht* en *Zouteveen*, apart, en „ te *Vlaardingen* op den Raadhuize, zoude worden gedaan, en de „ Contraventeurs aldaar berecht, mitsgaders Schepenen dier Stede „ tot de Judicature van de gemene Middelen zouden worden geau- „ toriseerd in conformité van de generale Ordonnantie, alles tot an- „ ders zoude wezen geordonneerd; blykende by de Bylage ten deze „ gevoegd onder de letter B (*)".

Dat

(*) B. *Aen myn Ed. Mog. Heeren, myn Heeren de Staten van Hollant en Westvrieslant.* Geven reverentelick te kennen de *Bailliuw*, mitsgaders Burgermeesteren ende Regeerders der Stede *Vlaardingen*, dat men voor de leste Nederlantse troublen gewoon is geweest, jaarlyx binnen de voorschreve Stede door Gecommitteerden openbaarlick te verpagten alzulcke Imposten als de Coninck van *Spangien*, doen ter tyd *Grave* van *Holland*, aldaar heffende was, maar dattet uwe Ed. Mogende sedert de Oorlooge tot nog toe belieft heeft de gemeene Middelen, die geheven worden over *Vlaardingen*, *Vlaardinger-Ambacht* ende *Zouteveen*, parochieerende onder *Vlaardingen*, te doen verpagten binnen der Stede van *Schiedam*, waar door zy Supplianten (onder reverentie) grootelyks in heure oude Privilegien werden verkort, ten regarde, dat de voorschreve *Bailliuw*, als Hoofticier, iemant hebbende achterhaalt ter saecke van contraventie ofte fraude, gepleegt in de betalinge van des gemeene Lants Middelen binnen zynen bedryve, dezelve word benoodigt, tot zyn groot ongeryff, buyten de plaatse van zyn residentie, binnen de voorschreve Stede van *Schiedam* voor de Heeren Gcommitteerde Schepenen aldaar zyne causatie te institueeren ende vervolgen in de eerste instantie; dat mede

1750. *July.* Dat die verpachtinge en auctorisatie ook alzo in de maand *July* 1612 te *Vlaardingen* is gedaan en verricht.

Dan dezelve Gecommitteerde Schepenen dagelicx de Burgers en Inwoonders van *Vlaardingen* voor hen luyden doen citeeren, omme aldaar getuygenisse der waerheyt te geven, ofte gerecolleert te werden op heure voorgaande getuygenissen, gegeven in saecken de voorschreve des gemeene Lants Middelen concernerende: *item* dat de oortgens van elcke Gulde by de generale Ordonnantie toegevougt den armen van de Plaatse, dair de voorschreve gemeene Middelen worden geheven, den armen der voorschreve Stede van *Vlaardingen* werden onthouden ende ontrocken, voor zoo veel de voorschreve gemeene Middelen van *Vlaardingen* in 't verpagten met de Middelen van *Schiedam* ende eenige andere Dorpen ofte Plaatsen worden *geconfundeert*, ende *in eene verpagting getrocken*, waaromme ende alsoo zy de Supplianten zyn gepriviligeert, dat men heuren Poorteren nergens te *Regte* en mag setten dan binnen der voorschreve Stede van *Vlaardingen*, ende soo wes breucken binnen derzelver Stede geschieden dair de voorschreve Poorteren mede mogen belast worden, dat men dezelve van wegen den Heere moet aanspreeken binnen der voorschreve Stede; *item* dat de voorschreve Stad van *Vlaardingen* is een van de oudste Steden van *Hollant*, ende hoewel die seer is vernielt geweest by tyde van d'Oorloge, dezelve nu nogtans wederomme jaerlyks meer ende meer begint op te komen, ende dat men dezelve mitsdien in alle manieren behoort te beneficeeren, ende niet te ontrecken heure oude geregtigheit, nogte den *Officier*, *Secretaris*, *Procureurs*, *Bode*, ende anderen aldaar te frustreeren van de Emolumenten, procederende ter saecke van de Administratie van de Justitie, te meer gemerkt de voorschreve Stede van alzulcke persoonen genoeg voorzien is, ende dat Schepenen aldaar (exerçeerende hooge en lage Jurisdictie) gewoon zyn alle de weecken eens ofte tweemaal heure extraordinaris Vergaderingen te houden, om te decideeren alle questien, daer in dat *summarié* moet werden geprocedeert, zulcx dat de Pagters aldaer immers zoo wel konnen worden gevordert ende ge-expediëert als binnen *Schiedam*; dat ook binnen de voorschreve Stede van *Vlaardingen* geen persoonen en ontbreecken, die lust ende middelen hebben om d'Impost aldaar te pagten, die het nogtans meesten tyd nalaten uyt oorsaecke, dat hen niet gelegen en is buiten heure residentie de pagten, zo met malkanderen geconfundeert zynde, te huyren, waer uyt gemeenlick volgt, dat alsoo de gemeene Middelen tot *Vlaardingen* gepagt worden by anderen aldaar vreemt wesende, ende dien de gelegenheyt der Plaatse onbekend is, de fraude en contraventien niet geweeten, *en de* Fraudateurs niet agterhaalt en werden, ofte dat voorschreve Pagters bemerckende, dat hen niet gelegen en is, of te kostelyk valt, de Impoften by henluyden gepagt, aldaar *in loco* te doen collecteeren, dickwils de Pagten aan anderen over doen, ofte onder malkanderen splissen ende divideeren, daar uyt dan eenig proffyt weeten te trecken, tot nadeel van de gemeene saecke, twelk nogtans by de Placcaaten, gemaakt op den opheve van de gemeene Mid-

Dan dat, zedert by Heren Burgermeesters en Regeerders der Stadt *Schiedam* nopens de voorsz. Resolutie van U Ed. *Groot Mogende* different geremoveerd zynde, op den 8. *Augusty* 1612, tot nederlegging van 1750. *July.*

Middelen, uytdruckelyk is verboden, derhalven, ende om dat de Supplianten haar verseeckert houden, dat zoo men die verpagtinge van de gemeene Middelen over de Stede van *Vlaardingen* en de Parochie van dien, aldaar op hem zelve doet, niet alleen de voorschreve hare Stede daar door grootelycx zal worden gebeneficeert, maar dat ook 't gemeene Lant merckelyk proffyt daar uyt zal trecken, aangezien de Imposten aldaar by dit middel ongelyk meer in pagten zullen gelden, de fraude te beter endeckt, ende de Fraudateurs agterhaalt, mitsgaders den Officier en de Pagters binnen de plaatse van hunne residentie te gereeder tot expeditie van Justitie konnen geraecken, ende dat ook daar mede het splissen ende divideeren van de pagten onder de Pagters zal werden verhoed, geconsidereert mede, dat men binnen Geervliet, Heenvliet, ende op meer andere Plaatsen binnen Hollant, hoe wel geen bemuyrde Steden zynde, de verpagtinge van des Gemeenelands Middelen op hem zelve doet, sonder dezelve te trecken binnen de naast gelegen Steden, die bemuurt zyn. Soo keeren zy Supplianten hen ootmoedelicken aan Uwe Ed. Mog., versouckende Apostille op de *marge* van dezen, waar by des selffes geliefte zy te verklaren, dat men de gemeene Middelen van *Vlaardingen*, *Vlaardinger-Ambacht* ende *Zouteveen* voortaan apart ende op hem selven binnen der voorschreve Stede van *Vlaardingen* zal verpagten, ende dienvolgende te ordonneeren, dat Heeren Commissarissen, die gaan zullen op alle volgende verpagtingen (ingaande metten 1. *Augusti* toekomende) in 't voorschreve Quartier van *Vlaardingen*, ende daer ontrent, hen daar naar zullen hebben te reguleren. 't Welk doende &c.

In margine stont voor Apostille aldus,

„ Die Staten van *Hollant* ende *Westvrieslant* hebben *met seer goede considera-*
„ *tien* geconsenteert ende ge-accordeert, consenteeren ende accordeeren by
„ desen, de verpagtinge van de gemeene Middelen over *Vlaardingen*, *Vlaar-*
„ *dinger-Ambacht* ende *Souteveen* apart, ende tot *Vlaardingen* opten Raadhuyse
„ aldaar te mogen worden gedaan, en die Contraventeurs aldaar beregt,
„ Lasten zulx de Commissarissen op de aanstaande verpagtinge hen na dese te
„ reguleeren, ende *Schepenen* van *Vlaardingen* tot de *Judicature van de gemee-*
„ *ne Middelen te authoriseeren in conformité van de generale Ordonnantie*, alles tot
„ anders zal wezen ge-ordonneert. *Actum* in de *Hage* den 23. *Marty Anno*
„ 1612. Onderstont, Ter Ordonnantie van de Staten,

Ende was onderteyckent,

A. DUYCK.

Na Collatie is dese met het principaal bevonden t'accordeeren op den 12. *October* 1619. En was geteeckent.

J. DWINGLO.

1750. *July.* van 't zelve different, en tot onderhoud van ruste, vrede en eenigheit onder de Leden van den Lande, en zonderling van de Gebuurfteden, door U Ed. *Groot Mogende* is verstaan, dat de verpachting over *Vlaardingen*, *Vlaardinger-Ambacht* en *Zouteveen* gedaan zoude worden tot *Schiedam*, naar gewoonte, *doch apart*, en *van d'andere Pachten geseparecrd*, als mede, dat *Schepenen* der Stede *Vlaardingen* zouden worden *geauctoriseerd*, achtervolgende de generale Ordonnantie, *de Judicature te doen over alle differenten*, *uit zaken van de voorsz. verpachting van de gemene Middelen over de voorsz. drie Plaatzen*, gedurende 't zelve tot anders zoude zyn geordonneerd; alles volgens d'Acte hier nevens gevoegd, onder de letter C (*).

Dat

(*) C. De Staten van *Hollant* ende *Westvrieslant* in heure Ed. Mog. Vergaderinge gehoort hebbende tgene by monde aldaar was gededuceert by ende van wegen Burgemeesteren, Regeerders ende Vroedschappen der Stadt *Schiedam*, Requiranten, ter eenre, ende *Bailliuw*, Burgemeesteren ende Regeerders der Stede *Vlaardingen*, Gerequireerden, ter andere zyde, over den differente, ontstaan ter saecke van de plaatse van de verpagtinge van de gemeene Middelen over *Vlaardingen*, *Vlaardinger-Ambacht* ende *Souteveen*, ende gesien de remonstrantie, antwoorde, mitsgaders de andere stucken ende munimenten daar toe van wederzyde ingedient, ende op alles gelet na behoren; verklaaren eerst ende alvorens noyt verstaan te hebben, nogte als nog niet te kunnen verstaan, dat ter saecke van de plaatsen, de combinatien, ofte het doen van de verpagtinge van de gemeene Middelen binnen ofte over eenige Steden, Plaatsen of Quartieren, mogen gepretendeert worden geschiet te zyn, te geschieden ofte nog geschieden zal, nogte gegeven ofte verkregen te wesen, eenige prejudicie, voordeel ofte nadeel aan yemanden van de Steden, Leden, Heerlickheden, Dorpen nogte Plaatsen van den voorschreve Landen of Jurisdictie, Vry ende Geregtigheden derzelve, maar yeder desen aangaande te blyven in zyn geheel, als of zulcks noyt gedaan en ware; Ende het zelve alsoo vast gepræsupponneert zynde, Verklaren voorts tot nederlegginge van den voorschreve differente en tot onderhoud van ruste, vrede ende eenigheyt onder de Leden van den voorschreve Lande, en sonderlinge deser Gebuyrsteden, verstaan te hebben, ende te verstaan, dat mette eerste aanstaande verpagtinge van de gemeene Middelen de verpagtinge over *Vlaardingen*, *Vlaardinger-Ambacht* ende *Souteveen* gedaan sal worden tot *Schiedam*, naar gewoonte, dog apart, ende van de andere pagten gesepareert, ende deselve drie Plaatsen uyt de verpagtinge, alsoo apart te geschieden, genieten zullen d'oortjens voor den armen als anderen, mits datse dezelve in gelykheyt zullen moeten distribueeren, en de heure houden buyten klagten; dat ook de Commissarissen op elke verpagtinge *den Geregte van Vlaardingen authoriseeren sullen in achtervolch van de generale Ordonnantie ter judicature te doen over alle differentien*, *uyt saecke van de voorschreve verpagtinge van de gemeene Middelen over de voorschreve drie Plaatsen*, geduyrende desen tot anders zal wezen geordonneert,

Dat dan ook de verpachting der gemene Lands Middelen over de Stede *Vlaardingen*, *Vlaardinger-Ambacht*, *Zouteveen*, *Babberspolder* en half *Spalant*, alle welke Diſtricten onder de Stede *Vlaardingen*, als de *Hoofdſtadt* van 't Quartier dier verpagting behoren, *in dier voegen*, als zo even gemeld, nu al over de *honderd zeven en dertig* jaren lang is gedaan te *Schiedam*, zonder dat de Stede *Vlaardingen*, met derzelver onderhorige Diſtricten, in 't allerminſte heeft behoort onder, of eenige gemeenſchap heeft gehad met, de verpachting over de Stadt *Schiedam*, en zonder dat van de Gelden, welke van de verpachting over de Stede *Vlaardingen* en derzelver onderhorigheit is geprovenieerd, ooit helder of penning is gefurneerd aan de Stadt *Schiedam*, maar dat de penningen altyd, zonder eenige interruptie, directelyk zyn overgebraght ten Comptoire der Stadt *Delf*, alwaar de Stadt *Schiedam*, als zelve geen Comptoir hebbende, zo wel als 's *Gravenhage* en *Vlaardingen*, hare penningen ten Comptoire moet furneren. 1750. July.

Dat de Stede *Vlaardingen*, gelyk zy is de *Hoofdſtadt* van 't Quartier van die verpachting, al mede, terwyl de pachten in wezen waren, heeft gehad hare eige behandeling van alle 't gene tot de verpachte Middelen en appendentien en dependentien van die behoorde; en dat dezelve dan niet alleenlyk heeft gehad hare eigen Schepenen-Commiſſariſſen, maar ook langen tyd eenen Deurwaarder in materie van de gemene Middelen.

Dat dezelve Stede heeft eenen hogen Koren-windmolen, die d'Ingezetenen dier Stede, als mede d'Opgezetenen van hare voorſz. onderhorige vier Diſtricten bedient. Dat in dezelve Stede zyn *Gilden* van de *Bakkers*, en andere neringen, voorzien met Dekenen en Hoofdluiden, en dat voorts in dezelve Stede gevonden worden alle zodanige perſonen, als tot eene goede Politie aldaar worden vereiſcht, en

neert, twelcke heure Edele Mogende verſtaan hun altyts vry geſtaan te hebben, vry ſtaan, ende altyts vry te zullen ſtaan, ſonder yemants tegenſeggen, omme daar in te doen ende te ordonneeren naar gelegentheyt van tyd en ſaecken, gelyk des voor den meeſte dienſte ende proffyte van den Lande goetgevonden zal worden te behooren, naar twelcke alle ende een yegelick dezen aangaande gehouden zy hen te reguleeren. Gedaan in den *Hage* den 8. *Auguſty Anno* 1612. Onderſtont, Ter Ordonnantie van de Staten, Ende was ondergeteyckent,

A. DUYCK.

Accorderende bevonden met het principaal, na gedane collatie, op den 12. *October Anno* 1619. En was geteeckent,

J. DWINGLO.

1750. en dat ook alle Maten en Gewichten door of van wegen den Bailliuw
July. dier Stede ten overstaan van de Supplianten aldaar worden geëikt.

Dat, niet tegenstaande dat alles, de Supplianten in 't begin van den jare 1749. met d'uiterste perplexiteit hebben gezien, dat de Waagbriefjes, waar in boven aan altyd had gestaan *Vlaardingen*, toen in 't hoofd gedrukt hadden 't woord *Delf*.

Dat de Supplianten daar over zyn klagtig gevallen aan U Ed. *Groot Mogende* Heren Gecommitteerde Raden by de Requeste, hier nevens gevoegd onder de letter D (*).

Dat

(*) D. *Aan d'Edele Mogende Heren Gecommitteerde Raden van d'Edele Groot Mogende Heren Staten van Holland en Westvriesland.* Geven reverentelyk te kennen Burgermeesters en Regeerders der Stede *Vlaardingen*.

Dat, gelyk van alle oude tyde de Stede *Vlaardingen* voor eene Stede, directelyk ressorterende onder de Regeringe en directie van de *Hollandsche* Graven ende Gravelykheit, is gereputeerd en gehandeld geweest, en zedert d'oprechtinge van de Republicq daar in is gecontinueerd, zo ook tot confirmatie van dat aloude recht, by diverse Resolutien van hun Edele *Groot Mogenden*, onder anderen, van den 30. *November* en 13. *December* 1555. en 5. *Maart* 1557. *Vlaardingen* uitdrukkelyk is *verklaard* een *Stede te wezen en Stedes Privilegien te hebben.*

Dat dien conform hun Edele *Groot Mogenden*, wanneer eenige Waarschouwingen, Resolutien of Placaten, betreffende de Politie, Finantie of Justitie, worden afgezonden aan de Steden, gewoon zyn daar van toezending te doen aan de Stede *Vlaardingen*, en hunne *missiven* nooit anders t'addresseren, dan *aan Burgermeesters en Regeerders* derzelver Stede, de Supplianten in deze.

Dat U Ed. *Mogenden* mede aan de Stede *Vlaardingen* laten afgaan derzelver aanschryvens wegens ordinaris en extraordinaris Verpondingen, Negotiatien by 't gemene Land te doen, en dergelyke zaken, en derzelver *missiven* mede nooit anders addresseren dan aan *Burgermeesters en Regeerders* der meergemelde Stede.

Dat al verder ten Comptoire Generaal van *Holland* word gehouden dien eenparigen voet, dat de Sommatie Billietten van ordinaris en extraordinaris Verpondingen worden geaddresseerd aan de Supplianten in deze, en dezelve daar in aangemaand, als hebbende Burgermeesters en Regeerders der Stede *Vlaardingen* uit name van de Vroedschap *privativelyk* de directie en maneantie van alle der Stede penningen en kasse, en wordende alle betalingen gedaan op derzelver *Ordonnantien*; gelyk zy ook zyn der Stede Ontfangers, en de betalingen van lasten aan 't gemene Land met *hunne Quitantien* verantwoorden.

Dat van alle 't gene voorsz. is ontallyke bewyzen van oude, jonge, en zelfs noch versche voorbeelden zyn voorhanden, welke de Supplianten bereid zyn, ter Ordonnantie van U Ed. *Mogenden*, t'exhiberen.

Dat zelfs U Ed. *Mogenden*, noch weinige Maanden geleden, de Supplianten in deze hebben aangeschreven en van dezelve gerequireerd opgave van de

Dat op dezelve Requeste, zo veel de Supplianten weten, tot noch toe gene dispositie is gekomen, maar dat evenwel, zonder dat de Supplianten 1750. *July.*

de namen der personen, die de *Wage* en afslag van de *versche Visch* in de Stede *Vlaardingen* bedienden, als mede opgave van drie bequame personen om te bedienen de *Collecte* van zodanige middelen, als uit den naam en van wegen hun Edele *Groot Mogende* ten behoeve van 't gemene Land binnen de Stede *Vlaardingen* worden ingevorderd.

Dat de Supplianten aan 't een en ander gerequireerde met alle oplettenheit en promtitude hebben voldaan; En dat de Supplianten vervolgens ook hebben verwacht, dat de Stede *Vlaardingen* in 't bekomen van kennisse nopens de personen, welke tot de waarneming der voorsz. Bedieningen over dezelve Stede zouden zyn aangestelt, en 't gene daar toe verder betrekkelyk is, zoude worden behandeld op denzelven voet, als de Steden *Woerden* en *Oudewater*, mede klene Steden zynde, en welke vry wat minder aan 't gemene Land furneren dan *Vlaardingen* tot hier toe met allen iever en promtitude heeft gedaan; dan dat de Supplianten tot noch toe door of van wegen U Ed. *Mogende* geen de minste kennisse hebben bekomen, of 'er bereids eenige, en welke personen tot de voorsz. Bedieningen over de Stede *Vlaardingen* zyn aangestelt, en dat de Supplianten vermeinen te weten, dat U Ed. *Mogende* geheel anders omtrent de voorsz. Steden *Woerden* en *Oudewater* hebben gelieven te handelen.

Dat ondertusschen de Supplianten van ter zyde worden geinformeert, dat'er bereids Collecteurs over de Stede *Vlaardingen* zouden zyn aangestelt, en dat die bereids binnen de Stadt *Delf*, aan den Ontfanger van 't gemene Lands Comptoir aldaar, Eed zouden hebben afgelegd, en van denzelven bekomen hunne Instructie.

Dat de Supplianten ook met d'uitterste perplexiteit hebben gezien, dat de *Waagbriefjes*, waar in boven aan, zo lang de Stede *Vlaardingen* hare eige Wage heeft gehadt, gelyk ze dezelve noch heeft, altyd heeft gestaan *Vlaardingen*, nu in 't Hoofd gedrukt hebben 't woord *Delf*.

Dat de voorsz. gantsche behandeling zoude zyn eene zaak, waar door de Stede *Vlaardingen*, in prejudicie van hare *aloude Stedelyke Handvesten* en *Privilegien*, by de bovengemelde Resolutien van hun Edele *Groot Mogende erkend*, met het platte Land zoude worden gelyk gestelt, en zulks van haar Stedelyk Wezen *gedegrageerd*, en boven de voorz. andere klene Steden geprejudicieert zoude worden.

Dat de Supplianten, niet bewust zynde eenige de minste rede tot eene zodanige behandeling te hebben gegeven, en zich niet konnende verbeelden, dat het U Ed. *Mogendens* intentie zoude zyn de voorsz. Stede zo zware prejudicie toe te brengen, zich verplicht vinden 't zelve aan U Edele *Mogende* voor te dragen, ten einde zulks niet alleen by vervolg in gelyke gelegenheden niet verder alzo moge geschieden, en dus dit voorgevallene niet in consequentie moge worden getrokken, maar ook U Ed. *Mogende* ootmoediglyk verzoekende, de zaak daar heen te dirigeren, dat het gene voorsz. is als noch

1750. *July.* plianten bewuſt zyn door welke middelen of wegen, die zaak in diervoege is geredreſſeerd, dat zedert het woord *Vlaardingen* in plaatze van dat van *Delf* op de voorſchreve Waagbriefjes, als mede op de Billietten van de Collective Middelen, gedurende de verdere loop van 't jaar 1749, heeft geſtaan.

Dat de Supplianten nu met den beginne van dit jaar tot hunne ſmerte bevinden, dat op de Billietten van de nu aangevange Collecte over de Stede *Vlaardingen*, als van de *Boter*, *Binnen gebrouwe Bieren*, en zo voorts, gedrukt ſtaat het *wapen* en de *naam* der Stadt *Schiedam*, als mede, dat de Collecteur van des gemenen Lands Impoſitien over de Stede *Vlaardingen* en drie onderhorige Diſtricten van dezelve aangeſtelt, niet mede is aangeſtelt over die gemene Lands Middelen, die by wyze van Quotiſatie en beſchryving worden ingevorderd onder Hoofd-Collecteurs van de voorſchreve reſpective Middelen.

Dat de Supplianten daar van gene andere bevatting konnen maken, dan dat 'er in de Stede *Vlaardingen geen Hoofd-Collecteur* is *aangeſtelt* over die Middelen, die by wyze van beſchryving worden ingevorderd, en dat het werk der Collecte aldaar word geintroduceerd even eens, als of de Stede *Vlaardingen* onder de Verpachting, of nu onder de Collecte der Stadt *Schiedam*, behoorde, waar van nochtans het tegendeel uit het gene voorſz. is conſteert, en welke behandeling, indien dezelve voortgang zoude hebben, mitsdien de Stede *Vlaardingen* heel zeer zoude præjudicieren, als zynde dezelve incompatibel met de vorige behandeling der gemene Middelen in de Stede *Vlaardingen*, en welke dus het Stedelyk Wezen dier Plaatze, welkers aloude Stedelyke Handveſten en Privilegien, by Reſolutien van U Edele *Groot Mogende* van den 13. *December* 1555. en 5. *Maart* 1557. zyn erkend, zoude degraderen en verminderen.

Dat wel waar is, dat *eeniglyk en alleen* ten opzichte van de Quotiſatie in 't *Gemaal* in de maand *July* van den jare 1680. by Reſolutie van U Ed. *Groot Mogende* is verſtaan, „ dat *Vlaardingen* en andere „ Plaatzen, als *Nieuwpoort* en *Geervliet*, die met geen muren en „ wallen zyn omzet en gene Poorten hebben (*s'Gravenhage* daar „ onder niet begrepen) zouden moeten worden geconſidereert als 't „ platte Land ".

van

moge worden geredreſſeerd, en de Stede *Vlaardingen* in *alle 't gene d'aanſtelling van Collecteurs over dezelve Stede met de gevolge en aankleve van dien*, mitsgaders de Waagbriefjes over dezelve Stede concerneert, *worde behandeld als van ouds*, en *immers op gelyken voet*, als de bovengemelde Steden *Woerden* en *Oudewater*.

't Welk doende enz.

Doch dat de Suppliantcn vertrouwen, dat te dien tyde ter kennisse van U Ed. *Groot Mogende* noch niet gekomen zal zyn geweest, dat de Stede *Vlaardingen*, boven andere onbemuurde en onbewalde Plaatzen, is gemunieerd met *twee successive Sententien*, ten deze gevoegd onder de letters E en F, waar toe de Notulen, onder F. 2. en F. 3. gevoegd (*), betrekkelyk zyn; zynde d'eene Sententie op den 1750. July.

(*) E. Inder saecke hangende voerden Houe van Hollandt, tusschen die Burgemeesters ende Regeerders der Steden van Dordrecht, Haerlem, Delft, Leyden, Amsterdam ende der Goude, impetranten van mandement penael aen d'een zyde/ ende Hans die Cuyper tot Vlaerdinghen, mitsgaders die Burghemeesteren ende Regeerders derzeluer Stede mit hem geuoucht/ aen dandere/ proponerende die voirschreue impetranten/ dat in den jaire een ende dertich lestleden by de Keyserlicke Majesteit gestatueert ende geordonneert es/ dat nyemant binnen die Landen van Hollant buyten besloten Steden (den Haghe ende Alckmaer daar inne gerekent) van nyeuws en soude moeten opstellen ende exegeeren eenige weueryen/ loeperyen/ metselryen/ timmeryen/ ofte neeringhe/ diemen binnen besloten Steden behoort tedoene/ noch die selue neeringe tedoen ende exerceren ende van gelycken dat nyemandt en sal van nyeuws moghen opstellen eenige backeryen of tapperyen binnen ses hondert roeden nae die vryheyden vande voirscreue besloeten/Steden nog op te stellen op tplatte landt eenighe nyeuwe brouweryen/ backeryen/ tapperyen ofte andere neeringhe van stonden aen op te breecken ende bouen dyen op de verbeurte van vyftich Carolus Guldens ende dit al tot dat die eenighe recht pretendeerende zyn omme brouweryen en andere neeringhe binnen die voirschreue limiten van nyeuws te moghen op stellen/ verthoont sullen hebben/ den thoonderen daer jegens gehoort/ van heur deuchdelyck bescheedt/ welcke ordonnantie in plaetsen daermen gewoenlyeken is publicatie te doene/ vercundicht is/ ende al ist soe dat nyemandt hem behoerde contrarie der voirscreue ordonnantie te draghene/ desen ol nyet tegenstaende thadde onlancxs geleden geliest Arent aende nyeuwe brugghe by Alphen ende Hans die Cuyper tot Vlaerdingen brouweryen van nyeuws op te rechten in cleynachticheyt van de voirscreue ordonnantie enden brieuen daer op gedecerneert/ tot grooten achterdeele van de voirscreue impetranten. 'T welck zyluyden de Keizerlicke Majesteit te kennen gegeuen hadden/ ende geobtineert opene brieuwen van mandemente ende crachte van dyen den gedaichde doen dachuaerden voerden voirscreue Houe/ concluderende by de voirscreue ende meer andere middelen/ dat die beuelen penael als wel ende te rechte gedaen verclaert souden werden standt te houden ende volcommen effect te sorteren/ ende die gedaichde achteruolgende dyen gecondempneert/ die voirschreue

1750. den 3. *December* 1544. by den Hove van *Hollandt*, en d'andere, wel-
July. ke onder de Stede *Vlaardingen in originali* beruſt, op den 20. *Maart* 1545.

schreue brouwerye te demolieren ende aff te breecken/ nauolgende den teneur vande voirscreue placaten/ maickende eysch van costen ofte tot anderen al sulcken fynen ende conclusien als tvoirscreue Hoff beuinden soude d'impetranten oerbaerlicxst te wesene/ Waer jegens van wegen den gedaichde ende geuoucliden (obedierende die voirscreue beuelen penael tot anders soude wesen geappoincteert/) voer antwoerde geseyt es geweest/ dat die Stede van Vlaerdingen gheen dorp/ maer een Stede es/ ende sulxs nyet verstaen mach werden begrepen te zyn onder tplatte lant daer die dispositie van toctroey roerende die brouweryen alleenlyck af spreeckende es/ datmen oick in die voirscreue Steden van Vlaerdinghen van zoe langhen tyde/ dat gheen memorie van menschen ter contrarien en gedenct alle neeringhen als loeyeryen/ weuerypen ende alle andere ambachten ende bysonder brouwerye altoes gehandelt ende gedaen heeft gehad, sonder contradictie van yemande, ende hoewel hier by nyemandt geinteresseert ofte vercort en mach zyn/ des nyet jegenstaende hadden dimpetranten alhier subrepticelicken van de Keyserlicke Maiesteit geobtineert tvoirschreue mandement ende den gedaichde doen dachuaerden voer den seluen Hove/ teenen ouerleden daghe/ ende geconcludeert hebbende als voren hadde die gedaichde byde voirschreue ende meer andere middelen geconcludeert tot suprebtie ende obreptie van den voirschreue mandemente/ ende dat die beuelen penael buyt crachte van dyen gedaen/ gemuteert souden werden in simpel beuel/ tot nyet ontfanckelyk en by oerdene tot absolutie vanden eysch ende conclusie by de impetranten op hem gedaen ende genomen/ maickende eysch van costen/ scaden/ ende intresten/ ofte tot anderen alsulcken fynen ende conclusien als tvoirschreue Hoff beuinden soude den gedaichde oirbaerlicst te wesen. In welke saicke die voirschreue partyen nae replycke ende duplycke geappoincteert zynde acte te maichen/ hadden tselfde appoinctement gefurneert/ ende was van weghen den gedaichde gedaen zeeckere encqueste by partyen hinc-inde geproduceert diversche munimenten gerenuncheert van meer te produceren/ en was van weghen den impetranten gereprocheert/ ge-emploeyeert saluatien van rechte/ byden gedaichdde ge-emploeyeert zynde reprochen van rechte ende gedient van saluatien/ hadden hinc-inde in rechte geconcludeert/ ende rechts begeert/ Tvoirschreue Hoff mit rype deliberatie van raide/ deurgesien ende ouergewegen hebbende alle tgunt/ datter materien dienende is/ beuindt datmen tproces termineren mach sonder encqueste te doen op de feyten begrepen in de reprochen ende saluatien ende doende recht in den name ende van wegen des Keysers vanden Romeynen, Coninck van Germanien,

van

1545. by Keizer *Karel*, den *vyfden* van dien naam, als Grave van *Holland*, *ter relatie* van den *Groten Raad* van *Mechelen* gewezen, beiden 1750. *July.*

van Castilien etc. / als Grave van Hollant, Zeelant ende Vrieslant, verclaert het mandement vanden impetranten subreptys en obreptys, ontseyt hen heuren eysch ende conclusie alhier opten gedaichden gedaen ende genomen, ende condempneert die zelfde impetranten in de costen van desen processe tot tauxatie / ende moderatie van den voirscreuen Houe. Gedaen in den Hage, by Meesters Abel van Coulster, Jaspel van Hogelande, Guilliam Zeeghers, Cornelis Suys, Guillame Snouckaert, Arnault Sasbout ende Cornelis van Weldam, Raedtsluyden van Hollant. Ende gepronuntieert den derden Decembris anno XV. ende XLIIII. Onderstont / in kennisse van my / Duplicata, J. Heerman.

(F) Kaerle byder gracien Gods Roomsch Keyzer / altyts vermeerder scrijver / Coninck van Germanien, van Castilien, van Leon, van Arragon, van Nauarre, van Cecille, van Mailliorque, van Sardenne, van den eylanden in Indien, ende vander vasten eerden der zee Oceane, Eertshertoge van Oistenryck, Hertoge van Bourgoingnen, van Lothryc, van Brabant, van Lembourg, van Luxembourg, ende van Ghelre, Graue van Vlaenderen, van Artois, van Bourgoingnen, Palsgraue ende van Henegouwe, van Hollant, van Zeelant, van Phiert, van Haguenault, van Namen, ende den Zutphen, Prince van Zwaue, Marcgraue des heylicx Rycx, Heere van Vrieslant, van Salins, van Mechelen, vanden Stadt Steden ende Landen van Vtrecht, Ouerysfel ende van Groeningen, ende Dominateur in Asie ende in Affricque, Allen den ghenen / die desen onsen oepenen brief sullen sien oft hooren lesen Saluut. Alsoe van leder maent van Septembre Anno XV. ende viereNdeertich proces geresen ende uytgestaen ware geweest in onsen Rade van Hollant, tusschen die Burgemeesters en Regierders van onsen Steden van Haerlem, Delft, Leyden, Aemstelredam ende der Goude, impetranten van mandemente penael / ter eenre zyde / ende Hans die Cuyper, tot Vlaerdingen, mitsgaders de Burgmeesters ende Regierders der seluer Stede / mit hem gevoucht verweerers ter andere, Seggende en allegerende de voirn. impetranten om tobtinerene inden synen ende conclusien by henluyden aldaer genomen ende hier naer verhaelt / dat in den jaere XV. ende een en dertich by ons gestatueert ende geordonneert hadde geweest / dat nyemant binnen onsen lande van Hollant buyten besloten Steden (den Hage ende Alcmaer daer inne gerekent) nyet en soude mogen van nyeux opstellen ende erigeren eenige brouerien / loperien / metselrien / timmerien oft andere gelyke ambachten / negotiatien oft neeringen diemen binnen besloten Steden behoorde te doene / noch deselue neeringen te doen ende exerceren / ende

1750. July. den *in judicio contradictorio* en op een *beschreven proces*, tusschen Burgermeesters en Regeerders der Stede van *Dordrecht*, *Haarlem*, *Delf*, *Leiden*,

de van gelychen dat nyemant en soude mogen upstellen op tplatte land eenige nyeuwe brouwerien/ op pene van gehouden te zyne zulcke brouwerien/ backerien/ tapperien oft andere neeringen van stonden aen op te breecken ende bouen dien te verbueren vyftich Carolus Guldens/ ende dit al tot anderstont dat de ghеene die eenich recht pretenderende waren/ om eenige brouwerien/ ofte andere neeringen binnen den voirscreuen limiten pretenderen van nyeux te mogen opstellen/ verthoont souden hebben heur deuchdelic bescheet/ den voirscreuen impetranten daer up gehoort, welcke onse Ordinantie vercondicht hadde geweest ten plaetsen daermen gewoonlicken was publicatien te doene. Ende hoewel nyemant geoorloft en was hem te dragene contrarie der voirscreue ordinantie/ Desen niet jegenstaende thadde onlanex geleden believst Arent aende nyeuwe brugge by Alphen ende den voirn. Hans de Cuyper, gedaechde/ brouwerien van nyeus tot Vlaerdingen op te rechten/ in cleenichheyt van onser voirscreue ordinantie ende den brieven daer op gedetermeert/ ende tot grooten achterdeele van den voirscreue impetranten/ twelck zy ons by zeker huerluyden Requeste te kennen gegeuen hadden ende daer op vercregen oepenen brieuen uuyt crachte van den welcken zy den voirscreue gedaechde hadden gedaen doen de beuelen daer inne begrepen/ ende mits heurluyder oppositie henluyden doen dachuaerden in onsen voirscreue Rade van Hollant, concluderende mits den redenen voirscreue de voirscreue impetranten ten fyne/ dat verclaert zoude werden dat de voirscreue beuelen penael (als wel ende te rechte gedaen) standt houden souden/ ende heur effect sorteren/ ende dat dien volgende de voirscreue gedaechde gecondempneert zoude worden de voirschreue brouwerie af te breken ende demoleren/ nauolgende den inhouden van onsen voirscreue ordinantie ende placcaten/ makende voorts heisch van costen/ ofte tot anderen zulcken fynen ende conclusien als men beuinden soude den impetranten oirbaerlicxt te wesene. Waer op van weghen der voirscreue gedaechde ende gevoncliide (obedierende ten voirscreue beuelen tot anderstont anders geappointiert zoude wesen/) geantwoort hadde geweest/ seggende onder danderen/ dat die Stede van Vlaerdinghen gheen Dorp/ maer een Stede was/ ende dat men aldaer van zoe langen tyde/ dat gheen memorie van menschen en was ter contrarien alle neeringen ende ambochten gedaen hadde/ als loperien/ weuerien ende andere/ ende besundere haddemen aldaer altyts gedaen ende gehandelt alle brouwerye sonder contradictie van yemande, ende alzoe en consten de voirscreue impetranten niet geintеresseert zyn by de erectie van den brouwerien voirscreue waer by bleeck dat zy onder subreptyf en obreptyf te kennen geuen vercregen onze voirscreue oepene brieven/

Leiden, *Amsterdam*, en *Gouda*, welke zes Steden benevens de *Ridderschap* en *Edelen* te dien tyde alleen de *Staten* des Lands uitmaakten, ter 1750. *July.*

ven/ concluderende daeromme de voorn. gedaechde ende gevouchde tot subreptie ende obreptie van den seluen oepenen brieuen/ ende dat die beuelen penael vuyt crachte van dien gedaen verandert ende gemuteert souden worden in simple beuelen/ ende voorts ten fynen van nyet ontfanglicken ende tot absolutie van den heisch ende conclusie by den impetranten genomen / al by ordene/ makende oick heisch van costen/ schaden ende interesten oft tot anderen zulken fynen ende conclusien als men beuinden zoude henluyden oirbaerlixt wesende. Welcke partien aldus gehoort en onsen voorschreue Rade van Hollant, ende voorts in replycke ende duplycke hadde acte van heurluyden dingtale gemaect geweest/ ende daer naer hadde de voorn. gedaechde ende gevouchde beleedt ende gedaen zeker enqueste/ ende voorts zoe hadden partien hinc-inde geproduceert tot verificatie van heurluyden intentie diuersche brieuen/ titelen ende munimenten/ Soe dat eyntelicken heurluyder proces geinstruceert ende gestelt zynde in state van wysene/ de voorn. van onsen Raide in Hollant tselue ouergegeuen heurluyder vonnisse ende sententie diffinitiue/ by dewelcke zy verclaert tmandement vercregen by den voorn. impetranten subreptys ende obreptys/ ende henluyden ontsept den heisch ende conclusie opten voorscreuen gedaechden gedaen ende genomen/ condempnerende den seluen impetranten inde costen van den voorscreuen processe/ thenrluyder taxatie ende moderatie/ als van al desen blycken mach by der voirscrene sententie/ gegeuen en vuitgesproken upten derden dach van Decembre Anno XVC. vierenveertich Van welcker sententie de voorscreue van onse zesse groote Steden van Hollant bouen genoemt maintenerende/ dat zy daer by bezwaert ende gegraueert waren/ geappelleert hadden aen ons ende den luyden van onsen grooten Rade te Mechelen, ende heurluyder appel daer up verheuen by zekeren onsen oepenen brieuen/ inhoudende clause van Requeste ciuile omme gereleueert te zyne van dat zy niet geappelleert noch heurluyder voorscreue appel verheuen en hadden binnen behoorlicken tyde/ ende die doen leggen ter executien by dagingе aen den voorscreue van onsen Rade in Hollant geappelleerde ende by inthimatie anden voirnoemden Hans de Cuyper, Burgmeesters ende Regierders van Vlaerdingen voorscreue/ Ende ten dage daer op dienende in onsen voorn. grooten Rade (twelke was upten 18. dach van Aprile lestleden/) comparerende aldaer de voorn. appellanten by hunrluyder Procureurs oft Gedeputeerde/ ende de voorn. geinthimeerde oic by zekeren heuren Procureur. Van weghen der seluer appellanten waren geproponeert geweest huerluyder grieven tegens der sententie voorscreue/ seggende in effecte/ dat Vlaerdinghen niet gehouden noch geacht en mochte

1750. *July.* ter eenre; ende tusschen *Hans de Kuiper*, die een Brouwery te *Vlaardingen* had opgerecht, mitsgaders *Burgermeesteren en Regeerders* dier Stede

te wesen voor een Stede/ maer voor een Dorp ende platte land/ ende in teeken van desen soe waren zy int opbrengen van beeden/ contributien van den lande/ opsettinge van impoosten ende generalicken in allen anderen gelicken saken gerekent ende gestelt geweest als Dorpen ende platte lant/ als oick waren tsGrauensande, Beuerwyck ende meer andere Dorpen/ die nochtans hadden Previlegie ende naem van Steden/ daer en bouen en soe en hadden die van Vlaerdingen gheen ordinantie op tstuck vander brouwerie/ gelyck de besloten Steden hadden/ Oic soe en hadden wy aldaer gheen recht van hoppe of gruytgelde gelyck wy hadden in onse besloten Steden/ soo dat indien men brouwerien erigeren mochte tot Vlaerdingen voirscreue/ wy aldaer gefrusteert zouden zyn van onsen rechte/ concluderende daeromme ende anderen redenen de voirn. appellanten ten fyne dat zy by den Houe ontfangen zouden worden als appellanten/ geseyt ende verclaert wel geappelleert thebbene ende dat qualicken gewesen hadde geweest by den voirn. geappelleerden/ ende voorts al pertinentelicken in materie van appelle/ versoeckende oic tinterinement van den voirscreue clause van Request ciuile ende makende heisch van costen. Waer op van wegen de voirscreue geinthimeerde wart geandwoord geweest ende behoudens den fynen van desertien ende van niet ontfanglicken gesustineert de sententie vanden voirscreue van onsen Rade in Hollant daer af geappelleert was by diuerschen redenen ende middelen daer toe geallegeert/ Seggende/ dat tproces aldaer gedaen ende beleet ende daer op de voirscreue sententie gegeuen hadde geweest/ was proces by gescrifte, versoeckende tselue ouer zulc ontfangen te zyne om gewesen te worden ex eisdem actis an bene vel male, concluderende voorts oic al pertinentelick in materie van appelle ende ten fyne van regectie vander voirscreue clause van Requeste ciuile ende makende oic heisch van kosten/ Soe dat de voirscreue partien aldus gehoort in onsen voirn. grooten Rade/ ende voorts in replyck ende duplycke huerluyder proces gedaen ende beleet voor den voirscreue van onsen Rade in Hollant, hadde eyntelicken by den Houe ontfangen geweest als proces by gescrifte om gewesen ende getermineert te worden ex eisdem actis an bene vel male, ten welcken zy van elcker zyde zouden mogen vougen een cort aduertissement van rechte/ tenderende ten fynen in desen by henluyden genomen/ indient henluyden goet dochte om ter decisie van denseluen processe daer op zulcke aenschouw te hebbene als behoeren zoude/ Tot welcken appoinctemente volcommen ende voldaen hadde geweest by elc van den voirscreue partien/ ende huerluyder proces aldus gestelt in statene van wysene/ de voirn. geinthimeerde hadde ernste-

lick

Stede met hem gevoegd, ter andere zyde; by welke Sententien verstaan is, „ dat d'Ordre van den hoogstgemelden Keizer *Karel* van den „ jare 1750. *July.*

lick versocht recht ende justicie op tselue hen gedaen te zyne / compareren de tot dien eynde by hueriuyder Procureur ofte Solliciteur ende te meer ende diuersche stonden in onsen voirnoemde grooten Rade;

DOEN TE WETENE, dat gesien ende gevisiteert in den seluen onsen grooten Rade tproces van den voirscreue pertien / ende alle tghene dat by dien gebleuen es / geconsidereert oick ende ouergewegen dat in desen behoorde geconsidereert ende ouergewegen te zyne / ende dat heeft konnen ende moghen gemoueren / Wy met rype deliberatie van rade by deser onser sententie diffinitiue ende voor recht / interlnerende den voirscreuen van den zes onsen Hooftsteden van Hollant appellanten de voirscreue heurluyder clause van Requeste ciuile / hebben geseyt ende verclaert zegghen ende verclaren dat wel gewesen es geweest by den voirscreuen van onsen Rade in Hollant, geappelleerden / ende qualick geappelleert by den seluen appellanten, Sal daeromme de sententie van den voirscreuen geappelleerden sorteren haer vollen ende gehelen effect, ende condempneren den appellanten inde boete van tfriuol appel mitsgaders in de costen van desen procesfe, den tax daer van gereserueert den luyden van onsen voirnoemden grooten Rade. Des toirconden so hebben wy onsen zegel hier aen doen hangen. Gegeuen in onser Stede van Mechelen upten eersten dach van Meerte in tjaer ons Heeren Duysent vyf hondert ende vyuenveertich / van onsen Keiserliche tseuenentwintichste / en van onsen Rycken van Spaegnen beyden Cecilien ende anderen een dertichste.

Op de plycque staat / By den Keyser, ter relatie van den Rade,
Geteeckent / D. VANDER ....

(F. 2.) Daghvaert gehouden tot Brussel. Eodem, naer de advisen van den grooten Raede ende van die van Hollandt gezien is geweest / aengaende de bemuyrde Steden van Hollandt, tegen Hans de Kuyper tot Vlaerdingen omme interpretatie te hebben dat men op het platte land niet en zoude mogen brouwerpen stellen / hebben de voorschreve Steden op haare Requesten voor appointement gekregen / veu l'advis, nihil ut petitur 16 *Octob.* 1545. *Register van Mr. Adriaen van der Goes, bladz.* 15.

(F. 3.) Daghvaert gehouden in den Hage, op den 25. Mey 1548. Præsenten, &c. Hebbe ik Coebel gelevert ordonnantie by de Gedeputeerden van de ses groote Steden ge-accordeert den 8. Januarii 1546. stilo Curiæ / omme te betaalen Hans Kuyper ende de Burgemeesters van Vlaerdingen, alsulcke kosten daer inne de ses groote Steden van Hollandt tegens henlieden by den grooten Raede gecondemneert zyn. 27 *Mey* 1548. *Register van Mr. Adriaen van der Goes, bladz.* 25.

1750. „ jare 1531. op de Negotiatien, Traficque en Neringen niet betrek-
July. „ kelyk is tot de Stede *Vlaardingen*, als geenzints behorende onder 't „ platte Land, maar onder de *beslote Steden*, mitsgaders dat in de „ Stede *Vlaardingen* zo wel *Brouweryen*, als alle andere zoorten van „ Negotien, Traficquen en Neringen, mogen worden geëxerceert".

Dat het evident is, dat de Stede *Vlaardingen* door de beide voorsz. Sententien, dewelke de voornoemde zes grote Steden door de betaling der kosten, waar in zy gecondemneerd waren, hebben *gehomologeerd* ende *geacquiesceerd*, en welke gegaan zyn en noch gaan in volkomen krachte van *Gewysde*, heeft geacquireerd een volkomen eigen recht van, met betrekking tot alle Negotiatien, Traficquen en Neringen, te behoren onder de *beslote Steden*, en dat dus *Vlaardingen* heeft verkregen *per æquipollens*, 't geen *'s Gravenhage*, dat althans noch onbemuurd en onbesloten is, en de Stadt *Alkmaar*, welke in 1531. noch niet weder volkomen met Poorten in Muren besloten zal zyn geweest, bekomen hebben door onder de besloten Steden *nominatim* begrepen te zyn in de voorgemelde Ordre op de Neringen zelve.

Dat het dan ook even zo zeer manifest is, dat de Stede *Vlaardingen* van dat haar recht van *onder de beslote Steden* te behoren, onder eerbiedige reverentie, niet heeft konnen worden, of als noch kan worden, gepriveerd.

Dat vervolgens de Supplianten 't ongeluk, de voorsz. hunne Stede met relatie tot het Middel van *'t Gemaal* overgekomen, niet anders konnen wyten, dan daar aan, dat waarschynlyk de rechten en prerogativen, welke aan de Stede *Vlaardingen justo titulo* competeren, niet zyn gebraght tot de kennisse en onder 't oog van U Edele *Groot Mogende.*

Dat buiten twyffel uit die source al mede is geprofluëerd, dat, wanneer in de *zeventiende* Eeuwe of *Brouweryen* of *Zoutketen* in de Stede *Vlaardingen* zouden worden gebouwd, zodanige opbouw, op 't aandienen harer Nabuurſteden, door aanschryven van U Edele *Groot Mogende* is gedaan staken.

Dat wel in den jare 1646. van wegen de Stede *Vlaardingen* ter Vergadering van U Edele *Groot Mogende* is geëxhibeerd eene Deductie, tenderende tot justificatie van d'érectie der voorsz. *Zoutkeet* in haar District, doch dat, op 't verzoek der Stadt *Rotterdam*, is goedgevonden, dat op de voorsz. Deductie niet zoude worden gedisponeerd ter tyd toe, dat de Heren Gedeputeerden dier Stadt hun *contra*-bericht ter Vergadering zouden hebben gebraght.

Dat de Supplianten niet weten, dat van wegen de Stadt *Rotterdam* ter Vergadering van U Edele *Groot Mogende* ooit eenig *contra*-bericht dien aangaande ingebraght is, en dat de Supplianten daarom vaststellen,

len, dat het goede recht en de gequalificeerdheit der Stede *Vlaardingen* om *Brouweryen* en *Zoutketen* te mogen hebben, als mede allerlei Negotiatien en Neringen t'exerceren, ter dier tyd niet is geweest een object van deliberatie van U Ed. *Groot Mogende.* 1750. *July.*

Dat de zaak op gelyke wyze zich heeft toegedragen in deze *achttiende* Eeuwe, wanneer in den jare 1703. mede een *Zoutkeet* te *Vlaardingen* zoude worden gemaakt, aangezien de Heren Gedeputeerden der Stadt *Dordrecht* by dezelver Propositie toen hebben verzocht, dat d'opbouw van die *Zoutkeet* zoude worden gesurcheerd tot dat derzelver Heren Principalen daar op zouden zyn gehoord en van hunne consideratien zouden hebben gedient, en vermits by U Ed. *Groot Mogende* is goedgevonden, die Propositie tot nader examen en overweging te renvoyeren aan de Heren van de Ridderschap en andere U Ed. *Groot Mogende* Gecommitteerden tot de zaken van de gemene Middelen, ten einde de Vergadering op alles te dienen van advies, *blyvende middelerwylen alles in staat.*

Dat de Supplianten al mede niet bewust zyn, dat door of van wegen de Stadt *Dordrecht* ooit op dat respect van hare consideratien, of U Ed. *Groot Mogende* Vergadering van advies, gediend is.

Dat zelfs der Supplianten Prædecesseuren *in officio* in den jare 1704, aan U Edele *Groot Mogende* hebben gepresenteerd gehad de Requeste hier nevens gevoegd onder de letter G (*), tenderende om te hebben

(*) G. *Aen d'Ed. Mog. Heeren de Staten van Hollant en Westvrieslant.* Geven met onderdanigh respect te kennen *Burgemeesteren ende Regeerders der Stede Vlaardingen*, dat zy Supplianten op den 22. *December* laatstleden hebben ontfangen Uwer Edele *Groot Mogende* Resolutie ende Missive, beide gedateert al den 13. *November* daer bevorens; by welke Resolutie Uwe Edele *Groot Mog:* hebben goedtgevonden ende verstaan, dat d'aldaar gemelde propositie van de Heren Gedeputeerden der Stadt *Dordrecht*, gedaan ter Vergaderinge van Uwe Ed: *Groot Mog:* tegen het oprechten van een *Zoutkeet* binnen *Vlaardingen* voorsz., nader zoude worden geëxamineert ende overwogen door de Heren van de Ridderschap, en andere Uwer Ed. *Groot Mog:* Gecommitteerden tot de zaecken van de Middelen, mitsgaders de Vergaderinge op alles van advis gediendt; blyvende middelerwylen alles in staate.

Dat de Supplianten haar vinden verplicht, daar ontrent aan Uwe Uwe Ed. *Groot Mog:* onderdanigh voor te dragen, dat waar is, dat in den voorleden jaare 1703. door *John Schan*, woonachtig in *Engelandt*, by Requeste aan hen Supplianten is gedaan verzoek, ten eynde de Supplianten aan hem Requirant wilden accorderen en consentere zeeckere favorable conditien, op dewelke hy binnen de voorsz. Stede *Vlaardingen* zoude doen maken een *Zoutkeet*, en aldaar die neeringe exerceren. Dat van gelycken waer is, dat de Supplianten, considererende het nut en voordeel, 't welk hunne Stadt daar uyt zoude

1750. ben *discontinuatie* van de voorsz. surcheance, op fundament van de
July. middelen daar by geallegeerd, die der Stede gerechtigheit aanwezen, doch

zoude konnen trecken, gemeynt hebben, als goede Regenten, zoodanigen verzoeck ende aanbiedingen niet te konnen wyzen van de handt; maer ampts-halven te zyn verplicht, het zelve te nemen in serieuse deliberatie; ende na overweginge van alles, op het verzoeck resolverende ende disponerende, oock hebben geincline ert, aan den voornoemde Requirant ten fine voorsz. te accorderen ende concederen zoodanige conditien, waar mede dezelve Requirant genoegen heeft genomen; ende waar op hy vervolgens een aanvangh van het voorsz. werck heeft gemaeckt, ende tot *Vlaardingen* gedaan brengen de materialen, daar toe noodigh. Dogh dat de Suppli anten tot zoodanigen resolutie ende dispositie niet en zyn gekomen, als in een vast vertrouwen, dat zy daar toe waeren bevoegd; hebbende namentlyck daar inne geconsidereert, dat niet alleenlyck, zelfs ten platten Lande, op verscheyde Plaatzen Zoutkeeten wierden bevonden, ende wel onder anderen op den Dorpe van *Swyndrecht* zeer veele in getal; maar dat oock *Vlaardingen* ten allen tyde, ende van over honderden van jaaren, geconsidereert ende gereeckent is geweest, niet onder het platte Landt, maer voor een Stadt; gelyk uyt verscheide privilegien zoude konnen blycken; specialyk mede in het stuck van de Hooft-neeringen, dewelcke ten allen tyden binnen *Vlaardingen* mede zyn geëxerceert, zelfs tot *Brouw-neeringe* incluys, zoo wanneer datter maer yemant is geweest, die inclinatie daar toe heeft gehadt. Dat het fondament van der Suppli anten gerechtigheyt diesaangaande zoo verre gaat, dat, als in den jaare 1544. de voorsz. Brouw-neringen binnen *Vlaardingen* eenigen tydt hadt stil gestaan, ende alsdoen weder door yemandt aldaar by der handt genomen stont te werden, der Suppli anten Voorzaten *in officio* daar over hebben geleden oppositie van de *ses groote Steden van Hollandt*; zelfs tot zoo verre, dat de zelve hunne Voorzaten daar over door gemelde ses groote Steden zyn betrocken in Proces voor den *Hove van Hollandt*, op een voorgegeven fondament, van dat volgens Placaten van den Lande, geen Hooft-neringen ten platten Lande, geëxerceert soude mogen worden; doch met dien favorabelen uytslag voor der Suppli anten Voorzaten, dat by *formeele Sententie* van den gemelden Hove, in dato den 3. December 1544., gewesen ten *diffinitive*, ende op een *beschbreven* Proces, *het voorsz. mandament pœnaal van gemelde ses groote Steden, is verklaart sub en obreptyff, en derzelver Eysch ende Conclusie ontzeyt*, zelfs mede *met condemnatie van kosten:* gelyk Uwe Ed. *Groot Mog.* kunnen sien uyt de geextendeerde authentique Sententie, dewelke hier nevens gaat. Ja dat de gemelde *ses groote Steden* die zaecke by provocatie hebbende gebragt, ende alzoo der Suppli anten Voorzaten daer over noch verder betrocken, voor den *Grooten Raadt tot Mechelen*, ende aldaar noch nader alle haar kracbten ingespannen, weder by opgevolgde Sententie van den zelven Grooten Raadt, in dato den 20 Maart 1546. is verklaart, *dat wel was gewesen by den voorsz. Hove van Hollandt, ende qualyck geappelleert by de voorsz. ses groote Steden; ende dat daar omme de Sententie van den voorsz, Hove zoude sorteren haaren vollen ende gebeelen effect;*

doch dat de Supplianten insgelyks niet weten, dat U Ed. *Groot Mogende* op de voorsz. Requeste hebben gedisponeerd. 1750. *July.*

Dat

effect; zynde vervolgens aldaar mede de gemelde ses groote Steden *gecondemneert in de boete van 't frivool Appel*, *mitsgaders in de kosten van den Processe.* Gelyk mede is te zien uyt de geextendeerde authentycque Sententie, daar van zynde, ende hier bygevoegt.

Dat het selve alzoo verstaan zynde, *iterativelyk* by beyde de gemelte Hoven van Justitie, niet alleen met een evidente reflexie op het *generale subject van de Hooft-neeringe*; maar ook wel bysonderlyk, ten reguarde zelfs van het erigeren van een *Brouwerye*, zynde indisputabel geen van de minste, maar wel de voornaamste ende importantste van alle Hooft-neringen, de Supplianten hebben gemeynt, uyt haere voorsz. zoo incontestabele gerechtigheydt, geconfirmeert *in judicio contradictorio* door successive Sententien, tot in het uitterste Ressort, dewelcke oock zyn gegaan, en noch gaan, in volkomen krachte van gewysde, geen andere conclusie en besluyt te hebben, ofte mogen maken, als dat zy Supplianten vervolgens mede *notoire* waren gefondeert en bevoegt, omme binnen hare voorsz. Stede van gelyken, ende nogh veel meerder, te mogen hebben ende doen exerceren de Neeringe van een *Zoutkeet.*

Dat de voorsz. propositie van de Heeren Gedeputeerden der Stadt *Dordrecht*, mitsgaders de voorsz. daar op verleende Surcheance van Uwe Ed. *Groot Mog.*, schynt te hebben tot haar principale fondament, dat in den jaare 1646. binnen *Vlaardingen* een diergelyck voornemen zoude zyn geweest; ende dat door een daar jegens verleende Surcheance van Uwe Ed. *Groot Mog.*, het zelve zoude zyn gestuyt, ende tot niet geloopen.

Dogh dat niet alleenlyck de Supplianten ter goeder trouwe zulcks ignoreren, ende oock in den haaren geen de minste *vestigia* daar van hebben konnen bespeuren; maar dat oock, die zaacke, volgens de voorsz. eygen propositie, niet verder als tot een *simple provisionele Surcheance* van Uwe Ed. *Groot Mog.* gebracht, ende daar by gebleven zynde, vervolgens niets *relevants*, min *peremptoirs*; daar in resideert. Dat wel apparent en zeecker is, dat gelyckerwys het jegenwoordigh niet en zyn de Supplianten, die zelfs binnen *Vlaardingen* een *Zoutkeet* zouden trachten te erigeren; maar een ander, die gaarne op convenabele conditien zulcks zoude doen, oock alzoo in den voorsz. jaare 1646. wel zeekerlyk het niet geweest zullen zyn der Supplianten Voorzaten, maar mede een derde, die inclinatie daar toe zal hebben gehadt; en dat die derde, vernemende daar jegens een Surcheance van Uwe Ed. *Groot Mog.*, zeer ligt van zyn inclinatie heeft konnen worden gediverteert, ende die daar van gediverteert zynde, oock der Supplianten Voorzaten geen vervolgh daar op hebben konnen doen.

Dat derhalven de Supplianten, om altans niet weder diergelycken ongeluck onderworpen te wezen, te meerder Uwe Ed. *Groot Mog.* ziende der Supplianten voorsz. *incontestabele* gerechtigheyt, niet langer der zelver voorsz. als nu verleende Surcheance zullen laten continueren; maar volkomen genoegen nemende met het gene voorsz. is, het voorsz. reets begonnen werck onverhin-

I 3 dert

1750. *July.* Dat derhalven de voorsz. provisionele surcheances by continuatie hebben blyven subsisteren, en dat alzo alle die genen, die ooit genegen zyn geweest of Brouweryen of Zoutketen in de Stede *Vlaardingen* te doen maken, van dat voornemen zyn gediverteerd, zonder dat de Stede *Vlaardingen* de bovengemelde Steden, tot het indienen van derzelver *contra*-berichten heeft konnen permoveren.

Dat ondertusschen uit het doen der voorsz. iterative verzoeken van provisionele surcheance door de voornoemde Gebuursteden van *Vlaardingen*, onder reverentie, is af te nemen, dat die Steden 't goede recht der Stede *Vlaardingen* om en Brouweryen en Zoutketen te mogen hebben, wel hebben geapprehendeerd, en apparentelyk daarom zullen hebben gedifficulteerd dat recht te laten komen ter volledige examinatie van U Edele *Groot Mogende.*

Dat wyders den aart van eene surcheance, en inzonderheit van blote provisionele surcheances, kennelyk is, dat dezelve niet anders uitwerkt, dan dat die onderneming of dat fait, waar omtrent surcheance word verleend, by provisie opgeschort of gestaakt word tot eenen zekeren tyd, zonder dat door die opschorting of staking, voor 't onderzoek, immers voor 't finaal onderzoek, der zake zelfs en van derzelver goed recht, verstaan kan worden getreden te zyn in de merites der zake zelve, veel min dan dat de zaak door 't verlenen eener surcheance zoude zyn gedecideerd.

Dat het mede zonderlinge reflectie verdient, dat welgem. Heren Gedeputeerden der Stadt *Dordrecht* by derzelver Propositie van den 13. *December* 1703., hier by gevoegd onder de letter H (*), gewag maken

dert zullen laten voltrecken, ende ten dien-fine de voorsz. Surcheance lichten, ende doen cesseren.

't Welk doende, enz.

Overgegeven in den Jare 1704.

(*) H. De Heeren Gedeputeerden der Stadt *Dordrecht* hebben uyt den naame ende van wegen de Heeren haare Principaalen ter Vergadering voorgedragen, dat zy in 't zeker onderregt waaren, dat 'er toestel gemaakt wierd om binnen *Vlaardingen* van nieuws op te regten een *Zoutkeet*; Dat zy veele zaaken, zoo wegens het regt, als mede de Ordonnantie op de gemeene Middelen, als het *notoire interest* van *haare Zoutkeeten*, daar tegen zouden kunnen inbrengen, maar in deze haar Ed. *Groot Mog.* alleenlyk zouden te gemoet voeren, dat in den jare 1646. gelyke ondernemingen binnen *Vlaardingen* gedaan wordende, haar Ed. *Groot Mog.* daar op als doen ingenoomen hadden de consideratien van de Heeren van *Rotterdam* ende van *Schiedam*, ende ondertusschen *gesurcheert* hadden het opregten van de Zoutkeet binnen

ken van een *notoir intreſt van hare Zoutketen*, daar nochtans ten dien 1750.
tyde geen Zoutketen op den grond der Stadt *Dordrecht* hebben ge- *July.*
ſtaan, gelyk 'er althans ook noch gene op den grond dier Stadt worden gevonden: Als zynde 't kennelyk, dat de Zoutketen, ten zuidweſten van die Stadt en op 't Eiland, ſtaan op den grond van de *Myle*, eene Ambachtsheer, die in de Stadt *Dordrecht* niet is woonachtig; als mede dat de Zoutketen buiten 't Eiland en aan d'overzyde der *Maze*, ten Noordooſten en Noordweſten van die Stadt, ſtaan op 't Dorp *Zwyndrecht*, waar van mede is een afzonderlyke Ambachtsheer. Konnende vervolgens de Stadt *Dordrecht geen intereſt* in de gemelde Zoutketen hebben, dan dat zommige, en mogelyk de meeſte, Eigenaars derzelver wonen in die Stadt. En konnende ook niet worden ontkend, dat, gelyk alle de voorſz. Zoutketen zyn geërigeerd *op 't platte Land* en gantſch *opene plaatzen*, ja! op den Dyk langs, en *immediaat aan* de Rivier de *Maze*, zo ook op die Zoutketen *in terminis* van applicatie is al 't geen, dat tegen 't bouwen van *Brouweryen* en *Zoutketen* op den grond der Stede *Vlaardingen*, ten opzichte van d'onbeſlotenheit der plaatze, in conſideratie zoude konnen komen.

Dat uit het gene voorſz. is handtaſtelyk blykt, dat alle *Reſolutien*, *Placaten* en *Ordonnantien* van U Ed. *Groot Mogende*, mede brengende, dat deze of gene zaken alleen plaatze moeten hebben in *beſlote Steden*, tot hier toe *geinterpretreerd* en *geëmplojeerd* zyn geworden *tegen* de Stede *Vlaardingen*, om dat het *in facto* waar is, dat die Stede althans, even eens als *'s Gravenhage*, door geen Muren beſloten is, doch dat door U Ed. *Groot Mogende*, zo de Suppliantcn vermeinen nu te mogen vaſtſtellen, zedert d'erectie dezer Republicq niet zynde onderzocht geworden, *of* die zelve Stede *Vlaardingen*, *ſchoon met geen Poorten of Muren beſloten*, *evenwel niet is gerechtigd om*, *ten opzichte van*

nen *Vlaardingen* voornoemt, het welke vervolgens geſtuit en te niet geloopen was; Dat de gemelde Heeren Gedeputeerden in een gelyk geval altans haar voorkoomende, niet konden afwezen haar wederom te addreſſeeren aan haar Edele *Groot Mogende* ende te verzoeken, dat dezelve mogten goedvinden het van nieuws opregten van een *Zoutkeet* binnen *Vlaardingen* voornoemt te verbieden, ten minſten wederom te *ſurcheeren* tot dat opgemelde Heeren haare Principaalen daar op zyn gehoort ende van haare conſideratien hebben gediend; waar op gedelibereert zynde is goedgevonden ende verſtaan, dat de voorſz. Propoſitie door de Heeren van de Ridderſchap, ende andere haar Ed. *Groot Mog.* Gecommitteerden tot de zaaken van de gemeene Middelen nader ge-examineert ende overwoogen, mitsgaders de Vergaderinge op alles van adviſe gediend zal worden, *blyvende middelerwyle alles in ſtaate.* 13 *December* 1703. *Reſol. Holl. bladz.* 654.

1750. *van alle Negotiatien, Traficquen en Neringen te genieten alle dezelve*
July. *rechten en vryheden, welke by de beslote Steden*, en daar onder *'s Gravenhage, worden genoten*, de Suppliantcn in deze althans, daar U Ed. *Groot Mogende* hebbende gelieven op de Collective Middelen t'émaneren *Ordonnantien, by welke* de Stede *Vlaardingen* niet word gerekend *onder de besloten Steden*, hebben gemeend amptshalve, voor hunne Burgery en derzelver late Nakomelingen, verplicht te zyn 't gene voorsz. is voor te dragen aan U Ed. *Groot Mogende.*

Dat, behalven dat de Stede *Vlaardingen* in 't algemeen by de voorsz. Ordonnantien niet word gerekend onder de besloote Steden, de Suppliantcn ook noch tot hun smertelyk leedwezen hebben geremarqueerd, dat U Ed. *Groot Mogende* by het 41. Articul van derzelver Ordonnantie van 8. *October* 1749. op de Consumtie van *'t Zout*, hebben gelieven te statueren, „ dat *geen Zout*, in den Lande van *Holland* en „ *Westvriesland* ingebraght wordende, *mag worden gelost dan in de* „ *Steden, Stem in Staat hebbende*, (de *Hage* daar onder begrepen) op „ pœne van duizend Guldens, zo wel by den genen, die 't lost, als „ die 't ontfangt, en de verbeurte van 't ingebraghte Zout, als mede „ van de Schepen, waar mede 't zelve is gevoerd;" mitsgaders dat U Ed. *Groot Mogende* by 't 7. Articul van derzelver Ordonnantie van den 23. *December* 1749. op de Wyn, Mee en Azynen, hebben gelieven te statueren, „ dat *alle Wynen*, al was 't Bootsgezellen voering, „ Mee en Azynen, *ergens mogen worden gelost*, of gerept *of geroerd*, „ dan in een van de *besloote Steden* dezer Provintie, op een boete van „ zes honderd Guldens".

Dat, indien de voorsz. Articulen zouden moeten worden geobserveerd omtrent de Stede *Vlaardingen*, welke ten dien opzichte uit hoofde van hare Visschery zo *important* is *geintereseerd*, daar *'s Gravenhage*, om d'onmooglykheit der zake, daar in *geen interest* hebben kan, d'Ingezetenen van *Vlaardingen* dan altans zouden worden gefrustreerd van 't dryven van Negotie in grof Zout, zo nodig tot de grote en andere Visschery, als mede Wynen, Azynen, en andere zaken, welke zy ten tyde, dat de Pachten in wezen waren, direct uit Zee komende, altyd constantelyk hebben gelost binnen de Stede *Vlaardingen*, en opgeslagen in hunne Pakhuizen, en waar omtrent aldaar minder fraude kan worden gepleegd dan elders.

Dat, indien d'Ingezetenen van *Vlaardingen* hun Zout, Wynen, Azynen en diergelyken uit Zee niet meer zouden mogen opslaan, maar eerst in een besloote Stadt zouden moeten doen lossen, zylieden als dan, *voor 't overvoeren* van hun Zout en andere Goederen uit zodanige besloote Stadt na *Vlaardingen, zware vrachtlonen van hun eigen goed*, dat zy te voren aan de Kaay voor hunne Pakhuizen gekregen hebben,

zou-

zouden moeten *betalen*, waar door de Negotie in de Stede *Vlaardingen* haast zo veel zoude vervallen, als dezelve aldaar van tyd tot tyd door derzelver goede situatie is geaccresceert, ja! geheel zoude verlopen, 't geen direct zoude stryden met het oogmerk van Keizer *Karel*, als Graaf dezer Landen, in de meergemelde Ordonnantie op de Neringen van den jare 1531, waar van de Supplianten verlangen 't volkomen effect, de Stede *Vlaardingen* by Sententie van dien Grave toegewezen, weder te mogen genieten. 1750. *July.*

Dat de Supplianten in een eerbiedig vertrouwen, dat het U Edele *Groot Mogende* intentie geenzints is, dat die Stede, welke nu reets zo profytelyk is voor 't gemene Land, zoude decresceren en te niet gaan, maar dat U Edele *Groot Mogende* veel eer in tegendeel dezelve gaarne zullen gelieven te præcaveren voor alle andere nadelen, welke in 't vervolg noch zouden mogen worden ontdekt, zich keren tot U Edele *Groot Mogende*, met alle ootmoedigheit verzoekende, dat U Edele *Groot Mogende*, in consideratie van alle 't gene voorsz. is, gelieven te verstaan en t'ordonneren, dat op de Billietten van de gecollecteerd wordende gemene Lands Middelen over de Stede *Vlaardingen* en derzelver onderhorige Districten, in de plaatze van 't Wapen en naam der Stadt *Schiedam*, worde gedrukt 't Wapen en de naam der Stede *Vlaardingen*: Als mede, dat in de Stede *Vlaardingen* worde aangestelt een Hoofd-Collecteur over die gemene Lands Middelen, die by wyze van quotisatie en beschryving over de Stede *Vlaardingen*, *Vlaardinger-Ambacht*, *Babberspolder*, *Zouteveen* en half *Spalant* worden ingevorderd, zonder dat die Hoofd-Collecteur, of eenige andere Collecteurs over de Stede *Vlaardingen* en derzelver onderhorige Districten gesteld, eenigzints behoren onder de Collecte van eenige andere beslote Stadt: En laatstelyk, dat U Edele *Groot Mogende* gelieven te verklaren, dat de Stede *Vlaardingen*, niet alleen ten opzichte van 't voorsz. 41. Articul van d'Ordonnantie op de Consumtie van 't Zout, en van 't 7. Articul der Ordonnantie op de Wyn, Mee en Azynen, maar ook generalyk ten opzichte van alle andere gemene Lands Impositien, 't dryven van alle Negotien, zo over Zee als anderzints, mitsgaders 't exerceren van alle Traficquen, en 't doen van alle Neringen en Ambachten, geenzints behoort onder 't platte Land, en derhalven gelieven te verstaan en t'ordonneren, dat de Stede *Vlaardingen* worde gerekend onder de beslote Steden.

't Welk doende, enz.

Tot heden deze Maand *July* is noch niet openbaar geworden, wat Resolutie Haar *Groot Mogende* op dat Request genomen hebben.

1750. Komende in *'s Gravenhage*, zo mogenwe al me 'e niet afzyn, tot
July. Justificatie van de na te noemen Wel Ed. Heren Regenten van *'t Burger-weeshuis* aldaar, den Lezer een Geval mede te delen, (door eene partye bevoor-oordeelde en gantsch onkundige Menschen gesmeed: Waar van zommige van buiten deze Provintie ingekomen, met een uitheemsche Kiesheit bezet zynde, na hunne verstandeloze Driften te werk gingen) dat in den eersten Opslag, onder dat zoort, al vry wat veel geruchts maakte, doch ten laatsten als een Rook van windige Inbeelding quam te verdwynen. *Bestaande:*

't Was in den voorleden jare, wanneer de Regenten van *Burger-weeshuis*, na 't Voorbeeld van de meeste Godshuizen dezer Provintie van d'Ed. *Groot Mogende* Heren Staten van *Holland* en *Westvriesland* Octroy (*) verzogt en bekomen hebben, om voor 't gemelde *Weeshuis*

(*) *'t Zelve was van dezen inhoudt*: De Staten van Holland en Westvriesland, doen te weten. Alzo Ons te kennen gegeven is by de Regenten van 't Burger-weeshuis van *'s Gravenhage*, dat de Supplianten ter harte nemende de schade 't zelve Huis zedert eenige jaren overgekomen, zo door de Sterfte onder 't Rundvée, waar door de Bruikers van de Landen van 't zelve Huis buiten staat waren geraakt om derzelver Huurpenningen behoorlyk te konnen opbrengen, als door 't afschaffen der Pachten, wegens 't gemis van 't oortjes-geld by de respective Godshuizen dezer Provintie genoten, en, bedacht zynde op de middelen tot verbetering van den tegenwoordigen staat der Finantie van 't zelve Huis, hadden overwogen onze Resolutie van den 6. *Juny* 1733. waar by dezelve aan 't Aalmoesniershuis der Stadt Amsteldam hebben verleend Octroy om t'Erven de Goederen van personen door Regenten van dat Huis gealimenteert, en waar by voorts was goedgevonden en verstaan, dat gelyken Octroyen, des verzogt wordende, zouden worden verleend aan alle Opzienders, en Regenten of Bezorgers van Gereformeerde of Protestantsche Godshuizen, ten aanzien van de personen door dezelve gealimenteerd wordende, 't zy dezelve gealimenteerd wierden in een publicq Godshuis daar toe opgerecht, of daar buiten, doch echter onder 't opzicht van Gereformeerde of Protestantsche Regenten en Bezorgers. Dat de Supplianten volgens 't 33. Articul van d'Ordonnantie op 't voorsz. Weeshuis van *'s Hage* gemaakt, wel hadden 't recht om t'Erven of te behouden zodanige Goederen, die aan Kinderen, voor derzelver inneming in 't gemelde Huis aanbesturven zynde, door dezelve gedurende hunne Alimentatie in 't voorsz. Huis met 'er dood ontruimd en nagelaten wierden, doch dat de Supplianten wyders vermeenden dat het verlenen aan dezelve voor het toekomende van een gelyk Octroy als

huis te mogen behouden en na zich nemen al 't gene zoude worden nagelaten by eenige Personen in voorsz. Weeshuis groot gemaakt, in geval die mochten komen te sterven zonder Kinderen, Kindskinderen of verdere Descendenten na te laten, ten ware dezelven daar van 1750. *July.*

als 't vorengemelde mede zoude konnen strekken tot eenige verbetering van de Financie van 't voorsz. Burger-weeshuis, en daarom ook te rade waren geworden, om mede van Ons gelyk Octroy te verzoeken voor het toekomende. Weshalven de Supplianten zich ootmoediglyk keerden tot ons, eerbiediglyk verzoekende dat wy de Supplianten in hunne voorsz. qualiteit geliefden te qualificeren en t'authoriseren om te mogen behouden en na zich te nemen alle 't gene zoude worden nagelaten by eenige personen in 't voorsz. Burger-weeshuis van *'s Gravenhage* groot gemaakt, wanneer dezelve sterven zonder Kinderen, Kindskinderen, en verdere Descendenten na te laten, ten ware dezelve met de Supplianten of hunne Successeurs in der tyd daar van uitkoop gedaan hadden; mitsgaders om de geringe middeltjes, welke de Kinderen die in 't voorsz. Burger-weeshuis reets ingenomen waren, of na deze noch ingenomen zouden worden, voor den tyd hunner inneming, of eigen, of aanbesturven mochten zyn, voor 't voorsz. Burger-weeshuis te blyven behouden, daar onder nochtans niet begrepen „ 't gene dezelve Kinderen gedurende „ hunne opvoeding in 't voorsz. Huis by Erffenissen, Legaten, of Giften ver- „ kregen zouden mogen hebben", behoudens echter dat de Supplianten in hunne qualiteit de Vruchten daar van zouden mogen genieten, zo lang dezelve Kinderen in 't voorsz. Weeshuis opgevoed zouden worden, en langer niet, en dat wy daar van aan de Supplianten geliefden te verlenen, en te doen depecheren behoorlyke brieven van Octroy. ZO IS 'T, dat wy de zaak en 't verzoek voorsz. overgemerkt hebbende, en genegen wezende ter bede van de Supplianten uit onze rechte Wetenschap, souvereine Macht, en Authoriteit, hebben goedgevonden en verstaan in conformiteit van onze Resolutie van den 6. *Juny* 1733. de Supplianten te qualificeeren en t'authoriseren, gelyk wy dezelve qualificeeren en authoriseren by deze, om te mogen behouden en na zich nemen al 't gene zal worden nagelaten by eenige personen in 't voorsz. Burger-weeshuis groot gemaakt, wanneer dezelve komen te sterven, zonder Kinderen, Kindskinderen, of verdere Descendenten na te laten, ten ware dezelve met de Supplianten of hunne Successeuren in der tyd daar van uitkoop hadden gedaan; mitsgaders om de geringe middeltjes, welke de Kinderen, die in 't voorsz. Huis reets ingenomen zyn, of na dezen noch ingenomen zullen worden, voor den tyd hunner inneming eigen of aanbesturven zyn geweest, voor 't zelve Burger weeshuis te mogen blyven behouden, „ daar onder nochtans niet begrepen 't gene dezelve Kinderen, gedurende „ hunne opvoeding in 't voorsz. Huis by Erffenissen, Legaten, of Giften ver- „ kregen zouden mogen hebben", behoudens echter dat de Supplianten in hunne qualiteiten de Vruchten daar van zullen mogen genieten, zo lang dezelve Kinderen in 't voorsz. Huis opgevoed worden, en langer niet.

1750. *July.* van behoorlyken uitkoop hadden gedaan. (*) Zommigen der opgemelde Lieden, en wel van de geringste zoorte, een verkeerd denkbeeld van dit Octroy opgevat hebbende, toonden zich daar over zeer misnoegd, en ontzagen zich niet onbetamelyke discoursen te voeren van de Regenten van 't Weeshuis, die te gelyk ook Regenten en Ministers van *'s Gravenhage* zyn. Noch ging men verder, en floeg zelfs onwettige en gansch onbehoorlyke wegen in, om, ware 't mogelyk, 't voorsz. Octroy te doen intrekken.

De Burger-Krygsraad, by den aanvang der gepasseerde maand *Maart*, in vry completen getale op den *Doele* vergaderd zynde, wierd aldaar, door een onbekend persoon gebragt, en aan den Kastelein overgegeven een Paket, geaddresseerd aan den *Ed. manhaften Burger-Krygsraad.* Dit Paket ingeleverd en geopend zynde, werd daar in gevonden een Request op den generalen naam *van Burgers en Schutters van 's Gravenhage*, doch door niemant van die *Schreeuwers* ondertekend; welk zo genaamd Request inhield zware klachten *over eene Resolutie* (dus verkeerdelyk genoemd) *die de Regenten van 't Weeshuis hadden genomen, waar door de Burgers en Schutters Kinderen merkelyk waren benadeeld*, waarom zy, tot voorkoming van *een gevreesden Opstand* (†), zo de Requestanten zeiden, verzochten dat de Burger Krygsraad daar in spoediglyk wilde voorzien. Ook was 't voorsz. Request verzeld van een ongetekenden Brief, behelzende de zelfde klachten, doch daarenboven opgevuld met vele vuilaardige, oproerige uitdrukkingen,

Lastende een ieder, dien 't aangaan zal, zich hier na te reguleren. Gedaan in den *Hage* onder onzen groten Zegele, hier aan doen hangen op den 23. *Augustus* in 't jaar onzes Heren en Zaligmakers duizend zeven hondeid negen en veertig.

Was geparapheerd.

A. VAN DER DUIN, vt.

(*Onderstond.*)

Ter Ordonnantie van de Staten.

(*En getekend.*)

C. BOEY.

(*) Men heeft te weten, dat dat *Burger-Weeshuis* gene actie op de Kinderen goederen hadde, schoon, na hunne Uitzetting zonder descendenten ofte uitkoop gedaan te hebben, quamen t'overlyden.

(†) Waar van geen geritzel te horen, noch minder iets te bespeuren was: alzo men niet anders vernam dan een party *zot-geklap*, waer van beoordeelde Burgers d'onmooglykheit zelf aantoonde, gelyk in 't vervolg blyken zal.

gen, en calumnieuse suggillatien tegen de Regenten van 't Weeshuis, niet waardig of oorbaar hier plaats te gunnen. Deze Kartabellen, in den Krygsraad gelezen, verwekten eene rechtvaardige indignatie by meest alle de Leden. De brave en voorzichtige en ook zeer beminde Collonel, de Heer Burgermeester *Dierquens*, verzogt den Krygsraad deze voorgekomen zaak geheim te houden, en nam die Papieren onder zich. Echter oordeelde zyn Ed. nodig van dit gepasseerde in den Krygsraad den Heren Burgermeesteren kennis te geven, gelyk ook onmiddelyk deed. Haar Ed. Achtbare, schoon luttel reflectie makende op deze naamloze Schriften, die echter onvoorziene gevolgen zoude konden hebben, vonden goed, den Regenten van 't Weeshuis te verzoeken om derzelver schriftelyk Bericht en Consideratien wegens 't geobtineerde voorsz. Octroy, gelyk de Resolutie hunner Ed. Achtbare den 16. der gemelde Maand genomen, die wy hier nevens mede delen, te kennen geeft: 1750. *July.*

Extract uit het Regifter der Resolutien van d'Ed. Achtb. Heren Burgermeesteren van '*s Gravenhage.*

Maandag den 16. *Maart* 1750.

AAN hun Ed. Achtbare voorgekomen zynde, dat 'er eenig misnoegen by zommige Lieden alhier zoude zyn opgevat, ter zake dat by de Regenten van 't Weeshuis op den 23. *Augustus* 1749, van hun Ed. Groot Mog. was geobtineerd een Octroy, waar by de voorn. Regenten waren geauthoriseert, om te mogen behouden en na zich nemen al 't gene zal worden nagelaten by eenige personen in 't voorsz. Huis groot gemaakt, wanneer dezelve komen te sterven zonder Kinderen, Kindskinderen, of verdere Descendenten na te laten, ten ware dezelve met gemelde Regenten of hunne Successeuren in der tyd daar van Uitkoop hadden gedaan, mitsgaders om de geringe middeltjes welke de Kinderen, die in 't voorsz. Huis reets ingenomen zyn, of na deze noch ingenomen zullen worden, voor den tyd hunner inneminge eige of aanbestorven zyn geweest, voor 't zelve Huis te mogen blyven behouden, daar onder nochtans niet begrepen 't gene dezelve Kinderen gedurende hunne opvoeding in het voorsz. Huis by Erffenisse, Legaten, of Giften verkregen zouden mogen hebben, behoudens echter dat gemelde Regenten in hunne qualiteit de vruchten daar van zullen mogen genieten, zo lang dezelve Kinderen in 't voorschreve Huis opgevoed worden, en langer niet, is na deliberatie goedgevonden en verstaan bovengemelde Regenten te verzoeken, gelyk verzogt worden mits deze, om hun Bericht en Considera-

1750. tien ter zake voorschreve schriftelyk aan hun Ed. Achtbare te laten
July. toekomen.

(Onderstond)

Accordeert met het voorsz. Regifter.

(*was getekend*)

JOHAN STEENIS.

De Regenten van 't Weeshuis, deden daar op den 31. dier Maand, Haar Ed. Achtbare toekomen een ampel en *justificatoir Bericht*, met bygevoegde Copye van 't geobtineerde Octroy, ten einde Haar Ed. Achtbare daar uit van de ware geschapenheit der zake mochten konnen oordelen, en den juisten handel en goeden naam der Regenten van hun Weeshuis, des noods, voor de gehele Werelt tegen alle ongegronde naspraken vindiceren en verdedigen. 't Zelve was woordelyk van den volgenden inhoud:

Aan d'Edele Achtbare Heren Burgermeesteren van *'s Gravenhage*.

Edele Achtbare Heren.

U Ed. Achtbaarheden hebben by derzelver Resolutie, van den 16. dezer Maand, van de Regenten van 't Weeshuis van *'s Gravenhage* gelieven te verzoeken derzelver schriftelyk Bericht en Consideratien, omtrent zeker Octroy in den voorleden jare by de voorsz. Regenten van hun Ed. *Groot Mogende* de Heren Staten van *Holland en Westvriesland*, ten voordele van 't Weeshuis geobtineerd; vermits aan U Ed. Achtbare voorgekomen was, dat daar over by zommige Lieden alhier eenige misnoegen zoude wezen opgevat.

Om derhalven met alle bereidwilligheit aan U Ed. Achtbare voorsz. Resolutie te voldoen, vinden zich d'ondergeschrevene Regenten van 't Weeshuis verplicht, zo kort doenlyk, U Ed. Achtbare te berichten, hoe 't zich met d'érectie van 't Weeshuis van *'s Gravenhage* heeft toegedragen.

Crispyn van Bosbuizen, Rentmeester Generaal van de Graaffelyke Domeinen van *Holland*, en deszelfs Huisvrouwe *Agneta Pietersz.*, by Testament van hunne tydelyke Goederen gedisponeert hebbende, hadden daar by aan hunne Vrienden en Bloedverwanten verscheide Legaten weehgemaakt, en uit pieuse beginzelen wyders tot hunne universele Erfgenamen in derzelver overige gehele Nalatenschap geroepen, *de rechte Armen*, met aanstelling van drie Executeurs van hun voorsz.

voorsz. Testament. Welke Executeurs belast waren met d'administratie van de voorn. Testateuren na te laten Goederen, en om daar van aan *de rechte Armen* bedelinge te doen. 1750. *July.*

De beide Testateuren vervolgens overleden zynde, traden de genomineerde Executeurs in functie, keerden de Legaten uit aan de Legatarissen, colligeerden d'overige Nalatenschap, en begonden hunne uitdelingen aan d'Armen te doen.

d'Executeurs continueerden daar in een geruimen tyd, doch 't getal der Armen, die zich aangaven om bedeeld te worden, groeide zodanig aan, dat d'Executeurs klaarlyk begonden te bespeuren, dat by verdere toeneming der bedelingen de gehele Nalatenschap der voorn. Testateuren wel haast stond te worden geabsorbeerd.

Zy delibereerden derhalven met malkanderen, en namen advisen van kundige Lieden in, om een middel uit te vinden, waar door aan 't Godvruchtig oogmerk van de Testateuren zoude konnen worden voldaan, en te gelyk een gedeelte van derzelver Nalatenschap geconserveerd, om uit de revenuen een bepaald getal rechte Armen t'alimenteren.

Na gemaakten overslag des Boedels bevonden zy, dat, met zekere schikkingen te maken, zy in staat zouden wezen om een Huis te konnen oprichten, en daar in een zeker getal Arme Ouderloze Weeskinderen, onder 't opzicht van een ordentelyk Binnenvader en Binnenmoeder, t'onderhouden.

Dit overleg gemaakt, en 't besluit genomen hebbende, moesten zy door publicque Authoriteit tot d'uitvoering daar van worden gequalificeerd.

d'Executeurs derhalven, met voorkennisse van den Magistraat van *'s Gravenhage*, addresseerden zich in 't begin van den jare 1564. aan 't Hof van *Holland*, (aan 't welk in dien tyd, by afwezen van den Graaf, zodanige verzoeken moesten worden gedaan), en verzochten by Requeste, met allegatie van de hier vorengemelde redenen, en obtineerden ook, authorisatie tot het oprechten van een *Arme Weeshuis.*

d'Executeurs kochten daar toe dan zeker Huis in de *Nobelstraat*, (althans bewoond wordende door den Hoog Welgeboren Heer *Onno Zwier van Haren*, Gedeputeerden wegens de Provintie van *Vriesland* in den Raad van State) en namen in dat Huis aan tien à twaalf Jongelingen, en zo veel jonge Meisjes, zynde Arme Ouderloze Wezen, om dezelve aldaar t'onderhouden, en door eene ordentelyke opvoeding bequaam te maken om eens zelf hun eigen Brood te konnen winnen.

Daar toe stelden zy in dat Huis, tot opzicht, onderwys, en bestiering van die Kinderen, een paar bequame echte Lieden tot Binnenvader en Binnenmoeder aan; en dat Huis werd genaamd *'t Arme Weeshuis van den Hage.*

Ook

1750. *July.* Ook werd aan 't zelve vergund Vrydom van alle Gemene Lands Impositien.

Op den 20. *November* van dat zelfde jaar 1564 bequamen d'Executeurs volkomen approbatie van 't Hof van *Holland*, met communicatie van den Magistraat van *'s Gravenhage*, op d'Ordonnantie, dewelke zy, om in dat Arme Weeshuis (opgerecht uit de Goederen van *Crispyn van Bosbuizen* en *Agneta Pieterjz.*) te worden geobserveerd en nagekomen, hadden ingestelt.

In die Ordonnantie waren vastgestelt de volgende Articulen, welke wy mits deze vermeinen woordelyk aan U Ed. Achtbare mede te moeten opgeven:

Art. 33. Word gezegd: „ Ende indien eenige apparentie is dat die „ Kinderen, die in 't voorsz. Weeshuis ontfangen zullen worden, „ eenige Goederen van hunlieder Ouders, of andere Vrinden aanbe-„ sturven waren, eer zy daar inne komen zullen, zullen indien ge-„ valle de Weeshuismeesters mogen eisschen, en die naaste Vrinden, „ die hunlieder Weeskind in 't Weeshuis willen bestellen, gehouden „ zyn te leveren denzelven Weeshuismeesteren Inventaris en Bewys „ van de goeden, die 't zelve Kind aanbestorven zullen zyn.

„ En van dezelve goeden zullen die Weeshuismeesteren 't Vrucht-„ gebruik of Usufruct hebben, zo lange 't zelve Weeskind of Wees-„ kinderen in 't Weeshuis onderhouden worden, en zo wanneer die „ daar uit zullen scheiden, zal hem zyn hoofdstal volgen tot zynen „ Ambachte of Neringe *by dispensatie van Weesbuismeesteren*, zonder „ dat Weeshuismeesteren zulken Weeskinderen gehouden zullen zyn „ te laten volgen eenige Klederen of diergelyke Meubilen; uitge-„ zonderd nochtans Geld of Rentebrieven, daar van de hoofdsom-„ me of hoofdstal alleenlyk tot der Weeskinderen behoef zal be-„ waard worden.

„ Behoudelyk mede, dat niemant van heurlieder naaste Vrinden „ eenige queiele van Klederen of diergelyke Meubelen zullen mo-„ gen maken.

„ *En in gevalle 't zelve Kind in 't Weesbuis quam t'overlyden, zal 't* „ *gunt, dat zulken Weeskind in 't Huis gebragbt zal bebben, aldaar ver-* „ *blyven.*

„ Art. 34. Item, indien eenig Weeskind noch in 't Weeshuis wezen-„ de, eenig goed aanbesterft, daar van zal 't Vruchtgebruik of de „ Renten komen aan 't Weeshuis voorsz., zo lang 't zelve Kind in 't „ Weeshuis blyven zal.

„ Of zullen die naaste Vrinden van 't zelve Weeskind, by adviese „ van de Weesmeesters van *'s Gravenbage*, 't zelve Kind met zyn goed „ na hen mogen nemen, mits betalende voor elk jaar mondkoste en „ onder-

,, onderhoud, dat 't zelve Kind daar geweeſt zal hebben, vyftien Caroli Guldens na beloop des tyds. 1750. July.

,, Art. 35. Indien eenig Weeskind, zulken goed aanbeſturven zynde, aflyvig worde, zullen die Vrinden of Erfgenamen 't zelve goed daar in tot 's Weeshuis behoef mogen laten indien zy willen, of mogen 't na hen nemen, mits betalende voor elk jaar mondkoſte en onderhoud van 't zelve Kind vyftien Caroli Guldens als voren, met de doodſchulden.

,, Art. 36. Een Weeskind in 't Weeshuis zynde, by Teſtament of andere Gifte iets bekomende, zal 't zelve goed (de Renten aan 't Weeshuis) hem volgen by zyn uitgang; doch komende in 't Huis te ſterven, zal d'Erfgenaam zulk goed na zich mogen nemen, mits betalende de vyftien Caroli Guldens voorſz. met de doodſchulden.

De voorſz. Articulen, tot ſteun van 't nieu opgerecht Weeshuis ingeſteld, zyn in 't zelve, zedert dien tyd tot op den huidigen dag in onverbreekbare obſervantie geweeſt en gebleven.

d'Oprechting van zodanig een Arme-Weeshuis uit de Goederen van bovengemelden *Crispyn van Bosbuizen* en deszelfs Vrouw *Agneta Pieterſz.*, door d'Executeurs van derzelver Teſtament, by publicque Authoriteit, met goed overleg en wyze directie voltrokken zynde, gaf een algemeen genoegen, en kreeg hoe langer hoe meer een favorabele ſubſiſtentie door pieuſe Giften en Legaten, zo van Landen, Renten als Gelden, by charitabele menſchen aan 't zelve gedaan en gemaakt.

d'Inkomſten van dat Weeshuis dus vermeerderende, vermeerderde ook 't getal van Arme Wezen, die daar in werden aangenomen, zodanig dat het Huis te kleen werd om 't groot getal langer te bevatten.

De voorſz. Executeurs, die, zedert d'érectie van dat Huis, genaamd werden Buitenvaders van 't Arme Weeshuis van den *Hage*, verzochten daar op wederom een bequame authoriſatie van 't Hof van *Holland*, om dat eerſte Weeshuis te mogen verkopen, en na een groter Gebouw in de Plaats om te zien.

Inmiddels door de Reformatie de Geeſtelyke Goederen der Roomsgezinden aan den Lande vervallen zynde, preſenteerden de Buitenvaders van 't Weeshuis Requeſt aan de Heren Staten van *Holland* en *Weſtvriesland*, en verzochten daar by, dat aan hun, ten behoeve van d'Arme Wezen van den *Hage* mochte worden geſchonken 't *St. Agneta Convent* in 't *Weſteinde* alhier. De Staten, na ingenomen Advies van den Rentmeeſter Generaal der Geeſtelyke goederen, ſtemden dat verzoek toe by opene Brieven, en vergunden daar noch by alle de Huizen, Tuinen en Landen, aan dat Convent gehoort hebbende.

De Buitenvaders lieten daar op 't voorſz. Convent tot een Wees-

1750. *July.* huis behoorlyk prepareren, braghten vervolgens d'Arme Weeskinderen daar in over, en gaven aan dat Huis eene nadere en behoorlyke vorm.

By de drie Buitenvaders, dien 't generale opzicht en d'administratie van 't Weeshuis bleef aanbevolen, werden gevoegt drie Buitenmoeders, om de huisselyke zaken, de kleding en 't behoorlyk onderhoud der Arme Wezen op 't profytelykste te verzorgen, als mede om de toezicht en bestellinge over 't gedrag, en de nodige handwerken der Weesmeisjes, te hebben.

De Binnenvader en Binnenmoeder bleven verplicht de Kinderen dagelyks in goede ordre en tucht te houden, derzelver kost te bezorgen, op hun gedrag en reiniging behoorlyke acht te geven, en dezelve des Zondags ordentelyk ter Kerke te geleiden.

Daarenboven 't getal der Kinderen vermeerderd zynde, werd een vast bequaam Schoolmeester, in 't Weeshuis moetende wonen en gehuwd zyn, aangestelt, om de Weeskinderen te leren lezen, schryven, cyfferen, en t'onderwyzen in de beginzelen van den Godsdienst, en van Burgerlyke beleefdheit, om dezelve dus een beschaafde en ordentelyke opvoeding van der jeugd af aan te bezorgen, ten einde zy lieden met 'er tyd nuttige Ingezetenen voor zich zelven en voor de Stadt zouden konnen worden.

De nodige schikking en de huishouding van dit Arme Weeshuis, zynde 't noch tegenwoordige in 't *Westeinde*, dus geformeerd zynde, bleef aan het zelve vergund de volle Vrydom van alle gemene-lands Impositien, en de Staten van den Lande beneficeerden 't zelve ook met het inkomen van 't zogenaamde *oortjesgeld* uit de rantsoenen der verpachtte Middelen provenierende, welk inkomen 't Weeshuis tot het afschaffen der verpachtingen, in den jare 1748, ook heeft genoten, doch daar van zedert is gedestitueerd geworden.

Door den arbeid der liefde, trouwe voorzorge, en goede directie van d'eerste en volgende Buitenvaders en Buitenmoeders, behulp van Legaten en Giften van mildadige menschen, en ook van de Heren Staten van *Holland*, maar voor al door den Godlyken Zegen, is 't Weeshuis van *'s Gravenhage* in bestaan en vermogen toegenomen boven de meeste Godshuizen van *Nederland*.

Een voornaam Middel om dit Huis in een goeden staat houden, is ook geweest, dat door 't oprichten van 't Arme Kinderhuis, eene schifting is gemaakt geworden, tusschen Wezen en Wezen; vermits als toen, ons Weeshuis gekomen zynde onder d'immediate directie van den Magistraat van *'s Gravenhage*, is besloten en vastgestelt, dat voortaan in 't Weeshuis generlei Ouderloze Kinderen zouden worden aangenomen, als zulke, welkers Ouders zyn geweest Burgers en Schutters

ters van *'s Gravenbage*, doch dat alle andere Ouderloze Arme Kinderen in 't nieuwe Armhuis zouden moeten worden aangenomen. 1750. *July.*

Zedert dien tyd heeft ook 't Weeshuis den naam gekregen van 't *Burger-Weesbuis*.

En worden jaarlyks de dienende Buitenvaders en Buitemoeders thans ter tyd, uit een toegezonden nominatie van den Magiſtraat van *'s Gravenbage*, door zyne *Doorluchtige Hoogheit*, *den Heer Prins van Oranje en Naſſau*, onzen hooggeachten *Erf-Stadthouder*, verkoren.

Zie daar, Edele Achtbare Heren, d'inſtelling, voortgang en toeſtand van 't *Haagſche* Weeshuis, ſommierlyk met voorbygahg van vele particulariteiten, ter betrachting van kortheit, zo beknopt als mogelyk was opengelegd.

Nu moeten de Regenten van 't Weeshuis noch kortelyk bericht geven van de redenen die hen bewogen hebben, om van Hun Ed. *Groot Mogende* te verzoeken 't geobtineerde Octroy, waar over aan U Ed. Achtbare is voorgekomen, dat by zommige Lieden alhier eenig misnoegen zoude wezen opgevat.

De voornaamſte redenen, welke wy daar toe gehad hebben, zyn vervat in de præmiſſen van 't Octroy zelve, genomen uit de middelen van ons Requeſt, deswegen aan Hun Ed. *Groot Mogende* gepreſenteerd, waar aan wy ons kortheitshalven refereren, en ten dien einde d'eer hebben 't gehele Octroy copielyk hier nevens aan U Ed. Achtbare te laten toekomen (*).

Wy oordeelden niet verantwoordelyk geſtelt te zullen worden voor de Nakomelingen, indien wy verzuimden de gelegenheit waar te nemen, om voor 't Weeshuis van *'s Gravenbage* dezelfde voorrechten te bekomen, welke de Regenten van 't Aalmoeſſeniershuis van *Amſteldam*, by Octroy van Hun Ed. *Groot Mogende* op den 6. *Juny* 1733 hadden geobtineerd, en waar toe Hun Ed. *Groot Mogende* by derzelver reſolutie van dien zelven dag ook hadden gelieven te verklaren:
„ Dat aan alle andere Opzienders en Regenten of Bezorgers van Ge-
„ reformeerde of Proteſtantſche Godshuizen, ten aanzien van Perſo-
„ nen door dezelve gealimenteerd wordende, gelyke verzoeke doen-
„ de, ook gelyke Octroyen zouden worden verleend (†).

Wan-

(*) Wy hebben 't reets hier voor *pag.* 74 medegedeelt.

(†) Welke Godshuizen, zederd het jaar 1733. van de Heren Staten van *Holland* en *Weſtvrieſland* reets Octroy bekomen hebben om t'Erven de Goederen van Perſonen door denzelven gealimenteerd wordende, zyn:
't *Aalmoeſſeniers Weesbuis* van AMSTERDAM.
De *Gereformeerde Godsbuizen* te HAARLEM.

 't *Wees-*

1750. *July.* Wanneer wy d'eer hadden, door den Magistraat van *'s Gravenhage* aangesteld te worden, tot Regenten van derzelver Weeshuis, zo bevonden wy, in functie getreden zynde, den toestand en finantien van dat Huis in eene tamelyke goede orde en situatie, en wy durven met nedrigheit zeggen, dat de goede orde daar in, en de Fondsen van 't Weeshuis, onder onze directie eerder verbeterd dan geminderd zyn geworden, 't gene wy, des gerequireerd wordende, bereid zyn by onze jaarlyks gedaan wordende rekeningen, aan U Ed. Achtbare te bewyzen.

Wy bevonden dat onze Prædecesseuren in *Officio*, om de welgesteldheit van 's Weeshuis finantie, en om den nood der Diaconie-Armen te gemoet te komen, hadden goedgevonden voor een tyd geen gebruik te maken van 't recht, 't welk 't Weeshuis toekomt, en ook behoud om in de Kerken, ter inzameling van Aalmoessen, mede eene *Weesbusse* te stellen; hoewel wy uit de rekeningen ook bevonden, dat het inkomen van die Weesbussen geenzints was geweest van grote importantie, waar van de reden ligtelyk is te begrypen, door dien de milde Gevers oordeelden, dat d'Armen meerder assistentie nodig hebben dan de Wezen, en dus hunne Aalmoessen daar na reguleerden.

Maar Ed. Achtbare Heren, schoon wy de finantie van 't Weeshuis vonden in een redelyk goeden staat, zo heeft dezelve door de Vée-pest,

'*t Weeshuis* in d'*Oude Zype*.
'*t Wees- en Kinderhuis* te LEIDEN.
'*t Burger-Weeshuis* t'AMSTERDAM.
'*t Armhuis* in 's GRAVENHAGE.
'*t Wees-* en *Armhuis* t'EDAM.
'*t Weeshuis* te DELFT.
'*t Burger-Weeshuis*, en *Huiszitten Armen Weeshuis* te HOORN.
De *H. Geest* en *Diakonie-Armen* van *Yffelmonde*.
d'*Arm-Meesters* te *Nieuwer-Amstel*.
De *Walsche Diakonie* t'AMSTERDAM.
De *Vlaamsche en Waterlandsche Doopsgezinden* t'AMSTERDAM.
De *Walsche Diakonie te* LEIDEN.
'*t Weeshuis*, *Mannenhuis*, *Vrouwenhuis*, als mede *Diakonen van de Nederduitsche en Walsche Gemeente* te GORNINCHEM.
De *Diakonie* te *Katwyk en 't Zand*.
De *Diakonie* en Weesvoogden *van Vlieland*.
De *Diakonie* te MEDENBLIK.
De *Diakonie* te *Midwoude*.
De *Diakonie* te *Durgerdam*.
De *respective Godshuizen* t'ALKMAAR.
'*t Weeshuis* van 's GRAVENHAGE.

peſt, die ontzachgelyke en uitterende plage des Almagtigen, al een vry zwaren krak gekregen; vermits een voornaam gedeelte van 's Weeshuis goederen beſtaat in *Landeryen* met derzelver *Woningen*. De ſterfte beroofde tot verſcheide reizen alle de Huurders van 's Weeshuis Landen, geen een uitgezonderd, van al hun Vée, dus wierden de Regenten gedwongen en genoodzaakt, wilden zy de Landen niet onbeweid, onbebouwd, reddeloos, en geheel renteloos laten leggen, aan zommige Huisluiden conſiderabele remiſſien te moeten verlenen, aan anderen Penningen op te ſchieten om wederom Vée tot beſlaan der Landen te konnen inkopen, onder verband wel van dat ingekogte Vée, 't geen zy echter wederom ongelukkig zagen uitſterven. Met dit alles gebruikten de Regenten alle mogelyke omzichtigheit en beleid, om, ſchoon zy remiſſien moeſten verlenen, echter met goede conditien te maken, de Landhuren, op hoop van beter tyden, niet te doen verminderen. 1750. July.

Inmiddels moeſten de Weeskinderen onderhouden, gekleed en gevoed worden, 't Zuivel en zommige Eetwaren ſteigerden in prys, 't gene echter betaald moeſt worden.

't Weeshuis, een oud Gebouw zynde, en deszelfs Huizen in den *Hage*, zowel als de Boere-woningen, koſten jaarlyks aan hoog-nodige reparatien al een grote zomme gelds.

De Regenten van 't Weeshuis zagen zedert vier à vyf jaren een groot aantal onvermogende Perſonen, en meeſt vreemdelingen na *'s Gravenhage* toevloejen, die 't Burger- en Schutterſchap verzogten en verkregen.

Zy voorzagen daar uit en vatten een rechtmatige bekommering op, dat dus met ter tyd het Weeshuis wel zoude konnen worden overladen met een groot deel Arme Wezen van die nieuwe onvermogende Burgeren; tot merkelyke prejudicie van onze oude wettige *Haagſche Burgeren* en *Schutteren*, welkers Kinderen voornamelyk 't eerſte en meeſte recht hadden, om by verlies hunner Ouderen in 't Weeshuis aangenomen en opgevoed te worden.

Wy vertrouwen dat U Ed. Achtbare met ons zullen begrypen, dat, ſchoon 't Weeshuis thans noch redelyk wel ſtaat met deszelfs finantie, de tyden echter wel zo zouden konnen lopen, dat door alle de voorſz. redenen, 't zelve boven vermogen zoude konnen komen gechargeerd en overladen te worden, en daar door aan lager wal geraken; 't gene wy nochtans bidden dat Godt genadiglyk verhoede.

Deze laatſte overdenking is ook 't grootſte motief geweeſt, waarom de Regenten 't bekomen Octroy van Hun Ed. *Groot Mogende* voor 't Weeshuis van *'s Gravenhage* hebben verzogt.

Van die opinie zynde, dat vele Weeskinderen, die noch eenige goe-

1750. goederen hebben, of verwachten konnen, nu niet zo ligtelyk van
July. hunne naaste Vrienden zullen worden geabandonneerd en aan 't Weeshuis opgedragen, gelyk al meermalen is geschied.

Maar om nu tot het geobtineerde Octroy zelfs te komen, zo gelieve 't U Ed. Achtbare te remarqueren: Dat het recht, 't welk 't Weeshuis op de Goederen der Weeskinderen al heeft verkregen, by de hier voren aangehaalde 33, 34, 35 en 36. Articulen van d'Ordonnantie van den 20. *November* 1564., en waar van 't echter nooit groot profyt getrokken heeft, by 't Octroy maar een weinig is geëxtendeerd geworden, en dat noch met notabele limitatien.

Want in 't dispositief van 't Octroy qualificeeren en authoriseren Hun Ed. *Groot Mogende* de Regenten van 't Weeshuis van *'s Gravenhage:*

,, Om te mogen behouden en na zich te nemen al 't geen zal wor- ,, den nagelaten by eenige Personen, in 't voorsz. Burgerweeshuis groot ,, gemaakt, *wanneer dezelve komen te sterven zonder Kinderen, Kinds-* ,, *kinderen, of verdere Descendenten natelaten; ten ware dezelve met de* ,, *Regenten of hunne Successeuren in der tyd, daar van uitkoop hadden* ,, *gedaan.*

,, Mitsgaders om de geringe middeltjes, welke de Kinderen, die in ,, het voorsz. Weeshuis reets ingenomen zyn, of na dezen noch in- ,, genomen zullen worden, voor den tyd hunner inneminge, eigen of ,, aanbesturven zyn geweest, voor 't zelve Burgerweeshuis te mogen ,, blyven behouden:

,, *Daar onder nochtans niet begrepen, 't gene die zelve Kinderen, ge-* ,, *durende hunne opvoeding in 't voorsz. Huis, by Erffenissen, Legaten,* ,, *of Giften verkregen zouden mogen hebben*; behoudens echter dat de ,, Regenten in hunne qualiteit de Vruchten daar van zullen genieten, ,, zo lang dezelve Kinderen in 't voorsz. Huis opgevoed worden, *en* ,, *langer niet.*

Word nu in dat Octroy zo groot een iniquiteit of hardigheit gevonden?

Zouden de Staten van den Lande, die Opperste Weesvoogden van alle hunne Onderdanen zyn, indien zy 't verzoek van de Regenten van 't Weeshuis hadden geoordeeld te wezen, hard, onbillyk of onrechtvaardig en singulier, wel ooit zo een Octroy, dat op 't natuurlyk en civiele Recht steund, hebben verleend?

Hebben niet alle Ouders en Voogden een volkomen recht om de Goederen van derzelver Kinderen en Pupillen, onder authorisatie van den Staat, of van de Rechters, te mogen gebruiken tot alimentatie en opvoeding van de Kinderen?

Zyn dan de Regenten van een Godshuis, enkel gefundeerd tot onderhoud van Arme Ouderloze Wezen, ook niet in dat zelve recht?

en

en zyn zy niet verplicht in hunne qualiteit alle wettige en gepermitteerde middelen in 't werk te ſtellen, om de fundamenten van 't aan hunne zorgen toevertrouwde Godshuis t'onderſchragen; en 't zelve voor inſtorting en verval zo veel mogelyk te behouden? 1750. July.

De Regenten van 't Weeshuis van *'s Gravenhage*, hebben dan, om alle voorverhaalde redenen, ter goeder trouwe vermeind 't voorſz. Octroy van de Staten te mogen en te moeten verzoeken, en zy hebben het ten voordele van 't Huis verkregen.

Doch zy behoeven immers buiten hoge noodzakelykheit, en zonder conſideratie van omſtandigheden van Perſonen en Zaken, niet altoos 't ſtrictſte gebruik te maken van een verkregen recht. Daar by zullen na alle menſchelyke apparentie de Regenten van 't Weeshuis nooit heel grote voordelen van dat Octroy te wachten hebben, vermits zelden of nooit zulke Kinderen in 't Weeshuis komen, dewelke met tydelyke middelen zyn voorzien of die te wachten hebben.

Ook ziet men zelden dat Kinderen, uit het Weeshuis gaande, en komende te trouwen, zonder Kinderen (wel meeſt 't gewone deel van de zulke,) komen t'overlyden. En dat niet zynde, volgt immers 't goed aan de Kinderen.

Daarenboven blyft het recht van een matigen Uitkoop den Kinderen altoos open.

En ten opzichte van alle de Kinderen, die bereids in 't Weeshuis zyn, hebben de Regenten door den Binnenvader aan alle dezelve publicq laten aanzeggen, „ *dat omtrent henlieden, nooit gebruik van 't* „ *Octroy zal worden gemaakt*".

Ook willen wy onder 't goedvinden van U Ed. Achbare voor het toekomende ons mede wel volkomen blyven houden aan de hier boven aangehaalde Articulen van de Fundamentele Ordonnantie van 't Weeshuis; waar tegens altoos geen de meeſte contradictie vallen kan.

Gelyk ook niet d'intentie is om van 't Octroy voor 't voorledene, ten opzichte van de Kinderen in 't Weeshuis opgevoed, en daar uit getreden zynde, eenig gebruik te maken, dewyl wy om de redenen, reets boven verhaald, maar voor het toekomende hebben willen zorgen, tot ſteun van 't Weeshuis en deszelfs finantie, die wy met alle getrouwigheit zoeken te behartigen zo veel in ons vermogen is.

En vind de Magiſtraat van *'s Gravenhage* dat 'er wettige en wezendlyke redenen zyn, om 't geobtineerde Octroy voor hun Weeshuis in 't geheel te houden buiten effect, zo zullen wy gaarne daar toe met alle obedientie derzelver gereſpecteerde Ordres ontfangen; wyl 't Octroy niet in 't minſte ons intreſt, maar alleen dat van 't Weeshuis betreft.

Na al dit gezegde nu, komt het aan de Regenten van 't Weeshuis zeer

1750. *July.* zeer smertelyk te vallen, dat over hunne betoonde vigilantie om voor 't Weeshuis te verkrygen dezelfde voorrechten, welke aan andere Godshuizen in deze Provintie zyn verleend, aan U Ed. Achtbare was voorgekomen, eenig misnoegen by zommige Lieden alhier te wezen opgevat.

Wy verblyden ons daar en tegens *dat het maar was by zommigen*, en *niet by 't voornaam Lichaam van onze goede en wettige oude Burgerye*, voor welkers welzyn wy oprechtelyk betuigen alle affectie, trouwe, en zorge, ja! alles zeer hartelyk over te hebben; en van welke wy ook vele redenen hebben, om ons van derzelver eerbied en genegendheit in vele opzichten te bedanken.

't Komt ons dan voor Ed. Achtbare Heren, onder eerbiedige correctie, dat die zommige Lieden, welke blyken van misnoegen geven, de Regenten van 't Weeshuis grotelyks verongelyken met derzelver goede oogmerken zo verkeerd uitteleggen, en wy moeten vaststellen dat die Lieden geheel onkundig zyn van d'instelling van *'t Weeshuis van 's Gravenhage*; zo als uit ons hier boven genarreerde komt te blyken.

't Staat vry aan alle Burgers, en zy hebben een volkomen recht, om, oordelende in 't een of ander geval benadeeld of verongelykt te worden, deswegens met decentie en op eene betamelyke wyze hunne klagten aan de Regering voor te dragen, en elk Regent is en blyft gehouden en verplicht, die klagten zyner Medeburgeren te horen, en dezelve wettig bevindende te redresseren. Maar 't staat geen Burgeren noch iemant vry met opgeraapte en ongefundeerde beschuldigingen, eerlyke Regenten van Godshuizen te suggilleren en verdagt te maken by de werelt.

Hadden die zommige misnoegde Lieden eenig bezwaar gevonden over 't verleende Octroy, waarom hebben zy zich niet direct aan ons geaddresseerd, en dat bezwaar te kennen gegeven? wy zouden hen gehoord, en hen de nodige onderrechting en verklaring daar op gegeven hebben.

Al waarom de Regenten van 't Weeshuis, als in allen delen zuiver van handen zynde, den rechten weg, dien zy altyd gegaan hebben, zullen vervolgen met wel te doen zo veel zy konnen, en niet om te zien; altoos bereid zynde, des gerequireerd wordende, rekenschap te geven waar 't behoort, van d'aan hun toevertrouwde administratie van 't Weeshuis van *'Gravenhage*, en ook van hun Burgerlyk en Gerechtelyk bestier.

Zy zyn al te wel verzekerd, en zeer gerust, dat het voornaamste lichaam der Haagsche goede Burgerye geen deel noch gemeenschap heeft met het aan U Ed. Achtbare voorgekomen, zo ongefundeerd

en

en onrechtvaardig opgevatte misnoegen van die zommige Lieden; welkers Kinderen ook in 't Weeshuis moetende worden ingenomen, zekerlyk geen Schatten in 't zelve zullen mede brengen, om 't daar mede in tyden en wylen te verryken. 1750. July.

De Regenten van 't Weeshuis verdienden eerder dank dan misnoegen, wyl zy hunnen tyd, vlyt en zorgen besteden, om 't Huis in goeden staat te houden, en hoe langer hoe meerder het tydelyk en geestelyk welzyn der Weeskinderen trachten te bevorderen, daar toe alle middelen in 't werk stellende, ten einde dezelve in staat mogen geraken, om, uit het Huis gaande, kundige Christenen, nuttige Ingezetenen en goede Huis-vaders en Moeders in den Burgerstaat te konnen worden; zonder dat zy van al hun liefdewerk iets profiteren, als de satisfactie van hunnen plicht te hebben betracht. Terwyl zy alleen tweemaal in een geheel jaar een matige maaltyd in 't Weeshuis houden, 't geen zy immers, zonder reproches te konnen afwachten, meermalen na 't voorbeeld van minder welgestelde Godshuizen zouden konnen en vermogen te doen (*).

Wy zyn dus in een eerbiedig vertrouwen, dat U Ed. Achtbare met dit ons geëxtendeerd justificatoir Bericht zullen gelieven genoegen te nemen, en dienvolgens de Regenten van 't Weeshuis te blyven houden in derzelver gunstige protectie tegens alle malitieuse verdenkingen, en qualyk geintentioneerde uitstrooizels tot hun nadeel.

Eer wy eindigen, moeten wy noch de vryheit gebruiken eene consideratie aan U Ed. Achtbare te moeten voordragen, tot voorkominge dat het Weeshuis by vervolg niet kome belast te worden met het onderhoud van *vreemde* Weeskinderen van buiten ingekomen, tot nadeel van 't privative Voorrecht onzer Ingeboorne *Haagsche* Burgeren.

Namentlyk: of de Magistraat van *'s Gravenhage* niet zoude konnen en behoren goed te vinden en te resolveren, dat alle van buiten inkomende

(*) De zich schuilhoudende *Laster-Tong* van in 't begin dezes gemelden Volks, was zo verre gegaan, dat men onder hun zoort verspreide, of welgemelte Heren Regenten (waar van d'eerste te meermalen en nu noch regerend *Burgermeester*, de twede *Schepen*, en de derde *Secretaris* van de Magistraat dier Stede zy) *de finantie van dat Huis, in Gastmalen diverteerden*. Daar wy, als een mede Burger dier Stadt, met duizende anderen, die satisfactie aan welgemelte Heren moeten geven, dat die invectives zo onrechtveerdig zyn, als de beschuldiging vals is: Nadien in al hun gedrach, handel en wandel, geen *Schaduw* is te vinden, van een heblust na eenig indirect voordeel, veel min om der Wezen Goederen of Inkomen op zodanige eene wyze te verkorten of te benadelen: In tegendeel, hunne Liefdadigheden en Genereusiteiten in verscheide opzichten al te kenbaar zyn.

1750. mende vreemde perſonen, zo buiten de *Vereenigde Nederlanden* als
July. daar binnen geboren, en hun Burger- en Schutterſchap in den *Hage* verzoekende, 't zelve aan hen Lieden wel zal konnen worden vergund na bevind van zaken, doch onder die conditie, dat, dezelve komende t'overlyden, derzelver Weeskinderen niet zullen in 't *Burger-Weeshuis* van *'s Gravenhage* worden ingenomen, als by ſpeciale authoriſatie van den Magiſtraat; en mits dat zy by 't ontfangen van 't Burgerſchap gehouden zullen zyn aan de Regenten van 't Weeshuis te betalen, zodanigen ſomme van contante Penningen als U Ed. Achtbare na d'omſtandigheden der Perſonen zullen oordelen te behoren, om vervolgens dan van U Ed. Achtbare te bekomen eene acte van mede qualificatie tot het Burger-Weeshuis.

Deze onze conſideratie is gegrond op 't 16. Articul van d'Ordonnantie voor 't Weeshuis, van den 20. *November* 1564. hier boven vermeld; alwaar gezegd word:

„ Item, in dit voorſz. des Armen Weeshuis, en zullen by de Wees-
„ huismeeſters gene Kinderen ontfangen worden, dan echte Kinde-
„ ren, die verſtorven zyn van Vader en Moeder; en die hunlieder
„ Ouders, ten minſte de vier laatſte jaren voor hun overlyden Buur-
„ luiden van den Hage geweeſt zyn.

„ *Daar inne men ook reguard nemen zal, dat der Ingeboornen Buur-*
„ *luider Kinderen gepræfereerd zullen worden voor der Buitenlanders*
„ *Kinderen, die van buiten in den Hage zyn komen wonen.*

Dit overgevende aan U Ed. Achtbare ſerieuſe deliberatie, zullen wy U Ed. Achtbare bevelen in de gunſtige beſcherminge des Alderhoogſten, en met allen eerbied blyven

Edele Achtbare Heren,

U Ed. Achtbare Dienſtwillige Dienaars

De Regenten van 't Burger-Weesbuis van 's Gravenhage

(*was getekend*)

J. Hudde Dedel. H. v. Ouryk. en J. Steenis.

In 't Weesbuis van 's Gravenhage den 31. *Maart* 1750.

Dat Bericht vervolgens by hun Ed. Achtbare ontfangen en gelezen zynde, vonden dezelve goed, by Extract, daar van communicatie te geven aan de Hoofden der Burgery, om derzelver onder-

onderhorige Schutters van den waren toeſtand der zake de nodige informatien te geven. 1750. *July.*

Wanneer 't zelve kenbaar wierd, was 'er geen een van alle, zo *In-* als *Buitenlanders*, ondermengt met eenige Haagſche *Snoevers* (waar van de meeſte, zo niet alle, na hunnen Toeſtand, wel verzekerd waren, dat in cas van overlyden, hunne kinderen 't overſchot in dat Weeshuis brengende, 't zelve daar mede niet zouden verryken) die zich derfde reppen of roeren; maar zo bot ſtil zwegen, even of 'er te voren niets gepaſſeert was, en daar ook by gebleven is.

Overgaande tot een ander *Geval*, 't geen in de *Lutherſche* Gemeente van *'s Gravenhage* op nieu ontſtaan is, en 't welk den *Spotters* en *Roomſchgezinden* veel ſtoffe heeft gegeven van zich daar in te verheugen, en dezelve Gemeente met verſcheide *hatelyke Benamingen* te bekladden.

Doch om deswegens, zo veel ons doenlyk is, den Lezeren een zuiver begrip mede te delen, heeft men te weten: Dat het in die Gemeente een gebruik is, dat men *veertien dagen* voor *Paaſſchen*, in de Conſiſtorie *vier Ouderlingen* en *vier Diakenen*, in plaatze der afgaande, op de nominatie brengt: Welke Perſonen en Namen in de volgende drie Zondagen, door den Leraar, op de Predikſtoel werden afgelezen; *om of 'er iemant op hun Leer en Levens-gedrach iets te zeggen hadden, zich deswegens konde addreſſeren aan den Kerkenraad* &c.

't Was dan Dingsdags na *Paaſſchen*, den 31. *Maart* jongſtleden, na de Predikatie, dat uit het gemelde getal *twee Ouderlingen* en *twee Diakenen* moeſten verkoren worden.

Nu is 't in die Gemeente al van Ouds gebruikelyk geweeſt, dat die Leden, welke *Stoel-* of *Bank-geld* in die Kerk betalen, op dien tyd mede toegelaten wierden hunne ſtemmen deswegens te geven:

Maar alzo 'er, zedert eenige jaren herwaarts, bevonden was, „ dat „ 'er verſcheide Onordentelykheden, door 't ſtemmen van die Leden, „ quamen te geſchieden, en te meermalen bevonden waar, dat 'er „ verſcheidene Perſonen ſtemden, welke geen recht tot dat gebruik „ hadden, nadien geen *Stoel-* of *Bank-geld* betaalde, ende mitsdien „ niet toelatelyk waren".

Zo was uit die oorzake by *d'allergrootſte Vergadering* (beſtaande in alle de Leden die in den *Kerkelyken* Dienſt zyn, of geweeſt hebben,

 daar

1750. daar de *kleine Vergadering* alleen beſtaat uit de regerende *Kerkelyke*
July. perſonen) in de maand *October* van den jare 1749, met *meerderheit* van ſtemmen eene *Reſolutie* genomen: „ Om voortaan die voorgemelde „ misbruiken te weren, de ſtemming der gemelde Ledematen af te „ ſchaften, en de verkiezing van *Ouderlingen* en *Diakenen* alleen by „ die grote *Vergadering* te doen, en in 't vervolg daar in te blyven „ continueren".

Kort na die genome *Reſolutie*, quam 'er een *Proteſt* voor den dag, getekend door eenige perſonen uit die Gemeente, en aan de Conſiſtorie gezonden, waar by zy ſuſtineerden, *in dat hun oude Recht verkort te wezen* enz. Maar de Kerkenraad zich daar aan niet kreunende, hadden die Oppoſanten zich aan zyne *Doorl. Hoogheit*, onzen Prins *Erf-Stadthouder*, by Requeſte geaddreſſeert; Dewelke 't zelve aan Haar *Groot Mogende* renvojeerde, en deze renvojeerde Dnus. *Pambo* en ook der Gemeente Requeſte aan den *Kerkelyken Rechter*. De gemelde Dnus. *Pambo* en die van de voorſz. Gemeente geen luſt hebbende daar aan t'appelleren, waar van de redenen ſtraks gezien zullen worden, hielden zich ſtille, en braghten den *Kerkenraad* daar door in de gedachte, dat zy gene verdere Oppoſitie zouden doen. Derhalven gingen zy na de voorzeide Reſolutie te werk, gelyk ook vervolgens op den voornoemden 31. *Maart* d'électie volbraght wierd, en als toen verkoren *Marthinus Dithmar* en *Adriaan Colander*, tot *Ouderlingen;* mitsgaders *Pieter Brugman* en *Auguſtinus ter Weſten* tot *Diakenen.*

Wanneer deze verkoorne, op *Zondag* daar aanvolgende, namentlyk den 6. *April*, als na ouder gewoonte, in die Kerkelyke Ampten beveſtigt ſtonden te worden, zo gebeurden 't; dat 's namiddags, na de Predicatie 't *Formulier* der inzegening door Dnus *Dickershof* zoude gelezen werden, ende daar mede een begin willende maken, 'er eene grote Beweging onder de Gemeente ontſtond: Invoegen 'er eenige van de minſte zoorte, die niet veel te verliezen hadden, daar de vermogendſte zich in 't minſte repte of roerde, van hunne Zit- of Standplaatzen opſtonden en tot in 't *Doop-Hekje* naderende, aldaar opendlyk *tegens die Beveſtiging proteſteerden.* Waar door zyne Eerwaarde genoodzaakt wierd 't *Formulier*-Boek neder te leggen, en dus de Beveſtiging ongedaan achter te laten.

Wat Opſchudding dat ter eerſter Inſtantie in die Gemeente veroorzaakte is ligt af te meten, doch met het gevolg in 't minſte t'evenaren zy.

Op al 't welke eene Vergadering gehouden zynde, waren eenige Leden uit de Conſiſtorie gecommitteert om deswegens klachten te doen, aan Haar *Ed. Mogende*, de Heren Gecommitteerde Raden der *Staten van Holland ende Weſtvrieſland*, gelyk geſchiedde: Doch Haar *Ed. Mogende*,

gende, renvojeerde hen na de *drie Gemeentens* van *Leiden*, *Haarlem* en *Amsterdam*, na luid der Resolutie van Haar *Groot Mogende* van dato den 20. *November* 1738. Zie *Europ. Mercurius* van dat Jaar II. *Deel*, *pag.* 298. 1750. *July.*

De Wederpartye zulks vernemende, en gedenkende de Kosten welke in dien tyd was gedragen en betaalt, en die voor *achtien Personen*, na proportie van hun toen hebbende iever en bestaan geschat, beliepen *vier duizend*, *acht honderd en zeven en twintig guldens* (*) (in welke, vier persönen van die Gemeente, buiten die questi zynde, als eene *Vrywillige Gifte* hadden geschonken *vier honderd guldens*) waar in zy by die Gemeentens of derzelver Gecommitteerdens over 't verschil tusschen Dnus. *Maas* en gemelden Dnus. *Pambo*, waar van *zeventien* de laatste assisterende, gecondemneert waren, (zie de Sententie in ons *Nederl. Gedenkb.* van den jare 1740, II. *Deel*, *pag.* 78) protesteerden daar tegen, *als met dezelve niet te doen te willen hebben*, *ter zake voorsz.* enz. Vervolgens hadden zy, tegens de Consistorie, aan zyne *Doorl. Hoogheit*, den Prins *Erf-Stadthouder* een nader Request gepresenteert, Die 't zelve wederom renvojeerde aan de *Staten van Hol-*

(*) Mogelyk zal een Lezer vragen, *hoe kan dat zyn*? Die dient tot onderrechting.

1. Dat Dnus. *Pambo* tegen de Heren Gedeputeerden by hunne Sessie in *'s Hage*, excipieerde, *dat zy gene Commissie van hunne Consistorie hadden*, en dienvolgende de voorgemelden Resolutie van Haar *Groot Mogende* hen niet genoeg was.. Invoegen die Gedeputeerdens genoodzaakt wierden ieder na hunne Consistorie te rugge te keren, rapport te doen, commissie van dezelve t'ontfangen, en wederom te retourneren.

2. Wierd by vervolg geprotesteert tegen 't *Presidentschap*, om dat *Amsterdam* zoude Presideren.

3. Wierd door voorn. Dnus. *Pambo*, den Gedeputeerden Dnus. *van Gaarle*, wegens *Amsterdam*, gedeclineert, van geen Rechter over zyne zaak te konnen zyn, wegens een gesustineert Different: Doch, en niet tegenstaande zyne voorwendzels, als niet suffisant genoeg zynde, wierd den voorn. Dnus. *van Gaarle* by zyne Consistorie wettig verklaard om als Rechter in die zake te konnen jugeren; gelyk denzelven als zodanig in de Decisie gebleven is.

Uit zulke en meer andere Incidenten in die zake voorgevallen, zal den Lezer genoegzaam konnen begrypen, dat die excessive kosten niet zyn veroorzaakt aan de zyde der Gedeputeerdens, maar door de genen welke die Incidenten gemaakt hebben.

En dus oordelen, dat die Gedeputeerdens met zo vele invectives niet behoorde gesmaad te worden, als men nu eenigen tyd, tot *d'uiterste schande* en *schaamte*, heeft moeten ho en, die ons, om datze geen schyn van Waarheit hebben, wegens hnnne Ampten, verboden werden hier te melden.

1750. *Holland en West-Vriesland*, en welke 't zelve stelde in handen van
July. Welgemelde *Gecommitteerde Raden*, ten einde enz.

Waar op Haar *Ed. Mogende*, de wederzydsche Gecommitteerdens ontboden en vervolgens recommandeerde; *zich in der minne met den anderen te vergelyken, en dat de Verkiezing voor ditmaal zouden laten doorgaan, en voor het toekomende eene andere Ordonnantie, wegens de verhuring der Stoelen en Banken te maken, om alle verschil deswegens voor te komen ende af te snyden.*

Doch de Wederpartye van de Consistorie daar in, en zonderling nopens 't laatste, gene toestemming gevende, was die Comparitie vruchteloos gescheiden.

Daar op hadde zy, zo onderrecht ben, andermaal een Request aan zyne *Doorl. Hoogheit* gepresenteert, 't geen al wederom gerenvojeert wierd aan de *Staten van Holland*, die 't zelve stelden in handen van den *Hove Provinciaal*, met macht, *om die Differenten te termineren, als zy, na goede Justitie, zoude bevinden te behoren.*

Ingevolge van welke, Myne Heren van den Hove, de wederzydsche Partyen voor Commissarissen uit den welgemelten Hove hadden doen Compareren, ten fine van Accort: Doch zulks al mede zonder effect zynde, hadde den Hove eindelyk de zaak in questi provisionelyk gedecideert ten voordelen van den *Groten Kerkenraad* of *Consistorie*; uit wyzens de *twede Resolutie* hier na te melden, alzo d'eerste niet machtig geworden ben, doch van d'eigen Inhoud is, uitgezondert de daar inkomende penaliteiten.

d'Eerste Resolutie op *Zondag* den 19. dezes 's morgens van den Predikstoel afgekondigt ende gelezen zynde, om 's namiddàgs de voorzeide genomineerde personen in hun Kerklyke Ampten te bevestigen, was alles in stilte: Maar wanneer de voorgemelden Dnus. *Dickershof* 's namiddags 't zelve wilde uitvoeren, onstond 'er andermaal eene grote Beweging onder de Wederpartye, (die 't al vooraf *Uitgebazuind* hadden, dat te geschieden stond, en daar door gelegenheit gaven dat 'er verscheide personen, tot die Gemeente niet behorende, te dier tyd in de Kerk zich lieten vinden, doch met verschillende Oogmerken,) 't geen zo verre uitliep, dat d'eige personen, die 't zelve ten eerstenmaal gedaan hadden, zonder de minste achting van den *Hove Provinciaal*, en in vilipendie hunner Resolutie, weder opstonden en tegens de te voornemen Beyestiging *opendlyk protesteerden:* Overzulks dezelve ten tweden male wierd gestremd ende te rugge gehouden.

Van 't welke aan den *Hove Provinciaal* rapport gedaan zynde, requireerde een pertinent Relaas van dat gepasseerde, mitsgaders de namen der voornaamste personen, die zich aan dat *oproerig* fait hadden

schul-

ſchuldig gemaakt. Zulks gedaan zynde, was daar ook ten tweden ma- 1750
le opgevolgt d'onderſtaande July.

RESOLUTIE:

PRO ECCLESIA.

EXTRACT *uit het Regiſter der Reſolutien van den Hove van* Holland, *genomen op*

Vrydag den 24. *July* 1750.

'T HOF VAN HOLLAND met het uiterſte ongenoegen hebbende vernomen, dat niet tegenſtaande de Reſolutie van den voorſchreven Hove van den 16. *July*, waar by was goedgevonden, dat *Martinus Ditbmar* en *Adriaan Colander*, tot Ouderlingen, en *Pieter Brugman* en *Auguſtinus ter Weſten*, tot Diaconen van de *Luterſche* Gemeente alhier verkoren, in hunne reſpective Bedieningen op den daar aan volgende *Zondag* na de Middag zouden werden beveſtigt, en dat het zelve voor de Middag van den Predikſtoel, ongeprejudicieert de wederzydſche Suſtenuen ten Principalen dewelke by Accommodement of Deciſie door 't Hof zouden werden geaſſopieert; waar toe dan ook dezelve Reſolutie bevorens aan den Kerkenraad van de voorſz. *Luterſche* Gemeente, mitsgaders aan de Gedeputeerdens van dezelve Gemeente was toegezonden, en ook dien conform de voorſz. afkondiging des *Zondags* voor de Middag was gedaan.

Echter na de Middag zodanig eene grote Commotie en Beweginge onder de voorſz. Gemeente was ontſtaan, dat daar door de voorſz. Beveſtiging was belet en verhindert geworden.

ZO IS 'T, dat het voorſz. Hof, conſidererende 't zelve te wezen eene verregaande disobedientie aan deszelfs Bevelen, en tot vilipendie van d'Authoriteit en 't Gezach van de HOGE JUSTITIE, heeft goedgevonden als noch t'ordonneren, zo als 't zelve ordonneert by dezen, dat de voornoemde geëligeerde Ouderlingen en Diakenen der voorſz. Gemeente op aanſtaande *Zondag* na de Middag, zullende wezen den 26. dezer, in hunne reſpective Bedieningen zullen beveſtigt werden: En dat het zelve voor de Middag van den Predikſtoel, in de voorſz. *Luterſche* Kerke, zal werden bekend gemaakt; op pœne, dat tegens die gene welke zich daar tegens directelyk of indirectelyk zullen komen t'oppoſeren, als *Perturbateurs* van de *gemene Ruſte*, door den Procureur Generaal, na riguer zal geprocedeert werden. En zal voorts Extract dezes aan den Kerkenraad van de voorſz. *Lutherſche* Gemeente, mitsgaders aan de Gedeputeerden van dezelve Ge-

1750. *July.* Gemeente, werden ter hand gestelt, om te strekken tot hun narigt, ende zich daar na exactelyk te reguleren.

(*Onderstond*)
Accordeert met het Regifter.
(*was getekend*)
R. V. BLEYSWYK.

Die Resolutie, als boven, voor de Middag afgelezen zynde, geschiedde de Bevestiging 's namiddags in goede form, zonder dat'er een eenig woord tegen gerept of eenige oppositie gedaan wierdt.

Zie daar toegenegene Lezer! 't geen wy nodig geoordeelt hebben, schoon van die Gemeente of Kerk niet zynde, UE. te moeten mede delen, ten einde te konnen weten, wat van de ware geschapenheit der zake zy, en waar van daan die Gemeente in zo eene grote Beroeringe gekomen ende gebraght is.
Is den Lezer belust te weten, wat aan de zyde van Haar *Ed. Mogende de Gecommitteerde Raden* in den jare 1740 al is gedaan, ten einde de Vrede en Eendracht dier Gemeente te behouden, in de Verzoening tusschen gemelde Dnus. *Maas* en Dnus. *Pambo*, hy zie 't aanmerkelyke en *Authenticq Extract* der Resolutie deswegens genomen, in 't *Nederl. Gedenkboek* van 't voorn. Jaar, II. *Deel*, *pag.* 307.

Die voorzeide Stukken voor af hebbende doen gaan, tredenwe toe tot de Politicque en andere zaken, zedert ons laatste voorgevallen.



JULY.



1750. *July.*

JULY.

DE *Noordsche* Zaken noch in dezelve duisterheit en onzekerheit zynde, daarwe dezelve in ons laatst voorgaande *Deel*, *pag.* 219 gelaten hadden, vattenwe die wederom op als een *Hoofd-Verschil*, waar op 't Oog van *Europa* geslagen is om 't einde te mogen beschouwen. Wy zetten ons dan neder in het *Turksche* Ryk.

DE Heer *Celsing* welke geen andere Caracter hadde, dan van Secretaris, belast met d'affaires des Konings van *Zweden* aan dat Hof, ontfing in de gepasseerde Maand zyne Geloofs-Brieven en qualiteit als Extraordinaris Envojé en Minister Plenipotentiaris van dien Koning; waar op kort daar aan zyne eerste Audientie by den *Sultan* hadde, en by die gelegenheit de Geschenken van wegens zyne Zweedsche Majesteit aan den *Groten* Heer presenteerde: Het Tractaat van Alliantie, 't welk tusschen de voornoemde Kroon en de *Porte* tot nu toe heeft plaats gehad, is kortelings op dezelfde Condition als 't vorige vernieud. CONSTANTINOPOLEN.

Inmiddels en zedert zich veel beweging heeft gegeven om de *Hoge Porte* in 't belang van zyn Heer en Meester over te halen; doch of 't zelve van dien uitslag zyn zal, moetenwe afwachten.

Daar en tegen de Heer *Porter*, *Britsche* Minister aan dat Hof, tracht den *Sultan* in derzelver Vredelievende Dispositien, zo ten opzichte van zyn Hof en derzelver Geallieerde Hoven by continuatie t'onderhouden, en teffens de Menées der *Fransche* en *Zweedsche* Ministers met den Groot-Vizier t'ontdekken.

Ondertusschen was in 't laatst der gemelde Maand ,, den *Rus-Keizerlyke* Resident aldaar, door den Nieuwen Opper-Vizier tot eene particuliere Audientie genodigt, en den zelven en op nieus, en ten derdenmale in naam van den *Groten* Heer verklaarde; dat zyne Hoogheit zich zeer veel liet gelegen leggen aan den welstand van de *Zweedsche* Kroon, zyne Geallieerde, in hope, dat dezelve door gene der Noordsche of andere *Europeaansche* Mogendheden in hare ruste zoude verstoort worden, want dat zyne Hoogheit voornemens was, in alle gevallen en ook in zodanig onverhoopt geval zyne Ver- ,, bin-

1750. „ binteniſſen en Tractaten met alle zyne Naburen ſtiptelyk na te ko-
July. „ men", Hoe verre dat Declaratoir door zyne *Pruiſſiſche* Majeſteit geſecondeert is geworden, ſtaat ons aanſtondts onder de volgende Titel van *Rusland* te bezien.

RUSLAND. IN 't begin van gemelde Maand was een Expreſſe van wegens den Heer *Groſs*, *Rus-Keizerlyke* Miniſter te *Berlin* gearriveert, mede brengende Depeches die hoofdzakelyk in de volgende Byzonderheden beſtaan:

„ Dat namentlyk de voornoemde Heer *Groſs* te *Berlin* tot het hou-
„ den van een Conferentie by den Graaf van *Podewils*, eerſten Staats-
„ en Kabinet-Miniſter van den Koning van *Pruiſſen*, genodigd was;
„ dat de Graaf van *Finckenſtein*, insgelyks Staats-Miniſter, zo als
„ ook de Heer *Vockerodt*, Lid van den Geheimen Raad, daarby te-
„ genwoordig geweeſt waren; dat deze laatſtgemelde Heer by die
„ gelegenheit de lezing gedaan had van zekere Declaratie uit naam
„ van hooggemelde zyne *Pruiſſiſche* Majeſteit nopens den toeſtand der
„ Zaken in 't *Noorden*; dat geen ander ordre aan die Miniſters gege-
„ ven was, als om die Declaratie ſlegts voor te lezen; Dat de Heer
„ *Groſs* het niet raadzaam oordelende in een zo gewigtige Zaak alles
„ op zyn geheugen te laten aankomen, goedgevonden had te ſchry-
„ ven, 't geen hem van de voornoemde Declaratie voorgelezen wierd,
„ en betrekking had op 't ongenoegen, 't geen de Koning van *Pruiſ-*
„ *ſen* ter gelegenheit van de Verſchillen, die in 't *Noorden* ontſtaan
„ zyn, daar in betuigd te hebben, wordende wyders in dezelve ge-
„ wag gemaakt van 't Belang, 't welk zyne *Pruiſſiſche* Majeſteit geno-
„ men had, om die Oneenigheden bevredigd te zien, als mede van
„ d'Iever, waar mede zyne Majeſteit verlangde dat men tot een zo
„ gewenſcht einde komen mocht, en eindelyk van de Verpligting,
„ waar in die Koning gebraght zou worden, om by contrarie geval
„ zyne Verbinteniſſen ten opzichte van de Kroon *Zweden* te vervul-
„ len, byzonderlyk als die Kroon geattaqueerd, of op haar Territoir
„ ontruſt mocht worden enz".

d'Opper-Cancelier Graaf van *Beſtuchef* hadt van deze Declaratie aan de Keizerin verſlag gedaan, dewelke dan ook aangaande 't Antwoord, 't geen daar op diende gegeven te worden, Haar Gevoelen aan dien Graaf verklaarde, begerende, „ dat men in dezelfde forme zou ant-
„ woorden, om dus te tonen, dat Hare Keizerl. Majeſteit even als
„ de Koning van *Pruiſſen* wegens den grond der Zaken, daar 't op
„ aankomt, oordeeld, te weten, om alles uit den weg te ruimen, 't
„ geen de ruſt in 't *Noorden* zou konnen ſtoren, mits dat zulks zo
„ wel met Hare eige Waardigheit, als met de Veiligheit, Vryheit en

„ Ruſt

„ Ruſt van de *Zweedſche* Natie overeenkomſtig zy"; 't geen dezelf- 1750. de grondſlag is als die van de vorige Declaratien, dewelke door Ha- *July.* re Keizerl. Majeſteit gedaan zyn, en op welker Inhoud Hooggem. Souvereine zich op nieu beroept, als hebbende in dezelve d'onwrikbare Grondſtellingen aangetoond van 't Gedrag, 't welk Hare Keizerl. Majeſteit dienvolgens gehouden heeft, en waar van Hare Geallieerden zo wel als d'onpartydige Mogendheden genoegzaam de regtmatigheit hebben moeten bekennen, zonder dat daar by iets beſpeurd word, 't welk tot het allerminſte Voorwendzel van Achterdogt gelegenheit geven kan.

't Was by die omſtandigheden, dat de Heer *Wäbrendorff*, die om de bekende redenen, in 't voorgaande *Deel*, *pag.* 223, gene publique Audientie hadde konnen bekomen, van den Koning zynen Meeſter Brieven van Credentie verkreeg, waar in hem de qualiteit van Miniſter Plenipotentiaris opgedragen wierd en na gegeven kenniſſe, den 7. dito zyne eerſte particuliere Audientie by de Keizerin, als mede den Groot-Vorſt en de Groot-Vorſtin gehadt heeft.

d'Aanſpraak aan de Keizerin in de *Hoogduitſche* Taal gedaan, beſtond:

DOORLUCHTIGSTE, MAGTICHSTE en ONWINBAARSTE KEIZERIN,

ZYNE MAJESTEIT de Koning van *Pruiſſen* my d'eer bewyzende om de Waardigheit van deszelfs Miniſter Plenipotentiaris by UWE KEIZERL. MAJT. aan my te vertrouwen, heeft my uitdrukkelyk aanbevolen, dat ik aan Dezelve met de kragtigſte Bewoordingen verzekeringen geven zou van de volmaakſte Gevoelens van achting, confideratie en opregte Vriendſchap, die zyne *Pruiſſiſche* Majeſteit aan UWE geheiligde Perſoon toedraagt.

Ook neemt zyne Majeſteit niets meer ter harte, als de goede Verſtandhouding, die van onheuglyke tyden af tuſſchen de beide Staten heeft plaats gehad, op een onwrikbaren voet te zien ſtand houden, en voor zo verre 't van Hem afhangt d'overtuigendſte Bewyzen van zyne Bereidwilligheit, die Hy daar omtrent heeft, te geven. UWE KEIZERL. MAJT. zal door den Brief des Konings, die ik d'Eer heb in alle ootmoedigheit aan Dezelve te preſenteeren, op nieu gelegenheit hebben, om ten dien opzigte overtuigt te worden.

Ik ſmeek Dezelve teffens te willen vergunnen, dat ik my in Hare Keizerlyke Genegenheit bevele, nadien my de gehele waarde van een zo uitnemende Gunſt volkomentlyk bekend is, zullende alle pogingen, bequaam om dezelve te verdienen, in 't werk ſtellen, om my die Gunſt waardig te maken.

N 2 d'Op-

1750. d'Opper-Cancelier Graaf van *Bestuchef* antwoordde in 't *Russisch*:

July. HARE KEIZERLYKE MAJESTEIT is geneigd, even gelyk Dezelve te voren geweest is, om een bestendige en wederzydsche goede Vriendschap met den Koning van *Pruissen* t'onderhouden, en ten allen tyde blyken te geven van de wyze, hoe Dezelve in dezen opzigte gezint is. HARE KEIZERL. MAJT. verzekerd den Heer Raad van Ambassade en Minister Plenipotentiaris van Hare Keizerlyke Toegenegentheit en Gunst.

Vervolgens hadt dien Minister Audientie by Hare Keizerlyke Hoogheden, de Groot-Vorst en de Groot Vorstin, en deed aan dezelve een Aanspraak; zynde opgevult met verzekeringen van Vriendschap en onderlinge Verstandhouding van zyne *Pruissische* Majesteit. 't Antwoord door den Heer van *Solticoff*, in naam van Hare Keizerlyke Hoogheit, de Groot-Vorstin, daar op gegeven, bestond:

Madame de Groot-Vorstinne heeft met zeer veel genoegen vernomen, dat den Raad van Ambassade door zyne *Pruissische* Majesteit gelast is, om in qualiteit van Minister-Plenipotentiaris by Hare Keizerlyke Majesteit te blyven resideren, ten einde de goede Vriendschap, tusschen dit Hof en den Koning zyn Meester te helpen onderhouden. Niets is Hare Keizerlyke Hoogheit aangenamer dan de herhaalde verzekeringen van Vriendschap, welke zyne *Pruissische* Majesteit aan hare Hoogheit laat doen, en dezelve is zyne Majesteit daar voor zeer verpligt. Konnende den Minister Plenipotentiaris van de vriendschap en toegeneigdheit van Hare Keizerlyke Hoogheit, omtrent hem mede verzekerd wezen.

Wat de Dispositie van dat Hof aangaat, zo bleef 't zelve by 't voorgemelde onwrikbaar besluit; weshalven Hare Majesteit importante Toebereidzelen en die zeer considerabel zyn, heeft doen vervaardigen, alzo de Troupen in *Finland* uit 27000 Man, 5 Compagnien Hussaren en eenige andere Ruiterye, mitsgaders 500 *Donsche* Cosakken bestaan, noch vermeerdert staan te worden met 20 Regimenten, die omtrent 43000 Man uitmaken, en reets in den omtrek van *Petersburg* en *Novogrod* geinquartiert zyn; om, des noods zynde, een gedeelte daar van aan Boord van de Galeyen te brengen; en met d'overige te Land t'ageren; zynde ten dien einde 110 Galeyen, te weten 50 te *Petersburg*, 40 te *Revel*, en 20 te *Fredrikshom* in gereedheit gebraght en ook alzo gehouden zullen worden.

Niet tegenstaande de Magazynen in *Finland* van alles in overvloed voorzien zyn, echter noch 100000 Zakken Meel, ieder tot 360 ponden, nevens 2000 Zakken Gort derwaats staan gebraght te werden.

Ook

Ook was bevolen den voorraad van Hooy in de Magazynen aldaar met noch 40 Millioenen ponden te vermeerderen. 1750. *July.*

Uit al 't welke men ligtelyk besluiten kan, dat die Armée veel langer in *Finland* staat te blyven, als men gedacht heeft.

Daar en tegen, schynt de *Fransche* Legations-Secretaris, niet tegenstaande „ deszelfs herhaalde verzekering van de goede Vriendschap „ zyns Hogen Principaals, ten respecte van die Monarchin", by 't Hof weinig ingres te hebben, alzo men verzekerd is, dat 'er te *Constantinopolen* onder de hand, hoewel te vergeefs, een geheel andere Taal van zekere Ministers gevoerd word. *Dat is niet nieu!* En dienvolgende afdalen na 't *Zweedsche* Ryk.

WAAR van daan niet veel byzonders te berichten valt, als uit het voorgaande af te nemen is. Alleen! Dat de Koninglyke Vloot in gereedheit legt om in Zee te Steken, en alleen de laatste ordres van 't Hof verwacht. Dezelve bestond in 12 Oorlochschepen van Linie, 8 Fregatten, 6 kloeke gewapende Pramen, 50 Galeyen, en een groot getal andere Vaartuigen. De Baron van *Rosen*, Gouverneur Generaal van *Finland*, hadt het Hof bericht, dat alles in die Provintie in goeden staat, de Regimenten voltallig, de Magazynen voorzien, en de wederzydsche Troupen in rust en stilte waren. ZWEDEN.

De Voorstanders der Protestanten in *Pools-Pruissen*, hadden in deze maand zyne *Zweedsche* Majesteit in een wydlopig schryven te kennen gegeven, „ dat de *Roomsch*-Catholyken verscheide *Protestantsche* Kin-„ deren, onder 't gaan na de School, van Straat hadden laten wech-„ nemen en na de Kloosters gezonden, zo dat zy Protestanten daaren-„ boven noch op meer andere wyzen onderdrukt wordende, tot den „ Koning, als Guarandeur van den *Olivaschen* Vrede, hare toevlucht „ moesten nemen, en om schielyk redres verzoeken": Zyne Majesteit hadt kort daar op aan derzelven Minister te *Warschouw* bevel gezonden, „ om met d'overige *Protestantsche* Ministers ten dien reguarde „ *communem causum* te maken, en de gewichtigheit dier Zaak by den „ aanstaanden Ryksdag op 't serieuste voor te stellen, ten einde de „ Protestanten van 't *Pools-Pruisschen* in conformiteit van 't voorsz. „ Vredens-Tractaat by hunne Vryheit van Religie gemaintineerd wier-„ den; of dat men anders zou genoodzaakt zyn t'eeniger tyd tegens „ diergelyken verdrukkingen kragtdadiger middelen in het werk te „ stellen". Wat van 't een of 't ander worden zal, moetenwe, afwachten, en inmiddels ons keren na 't *Duitsche* Keizerryk.

'T WAS den laatsten passato dat *Hassau Effendi*, Minister van den Dey van *Tripoli* te *Wenen*, gehoor van Afscheid by den President van den Hof-Krygsraad, Heer Graaf van *Harrach*, met veel DUITSCHLAND.

1750. Staatfie hadde, aan de Deur van 't Hôtel van den Prefident ftond een
July. Wacht van 't Regiment van *Maximiliaan van Heffen*, en de Minifter wierd met zyn gevolg begeleid tot in d'Audientie-Zaal, daar de Prefident in een Leuning-ftoel aan 't hoger einde van een Tafel zat, met gedekten hoofde en een rotting in de hand, leggende de Recredentie-Brief voor hem op de Tafel. De Minifter nam vervolgens tegen over den Prefident plaats op een Stoel, achter denwelken zyn gevolg zich in order fchaarde, zynde alle d'Apartementen vervult met Generaals-Perfonen en Officiers. Na een korte zakelyke redenvoering wierd de Minifter bedient met Koffy, Confituren en Vruchten, proevende de Minifter van alles, terwyl zyn gevolg in een andere Zaal ging ontbyten. Vervolgens ftelde de Prefident den Minifter de Recredentialen ter hand, ftekende in een Silvere-Lakenfche Koker, belegt met een goude Galon, en de Minifter deed een ftap voorwaarts, om dezelven aan te nemen, waar mede hy vervolgens zyn Voorhoofd en Mond aanraakte. Daar na wierd hem Serbet geprefenteert, waar van hy een glas dronk, en na dat hem gezegt was, ,, dat men hem ,, een Gefchenk zou doen, ter waarde van 10000 Floreinen, 't geen ,, hy met een grimlach en veel genoegen aanhoorde, bedankte hy ,, den Prefident", ftaande vervolgens op, waar na hy in dezelve order na zyn Logement te rugge gebraght wierd.

De Prefenten van Silverwerk voor den Dey en hem ter handen geftelt, worden op 10000 Ryksdaalders waardye gefchat; waar onder een zeker Stelfel, daar *d'Oosterlingen* hunne fpyzen op plegen te zetten, wegende 80 Mark Silver: Zyne defrajering, gedurende zyn verblyf aldaar, hadt den Keizer dagelyks 50 Floreinen gekoft.

In ons laatfte *Deel*, *pag.* 260 gezien hebbende, de Loflyke Ernft van zyne Keizerlyke Majefteit wegens een te bouwen Kerk voor de Gereformeerden te *Frankfort*; zo hadde die Magiftraat andermaal redenen bygebragt, waarom zulks niet konden (*wilden*) toeftaan: 't Geen in eene byzondere Conferentie in 's Keizers tegenwoordigheit overwogen zynde, *hadde die redenen onbeftaanbaar geacht*, *om Hem van zyn eerfte voornemen te doen afzien.* De Graaf van *Podewils*, Extraordinaris Envojé des Konings van *Pruiffen*, hadde desaangaande zeer nadrukkelyke inftantien gedaan, ten einde de laatfte ordre des Keizers aan die Magiftraat mochten afgaan, hebben hy, onder anderen, met relatie tot *de Hongaarfche* Verdrukkingen, te kennen gegeven:

,, Dat niet tegenftaande de tolerantie, in de Staten van den Koning ,, zynen Meefter ftand grypen, aan de *Roomfchgezinden* aldaar verze- ,, kering verfchafte van 't genot der Vryheit en Voorrechten aan hen ,, ingewilligt, die Voordelen echter min of meer uitzondering zouden ,, komen te lyden, na mate van 't redres, 't welk de *Proteftanten* van

,, *Hon-*

„ *Hongaryen* en *Zevenbergen* op hunne Bezwaarnissen zouden verkry- 1750.
„ gen; daar by voegende, dat zulks een Beweegmiddel zoude wezen *July.*
„ voor den Koning zynen Meester, om de *Roomsch*-Gezinden zo veel
„ eerder in bezit te stellen van de Kerk, die zyne Majesteit te *Berlin*
„ heeft laten bouwen". Dat middel is *Souverein*, en wel 't naaste, om dat Loflyk Oogmerk van zyne Majesteit te konnen bereiken.

Afdalende na *Regensburg*, om te beschouwen wat in de *Hohenlohische*, Bezwaarnissen aan de *Protestanten* gedaan, en waar van wy in den voorleden jare, in 't II. *Deel*, *pag.* 99 *& seqq.* de *Memorien* gezien hebben, en in ons laatste *Deel*, *pag.* 259 iets naders gemeld hebben, zedert door 't *Evangelische* Corps verricht geworden is.

De RESOLUTIE, die dat Corps den 29. *April* laatstleden, omtrent de Zaken in questie, tegen de Regering van *Hohenlohe* toen genomen hadt, bestond hoofdzakelyk in 't volgende:

't Lofwaardig *Euangelisch* Corps reets zedert langen tyd bemerkt, dat men van dag tot dag in Zaken van Restitutie omtrent *Religie-Bezwaarnissen* meer en meer afweek van de byzondere middelen, dewelke ten dien einde in het Tractaat van *Westphalen*, als mede in d'Executoriale Edicten van de Keizers en in andere fondamentele Wetten van 't Keizerryk voorgeschreven zyn.

Dit gedrag in overweging nemende, is 't voorn. Corps van gevoelen, dat door deze overtredingen van Wetten, en door 't verzuim om dieswegens de vereischte Hulpmiddelen te gebruiken, de Religie meer en meer te gronde gaan zou. De tegenwoordige gesteldheit der particuliere Zaken van *Waldenburg* strekt hier van tot een baarblykelyk bewys.

De *Catholyke* Party der Staten van *Hohenlohe-Waldenburg* bekend zelfs, dat in 't Jaar 1624 ('t welk tot een Regel van de Religie-Zaken dienen moet) in 't Graafschap *Hohenlohe* niet als *d'Euangelisch-Luthersche* Religie geëxerceerd wierd; nochtans heeft dezelve, zonder op deze Bekentenis agt te geven, zedert het Jaar 1744 niet nagelaten buitensporige Aanslagen in 't werk te stellen, om *d'Euangelische* Religie geheel te vernietigen, en zulks is geschied op een wyze, dat daar aan geen de minste schyn van recht kan gegeven worden.

Terstond in den beginne en wel inzonderheit den 30. *July* heeft het *Euangelisch* Corps ten dien opzichte de nodige Vertogen by den Keizer gedaan, met verklaring dat, „ als men niet bedacht was om de
„ Klachten der beledigde Party te doen ophouden, 't voornoemde
„ Corps zich genoodzaakt vinden zou zyne toestemming te geven,
„ dat die Party zich zelve in gevolge de Constitutien van 't *Vaderland*
„ Regt verschafte".

In

1750. *July.* In weerwil van deze Vertogen is op nieu een geheel Jaar verlopen, zonder dat de Commissie, die men zo dikwyls gezegt heeft dat ter bezorginge van de Restitutie toegestaan was, plaats gekregen heeft; en ondertusschen heeft het *Euangelisch* Corps met veel verwondering moeten vernemen, dat de meeste en voornaamste *Roomsche-Catholyke* Stenden zich by den Keizer ten voordele van *Hohenlohe-Waldenburg* interesseerden; dat zy zelfs een onderstand van een somme Gelds beloofd hadden.

In diergelyke gesteldheit van Zaken is 'er voor 't *Euangelisch* Corps geen andere toevlugt over (indien zy de verdrukte Onderdanen van hunne Communie willen verdedigen) als om zich te bedienen van de Hulpmiddelen, waar toe zy ten opzigte van zich zelve geregtigt zyn, te meer; nadien dat Corps den 9. *Juny* 1723 een diergelyke Resolutie omtrent het Land van *Hohenlohe-Pfedelbach* genomen heeft, terwyl in die Resolutie gezegt word:

„ Dat het *Euangelisch* Corps zich daar by verbind alle diergelyke „ Gevallen (NB.) als hun eige Zaak aan te merken, en dienvolgens „ na de Wetten van 't Keizerryk alle Hulp en Bystand te verschaffen „ aan de gemelde Graven, ofte (NB.) aan *d'Euangelische* Agnaten, en „ hunne byzonderlyk daar by geintresseerde Onderdanen".

Men heeft met d'uiterste zorgvuldigheit alles in agt genomen wat vereischt word eer men d'uiterste Hulpmiddelen, die by 't *Instrumentum Pacis* worden voorgeschreven, by de hand mag nemen; en wat aanbelangd de Termyn van drie Jaren, die verlopen moet eer men zich zelve regt verschaffen kan, is die Conditie in het tegenwoordig Geval ook vervuld, nadien 't Different in quæstie van wegens *Hohenlohe-Waldenburg* in 't Jaar 1744 ter gelegenheit van 't Verschil des Almanaks een begin genomen heeft; zo dat die Termyn dubbeld verstreken is.

't Euangelisch Corps (*nog uitvoeriger in deze Resolutie aantoenende, dat het zelve niets doed of doen zal, als 't geen op Recht en Rede gegrond, en in 't minste met de* Conclusa *van 't Keizerlyke Hof Gerigt, die als d'Orakels van den Keizer zyn, niet strydig is*) heeft dan gearresteert, „ dat *d'Euangelische* Directeur van de *Franckise Kreitz* verzogt zou „ worden, om in de Zaak van *Hohenlohe* de Commissie van Restitutie „ te vervullen, die den 13 *September* 1748 by 't Hof Gerigt benoemd *is*, „ en ten koste van de Beledigers, en van alle, die daar deel aan nemen, „ alles uit te voeren, wat in die Zaak nodig is.

„ Voor alle dingen zal de Directeur van de *Kreitz* by den Vorst van „ *Hohenlohe-Waldenburg* doen vragen, wanneer 't hem gelegen komen „ zal, om tot de vereischte Restitutie de hand te lenen, en een van „ zyne Raadsheren te zenden ter plaatze, daar zulks zal moeten ge- „ schie-

„ fchieden. Ingevalle van tegenkanting word de Directeur verzogt 1750.
„ zich van een genoegzaam Detachement Troupen te willen bedienen, *July.*
„ ten einde aan zyne Commiffie gewigt by te zetten; en indien tegen
„ alle verwagting d'een of andere *Rooms*-Catholyke Staat onderne-
„ men mocht, een zo regtmatige Reftitutie met de Wapenen te hel-
„ pen beletten, kan de Doorluchtige Directeur verzekerd zyn', dat hy
„ van alle *Euangelifche* Keurvorften, Vorften en Stenden met genoeg-
„ zame kragt onderfteund zal worden tot dat de Reftitutie volkoment-
„ lyk volbraght zal zyn.

„ Zullende voor 't overige een Miffive aan den Keizer geaddref-
„ feert worden, om Denzelven te doen zien tot wat Uiterftens men
„ in 't kort komen zou, indien men aan d'Onderdrukkingen, die da-
„ gelyks groter en groter worden, een vryen loop liet, en als zyne
„ Keizerl. Majefteit door Deszelfs hoogfte Gezag d'Aanflagen der Ca-
„ tholyke Onderdrukkers niet verydelde".

Uit hoofde van die Refolutie is van wegens *'t Proteftantfche* Corps de volgende Missive aan den Keizer gefchreven; zynde gedateert den 13. *Mey* 1750, en door de Keurvorften van *Saxen*, *Brandenburg* en *Hanover*, en voorts door noch 37 zo Vorften als Graven en andere Stenden ondertekend; luidende in fubftantie als volgt:

Allerdoorluchtigste enz.

d'Euangelifche Stenden van UWE Keizerl. Majefteits. rechmatigfte intentie jegens de wederzydfche Geloofsgenoten al te wel verzekerd, dan dat zy zouden konnen denken, dat UWE Keizerl. Majt. willens zoude zyn om in klare en ontwyffelbare Voorvallen aangaande Reftitutie uit hoofde van Amneftie en Bezwaarniffen tegen d'uitdrukkelyke Ordonnantien van 't Vredes-Inftrument eenige langdurende Proceffen of Omwegen en Vertragingen in diergelyke Voorvallen *juxta annos Normales* te gedogen. Behalven dit is het UWE Keizerl. Majt. van zelfs bekend, dat het gehele Welzyn en de handhaving van 't gezamentlyke Religie-Wezen in 't Duitfche Ryk alleenlyk afhangt van de naukeurige in agtneming van d'in *'t Weftphaalfche* Vredes- Tractaat vaftgeftelde *Anni Normales*, alzo deze tot een eeuwigdurende Rigtfnoer tuffchen de beide Gezindheden dienen, dewelke anderzints in nieuwe Oneenigheden gedompeld zouden worden.

Deze gewichtige Bedenkingen zyn oorzaak, dat onze hoogfte Principalen UWE Keizerl. Majt. door onze onderdanigfte Vertogen van den 30. *July* 1749 hebben doen verzoeken, om de tot nu toe durende Religie-Bezwaarniffen in de Landen van *Hohenlohe* te befliffen, en de *Conclufa* van den Ryks-Hof-Raad, welke voornamentlyk op *d'Annus Normalis* van 1624

1750. *July.* 1624 gegrond zyn, na dat de Zaak zo vele Jaren opgeschort is, *ter* Uitvoer te doen brengen, te meer, daar de Vorstelyke Tegen-Party zelfs moeten bekennen, dat onder de grote menigte van Religie-Bezwaarnissen, die gedurende de Regering van UWE Keizerl. Majt. en deszelfs roemwaardigste Voorzaten ingebraght zyn, geen duidelyker dan de voorn. *Hohenlohsche* Bezwaarnissen ten opzichte van de *Status Normalis* hebben konnen opgesteld worden. Dit niet tegenstaande heeft die Vorst *d'Euangelische* Geloofsgenoten in de Landen van *Hohenlohe-Waldenburg* tegen den inhoud van 't voorn. Vredes-Instrument en d'uitdrukkelyke Verbonden op 't uiterste verdrukt, en middel gevonden om de reets meermaals gedecerneerde Executie, om de Zaken op den vorigen voet te herstellen, tot dezer uure te doen opschorten, waar door 't *Conclusum* van den Ryks-Hofraad van den 17. *Juny* 1749 zonder effect gebleven is.

Hier om is 't, dat onze Principalen bereids in onze vorige Vertogen aan UWE Keizerl. Majt. te kennen gegeven hebben, „ dat men van „ *d'Euangelische* zyde in geval van verder uitstel van Verhelping omtrent dit onwettig bestaan, zich eindelyk onvermydelyk genoodzaakt zou vinden, om zelfs aan de bezwaarde Party, volgens 't uitdrukkelyke Voorschrift van den *Westphaalschen* Vrede, hulp te verschaffen; en wel te meer, om dat de Termyn van drie Jaren, die „ in 't XVII. Art. §. 5 en 6 van dat Tractaat daar toe is bestemd, „ meer dan twee maal verlopen is, alzo de Vorst van *Hohenlohe-Waldenburg* bereids in 't Jaar 1744 ter gelegenheit van 't Almanak-Verschil *d'Euangelische* Geloofsgenoten heeft beginnen te verdrukken; „ en daarenboven 't *Euangelisch* Corps ten opzichte van de *Pfedelbachische* Landen uit krachte van 't Besluit van den 9. *Juny* 1723, zich „ in 't byzonder verbonden heeft, de *Pfedelbachische* en alle andere „ Pacten van 't Huis *Hohenlohe*, die op 't *Euangelische* Religie-Wezen betrekking hebben na de Letter te zullen in acht nemen, en „ alle direct geïnteresseerde *Hohenlohische* Agnaten by Contraventien, „ die kort of lang tegen zodanige Verbonden mochten voorvallen, in „ gevolge de Ryks-Constitutien alle bystand en hulp te zullen verlenen, en de Zaak als eigen en gemeenzaam voor 't *Euangelisch* Corps „ aan te merken".

In plaats, dat deze zo dringende Beweeg-Oorzaken en onderdanigste Vertogen de verwagte Verhelping omtrent de voorn. Bezwaarnissen zouden hebben moeten uitwerken, heeft men veel meer aan *d'Euangelische* Zyde met verwondering vernomen, dat de meeste Catholyke Keurvorsten en Vorsten de Vorstelyke *Waldenburgsche* Tegen-Party niet alleen met gemeenzame en byzondere Intercessien, maar ook *tot* uitvoering van derzelver Oogmerken, zo men verneemt, *met Geld* onder-

onderfteund, en dus hunne deelneming in deze Zaak aan den dag gelegd hebben; waar door derhalven aan *d'Evangelifche* Zyde alle verdere hope tot een fpoedig Redres wechgenomen is, en voor dezelve niet dan Gevolgen, verzeld van 't uiterfte gevaar voor hare Religie, te dugten zyn. 1750. July.

In deze omftandigheden vertrouwen *d'Euangelifche* Keurvorften, Vorften en overige Ryks-Stenden, dat UWE Keizerl. Majt. uit krachte van deszelfs pryswaardigfte Liefde voor de Geregtigheit nochte begeren nochte gedogen zal, dat zy Stenden, die *d'Augsburgfche* Confeffie toegedaan zyn, de Hulp-mindelen (welke de Ryks-Conftitutien, en in 't byzonder 't bovengem. Art. XVII. §. 6. van 't Vredes-Inftrument, als mede § 66 en 67 van 't Vredes-Executie-Reces ten befte van hen als *Remedia Subfidiaria* tegen het vertragen van d'Executie ook in diergelyke Reftitutie-Gevallen als het tegenwoordige is verordineerd hebben) in de tegenwoordige aangelegenheit buiten 't oog ftellen, zich daar van niet bedienden, en dus bloot gefteld zouden worden aan de wille van die, welke voornemens zyn derzelver Religie Wezen op een onherftelbare wyze en tegen de Ryks-Conftitutien te krenken.

Uit dien hoofde hebben zich *d'Euangelifche* Keurvorften, Vorften en Stenden verpligt gevonden de bezwaarde Party met d'op de Ryks-Wetten gegronde Zelfs-hulpe werkelyk t'onderfteunen, en aan ons ondergetekenden bevolen, dat wy ten fpoedigften dezelfde Executie ter Reftitutie (zo als UWE Keizerl. Majefteit dezelve in gevolge de Befluiten van deszelfs Ryks-Hofraad door 't *Commifforium* in dato den 13. *September* 1748 tot voltrekking aan 't Uitfchryf-Ampt van de *Franckifche* Kreitz onder de Clauful *Gezamentlyk en in 't byzonder*, heeft gelieven op te dragen) tegenwoordig aan *'t Euangelifch* Directorium van die Kreitz, uit naam en van wegens *d'Euangelifche* Stenden, door behoorlyke Requifitie-Brieven van *'t Euangelifch* Corps zullen opdragen, met bygevoegde Verzekering, dat *d'Euangelifche* Keurvorften, Vorften en Stenden zich zullen laten gereed vinden, om tot voltrekking van deze Executie en volkome befliffing van de Zaak, allen vereifchten Onderftand en nadrukkelyke hulp te verlenen, en ten opzichte van de Koften by de Bezwarende en in de Zaak deel nemende Party vergoeding te zoeken.

UWE Keizerl. Majefteit, dewelke wy van dit Befluit en deszelfs Uitvoering onderdanigft moeten verwittigen, zal uit kragte van deszelfs verligt Verftand regtmatigft gelieven t'erkennen, dat men van *d'Euangelifche* Zyde hier door niet meer onderneemt, als waar toe de gezamentlyke hoogfte en hoge Ryks-Stenden zonder onderfcheid door plegtige en door Keizerlyke medewerking opgerechte Vredes- en andere

1750. July. dere Ryks-Verbonden bevoegd zyn, te meer, daar by de tegenwoordige Restitutie niet dan de voor dezen eenparig herhaalde en met de *Status Anni Normalis* en na de Pacten van 't *Hohenlohische* Huis overeenkomende Besluiten van den Ryks-Hofraad als eige Keizerlyke *Judicata* tot grond gelegd worden, en men ernstig voornemens is dezelve naukeurig na te komen en in generlei wyze te laten overtreden. Voor 't overige is 't 'er ook verre van daan, dat men voornemens zoude zyn door de voornoemde Executie, die aan d'uitschryvende Vorsten van de *Franckische* Kreitz, onder dewelke de Landen van de bezwarende Partyen leggen, opgedragen is, (en waar toe uit kragt van 't Keizerlyk Executie-Edict van 't Jaar 1648 alle Uitschryf-Ampten van de Kreitz voor uit met Keizerl. Volmagt en gevolglyk met Keizerlyke eeuwig-durende Commissie voorzien zyn) UWE Keizerl. Majesteit hoogste Authoriteit en Opper Rechterlyk Gezag op eenige wyze te verkorten, terwyl men veel meer van d'*Euangelische* Zyde 't onberispelykste, zuiverste en getrouste oogmerk heeft, om alle nieuwe en in hare Gevolgen zo gevaarlyke Religie-Twisten tusschen de wederzydsche Geloofs-Genoten na de heilzaamste Aanwyzing van 't meergemelde Vredes-Instrument zorgvuldigst voor te komen, ten einde op deze wyze, 't gemene Welzyn ongekrenkt te conserveren en gezamentlyker hand tot des Vaderlands groter Bloei en tot UWE Keizerl. Majesteits eigen dienst nuttiger en bequamer te maken.

Tot slot moeten wy by deze gelegenheit aan UWE Keizerlyke Majesteits Ryks-Vaderlyke overweging overlaten, op wat wyze by de daaglyks nieu opkomende en van alle kanten aandringende Religie-Verdrukkingen, geen van dewelke in al dien tyd wettig beslist is, 't Religie-Wezen der *Euangelische* Geloofs-Genoten in 't *Duitsche* Ryk byna ten eenemaal onderlegt en bezwykt, als mede hoe groot een nadeel 't Ryk in 't vervolg van tyd noodwendig te wachten heeft, by aldien aan de *Catholyke* bezwarende Stenden verders den vryen Teugel gelaten word, en diergelyke Verdrukkingen niet eindelyk en ten laatsten met alle ernst door UWE Keizerlyke Majesteits allerhoogste Authoriteit en scherpe Bevelen worden afgeweerd, in welke hope wy met het diepste Respect zyn enz.

Daar tegen was den 10. dito eene *Missive* van de Vorsten *Philippus Ernestus*, *Karel Philippus* en *Joseph van Hohenlohe* ter Dictature op dien Ryks-Vergadering gebragt: Die Missive was geaddresseert aan de Keurvorsten, Vorsten en Stenden van 't *Duitsche* Ryk en behelst vele voorgewende Bezwaarnissen over 't Gedrag, 't welk 't voornoemde Corps komt te houden in een Zaak, waar op tegenwoordig d'attentie van geheel *Duitschland* gevestigd is, en die met 'er tyd van zeer onaangename Gevol-

Gevolgen zou konnen wezen. De gemelde Miſſive beſtaat hoofdzakelyk hier in: 1750 *July.*

„ *Voor eerſt* zeggen de voornoemde Vorſten, dat een Secretaris „ van den Markgraaf van *Anſpach* te *Schillingsfurſt* gekomen is, om „ hun van wegens zyne Doorl. Hoogheit een Geſchrift ter hand te „ ſtellen, 't welk zy niet hebben konnen ontfangen: *Hier op* tonen „ zy de Redenen aan, waarom zy zulks hebben moeten nalaten, en „ gebruiken de volgende Bewoordingen":

De wyze, waar op men deze Zaak ondernomen heeft; de Gevolgen, die dezelve hebben kan, en haar eigen aart tonen genoeg van zelfs, dat zy ons en ons *Catholyk* Huis minder als zyne Keizerlyke Majeſteit zelfs in qualiteit van Opper-Hoofd van 't *Duitſche* Ryk en van Guarandeur van den Vrede; den Biſſchop van *Bamberg* in 't particulier, en alle de Catholyke Keurvorſten, Vorſten en Stenden, ja! zelfs, als men de Zaak in alle hare Gevolgen beſchoud, de Stenden van *d'Augsburgſche* Confeſſie betreft....

Zyne Keizerl. Majeſteit heeft in deze Zaak de Begunſtiging van de Reviſie toegeſtaan, en heeft d'Executie, dewelke aan 't Directorium van de Kreitz gegeven was, opgeſchort. Deze Diſpoſitie van 't Opper-Hoofd van 't *Duitſche* Ryk is tot dezer uure toe niet veranderd, en moet volkomentlyk haar effect hebben, „ te meer; om dat men „ van den kant van onze Tegenpartyders tot generlei ordinair Hulpmiddel zyne toevlugt genomen heeft; dat men zich by de Ryks- „ Vergadering niet heeft geadreſſeerd; dat aan ons generlei Voorſtel „ gedaan is; dat men generlei Accoord getroffen heeft enz.", 't welk alles nochtans onvermydelyk noodwendig is, eer dat een Staat van 't *Duitſche* Ryk ondernemen kan een anderen met Executie te drygen, of in der daad daar toe over te gaan......

Laten dan onze Mede-Stenden oordelen, of deze Onderneming door den Keizer kan worden goedgekeurd, of dezelve een gevolg van de Vredes-Tractaten is, en of zy tegen ons plaats hebben kan. Laten zy oordelen, of dezelve niet met de Wetten van 't *Duitſche* Ryk en de Kreitz ſtrydig is, en directelyk tegen d'ordres van 't Opper-Hoofd aangaat......

Na dit alles in 't brede en met zeer ſchyn dringende Termen aangetoond te hebben, word tot ſlot in die Miſſive gezegt:

„ Dat zy zich vleyen, dat alle de Stenden van 't *Duitſche* Ryk uit „ eige beweging bedagt zullen wezen, om tot afwering van een zo „ aannaderend Gevaar bequame Maatregelen te nemen, ten einde 't „ gehele Gemene-Beſt niet daar by benadeeld werde. (*Ne Reſpublica* „ *tota detrimentum patiatur.*) Men toond dan hoe groot 't gevaar is,

O 3 „ waar

1750. July. „ waar mede 't *Roomsche* Ryk gedreigd word, indien de *Protestantsche* „ Stenden, zonder op de hoge Keizerlyke Authoriteit agt-te geven, „ tegen de *Catholyke* Mede-Stenden *de facto* aan zich zelve willen „ Recht verschaffen, en zo wel de Geestelyke als Wereltlyke Rechten tot krenking van de Ryks-Wetten, voor zo verre die de Catholyken betreffen, zoeken te verstoren, weshalven zy Vorsten het „ ten uiterften billyk oordelen, dat zy verzoeken om tegen die Handelingen kragtdadig beschermd, en in hunne regtvaardige Zaak gemaintineert te worden.

Ter zelver tyd, dat de voornoemde Missive ter Dictature gebraght wierd, is ook door den *Keur-Saxischen* Director gecommuniceert, dat de Bisschop van *Bamberg* aan de Markgraaf van *Anspach* een Brief van dezen Inhoud hadt doen overhandigen:

„ Dat de gemelde Bisschop de Commissie *in quæstie* als ten eenemaal strydig aanmerkt, zo wel met de Ryks-Wetten in 't generaal, „ als met de Rechten, die hem uit krachte van deszelfs Mede-Directeurschap in 't byzonder toekomen: Dat het te duchten is, dat de „ Zaak van een slechten nasleep worden zal, indien de gedreigde „ Executie niet spoedig gestaakt word enz.

Op dezen Brief hadt de Markgraaf van *Anspach* geantwoord:

„ Dat de Requisitie, door hem gedaan, wettig is, en volkomentlyk met het *Westphaalsche* Vredes-Instrument enz. overeenstemd: „ Dat men geenzints in 't voornemen is, om den Rechten van den „ Bisschop van *Bamberg* als Condirector op eenigerlei wyze te krenken; en dat men denzelven by deze gelegenheit om geen andere „ rede had voorby gegaan, als om dat men zeer gemakkelyk begrypen „ konde, *dat hy, Bisschop, zich met diergelyke Commissie niet zou hebben willen belasten* enz.

Uit hoofde van dit alles is in de laatste Vergadering der Gedeputeerden van 't *Euangelisch* Corps besloten een uitstel van tien dagen aan de Regering van *Hohenlohe-Waldenburg* te vergunnen ten opzichte van de Commissie, die aldaar tot redressering van de Religie-Bezwaarnissen diend te worden aangesteld; en men heeft ook goedgekeurd 't Project van de Missive, die men besloten heeft aan de Koningen van *Groot-Brittannien*, *Pruissen*, *Zweden* en andere Protestantsche Vorsten te schryven, ten einde, des noods zynde, van hen door Hulp-Troupen onderfteund te werden.

Op welke Missive en 't ingekomene Bericht van den Toestand der zaken, 't *Evangelische* Corps den 17. dito 't volgende BESLUIT genomen heeft:

Nadien

1750. July.

Nadien men uit alle de Geschriften, welke 't Hoogvorstelyke *Anspachsche* Hof aangaande d'Executie omtrent de *Hohenlohsche* Religie-Bezwaarnissen aan 't *Euangelisch* Corps heeft gecommuniceerd en die heden in deszelfs Vergadering overwogen zyn, duidelyk heeft konnen bespeuren, hoe weinig de Heren Vorsten van *Hohenlohe* gezind zyn, om zich aan d'in hun Land uit krachte van 't Keizerlyk Executie-Edict en andere Keizerlyke Ordonnantien afgezonde gesubdelegeerde Commissie tot beslissing van die Bezwaarnissen t'onderwerpen, maar veel meer dezelve noch verder onder verscheide bedenkelyke Uitvlugten en Voorwendzelen tragten t'ontgaan, ja! wat meer is, te kennen geven, „ dat zy 't deze zo wettige als afgedwongen Schikking, welke „ 't *Euangelisch* Corps heeft gemaakt, niet zullen laten berusten, maar „ zo dra als de Commissie geëindigd zal wezen, en zy gelegenheit „ daar toe vinden zullen, alles weder omver en overhoop werpen, „ en is 't mooglyk op de onschuldige Party, de Heren Graven van „ *Hohenlohe-Neuenstein*, 't voorgevallene op d'eene of andere wyze „ wreken zullen"; gelyk dan zulks genoegzaam blykt niet alleen uit verscheide Geschriften, die hier en daar verspreid en aan de *Ryksvergadering* alhier vertoond zyn, maar ook uit een Brief van de *Waldenburgsche* Vorstelyke Regering aan die van *Anspach* in dato den 11. *Juny* dezes Jaars, als mede uit de Missive, welke 't zogenaamde *Pfedelbachsche* Consistorium den 8. dito aan *d'Anspachsche* Regering geschreven heeft; en eindelyk ook uit de Decreten en Patenten, welke de Vorsten van *Hohenlohe-Waldenburg* ten opzichte van *d'Euangelische* Geestelyke en Onderdanen in hunne Landen hebben doen publiceren, heeft men van den kant van 't *Euangelisch* Corps tot meerdere staving van dit werk, en tot onwrikbare verhindering van alle gevaarlyke Verwyderingen, dewelke te duchten zyn, na rype overweging dien aangaande verders 't volgende BESLUIT genomen: „ Dat in aanmerking „ der tegenwoordige Commissie de Restitutions-Executie *in vim Commissionis Perpetuæ Cæsarea* na de Letter van 't Besluit den 13. *Mey* „ laatstleden door 't *Euangelisch* Corps genomen, en ingevolge de Resolutien, die 't zelve heeft afgevaardigd, ten eersten zal worden „ voltrokken, zonder zich in 't minste door d'uitstrooizelen en voor„ wendzelen der Vorsten van *Hohenlohe* daar van te laten afhouden". Dus zullen de Heren Vorsten van *Hohenlohe* 't zelfs moeten wyten, by aldien zy door hunne onverantwoordelyke wederspannigheit en weigering zich groter schade en nadeel op den hals halen, 't geen 't *Euangelisch* Corps zo veel te meerder wenscht te vermyden, hoe minder deszelfs menigvuldige Voorstellingen aangaande 't nodig Redres der Religie-Bezwaarnissen de gehoopte uitwerking gehad hebben. En hierom is dat *d'Euangelische* Keurvorsten, Vorsten en Stenden zich eindelyk ge-

1750. *July.* genoodzaakt gezien hebben, om by deze Zaak, dewelke zo sterk in 't oog valt, en teffens de Restitutie van een *Euangelisch* Consistorium betreft, dien weg in te slaan, door welken aan de verdrukte *Euangelische* Geloofsgenoten, na dat men andere middelen te vergeefs heeft aangewend, de met de Ryks-Wetten overeenkomende, hulp en redding kan bezorgd worden.

Dienvolgens is dan ook ten opzichte van de toekomende zekerheit, en tot vermyding van alle verdere Attentaten en geweldplegingen, als waar door zyne Keizerl. Majt. en 't Ryk altoos in nieuwe Onlusten en Verlegenheden zouden konnen gesteld worden, by 't *Euangelisch* Corps goedgevonden en besloten: „ Dat, in geval van wegens de „ Heren Vorsten van *Hohenlohe* ofte iemant anders tegen de tegen„ woordige *in vim Commissionis Perpetuæ Cæsareæ* ondernomene Her„ stelling van den *Status Anni Normalis* en *Pactitii* ten opzichte van „ 't *Euangelisch* Consistorium *t'Oebringen*, als mede aangaande de ver„ vulling der Keizerlyke Ordonnantie wegens den Geestelyken te *Syn„ dringen*, iets 't minste, 't zy direct of indirect ondernomen, of ook „ aan de Heren Graven van *Hohenlohe-Neuenstein*, als d'onschuldige „ Party, eenige onvriendelyke behandeling aangedaan word, de bei„ de Hoogvorstelyke *Brandenburgsche* Huizen, als alternerende *Euan„ gelische* uitschryvende Kreitz-Vorsten als dan bevoegd zullen wezen „ en ook uit krachte van dezen verzogt worden, dusdanige Feitelyk„ heden en Usurpatien aanstonds op 't verzoek van de beledigde Par„ ty te verhinderen, en zich daar by verzekerd te houden, van den „ werkelyke Bystand en Hulp van 't gezamentlyke *Euangelisch* Corps, „ conform 't Besluit ende Requisitorialen 't geen 't zelve den 13. *Mey* „ genomen en afgezonden heeft.

't *Euangelisch* Corps agt zich niet alleen uit krachte van d'uitdrukkelyke Dispositie van 't Vredes-Instrument, 't geen daarenboven van zo aanzienlyke Buitenlandsche Hoven geguarandeerd is, daar toe verpligt, maar vind zich ook door d'in 't Jaar 1723 ondernomene Guarantie van 't in 't Jaar 1710 aangegaane *Pfedelbachsche* Reces verbonden, dien *Status Anni Normalis & Pactitii* te beschermen en te handhaven.

Maar gelyk na de tegenwoordige Restitutie, die, zo men hoopt, in 't kort volbraght zal wezen, noch verscheide andere Bezwaarnissen omtrent ingevoerde Nieuwigheden in de Religie by de hand zyn, die men te voren tegen de Heren Vorsten van *Hohenlohe* by zyne Keizerlyke Majt. heeft ingebraght, en welke ten dele onder gedreigde Executie afgedaan moeten worden, zo vertrouwd 't *Euangelische* Corps op 't ootmoedigste, dat hoogstgemelde zyne Keizerl. Majt. als Opperste Beschermer en Executeur van den *Westphaalschen* Vrede dezelve ins-

gelyks

gelyks volgens den uitdrukkelyken Inhoud van 't eerfte Articul §. 2, en 't Art. XI. §. 3. van deszelfs Verkiezings-Capitulatie door een fpoedige Executie verhelpen zal, en wenfcht derhalven, dat men van de *Catholyke* zyde meerder attentie daar omtrent tonen moge als tot dus verre gefchied is. Ondertuffchen zoude echter de *Brandenburgs-Anfpachfche* gefubdelegeerde Commiffie by 't einde van dit Werk de Heren Vorften van *Hohenlohe* de welmenende raad geven, ,, dat het dezelve in dit geval niet tot even grote verwyderingen gelieven te laten komen, en in plaats van quade Raadgevingen op te volgen, van zelfs willen redrefferen al 't geen, 't welk door hen onrechmatig tegen *'t na zo veel Bloedftorting* aangegane Vredes-Verdrag en den daar in tot behoudenis van Vrede en Ruft tuffchen de wederzydfche Geloofs-Genoten uitdrukkelyk vaftgeftelden *Annus Normalis* en de *Pacten* van 't *Hohenlohfche* Huis ondernomen en ingevoerd is". 1750. July.

Eindelyk zoude men de beide *Brandenburgfche* Hoogvorftelyke Gezanten noch in 't byzonder verzoeken dat zy by 't overzenden van dit Befluit aan de beide Doorl. Heren Markgraven berigten willen, ,, dat het *Euangelifche* Corps zich met de vafte hope vleid, dat dezelve de continuatie van de Commiffie, dewelke hun by dezen voor het toekomende in geval van noodzakelykheit opgedragen is, met dezelfde Vorftelyke Patriotfche Geneigtheit wel op zich zullen willen nemen, en, als 't vereifcht mocht worden, ter uitvoer brengen met dezelfde iever, die zy by de tegenwoordige Reftitutie-Commiffie tot hun onfterffelyken Roem getoond en daar door 't gehele *Euangelifche* Corps ten uiterften verpligt hebben; hopende voor 't overige 't *Euangelifche* Corps, dat het zelve eerftdaags narigt krygen zal, dat de tegenwoordige *Anfpachfche* legale Commiffie ten enemaal afgedaan en mitsdien deze gehele Zaak bygelegt en beflift zal wezen, enz".

Dat Befluit was den 6. dezer door den Minifter van den Koning van *Polen* als Keurvorft van *Saxen* ter publicque Dictature gebraght, niet tegenftaande 't zeer waarfchynlyk zy, dat het volgende RESCRIPT van den Keizer aan den Markgraaf van *Anfpach*, 't welk den 22. paffato te *Wenen* getekend is, reets voor dien tyd aan de Ryks-Vergadering is bekend geweeft; 't zelve is inhoudende:

FRANCISCUS enz. enz. enz. Terftond na dat Wy door verfcheide Berigten kennis gekregen hadden, dat Uwe Dilectie verzocht was om door middel van Executie uit den weg te ruimen de Bezwaarniffen en Klachten, die de Graven van *Hohenlohe* van *d'Augsburgfche* Confef-

1750. *July.* ſie door verſcheide Vertogen gezocht hebben in de Staten van dien naam te verhelpen, als mede de Religie op dien voet te herſtellen, zo als dezelve door *d'Annus Normalis* en door de Familie-Pacten voorgeſchreven is; hebben Wy Ons ten hoogſten laten genegen zyn (gelyk zulks Onze Vaderlyke en onkrenkbare Zorgen voor de Welvaart van 't Vaderland zo als ook Ons gedrag zedert Onze komſt tot den Throon ſteets onveranderlyk getoond heeft) zelfs in de Zaak van *Hohenlohe* aan alle Staten van 't *Duitſche* Ryk in qualiteit van *algemene Vader* zo van de Staten die de *Rooms-Catholyke* Religie zyn toegedaan, als van die, welke de Confeſſie van *Augsburg* volgen, overtuiging te geven van 't onwrikbaar beſluit, 't geen Wy altyd gehad hebben, om onpartydiglyk op een evengelyken voet, en volgens den zin van de Ryks-Wetten en 't *Weſtphaalſche* Tractaat aan d'een en andere Party Recht te verſchaffen. Toen ook na de weigering van de Reſtitutie *in integrum* de Catholyke Prinſſen en Graven van *Hohenlohe* een Reviſie geëiſcht hebben, is ons gevoelen nooit geweeſt eenige de minſte Zaak goed te keuren; die met *d'Annus Normalis* en de Familie-Pacta van *Hohenlohe* ten nadele van die *Augsburgſche* Confeſſie ſtrydig is.

Wy wilden ſlechts meer en meer onderzoek doen, of de Bezwaarniſſen, die men bybragt, wezentlyk op 't Vredes-Inſtrument en de Familie-Pacta gegrond waren. Vermits Wy dan volkomentlyk en oprechtelyk beſloten hebben de Plichten waar te nemen, waar toe Wy door onze Waardigheit van Opperſte Rechter en Executeur verbonden zyn, als zulks by de Wegen van Zachtmoedigheit en Vergelyk niet kan geſchieden, zullen Wy door de Wegen van Executie alles, wat met de *Weſtphaalſche* Vrede en de *Pacta Familiæ* ſtrydig wezen kan, doen te recht brengen: Om deze rede is 't, dat Wy bevel gegeven hebben, om aan ons 't nodige Verſlag te doen, en Wy hopen ten minſten dat men d'Executie zal opſchorten, gelyk zulks met d'order en de gevoeglykheit overeenkomt, tot dat Wy een Sententie zullen hebben geprononcieerd, die onpartydig en op de Conſtitutien van 't Vaderland gegrond zal wezen. Onze ordres aan onze Ryks-Hof-Raad dieswegens gegeven zyn precis, om 't voorn. verſlag, zo veel mogelyk zal zyn, te verhaaſten.

Zo billyk en zo overeenkomſtig met de Wetten van 't Vaderland is Ons Gedrag in deze gehele Zaak ten opzichte van de Staten en Onderdanen van *d'Augsburgſche* Confeſſie geweeſt; en gelyk men zulks nooit zal konnen ontkennen, kan ook zo veel te minder begeren, dat Wy, ten opzichte van de *Catholyke* Staten niet met dezelfde Onpartydigheit, zo als 't Onze Plicht vereiſcht, te werk zouden gaan, en dat Wy gedogen zouden, dat men iets, 't geen hun door de Wetten

en

en 't *Westphaalsche* Tractaat toegewezen is, dezelve ontnam, of dat Wy zelfs iets diergelyks aan hen weigeren zouden. 1750. *July.*

't Is baarblykelyk dat de Rust in 't *Duitsche* Ryk en de goede Verstandhouding tusschen alle de Staten van de drie Religien ter handhavinge van 't lieve Vaderland onvermydelyk nodig is: Men moet dan alle Verkoeling en wel inzonderheit Feitelykheden voorkomen en verhinderen, te meer; om dat een Gevaar, hoe klein 't ook wezen mocht ieder Staat in verlegenheit en alarm brengt. Derhalven hebben Wy aan Onzen Hof-Raad bevolen, om alle Religie-Bezwaarnissen, waar van Wy kennis gekregen hebben, t'onderzoeken, en zonder lange Proces-Formaliteiten en zonder aanzien van Personen, volgens 't Vredes-Tractaat en d'andere Wetten van 't *Duitsche* Ryk, die op de Religie betrekking hebben, een uitspraak te doen, en ordres te geven tot Executien, zo haast als 't noodzakelyk zyn zal.

Uwe Dilectie zal dan van zelfs door een gevolg van uwe Rechtmatigheit erkennen, dat vermits dit Onze Resolutie is, 't buiten noodzakelykheit en niet conform met de Wetten van 't Vaderland wezen zou door verhaaste Proceduren eenige langwyligheden te doen opkomen, aangezien men inzonderheit van Ons al dat gene verwachten kan, 't welk de Wetten en 't Recht konnen doen hopen. Wy berusten dan op de gematigdheit van Uwe Dilectie, en Wy vleyen Ons dat Dezelve zeer wel begrypen zal, dat het ordentelyk is, Ons definitif Gevoelen, 't welk Wy niet als in conformiteit van 't Vredes-Instrument en van de Familie-Pacta van *Hohenlohe* geven zullen, af te wachten, en dat Uwe Dilectie uit dien hoofde geen stap doen zal, die deze hope zoude konnen te leur stellen, enz.

De gemelde Markgraaf van *Anspach* hadt vervolgens by circulaire Brieven aan de respective *Rooms*-Catholyke Stenden van de *Franckische* Kreitz bekend gemaakt, „ dat hy volgens goedvinden van 't *Euange-* „ *lisch* Corps de Executie tot verkryging van Restitutie in de bewuste „ Verschil-Zaken van *Hohenlohe* op zich genomen heeft"; maar daar en tegen, hadt de Keurvorst van *Keulen*, als Hoog- en Duitsch-Meester, in een zeer nadrukkelyke Bewoordingen by Missive den voorn. Markgraaf afgeraden, „ die Executie niet te willen volbrengen, ten ware „ hy Markgraaf by de Nakomelingen den naam wilde hebben, dat „ d'Onlusten, die daar op volgen mochten, door zyn toedoen veroor- „ zaakt waren enz."; Doch op deze Missive is van wegens *Anspach* geantwoord: „ Dat d'aan de Markgraaf opgedrage Executie billyk en „ wettig was, en derhalven wel verre van dat de volbrenging van die „ Executie by de Nakomelingen zou konnen gelaakt worden, dezelve „ in tegendeel by 't Nageslagte Roem en Achting verwekken zal, na-

1750. „ dien daar door d'algemene Rust en Welvaard van 't *Duitsche* Ryk
July. „ bevorderd word".

Die zaak van dag tot dag ernstiger wordende, hadde 't *Euangelische* Corps zedert Brieven gezonden aan den Koning van *Groot-Brittannien*, *Pruissen* en *Zweden*, als Keurvorsten van *Brunswyk* en *Brandenburg*, en Landgraaf van *Hessen-Cassel*, zo als ook den Hertoch van *Saxen-Gotha*, ter rechtveerdiginge van de Militaire Executie, die men voorgenomen heeft, in die zaak te gebruiken, en om aan te tonen, de redenen die zodanige handelwyze onvermydelyk maken.

De Vorsten van *Hohenlohe* blyven niet te min by hunne voorgemelde Protestatien volherden tegen alles wat door 't *Euangelische* Corps besloten is, en geven zich veel moeite, om 't Ryk in hunne Belangen over te halen, doch 't blykt niet, dat eenig *Roomsch* Vorst tot nu zich genegen toond, om zich met die Zaak te bemoeijen.

Ondertusschen hadden de *Luthersche* Graven van *Hohenlohe* te *Regensburg* eene gedrukte Memorie doen uitdelen, „ strekkende tot bewys van de slinkse wegen en middelen, die de Vorsten Hunne Agnaten hebben ingeslagen en gebruikt, om zommige Onderdanen van die Graven te doen tekenen zeker Request aan den Keizer, waar in die Vorsten zeggen, *dat zy niets 't minste van eenige Religie-Bezwaarnissen weten* enz. Maar daar en tegen was aangetoond, dat zekere Vorstelyke *Waldenburgsche* Hof-Raad zommige Protestantsche *Hohenlohsche* Onderdanen in een Herberg, zo door Wyn als dreigementen hadt genodigt, te tekenen, dat ze door die Vorsten aangaande de Religie enz. nooit waren onderdrukt geworden".

Eindelyk was den Minister van den Markgraaf van *Bareuth*, welken 't *Euangelisch* Corps aan den Markgraaf van *Anspach* hadt gezonden weder by de Ryksvergadering aangekomen. Zedert vernam men, dat de bewuste gesubdelegeerde Commissarissen welke in de Landen van *Hohenlohe* zyn geweest, hunne Commissie gelukkig ten einde gebraght, maar voor hun vertrek aan de Vorsten van *Hohenlohe* by Missive kennis gegeven hebben van 't ongenoegen van den Markgraaf van *Anspach*, „ dat zy Vorsten by de Restitutie van 't *Luthers* Consistorium *t'Oebringen* en de herstelling van den gedeporteerden Predikant te *Syndringen* niet verschenen zyn; dat zy zich de schuldige Satisfactie, dewelke aan 't *Protestantsche* Corps in 't generaal en aan gemelde zyne Doorluchtigheit als Commissaris in 't byzonder toekomt, voorbehouden; dat zy bevel van den Markgraaf hadden gekregen, om den 11. dezer maand na huis te keren, *mits dat de kosten van d'Executie betaald zouden zyn*, maar by gebreke van dien in 't herstelde Consistorium noch eene plechtige Vergadering zouden houden, en

„ aan

„ aan de Heren Graven van *Hohenlohe* tot zekerheit en Hypotheeq 1759.
„ van de gedane Koften macht geven om eenige Goederen en Reve- *July.*
„ nüen van de Vorften van *Hohenlohe* aan te wyzen en in te ruimen,
„ met bygevoegde verzekering, dat de hooggemelde Markgraaf uit
„ kragte van deszelfs aangenome perpetueele Commiffie de *Lutherfche*
„ Graven van *Hohenlohe* tegen alle verdere Attentaten gewapender
„ hand befchermen zou". Wat uitwerking dat alles gehadt heeft, alzo 't noch geen gedaan werk is, ftaat in de volgende Maanden vermeld te worden.

De Hertoch van *Wurtenberg* hadde in 't begin dezer maand in zyne Staten, wegens eene gedane Proceffie op den *Roomfchen* Sacramentsdag te *Ludwigsburg* (leggende 3 uuren beneden *Stutgard*) in den voorleden Jare gehouden, en *grote ergerniffe* aan zyne *Lutherfche* Onderdanen gegeven hebbende, doen afkondigen 't volgende MANDAMENT, luidende in Subftantie:

Gelyk 't, zedert dat ik de Regering van myn Vorftendom heb aanvaard, altoos myn voornaamfte oogmerk is geweeft om by alle Voorvallen de Conftitutie van 't zelve na den Inhoud van de *Pacta*, en voornamentlyk den Staat der *Lutherfche* Religie, die in 't zelve volgens de Ryks-Conftitutien zo plechtiglyk vaftgeftelt is, met Lands-Vaderlyke genegenheit op 't allerbefte te befchermen en te handhaven, en zo verre zulks My en myne Opvolgeren betreft by deze wettige Form te conferveren, waar van de Reverfalien, die ik toen ter tyd na rype Deliberatie heb gegeven, aan een ieder tot een overtuigend bewys ftrekken moeten, hadt ik wel gewenfcht dat de *Proceffie*, dewelke in 't voorgaande Jaar op Sacraments-Dag binnen 't Luft-Slot *Ludwigsburg*, maar egter niet met het minfte oogmerk, om den Staat der *Lutherfche* Religie daar door te krenken, gehouden is, niet zodanig uitgeduid was, als of dezelve tot nadeel van d'in myn Hertochdom ingevoerde en geveftigde gefteldheit van de *Lutherfche* Godsdienft ftrekte, en een Verbreking in den volgens de Wetten bepaalden *Annus Normalis* van 1624 bedoelde, en dat dierhalven niets anders dan gevolgen van gevaarlyke Voornemens daar onder verborgen waren. Nadien ik dan naderhand door d'onderdanigfte Voorftellingen van myne getrouwe en gehoorzaamfte Land-Stenden heb vernomen dat, alhoewel de voorn. *Proceffie* zonder diergelyke intentie gehouden is, dezelve egter niet alleen voor het tegenwoordige een algemene oplettendheit, maar ook een grote zorg voor het toekomende verwekt heeft, in zo verre, dat ik myn gemoed uit kragte van myne Vaderlyke Liefde voor myne Onderdanen bezwaard zoude vinden; heb Ik

1750. July. niet langer in bedenken konnen en willen staan, om zo wel myne E. E. Land Stenden als ook myne gezamentlyke getrouwe Onderdanen van myne oprechte meningen ten dien opzigte t'overtuigen, en uit kraehte van dezen, in plaats van by wyze van een Resolutie op d'onderdanigste Vertogen der Land-Stenden te verklaren, als mede op myn Vorstelyk Woord en op 't dierbaarste te verzekeren: „ Dat ook deze Aanstoot of Zwarigheit voortaan ten eenemaal uit den weeh geruimd „ en noch te *Ludwigsburg* nochte elders in myn Hertochdom diergelyke plechtige *Processie* nooit weder gehouden zal worden, maar „ dat al 't geen, 't welk den Staat der Religie in 't generaal betreft, „ volgens 't *Westphaalsche* Religie- en Vredes-Tractaat en de daar op „ steunende Vorstelyke Reversalia en Lands-Pacta altoos en in alle „ Voorvallen onveranderlyk in agt genomen zal werden, konnende „ de Land-Stenden en gezamentlyke Onderdanen hier op vastelyk „ vertrouwen, en wat aanbelangt d'in den voorgaanden Zomer volgens ons bevel buiten 't Land getransporteerde twee Vreemdelingen, dewelke tot de *Luthersche* Religie waren overgegaan, maar „ buiten dat onze Vorstelyke Bescherming genoten, konnen zich dezelve zo veel te meer ten eenemaal gerust stellen, om dat zulks niet „ om eenige Rede of Haat van Religie, maar om andere oorzaken geschied, en 't daarenboven niet dan een enkel geval is; zo dat Ik „ mits dezen de E. E. Land-Stenden en alle myne getrouwe Onderdanen nochmaals de plechtigste en kraehtigste Verzekeringen geef, „ dat Ik de *Luthersche* Gemeente in 't byzonder volgens myne Lands-Vaderlyke Genade en de vastgestelde Lands-Constitutie beschermen, „ en daar tegen derzelver volkomen Vertrouwen en Genegenheit „ jegens My verwachten zal enz.".

Dat *Declaratoir* hadt aldaar een groot genoegen gegeven, om dat den *wortel van 't quaad* daar door uitgeroeid geworden was.

Afdalende en komende in 't *Hanoversche*; zo wierden aldaar verscheide gewichtige Zaken door zyne *Groot-Brittannische* Majesteit, en de verdere Ministers verhandelt.

d'Eerste was de Verkiezing van een ROOMSCH-KONING; nadien die alleen bequaam is, om by een onverwacht overlyden des Keizers, de fundamentele Constitutie van 't Keizerryk te bevestigen, de Luister en Waardigheit van 't zelve te handhaven, en aan alle de naburige Vorsten een zekere Toevlugt te verschaffen tot de Macht en Edelmoedigheit van dat Huis, waar in de verkiezing geschieden zal, namentlyk, ten behoeven van den Aardshertoch JOSEPHUS. Niet te min vind het zyn Tegenstanders, doch aan d'andere kant zynen Voorstanders, welke de meeste stemmen reets zouden genieten en dus verhoopt werd, dat die Verkiezing noch zyn volle Beslag verkrygen zal.

De twede betrefte de *Noordsche* zaken, en 't laatste Subsidie-Tractaat met den Keurvorst van *Beyeren*. 1750. *July.*

Dat een Ryk, Staten en Vorstendommen, hun Welwezen in 't byzonder verschuldigt zyn aan 't oeffenen van een goede Politie, is bekend, en heeft gene betoging nodig; om dat ieder in zyn plicht, zo omtrent de gebiedende Macht, als omtrent zyn Even-Naasten gehouden werd. Dat heeft de Keurvorst van de *Paltz*, nopens 't laatste, in de gepasseerde maand *Mey* doen blyken, wanneer den 31. van die maand te *Mulheim*, wegens d'overhand toenemende Faillissementen en Bankrôtten een PLACAAT liet afkondigen, waar in onder anderen bevolen wierd:

„ Dat by aldien een Koopmaan door 't Bankrôt van een zyner Debi-„ teuren een merkelyk Verlies lyd en daar door zelfs buiten staat raakt „ om zyne Crediteuren te betalen, hy van 't voornoemde Verlies ten „ eersten aan zyne wettige Overigheit zal kennis geven, en by gebre-„ ke van dien niet alleen van d'exceptie en uitvlucht, dat hy door „ diergelyke verliezen zelfs Bankrôt heeft moeten gaan, versteken „ zyn, maar ook ten minsten *gedurende een Jaar te Water en te Brood* „ *gevangen zitten*, daarenboven Schand-Arbeid doen, als mede na „ vereisch en bevinding van Zaken criminelyk aan 't Lichaam en „ Leven gestraft worden zal, enz.".

Van daar opwaarts gaande, komenwe te *Halle*, zynde aldaar Brieven van *d'Euangelische* Missionarissen uit *Tranquebar* aangekomen, met bericht van des Heren Zegen in hun werk, aangaande de bekering der Heidenen: Behalven 4 aangelegde Land-Scholen in 't Koningryk *Tauschaur*, was 'er noch een 5. te *Cuttenallur* aangelegd, en de Missions-Gemeente te *Tranquebar* in 't Jaar 1749 met 245 zielen vermeerderd geworden: De Stadt *Madras* den eersten *September* door d'Engelsche weder in bezit zynde genomen, hadden de Missionarissen *Fabritius* en *Breithaupt* (welke eerste zich in 't *Hollandsche* Comptoir *Paliacatta* zo lang hadt opgehouden) het te *Madras* door de *Fransche* gedurende 3 Jaren gestoorde en veragterde Missions-Werk weder begonnen; men zoude aldaar weder een Kerk bouwen, alzo 't door de grote Hitte niet mogelyk was den Godsdienst in d'open Lucht te konnen verrichten; verder melden die Brieven ook van de Schade van den afgryselyken Storm van den 24. en 25. *April* 1749, op de Kust van *Coromandel* en de *Peper-Kust* geschied, waar door meer dan 300 zo grote als kleine Vaartuigen verongelukt waren.

Doorgaande komenwe te *Dresden*.

DE

1750. *July.*

SAKEN. DE te rugkomst van den Heer *Calkoen*, Minister-Plenipotentiaris van de *Staten-Generaal*, hadt daar zulk een algemeen genoegen verwekt, dat die Minister als om stryd genodigt word by alle de Byeenkomsten, die ten Hove of by den Adel gehouden worden. Dezer dagen hadt zyne Excellentie een Bal bygewoond, 't welk door den Kroonprins en de Kroonprinses gegeven wierd in den Tuin van den Grave van *Bruhl*, eersten Minister, gelegen in de Voorstadt van *Oosterwald*. Van daar ons begevende komenwe te *Warschauw*.

POLEN. ZYNE Poolsche Majesteit in gemelde Stadt zich bevindende, hadde aldaar een Land-dags Vergaderingen gehouden, en verscheide andere tot de Verkiezing van Gedeputeerden op den extraordinare Ryksdags; doch alle vruchteloos gescheiden zyn.

Ten opzichte van de *Courlandsche* Zaken, met betrekking tot den Hertoch *Ernest van Biron*, zo hadt men gemeent, dat door zyne Ballingschap na *Siberien* (*), hy voor zyne Onderdanen reets *Burgerlyk dood* was, en daarom de *Courlandsche* Stenden Vryheit en Recht hadden, om tot een nieuwe Verkiezinge te treden, doch de Stenden van *Polen* hebben de zaken op die wyze niet opgevat; „ zy hebben hem „ alleenlyk aangemerkt als een Vassaal, die hen aangedient is als wet- „ tig verkozen, en voor denwelken d'Investiture op een plechtige wyze „ verzocht is, die hem op een formele wyze is opgedragen. Die „ Investiture verstrekt hem derhalven tot een onveranderlyk Recht, „ die niet vermindert word, in welken staat of plaats ook hy zich „ moge bevinden. Alles wat men van zyne geboorte, schielyke ver- „ heffing, en daar op gevolgde Ballingschap zeggen kan, betreft al- „ leenlyk zyn Persoon, en geenzints 't Hertochdom; en dewyl de „ voor hem verzochte Investiture aan hem verleent is, zo word hy „ noch jegenswoordig voor werkelyken Hertoch van *Courland* gehou- „ den, en daarom heeft hy recht, om de bescherming t'eisschen, die „ een Leenheer aan zynen Leenman verschuldigt is; en om die re- „ den hebben de Stenden van de Republicq zich verplicht geacht, „ om aan zyne Vryheit en weder in bezit stelling t'arbeiden, en zy „ hebben veel hope van een goeden uitslag daar in opgevat, dewyl „ de Keizerin hem uit zyn Ballingschap reets na *Jaroslow* heeft te „ rugge geroepen, waarom zy den Koning verzocht hebben, hunne „ instantien ten dien einde wel te willen ondersteunen, 't geen zyne Ma-

(*) Zyne Misdaad enz. Zie *Nederl. Gedenkboek*, van den jare 1740, II. *Deel*, *pag.* 293 *& seqq.* Zyn Rykdom, *ibid.* van 't jaar 1741, I. *Deel*, *pag.* 91. verdere Proceduren, *pag.* 201. en 't Manifest des Keizers *pag.* 272. en zyne wegvoering na de plaats zyner Ballingschap, II. *Deel*, *pag.* 58.

„ Majesteit dan ook by eenen Brief aan de Keizerin van **Rusland** 1750.
„ gedaan heeft, behelzende in substantie 't volgende: *July.*

„ Uw Keizerl. Majesteit zal buiten twyfel wel gedenken myne tus-
„ schenspraak ten behoeve der vryheit van den Hertoch van *Biron*, by
„ verscheide Brieven vernieuwd, zo als ook de nadruklyke Vertogen, die Ik ten dien einde zo mondeling als in geschrifte door myne Ministers te *Petersburg* heb laten doen. Ik vind my verplicht, dezelven by dezen te vernieuwen, ten oorzake van de herhaalde klachten der groten van 't Koningryk, om dat die Hertoch noch niet in vryheit gestelt is. Zy waren voornemens, de redenen en gronden hunner klachten in 't laatste *Senatus-Concilium* opentlyk te verklaren, doch daar van verwittigt zynde, deed Ik hen van besluit veranderen, en zedert hebben zy my by de hier nevensgaande Acte, door den Primaat en door andere Groten getekend, verzocht, myne instantien by Uwe Rusk. Majesteit te vernieuwen, om dien ongelukkigen Hertoch, mynen Vassaal, zonder verder uitstel weder op vrye voeten te stellen. Ik heb hun verzoek niet konnen afslaan, te meer; dewyl Ik niet twyfel, of dezelve zal schielyk en gunstig over die zaak een besluit nemen, ter oorzake van de goede Vriendschap, enz. tusschen Ons. 't Is te wenschen, dat dezelve het doe voor den 4. *Augusty*, wanneer de buitengewone **Ryksdag** vergaderen zal; doch zo tegen alle verwachting de Hertoch van *Biron* alsdan noch niet in vryheit gestelt mocht wezen, zo zou daar door gebeuren, dat de bovengem. klachten op dien Ryksdag gebragt wierden. Ik stelle my voor, dat d'uitwyzing van Uw Rusk. Majesteit zulks zal voorkomen, zullende dezelve my in 't byzonder een nieu krachtig bewys van hare Vriendschap geven; ook zal dezelve hare aangeborene Edelmoedigheit daar door voldoen, door dien Hertoch recht te verschaffen, en een einde zyner verdrietelykheden te maken. 't Blykt niet, dat hy 't ongeluk gehad hebbe, Uw Rusk. Majesteit te misdoen, zulks niet zyn vryheit schynt te verhinderen, en de politicque Zaken, hier boven gemeld vereisschen zelfs; dat zulks geschiede. In verwachting derhalven van een voldoenend antwoord, enz."

(*was getekend:*)

FREDERIC AUGUSTE.

't Besluit van Hare Keizerlyke Majesteit is noch niet openbaar. Evenwel blykt daar uit dat de *Pretentie* van den *Franschen* Marschalk, de Graaf van *Saxen*, (zie *Nederl. Gedenboek* van 't jaar 1748, II. *Deel*,

pag. 276) op dat Hertochdom, hoe langer hoe minder van valeur
1750. word, en dus wel *Pretendent* konde blyven.
July.

In ons II. *Deel* van 't jaar 1749, in 't brede aangetoond hebbende, de *Bezwaarnissen* der verdrukte Burgerye der Stadt *Dantzich*, met de gevolgen van dien; zo waren de Differenten door de Magistraat en die Burgery in 't geheel niet beslist, maar noch verscheide openstaande gevonden, die niet dan door zyne *Poolsche* Majesteit, als *Schuts-Heer* van die Stadt, getermineert konde werden: Weshalven zich eenige Gedeputeerden van den Burgerstand, als mede van de Magistraat, zich hadden vervoegt na *Warschauw*, om ieder in 't zyne, zyn beklag aan zyne Majesteit te doen.

Ondertusschen was 't den 19. passato, dat d'eerstgemelde Audientie by den Koning hadden, en waar in den Burger-Koopman *Remmerson* de volgende Aanspraak aan zyne Majesteit dede:

ALLERDOORLUCHTIGSTE, GROOTMACHTIGSTE KONING EN HEER!

Uwer Koningl. Majesteit moeten wy, de Gedeputeerde des derden Ordens van Kooplieden en Handwerk-Gildens in den Naam der gezamentlyken Burgery van uwe Stadt *Danzich*, voor uwer Majesteits Allergenadigste Lands Vaderlyke Ordonnantien, ter redressering van de grote, door onzen Magistraat zedert eenigen tyd ons aangedane Verdrukkingen, onlangs geëmaneert, en dewelke het toegestane Recht van Presentatie der derden Ordening ter éligibiliteit van de Kooplieden tot Leden van den Magistraat en Schepenen, en uwer Majesteits verdere verklaringen over onze overige bezwaarnissen bevatten, mitsdezen alleronderdanigsten dank zeggen.

't Kan aan uwe Majesteit zonder allen twyffel niet onbekend zyn, uit wat reden 't doelwit van deze zo gerechtelyke als heilzame inzichten tot dezer uure toe niet is bereikt geworden.

't Alleronderdanigste Respect voor uwer Koninglyken Majesteits geheiligde Persoon en ons grootste hartzeer verbieden ons onze gerechtelyke klagen en geledene Verdrukkingen met derzelver ware omstandigheden te herhalen; ondertusschen kan ons waggelende welvaren, dat enkel op uwer Koninglyken Majesteits allerhoogste Genade is steunende, door niets vaster bevestigt worden, als wanneer uwe Koninglyke Majesteit in navolging van derzelver roemwaardigste Prædecesseurs de Stadt *Danzich* met haar allerhoogsten tegenwoordigheit geliefde te verheugen, om de reets op 't stuk van éligibiliteit geëmaneerde Ordon-

donnantien en verdere Declaratien tot effect, en daar door onze nood op eenmaal tot een gelukkig einde te brengen. 1750. July.

Dit is 't, allergenadigste Koning en Heer! 't welk de derde Orden van Kooplieden ons, haren Gedeputeerden, heeft opgedragen.

Uwe Koninglyke Majesteit zoude door die nieuwe Genade, aan uwe getrouwe Onderdanen en de Negotie een nieu leven geven, en den Roem van uwe gezegende Regering by ons en onze Nakomelingen vereeuwigen, dewelke zich tot allen tyden van een zo genadigen en gerechten Landsvader met d'oprechtste Eerbiedigheit moeten erinneren.

Zulks is 't hertelyke verlangen uwer getrouwsten Burgery, welke uit grond des herten wenscht in uwer Koningl. Majesteits allerhoogsten tegenwoordigheit die hertelyke zuchtingen te herhalen, dewelke ze altoos tot den Almachtigsten Beheerscher van 't Geheel-Al doed, ten einde uwer Koninglyken Majesteits onschatbaar leven op den hoogsten graad des menschelyken ouderdoms bereiken, en uwe Allerdoorluchtigste Huis; tot op 't einde der Werelt in een altoos voortdurenden bloey moge bewaard worden!

't Antwoord door den Groot-Canclier *Malachowsky* in de Latynsche Tale in den naam des Konings op die Aanspraak gedaan, luid als volgd:

„ De gezamentlyke Burgery der Stadt *Danzich* heeft eenigen tyd „ herwaards met het ongeluk en een stribbelend noodlot te Stryden „ gehadt. Doch thans hare Wederwaardigheden van dezen tyd aan „ haar Allergenadigsten Koning bekend gemaakt hebbende, kan ze 't „ gemoed met des te groter vreugd opheffen. Want onze Allergenadigste Koning, die 't gehele Koningryk met troost vervuld, kan niet „ anders, als onder een verknogtheit der gelukzaligheit van zyne „ Volkeren met deszelfs eigene, regeren. Betracht, geëerde door „ 's Konings bescherming ondersteunde Mannen, dat uwe aangelegen„ heden op een volle zekerheit berustende, 't daarentegen uwe plicht „ zyn zal, altoos een onverbrekelyke en bestendige Trou te beto„ nen, om U op die wyze by den Allerbesten Vorst wel verdiend te „ maken, die U met alle genade de hand toereikt, om welke te „ kussen, Gylieden met alle Eerbiedigheit vryelyk moogt naderen".

De voornoemde Gedeputeerden mede Audientie by Hare *Koninglyke* Majesteit genietende, dede de voornoemde Heer *Remmerson* aan Haar de volgende Aanspraak:

ALLERDOORLUCHTIGSTE KONINGIN, ENZ.

Wat voor een gelukzaligheit, Allegenadigste Mevrouw, is 't niet voor getrouwe Onderdanen, wanneer dezelve verlof hebben, om

1750. *July.* hunne gegronde klachten en Onderdrukkingen aan haren huldrykften Lands-Vader en Vorst met een vrymoedig hert voor te dragen; en wat voor een onuitsprekelyke vreugd is 't niet voor de Gedeputeerde der Derden Ordening van de Koop- en Ambachtslieden, en by gevolg van de gehele Burgery der Stadt *Dantzich*, dat wy teffens d'Allergenadigste permissie verkregen hebben, om tot uwe Koninglyke Majesteit te naderen, en Allerhoogst dezelve om haar huldrykste ondersteuning van ons allerdemoedigst verzoek by onzen Allergenadigsten Koning en Heer gedaan, ten einde Dezelve onze Stadt met zyn Allerhoogste tegenwoordigheit geliefde te verheugen, met alle onderdanigheit en demoedigheit te smeken.

ALLERGENADIGSTE KONINGIN EN MEVROUW!

Uwer Koninglyken Majesteits aangebore Lands-Moederlyke *Hulde* laat ons niet zonder hoop van Allergenadigste verhoring; zullende derzelve vrucht by ons en onze Nakomelingen vereeuwigd worden, alzo dezelve nooit zullen in gebreken blyven, van zich altoos van een zo genadige Lands-Moeder met de grootste eerbiedigheit t'erinneren, en voor den Almachtigen Godt tot welstand van uwer Koninglyke Majesteits Geheiligde Persoon en van 't gehele Koninglyke Huis hun Gebeden uit te storten.

Op welke Aanspraak den Heer *Antonis Wolowitz*, Groot Secretaris van 't Hertochdom *Littbauwen* van wegens de Koninginne 't volgende Antwoord gaf:

,, Eerzame Mannen der Stadt *Dantzich*: Hoe groter uwe pogingen zyn, ,, om aldaar met de personelyke tegenwoordigheit van Hare Koninglyke Majesteit te mogen vereerd worden, hoe groter zyn tegenwoordig ten voordeel van U allen en van een iegelyk hare Majesteits ,, toegenegene aanbiedingen, alzo dezelve gewoon is diergelyken gunstbewyzingen allen Inwoonderen dezes Ryks te laten genieten; dus ,, twyffele Ik geenzints, of uwe wenschingen en begeertens, op zulke vaste Fondamenten steunende, zullen tot uwent ten gemenen ,, best in 't werk gestelt en bevorderd worden. Want hoewel men ,, pleegd te zeggen, dat eene Gemeente dikwyls van gemeen quaad ,, verzeld word, zo vertrouwd daarentegen hare Majesteit de *Koningin*, myne allergenadigste Mevrouw, dat die quade Gezellinne verre ,, van U zal verdreven worden, ten welken einde U welzyn met alle ,, oprechtheit door de handen van die regerende Mevrouw, dewelke ,, U haar rechterhand te kussen aanbied, met 'er daad zal bevorderd ,, worden"!

Vervolgens hadden dezelve d'Eere de Handen van hunne Majesteiten te kussen.

De

1750. *July.*

De Gedeputeerden der Magiſtraat hadden den 20. dito d'Eere van by zyne Majeſteit ter Audientie toegelaten te werden, waar by de Koninglyke Legations-Raad en Syndicus der Stadt *Dantzich*, de Heer *Lengnich* 't woord in 't Latyn voerde, behelzende, by gebrek van 't geheel, ſommierlyk 't volgende:

„ Dat de Stadt *Dantzich* altoos, zelfs in de gevaarlykſte omſtan-„ ſtandigheden, hunne Souvereinen onverbrekelyk toegedaan geweeſt „ is; datze met dankbaarheit erkennende de Vaderlyke zorgvuldig-„ heit, waar mede zyne Majeſteit getracht heeft de Verſchillen tuſ-„ ſchen de Burgery en den Raad by te leggen; en dat haar niets meer „ ſmerte als 't ongeluk gehadt te hebben, van den Monarch onge-„ noegen te geven, enz.

De gemelde Groot-Canceller, antwoorde in de naam des Konings, en gaf hen te kennen:

„ Dat zy uit het nieuwe Reglement zoude zien, wat zyne Maje-„ ſteit, tot herſtelling van de goede ordre in de Stadt, dienſtig geoor-„ deeld had, haar voor te ſchryven". De Burgermeeſter *Ferber*, de Conſul *Janſon*, de gem. Syndicus *Lengnich*, en de Secretaris *Oehmingen*, wierden vervolgens ter Koninglyke handkus geadmitteerd; waar op de Referendarius, Graaf *Zalusky*, 't Reglement met luider ſtemme las. Na deze lezing hervatte de *Syndicus* 't woord, en verzekerde, dat zy ten eerſten aan de vergaderde Raad, berichten van 't geen zy vernomen hadden, zouden doen, en haar ernſtelyk te verſtaan geven, dat het zyn Majeſteits wille was, zich in gehoorzaamheit daar na te ſchikken.

Van daar afgaande na *Dantzich*, zo verneemt men, dat alles aldaar reets in een goede ordre ſtaat gebraght te werden, en dat dienshalven zyne Majeſteit niet derwaarts komen zal.

Uit die Haven vertrekkende, zeilenwe door en Landen te *Civita-Vecchia*, en komen vervolgens te *Romen.*

ITALIEN.

ZEDERT onze laatſte op *pag.* 260, zo komen nu en dan noch al verſcheide *Roomſche* Broederſchappen te *Romen*, om door *'t blind geloof* de niet zynde *Aflaten* te winnen. In de maand van *Mey* laatſtleden, waren in 't meergemelde Hoſpitaal aan de Pelgrims en Reconvaleſcenten 33904 Middagmalen gegeven geworden. De naburige Boeren genieten aldaar drie dagen lang vry Quartier en Tafel, 't geen nooit te voren geſchied was: Invoegen 't zeer wel na een *Kermis* gelykt, daar d'Aankomelingen zich laten vinden, om vergaſt of onthaalt te werden. *Is dat geen ware, Roomſche Devotie?*

De Nonnen in een Klooſter te *Viterbo* hadden den Paus een permiſ-

 ſie

1750. *July.* sie verzocht, „ om de *Roomsche* Indulgentien te *Romen* in Processie te „ mogen komen afhalen, in maniere zulks voor 100 Jaar geleden „ aan hare Predecesseuren by diergelyken occasie was toegestaan ge- „ worden", Men weet noch niet of de Paus haar die permissie verlenen zal.

De beruchte Pater *Leonardo*, deed den 11. dezer, op den *Dwarsbalk van de Galg zittende*, wanneer een *Corsis* Soldaat opgehangen wierd, eene beweeglyke Predicatie aan 't Volk. *'t Laatste is altoos goed, maar de plaats is batelyk.*

Om ons met eenige mindere zaken, in den gemelde tyd te *Romen* voorgevallen, niet op te houden, gaanwe tot andere over.

't Concilium de Propaganda Fide, of Vergadering van de voortplantinge des *Roomsche* Geloofs, heeft in de gepasseerde Maand een treurig Bericht ontfangen; bestaande:

„ Dat zedert de Vader van den tegenwoordigen Keizer van *China* „ aan zyne Onderdanen 't omhelzen van de *Roomsch*-Catholyke Re- „ ligie verboden, en de *Jezuiten*, behalven die te *Peking*, alle na „ *Maçao* had doen vertrekken, die Missionarissen wel by de Rege- „ ring hun Apostolischen (liever *Roomschen blinden*) iever, en hun- „ ne vorige Missien by de verlate Kudden der verscheide Provin- „ tien van dat wyd uitgestrekte Ryk hervat, en in stilte voortge- „ zet hadden, maar d'Onder-Koning van de Provintie *Focquien* in 't „ Jaar 1746 de *Dominicanen* beschuldigd hebbende, dat dezelve met „ de Spanjaarden op de *Philippynsche* Eilanden een verboden Brief- „ Wisseling onderhielden, had de vervolging der Christenen zich over „ 't gehele Ryk begonnen t'extenderen, en vele derzelver waren in de „ Gevangenis gezet, en de PP. Missionarissen met het grootste gevaar „ van hun leven na het voorn. *Maçao* te vluchten genoodzaakt gewor- „ den; d'oude Bisschop van *Monicastro*, die 30 Jaren het (*Roomsch*) „ *Evangelium* in *China* gepredikt hadt, was onthoofd, zynde te vo- „ ren in 1746 reets vier *Dominicaner* Monniken en 2 *Jezuiten* in de „ Gevangenis gewurgd geworden: De 2 *Jezuiten*, Konst-Schilders van „ het Keizerlyke Hof, waren zedert den dood van *P. Chalion*, gewe- „ zen Lieveling van den Keizer, niet in staat, om door hare voor- „ spraak die vervolging te depreceren; daarenboven was de Keizer „ door 't verlies van zyn eerste Gemalin en van zyn Erf-Prins zeer „ zwaarmoedig en bloedgierig geworden, zo dat hy in den *Paroxysmus* capabel was alle Bloedvonnissen t'ondertekenen; ondertusschen „ wierden by alle die vervolgingen de *Jezuiten* te *Peking* noch geduld; „ zy hadden 'er drie Kerken en zelfs permissie van nieuwe Geloofs „ genoten te maken; doch die permissie was alleen aan de bequaam-

„ heden

„ heden dier PP. toe te schryven, als wordende door de Regering tot 1750.
„ het *Orologie*-maken, 't *Geschut*-gieten, 't maken van *Almanakken* en *July.*
„ 't opbouwen van nieuwe Paleizen enz. geëmplojeerd". (Zie daar 't *Roomsche Evangelium* hier voren vermeldt.)

Ook hadt de Paus eene Congregatie gehouden over de Tydingen rakende de Religie-Zaken in 't Land van *Hohenlohe* (hier voren op *pag.* 103. *& seqq.* breder beschreven) die hy van deszelfs Nuntiussen, by de Duitsche Hoven residerende, gekregen hadt, en welke den Paus toeschynen van een zo groot gevolg te zullen worden, dat dezelve als *(geüsurpeert) Opperhoofd* van de Kerk besloten heeft „ aan de *Roomsch*-Catholyke „ Vorsten in 't *Duitsche* Ryk Brevetten te zenden, ten einde hen aan „ te manen, om in een Zaak van zo veel gewicht met alle mogelyke „ kracht deel te nemen". Dat is te zeggen: d'Opgerechte en gestaafde Verbonden deswegens gemaakt te verbreken en den Bodem in te slaan. *Is dat geen H. Vader?*

Een *derde* en die mede van groot gewicht is, bestaat: Dat zedert vele jaren tusschen den Huize *Oostenryk* en de Republicq *Venetien*, wegens de benoeming van een Patriarch van *Aquilea*, (zynde een verwoeste Stadt in *Friaul*, Provintie in *Italien*, behorende aan de *Venetianen*, uit genoemd de gemelde Stadt met haar gebied, die 't Huis van *Oostenryk* bezit) een Verschil gezweeft hebbende, thans niet min aanleiding geeft tusschen de gemelde Republicq en den Paus. Om deswegens eenig éclairsissement den Lezer mede te delen, strekt de volgende Missive den 22. dezer uit *Romen* geschreven; inhoudende:

De verschillen, die zo vele jaren reets gehangen hebben tusschen de Huizen van *Oostenryk* en *Venetien*, rakende 't Patriarchaat van *Aquilea*, zullen nu na alle gedachten oneenigheit verwekken tusschen 't Hof van *Romen* en de gemelde Republicq. De Souvereine uit den Huize van *Oostenryk* beweren, „ dat hen 't recht toebehoord, om de Patri- „ archen van *Aquilea* te benoemen, doch de *Venetiaansche* Regering „ heeft, ten einde alle Verschillen voor te komen, daar toe een mid- „ del uitgevonden, door aan ieder Patriarch een Coadjuteur te geven, „ waar door in dat Patriarchaat een onafgebroken keten van succes- „ sie aan de zyde der *Venetianen* geweest is". 't Huis van *Oostenryk*, hare rechten door die schikkingen benadeelt ziende, heeft Vertogen aan den Paus gedaan, „ om hem te bewegen, zich daar tegen aan te „ kanten, en andere schikkingen te maken, overeenkomende met den „ aard der conventien, tusschen de twee Mogendheden in wezen zyn- „ de, achtervolgens dewelken de benoeming der Patriarchen by beur- „ ten moet geschieden". Hier op volgde een onaangename dralende Onderhandeling, tot dat de H. Vader eindelyk, met oogmerk, om de goede harmonie tusschen zyne Kinderen te bewaren, voorsloeg, „ dat

„ hy

1750. July. „ hy een Apostolischen *Vicaris* zoude benoemen, die een Kerke„ lyk Gebied zoude voeren in de Staten van den *Oostenrykschen* „ *Huize*, dewelken in 't geestelyke onder den Patriarch van *Aqui*„ *lea* behoren, en dat de benoeming van den Patriarch dan voor al„ toos aan de Republicq van *Venetien* staan zoude". Wy meenden, dat de Senaat dien voorslag gretiglyk zoude hebben goedgekeurd, doch in tegendeel heeft dezelve groot ongenoegen daar over betoond, en instructien aan haren Ambassadeur gezonden, om zich met ernst daar tegen aan te kanten, en dewyl de Paus zich daar door niet liet bewegen, zo wierd de Cardinaal *Querini* eenigen tyd daar aan na *Romen* gezonden, om nieuwe Vertogen daar tegen te doen, gelyk dan ook die schrandere Prelaat nevens den Cardinaal *Rezzonico* en den *Venetiaansche* Ambassadeur niets verzuimde, ter beantwoordinge van de verwachting van den Senaat, doch zonder iets in 't minste in hunne negotiatie te vorderen, schynende zyn H. vast by zyn genomen besluit te volherden, zodanig, dat men zeide, „ dat d'Apostolische Vicaris in 't eerste Consistorie reets zoude be„ noemd worden". De *Venetianen*, niets onverzocht willende laten, om den slag te keren, gelasteden den Cardinaal *Querini*, te verklaren, „ dat by aldien de Paus in der daad tot de benoeming in questie voort„ ging, hy Cardinaal ten eersten de Stadt *Romen* verlaten, en den „ Cardinaal *Rezzonico*, en *Venetiaanschen* Ambassadeur en andere On„ derdanen van die Republicq met zich nemen zouden". Of nu die verklaring alleen zo veel vermogen op den Paus gehad heeft, dat hy zich aan geen opentlyke vredebreuk wilde bloot stellen, dan of eenige aanmerkingen hem bezig hielden, daar wierd in de Consistorie van de zaak van eenen Apostolischen Vicaris niet gesproken. Dewyl 't verschil vervolgens alom stoffe van redenering verschafte, en de *Fransche* en *Sardinische* Minister zich in 't zelve begonnen te mengen ten behoeve van de Republicq, zo trachtede de H. Vader die zaak met d'uiterste omzichtigheit te behandelen, en gelastede ten dien einde de Cardinalen, dezelve grondig t'onderzoeken, en elk afzonderlyk aan hem verslag daar van te doen, en na dat 't Advis van hunne Eminentien had ingenomen, verklaarde hy andermaal, „ dat „ een Apostolische Vicaris voortaan de geestelyke Jurisdictie zoude „ hebben over de Staten van den *Oostenrykschen* Huize behorende on„ der den Patriarch *d'Aquilea*". De Senaat van *Venetien*, dit besluit vernemende, zond eén Expressen aan haren Ambassadeur, „ om in de nadruklykste bewoordingen te protesteren tegen alles wat omtrent „ die zaak was besloten", doch de Ministers van 't *Vaticaan* weigerden die Protestatie aan te nemen, 't geen de Republicq zo qualyk heeft opgenomen, dat dezelve order aan haren Ambassadeur gezonden

den heeft, om *Romen* ten eersten te verlaten, en daar benevens aan den Heer *Caracciola* Aardsbisschop van *Chalcedonien* en Nuntius van den Paus te *Venetien* te kennen gegeven heeft, „ dat hy binnen den „ tyd van tien dagen uit de Stadt en buiten het Territorie van de Re- „ publicq vertrekken moest". 1750. *July.*

Dien Ambassadeur, de Ridder *Andrea Capello*, hadt echter voor zyn vertrek uit *Romen*, die *Protestatie* gedistribueert, inhoudende:

De Doorl. Republicq van *Venetien*, die van hare Stichters hunne bondige Godtvrucht en standvastigheit in 't verdedigen hunner rechtmatige Rechten geërft heeft, den 2. *July* laatstleden uit een Memorie, haar door den Bisschop van *Calcedonien* ter hand gestelt, vernomen, dat na d'Expeditie van een gewaand Brevet in dato den 19. *November* (behelzende de benoeming van een *Apostolischen Vicaris* over een gedeelte der Jurisdictie van 't Patriarchschap van *Aquileyn*, in de Staten der Dominatie van 't Aardshertochlyk Huis van *Oostenryk* gelegen; doch waar van men reden had de herroeping te verwachten, in aanmerking der openingen tot een Accommodement, der eersten *December* daar aan volgende gedaan) echter een nader gewaand Brevet van den 27. *Juny* laatstleden getekend was: Waar by de Graaf *d'Atbimis*, Canonik der Cathedrale Kerke van *Bazel*, tot Bisschop *in partibus* benoemd en tot Apostolischen Vicaris aangestelt was. De Doorl. Republicq verstaande, dat zodanig een Brevet volstrekt nadelig en strydig was met haar Recht op 't *Patronatusch* gegrond, 't geen ten allen tyde door den Pausen, Predecesseurs van *Benedictus den XIV.* bevestigt en goedgekeurt is; zich grondende op een nooit gestoorde Possessie, welke dezelve zedert eenige honderden van jaren bezit, en de wettige verkiezing van den tegenwoordigen Patriarch voorstaande, oordeelde na veelvuldig en ryp beraad zich verplicht, door hare Ministers aan den Opper-Priester eerbiedige vertogen te doen, ten einde daar in eenige veranderingen t'erlangen, welke met de billykheit overeenstemden en geenzints streden tegen *'t Heil der Zielen*, 't geen, na men voorgeeft, d'eenige oorzaak geweest is, welke zyn H. tot dat besluit zoude hebben gebraght. De pogingen, door de Republicq aangewend, strekten enkel, om hare possessie op een moderate wyze te handhaven en de handtastelyke schending harer Rechten te verhoeden; de verdediging van welke alle Godlyke en Wereltlyke Wetten haar noodzaken te behartigen. Alle die vertogen vruchteloos geweest zynde, en de Republicq zich in hare rechtmatige hope te leur gestelt hebbende gezien, heeft oorbaar gevonden (offchoon de Patriarch van *Aquileja* reets by een formeel Protest gedeclareert heeft, geenzints in 't genomen besluit van den Paus toe te stemmen, en hare Ministers

1750. July. een gelyke Verklaring hebben gedaan) in d'Authenticqste formen ter verhoeding van alle nadeel en verdrietige gevolgen, door my *Pietro Andrea Capello*, Ridder, Ordinaris Ambassadeur by den H. Stoel en zyne H., daar toe speciaal geauthoriseert, de gronden en 't Recht harer possessie de werelt voor oogen te stellen. HIER OM IS 'T, dat ik plechtig voor Godt, den H. Stoel, en 't Geheel Al tegens de voorsz. Brevetten protesteer; beweer, dat dezelve van gener waarde, zonder eenigen grond, krachteloos en tegens den zin van 't Geestelyk Recht en dat der Concilien strydende zyn, en aangemerkt, als of dezelve nooit plaats gehad hadden: Verklarende de Republicq als niet geschied en protesterende tegens al wat eenig 't minste verband met de voorsz. Brevetten hebben of daar van een gevolg zyn kan: Staande houdende, dat alle Nieuwigheden, welke 'er uit konnen spruiten, geoordeeld moeten worden, als of dezelve nooit waren in wezen geweest, dewyl zich niemant eenig Recht ten nadele van dat van Bezitting aanmatigen kan: Protesterende voort de Republicq door my tegens al wat in weerwil van de Burgerlyke Rechten en dat der Volkeren zoude mogen worden ingevoert; en betuigende teffens in alle gevoelens van Eerbied en kinderlyke gehoorzaamheit, aan den H. Stoel verschuldigt; gevoelens, in welke zy onwrikbaar volharden, en waar van zy onder Gods Genade, na 't voorbeeld harer Stichters, zo wel ten aanzien der Kerk als met opzicht tot den Godsdienst, altoos belydenis doen zal.

Vervolgens was dien Ambassadeur, na alvorens 't Wapen der Republicq voor zyn Hôtel te laten wechnemen, nevens zyne Gemalin, met veel Staatsie en een talryk Gevolg, den 21. dezer uit die Stadt vertrokken, wordende door den Cardinaal *Rezzonico*, verscheide Prelaten en eenige andere personen van Distinctie een groot end weegs begeleid.

Die Stadt verlatende, gaanwe direct door, na *Turin*.

PIEMONT. IN ons laatste op *pag.* 271. gezien hebbende d'Ondertrou der Infante met den Hertoch van *Savojen;* zedert van *Madrid* met eene grote Staatsie vertrokken, en *t'Oulx*, aan de *Piemontesche* Grenzen gearriveert, was 't Huwlyk aldaar door den Cardinaal van *Lances*, den 30. *Mey* ingezegend, en den 4. passato met eene, als alle de voorgaande, onbeschryvelyke Luister hunne solemnele Intrede te *Turin* deden.

De Circulaire Brief door zyne Majesteit na de Steden en voornaamste oorden zyner Dominatie gezonden, ten einde zyne Onderdanen van de voltrekking van eerstgemelde Ondertrou kennis te geven, luide:

De

De Koning van *Sardaigne*, *Cyprus* en *Jerusalem* enz.

1750. *July.*

Lieven en Getrouwen,

„ 't Huwelyk van den Hertoch van *Savojen*, Onzen zeer waarden „ Zoon, met de Koningl. Prinses *Maria-Antoinetta*, Infante van „ *Spanjen*, een geval zynde, Ons ten hoogsten aangenaam, en Wy „ thans naricht bekomen hebbende, dat de plechtige voltrekking van 't „ zelve den 12. der maand *April* te *Madrid* geschied is, hebben Wy „ 't genoegen, Ul. daar van kennisse te geven; Ons verzekerd houden- „ de, dat Gyl. die tyding met zodanige gevoelens van vreugde ont- „ fangen zult, als uit Ulieder deelneming in al 't geen Onze Koning- „ lyke Familie aangaat, voortvloejen; en begerende dat Gylieden des- „ wegens Gode den verschuldigden dank bewyst, en den Almachti- „ gen om zyn zegen tot heil van dat Huwelyk smeekt; zal 't Ons aan- „ genaam zyn, dat Gyl. gezamentlyk zo Geestelyke als verdere Inge- „ zetenen met Ulieder Commandant mede stemd om Onze oogmerken „ in dat stuk te begunstigen. Dezen tegenwoordigen bekortende, bid- „ den Wy Godt, dat Hy Ul. behoede.

(was getekend)

CAREL EMANUEL.

(Lager stond)

De Laurent.

Onder de verscheide Harangues ter occasie van 't gemelde Hoge Huwlyk aan den Koning van *Sardinien* gedaan, mogenwe niet afzyn, hier plaats te gunnen die de Gedeputeerden der *Waldenzen*, onze mede *Geloofs-Genoten*, deswegens aan zyne Majesteit gedaan hebben; behelzende:

SIRE!

Na getuigen geweest te zyn van de voltrekking van 't Doorluchtige Huwelyk waar over wy met de grootste vreugde zyn aangedaan, konnen wy geen vuriger gebeden ten Hemel zenden, dan om de verlenging der jaren van Uwe Majesteit te verwerven, op dat de jonge Helden, door een gevolg van 't Heil van den Huize van *Savojen*, uit dien gelukkigen Huwelyksband Spruiten en Opvolgers van de grote hoedanigheden van hunnen onvergelyken Vader zyn zullen, in hunnen Grootvader 't ware Voorbeeld van alle Deugden, Goedertierenheit, Dapperheit en rechtvaardigheit zien mogen.

Wy

1750. *July.* Wy herhalen die ſmekingen aan den Hemel met te meer vertrouwen, vermits de Godsdienſt, onder de Regering van Uwe Majeſteit beſchut en uitgebreid, de Glorie van den Troon vermeerdert, en 't welzyn der Onderdanen, grondig beveſtigt, zichtbare blyken en zekere Panden van 's Hemels goedheit zyn, dien 't behaagt, de Godsvrucht van een rechtvaardigen en goedertierenen Monarch te zegenen.

Wy zullen voortvaren, SIRE, den Almachtigen die zelve ſmekingen te doen, en wel uit aanmerking van onzen plicht en erkentenis.

Offchoon de droevige ſtaat van onze Provincie ons niet toelaat, Uwe Majeſteit doorſlaander blyken van onze eerbiedige verknochtheit te geven, twyfelende wy geenzints of Uwe Majeſteit zal overtuigd zyn, *dat de vurigheit en oprechtheit van onze Liefde, de luiſterrykſte bewyzen der verknochtheit van Uwe rykſte en oudſte Onderdanen evenaart.*

Na dat Koninglyke-Paar de gewenſchte Vruchten, en der gemelde Voet-ſtappen mede toegedacht te hebben, dalenwe af na *Genua.*

De Geſteldheit aldaar en in *Corſica* blyft noch in dezelve *Criſis*; uitwyzens 't volgende ſchryvens uit die Stadt, en zynde van dato den 12. *Mey* Jongſtleden; behelzende:

Alles is hier noch in dezelve geſchapendheit. De Bank van *St. George* gaat noch ſteets agterwaarts; de zaken van *Corſica* ſtaan noch even verwerd, aangezien niemant het over de Middelen om tot een gewenſcht uit einde te geraken, kan eens worden. Men wil dat 'er van weerkanten al vry wat eigen belang en particulier intereſt onder loopt, waar door 't algemene Voordeel en Belang van de gantſche Republicq moet agter den bank ſtaan. Doch wat zal men voor 't overige van de *Corſiſche* Aangelegendheden veel zeggen; 't is zelfs voor onze Heren Regenten byna veel te moejelyk en te verdrietig, om 'er haaſt meer aan te gedenken. Wat zal toch ten laatſten noch 't einde van deze verwerring zyn, en wie zal dat alles noch te regte brengen? Wilde de Hemel, dat zulks haaſt mochte geſchieden! 't Herdenken, 't welk ſteets hier door vernieuwd word, dat de *Corſicaanſche* Onluſten reets meer dan 40 Millioenen aan de Republicq gekoſt heeft, verwekt hier by ieder regt Vaderlands Patriot een vurig verlangen, eens een einde van de Zaak te mogen zien. Hier van daan is 't enkel en alleen, dat men 't beklagelyk verval van deze eertyds zo weeldrige Republicq, met alle regt mag van afleiden. 't Is, och Lyder! hedendaags reets zo verre met ons gekomen, dat men de noodzakelykſte uitgaven niet meer kan fourneren. Alle onze Officieren hebben reets meer dan

zes

zes Maanden agterſtallige Soldyen t'eiſſchen; in een Woord onze Finantien zyn tegenswoordig in eene zeer deſolaten en ganſch agterlyken ſtaat. 1750. *July.*

Al vruchten van een onrechtvaardigen Oorloch door byzondere *Eigenbaat* veroorzaakt! van daar afzeilende, landenwe te *Lisbon.*

ZYNE Majeſteit hadt in de gepaſſeerde maand, by een *Edict* van den 19. *Mey* laatſtleden, twee Edicten geconfirmeert, die eenigen tyd te voren gepubliceerd zyn geweeſt, en volgens welke DON JAN, natuurlyke Zoon van den Infant DON FRANCESCO, Broeder van zyne Majeſteit, als *wettige Prins* erkend, en in alle zo publicque als particuliere Byeenkomſten als een *Neef* des Konings aangemerkt moet worden enz.: Zynde wyders by dit nieuwe derde Edict geordonneert; dat aan den voornoemde DON JAN aan 't Hof onmiddelyk na de wettige Prinſſen de Rang gegeven werde, waar omtrent het dieswegens nodig zynde Ceremonieel in dat Edict gereguleerd word. PORTUGAL.

Van daar afgaande, konnenwe te *Madrid.*

DE Negotiatie van den *Britſchen* Miniſter aan dat Hof ten einde een beſliſſend middel nopens de pretenſien van *d'Engelſche* Zuid-Zee Compagnie, zyn en blyven noch eeven verward, zo dat deswegens met geen zekerheits iets te melden is. SPANJEN.

In ons laatſte *Deel*, van den jare 1749, *pag.* 181 & 216 gezien hebbende de grote Toeruſting welke dat Hof maakte om de gepretendeerde onderneming tegen *d'Algerynen* t'ondernemen, is dezelve op niet uitgelopen, alzo zyne Majeſteit van dit zyn voornemen, *of dat 'er onder geſcholen heeft*, door verandering der Zaken, heeft moeten afzien.

Ondertuſſchen belooft men zich by continuatie, uit een andere oorzaak, veel voordeel uit de Laken-Manufacturen, in dat Koningryk opgerecht, en men begroot het getal der Handwerkslieden in die Manufacturen, die uit *Engeland* derwaarts gekomen zyn, op 560 Perſonen, meeſt alle *Roomſch*-gezinden, en aan de *Proteſtanten*, die onder dezelven gevonden worden, is de vrye oeffening van hunnen Godsdienſt, hoe wel in ſtilte, ingewilligt, met toezegging; dat zy nooit door *d'Inquiſitie* zullen verontruſt worden. Zie 't laatſt voorgaande *Deel*, *pag.* 288.

Van daar wederom afgaande, komenwe te *Cadix*, alwaar *d'Engelſche* Scheeps-Kapitein *Smitburn*, 't volgende zeldzaam Geval met een *Algiers* Roof-ſchip gehadt, verhaalt heeft; luidende:

Ik was naulyks met myn Schip, voorzien met 15 ſtukken Geſchut

1750. July. en 31 Man, den 17. *April* de Straat van *Gibralter* gepasseert en in d'openbare Zee gekomen, of myn Volk ontdekte van verre een Schip, 't welk ik terstond voor een *Barbaarsch* Roofschip erkende. Dienvolgens vermaande ik myn Volk en maakte my gereed tot een Gevecht, als niet twyffelende of ik zoude aangetast worden; gelyk ook geschiede, zo ras men malkanderen met het Geschut eenigzints bereiken konde, waar op eenigen tyd van wederzyden gevuurd wierd, doch zonder veel schade te doen. Wanneer my de Rover zo na quam, dat wy 't Geschut niet meer gebruiken konden, loste ik myn Pistool op den Kapitein van 't Roofschip; maar trof zynen Luitenant in de flinker schouder. Myn Broeder, die nevens my stond, schoot insgelyks een Pistool af, en trof den gewonden Lieutenant ook dermaten, dat hy dood nederviel. Hier op maakten de Turken een groot geschreeu, schoten alle te gelyk met hun klein Geweer op ons, waar door 7 Man van myn Volk sneuvelden. Nu hadde ik noch 22 Man, behalven myn Broeder en ik, die zich konden verweren; maar myn Schip wierd terstond van meer dan 50 Turken beklommen, en wy na eenige tegenkanting gevangen genomen. Dienvolgens moesten wy als zodanige op 't Algiersche Schip overgaan, wiens Kapitein my met een toornig gelaat toebeet, „ dat ik en myn Broeder zouden sterven voor „ dat wy noch *t'Algiers* aanquamen, om dat wy zynen Lieutenant „ gedoodt hadden". In deze bedroefde omstandigheden quamen wy op 't Roofschip.

't Eerste dat men met ons aanvangen wilde, was, dat 12 of 15 Turken na beneden liepen om de Ketens te halen, met welken wy zouden gekluisterd worden. Vermits nu *d'Algiersche* Kapitein 10 Man van zyn Volk op myn Schip gelaten had, om 't zelve te bewaren en voort te brengen, invoegen dat 'er, behalven de Turken die na beneden waren, noch maar omtrent 30 Man boven op 't Roofschip waren, zach ik een Man van 60. jaren, in een kort Kamisool, op 't Schip te voorschyn komen, hebbende een bloten Zabel in de hand, met welken hy den Kapitein van 't Roofschip, die toen juist bezig was met een Verrekyker na een ander Schip te zien, zodanig een slag in den nek gaf, dat de Kop op 't Verdek neder rolde, en toen in de *Portugeesche* tale tot ons zeide: *Wel aan boud u wel, en slaat toe!* Wy gevangenen waren alle zonder Geweer; maar myn Broeder in der yl toeschietende rukte den Zabel van de zyde des gesneuvelden Kapiteins, en viel met dien Ouden Heer op d'andere Turken aan, en sloegen eenigen van dezelven ter neder. De genen van myn Volk die noch niet gekluisterd, maar ontwapend waren, schoten daar op toe, raapten de Zabels op van de gesneuvelde Turken, en vielen mede op d'anderen aan. Daar op quamen de Turken, die de Ketens hal-

haalden voor den dag springen, van welken echter ook 7 Man neder- 1750.
gezabeld wierden; den achsten rukte myn Slaaf, dat een sterke Moor *July.*
was, de Ketens uit de handen, en sloeg hem daar mede voor 't gezicht, dat hem beide Oogen uitgeslagen wierden. Om kort te gaan, wy overmeesterden d'Algierynen, zo dat 'er van al de manschap, die op 't Schip was, maar 11 overig bleven, die wy opsloten in de zelfde Ketens, die voor ons geschikt waren. Van myne 22 Man, met welken, als gezegt is, ik op 't Roofschip gekomen was, zyn 'er 8 gebleven; van d'overige 14 liet ik 6 Man op 't Algiersche Schip, en ging met den Ouden Heer, myn Broeder, en d'overige Manschap na myn eigen Schip, waar op zich 10 andere Turken bevonden. Onder deze waren 'er 3. die zich te weer stelden, waar van 'er twee nedergezabeld wierden, en de derde moest in Zee springen, en verzuipen.

Aldus was ik van myne Vyanden bevrydt, en dankte dien Ouden Heer voor zynen bystand, welke my verhaalde, dat hy Overste Wachtmeester in Spaanschen Dienst, uit het Koningryk *Gallicie* geboortig, en voor omtrent een half jaar van d'Algerynen genomen, doch redelyk wel behandelt was: Maar dat hy ons op 't Roofschip ziende komen, en merkende dat de Kapitein 10 Man op myn Schip gelaten, en noch meer anderen na beneden gezonden had om de Ketens te halen, daar wy in gesloten zouden worden, die gelegenheit waargenomen had om ons te hulp te komen voor dat wy gekluisterd waren; ten welken einde hy dien Zabel uit des Kapiteins Kamer gehaald, en denzelven daar mede dien Nekslag gegeven had, enz.

„ Gemelde *Engelsche* Kapitein was met het veroverde Roofschip „ daar aangekomen, en hadt het zelve aldaar laten leggen, na dat hy „ een aanzienlyke Buit daar uitgeligt had; zynde vervolgens met „ zyn Schip en de gevangene *Turken* vertrokken, doch zeide by zyn „ vertrek, dat hy de *Turken* een voor een zou laten verzuipen in „ Zee, om dat hun Kapitein hem en zynen Broeder de Dood gezwo- „ ren had".

Zie daar een dappere Daad van dezen *Engelschen* Kapitein, maar noch kloekmoediger bestaan van den Ouden *Overste Wachtmeester*, aan wien hy alleen, als middel, zyne Vryheit te danken hadde.

Van daar afzeilende, arriverenwe in 't *Britsche* Ryk.

HARE Koninglyke Hoogheit de Prinses van *Wales* van een Prins GROOT-
bevallen zynde, alswe in 't laatst voorgaande *Deel*, *pag.* 281 BRITTANNIEN.
aangetekend hadde, zo was Denzelven den 28. passato door den Lord Bisschop van *Oxford* gedoopt en FREDRIK WILLEM genoemd, hebbende tot Doop-Getuigen Hunne Koninglyke Hoogheden den Prins *George* en de Prinses *Augusta*, als mede den Prins *Willem* van *Saxen-Gotha*,

1750. *July.* *Gotha*, Broeder van Hare Koningl. Hoogheit de Prinses van *Wales*, en gerepresenteerd door den Lord *North* en *Guildford*.

Tot de politicque Zaken ons kerende, zo blyft het *Fransche* Hof noch sterk aandringen om satisfactie wegens de gesustineerde Verongelyken (in 't gemelde *Deel*, *pag.* 203) aan 't *Fransche*-Fregat *Galathée* gedaan. Weshalven de Regering aan dien Gouverneur geordonneert hadde, ten eersten een omstandig Bericht van die affaires over te zenden, ten einde de ware geschapenheit des Gevals te weten en des daar na zich te reguleren.

Men zach te *Londen* Extracten uit twee Brieven, geschreven door de Heren *Francis* en *Lewis Buttler* aan den Consul van den *Staten Generaal* te *Port-Mahon*, en getekend

Gibraltar den 4. & 20. *Mey*, luidende:

Wy hebben d'Eer UWE te verwittigen, dat de *Staten Generaal* Ons hebben gelieven aan te stellen tot Hunne Ministers aan 't Hof van *Marocco*, om over een vasten Vrede en Koophandel met dat Ryk te handelen, en dat deze Onderhandeling bereids zo verre is gevorderd, dat wy hopen dat voor 't verloop van den Zomer 't Definitive Tractaat zal gesloten wezen, hebbende wy in 't voorleden Jaar een Stilstand van Wapenen aangegaan, en vermits dezelve den 5. *January* verschenen en men nu in de Haven van *Tetuan* bezig was om de Kapers voor 't Zomer-Saizoen, te weten twee Xebecquen of halve Galeyen, elk van 100, en twee à drie kleine, ieder van 40 Man, uit te rusten, hebben Wy den voornoemden Stilstand kortelings vernieuwd, en alzo dezelve van den eersten dezer maand tot het einde van dit Jaar duren zal, daar in bedongen, „ dat alle Vrede-Breuken zullen ophouden, „ en dat de Schepen zo wel van Haar *Hoog Mogende* als de Koopvaar- „ ders zonder de minste hinder zullen passeren en repasseren": Maar doordien de Haven van *Tetuan* in dat Verdrag niet begrepen is, heeft men ook vastgesteld, dat de Kapers van dezelve om zich t'onderscheiden als zy op eenige Schepen jagt maken, de *rode Vlag* aan de *Vlogge-Stok* zullen opheissen, en, by aldien zulks door 't vervolgde Schip beantwoord word, dezelve weder stryken zullen; en zo dra zulks door 't vervolgde Schip ook geschied zal zyn (zynde dit het Teken, waar omtrent men is overeengekomen, om gedurende den Stilstand onze Schepen van anderen t'onderscheiden) zal de Kaper met de Jagt ophouden. UWE gelieve alle de Schippers van onze Koopvaardy-Schepen, die in de Haven van UWE Residentie of Jurisdictie mochten komen, van deze byzonderheden kennis te geven, als ook dat zy niets vyandigs van wegens den Keizer van *Marocco* te dugten hebben; Ik moet hier

hier by uitzonderen die van *Tanger*; doch vermits deze tegenwoordig niet meer dan twee of drie kleine Roei-Bootjes, ieder van 30 à 40 Man, hebben, dewelke in ſtaat zyn om in Zee te lopen, en zy niet alleen door Oneensgezindheit grotelyks verdeeld en ontruſt zyn, maar ook binnen een maand of zes weken een Bezoek van wegens den Keizer te verwagten hebben, is 't zeer onzeker of de voornoemde Bootjes wel dezen gehelen Zomer zullen uitgeruſt worden, en zo dra zy zich zullen overgeven, zullen zy ten opzichte van onze Schepenen 't zelfde bevel als die van *Tetuan* krygen, waar van Wy UWE, zo dra zulks geſchied, zullen informeren, terwyl Wy d'Eer hebben te zyn enz. 1750. *July.*

Het twede *Extract* is van de volgende Inhoud:

De Sultan *Mahomet*, Zoon van den Keizer van *Marocco*, is onlangs met een Leger van zeventig duizend Man by zyn Vader gekomen, om 't zelve volgens 't goedvinden van den Keizer te gebruiken: Alſchoon men nu niet twyffeld, of de Regeering zal daar door gelukkig geveſtigd worden, heeft men nochtans ter zelver tyd 't onaangename berigt gekregen, dat in 't voornoemde Leger een algemene quaal regeerd, die van zommigen voor beſmettelyk gehouden word: Dus heeft onze Gouverneur goedgevonden alle Schepen, dewelke van *Tetuan* en *Tanger* komen, onder Quarantaine te ſtellen, en men zegt dat zulks zal duren tot dat men 't effect van die quaal in 't zekere weten zal: Godt geve, dat dezelve niet beſmettelyk zy, alzo zulks een verder uitſtel in 't vaſtſtellen en ſluiten van onze Negotiatien veroorzaken zou enz.

De binnenlandſche Zaken betreffende, zo was 't den 10. paſſato dat d'Inſchryvings-Boeken tot de reets gemelde (zie 't voor genoemde *Deel*, *pag.* 123, 198 & *ſeqq.*) voorgenomene Reductie der Intereſten van 4 tot 3 en een half en 3 per cent Annuïteiten geſloten wierd, zynde by 't ſluiten derzelve bevonden noch oningeſchreven te zyn:

	pond. ſt.	ſchell.	penc.
In d'Oude Zuid-Zee Annuïteiten	1277268	9	1
De Nieuwe dito	1047744	18	10
In d'Annuïteiten van de Bank	843828	7	8
	3168871	15	7
Zo als ook aan Actien van *d'Ooſtindiſche* Compagnie ruim	400000	0	0
Onïngeſchreven zamen	3568871	15	7

1750. July.

	pond. st.	schell.	penc.
Weshalven aan Actien in de Bank ingeschreven zyn - - - - -	8486800 —	o —	o —
Aan die van de Zuidzee-Compagnie -	3662784 —	8 —	6 —
Aan die van d'Oostindische - -	2800000 —	o —	o —
Aan Annuïteiten in de Bank - -	17958644 —	13 —	7 —
Aan Annuïteiten van de Z.Z. Compagnie	12375801 —	o —	o —
En aan Nieuwe dito - - -	8940574 —	o —	o —
Welke sommen, nevens d'oningeschrevene, zo als ook d'Ann. in den Exchequer	312000 —	o —	o —
Zamen netto uitmaken de gehele schuld van de Natie - - - - -	57703475 —	o —	o —

Dat is, ruim 577 Millioenen Hollandsch Geld, waar van noch geen 40 Millioenen oningeschreven zyn.

In onze laatste op *pag.* 272 *& seqq.* gezien hebbende d'Onderneming der *Engelsche* Haring-Visserye, zo schryft men uit *Edenburg* van den 7. dezer, nopens 't voorgewende 't succes, 't volgende:

„ Zo aanstonds is op de Rede van *Leith* uit *Hitland* gearriveert de „ *Janet*, Kapitein *Irvine*, met d'aangename tyding, dat *d'Engelsche* „ Haringbuizen de *Helham* en de *Carteret* den 25. laatstleden hunne „ Netten hebben uitgeworpen, en dat zy ongemeen gelukkig zyn „ geweest, hebbende binnen den tyd van maar omtrent twee uuren „ in eenen trek 21 Tonnen Haring gevangen, die ten eersten ingepakt „ en in een Versch-jager na *Hamburg* gezonden is, daar ze na alle ge- „ dachten voor de *Hollanders* zullen zyn aangekomen. Kapitein *Irvine* „ heeft een Ton van die Haringen tot een monster herwaarts gebraght, „ zullende dezelve den Admiraal *Vernon* en den Alderman *Janssen* toe- „ gezonden worden".

Men debiteert te *Londen* uit Hanover, dat wanneer zyne *Groot-Brittannische* Majesteit, by 't proeven der *Engelsche* en *Hollandsche* Nieuwe-Haringen, nevens de Noblesse, zoude gedeclareerd hebben, „ dat d'eerstgenoemde veel beter geprepareerd of gezouten waren als „ de Hollandsche"; doch sommige houden dat voor een uitstrooizel van die gene, die belang in *d'Engelsche* Vissery hebben, als na *Koopmans-Styl*, te denken is.

Nopens d'Uitdelingen die in d'aanstaande maand *Augusty* staat te geschieden, zullen die van *d'Oostindische* Compagnie den 7. een van 4 per Cent doen, wegens 't half jaar, dat verschynen zal op *St. Jan* naastkomende.

Die

Die van de *Zuid-Zee* den 20. tot 2 per Cent, en van de *Koninglyke* Assurantie Compagnie van 1 en een half per Cent den 10. dito. 1750 *July.*

De Historien van ouder- later- en jonger Tyden, leveren ons verscheide gevallen uit, dat *Vrous-Persoonen* zich zelven in *Militaire* dienst begaven, daar in, nevens de Mans, veel loffelyke Daden verricht hebben: Zo is 'er thans een Geval, dat niet min zeldzaam als verwonderlyk, aangemerkt de *Bewegende Oorzaak*, op de volgende wyze verhaalt werdt:

„ In 't laatst der gepasseerde Maand was aan den Hertoch van *Cumberland* een Requeft overgeleverd, behelzende een Verzoek om een „ Pensioen, door eenen *James Gray*, die ter Zee gediend hebbende, „ nu onlangs was afgedankt, gevende de zogenaamde *James Gray* by „ dat Requeft te kennen, een *Vrous-persoon* te wezen, genaamd *Anna* „ *Snell*, geboren te *Worcester*; zy heeft zeven jaren gedient onder „ een Regiment Mariniers op 't Esquader van den Admiraal *Boscawen*, „ 't welk een Tocht na *Oostindiën* heeft gedaan, en zy heeft in per- „ soon 't beleg van *Pondichery* bygewoond, en zich als Matroos en „ als Soldaat beide altoos met d'uiterste vaardigheit en bravoure ge- „ queten, zonder dat zy ooit anders dan voor een Mans-persoon is „ gehouden; zy heeft verklaart, dat zy zich in Mans-klederen had „ verkleed, om haren Minnaar alom te volgen, die tot den Zee- „ dienst wierd geprest, en dat zy daarom zich insgelyks in dienst „ begeven had, en altoos Bakmaat met hem was geweest, zonder „ dat hy haar ooit gekend had, zynde zy voornemens geweest, zich „ aan hem bekend te maken, wanneer zy zamen zouden zyn t'huis „ gekomen, doch dat hy gedurende de reize was overleden, enz."

Dien Hertoch zond haar met dat Requeft na den Generaal *Fraser*, om hem zulks mede bekend te maken, en, na allen schyn, om dat voorgeven t'onderzoeken. Dien Hertoch den 8. dezer van de Waarheit en 't voorgeven van die *Anna Snell* onderrecht zynde, hadde zyne *Koninglyke Hoogheit* haar op *'s Konings* Lyst laten stellen, waar door zy 30 P. Sterlings of 330 guldens Hollandsch jaarlyks trekt. Van die Heldin word noch 't volgende aanmerkelyke verhaalt, namentlyk: „ Dat ze in de Battaille van *Pondichery* 12 Wonden heeft bekomen, „ naamlyk 5 in 't slinker- en 6 in 't rechter-Been, en een in de liesch, „ welke laatste Wonde zy zelf geheelt heeft, halende de Kogel daar „ uit, vrezende, dat anders hare kunne zoude ontdekt worden".

Dat Ryk verlatende, stekenwe over na 't *Fransche* Hof.

ALZO dat Hof noch met veel Na-ween gevoeldt, hoedanig hunne *Zee-Macht* in den laatsten Oorloch door *d'Engelschen* dermaten gesnuikt is, (zie *Nederl. Gedenkb.* van den jare 1749, I. *Deel*, *pag.* 203) dat VRANKRYK.

1750. *July.* 203) dat de herstelling derzelve noch verre te zoeken zy; zo was in deze Maand, zo men verzekerd, eene MEMORIE aan den Koning gepresenteert, om zyne Majesteit t'overtuigen hoe noodzakelyk 't voor deszelfs Ryk en handel-dryvende Onderdanen is, om een machtige Vloot in Zee te hebben, zeggende d'Autheur van die *Memorie*, onder anderen 't volgende:

Alle de Volkeren, ja zelfs d'Oudste, die een onsterffelyken Naam in de Werelt zoeken te verwerven en boven andere getragt hebben uit te munten, hebben de Marine en den Koophandel aangequeekt, en zyn van tyd tot tyd daar door machtiger en gedugter geworden. De Regering van *China* strekt ons hedendaags tot het volmaakste en wedersprekelykste Voorbeeld en bewys hier van: Die Regering, zeg ik, munt uit in zachtzinnigheit, beloond de Verdiensten en steld alle middelen in 't werk, om de publicque Rust en 't byzonder Belang van ieder particuliere Maatschappy te handhaven. Daarenboven is 't bekend, dat de Koning *Salomon* zyne grote Schatten door de Marine en Koophandel verkregen heeft; ook is 't trotsche *Romen* door deszelfs behaalde Voordelen op Zee groot geworden; en had *Alexander* de Marine en Commercie niet op zo goeden voet gevestigd, zouden hem zyne Overwinningen van weinig nut geweest zyn: Hier van was hy, zonder tegenspraak, by zich zelfs overtuigd, om dat hy de Stadt *Alexandriën* tot een generale Stapel-Plaats van de Koopgoederen bestemde, en daar door zo wel als de hope van winst niet alleen de verstandigste Kooplieden, maar ook d'ervarenste Schippers derwaarts lokte. Ook is bekend, dat de Cardinaal de *Richelieu* onder de Regering van *Lodewyk* XIII. alle Voorslagen, die nopens 't aanqueken van de Commercie aan hem mondeling gedaan of schriftelyk overhandigd zyn, gunstig ontfangen, en by alle gelegenheden de voornaamste Kooplieden van dit Ryk aangemoedigd heeft, om buitenlandsche Reizen te doen, en aldaar voornamentlyk te letten op 't geen door Kunst en Iever uitgevonden is en gefabriceerd word; ook heeft hy op zyne kosten verscheide buitenlandsche Kooplieden ontboden, en met hen over 't een en 't ander geraadpleegd: Hoe na by de Heer van *Colbert* dit spoor gevolgd en myn gezegde gestaaft heeft, zal ik met stilzwygen voorby gaan. Dus enz.

Den Opsteller heeft gelyk: Maar eene zaak is hem ontslipt, namentlyk, aan te wyzen hoedanig aan *d'Ingredienten* te komen, die tot een *Machtige Vloot* behoren, en welke uit de Constitutie van *Vrankryks* Finantie noch niet wel uit te Cyfferen zyn.

't Was den 25. passato dat door d'Aardsbisschop en Gedeputeerden van de twede Order, die de generale Vergadering der Geestelykheit

van *Vrankryk* uitmaken, d'opening van hunne Vergadering by den Cardinaal de la *Rochefoucauld* gedaan wierd, als wanneer zy hunne Procuratien overleverden: Den volgenden dag hielden zy een andere Byeenkomst *aux grands Augustins*, waar in de Procuratien geadmitteert en de gemelde Cardinaal nevens den Aardsbisschop van *Sens* tot President verkoren wierden. Den eersten dezer begonnen zy hunne Vergadering door de Misse van de H. G. en met de verdere daar toe behorende Ceremonien, wordende 't Sermoen door den Bisschop van *Autun* gedaan. De Gedeputeerden bestonden uit Aardsbisschoppen, Bisschoppen en Abten, te weten twee van diergelyke Geestelyke Personen voor ieder van de volgende Provintien, namentlyk: 1. *Bourges*, 2. *Sens*, 3. *Roden*, 4. *Bourdeaux*, 5. *Vienne*, 6. *Alby*, 7. *Narbonne*, 8. *Tours*, 9. *Reims*, 10. *Parys*, 11. *Aries*, 12. *Aix*, 13. *Auch*, 14. *Embrun*, 15. *Toulouze*, en 16. *Lion*; waar by noch komen d'oude Agenten Generaal d'Abten de *Nicolay* en *Bretueil*, met de nieuwe Agenten Generaal d'Abten de *Carolis* en *Castries*. 1750. *July.*

Vervolgens was de Controlleur Generaal niet in die Vergadering geweest, maar op Bevel des Konings de twee laatstgemelde Agenten by zich ontboden, en aan dezelve belast d'Ordres van zyne Majesteit, „ wegens den *twintigsten penning* aan de Vergadering te willen „ bekend maken". Hoedanig die Vergadering zich daar omtrent zal gedragen, moetenwe afwachten; ten minsten is bekend, dat zy een *Tegen-Wille* hebben, en welkers *Wille* prevaleren zal, moet d'uitkomst leren.

Den 13. dezer wierd te *Compiegne*, een Stadt 18 of 20 Mylen van *Parys*, in de Parochie-Kerk van *St. Anthonis* door den Heer *de la Croix*, Groot-Vicaris van *Soissons*, in presentie van den Curé *vier nieuwe Klokken gewyd*, waar by de Koningin en Mesdames van *Vrankryk* als Doopgetuigen door den Heer *Lod. Mar. d'Aumont*, Hertoch van *Mazarin*, en door *Jea. Lou. Mar. d'Aumont*, Gemalin van den Marquis de *Villeroy*, Generaal-Lieutenant van 't *Lionnois*, gepresenteerd, en d'eerste dier Klokken *Louïse*, de twede *Maria Anastasia*, de derde *Louïse Josepha*, en de vierde *Henriette Adelaïde Victoria* genoemd wierden (*).

Niets verders en byzonders van daar te melden hebbende, gaanwe door, en komen in D'UNIE, en wel ter eerster plaatze in 't *Overysselsche*.

AL-

(*) Wanneer en door wie die *Klokken-doop* is ingestelt, sparenwe, om, in geval ons Bestek het toelaat, in een Aanhangzel, achter dit *Deel* te plaatzen.

1750. *July.* — NEDERLANDEN.

ALZOWE een ongehoorde ZAAK ſtaan te beſchryven, die ter Stede *Steenwyk*, in de Provintie van *Over-Yſſel* gelegen, is voorgevallen, zo moetenwe dezelve van wat hoger tyd op halen, (zonder ons te bemoejen met *Relazen* die geen Geloofweerdigheit in zich behelzen, om dat de partydigheit t'alzints doorſtraalt, en derhalven voor gene bequame Getuigeniſſen konnen paſſeren) op dat den Lezer een bequaam Denkbeeld daar van zoude konnen formeren.

Alzo aan onzen *Doorluchtige Vorſt* en Prins *Erf-Stadthouder*, in den voorleden jare, door de Burgers en Ingezetenen van *Steenwyk* voornoemd, verſcheide Vertogen waren gedaan ter herſtellinge der Ruſte en tranquilliteit, die tuſſchen hen en de Magiſtraat noch verre te zoeken was; zo hadde zyne *Doorl. Hoogheit*, ter gemelde Stede, den 25. *November* 1749 een REGLEMENT, gedateert *'s Gravenhage* den 12. *November*, aldaar doen publiceren: Strekkende tot Redres, zo wel van de voornaamſte Pointen van Bezwaarniſſen en aangewezene Abuizen, (uitwyzens 't volgende bekorte Extract uit dat *Reglement*) als van andere Zaken, die voor eerſt als toen een ſpoedige voorzieninge vereiſchte.

't Zelve beſtond in XXIII. *Articulen*, en ſtond als eene *vaſte* en *politicque Ordonnantie* geobſerveert te moeten werden, zynde van de voornaamſte en volgende Inhoud:

't Derde Articul betreft het Tractement van ieder der beide Predikanten, 't welk by een aanſtaande Vacature zal gefixeerd zyn op *zeven honderd Guldens* zonder meer (*), zullende de tegenwoordige jongſte, terſtond als dezelve d'oudſte word, dat Tractement genieten, met aanbeveling, „ dat de Magiſtraat zorg zal dragen, dat het Rent-Ampt „ van 't Kapittel, waar uit onder anderen de Predikant-Gages vallen, „ met meerder menage en order als tot dus verre is geſchied, geadminiſtreerd werde, op dat deszelfs Staat van tyd tot tyd verbeteren en d'Inkomſten aangroejen mogen, weshalven ook gerecommandeert word een RECTOR, wiens plaats tegenwoordig vaceerd, „ te beroepen.

In

(*) De Magiſtraat dier Stadt, hadde, ten tyde dat den Eerw. Heer *Petrus Hofſtede*, thans Predikant te *Rotterdam*, op den 30. *Mey* 1745, van daar na *Ooſtzaandam* beroepen, 't daar heen zoeken te dirigeren; dat den Dienſt door een *Proponent* zoude waargenomen worden, tot dat het *Rent-Ampt*, toen en in 't vervolg in een groot verval zynde, rykelyker van middelen zoude zyn voorzien, hem toeleggende 400 guldens 's jaars. Doch 't zelve door den Kerkenraad wederſproken werdende, alzo in die Gemeente over de 1100 Ledematen getelt worden, zyn daar over hevige Verſchillen gerezen, te lang om aan te tekenen, en, als volgt, door zyne *Doorl. Hoogheit* uit den weg geruimt.

In *'t vierde* word gezegt: „ dat de beide Rent-Ampten van 't KA- 1750.
„ PITTEL en de MEMORIE niet zullen mogen bekleed worden *July.*
„ door Leden van den Magistraat ofte den Secretaris, maar door be-
„ middelde bequame GROOT-BURGERS, 't welk ook plaats zal moe-
„ ten hebben omtrent het Rentmeester Ampt in 't Gast- of Proveniers-
„ Huis; zullende wyders gene Stads-Ampten of Bedieningen aan iemant
„ anders als aan gequalificeerde Burgers van de *Gereformeerde* Religie
„ mogen worden opgedragen.

Volgens *'t vyfde* zullen de Rentmeesters en Stads Thesaurier suffi-
ciente Cautie moeten stellen, de Thesaurier ter Somme van *f* 3000,
de Rentmeester van 't Kapittel à *f* 2500, die van de Memorie à *f* 1500,
en die van 't Proveniershuis à *f* 3000; „ Zullende zy, in gevolge *'t zesde*
„ Articul, precis jaarlyks, zonder 't eene Jaar in 't andere te laten lo-
„ pen, behoorlyke Verantwoording, Bewys en *Reliqua* moeten doen
„ by de Rekeningen, duidelyk in een goede forme geschikt en van
„ alle Confusien gezuiverd, alles in diervoege als voor dezen gebruike-
„ lyk geweest, *doch zedert eenigen tyd dikwils nagelaten is* enz.

„ Uit hoofde van *'t zevende* zullen gene Ordonnantien van Uitgave
„ by een Magistraats-Persoon of buiten den Raad, maar IN SENATU
„ ten minsten in tegenwoordigheit van drie of vier Leden mogen ge-
„ slagen worden, met ondertekening van hen alle en 't Contra-Signet
„ van den Secretaris, uitgezonderd in geringe Zaken, de somme van
„ tien Guldens niet excederende, doch zo, dat by d'eerst volgende
„ Vergadering zulks zal moeten worden gerapporteerd; wordende ook
„ verboden 't geven van Ordonnantien *in vago*, zonder uitdrukking
„ van de Persoon, ten wiens behoeve; d'Oorzaak waarom enz.: Zul-
„ lende wyders gene Rekeningen zelfs niet *in Senatu* mogen worden
„ geordonneert, veel min betaald, als na voor af gegaan onderzoek
„ en eigenhandige Attestatie by den Rentmeester, om dat zo omtrent
„ 't eene als 't andere merkelyke defecten bevonden zyn.

Volgens het *tiende* zullen tot affnyding van alle ongeoorloofde Prac-
tycquen en Collusien de Bouw- Wey- of Groenlanden na voorgaande
Publicatie niet als in 't openbaar ten overstaan van Magistraat en Ge-
meensluiden voor den tyd van zes of drie Jaren mogen verpagt worden;
ten ware in gevallen dat een onderhandsche Verpagting by goede rede-
nen nuttiger bevonden wierd.

„ *'t Elfde* Articul raakt de betragting van Menage in alles, en wel
„ byzonderlyk 't nalaten van onbehoorlyke en onnodige Verteringen
„ ten laste van 't Gemeen, 't zy binnen 't zy buiten 't Stadhuis ten
„ einde de dagelyks meer en meer verminderende Inkomsten op den
„ ouden voet te herstellen: " Na dat vervolgens in het *twaalfde*,
dertiende en *veertiende* Articul verders wegens d'Oeconomie en Finantie
ge-

1750. *July.* gesproken is, word gezegt: „ dat jaarlyks na gedane behoorlyke Rekening 't Overschot zal worden gebragt in de Thesaurie, om verders „ by den Thesaurier ten behoeve van de Stadt te worden verantwoord, „ zynde niets billyker als dat het geen uit Belastingen, by 't Gemeen „ gedragen wordende, komt over te schieten, ook wederom ten voor- „ dele van de gemene Zaak werde aangewend". Om evenwel den Magistraat, dewelke voorgeeft zedert vele Jaren tot dat Overschot beregtigd, immers daar van in possessie *vel quasi* geweest te zyn, te gemoet te komen, zal dezelve wegens de voorledene Jaren geen Verantwoording afgevorderd en hun lieder Tractement als Schepenen van *zestien* voortaan jaarlyks tot *veertig* Goudguldens verhoogd en uit de Thesaurie betaald worden.

d'Overige Articulen strekken tot weehneming van alle verdere ingeslopene Abuizen in 't Rent-Ampt van 't Kapittel, de Bank van Lening, 't Gast- of Proveniers-Huis, de daar toe behorende Domeinen; d'Aalmoes-Beurzen van de Stadt- en Diaconie-Armen; de Bestiering omtrent verstorve onmondige Kinderen, en wel eindelyk 't uitgraven der Ondieptens in 't zogenaamde *Diep* of de *Grift* zedert den Jare 1627 gegraven: wordende onder anderen ten opzigte van 't Gasthuis gezegt: „ Dat deszelfs Staat, onaangezien van tyd tot tyd vele en aanmerke- „ lyke Sommen van Kost- of Inkoops-Penningen zyn ingekomen, „ nochtans meer en meer is verargerd, zodanig dat van deszelfs vaste „ Goederen weinige te vinden waren", enz.

Uit al 't zelve, zal den Lezer voor af konnen verstaan, hoedanig 't in die Stadt gestelt was, en daarom te beter begrypen, 't geen te volgen staat.

't Was den 28. dezer, dat ter gemelde Stede, van wegens zyne *Doorl. Hoogheit*, wierd gedaan, de volgende

P U B L I C A T I E:

WY WILLEM CAREL HENDRIK FRISO, *by der gratie Gods*, Prinse van *Orange* en *Nassau*, T. T., &c. &c. &c.

Allen den gene, die deze zullen zien of horen lezen, salut: Doen te weten: Dat Wy in ervaringe gekomen zynde, dat binnen de Stadt *Steenwyk* tegens vele Luiden Criminele Procedures waren geëntameert, en daar over binnen die Stadt grote commotie ontstaan, Wy daarom genoodzaakt zyn geworden in 't gepasseerde Jaar 1749 Heren Commissarissen derwaarts te zenden, om alles naukeurig t'examineren, en daar van aan Ons 't vereischte rapport te doen.

Dat Ons uit het gedane rapport ten klaarsten is gebleken, dat door de voorschreve Luiden bevorens geklaagt zynde over vele misbruiken

en

en abuizen, welke van tyd tot tyd zo in 't Politique als Financiele 1750.
Huishouden waren ingeslopen, de Magistraat der voornoemden Stadt *July.*
door die klagten zo gevoelig is geraakt geweest, dat de voorschreve Luiden op een verregaande wyze door allerlei accusatien en imputatien zyn geperfecuteerd, sommige van haar in Gevangenissen geworpen, en tot zware straffen gecondemneerd, waar van 'er ook eenige zyn geëxecuteert geworden; niet tegenstaande de voorschreve klagten naderhand by onderzoek van Zaken zo rechtmatig zyn bevonden, dat Wy ook die abuizen by Ons Reglement van den 12 November 1749 hebben geredresseert, „ en zonder dat aan Ons in 't allerminste „ is voorgekomen, dat door de voorschreve Luiden by 't doen van „ hare klagten eenige excessen zyn begaan, waar door zy de voorschreve persecutien, gevangenissen en straffen zouden hebben gemeriteert".

„ Dat onder de vorens gementioneerde Persoonen zich bevinden „ *Harmen Coops Fledderus*, dewelke by Vonnisse van den 24. *April* „ 1749 is gecondemneerd, om ter gewoner plaatze van Criminele „ Justitie gebraght zynde, aldaar met de Koorde gestraft te worden, „ dat 'er de dood na volgd, en dat zyn dode Lichaam met een Ketting om den Hals geklonken tot een afschrikkelyk Exempel van „ anderen aldaar zou blyven hangen; en welk Vonnis tot zo verre „ aan den voornoemden *Harmen Coops Fledderus* is geëxecuteert, dat „ dezelve is opgehangen, edoch dat by wege van gratie deszelfs dode „ Lichaam by de Galg is begraven geworden".

Cornelis Groen, die by Vonnisse van den 17. *February* des zelven Jaars voor den tyd van drie Jaren is geconfineert in 't Provinciale Tuchthuis; „ welke zaak met die præcipitantie is behandeld, dat, niettegenstaande vele Burgeren zich aan Ons by Requeste onder anderen mede „ voor denzelven *Cornelis Groen* hadden geaddresseerd, en dat Request, „ in gevolge Ons Appointement van den 28. *January* daar bevorens, „ reets op den eersten *February* was gekomen in handen van den „ Magistraat, om Ons daar op te dienen van berigt, echter buiten „ Onze kennis met de voornoemde Condemnatie en Executie van dien „ is voortgevaren".

Meester *Hillebrand Tuttel*, *Gerbrand Vogelezang* en *Jan Thomas*, die gedurende den tyd van zeventien Weken in een stricte en harde Gevangenisse binnen *Steenwyk* en te *Vollenhoven* zyn opgesloten geweest, doch dewelke door de voorschreve Heren Commissarissen *sub cautione de sistendo* zyn gerelaxeert en ontslagen geworden.

En eindelyk *Alexander Pieterson*, *Henrick de Boer*, *Pieter van der Licht*, *Arent* en *Andries van Lubeck*, welke hen uit de voorschreve Stadt *Steenwyk* hebben moeten absenteren, en daar door voorkomen

1750. July. de gevreesde incarceratie, die dezelve, zo niet alle, immers de meeste van hen ongetwyffeld zouden hebben moeten ondergaan.

En dewyle de Justitie en billykheit vereischt, dat alle de voornoemde Luiden worden gesubleveerd van de voorschreve Condemnatien, cautien *de sistendo*, en van alle 't gene daar toe eenige relatie heeft, en vervolgens derzelver Memorie en Personen in haar goeden Naam en Faam herstelt:

ZO IS 'T, dat Wy uit kragte van d'authorisatie, door Ridderschap en Steden, de Heren Staten van *Overyssel*, by haar Ed. Mog. Resolutie ende Missive van den 10. *Juny* dezes Jaars aan Ons verleend, hebben goedgevonden „ t'annulleren en te niet te doen, alle de „ voorschreve criminele Procedures, met de daar op gevolgde Decre- „ ten en Vonnissen, welke tegens de voornoemde Luiden in de Jaren „ 1748 en 1749 op eenige wyzen zyn gehouden, genomen, gewezen, „ of geëxecuteert; als mede op te heffen de voorschreve gepresteerde „ cautien *de sistendo*, met alle de gevolgen en aankleven van dien, zo „ als Wy al 't zelve annulleren, te niet doen, en opheffen by dezen; „ houdende mitsdien de Memorie van den voornoemden *Harmen* „ *Coops Fledderus* ongequetst en in haar geheel, even als of hy uit „ kragte van 't voorschreve Vonnis, tegens hem gewezen, niet ter „ dood was gebragt: Gelyk Wy mede alle de verdere Personen hier „ bevorens gemeld, en dewelke of met 'er daad onder eenig crimineel „ vervolg of condemnatie hebben gelegen, of uit vreze voor dezelve „ zich buiten de Stadt *Steenwyk* hebben moeten absenteren, volko- „ men herstellen in hare eer en goeden Naam; zonder dat uit de „ voorschreve Proceduren by iemant ooit of ooit eenige quade illatien „ of verwyt, zo ten nadele van hare Memorie en Personen, als van „ hare Vrouwen, Kinderen en Familie zal mogen worden getrokken „ of gedaan, directelyk of indirectelyk".

Gelastende en ordonnerende niet te min om redenen wel expresselyk, dat niemant van de voorschreve Personen of derzelver Erfgenamen eenige actie van injurie, of tot vergoedinge van kosten, schaden en interessen ter zake voorschreven tegen de gene, die in de vorens gemelde Jaren als Rechters hebben gefungeerd, of tegens eenig Lid van die, noch derzelver Erfgenamen, zal mogen institueren; dat ook niemant, wie hy zy, de voorschreve Leden, of derzelver Vrouwen, Kinderen en Familie daar over met Woorden of Daden zal vermogen t'injurieren, molesteren, of op eenige wyze incommoderen; als zynde Onze uitdrukkelyke wille en begeerte, dat al het geene met betrekkinge tot het gunt voorschreven is voorgevallen en gepasseerd, zal zyn en blyven gemortificeerd, vergeten en vergeven, en dat alle Burgers en Ingezetenen in eenigheit zullen leven, en voorts betragten

al

al 't geen aan gehoorzame Burgers en Ingezetenen, tot Welzyn van de gemeene Ruſt, betaamd; op pœne, dat die gene, welke ter contrarie zullen doen, anderen ten exempel op 't rigoureuſte zullen worden geſtraft. 1750. *July.*

En op dat niemant hier van ignorantie hebbe te pretenderen, zal deze ter gewoner plaatze binnen *Steenwyk* worden gepubliceerd en geaffigeerd zo als zulks behoord.

Gegeven onder Onze Handtekening en Furſtelyke Zegel in *'s Gravenhage* den 24. *July* 1750.

(*was getekend*)

PRINCE D'ORANGE & NASSAU.

(*Onderſtond*)

Ter Ordonnantie van zyne Hoogheit.

(*En gecontraſigneerd*)

J. DE BACK.

Voor 't Publiceren van die *Publicatie*, en dien morgen van de voornoemde 28., waren aldaar gearriveert de Heer Baron *van Haarſolte* tot *Yerſt* en de Heer *van Latbum*, Burgemeeſter te *Zutphen*, afgezondene van zyne *Doorluchtige Hoogheit* den Prinſe *Erf-Stadhouder*, om de Regering te veranderen, wordende vervolgens de nieuwe Electie van de Puye van 't Stadhuis afgelezen; namentlyk tot Oud-Burgemeeſter de Heer *Arnoldus Vedder*; tot nieuwe Burgemeeſteren de Heren *Barent Lubely*, *Jacob Dyksboorn*, *Volkers Terswege*, *Egbert Lampe* en *Jan Neſſing*; tot Secretaris de Heer en Mr. *Hildebrand Tuttel*; tot Theſaurier de Heer *Jan Neſſing*; en tot Boumeeſter de Heer *Jacob Dirksboorn*; als mede tot nieuwe Gemeens-Mannen de Heren *Gerbrand Vogelzang*, *Andries van Lubeck*, *Jan Eyſing*, *Gerard Stuart*, *Arend Thalen* en *Jacob Thysze Witboed*; *Wiebe ten Wolde* tot Ontfanger Generaal van 's Lands-Middelen; *Gerrit Vogelezang*, tot Ontfanger van 't Capittel; *Hendrik Jan Bentem*, tot Ontfanger van de Memorie; *Arend Tuttel*, tot Kerk- en Rentmeeſter; en *Jan Sterling* en deszelfs Huisvrou tot Vader en Moeder van 't Proveniers Huis.

Vervolgens hadt men, uitwyzens de bovenſtaande *Publicatie* en de daar in herroepene Sententie, den 31. 't Lyk van den voorn. Heer *Fledderus*, „ die over 't verkiezen van een *Predikant* en 't vorderen „ van Rekening over d'Inkomſten van de Stadt met den Koorde ge- „ ſtraft was", weder opgedolven, en na dat op de Markt *'t Vaandel* over de Kiſt gezwaaid was, wierd 't zelve 's namiddags met veel Staatſie ter Aarde beſteld; gevolgt door de twee bovengemelde wel Ed. Heren Gedeputeerden, de Magiſtraat, de Predikanten en voor-

 naamſte

1750. July. naamste Inwoonderen der Stadt, alle in 't Zwart gekleed, en *Oranje* Strikken op de Hoeden of voor de Borst hebbende, ter Aarde bestelt: Men zegt, dat by 't openen van de Kist bevonden is, dat het Lyk van den voornoemde Heer *Fledderus*, alhoewel 't zelve *een Jaar en drie Maanden* onder d'Aarde gestaan heeft, weinig of niets verandert geweest was.

Van daar afgaande, zettenwe ons neder, in de Provintie van *Holland*.

't Was den 29. passato dat de Heer *Elzakker*, Resident der Keurvorsten van *Keulen*, *Beyeren* en de *Paltz*, een Missive van de laatstgemelde Keurvorst aan Haar *Hoog Mogende* overleverde, met bekendmakinge van 't overlyden van den tweden jongen Prins van *Tweebruggen*, zynde gemelde Resident deswegens door den Agent van *Byemont* uit naam van Haar *Hoog Mogende* geeondoleerd, gelyk ook een Missive van Haar *Hoog Mogende* met een Compliment van Condoleantie aan hooggemelden Keurvorst gedepecheerd is.

Om dien tyd waren in *'s Hage* gearriveert de Heren *des Aynac* en *de Charmailly*, Ridders van den Orden van *Maltha*, en hadden met den President van Haar *Hoog Mogende* geconfereert, en aan denzelven overhandigt eene Missive van den Grootmeester dier Ridder-Orden, waar by Hy die twee Heren in de gunst en protectie van de Heren *Staten-Generaal* recommandeert, ten einde die afgezondene Ridders zich in *Holland* mochten voorzien van eenige zaken en noodwendigheden, dewelken ten dienste van de *Maltbesche* Esquaders konnen strekken.

Den 10. dezer was aldaar van *Londen* gearriveert *Mulah Abdalla*, zich qualificerende een Minister van den nieuwen Keizer van *Marocco* te zyn, by zich hebbende een Gevolg van 12 Personen, en hadde reets geabouchcert met den Heer Griffier *Fagel*, ten einde te vernieuwen een Tractaat van Vrede, welke by de 12 jaren onderhanden geweest, en noch geen einde gevonden hadt. 't Gevolg en van de Waarheit der zake moetenwe al mede afwachten.

Haar Ed. Mogende, den Raad van Staten hadden aangestelt tot Commissarissen in de zaak der herbouwinge van de geruïneerde Huizen (*) binnen *Bergen-op-den-Zoom*, de Heren *Jaques le Jeune* wegens 't Ge-

(*) Uit een *Project* door den gemelden Heer *le Jeune* aan dien Raad overgeleverd, blykt, dat 'er 286 Erven zyn, waar op geheel geruïneerde Huizen gestaan hebben; dat alhoewel eenige daar van afgetrokken moeten worden, als te na aan de Walle staande, en niet herbouwt mogen werden, nochtans ter Herbouwinge van d'overige geruïneerde Huizen ten minsten eene somme van 300000 Guldens vereischt werdt.

't Gemene Land; *Johan Drabbe*, Rentmeester der voorsz. Stadt, wegens de Magistraat, en *Johan Wouters*, uit de Gemeente en Eigenaars der geruïneerde Huizen; zynde by Haar Ed. Mog. tot den opbouw der voorsz. Huizen, by provisie uit de penningen van de generale Collecte toegelegt een somme van 125000 Gulden. 1750. *July.*

't Was den 6. der gepasseerde maand *Mey*, dat de Gecommitteerden uit de Magistraat der Stadt *Cuilenborg*, namentlyk de Heren Mr. *Jacob Pieter Balguerie*, Drossaard en Dykgraaf, *Dominicus Namna van Hoytema*, Richter en Schout, mitsgaders *Pieter Walbeek*, Vryheer van *Tienhoven*, Raad en Secretaris dier Stadt, in eene particuliere Audientie by den Prins *Erf-Stadthouder* op een *Fluweel* Kussentje overleverde eene aanzienelyke *Goude* Medaille, leggende in een fraai gedrevene *Goude* Doze, en vervaardigt door den zeer vermaarden Medailleur *Holtzhey*, ter gelegenheit der Inhuldiging van dien Prins tot *Graaf* dier Stadt op den 24. *October* 1748, (zie *Nederl. Gedenkb.* van dat jaar II. *Deel*, *pag.* 253) welke Medaille, dien Vorst niet zonder verzekering van deszelfs protectie aan de voorsz. Stadt, zeer gunstig aannam, praalt aan d'eene zyde met het *Borstbeeld van zyne Hoogheit*, behelzende 't Omschrift, den Naam en Titels van dien Prins. Aan d'andere zyde ziet men op den voorgrond, als 't Plein of Voorhof van den *verlichten Vredes-Tempel*, verbeeldende een *Held*, op zyn *Romeinsch* gekleed, houdenden een *Staf* van gebied in de Slinkerhand, terwyl hy, uit een *Armstoel* opgestaan, de rechter uitsteekt om 't *Schild*, gemerkt met *drie Zuilen*, 't Wapen van *Cuilenborg*, t'ontfangen van *eene Vrouwe*, die 't Quartier van *Nymegen* verbeeld, in de linkerhand een *Standerd* houd, met het *Nymeegsche* Wapen aan deszelfs opper-einde, en met de rechterhand 't voorsz. uitgenomen *Schild* aan den gemelden *Held*, zyne *Hoogheit* verbeeldenden, overleverd. Aan den bovenrand leest men deze woorden: ACCIPE COMPOSITÆ PACIS PIA MUNERA PRINCEPS: Dat is: *ô Vorst, ontfang dit u toegeheiligde geschenk des gesloten Vredes.* Aan den voet des Pennings staat: GULIELMO IV. COMITATUM. CULEMB. AET. DEV. ANIMI. MON. PROCERES. TETR. NEOM. D. D. a. d. IX. KAL. NOV. M. D. CC. XLVIII. betekenende; *Dat dees Penning tot een eeuwig Gedenkteken der onderdanigheit van 't Graafschap Cuilenborg, door de Regering des Quartiers van Nymegen*, aan zyne Hoogheit, *Willem den IV*, opgedragen en overgeleverd is op den 24. *October* 1748.

Den 27. dezer hebben de Heren Mr. *Lucas Trips*, *D. O. de Hertoge van Feringa*, *Linden van Cantes*, en *Rengers van Farmsum*, wegens de Provintie van *Stad* en *Lande* in haar *Hoog Mogende* Vergadering sessie hebbende, d'Eere gehad van in een particuliere Audientie,

1750. *July.* uit naam der Heren Staten van gemelde Provintie, aan Hare Doorl. en Koninglyke Hoogheden, benevens den jongen Erf-Prins en de Prinsesse *Carolina*, in een fierlyk gewerkte Gouden Doos te presenteren 't gerectifieerde DIPLOMA (*) van 't Erf-Stadthouderschap over de Provintie van *Stad* en *Lande*, zo wel in de Vroulyken als Manlyke Linie; luidende als volgt:

DE STATEN VAN STADT GRONINGEN EN D'OMMELANDEN, certificeren en verklaren door deze, dat, in confideratie hebbende genomen en behoorlyk overwogen de veranderlykheit van Zaken, mitsgaders de Constitutie van deze Provintie, en dat die in tyd en wylen niet diende gedestitueerd te zyn van een bequaam Hoofd en Stadthouder; hebben daar in willende voorzien, uit een zonderlinge affectie en de goede Memorie van de langdurige en loffelyke meriten van de Huizen van *Oranje en Nassau*, ook ter contemplatie van zyne Doorluchtige Hoogheit, WILLEM KAREL HENDRIK FRISO, veelvoudige en getrouwe diensten zedert jaren herwaarts met een onvermoeiden iever aan deze Provintie betoond, eendrachtelyk goedgevonden, aan hooggemelden zyne Hoogheit te defereren by deze *'t Erf-Stadthouderschap en Kapitein en Admiraalschap Generaal van de Provintie van Stadt en Lande*, „ op dien voet en maniere, ende in die zelve Mate, Macht en Authoriteit als Hoogstgedachte zyne Hoogheit dezelve Waardigheden in de Provintie van *Holland en Westvriesland* en de verdere *Geunieerde Provintien* thans „ werkelyk bekleed": Ende voorts met alle de Rechten, Voorrechten, Preëminentien, Prerogativen, Macht, Gezag en Authoriteit als ingevolge 't altoosdurend Reglement en onverbrekelyke Wet op de Regeringe gestatueerd, en op den 28. *November* jongst by ons met solemnelen Eede bevestigd en gestaafd, aan hoogstgedachten Here Prinse en deszelfs Doorluchtige Descendenten en Successeuren zyn competerende; zo in de Manlyken als Vroulyke Linie op den voet hier na gedetailleerd, ten dien effecte dat de Chargers, Digniteiten en Waardigheden van Stadthouder, Gouverneur, Kapitein- en Admiraal-Generaal van hooggemelde Provintie, na 't overlyden van hooggemelde zyne Hoogheit, die haar Edele Mogende wenschen en bidden, dat Gode Almachtig zeer vele jaren voorspoediglyk wil bewaren en zegenen, zullen erven, succederen en devolveren op dezelve Preëminentien en Rechten, als zyne Hoogheit by deze zyn opgedragen, op de

(*) 't Eerste *Diploma* was overgegeven den 27. *Mey* 1748, en door dien Vorst aangenomen; doch zedert te rugge gezonden om de bepalingen die 'er in gevonden wierden, en nu verandert zyn, als te volgen staat.

1750. *July.*

de Manlyke Defcendenten van hooggemelde zyne Hoogheit in wettige Huwelyken geprocreëerd; dat wyders, ingevalle hooggemelde zyne Hoogheit mochte komen t'overlyden, nalatende een Zoon, in wettig Huwelyk gepocreëerd, op welken de voorfchreven Charges, Digniteiten en Waardigheden waren gedevolveerd, en dezelve mochte komen te fterven, zonder wettig Manlyk Oir na te laten, en zonder dat eenig verder Manlyk Oir van hooggemelde zyne Hoogheit, in wettig Huwelyk gepocreëerd, mochte exteren; doch nalatende een Erf Dochter, insgelyks in wettig Huwelyk gepocreëerd, als dan de voorfchreven Charges, Digniteiten en Waardigheden zullen erven, fuccederen en devolveren op derzelver Manlyk Oir, en verdere Manlyke Defcendenten, mede in wettige Huwelyken gepocreëerd, en dat by gebreke van die, als mede in gevalle hooggemelde zyne Hoogheit mochte komen t'overlyden zonder eenig Manlyk Oir in wettig Huwelyk gepocreëerd na te laten, als dan de voorfchreven Charges, Digniteiten en Waardigheden zullen erven, fuccederen en devolveren op de Prinfeffe *Carolina*, Dochter van hooggemelde zyne Hoogheit, althans in leven zynde, en by haar overlyden op derzelver Manlyke Defcendenten, insgelyks in wettige Huwelyke gepocreëert. Dat voorts, in gevalle hooggemelde zyne Hoogheit mochte komen te verwekken en na te laten, noch een of meer Prinfeffen Dochteren, en de Prinfeffe *Carolina* mochte komen t'overlyden, zonder eenig Manlyk Oir na te laten, als dan de voorfchreven Charges, Digniteiten en Waardigheden zullen erven, fuccederen en devolveren op die gene van de Prinfeffen, Zufters van de Prinfeffe *Carolina*, die by haar overlyden noch in leven zal of zullen zyn, en op derzelver Manlyk Oir, en verder Manlyke Defcendenten, mede in wettige Huwelyken gepocreëerd: d'Oudere Zufter en derzelver Manlyke Defcendenten altoos geprefereerd wordende voor de jongere Zufter en derzelver Manlyke Defcendenten; alles nochtans met dien verftande, dat de voorfchreven Charges, Digniteiten en Waardigheden niet zullen mogen devolveren noch bekleed worden, op noch by iemant van voorfchreve zo Manlyke als Vroulyke Defcendenten van hooggemelde zyne Hoogheit, die met de Koningklyke of Keurvorftelyke Waardigheit bekleed zoude mogen wezen: Dat mede de voorfchreve zo Manlyke als Vroulyke Defcendenten van hooggemelde zyne Hoogheit zullen moeten profeffie doen van de ware Chriftelyke Gereformeerde Religie, zodanig als die in de publicque Kerken dezer Landen geleerd word: Dat insgelyks die gene van de voorfchreven Charges, Digniteiten en Waardigheden zouden mogen zyn gedevolveerd, of op welke dezelve zouden ftaan te devolveren gedurende derzelver minderjarigheit zullen moeten worden opgevoed binnen de Geunieerde Provintien: Dat wyders

1750. July. ders de fuccesfie en devolutie van de voorschreven Charges, *Digniteiten* en Waardigheden op 't Manlyk Oir van de voorschreven Vroulyke Descendenten van hooggemelde zyne Hoogheit geen plaats zal hebben, dan alleen in gevalle dezelve Vroulyken Descendenten, met speciaal consent en goedvinden van haar Edele Mogende, zullen komen te trouwen met een Prins, professie doenden van de ware Christelyke Gereformeerde Religie, zodanig als die in de publieque Kerken dezer Landen geleerd word, en niet bekleed zynde met de Koningklyke of Keurvorstelyke Waardigheit: En dat, in gevalle de voorschreven Charges, Digniteiten en Waardigheden mochten komen te devolveren op een van de voorschreven Vroulyke Descendenten van hooggemelde zyne Hoogheit, dezelve die Charges, Digniteiten en Waardigheden zelfs zal waarnemen en bekleden onder den Tytel van *Gouvernante*, en uit dien hoofde ook sessie zal hebben in de respective Collegien, waar in de Stadthouders dezer Provintie gewoon zyn sessie te hebben, en vervolgens mede in den Raad van Staten: En dat dezelve mede Kapitein en Admiraal-Generaal van de Vereenigde Nederlanden zynde, die Charges, Digniteiten en Waardigheden, zo ten aanzien van de sessie in den Raad van Staten, als ten opzichte van de sessie in de respective Admiraliteits Collegien, insgelyks zelfs zal waarnemen en bekleden, en voorts in cas van Oorloge en by 't uittrekken van de Troupes van den Staat te Velde, de faculteit hebben, om te benoemen en voor te dragen een geëxperimenteerd *Hoofd* over de Militie, mits mede professie doenden van de ware Christelyke Gereformeerde Religie als boven, en niet bekleed zynde met de Koningklyke of Keurvorstelyke Waardigheit, en daar benevens aangenaam zynde aan haar Edele Mogenden om 't Commandement en Chef over de gemelde Troupes in hunne plaatze te voeren, behoudens echter, dat dezelve alvorens den Eed van getrouwigheit aan dezen Staat zal moeten afleggen; en zich reguleren na zodanige Instructie als hem zal worden mede gegeven, en daar toe door haar Hoog Mogende met overleg en advis, zo van de Vrouw Gouvernante, als van den Raad van Staten, zal worden beraamd en vastgesteld: En dat eindelyk *in* gevalle de voorschreven Charges, Digniteiten en Waardighen mochten komen te devolveren op een van de voorschreven Manlyke of Vroulyke Descendenten van hooggemelde zyne Hoogheit, noch minderjarig zynde, dezelve Charges, Digniteiten en Waardigheden, gedurende de voorschreven minderjarigheit, zullen worden waargenomen en bekleed door de Vrouwe Moeder van dezelve minderjarigen, zo dezelve gedurende de voorschreven minderjarigheit Weduwe zal zyn, en in de *Vereenigde Provintien* zal resideren, als Voogdesse, en onder den zodanigen Tytel van *Gouvernante*, alles op zodanige voet en wyze

wyze en met gelyke faculteit, ten reguarde van 't benoemen en voordragen van een geëxperimenteerd Hoofd over de Militie, en in cas van Oorloge, en by 't uittrekken van de Troupes van den Staat te Velde, en onder gelyke reſtrictien, als hier boven ten aanzien van de voorſchreven Vroulyke Deſcendenten van hooggemelde zyne Hoogheit, op welke de Charges, Digniteiten en Waardigheden mochten komen te devolveren zelve is gezegd; en dat by gebreke van de Vrou.-Moeder van zodanige minderjarigen of ingevalle deszelfs Adminiſtratie, uit hoofde van de voorſchreve oorzaken mochte komen te ceſſeren, haar Edele Mogende ten opzichte van de Voogdye van dezelve minderjarigen, zodanige voorzieninge zullen doen, als zy ten meeſten dienſte van den Lande zullen oordelen te behoren. 1750. *July.*

Tot Veſteniſſe hebben Wy dit *Diploma*, ten behoeve van hooggemelde zyne Hoogheit, in zyne Hoogheits voorſchreven zo Manlyke als Vroulyken Deſcendenten in wettigen Huwelyken gepocreëerd, met Onzen Provintialen groten Zegele en Secretarii ſubſcriptie door deze bekrachtigd.

Aldus gedaan en eenpariglyk gereſolveerd in 't Provintie-Huis op *Dingsdag* den 2. *December* 1749.

Ter Ordonnantie van haar Edele Mogende de Heren
Staten van *Stadt en Lande.*

(Onderſtond)

P. Wildervank, Secretaris.

In 't midden dezer Maand, was zyne Excellentie de Heer *Verelſt*, gedeſigneerde Miniſter-Plenipotentiaris van de Heren *Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden*, aan 't Hof van den Koning van *Sardinien*, vertrokken.

't Was den 10. paſſato, dat d'Edele Heren *Jan van Marceles* en *Thomas Hoops*, welke den 25. *Mey* bevorens door zyne *Doorl. Hoogheit*, den Prins *Erf-Stadthouder* tot deszelfs Repreſentanten in de *Weſt-Indiſche* Compagnie *t'Amſterdam* zyn aangeſteld, op de volgende wyze in dezelve wierden geïnſtalleerd, te weten, d'eerſte Heer wierd door d'Edele Heren Mr. *Boudewyn van Collen* en Dr. *Willem Roell*, en de tweden door de Heren Mr. *Salomon Dedel* en Mr. *Bernardus de Willem*, met de Koetſen afgehaald, en op 't *Weſt-Indiſche* Huis gekomen zynde, door d'Edele Heren Mr. *Cornelis Hop*, Mr. *Gerrit de Graaf* en Mr. *Jacob Baron de Peterſen* ingeleid en verwelkomt: By 't na huis ryden is dezelfde Staatſie in acht genomen.

Den 2. dezer 's avonds omtrent 7 uuren quam te *Vlaardingen* binnen

 d'eerſte

1750. July. d'eerste *Haring-Jager*, Koopman *Job Versendaal*, met 21 *Tonnen Haring* van *Hitland*, dewelken aanstonds alle verkoft zyn voor *Twee honderd drie en vyftig Guldens de Ton.* Met voorn. Koopman hadt men tyding, dat de gantsche Vloot by *Hitland* in goeden staat was, en dat men aldaar gene *Engelsche* of *Schotsche* Haring-schepen vernomen, en 'er ook niets van gehoort hadde.

Aangaande de Specie-Cours van 't gemunte wichtige Goud, 't geen merkelyk in de prys gedaalt is, was den 6. dezer *t'Amsterdam:*

Goude Ducaten 2 Engels 8 en 1 half Aazen . .	*f* 5 — 3 —
—— Ducatons à	. 15 — 4 —
Spaansche Pistolen à	. 9 — 0 —
Engelsche Guine's à	. 11 — 6 —
Lunenburgsche of *Brunswykshe* Pistolen à . .	. 9 — 2 —
Fransche Zonnen-Pistolen à	. 11 — 0 —

Komende tot andere gemengde Zaken, zo was 't den 16. passato te *Haarlem* in Guarnizoenen gekomen 't Regiment van *Schack*, van *Hoorn*, en daar en tegen 't Regiment van Graaf *Mauritz*, den 3. *January* jongstleden in die Stadt gekomen, na *Zutphen* getrokken.

Zedert den 17. *November* 1748, den dag wanneer de Militie in *Leiden* inrukte, was de *Gasthuis*-Kerk aldaar voor 't inlogeren derzelve gebruikt; doch door hen ontruimt, en eenige Soldaten in eene ledige Achter-Zaal van 't *Gasthuis*, en andere in de gewezene *Hoogduitsche* Kerk, die ledig stond, geplaatst zynde, was den 12. dezer, voor d'eerste maal, door den Eerw. Predikant *Wesselius* weder daar in gepredikt over *Psalm* 85, *vs.* 9.

'T Loflyk en der Landen alzints voordelig werk van *d'Imposte door Collecte te vorderen*, in onze Provintie alom op 't nauste geëxcuteert werdende, was 't niemant onaangenamer dan die genen, welke hunne Glorie stellen in den Landen te verkorten en hun zelfs door fraudes te verryken, en daar door noch Placaten, noch straffe ontziende, menigmaal 't laatste ondervonden als het te laat was. 't Welk occasie heeft gegeven tot het na te melden Geval, binnen de Stadt *Gorninchem* voorgevallen; bestaande:

Op den 17. en 18. *Mey* laatstleden was aldaar door een deel Soldaten van 't Regiment des Prinsen *Baden-Baden* verscheide desordres gepleegt, zo met het inslaan van Glazen en 't uitvoeren van verregaande Geweldenaryen aan de Huizen van Oppassers der Collecte; 't geen zich zo wyt extendeerde, dat men niet ontzach een Karel uit den Provoost, alwaar dezelve wegens gemelde fraudes in gevangenis zat, te halen. De Graaf van *Thierheim*, Kapitein onder dat Regiment ten principaalste

in

in dat geval zich gewikkelt hebbende, was die zaak door Heren Commissarissen uit den Hogen Krygsraad der *Vereenigde Nederlanden* aldaar geëxamineert; met dien uitslag, dat op den 24. dito daar aan volgende *zeventien* Sententien van welgemelte Hogen Krygsraad wierden gepronuntieert, daar onder *veertien* tot de Dood: Waar op den 24. *Juny* d'Executie geschiedde, werdende de gemelde Kapitein geharquebuseert, twee gemenen gehangen, hebbende twee andere gecondemneerdens op de plaats van d'Executie, na dat zy reets geblind waren om de kogels t'ontfangen, *Pardon* van zyne *Doorl. Hoogheit* gekregen, werdende d'overige *negen*, die mede van de dood-straffe waren gepardonneert met eene scherpe Regiments straffe door de Cardons gestraft, gelyk ook de drie andere gestraft geworden zyn. 1750. *July.*

Die Kapitein, hadde de gemelde executie met eene onuitspreekbare presentie en kloekmoedigheit, (doch niet *Christelyk*, maar na de *Werelt*) ondergaan: „ Want zo dra hem de dood was aangezegt, hadt „ hy op een Glas in de Gevangenisse, *zich zelven al rokende in een* „ *Armstoel zittende afgeschest*, en daar boven gestelt 't volgende:

Ferdinand Gundacker/ des Heiligen Romischen Reichs Graff und
Herr von Thierheim/ Freyherr von Biberach/ Zell-Herr von
Ober und Nieder Reischenbach/ Churfurstlicher Bayerischen
Cammerher/ Capitain von Baaden-Baaden.

Zitzt hier und raucht Tobak
Weil 'er kein geld in sack.
Er wolt was thun und wist niet was
Drum schnit 'er die Fiegur in glas.

Ist hier in arrest gelessen von 29 May bis den 21 Juni ist mir der Todt angesagt worden/ und den 24 Juni ben ich nach der Richtplatz gefuhrt und diese gefangenschaff verlasen.

'T Welk in onze Tale hier op uit komt:

Ferdinand Gundacker, Graaf des Heiligen Roomschen Ryks, Heer
van *Thierheim*, Vryheer van *Biberach*, Schutsheer van
Opper- en *Neder Reischenbach*, Kamerheer des Keurvorsten van *Beyeren*, Kapitein van *Baden-Baden.*

Zit hier, en rookt Tabak,
Hy had noch kruis noch munt in zynen zak.
Hy wou wat doen, maar wist juist op dat pas,
Niet wat, en daarom sneed hy dees Figuur in glas.

Is hier in hechtenis geweest van den 29. *Mey* tot den 21. *Juny*, wanneer hem de dood is aangezegd; op den 24. *Juny* heeft hy deze Gevangenis verlaten, en is na de Gerichtsplaats gevoerd.

1750. *July.*

BYZONDERHEDEN.

AANGAANDE de noch *drukkende Roede* omtrent de sterfte van 't Rundvée, zo was dezelve te *Newcastle* in *Engeland* en daar omheen t'eenemaal opgehouden. Daar en tegen hadtze zich wederom op nieu geopenbaard in *Middel-Mark Brandenburg*; gelyk dezelve op vele plaatzen in *d'Unie* noch met vele smerten ondervonden werd.

In 't laatst van de gepasseerde maand was *t'Abercribbon*, in 't *Graafschap Brecon* in den Ouderdom van 105 jaren overleden *Jennet Games*, Weduwe van *J. Vaughan*. Zy was in een rechte Linie afgestamd van den Ridder *David Games* of *Gam*, dien wakkeren *Walschen* Kapitein, die door Koning *Hendrik den Vyfden* eenige dagen voor den Veldslag van *Agincourt* uitgezonden wierd, om de *Fransche* Armée te recognosceren; die, niet tegenstaande *d'Engelsche* Armée maar 9000, en de *Fransche* ruim 80000 Man sterk was, echter door dat meerdere getal niet afgeschrikt zynde, den Koning tot antwoord braght; *dat 'er genoeg waren om te doden, genoeg om krygsgevangen te maken, en genoeg om wech te lopen*; die nevens twee andere Officieren van zyne Natie zyn leven verloor, door rondom den Koning te gaan staan, en onder een manmoedige verdediging van 'sKonings leven de slagen t'ontfangen van 18 waaghalzen, dewelken door den *Franschen* Commandant gehuurd waren, om den Koning krygsgevangenen te maken of te doden, en die, toen hy na eenige van die schelmen afgemaakt te hebben, door een menigte wonden en door verlies van bloed en krachten al vechtende aan 's Konings Voeten nederzeeg, door zyne Majesteit nevens de twee anderen tot Ridder-Banneret verheven wierd, noch eeven voor hunnen dood, zynde dit d'eenige beloning voor hun roemwaardig gedrag en bravoure, die de Koning in zyn macht hadde.

t'Asten, in 't Quartier van *Peelland*, Majorye van *'s Hertogenbosch*, is in den Ouderdom van 106 jaren, 5 maanden en 5 dagen overleden *Dirk van Hugten*, geboren den 2. *February* 1644, hebbende tot weinig dagen voor zynen dood zyn volkomen verstand en gezicht behouden, reets 105 jaren oud zynde, noch een uur verre ter Kerke gegaan, en tot in den ouderdom van 104 jaren den Oogst noch helpen maijen; hy hadt uit twee huwelyken gezien 15 kinderen, waar van noch 9 in leven zyn, ruim 70 kinds-kinderen, en 2 kinds-kinds-kinderen.

Hoe zeldzaam d'opgemelde Levens-tyd en behoud der krachten ook wezen mocht, niet minder is 't volgende aanmerkelyk en buiten voorbeelden:

Namentlyk, dat in 't Steedje *Neudam*, niet verre van *Solin* in de *Neumark*, een jong Dochtertje van maar 9 en 3 vierendeel jaars oud, zich in de gepasseerde maand reets hoog Zwanger bevond, wordende hare bevalling voor 't einde dezer maand te gemoed gezien. De Vader daar

daar van is een *Paltzische* Jonge, 10 jaren oud, uit de nieuwe zich daar ter neer gezet hebbende *Colonisten*, die zich echter, de zaak rugtbaar geworden zynde, heeft te zoek gemaakt. De Berichten deswegens ingekomen verzekeren de waarheit van 't Geval, en voegen 'er by: „ Dat de door dat Steedje reizende wel hebbende passagiers, dat „ Zwangere-Kind, 't welk noch een gantsch klein ding is, voor zich „ laten komen, en met Geschenken vereeren, in zo verre d'Ouders „ van dat Meysje bekennen, datze toen reets over de 30 Specie Ryks- „ daalders op die wyze ontfangen hadden". De Verlossinge daar op volgende, zal 't verhaal bekrachtigen. 1750. *July.*

De droevige Ongelukken zo door Brand als alleryslykste Onweren in deze maand veroorzaakt hier aan te tekenen, laten ons bepaald Bestek niet toe. Weshalven alleen nopens 't laatste melden:

't Was den 16. dezer, 's namiddags ten 4 uuren, dat men te *Heusden* en daar om heen een verschriklyk Onweer hadde van Donder en Bliksem, Hagel en Regen, waar door in die Stadt niet veel schade is veroorzaakt, dewyl maar weinig Hagelstenen daar gevallen zyn, doch rondom de Stadt, zo als ook *t'Oudheusden*, *Herbt*, *Hedikhuizen*, *Loon-op-Zand*, *Drunen*, *Waalwyk*, *Nieuwkuik*, *Onzenoort*, *Besoyen*, enz. is al 't Veldgewas, bestaande in Tarwe, Gerst en Spelt, 't welk ongemeen schoon stond, geheel geruïneert, en meest alle de Boom- en Tuin-vruchten afgeslagen of bedorven. Op zommige plaatzen heeft men puntige en hoekige stukken Ys gevonden, ter kloekte van Ganzen-eyeren, en op andere plaatzen lagen de Hagelstenen een halve voet hoog op de Velden. Verscheide Paarden der Boeren, die bezig waren, Hooy te laden, zyn door 't geweld der Hagel-bui aan 't hollen geraakt, waar door insgelyks droevige ongelukken veroorzaakt zyn. Te *Loon-op-Zand* zyn de glazen van de Kerk, 't Kasteel en de particuliere Huizen merendeels ingeslagen, en vele menschen, die zich gedurende dien tyd onder den bloten Hemel bevonden, zyn door de zware Hagelstenen deerlyk gequetst.

Den 23. dito 's avonds tusschen 9 en 10 uuren was *t'Amsterdam* zo een zwaar Onweer geweest, verzeld van verschrikkelyke Donderslagen, yzelyke Bliksemstralen, en zware Stort-Regen, vermengt met vele Hagel-Stenen, dat alles ysde en beefde. Door dat Onweer, waren, zo verre bekend is, de twee volgende droevige Ongelukken gebeurd, als namentlyk: Een Man met name *Lourens Aaken Hooft*, die op d'Admiraliteits Werf, in een van de Wagthuisjes zyn post waarnam, met het begin van 't Onweer zyn huisje toegedaan hebbende, wierd door d'eerste fiamente Donderslag in alteratie en grote benaudheit gebraght, waar op door de twede slag zyn huisje van

 boven

1750. *July.* boven wierd ingeslagen, de deur daar geheel uit, en zodanig aan zyn Lichaam getroffen, dat dezelve gants bedwelmt en buiten zinnen was, doch kort daar aan weder tot zich zelven komende, begon hy te kermen, waar door de verdere wakende Lieden van die Werff op 't geluid na hem toequamen; en na hem een en andere zaken gevraagt en geëxamineert te hebben, bevond men dat de Donder of Bliksem by de linker arm aan de Hand was ingegaan en zo zyn gehele *Lichaam* over tot aan zyn eene voet, 't welk alles zo zwart als inkt was; en 't zedert in 't geheel tot een blaar geworden: Waar aan hy d'uiterste pyn en smerten leed. 't Merkwaardigste van dit beklagelyk geval bestond: Dat men aan de *Klederen* van buiten niets kon bespeuren, maar de *Kous* van 't eene Been was van de Knie tot onder aan de Voet slangs gewyze van binne gezengt of verbrand en aan de Schoen niets te vinden; maar 't Silver van de *Gesp* was aan de hoeke van de *Beugel* gesmolten, als mede een grote Silvere Knoop voor aan de Broek van buiten niets beschadigt, maar van agteren mede gesmolten; de Houwer die dien Man op zy had, was, schoon in de Schede stekende, de Kling wel halver wegen blaau als of dezelven in 't Vuur was gehouden. Het twede is een Kruyer op de hoek van de *Langestraat* en *Blauwburgwal*, die na twee oude Lieden ging, om die zo lang 't Onweer duurde gezelschap te houden, wierd, op de Stoep zynde, door een Donderslag zodanig getroffen, dat hy als zinneloos en voor dood nederviel, doch weder tot eenige kennis gekomen zynde is dezelve Stom en Doof bevonden.

Nopens eene Zeldzame ontdekking, strekt het volgende: In 't laatst van de gepasseerde maand *Mey* hadt men in een Berg, door de *Zweden* genaamd *Baalsberget*, een Myl van *Christiaan-Stadt* gelegen, en geconstitueert als volgt: In den zelven is een zeer diep Gat of Ingang, en dewyl dezelve zeer moeyelyk, eng, en begroeid was, zo hadt niemant tot nu 't derven wagen, daar in te gaan, doch vermits de Berg stenen uitleverd, bequaam, om Tras daar van te maken, die men tot de Vestingwerken van die Stadt nodig hadt, zo heeft men die opening wyder beginnen te maken, ten einde die stenen gemakkelyker daar uit te konnen krygen. Hier op waagde 't iemant der Arbeiders, om verder in die Opening in te gaan, wanneer hy bevond, dat d'Opening was een zoort van Gang, leidende na een ruime *Zaal*, die zeer hoog en fraai verwulft was, en na dat hy uit die Zaal door een andere Opening was gekropen, vond hy een andere diergelyke Zaal. Toen hy te rugge gekomen was, en d'ontdekking verhaalt hadt, hebben verscheide personen die Vertrekken reets bezichtigt, zynde de beide verwulfzels zeer gelyk en zindelyk gemaakt. Men acht, dat de

de *Noordsche* Zee-Rovers, waar van in d'oude Historien melding gemaakt word, hunnen Buit in dezelven geborgen en zy zelf mogelyk zich daar in verholen gehouden hebben, wanneer zy verzwakt waren. Uit verscheide tekenen blykt, dat daar mogelyk noch vele andere ontdekkingen te doen zullen wezen. In de verwulfzels zyn kloven, die op een golfachtige wyze zyn, en derhalven door 't geweld van de Zee schynen te zyn veroorzaakt, waarom zommige menen, dat die Vertrekken voor den *algemenen Zond-vloed* reets geweest zyn, en 't geen veel toebrengt tot bevestiging van die gedachten, is, dat men in en op den Berg allerhanden *Hoorns* en *Schulpen* vind, niettegenstaande de Zee 3 mylen van denzelven af is. Hoe 't zy, 't is zeker, dat d'Inwoonders rondom dien Berg in vorige tyden veel eerbied voor denzelven hebben gehadt, zo men acht, om dat men onder *'t Heidendom* daar offerde aan den *Duivel*, waarom de Berg mogelyk de *Baals-* of *Duivelsberg* is genoemd.

1750 *July.*

By dat mogenwe te recht voegen eene Daad van Stoutmoedigheit welke uit *Bath* in *Engeland* van den 5. dezer werd Geschreven; bestaande:

,, Dezer dagen heeft een van onze Kruid-werkers een staaltje van
,, stoutmoedigheit gegeven, diergelyk men nooit te voren gehoord hadt.
,, *Vrydag* den 26. laatstleden ten 7 uuren 's morgens bemerkte d'Op-
,, ziener van 't Kruid-huis buiten deze Stadt, in 't Droog-huis gaan-
,, de, daar 60 Tonnetjes Buskruid stonden, dat drie Balken van 't
,, zelve in brand geraakt waren, en sterk vonkten, waar op hy met
,, allen spoed de vlucht nam, en d'overige Werklieden van 't drei-
,, gende gevaar waarschouwde, die daar op met hunne huisgezinnen
,, zo gaau zy konden een groot end weegs van daar weken, dewyl
,, 't hen allen onmogelyk en ten uitersten gevaarlyk toescheen, iets
,, tot demping van den Brand toe te brengen, doch na dat zy op een
,, ruimen afstand alle ogenblik den slag verwacht hadden tot 's ande-
,, ren daags 's morgens ten een uur, hadt een der Werklieden de stout-
,, heit, om zonder een woord te spreken met een Ladder, een Emmer
,, Water en eenige natte Salpeter-Zakken na 't Kruid-huis te gaan,
,, daar hy de Balken noch smeulende vond, zynde 't Vuur reets tot
,, maar 3 voet van 't Buskruid voortgelopen, waar op hy de deur
,, achter zich toesloot, met den Ladder na de Balken klom, en 't
,, geluk hadt, 't Vuur in korten tyd met de natte Salpeter-Zakken
,, geheel te dempen, en daar door de gehele Kruidmakery te be-
,, houden".

AUGUSTY.

1750.
Augusty.



A U G U S T Y.

CONSTANTINOPOLEN.

HIER voren op *pag.* 97, gezien hebbende wat devoires de Heer *Celsing*, *Zweedsche* Minister by de *Hoge Porte*, gesecondeert met den Minister van 't *Fransche* Hof, dede, om dat Hof in de Belangens van zynen Meester over te halen, is 't hem eindelyk gelukt: Alzo in en om 't begin van de gepasseerde maand *July* hy door den eersten *Dragoman* of Tolk der *Porte*, van 't zelve ontfing de volgende DECLARATIE; bestaande hoofdzakelyk als volgt:

DE Minister van de *Zweedsche* Kroon, by de *Porte* residerende, heeft verscheide malen vertoond, „ dat, alschoon de voorn. „ Kroon met het *Russisch* Keizerryk in Vrede leeft, en verklaard niets „ met meerder iever te wenschen, als om dien Vrede t'onderhouden „ en bestendiger te maken, nochtans in *Rusland* zedert eenigen tyd „ grote toebereidzelen ten Oorloch gemaakt zyn; die des te meer „ opmerking by de gemelde *Zweedsche* Kroon veroorzaakt hebben, „ dewyl men dezelve heeft werkstellig gemaakt, na dat van wegens „ *Rusland* aan de voorn. Kroon eenige *Declaratien* gedaan waren ten „ opzichte van zommige Zekerheden en Conditien, die door 't *Russisch* Hof geëischt wierden nopens de handhaving van de *Regeringswyze*, die de Stenden van *Zweden* in 't Jaar 1719 in aanmerking van „ d'omstandigheden, waar in zich 't Ryk toen ter tyd bevond, goedvonden aan te nemen".

Nadien nu de *Porte* in Vrede en Vriendschap met het Keizerryk van *Rusland* leeft, en dezelve zonder verbreking begeerd t'onderhouden, heeft Dezelve raadzaam geoordeeld van 't bovengemelde aan 't *Rus*-Keizerlyk Hof kennis te geven, en 't zelve vriendelyk te verzoeken, „ om aan de voorn. *Porte* eenige Verklaringen te willen geven, die „ bequaam zyn om dezelve gerust te stellen omtrent de Bekommeringen, die by haar zouden konnen opgevat worden, als de *Zweedsche* Kroon in 't geval quam van ontrust en in hare Bezittingen gestoord te worden".

Hier op heeft het *Rus*-Keizerlyk Hof, uit hoofde van deszelfs oplettendheit in 't bevorderen der Vriendschap en goede Verstandhouding met

met de *Porte*, aan dezelve uitvoerig aangetoond, wat de Beweegredenen zyn, zo wel van deszelfs Toebereidzelen, als van de nadere Verklaringen, die dat Hof van de *Zweedsche* Kroon geëischt heeft, met bygevoegde Declaratie en betuiging, „ dat het zelve niets als „ den Vrede in 't *Noorden* tot oogmerk heeft, en gereed is zich te „ vrede te houden met zekere Ophelderingen of Stipulatien, die, behalven dat zy de behoudenis van de Vrede en Rust in *Zweden* zouden verzekeren, teffens dienen zouden om alle Twyffelingen en „ Achterdogt te doen verdwynen, die 't *Rus*-Keizerlyk Hof geoordeelt heeft met rede te mogen opvatten in 't geval, als de Koning „ van *Zweden* deze Werelt quam te verlaten, en de tegewoordige „ *Regerings-wyze* in 't *Zweedsche* Ryk moecht veranderd worden". 1750. *Augusty.*

De beide Partyen hebben wyders noch meer Demarches gedaan, zonder dat het aan de *Porte* gebleken is, dat het *Rus*-Keizerlyk Hof in 't Gedrag, 't welk by de Kroon *Zweden* is gehouden, al dat gene gevonden heeft, 't zelve wenschte te hebben, om zich geheel vergenoegd te tonen: Van d'andere kant heeft de Kroon *Zweden* voorgegeven, dat zy uit hoofde van hare Reputatie, Rang, en Point d'honneur, waar in de *Zweedsche* Natie nooit eenige krenking heeft konnen dulden, niets meer doen konde, als zy reets gedaan had, ten zy dezelve hare Luister bezwalken, en in zoort van Vernedering of Zelfs-Veragting vervallen wilde.

De *Hoge Porte* is niet geroepen om dit Misverstand te beslissen; ook begeerd Dezelve niet ten opzichte van de voornaamste grond van 't Geschil eenige uitspraak te doen: Alleen wenscht zy als Vriendin en Geallieerde van de beide Mogendheden, dat de Declaratien, die zy elkander geven omtrent hare begeerte, om den Vrede in 't *Noorden* te doen bestendig zyn, van vrugt wezen, en die goede uitwerking, die zy voorstellen, hebben mogen; en dat zy elkander verstaan willen met ter zyde stelling van alle Achterdogt, Vooroordeel, en Wantrouwen, hoe en waar in 't ook wezen mocht: Door dit te doen kan men 't wederzyds verlangen na den Vrede best bespeuren, en dus toond men werkelyk in hoe verre deze geneigdheit opregt is, of verdiend voor opregt gehouden te worden.

Maar indien tegen alle verwachting, en door Gebeurtenissen, die de Godt der Rechtvaardigen verhoeden wille, „ d'omstandigheden „ quamen te veranderen, zodanig dat deze Vredes-begeerte zonder „ uitwerking bleef, en de Kroon *Zweden*, zonder daar toe gelegenheit gegeven te hebben, zich in 't geval en de noodzakelykheit bevind om tot den machtigen bystand van de *Porte* hare toevlugt te „ nemen, zal de *Sultan*, aan wien Godt onstachelyke Macht gegeheeft om de zwakke te verdedigen, en die gene, welke zyne

1750. Augusty. „ Vriendschap zoeken, te hulp te komen, niet konnen nalaten met „ de naukeurigste Vaardigheit en goede Trou de Verbintenissen der „ Tractaten te vervullen, die tusschen Hem en de Kroon *Zweden* in „ wezen zyn; byzonderlyk dat van den 22. *September* 1739 (*), 't „ welk heilig en oprechtelyk tusschen de Mogendheden vernieud is, „ om onkrenbaar volgens deszelfs Forme en Inhoud in acht genomen „ te worden, ten einde de wederzydsche en defensive Verbintenissen, „ die daar in gestipuleerd zyn, hare volkome vervulling krygen, zo „ dra 't Geval zulks komt te vereischen".

Van welke Resolutie en vaste Schikking, by de *Hoge Porte* genomen, aan den bovengenoemden Minister van de *Zweedsche* Kroon zal worden kennis gegeven, op dat deze zich verzekerd houde omtrent het nakomen der Articulen van het Tractaat, by 't welke vastgesteld is op wat wyze 't Secours gebruikt en in beweging gebraght zal worden; wel verstaande, dat dit niet zal moeten uitgeduid worden, als by gelegenheit van een zekere en baarblykelyke Verongelyking, en als duidelyk te zien zal zyn, dat de goede Officien tot het einde toe zyn in 't werk gestelt, om een zodanige Verongelyking voor te komen, en dat het gebruik van diergelyke verdere heilzame Middelen niet meer van eenig succes geweest is.

Met die verandering dalenwe af en komen in 't *Russisch* Keizerryk.

RUSLAND. DAT Hof wel voorziende wat die *Wolk* staat voort te brengen, hadde den Groot-Cancelier, Graaf van *Bestuchef* op nieus, in 't begin van deze Maand, aan den *Britschen* Minister *Guydickens* doen declareren: „ Dat hare *Russische* Keizerlyke Majesteit voor de conservatie „ der Rust in 't *Noorden* noch zeer geporteerd bleef, hoewel dezelve hare Troupen in *Lyfland* tot 100000 Man had laten vermeerde- „ ren, welkers orders echter zo lang zouden gesuspendeerd blyven, „ tot dat men door de Mesures, door *Zweden* te nemen, daar toe in- „ directelyk mocht gedwongen worden, doch 't welk men wenschte, „ dat nooit gebeuren zoude".

d'In Zee gegane Fregatten en Galeyen strekt derzelver Tocht met geen ander inzicht, dan om 't jonge Zee-Volk, waar van 'er in 't voorledene jaar 6000 Man voor de Keizerlyke Vloot aangeworven waren, in 't Scheepswerk en Zeilage t'exerceren.

Een Ryk of Staat zich van buiten Beschuttende voor aannaderende Gevaren is *Staatkundig:* En van binnen de Godtloosheden te beteugelen, is *Godtsdienstig.*

'T Eer-

(*) Zie *Nederl. Gedenkb.* van den jare 1740, II. *Deel*, *pag.* 25.

'tEerste hebbenwe, boven 't reets gemelde, hier voren gezien, en het twede staat te volgen. 1750. Augusty.

Nadien men te *Petersburg* van tyd tot tyd bespeurd hadde, dat het getal der Huizen, alwaar allerlei Ongeregeldheden gepleegt wierden, meer en meer aangroeide, zodanig, dat daar door vele particullere en zelfs gegoede Familien te gronde gingen, hadde de Regering in 't midden der gepasseerde maand, met d'uiterste naukeurigheit zich aan d'uitroeying van zodanige *verderfelyke* Huizen laten gelegen zyn, men heeft dan ontdekt, dat behalven de ligtvaardigen Vrous-personen, in dat Land geboortig, ook een menigte van buiten 's Lands zich daar en elders zyn komen ophouden, in diervoege, dat 'er als een zoort van *Commercie* niet minder eerloos als ergerlyk, mede gedaan is: d'Eerste, welke men by de kop kreeg, was zo hardnekkig om te bekennen, wat by haar voorgevallen was, dat men haar driemaal op de Pynbank heeft moeten brengen.

Men heeft reets by de tachtig van diergelyk volkje in de Gevangenis gebraght: Alle die Inboorlingen zyn, zullen in Spinhuizen worden opgesloten, om aldaar tot voorzetting der Manufacturen t'arbeiden; en de buitenlandsche Creaturen zullen te *Crobnstadt* worden ingescheept, om dezelve in d'een of andere Plaats van *Pools-Pruissen*, of ook elders aan Land te zetten, gelyk dan reets een Schip met diergelyk Gespuis vertrokken is.

Behalven d'eerloze Handelingen, die als publicq gepleegd zyn, heeft men ook bevonden, dat vele Particulieren in hunnen eige Huizen een ongeoorloofde verkering gehouden hebben, waar uit Nakomelingen voorquamen, die gemeenlyk buiten eenige staat en zonder protectie bleven: Om nu deze buitensporigheit ook te keer te gaan heeft de Regering vastgestelt, „ dat een ieder dewelke Kinderen, uit zodani-
„ gen Handel voortgekomen hebben zal, genoodzaakt zal wezen de-
„ zelve door een Huwlyk met de Persoon, waar mede hy zal heb-
„ ben te doen gehadt, al was zy van d'allergeringste afkomst te wet-
„ tigen", 't geen ook ten opzigte van Vrouspersonen van goeden Huize, die zich beneden hun staat mochten hebben gemeen gemaakt, plaats hebben zal; „ doch in geval men zich aan deze Wet niet zou
„ willen onderwerpen, zullen de Vroulieden voor al hun Leven in 't
„ *Spinhuis* opgesloten, en de Manspersonen na *Orenburg* gebannen
„ worden, om aldaar in de Mynen t'arbeiden: Zodanige ongelyke
„ Huwlyken zullen niet als in de voornoemde Gevallen gepermitteerd
„ zyn": Ondertusschen doed de Heer *Demidof*, Secretaris van 't Cabinet, een *Spinhuis* gereed maken, 't welk by de drie honderd Gevangenen zal konnen bergen, om aldaar Vlas te spinnen.

Zedert het midden van deze maand, was dat snode Gespuis zoda-

 nig

1750. *Augusty.* nig aangegroeid, dat de Fortres, de publicque Gevangenhuizen, 't gemelde *Spinhuis*, en 't *Hötell der Politie* te klein zyn om haar alle te bergen, en een gedeelte daar van op de Boven-Zolders van 't *Winter-Paleis*, als mede van 't Huis, daar de *Synode* gehouden word, en van andere publicque Gebouwen heeft moeten geplaatst worden: Men arresteerd zonder onderscheid alle Personen, waar tegen eenige klagte word ingebraght, maar als men dezelve naukeurig ondervraagd heeft, en bevind dat zy valschelyk beschuldigd zyn, worden zy terstond op vrye voeten gestelt, en een *dubbelde Straf* opgelegt aan den genen, die dezelve heeft aangeklaagt. De Commissarissen, gesteld om nopens deze Zaak onderzoek te doen, hebben bevel om van alle d'Aangeklaagden naukeurige Verklaringen t'eischen van den naam en de qualiteit der Personen, met dewelke zy eenige gemeenschap gehouden hebben; en vermits vele zich hebben beroepen op Personen, in dienst van vreemde Ministers zynde, heeft de Heer *Skripounoff*, Secretaris van 't Departement der Buitenlandsche Zaken, zich den 8. dezer by alle diergelyke Ministers begeven, en uit naam van de Keizerin aan dezelve geboodschapt:

„ Dat, nademaal Hare Keizerlyke Majesteit wenschte naukeurig
„ onderregt te wezen van 't getal en de qualiteit der Personen, maar
„ voornamentlyk der Domesticquen van de beide Sexen, die zich te
„ *Petersburg* bevinden, de Heren Buitenlandsche Ministers instante-
„ lyk verzogt wierden, een exacte Lyst te willen bezorgen van die
„ gene, welke tot hunne Huizen behoorden, met aantoning van
„ den Naam, de Sexe en de Zoort van dienst, waar toe een iegelyk
„ onder hen gebruikt wierd".

Zie daar een alleropmerkendst en waardigst Exempel ter navolging voor alle Regeringen en Magistraten, *die immers maar hebben te gebieden, en de hand aan d'uitvoering te houden*, voorgestelt; ten einde dat snode en schandelyke quaad, ter verderving van Land en Stadt ingericht, mochten geweerd, d'aanhoudende Oordelen verminderen, en den *Zegen des Almachtigen* wederkeren mochte.

Met die *gedenkwaardige Daad* en *Lof* kerenwe na 't *Zweedsche* Ryk.

Zweden. 'T WAS den 18. passato om 10. uuren, dat hare Koninglyke Hoogheit de Kroon-Prinses tot groote vreugde van 't gehele Ryk op 't Lust-Slot *Drottingholm* van een Prins beviel; deze hoogst aangename tyding wierd noch 's nachts ten 12 uuren door 256 Canonschoten te *Stokholm* bekend gemaakt, de Klokken speelden, en Pauken en Trompetten lieten zich wakker horen: Den volgenden Sondag wierd deswegens in alle de Kerken eene Dankzegging gedaan: Den 22. dito wierd dien jongen Prins gedoopt en den Naam van Adolph Fre-

DERIK

DERIK gegeven. Die Vreugd was zonderling vergroot, wanneer men daar verstond de vergemelde *Declaratie* van de *Porte*, ten behoeven van dat Ryk gedaan. 1750. *Augusty.*

Zyne Majesteit, die thans een gewenschte Gezondheit genoot, heeft in deze jare weder na gewoonte zorge gedragen ter voortzettinge van 't werk der Zendelingen in *Lapland*, tot uitbreidinge van den Christelyken Godsdienst, zynde de Baron van *Gyllentrip*, President en Lands-hoofdman van de Provintien *Westerborn* en *Lapland*, en Ridder en Commandeur van den Ridder-order *der Noordsterre*, dezer dagen derwaarts vertrokken, om den toestand der Zaken dienaangaande t'onderzoeken, zynde hy, zo men verstaat, *t'Umea* met d'uiterste Eerbewyzingen ontfangen. Van *Pensylvanio* hadt men d'aangename tyding bekomen, dat de nieuwe Prooft, de Heer *M. Acrel*, die voorleden jare als Leraar van de *Zweedsche* Gemeentens derwaarts gezonden was, den *Evangelischen* Godsdienst aldaar merkelyk voortgeplant, en daarentegen een groot gedeelte van die Landen gelukkig van den *Sintzendroffschen* of *Hernnbutschen* Suurdeessem gezuiverd heeft, die daar maar al te veel grond gewonnen hadt.

Met dat goede werk dalenwe af na 't *Deensche* Ryk.

WEGENS eene zonderlinge Bescherming der *Voorzienigheit* in de Persoon van zyne Majesteit, strekt het volgende Geval: DEENMARKEN. Den 5. dezes nam de Kapitein van *Stulen* de Proef met de Gezwind-Stukken in presentie des Konings, waar over zyne Majesteit deszelfs genoegen betuigde; maar de dierbare Persoon des Konings is daar by in groot gevaar geweest, alzo op de Battery, die van Planken gemaakt was, eene der gevulde Cardoezen in brand geraakte, en een grote slag geschiedde, waar door de Koning aan den Linker-Arm en Wang gequetst, en deszelfs Hoofd-hair verzengde; van d'omstaande Generaals-persoonen en andere Officieren waren de klederen merendeels verbrand, en drie Cadets zo zwaar gequetst, dat twee den 11. dito reets overleden waren, en de derde toen noch in een gevaarlyken Staat lag. Zyne Majesteit was door dat Toeval bewogen geworden, om in alle de Kerken van dat Ryk *Godt Almachtig* voor deszelfs genadige Beschermingе Dankzeggingen te laten doen, en ten dien einde een daar toe ingestelt Gebed en het *Te Deum* te doen opheffen, als zedert geschied was.

Met dat Geluk begevenwe ons na *Warschau*.

ZYNE *Poolsche* Majesteit zich ter Stede voornoemd, nopens de t'openen Ryksdag, bevindende, was aldaar gearriveert een Afgezant van den *Chan* der *Crimsche* Tartaren, welke eene Audientie by POLEN.

1750. *Augusty.* zyne Majesteit verzocht hebbende, wierd hem zulks den 17. passato verleend, wanneer hy zich begaf na 't Hof, zittende op een Paard van zyne Majesteit en gevolgt door een Stoet van honderd Personen.

De Koning ontfing hem zittende, en met gedekte Hoofde, zo als ook alle de Senateurs. De Groot-Kroons-Marschalk Graaf *Bucinsky* liet hem door een Secretaris vragen, *wat zyn begeerte was?* Waar op hy door zyn Tolk deed antwoorden: „ Dat hy een Brief van den „ *Chan* van *Crims-Tartaryen*, zynen Meester, mede braght, en dat „ hy order hadt denzelven aan den Koning ter hand te stellen": De Groot-Marschalk zeide hier op, *dat hy maar hadt te spreken, 't geen hy te zeggen hadt;* weshalven dan ook deze *Tartaarsche* Afgezant by 't overleveren van den Brief aan den Koning een zeer korte Aanspraak deed, die ook, na dat de Koning een Brief ontfangen hadt, met weinig woorden door den Opper-Kroons-Cancelier beantwoord wierd, en na 't eindigen van d'Audientie wierd aan den Afgezant zyn Tulband of Bonnet wederom gegeven, dien men hem by 't naderen tot den Koning afgenomen hadt: Omtrent deze laatste omstandigheit is aanmerkelyk, dat de Ministers van den *Chan* van *Tartaryen*, niet als door een zekere zoort van dwang, waar over men elkander verstaat, met ontbloten hoofde in d'Audientien by de Koningen van *Polen* verschynen; want als d'Afgesant in de Zaal treed, word hem zyn Tulband van 't hoofd genomen; hy toond zich op dat oogenblik als daar over verstoord, en schynt niet als door dwang zich te schikken na een gewoonte, die zo tegenstrydig met zyne Zeden is, en hem noodzaakt om zo lang blootshoofd te blyven, tot dat hy uit de Zaal te rugge treed, als wanneer hem zyn Tulband weder op 't hoofd gezet wierd. Na die Audientie, wierd hy door den gemelden Groot-Kroons-Marschalk op een grote Maaltyd onthaald, en voor 't overige op kosten van de Republicq in alles vry gehouden.

De bovengemelden Brief was van den volgende Inhoud:

„ Wy, door Gods genade *Arslan Ghiray*, Souvereine *Chan* van geheel *Crimsch Tartaryen*, Akierman van de bewoonde Vlaktens, van „ zo vele andere Provintien en Volkeren, enz. Na dat wy den zeer „ machtigen *Augustus den Derden*, Koning van *Polen*, en Groot-Hertoch van *Litthauen*, van onze eerbiedigste groetenisse hebben verzekerd, zo verklaren wy openhertig, dat nademaal de zedert langen tyd in wezen geweest zynde Vredes-Tractaten tusschen onzen „ Huize en de Kroon *Polen*, zo als ook de Rechten, die de Vriendschap en de goede Verstandhouding der Nabuurschap betreffen, wederzyts in acht genomen, en voornaamlyk met UW Majesteit heilig onderhouden zyn, en men ook onderling getracht heeft, die

„ goede

„ goede verstandhouding door 't zenden van Gezanten, inzonderheit 1750.
„ zedert de gelukkige komste van UW Majesteit tot den Throon, *Augusty.*
„ hoe langer hoe nauwer toe te halen, wy nodig geacht hebben, om
„ dewyl wy van de natuurlyke geneigtheit van UW Majesteit tot on-
„ derhouding van die Vriendschap overtuigt zyn, dit loflyke Voor-
„ beeld van onze Voorvaderen te volgen, en daar van wezendlyke
„ blyken te geven. Ten einde onze oprechte mening te betuigen, en
„ ons verlangen te doen zien, om die onverstoorbare Vriendschap en
„ alles, wat een goede en volkomene nabuurlyke oprechtigheit mo-
„ ge betreffen, te willen onderhouden, zo zenden wy aan UW Ma-
„ jesteit als Envojé onzen welgeliefden *Mustapha Aga*, zynde een
„ voornaam Persoon in *Tartaryen*. Vermits nu UW Majesteit ten vol-
„ len onderrecht zal worden, dat wy 't voor een byzonderen plicht
„ aanmerken, alle de Rechten en Voorwaarden, door een Formeel
„ Tractaat tusschen ons vastgestelt, naukeurig na te komen en hoog
„ t'achten, zo hopen wy, dat UW Majesteit van uw kant zulks ins-
„ gelyks betrachten zal, ten einde dit Tractaat door eensgezinde we-
„ derzydsche plichten des te duurzamer moge wezen, en de goede
„ verstandhouding onderling daar door ook hoe langs hoe dieper
„ wortel moge schieten. Wy twyffelen niet, of wy zullen by de
„ te rugge komst van onzen Envojé, wanneer hy zynen schuldigen
„ plicht by UW Majesteit zal hebben afgelegt, zulks na wensch ver-
„ nemen".

Ons kerende tot den Ryksdag, zo was den 28. passato den bestemden dag om die t'openen, waar op zich 't gehele Hof en suite na de Collegiale Kerk van *St. Jan* begaf, om de H. G. Misse te horen, na welkers eindiging de Koning zich na den Senaat begaf, en aan de Land-Boden permissie verleende, om zich na hun Land-Boden-Zaal te mogen begeven.

In de Vergadering van dien dag en de volgende dagen was 't voornemen van eenen *nieuwen Marschalk* te verkiezen: Doch wat ook daar toe gedaan is, heeft zulks door eenige krakeel-zuchtige Land-bodens niet mogen geschieden; Invoegen die Extraordinare Ryksdag al mede vruchteloos is afgebroken: Dit is dan de ZESDE extraordinare Ryksdag, die zonder effect door zyne Majesteit gehouden is. Zie *Nederl. Gedenkb.* van den jare 1748, II. *Deel*, *pag.* 275.

Met dat onverrichte gaan wy af na *Berlin*.

DEN 22. passato arriveerde aldaar zonder Gevolg, als die in *Polen* gelaten hebbende, om zyn Reis te spoediger te konnen vervolgen, mede een *Tartaarsche* Afgezant, genaamd *Mustapha-Aga*, (en PRUISSEN.

na

1750. *Augusty.* na allen schyn, de voorgenoemde) als Envojé van den *Chan* der *Crimsche* Tartaren, en van deszelfs Broeder den Sultan *Chan van Budziac*, in welke qualiteit hy den 27. een particuliere Audientie by den Koning en by de Prinsen en Prinsessen van 't Koninglyk Huis gehad heeft, hebbende deszelfs Credentialen aan zyne Majesteit in een Beurs van Zyde Carmozyn Atlas overhandigt: Werdende van zyne Majesteit zeer minlyk ontfangen, die, door middel van een Tolk, een lang mond-gesprek met hem onderhieldt. Den 30. verscheen die Gezant by 't Concert op 't Lusthuis van de Koningin-Moeder te *Monbijou*.

In 't midden dezer maand hadde hy gehoor van Afscheid by den Koning gehadt, en zedert zyne te rug-reize na zyn Land aangenomen, hebbende twee Brieven by zich, houdende aan den *Chan* van *Crimea* en aan dien van *Budziack*, tot antwoord op de Brieven, door die *Chans* aan zyne Majesteit gezonden. De Geschenken, voor die twee Prinssen aan hem medegeven, bestaan in verscheide stukken Lakenen, Fluweel en zyde Stoffen, en eenige Snaphanen en Krygsbehoeftens, en de Minister zelf heeft een geschenk van 2000 Ryksdaalders in goude *Frederikken* ontfangen, en voorts kosteloos gehouden was.

Alzo men nooit voor dezen zo een *Tartaarsche* Minister aan 't Hof te *Berlin* gezien hadt, baard zulks al vry wat veel speculatie, en geeft verscheide stoffe tot redeneringe, zonderling met betrekking tot het *Russische* Hof. Te meer, alzo men den 28. dezer uit *Constantinopolen* schreef:

„ Zedert een geruimen tyd heeft de *Chan* der *Crimsche* Tartaren by „ den *Groten-Heer* aangehouden, dat men hem wilde vergunnen, met „ zyne Troupen op de *Russische* Grenzen te mogen stropen, doch de„ wyl zyne Hoogheit by zyn genomen besluit blyft volherden, om „ met alle zyne Naburen in goede vriendschap te leven, zo heeft hy „ hem zulks tot nu geweigert".

Wyders latenwe zulks aan den tyd over, die 't geheim, zo niet zal ontwinden, ten minsten eenige voetstappen overlaten zal.

Aldaar afgedaan hebbende, gaanwe over na 't *Duitsche* Ryk.

DUITSCHLAND. MET Relatie tot het voorgaande, strekt de volgende Missive uit *Wenen*, gedateert den 1. dezer, en bestaat in den volgende Inhoud:

„ Dezer dagen heeft het Hof een Courier door den Heer *Penckler*, „ Keizerlyken Koninglyken Minister by *d'Ottomanische* Porte, met „ de nieuwste Depeches derwaarts gezonden, ontfangen, wiens mede „ brengen met d'uiterste secretesse is behandelt, alleenlyk heeft men „ konnen vernemen dat de *Grote Sultan* groot gevaar had gelopen op

„ instigatie

„ instigatie van zekere Vreemdelingen door quaadgeintentioneerde af- 1750.
„ gezet te worden; dit is zeker, dat de beide *Venetiaansche* Ministers *Augusty.*
„ of Bailos te *Constantinopolen*, die geheime Intrigues ontdekt heb-
„ bende, daar van aan 't *Serrail*, 't *Wener*-Hof en hunnen Doorluch-
„ tigen *Senaat* kennis hebben gegeven: 't welk dan ook mogelyk de
„ ware oorzaak is, waarom onze Vestingen in *Hongaryen* en *Zevenbergen*
„ herstelt worden, als ook waarom de Republicq van *Venetien* 't va-
„ cante Generalaat hunner Land-Troupen, die men werkelyk ver-
„ meerderd, aan den Vorst van *Waldek* heeft geoffereerd, en daaren-
„ boven haar Zee-macht laat vergroten en de gehele Vloot in een
„ zeilvaardigen staat brengen: men wil zelfs reets naricht hebben,
„ dat de *Russen* wegens de voornoemde reden van een te vrezene
„ verandering in het *Turksche* Staats-Systema, indien de tegenwoor-
„ dige vreedzame *Sultan* quam t'overlyden of afgezet te worden,
„ hare Troupen in *Lyf*- en *Courland* onder de hand met noch 40000
„ Man reguliere Militie en 1000 *Donsche* Cosakken had laten verster-
„ ken, en aan 120 Galeyen d'ordres gezonden van op 't eerste bevel
„ uit *Frederiksham*, *Kroonstad* en de *Lyflandsche* Havens in Zee te
„ konnen gaan".

Afgaande en komende op den *Ryksdag* te *Regensburg*, zo was 't den 5. dezer, dat de Heer *Pistorius*, Minister van de *Franckische* Graven by *d'Evangelische* Conferentie, aan *'t Protestantsche* Corps communiceerde: „ Dat de *Hohenlohsche* Vorsten de bewuste Restitutie op al-
„ lerhande wyze zochten t'éluderen, en dezelve voor nul en van
„ gener waarde hielden, alzo dezelve tegens de Hoge Rechten der
„ Standen onrechtmatig was in 't werk gestelt geworden, en dat zy
„ verders 't hen opgedrongene Consistorie daar voor nooit dachten
„ t'erkennen".

Ook hadt de Graaf van *Hohenlohe* aan dat Corps by *Memorie* kennis gegeven; dat de Vorst van *Hohenlohe-Schillingsfurst* aan de *Luthersche* Predikanten, deszelfs Vasallen, wanneer de *Lutersche* Consistorie *t'Oehringen* opgerecht, na 't vertrek der gesubdelegeerde Commissie vergadert zynde, om over Kerkelyke Zaken van hun departement te beraadslagen, genoodzaakt was onverrichter zake te scheiden; nadien aan hen een patent hadt toegezonden, behelzende: „ Dat
„ hy geen anderen Rechter en Executeur als den Keizer en de Deci-
„ sien van de generale Ryksvergadering erkend; en dat hy derhalven
„ oordeeld niet verbonden te wezen aan de schikkingen, die laatste-
„ lyk door de gesubdelegeerde Commissie ten opzigte van de herstel-
„ ling van 't Consistorium *t'Oehringen* enz. gemaakt zyn".

Waar en tegen dat Corps, in de laatste Conferentie, die door 't

1750. *Augusty.* zelve voor de grote Vacantie is gehouden, den Markgraaf van *Anspach* gemagtigd heeft, „ om van de Vorsten van *Hohenlohe* een cathagorisch „ Antwoord t'eischen: Of zy zich binnen den tyd van veertien dagen „ aan 't geen door de gesubdelegeerde Commissie in hunne Landen ter „ uitvoer gebragt en herstelt is onderwerpen, en de daar door veroor- „ zaakte kosten aanstonds betalen willen, of niet, met bedreiging, „ dat de hooggemelde Markgraaf ingeval van onverhoopte weigering „ een Detachement Hussaren in hun Land zenden zal, om 't een en „ 't ander uit te werken: Mitsgaders de Troupen van *Bareith* en „ *Anspach*, als mede die van *Brandenburg*, *Hanover*, *Gotha* en *Cassel*; „ die gecommandeert waren ter ondersteuninge van de Commissie, „ als dan ten kosten van de Vorsten van *Hohenlohe* op de been ge- „ houden zullen worden, tot dat zy zich na die schikkingen zullen „ gedragen". Van wat gevolg dat alles wezen zal, moetenwe al we- „ derom afwachten.

Van daar afgaande, zettenwe ons neder te *Frankfort*, en bevinden, dat de *Luterschen* als noch de *Gereformeerden* blyven betwisten een *Plaatsje* tot het bouwen van een Kerk; een Daad zo Onnatuurlyk als Ongodtsdienstig! Weshalven de *Gereformeerden*, ter betoginge van hunnen Eisch, de volgende Redenen geven:

„ De *Gereformeerde* Burgers en zogenaamde *Schuts-Aanhorigen* of „ onder de bescherming begrepene Ingezetenen van deze Stadt, die „ in een *Duitsche* en *Fransche* Gemeente verdeelt zyn, zedert een „ geruimen tyd tot het verkrygen van een vrye Godsdienst-oeffening „ veel aanzoek gedaan hebbende, besloot de Magistraat in 1747 ein- „ delyk, hunne voorslagen aan te horen, bestaande hier in:

„ I. Dat hen vergunt mocht worden, binnen de Muren van de Stadt „ op een bequame Plaats een dubbelde Kerk onder een Dak te mogen „ bouwen, waar in beide de Gemeentens door Predikanten, uitdelen „ van 't Avondmaal, bedienen van den Doop, en verbinden van den „ Echt hunnen Godsdienst ongestoort konden verrichten.

„ II. Dat zy bereid waren, den grond daar toe zelf te kopen, de „ Kerk op hunne eigen kosten te bouwen, van alle Bedieningen van „ den Raad en de Stadt af te zien, de jurisdictie van 't *Evangelisch* „ Consistorie als voorheen t'erkennen, en in erkentenis een Capitaal „ van 50000 Ryksdaalders in de publicque Casse te leveren.

„ III. Dat zy aan die Geestelykheit voor 't afzien van de *Jura Stolæ* „ daarenboven 100 Duizend Ryksdaalders zouden geven.

„ Deze voorslagen wierden door de Magistraat in zo verre aange- „ nomen, dat men alvorens met d'afzonderlyke Corpsen daar over „ zoude delibereren, waar op 't Huis van *Limburg* en de zogenaamde

„ *Gra-*

„ *Graduirten* zich by de Magiſtraat voegden, doch de Geeſtelyken, „ en de Raad van *negen* en *een en vyftig* weigerden 't, onder voorwendzel, dat men 't gevoelen der gantſche Burgery of 14 Quartieren alvorens moeſt vragen, 't geen de Magiſtraat antwoorde, „ *niet nodig t'achten:* Doch naderhand verklaarde de Magiſtraat door „ tuſſchenkomſt van onverwachte zwarigheden, *zich met de Gereformeerden in geen Vergelyk te konnen inlaten, ten zyze een Kerk buiten de Poort wilden bouwen*, doch dewyl deze op hun vorig verzoek „ bleven aandringen, wierd de zaak weder voor d'algemene Ryksvergadering en eindelyk voor de Ryks-Hofraad gebraght, waar op „ verſcheide Mogendheden en inzonderheit de Koning van *Pruiſſen* „ de Zaak der Gereformeerden behertigden, en de Keizer de Magiſtraat by een Reſcript beval, hun verzoek in te willigen, doch dewyl dat Bevel geen de minſte uitwerking hadt, heeft zyn Keizerl. „ Majeſteit de Magiſtraat in gevalle van verdere weigering met executie doen bedreigen, zonder dat zy zich daar aan gekreund hebben.

1750. *Auguſty.*

Ondertuſſchen namen de *Luterſchen* d'opgemelde Zaak van *Hohenlohe* tot hun Voordeel; even of een *rechtvaardige Daad*, een ander *van alle redelykheit en billykheit ontbloot*, konde Patrocinerenende beſchermen.

De *Luterſchen* beweren dan: „ Dat, vermits men een zo groten „ Iever getoond heeft om in 't Graafſchap *Hohenlohe* de Zaken op „ dien voet te herſtellen, als zy uit kragte van de Religie-Vrede wezen moeten, een diergelyke Iever ook noodwendig plaats moet „ hebben omtrent alles, waar in de *Luterſche* Religie belang heeft, „ en wel omtrent d'onderſteuning en handhaving van 't geen ten haren Voordele is vaſtgeſteld; dat, nadien d'openbare Religie-Oeffening, die zy met uitſluiting der *Gereformeerden* aldaar genieten, op „ dezelfde Religie-Vrede gegrond is, men den Eiſch van de laatſtgenoemden niet kan goedkeuren, zonder de Prerogativen, waar van „ zy zedert zo langen tyd in bezit geweeſt zyn, te krenken, en dat „ dus 't Voorbeeld van 't geen nu in 't *Duitſche* Ryk komt te gebeuren „ op nieu noch meer aandrang geeft om in hunne eerſt gedane weigering te volharden".

De *Gereformeerden* beſtryden deze Redenen met aan te tonen: „ Dat de Zaak van *Hohenlohe* als te verre gezogt zynde, niet behoorlyk kan worden toepaſſelyk gemaakt op 't Geval, daar 't in die „ Stadt op aankomt; dat de voornoemde Zaak betrekking heeft op „ een wezentlyk Nadeel, 't geen door een formele deſtitutie of afzetting veroorzaakt is; dat in tegendeel by 't Geval, waar over daar „ de queſtie is, de *Luterſche* geen de minſte kreuking in hunne Rechten komen te lyden door 't opbouwen van een Kerk voor *Gereformeerden*, die zo wel als de *Luterſche* voor *Evangeliſchen* gerekend

 wor-

1750. Augusty. „ worden, en die, ſchoon door eenige Pointen der Geloofs-Leere
„ van elkander afgeſcheiden, niet te min 't recht hebben om t'eiſſchen,
„ dat men ten opzichte van hen *Broederlyk* wil te werk gaan".

Nadien nu d'Eiſch der *Gereformeerden* als in haar zelven rechtmatig door den *Keizer goedgekeurd* en door den Koning van *Pruiſſen* onderſteund word, zo dat de Zaak alleenlyk met meerder nadruk en zonder veel tuſſchenpozing diend te worden bevorderd, zyn van wegens de *Gereformeerden* drie Perſonen, die zy oordelen bequaam te wezen, na *Berlin*, *Hanover* en *Brunswyk* afgezonden, om aldaar de gedane pogingen met iever voort te zetten, en middelen uit te vinden, waar door dezelve van ſucces zouden konnen zyn.

't Einde van die zaak afwachtende, zo komen we tot een derde, beſtaande:

Dat het Hof van *Heſſen-Darmſtad* van zekeren Diſtrict Land, de *Knoblochs Au* genaamd, aan d'overkant van den *Rhyn* gelegen, en aan de Keur-Paltziſche Stadt *Oppenheim* toebehorende, al over lang den Tienden gepretendeert, doch denzelven eerſt dezer dagen door Militaire Executie heeft laten inzamelen en wech voeren; zo wierd 't Hof van *Manheim* van die procedures niet zo dra onderregt, of daar wierden circa 3000 Man reguliere Troupen, na 't voornoemde *Oppenheim* gedetacheerd en in de naburige Dorpen verlegd, dewelke met d'Oppenheimer vliegende Brug den *Rhyn* gepaſſeerd, en in 't Darmſtadſche tegens *Leheim* gerukt zynde, om 'er den gequeſtioneerden en geborgenen Tienden wederom van daan te halen, die de Darmſtadſche Poſtering, welke zulks trachte te beletten, met het Bajonnet op den Snaphaan attaqueerden en verdreven, en daar op met het bemachtigde Koorn den *Rhyn* na hun Land repaſſeerden; zynde by die Rencontre van weerkanten eenige gedood en andere gebleſſeerd geworden: Indien 't Landvolk op het luiden der Stormklokken in 't Darmſtadſche wat ſchielyker had konnen vergaderen, zo zou 'er mogelyk noch meer bloed vergoten zyn; doch de Paltzers hun orders geheel vaardig geëxequeerd hebben, braghten hunne Buit immediaat na d'overkant van den *Rhyn*, van waar dezelve reets na hare vorige Quartieren geretourneerd zyn.

Dit al wederom by de noch ongedecideerde Queſtien latende, doenwe, om een goede Aftocht te vinden, een grote ſtap, en komen te *Dantzich*.

Hier voren op *pag.* 132, *& ſeqq.* gezien hebbende 't einde der Commiſſie van den Magiſtraat en Burger-ſtand dier Stadt, zo was 't, in 't laatſt van de gepaſſeerde maand, dat de reſpective Gedeputeerden van *Warſchau* aldaar retourneerden, gelyk een Koninglyke Hof-Fourier, genaamd

naamd *Caretzki* aldaar mede aanquam; om ingeval de door zyne Koninglyke *Poolsche* Majesteit toegestane Pointen niet nagekomen wierden, de Koninglyke Vertrekken in gereedheit te houden, alzo de Koning na 't eindigen van den reets afgebrokene Ryksdag met 't gantsche Hof daar aankomen zou; doch de Magistraat heeft reets begonnen de Koninglyke Bevelen ter uitvoer te brengen, en de Raadsheers- en Schepens-Plaatzen door de daar toe van zyne Majesteit benoemde Personen vervult, zynde de Heren *Janson* en *Richter* tot Raadsheren, en de Heren *Wernick* en *Eichstädt* als Schepenen aangestelt: Die Heren zyn niet, gelyk als na gewoonte, door den oudsten Secretaris ter Puye van 't Raadhuis uitgeroepen, maar alles is in stilte toegegaan, wyl in 's Konings bevel van die Ceremonie niet gerept wierd, en om dat de Heer van *Leibnitz* aan die Heren zelfs verzocht heeft, om zich aan die Ceremonie niet te binden of daar in iets te stellen, 't welk zy volkomen approbeerden, en den 5. dezer den Eed ieder in zyn qualiteit, hebben afgelegt. Invoegen uit het zelve ten klaarsten blykt, dat de Magistraat in 't ongelyk en de zaak der Burger-stand rechveerdig was. 1750. *Augusty.*

Van daar afstekende, zettenwe te *Lisbon* voet aan Land.

ALZO zedert eenige jaren van de wisselvalligheden in den staat der Gezondheit van zyne Koninglyke Majesteit van *Portugal* geschreven zy, is Denzelven eindelyk den weg van allen vleesch gegaan, en den 31. laatstleden, s'avonds ten 7 uuren, tot grote droefheit van de Koninglyke Familie en zyne Onderdanen, in den Ouderdom van 61 jaren overleden. PORTUGAL.

Toen zyn Majesteits Lichaam eenige uuren daar na geopend wierd, hadt men eene grote quantiteit Water in 't Hoofd en in de Borst gevonden, zulks deszelfs ziekte een Waterzucht in de Maag geweest is.

Na dat het Lyk van dien Monarch den 2. en 3. dezer op een prachtig Parade-bed, tusschen twee Autaren, ten toon gelegen hadt, en met alle de Koninglyke Eertekenen en met de Wapenen van 't Koninglyke Huis versierd was, vergaderde alle de Religieusen den 3. ten 5 uuren voor 't Paleis, in welke de Leden van alle de Collegien, de Staats- en Uitheemsche Ministers, de Patriarch van 't Koningryk, 12 Bisschoppen en 6 Abten by een gekomen waren. Vervolgens wierd aan ieder Armen der Hospitalen, aan ieder Weeskind en aan ieder Religieus een brandende Waschkaars gegeven, waar na 't Koninglyke Lyk op een Lyk-Baar uitgedragen wierd door 12 Kamerheren, wordende de Slippen opgehouden door 12 Ridders van den Ridder-order van *Christus*, en 't zelve, onder 't luiden van alle de Klokken, gebragt na 't Koninglyke Klooster van *St. Vincent*, zynde al-

1750. *Augusty.* aldaar de gewone Begraaf-plaats der Huize van *Braganza;* onder anderen gevolgt zynde door den nieuwen Koning, d'Infanten Don *Pedro*, deszelfs Broeder, en Don *Antonio* en Don *Emanuel*, deszelfs Ooms, en door den Hertoch van *Braganza*, Aardsbisschop van *Braga*. De Koningin Douarriere bevond zich midlerwyl in 't Apartement van de Prinses van *Beyra*, werwaarts de voornaamste Dames van die Stadt by een gekomen waren, om haar Majesteit over haar smertelyk verlies te troosten. 't Gebalsemt Lyk van zyne Majesteit lag in een lode Kist, dewelke in een twede sloot, die van binnen en van buiten met zwart Fluweel met Silvere Galonnen bekleed was, en ter rechter zyde aan 't Hoofden-End was een Silver vergulde Plaat, waar op gegraveert stond; *Corpus Potentissimi ac Invictiss. Regis*, JOANNIS V. *Lusit. &c. Reg.*, *qui ob præclara in Ecclesiam Catholicam merita*, *Regum nostrorum primus à* Benedicto XIV. *P. M.* Fidelissimi Regis *Titulo Insignitus fuit*. *Variis*, *diuturnisque exhaustus morbis*, *piissimé*, *uti vixerat*, *vivere desiit*, *prid. Col. Aug. Ann. Jubil. MDCCL. Aet. suæ LXI*; Dat is: *'t Lyk van den zeer machtigen en onverwonnenen Koning* JOANNIS DEN VYFDEN, *Koning van* Portugal, *enz.*, *die om zyne grote Weldaden*, *aan de* Roomsche *Kerk bewezen*, *d'eerste van onze Koningen door den Paus* Benedictus den Veertienden, *met den titel van* Allergetrouwsten Koning (*) *vereërd is. Door verscheide en langdurige ziektens uitgepynt zynde*, *is by Godtvruchtig uit dit leven gescheiden*, *gelyk hy geleeft had*, *den* 31. July *van 't Jubeljaar* 1750, *oud zynde* 61 *jaren*.

Wy-

(*) Die Bulle luide aldus:

Aan onzen zeer Waarden Zoon in JESUS CHRISTUS, JOHAN zeer getrouwe Koning van *Portugal* en *Algarven*.

BENEDICTUS DEN XIV. *Paus*.

Onzen zeer Waarden Zoon in *Jezus Christus*, Salut en onze Apostolische Zegen. De Doorluchtige Koningen van *Portugal* en *Algarven* hebben zich met erkentenisse van alle Natien door een Luisterryke Glorie bedekt, minder door 't bestryden en 't onderbrengen van vele ver afgelegene Barbaarsche Volkeren en Provintien, dan door 't betonen van hunnen brandenden onveranderlyken iever voor 't *Catholyke* Geloof, zo door zich toe te leggen, om dezelve in die wyd-uitgestrekte Landen in te voeren en uit te breiden, als door 't zenden van de nodige Middelen, om die in deze overwonne Landen te maintineren, niet alleen door 't zenden van Geld, maar ook van de nodige Missionarissen, waar door dezelve met Recht lof behaald hebben by alle Volkeren, maar voornamenlyk by de *Roomsche Paussen* onze Voorgangers, „ aan wien, in hoedanigheit als Vicarissen van *Jezus Christus*, den Koning

„ der

Wylen zyne Majesteit, was geboren den 22. *October* 1689, tradt op den Throon den 1. *January* 1707, Trouwde den 9. *July* 1708 met *Maria-Anna*,

„ der Koningen en Heer der Heren over den gantschen Aardbodem 't voornamentlyk toekomt, de zodanigen, die uitmunten in 't doen van gewichtige Diensten aan 't *Catholyke* Geloof en aan den H. Apostolischen Stoel te vereeren en te versieren met byzondere Lofspraken, maar ook met aan dezelve de Pauslelyke weldadigheden, grote Genade, Gunste, Privilegien en Indulgentien te verlenen".

Maar gelyk uwe Majesteit zedert dezelve ten Troon is gestegen, voorby streeft alle de Koningen van *Portugal* en *Algarven* deszelfs Voorzaten, en door deszelfs grote Applicatie in 't uitbreiden van 't *Catholyke* Geloof zo wel in vreemde Plaatzen als andere, die onder uw Gebied staan, en door de wysheit, voorzichtigheit, schranderheit, Godsvrucht, goede Raadgeving en weldadigheit, waar mede zy niet nalaat dezelve te verdedigen en te bewaren: Onze Vaderlyke Goedwilligheit, na 't voorbeeld der *Roomsche Paussen* onze Voorzaten, *Clemens den* IV., *Innocentius den* XIII., *Clemens den* XII., Godtvruchtige Gedachtenisse, heeft zich aangespoord gevoeld, en door de gepaste Blyken en 't geven van getuigenisse, aan 't geheel al te doen zien onze byzondere achting voor uw Koninglyk Persoon en voor de Doorluchtige *Portugeesche* Natie, en van onzen iever, om de Glorie, 't Voordeel en Uitbreiding van 't een en ander te bezorgen.

Alle die Blyken en Demonstratien nochtans zo verre beneden onze Vaderlyke genegenheit voor uwe Majesteit zynde, als de woorden te zwak zyn, om onze gevoelens uit te drukken, zo wenschen wy, dat Gy gepersuadeert moogt wezen, hoe zeer wy door eene uitwerkinge van die genegenheit en van die byzondere liefde voor uw Majesteit zedert eenen geruimen tyd met een gedurige Applicatie gezogt hebben na een Doorluchtigen Tytel, om aan U op te dragen ten einde dezelve tot een Prikkel te doen strekken, om uwe Majesteit aan te sporen van te blyven volharden in veel van 't *Catholyke* Geloof te meriteren, en daar door Koningen van *Portugal* en *Algarven*, uwe Navolgeren op te wekken, ten einde 't uitmuntend voorbeeld van uwe Godsdienstigheit en Vreze Gods na te volgen, en met den zelven iever voor 't *Catholyke* Geloof te werken.

Door alle die motiven uit eige beweging aangespoord zynde, zonder dat Gy dezelve verzogt hebt, of dat iemant van uwentwegen eenige Instantien daar toe gedaan heeft; maar alleen door onze zekere wetenschap, na eene rype Deliberatie, en door een zuivere goedwilligheit, zo wel als door de volheit van onze Apostolische macht bestierd door 't Voorbeeld van verscheide onzer Voorzaten, dewelke Eere Tytels gegeven hebben aan Godtvruchtige Vorsten, geattacheert aan 't *Catholyk* Geloof zo wel aan den *H. Stoel*, en wandelende op 't Voetspoor, gebaand door Paus *S. Pius den* V., die gewenst hebbende een Eere Tytel aan uw Voorzaat den Koning van *Portugal* en *Algarven*, *Sebastiaan*, glorieuser Gedachtenisse op te dragen, daar in wierd wederhouden door deszelfs nedrigheit, die zo groot was, als deszelfs moeiten en kosten,

1750. *Augusty.* *Anna*, Dochter van wylen Keizer *Leopold*, geboren den 7. *September* 1683, en heeft by dezelve verwekt. 1. Dona *Maria-Magdalena*, geboren den 4. *December* 1711, en getrouwd den 19. *January* 1729 met *Ferdinand*, thans Koning van *Spanjen*. 2. Don *Juan-Emanuël*, Prins van *Brasil*, thans Koning, geboren den 6. *July* 1714, en getrouwd den 19. *January* 1729 met *Maria-Anna-Victoria*, Infante van *Spanjen*, geboren den 31. *January* 1718. 3. Don *Carlos*, geboren den 2. *Mey* 1716, en 4. Don *Pedro*, geboren den 5. *July* 1717. De Kinderen des tegenwoordige Konings zyn. 1. Dona *Maria-Francisca*, Prinses van *Beyra*, geboren den 17. *December* 1734; 2. Dona *Maria-Anna*, geboren den 7. *October* 1736; 3. Dona *Maria*, geboren den 21. *September* 1739; en 4. Dona *Maria-Benedictina*, geboren den 24. *Juli* 1746.

De diepe Rouw zal een jaar, en de ligte zes maanden duren.

Terstond na 't overlyden van dien Koning, hadt de Pater *Gaspard*, die zich veel directie in de zaken van dat Ryk aangematigt hadde, met andere Geestelyken, die zich dag en nacht by zyne Majesteit gewoon waren op te houden, 't Hof verlaten en zich na hun Klooster begeven.

Den 4. hadt de nieuwe Koning JUAN EMANUËL de Koningin Douariere, zyne Vrouw Moeder, in eige Persoon gecondoleert en betuigd gehadt: „ Dat het hem een vermaak zou wezen om ten allen „ tyde van de Bequaamheden, die Hare Majesteit in 't bestier der Za- „ ken, welke gedurende de Ziekte des Konings aan Dezelve waren „ toevertroud, getoond hadt, te profiteren, en dat Hy inzonderheit „ zyn werk zou maken, om niet alleen alles, wat van Hem afhing „ tot Hare Majesteits Vertroosting toe te brengen, maar ook in alle „ gelegenheden volkomen genoegen te geven". Zyne Majesteit was in 't Besluit, om de Staats-Maximes van wylen den Koning zyn Heer Vader te volgen, en met alle Mogendheden van *Europa*, byzonderlyk met de *Zee-Mogendheden*, de goede Verstandhouding aan te queken, waar-

kosten, die hy gedaan heeft tot voortzetting van 't *Catholyke* Geloof, en door zyne Declaratie, dat hy te vrede was met den Titel van de zeer gehoorzame Zoon van den H. Stoel.

Wy geven U dan, gelyk aan alle uwe Navolgeren, de Koningen van *Portugal* en *Algarven*, uit kracht van deze tegenwoordige Brieven en van onze Apostolisch Gezach, den Tytel en Naam van ZEER GETROUWE; en Wy willen, bevelen en gebieden, dat ieder een zal noemen, de Naam en Tytel geven en behandelen zal, als den *Zeer Getrouwen Koning* . . . . . Gegeven te *Romen* onder de Vissers-Ring den 22. *December* 1748, 't negende Jaar van ons Pausschap.

CAJETAN AMATUS.

waarom zyne Majesteit op de verpligtendste wyze zyne Gevoelens aan den Heer *Castres*, Extraordinaris Envojé des Konings van *Groot-Brittannien*, verklaard hadt. 1750. *Augusty.*

d'Abt van *Mendoca*, gewezen Envojé by de *Staten Generaal*, en de Heer *Caravalho*, gewezen Envojé aan 't *Britsche* Hof, hadden de hand van zyne Majesteit gekust, als Secretarissen van Staat: d'Eerste wegens de *Marine*, en d'andere wegens de *Buitenlandsche* Zaken.

Van daar wederom afzeilende, arriverenwe te *Civita-Vecchia* en komen te *Romen*.

BY gelegenheit van de *Grote Markt* in de genoemde Stadt, zo hadt men aan d'eene kant veel *te ligt wegende Goude Specien* ontfangen, waar tegen den Paus by een *Edict* hadde voorzien, „ begerende „ geen dergelyke Specien in betaling of Commercie uit te geven „ of t'ontfangen, dan volgens de Waarde van hun gewicht, en te „ ligt wegende, zullen tegen zes stuivers *per Grein* daar by gevoegt „ moeten werden". ITALIEN.

Door dat *Edict* is in die Stadt veel beweging ontstaan, om dat by gelegenheit van 't *Roomsche* Jubilé een zeer grote menigte goude Geld-Specien daar ingebragt waren, die alle, zonder eenige uitzonderinge, 't zy ze te ligt waren dan niet, ontfangen wierden. (*De Koopmanschap zal 'er na geweest zyn*) Maar aan d'andere kant was dat *Roomsche* Feest zeer vruchtbaar geweest in *Valsche Munt-Specien*, daar *d'Ontfangers der Offergaven*, door *afkoping der Aflaten*, (*Munt om Munt!*) veel by komen te verliezen; weshalven de Paus, om deszelfs schadelykheits wille, ook aan zyn *Thresor*, daar in mede heeft voorzien, met een naukeurig onderzoek te laten doen waar die *Valsche* Munters zich ophielden, gelykze dan gevonden zyn in de Nabuurschap van *Terni*, *Fermo*, *Bologne en Ancona*, van waar zy hunne Valsche Geld-Specien door den gehelen *Kerkelyken* Staat wisten te doen circuleren: Ook zynder eenige Gevangen welke men niet *Aflaten* zal te Straffen.

Van daar ons begevende, komenwe te *Venetien*.

Hier voren *pag.* 127, aangetekend hebbende, 't Verschil van die Republicq en den Paus, zo schreef men den 1. dezer van daar:

„ Dewyl de Paus blyft volherden by zyn genomen Besluit, rakende 't Patriarchaat van *Aquilea*, en de Republicq voornemens blyft, „ om dat Besluit niet te zullen goedkeuren, zo staan de zaken dien „ aangaande op eene wyze, dat men beducht is, dat dezelven noch „ lang duren en van een verdrietige Nasleep wezen zullen. De Pausselyke Nuntius is op order van onze Regering uit het Territorie van

1750. *Augusty.* ,, deze Republicq vertrokken. By welk vertrek hy verklaarde: Dat ,, hy hoopte dat men middel vinden zoude, om 't Verschil binnen ,, korten by te leggen, en dat hy daarom niet verder dan na *Ferrara* ,, gaan zoude, ten einde na 't vereffenen van 't zelve ten eersten te ,, konnen te rugge komen, doch men is beducht, dat zulks niet na ,, zyne verwachting zal geschieden, dewyl de Republicq voornemens ,, is, in 't allerminste van hare prêtensie niet af te stappen".

Ondertusschen sprak men daar van andere en krachtiger Maatregelen te nemen, doch men hoopte midlerwyl, dat daar door niet weder zoort gelyke dagen zouden opkomen, als onder de Regering van *Paulus V.*, die den Stoel in 't Jaar 1605 beklom, wanneer om zekere Verschillen (*) ,, alle de *Venetianen* in den *Ban* gedaan en hen alle ,, Godtsdienst verboden, en alle de Geestelyken op dezelve straffe be- ,, volen wierd, die gehele Republicq te verlaten", echter de *Venetianen*, styf op hun stuk staande blyvende, hem, onder de Mediatie van *Vrankryk* en *Spanjen* een Vergelyk dede voorslaan, 't welk den 21. *April* 1607 tot Eere van die Republicq getroffen wierd.

Wat

(*) Welke zeldzame Historie in 't brede te zien is in de *Beschryving van de Republicq of gemene Best der Venetianen*, I. *Deel*, *pag.* 330 & *seqq.* Niettemin konnenwe niet aflaten aan te tekenen eenige *Byzonderheden* van 't zelve, 't geen ons den Jezuit *Mezeray* nagelaten heeft. Hy schryft, wegens dat Geschil, in dezer voegen:

,, Wat d'eerste belangt, de *Heilige* Vader *klaagde*, dat de Heerschappye een ,, zekere *Kanonnik*, overtuigt *van een Meisje van elf jaren verkracht*, en daar na ,, *Vermoord te hebben*, hadt doen sterven: Datze twee andere *Geestelyken*, te ,, weten een *Kanonnik* en een *Abt*, gevangen hield; den eerste, om dat *hy de* ,, deur des Huis van eene zyner Bloedvrindin *geinchiostreert*, dat is te zeggen, ,, *met Inkt swart gemaakt hadt*, ('t geen eene schrikkelyke belediging in dat ,, Land is) ter oorzake dat zy hadt geweigerd *zyne schandelyke begeerte in te* ,, *volgen*; en den twede, om dat hy beschuldigt was *van Bloedschande met zyn* ,, *eigene Zuster*, van *Moorden*, van *Vergiftigingen*, van *Roveryen* op de grote ,, wegen, van *Toverye*, en verscheide andere *Misdaden* &c. in zyn *Kronyk van* ,, *Vrankryk*, op 't jaar 1607". De *Venetianen* hem niet achtende, wierd de Republicq in den *Ban* gedaan; doch de Messieurs *Jezuiten* oordelende in dien *Ban* niet begrepen te zyn, en 't met den Paus houdende, wierden door de *Seigneurie* uit die Republicq *gebannen*, en met 'er daad geëffectueert, en allereerst in den jare 1657, doch onder zekere voorwaarde, by *Nani* in zyne Beschryving van *Venetien* op dat jaar te zien, weder aangenomen.

Inmiddels kan den Lezer hier uit afnemen wat *Paulus* V. voor een Man geweest is, die, zo een gehele Republicq aan *Dood*, *Hel*, *en eeuwige Verdoemenisse* overgaf, alleen om zyn gewaand Recht over zyne onderhorige en afhankelyke Booswichten te maintineren, doch ten laatsten zelfs zwichten moest.

Wat de gevolgen zullen zyn, moetenwe al wederom afwachten, en dienvolgende ons begeven na *Turin*. 1750. *Augusty*.

ZYNE Majesteit de Koning van *Sardinien*, hadt in de gepasseerde maand aan alle Gouverneurs en Commandanten der Provintien en Steden zyner Heerschappyen, door dewelken de Heer *Verelst*, gedesigneerde Minister-Plenipotentiaris van de *Staten-Generaal* aan dat Hof, in zyne derwaarts-Reize zal moeten passeren, bevel afgezonden, om zo veel mogelyk de Reize van dien Minister te faciliteren, en hem alle Eere te bewyzen, toebehorende aan zynen Rang en aan zyn Caracter van Minister-Plenipotentiaris van eene Mogendheit, voor dewelke dien Vorst de grootste hoogachting betoond te hebben. PIEMONT.

Ons Embarquerende te *Villa-Franca*, zeilende door en arriveren in 't *Britsche* Ryk.

NADIEN bevonden was, dat *Vrankryk*, na uitwyzing der Boeken van de Tol in de jaren 1740, 1741, 1742, en 1743, de somme van 539328 ponden Sterlings voor ingebraghte *Kameryks-Doeken* uit *Groot-Brittannien* getrokken hadde; zo is by 't Parlement goedgevonden, de voornaamste Clausulen van de 2 Parlements-Acten, waar by 't inbrengen en dragen van *Fransche* Cameriksdoek verboden word, op nieu te publiceren, en op dat het Publicq weten zou waar na zich te reguleren, zo is daar by geinsinueerd, „ dat zo wel de Kopers als „ Dragers van die Stoffe na den laatsten dezer Maand voor elke reis „ 5 Ponden Sterlings zullen moeten betalen". *Dat is een Souverein Middel!* GROOT-BRITTANNIEN.

In 't laatst de gepasseerde maand, hadt men 't konstige geharnaste *Stand-Beeld* van zyne tegenwoordige regerende Majesteit GEORGE II. in den *Tour* op de rey van die der voorgaande Koningen van *Engeland* geplaatst.

Men maakt daar een groten Ophef van 't Succes hunner *Haringvangst*, even als of de *Hollanders* haast genoodzaakt zoude zyn t'huis te blyven; waar van den tyd de gevolgen best zal doen zien.

Den Prins van *Wales* tot Gouverneur van die Visscherye verkoren zynde, hadde 't behaagt dezelve aan te nemen.

De *Zuid-Zee* Compagnie hadde besloten een half jaar interest à 2 per Cent, op *St. Jan* laatstleden verschenen, den 20. dezer te betalen.

't Was den 4. dezer de *twee honderdste* Verjaardag, dat de Koning *Eduard de Zesde* aan *Johannis à Lasco*, zynde een *Pool* van geboorte, die in 1550, den 4 *Augusty*, te *Londen* quam met een gehele Vergadering van *Duitschers* die hun Land hadden verlaten, ter oorzake van

1750. *Augusty.* de Vervolginge aldaar, de schone Kerk van *St. Augustinus* in die Stadt by een zeer aanmerkelyk Patent gaf, staande zyne Majesteit die Kerk voor altoos af aan de *Duitschers* en andere Vreemdelingen, onder voorwaarde, dat dezelve voortaan zoude genoemd worden *des Heren Jesu Tempel of Kerk;* ter gedachtenisse van die edelmoedige Gifte hebben de daar wonende *Hollandsche* en *Fransche* Protestanten, dewelken gemelde Kerk thans toekomt, een twede *Jubelfeest* gehouden, en voor beide Gemeentens was een Voormiddags-Predicatie gedaan; vervolgens hadden de Predikanten, Ouderlingen en Diakonen van beide Gemeentens 't middagmaal met elkander gehouden, en dewyl de *Hollandsche* Gemeente klein is, zo waren daar by genodigt de Ledematen, die tot onderhoud van de Kerk contribueren, zynde omtrent 14 in getale, zulks 't gezelschap in 27 Personen bestond. De *Hollandsche* Leraar, Ds. *Haamstede*, die eenige jaren geleden van *Ouderkerk* derwaarts beroepen was, hadt tot zynen Text de woorden van *Ps.* CXI. *vs.* 4. eerste lid; *Hy heeft zyne wonderen eene gedachtenisse gemaakt.* Deze Kerk is een der grootste van geheel *Londen*, en noch zeer hecht en sterk, offschoon dezelve in den jare 1253 gebouwt is.

In ons laatstvoorgaande *Stuk* van 't jaar 1749, I. *Deel*, *pag.* 46 & 120. gezien hebbende 't geval van een *Moorsche* Prins, welke met een Zoon der Groten van dat Land, op kosten van zyne Majesteit, te *Londen* ruim een jaar hun verblyf gehouden hebben, zedert met een *Engelsch* Schip na huis gezonden waren; zo hadt men deswegens 't volgende Extract uit een Brief van *New-Yorck*, een Provintie in *Canada*, in *Noord-America*, gedateert den 9. *Juny* laatstleden, en behelst:

„ Den 3. dezer is hier gearriveert het Schip van Kapitein *Greenal*, „ van de *Kaap Verdsche* Eilanden, aan Boord hebbende 5 Man, in- „ boorlingen zynde van *Zuid-Barbaryen*. Omtrent drie jaren geleden „ arriveerde zeker vreemd Vaartuig op die Kust, waar van de Kapi- „ tein 't gewone sein aan 't Landvolk deed, om te handelen, waar op „ de *Barbaarsche* Koning zyne 3 Zonen nevens 5 Edellieden in de „ Sloep na Boord zond, met een grote quantiteit Stofgoud, Olyfants- „ Tanden, Amber de Gris, enz., om die Waren tegen *Europeaansche* „ te verruilen; doch toen de Kapitein de weerloze *Moren* aan boord „ had, achtede hy 't zich van groot belang, die Menschen en hunne „ Effecten met zich te nemen, en ten eersten zonder verruiling onder „ zeil te gaan, gelyk hy ook deed, zettende een der Prinssen en 2 „ Edelen op een, en 2 Prinssen en 3 Edelen op een ander *Kaap Verd-* „ *sche* Eilanden te Land. Zedert heeft men verstaan, dat de drie „ eerstgemelde Personen door een *Engelsch* Schip aan Boord genomen

„ en

„ en na *Londen* gebraght zyn, daar ze met alle beleefdheit door den „ Koning en den Adel zyn behandelt; dat ze vervolgens op bevel „ van zyne Majesteit in een Schip na hun Land zyn te rugge gebraght, „ welk Schip, zo men verneemt, een zeer voordeligen Tocht heeft „ gedaan, zodanig dat de Reders 't zelve andermaal in Zee hebben „ gezonden, om de 2 andere *Moorsche* Prinsen en 3 Edelen op te „ zoeken, doch de bovengemelde Kapitein *Greenal* heeft hen op de „ *Kaap Verdsche* Eilanden aangetroffen en herwaarts gebraght, zynde „ hy voornemens, binnen korten met dezelven na *Zuid-Barbaryen* te „ stevenen, en ze aan den *Moorschen* Koning weder te geven. Wy „ vleijen ons met de hope, dat de goede behandeling, die de 8 bo„ vengenoemde ongelukkige *Moren* zo hier als in *Engeland* ontmoet „ hebben, ons een deur zal openen tot een aanzienlyken Koophandel „ in dat Werelt-deel; enz."

1750. Augusty.

d'Omstandigheden van 't voor- en tegen dat Verhaal, verschillen zeer veel, maar is in beide waar; dat 'er tegen de *goede Trou* gehandelt was, om dat met 'er daad een *Moorsch* Prins t'Onderwerp van 't geval geweest is.

Van daar afstevenende, arriverenwe in 't *Fransche* Ryk.

Vrankryk.

DAT de laatstvoorgaande Oorloch aan de daar in zynde Mogendheden, of die 'er ingewikkelt wierden, onnoemlyke Schatten heeft gekost, word in 't algemeen gelooft: Maar is 'er een Land dat de *bittere Na-ween* van 't zelve draagt en noch aanhoudend gevoeld, 't is 't Koningryk van VRANKRYK.

't Voorzeide komt zonderling te blyken in de *Vertogen* die 't Parlement tegens 't *Arrest* des Konings, „ eisschende de verdubbeling „ der *Domeinen-Rechten*, de vermeerdering der Lasten op 't *Zout*, die „ *vier sols per Livre* op de verpachte middelen, nevens verscheide „ andere Impoften", gedaan hebben, en hier plaatze verdient; nadien daar door met het opslag van een Oog, d'innerlyke en desolate gesteldheit van dat Ryk ten allerklaarste ontdekt werden kan.

't Zelve bestaat als volgt:

S I R E!

't Is waar, SIRE, dat d'Impoften, in Uwe Declaratien vermeld niet nieu zyn, doch hier komt het eigentlyk van daan, dat dezelve des te zwaarder te dragen zyn. De Belasting van vier Sols per L. op alle de Verpagte Middelen heeft zedert het Jaar 1705 een begin genomen, in den tyd toen wylen de Koning Uwe Doorluchtige Over-Groot-Vader met geheel *Europa* in Oorloch was.

1750. *Augustÿ.* Men stelde toen een Impost van twee Sols per L. op deze Rechten, dewelke in 't Jaar 1715 op de helft vermeerdert wierd; A°. 1717 wierd dezelve wel vernietigd, maar 't volgende Jaar weder ingevoerd: Zedert 1726 is deze Impost telkens van zes tot zes Jaren verlengd. Toen A°. 1738 en 1743, Uwe Majesteits Declaratien deswegens aan 't Parlement gebraght wierden, nam 't zelve een Besluit om Uwe Majesteit ootmoedigst te smeken, *dat Dezelve zyne Onderdanen wilde verligten, zo dra de staat der Zaken zulks eenigzints konde toelaten:* In weerwil van deze Smekingen en herhaalde Instantien word deze Belasting op nieu geprorogeerd: 't Is waar, dat men den termyn daar van wederom op zes Jaren bepaald, maar zal deze Bepaling van meer uitwerking en wezentlykheit zyn als de vorige? Zal men niet voortgaan aan Uw Volk een toekomende Verligtiging bekend te maken, zonder dat dezelve ooit verkregen zal worden? Zal de heffing van deze Rechten niet ongevoelig een vaste en onverbrekelyke Schatting worden? Elke verlenging, waar door die Impost word gecontinueerd, zal die niet, om zo te spreken, 't Zegel van deszelfs altoos durendheit daar aan geven; nochtans heeft Uwe Majesteit zelfs by vele Declaratien bestemd, *dat deze Impost maar voor een tyd zou wezen;* moest dan deszelfs geduurzaamheit van by de *veertig Jaren*, wel verre van een continuatie, niet eindelyk d'Ontheffing daar van mede brengen? Wat al Ongerustheden moet dan deze Belastiging niet in de Gemoederen Uwer Onderdanen verwekken?

Ten opzichte van d'andere Imposten, die Uwe Majesteit door de noodwendigheit des Oorlochs voor een bepaalden tyd heeft moeten uitschryven, leerd d'Ondervinding, „dat d'onrust en moeilykheit in den „ Koophandel, de buitensporige duurte der Levensmiddelen, die 't „ noodzakelykste voor 's Menschen onderhoud zyn; d'arme Lieden, „ gebraght tot d'onmooglykheit om te leven, en de verminderingen „ der Onderdanen, die door d'overgrote Elendens veroorzaakt word, „ d'onvermydelyke Gevolgen zyn van een zodanige Vermeerdering „ van Imposten, zo dat zulke grote Qualen veel eerder een spoedige Remedie, als een continuatie, waar door zy vergroot worden, „ vereisschen".

Wanneer zouden wy toch, SIRE, meerder recht hebben om daar van een einde te hopen, als in deze zo gewenschte dagen, die wy aan de hoge Wysheit en Gematigdheit van Uwe Majesteit verschuldigd zyn? Terwyl wy zagen, SIRE, dat Gy zo fraye Conquesten op-offerde, om de sluiting van den Vrede te verhaasten (*), wie zou dan niet verwachting gehad hebben van aanstonds de zoetigheden des Over-

(*) Zie in de *Recapitulatie* van ons *Gedenkb.* van 't jaar 1749.

Overvloeds te zullen genieten, en alle de Vruchten van een gelukkige Rust te plukken? Nadien wy ons van 't eerste ogenblik af in deze hope en verwachting door 't oprechten van den *twintigsten Penning hebben bedrogen gezien*, moesten wy ons dan ten minsten niet vleijen, dat deze Impost het eenigste overblyfzel van de Rampen des Oorlochs wezen zou? 1750. *Augusty.*

Deze Twintigsten, die met zo veel strengheit geëischt en opgehaald word, en waar van by gevolg 't product zo considerabel is; deze Twintigste, geschikt om den Staat van onnoemelyke Schulden te bevryden; deze Sommen, die men voorgenomen heeft te bewaren, om dezelve alleenlyk tot afdoening van die Schulden te gebruiken; dit Fonds, *waar in men jaarlyks het twintigsten deel der Inkomsten van 't Koningryk brengen moet;* eene zo buitengewone Geld-Bron, tot dewelke men in tyd van Vrede nooit zyne toevlugt genomen heeft; eene zodanige Geld-Bron, gevoegd by alle d'ordinaire Imposten, zou die niet genoeg zyn om alles, 't geen nodig is, goed te maken? Moet men noch tot andere Middelen overgaan, nieuwe Lasten uitvinden, en zulke, die niet als voor een tyd zyn ingevoerd, altoosdurend maken?

Waren 'er dan geen andere Wegen in te slaan en geen andere Schikkingen voor te stellen, waar door men 't zelfde oogmerk bereiken konde? Heeft men 'er in andere tyden gene uitgevonden, die minder verdrietig en minder lastig geschenen hebben? Moet men dan absolutelyk d'Onderdanen overstelpen, om den Staat bloejende te maken? Weet men niet dat een Volk, 't welk te zwaar belast is, zich buitensporig aan de droefgeestigheit overgeeft, en dat het zelve, als zynde in een gedurige vreze, zyne naarstigheit niet aan 't een of ander Werk durft besteden, of zich met de Commercie bemoejen, waar in 't zelve ziet dat niets als Lasten te dragen, en quellingen van de Commisen of van de Prepoosten te duchten zyn? Gaat het niet dikwyls zo verre, dat men zyne eigen *Vaderland* ontvlugt, om in vreemde Landen een Rust te zoeken, dewelke veel dierbaarder word als de Lucht, die men van 't ogenblik zyner Geboorte af ingeademd heeft? „ Hier door vervallen de Manufacturen, hier door quynt de Koophandel, en 't gebeurd byna daaglyks, dat men de ware Bron-ader der Rykdommen door de dwangmiddelen, die men gebruikt om dezelve te vermeerderen, doet uitdrogen".

Wy ZWEREN U, SIRE, dat wy niet konnen dulden, dat een groot gedeelte Uwer Onderdanen zich ter eeniger tyd tot diergelyke Uiterstens genoodzaakt ziet; zy zullen zich daar toe niet konnen overgeven, als in 't geval, dat zy onophoudelyk door de menigte en de geduurzaamheit der buitensporige Belastingen overkropt worden:

„ Deze

1750. *Augusty.* „ Deze Belastingen zyn tegenwoordig zo zeer vermenigvuldigt, dat „ het byna een byzondere Wetenschap is, om derzelver Namen en „ hare verscheide Voorwerpen regt te kennen"; maar 't zou een veel nuttiger en dierbaarder Wetenschap zyn, als men de middelen aan de hand gaf, om de buitensporigheit der Imposten te verminderen, zonder dat d'Inkomsten van Uwe Majesteit te veel gekrenkt wierden.

Een goede Huishouding, een uiterste oplettendheit, om 't zodanig te schikken, dat het geen uit de handen van UWE Onderdanen komt, werkelyk in de Koffers van UWE Majesteit gebraght werde; een onbuigzame standvastigheit om de vervreemding daar van te beteugelen; een byzondere zorg, om alle middelen by de hand te vatten en te tragten, zo veel mogelyk, de kosten van 't Bestier en 't vervaarlyk getal der Personen, welke daar toe gebruikt worden, te verminderen. Zie daar, SIRE, 't geen men ten allen tyde als de zekerste en kragtdadigste middelen heeft aangemerkt, om de goede order in de Finantien te herstellen.

Zal men zich ooit in een meer dringende noodzakelykheit bevinden om zyne toevlugt tot die middelen te nemen? Wat een onnoemelyk getal Lasten moet men niet, behalven die, welke in UWE Majesteits Declaratie vermeld zyn, opbrengen; „ Lasten, die niet dan door de „ noodzakelykheit des Oorlochs opgeregt zyn, en dewelke egter in „ weerwil van den herstelden Vrede noch bestaan en geheven worden". Die, welke in UWE Majesteits Edict van de maand *February* 1748 zyn opgelegt, konnen niet anders als voor zo vele ongemakkelyke Banden, door dewelke de Koophandel belemmerd word, aangemerkt worden, en UWE Majesteit heeft d'ongemakken daar van zo wel bespeurd, dat Dezelve bereids de goedheit heeft gehadt een gedeelte van dezelve te vernietigen. Voltooy Uw Werk, SIRE; Onthef Uw Volk van een „ Last, dewelke men als een eeuwigdurende Hinder-Paal omtrent de „ gemakkelykheit der nodige Handelingen by de Menschelyke Za- „ menleving kan aanmerken".

d'Impost van den *bondersten* Penning heeft zulke beklagelyke en wyd-uitgestrekte Gevolgen, dat Uw Parlement zich verpligt, *SIRE*, om dezelve noch eens aan Uwe Majesteit voor ogen te stellen. Wy hadden d'eer van die Gevolgen aan Uwe Majesteit te verklaren, toen Dezelve by de Declaratie van den 22. *Maart* 1748 goedvond die Belasting uit te schryven. Uwe Majesteit oordeelde zelfs onze regtmatige Vertogen waardig eenige opmerking daar aan te verlenen, en dien volgens wierden de roerende Goederen, die *titulo successivo* in de *collaterale* Linie by Erffenis konnen te beurt vallen, door de Declaratie van den 27. *Maart* in 't zelfde Jaar van die Belasting uitgezonderd: Maar de Contracten, de geïnstitueerde Renten, in een woord alle

d'onroe-

d'onroerende Goederen bleven daar aan onderhevig, en d'ongelegenheden, die wy te voren gezien hebben dat daar uit ontstaan zouden, zyn door d'ondervinding bewaarheit geworden. 1750. *Augusty.*

Men vind niet meer dezelfde gemakkelykheit, die men eertyds hadt, om d'Ampten, die in de Successien voorvallen, te verkopen; de Gerechtshoven zyn krachtig verzwakt door de vermindering van 't getal der Bedienden; en door een noodzakelyk gevolg van dien, is men dikwyls in gevaar den dienst te moeten missen, die in verscheide Jurisdictien nodig is. Men ondervind dagelyks een pynlykheit en een gedwongenheit in de Commercie der Goederen, die aan den voorspoed van de meeste Familien oneindig nadelig word; 't Contract van Verkoop en Inkoop is als inpracticabel geworden, om dat zulks niet als schade en verderf medebrengt. De Verkoper en de Koper hebben even groten afschuw van de Kosten, die men tot Verkoping van een Landgoed, of tot het Transport van een Contract of van een geconstitueerde Rente verplicht is te doen.

Diergelyke onroerende Goederen, die successivelyk door zo vele verscheide handen passeerden, blyven noodwendig in de magt van den genen, die ze bezit, om dat hy dezelve niet kan quyt raken, zonder de waarde daar van te verminderen.

Wy zien zelfs dat het onmogelyk is uit deze Belasting van den *honderste* Penning op verre na die genoegzame Onderstand-Gelden aan Uwe Majesteit te bezorgen, welke men daar van verwachtende, zelfs in weerwil van de Misbruiken, die de Bestierders dag op dag begaan, om de Heffing van dit Recht verder als by de Declaratie bepaald is, uit te breiden: Men wil liever onder een geheim Zegel een Vergelyk aangaan of composeren, als zich aan de vermindering zyner Fondsen bloot stellen; handelingen, die minder wezentlyk of bestendig zyn, agt men meer, als zulke, waar van de wezentlykheit al te duur zou moeten betaald worden; men vestigd zyn voorspoed op wankelbare Gronden, om dat men d'Ongemakkken, die te verwachten zyn, niets agt in vergelyking van een tegenwoordig Voordeel.

Wat bedriegeryen en Listigheden worden niet dagelyks uitgedagt en in 't werk gesteld om de Wet te krenken! men ziet deze listigheden aan als d'onvermydelyke Toevluchten; men tragt daar toe als een natuurlyke bequaamheit te krygen, die des te gevaarlyker is, om dat men van de straffeloosheit byna verzekerd is, in weerwil van alle Toezicht, en de naukeurigste onderzoekingen, die daar tegen gedaan worden; hier door verdwynt de Belasting en raakt te niet, en men ondervind dat dezelve nergens op uitkomt als om Uwe Onderdanen te quellen, en, om zo te spreken, te dwingen, dat zy voor zich zelve en voor hunne Erfgenamen den weg tot een onuitputtelyke Bron van Pro-

1750. *Augusty.* Processen en Ongerustheden banen: Zouden dan de geringe Voordelen, die daar door aan Uwe Majesteit zullen konnen te beurt vallen, in staat zyn tegen zo grote Nadelen en qualen op te wegen? Uit deze Belasting, SIRE, ontstaan noch andere ongemakken, die niet minder schadelyk en verderffelyk zyn, en dewelke wy aan Uwe Majesteit voorstellen moeten; De zwarigheit om Contracten aan te gaan, gaat die niet zo verre, dat Uwe Onderdanen in een zekere zoort van dwang gebraght worden om zich te werpen in den Handel der courante Effecten, welker onophoudelyke veranderlykheit de Bezittingen van iemant altoos zeer onzeker maakt; wat is 'er tegenstrydiger als dit met den Inborst van een Natie, die nooit eenige andere als d'eenvoudigste en natuurlykste middelen gekent heeft om hare Bezittingen van waarde te doen zyn? Wat is 'er minder overeenkomstig met die oprechte en edele Sentimenten, waar in ten allen tyde haar Caracter bestaan heeft? Wat stryd 'er meer met die afkerigheit, welke zy altoos getoond heeft te hebben voor Woekeryen, die door de Wetten veroordeelt worden, die by de Religie wraakbaar zyn, en die de Magistraats-Personen verplicht zyn te beteugelen? Eenige byzondere Gierigaarts zullen mogelyk deze nieuwe Middelen om hun Fortuin te doen aangroejen, met veel iever by de hand nemen; maar de FRANSCHEN in 't algemeen zullen zich nooit gewennen om hun Vertrouwen daar op te stellen; en indien de Rykdommen onder een hoop Menschen, die zich meer aan de Goederen als aan d'Eer laten gelegen zyn, gevonden worden, zal de grote menigte, die voor de strengheit der Wetten noch ontzach heeft, in een onvermydelyke Armoede vervallen.

Hebben d'omstandigheden ons verplicht om aan Uwe Majesteit een byzonder bewys van onze gehoorzaamheit door 't registreren van deszelfs Declaratie te geven, zo waren wy van gedachten, SIRE, Ons na Uwe begeertens niet te konnen gedragen, als met aan ons zelven de noodzakelykheit op te leggen, om by 't ophouden van den Oorloch de nederigste en eerbiedigste Vertogen dieswegens aan Uwe Majesteit te doen: Deze Oorloch is opgehouden, waar van 't einde altoos als een dierbare blyk der Koninglyke Goedheit van Uwe Majesteit zal worden aangemerkt; deze zelfde Goedheit, SIRE, zal die U niet bewegen, om een belasting, niet minder zwaar als vruchteloos, ten enemaal te vernietigen? 't Is ons niet onbekend, *SIRE*, tot hoe verre zich Uwe Majesteit begeerd in staat te stellen om zyne Onderdanen te verligten; zy zelfs zyn daar van zodanig overtuigd, dat zy 't voor een waarachtige laaffenis in hunne smerten en droefheden zouden aanmerken, als 't naukeurig Verhaal daar van tot aan den Throon van Uwe Majesteit komen konde; zy oordelen zich verzekerd

kerd van steets in 't Hart van Uwe Majesteit een toevlucht te zullen vinden; „ wy verstouten ons om voor hen te smeken de sentimenten „ van Menschlievendheit, waar van 't zelve vol is; indien gy met Uwe „ eige Oogen den toestand aanschouwen konde, waar in zy voorna- „ mentlyk in de Provintien gebraght zyn, zou Uw gemoed daar „ door als week gemaakt worden". 1750. Augusty.

Na de blyken, die zy U zo dikwyls van hunne aankleving van Uwen dienste gegeven hebben, wat moeten zy dan niet verwachten van een Meester, die van de waarachtige Roem al te regtmatige denkbeelden heeft, om dezelve niet hoofdzakelyk hier in te doen bestaan, dat zyne Onderdanen gelukkig gemaakt wierden. .. ..

Die *Vertogen* zyn niet ten eenemaal vruchteloos geweest, hebbende zyne Majesteit den 2. dezer, des *Zondags*, als wanneer de Heren Gedeputeerden van dat Parlement zich in de Raadkamer vervoegden, om op de Vertogen een Antwoord t'ontfangen, eigenmondig verklaard, dat de Belasting van den *honderste* Penning niet langer zoude geheven; d'Uitdrukkingen, waar van zyne Majesteit zich by die gelegenheit bediende, bestonde:

„ Ik heb Uwlieder Vertogen in overweging genomen, en vernie- „ tig van dit ogenblik af de heffing van den *honderdsten* Penning over „ alle myne Onderdanen in myn gantsch Koningryk: Wat aanbelangd „ de Belasting van *vier Sols* per Livre op zekere Waren van Con- „ sumptie moet ik Ulieden betuigen, dat ik van den beginne, dat de- „ zelve uitgeschreven is, niet als met displaisir myne toestemming „ daar toe gegeven heb; maar de tyd laat noch niet toe om deze Be- „ lasting te vernietigen: Ondertusschen, nadien my niets meerder ter „ harte gaat als de Lasten van myn Volk te verligten, zal hier op „ by tyds ook agt gegeven worden; De Staat van myne Onderdanen „ en wel inzonderheit van die ten platten Lande is my ten volle be- „ kend, en derhalven besteed ik myne zorgen om dezelve gelukkiger „ te maken".

Die afschafting hadde veel Vreugde ende Blydschap aan d'Onderdanen van dat Ryk verwekt; om dat men in verwachting was, datze van meer dergelyke en in 't *Vertoog* tegen gegane, stonden gevolgt te worden. Maar! het tegendeel deed zich wel haast zien, want het eerste wierd gestremd, en het twede verloor men eensklaps: Wanneer zyne Majesteit den 8. dezer, tot grote droefheit des Volks, een EDICT deed Publiceren, behelzende in substantie:

„ Dat zyne Majesteit by eene Declaratie van den 13. *October* 1743, „ hadt geprorogeert de verdubbelde invordering der Regten en Belastin- „ ge der Domeinen, *Slagtboom-geld* en *Poids le Roy* van *Parys*, 't „ Recht van verhoging op 't *Zout*, 't welk in de Provintie van 't *France-*

1750. *Augusty.* „ *Comté* geconsumeerd en gedistribueerd word; de vier sols per Livre
„ van alle de Pachten, de Rechten der Wynroejers, van d'Inspecteurs
„ op de Vleeshalle en Dranken, en twee sols per Livre van de ma-
„ nueele Rechten op 't Zout, nevens de gereserveerde Rechten in de
„ Hoven, Cancelaryen, Presidialen, Bailluages en andere Gerichten
„ en Jurisdictien voor 6 jaren; en dat by 't examen 't geen zyne Ma-
„ jesteit van den tegenwoordige staat zyner Financie gedaan heeft,
„ zyne Majesteit gezien hebbende, dat dezelve niet toelaat aan zyne
„ Onderdanen de verligting te geven, die hy zoude wenschen hen te
„ konnen bezorgen, en dat het onvermydelyk is, de heffing van de
„ *voorsz. Rechten*, zo als die nu actueelyk ontfangen worden; dat alle
„ bovengemelde Rechten zullen moeten geheven en ontfangen wor-
„ den tot den laatsten *September* 1755; nevens d'oude en nieuwe
„ twee sols per Livre der Rechten van zyne Majesteits Pachten, tot
„ den voornoemde dag, ten opzichte van de Partyen der Pachten,
„ die op den voorsz. dag eindigen, en tot den laatsten *December* van
„ 't zelve Jaar, ten opzigte van de Pachten der Domeinen, Controlle
„ der Actens van de Notarissen of onder particuliere handtekeninge,
„ klein Zegels, Insinuatie, honderste Penning, Griffien, Formulier
„ in de Provincien daar *d'Aydes* geen cours hebben, en andere Rech-
„ ten, gevoegt by de Pacht der Domeinen, die daar aan onderwor-
„ pen zyn, alles conform d'Edicten en Declaratien, die alle voorsz.
„ Rechten geprorogeerd hebben: Willende zyne Majesteit ook, dat
„ die Rechten gereserveerd, in de Hoven, Cancelaryen, Presidialen,
„ Bailluages, en andere Gerechts-plaatsen en Jurisdictien, zullen bly-
„ ven geheven en ontfangen te worden tot den laatsten *December*
„ 1755, uitgezondert die gene, welke by de Declaratie van 3. *Au-
„ gusty* 1732, vernietigt en gesupprimeerd, en die, welke tot 3 vierde
„ en een half gereduceerd zyn, &c".

Invoegen daar uit al wederom blykt, dat de *Vrede* hen bitterder valt dan den laatst gepasseerden *Oorlocb:* Want toen flatteerden men zich met de *Hoop*, dat door de Vrede d'extraordinare Lasten wechgenomen zouden worden, 't geen eenige vertroosting in den Onderdaan verwekte, die nu door deze en voorgaande *Belastingen* geheel en al verdwynt; *nadien betalen de Boodschap is.*

De Geestelykheit van *Vrankryk* is niet minder in de weer, om den *twintigsten* Penning van hunne halzen te schuiven, waar van 't *besluit* in de volgende Maand staat gebraght te werden.

In ons laatst voorgaande *Deel*, *pag.* 283, gezien hebbende, *t'Ysselyke* Tumult te *Parys* voorgevallen, zo was 't den 3. dezes, dat drie Medeplichtigen, waar onder een jongeling van goeden Huize, overtuigd zynde,

zynde, dat hy 't Huis van een der Commiſſariſſen in den Brand hadde willen ſteken, te *Parys*, op de plaatze *de Greve*, en niet tegenſtaande vele Sollifitatien waren gedaan om Pardon te bekomen, opgehangen wierden. *'t Quaad beloond ordinaar zyn Meeſter!* 1750. *Auguſty.*

Afdalende en komende in *d'Ooſtenrykſche Nederlanden.*

'T WAS den 22. dezer, 's avonds dat zyne Koninglyke Hoogheit de Prins *Karel* tot eene algemene Blydſchap der Bruſſelaren, onder 't loſſen van 't Canon, van *Wenen* te *Bruſſel* arriveerde, en hadde zedert van de Gedeputeerden van alle de Steden de Complimenten van gelukwenſchinge over zyne behoudene te rugkomſt ontfangen. NEDERLANDEN.

Alzo men daar van gedachten is, dat 'er in 't kort in die Landen, na mate van ieders inkomſte, eene evenredige *Taux* of Belaſting den Bezitters zal werden opgelegt, „ zal de *Geeſtelykheit*, dewelke by „ dergelyk Voorval zich telkens heeft weten vry te pleiten, veel „ moeite (ſchryft men) vinden om zulks ook voor deze keer te doen; „ want men weet meer dan te wel, dat dezelve meer dan *drie vierde* „ *Parten* van de roerende en onroerende Goederen in deze Landen „ en dus byna onnoemelyke Schatten bezit, hebbende de Geeſtelyken „ van zeker Klooſter alhier (te *Bruſſel*) noch onlangs tot verkorting „ van de wettige Erfgenamen, een Dame, die op 't ziel-togen lag, „ weten te perſuaderen, dat zy *honderd duizend* Florynen van hare „ Nalatenſchap aan hun Klooſter gelegateerd heeft". *Dat is ſmachtig Volk!*

Vervolgens komende in D'UNIE, en wel in de Provintie van *Hollandt.*

Hier voren op *pag.* 173, gezien hebbende 't Overlyden van zyne Majeſteit de Koning van *Portugal*, zo hadde zyne thans regerende Majeſteit, van dat Sterfval aan Haar *Hoog Mogende* met de volgende Miſſive kenniſſe gegeven:

Hoog Mogende Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden.

Ik *Don Joſeph*, by der Gratie Gods Koning van *Portugal* en *Algarbien*, aan deze en gene zyde van de Zee in *Africa*, Heer van *Guinea*, van de Conqueſten, Navigatien en Commercie van *Æthiopien*, *Arabien*, *Perſien* en *Indiën* enz., groet *U Hoog Mogende* als die gene, dewelke Ik als Vrienden en Geaffectioneerde zeer beminne en waardere. Heden heeft het Godt behaagd te roepen, zo Ik hope, tot zyn Glorie den Koning Mynen Heer en Vader, dewelke overleden is door een totaal verval van krachten, waar toe Hy geraakt is door een Infirmi-

1750. *Augusty.* firmiteit van meer als acht Jaren, en alhoewel 't vooruitzicht van vreze wegens dit Ongeval een genoegzame voorspelling was, om My dit Evenement minder sensibel te maken, zo begin Ik echter de wezentlyke Importantie van dit verlies volkomentlyk te bevatten, en dienvolgens overstelpt zynde door een onuitsprekelyke smerte, ben Ik, klimmende op Myn Vaderlyken Throon, voor alle dingen bedacht geweest, om aan *U Hoog Mogende* deze droevige Gebeurtenis te communiceren, vertrouwende, dat *U Hoog Mogende* zullen gelieven met My deel te nemen in deze droeffenisse met dezelve affectie, waar mede Ik altyd belang zal nemen in alles wat *U Hoog Mogende Staten Generaal der Vereënigde Nederlanden*, dewelke Ik als Vrienden en Geaffectioneerde zeer beminne en waardere, betreft. De Here houde *U Hoog Mogende* in zyne heilige Bescherminge! Geschreven in *Lisbon* den 3. *July* 1750.

(*was getekend*)

DE KONING.

(*Lager stond*)

PEDRO DA MOTTA Y SILVAS.

Waar en tegen zyne Hooggemelde *Portugeesche* Majesteit by Missive is gecondoleert, en wegens de komste tot den Throon gefeliciteert.

De Heer *Preys*, Extraordinaris Envoje des Konings van *Zweden*, hadde van wegens den Koning zyn Meester aan Haar *Hoog Mogende* eene Missive overgeleverd, met bekendmaking, dat de Kroon-Prinsesse van *Zweden* van een Prins bevallen is, waar over Hooggemelde Koning by Missive door Haar *Hoog Mogende* is gefeliciteert, gelyk ook een Compliment van Felicitatie door den Agent *van Byemont* in den naam van Haar *Hoog Mogende* by gemelden Minister afgelegt is.

Ook hadde *Aly-Effendi*, welke in den voorleden jare een geruimen tyd als Ambassadeur van den *Dey* van *Tripoly* aldaar geresideerd hebbende, aan Haar *Hoog Mogende* by Missive, in zeer obligeante termen gecoucheerd, deszelfs gelukkige te rugkomst in dat Ryk bekend gemaakt, en nochmaals zyne erkentenisse betuigd voor de beleefdheden gedurende deszelfs verblyf aldaar genoten.

Onzen *Hoog Beminden Vorst* en Prins *Erf-Stadthouder* in alles betrachtende 't Welzyn dezer Landen, betoond niet minder dan een goede en gereguleerde krygs-discipline in 't *Militaire*-Wezen in te voeren en 't zelve te doen achtervolgen; waarom den 1. dezer alom gepubliceert was een ORDRE en REGLEMENT waar na zich de Troupen, zo te Voet als te Paard van 's Lands-Militie, marcherende

of

of logerende over en op den Bodem van den Staat, precifelyk zullen hebben te reguleren: Zynde 't zelve gearrefteert den 20. *July* jongftleden; wordende in 't Hoofd gezegt: 1750. *Augufty.*

,, Dat zyne *Hoogheit* willende voorkomen en beletten alle foules, ,, vexatien en desordres, veroorzaakt wordende door 's Land-Militie ,, op hunne Marfchen, hier mede ordonneert, dat by de Militie ,, voornoemd, punctuelyk zal werden geobferveert de hier navolgen- ,, de ordre:

Dat gene Troupen, zo te Voet als te Paard, in eenige Steden of ten platten Lande, zullen mogen worden gelogeerd, ten zy alvorens aan de Regenten is vertoond hun Patent, mitsgaders de naam van den Officier die dezelve leid en commandeert, als mede 't getal van de Menfchen en Paarden; zullende door de voorn. Regenten, na die bekendmaking, aan dezelve Troupen moeten worden aangewezen bequame Logementen voor d'Onder-Officieren en Gemenen, als mede goed en verfch Stroo. Gene Officieren of Gemenen zullen eenige desordres mogen aanvangen in de huizen daar zy logeren, maar indien dezelve mene verongelykt te zyn, zullen moeten klagen aan den commanderenden Officier, die als dan, benevens de Regenten, en niet afzonderlyk, of na zyn particulier goedvinden, de nodige ordre zullen ftellen op pœne van Caffatie voor d'Officieren, en Lyfftraffen voor de Gemenen, die hier aan contrarie zullen doen. Gene Officieren of Gemenen zullen iets 't geringfte hebben te vorderen of met zich nemen, onder wat pretext, ten zy 't zelve alvorens te hebben betaald, op pœne als boven. Ieder Ruiter, Dragonder of Soldaat zal zich moeten vergenoegen met 1 en 1 half pond Roggen-Brood, 1 half pond Boter of Spek en een kanne Bier daags, zonder meer te mogen vorderen, zullende hier voor worden betaald 3 ftuivers, en zal die betaling voor 't vertrek van voorn. Troupen moeten gefchieden, zullende by faute van dien den commanderende Officier daar voor aanfprekelyk zyn, en daarenboven moeten betalen de koften dieswegens gedaan. Insgelyks zullen d'Officieren hunner gedaner verteringen, als mede die van hunne Vrouwen, Knegts en Paarden, voor hun vertrek, ten vollen moeten voldoen. Een Ruiter zal zich te vrede moeten houden met 16 pond Hooy, en 3 Boffen Stroo in de 24 uuren, en zal voor 't ruwe Voer moeten worden betaalt 3 ftuivers daags, en zullen dezelve gehouden zyn hun eigen Haver mede te brengen, of indien zy 't zelve ter plaatze van hunne logering kopen, met gereed geld moeten betalen. Aan ieder Compagnie zo Dragonders als Voetvolk, zal, indien zy geen Wagen-geld trekken, moeten geleverd worden een Kar met een Paard, tot tranfportering der Zieken, Bagagie, Geweer, Tenten, enz. zonder daar voor eenige beta-

1750 *Augusty.* betalinge te doen, en zal den commanderende Officier verplicht zyn, om de Karren, die boven 't voorn. getal zullen zyn genomen of gebruikt, aanstonds te betalen, of daar van te passeren Obligatie onder zyne handtekening, zullende zodanige Obligatien by de Solliciteurs met d'eerste penningen moeten worden voldaan, ieder Karre gerekend à 5 Gl. daags, daar onder geteld den tyd van het te rugge komen derzelve. En zullen de Regimenten of Compagnien welke geen Solliciteurs hebben, de voorn. Karren-vragten op de respective Comptoire van hunne betalinge moeten Assigneren. Werdende wel expresseiyk verboden gene Karren te vorderen, zonder daar voor betaling te doen. Als mede dat gene Karren, Eten of Drinken zal worden gegeven voor eenige Vrouwen of Jongens. Ook zullen gene Karren, onder wat pretext het ook is, verder mogen worden mede genomen, als daar de Troupen, van eenige plaats vertrokken zynde, dien avond komen vernachten, uitgenome zulke, welke particulier gehuurd zyn, en waar voor apart betaald word. En zal op de voorn. Karren niet meerder als 700 pond, 't zy aan Menschen of Bagagie mogen geladen worden. Ingeval de commanderende Officieren mochten weigeren, de door hen gedane verteringen of die van zyne onderhorige Troupen, te betalen, zal zulks door de Regenten alwaar de verteringe gedaan zyn, geschieden, zullende dezelve op hun Eed geloof meriteren, en daar op ook de betalinge door de Solliciteurs of op de Comptoiren moeten geschieden. De Quartiermeesters-Generaal zullen aan de respective Officieren der Plaatzen of Quartieren waar door de marsch komt te vallen, tydige kennisse van hunne aankomst geven, op dat de nodige ordre zoude konnen worden gesteld. En eindelyk dat de Schouten of Officieren van de Steden, Quartieren en Dorpen, by 't door-marcheren van de Troupen, by de hand moeten wezen, ten einde door hare presentie te bezorgen, dat de Troupen na behoren gelogeerd, van 't nodige gerieft en geen excessen of wanordres gepleegt worden.

Daar achter volgd een Conventie, gemaakt met zyne Majesteit den Koning van *Pruissen*, in dato den 28. *July* 1714, betrekkelyk op 't marcheren der Troepen over den *Pruissischen* Bodem, als mede van de Troupen van zyne Majesteit over het Territoir van dezen Staat. Als mede 't elfde Articul van 't Tractaat van Barriere, betrekkelyk op 't marcheren van de State Troupen, op het Territoir van 't *Oostenryks* Braband en Vlaanderen. En eindelyk een Conventie gemaakt met den Bisschop van *Luik*, in dato den 2. *Juny* 1722, mede betrekkelyk op 't marcheren der Troupen, over de wederzydsche Territoiren, enz.

Wyders was van wegens zyne *Doorl. Hoogheit* een PLACAAT en OR-

ORDONNANTIE *op de Houtvesterye en de Jacht in Holland ende West-Vriesland*, bestaande in 73 Articulen, den 3. dezer gearresteert, gepublicеert. 1750. *Augusty.*

Noch hadde die *Doorl. Vorst* 't Jacht-Gericht geregulcert in *Gooyland*, zo als ook in de hoge en vrye Heerlykheden van *Soest*, *Soestdyk*, *Buuren*, *ter Eem*, enz. en aangestelt tot HOUTVESTER van 't gemelde Jacht-gericht, den Heer Mr. *Abraham Alewyn;* tot MEESTERKNAPEN, de Heren Mr. *Gerrit Hooft*, President, Mr. *Pieter van de Poll*, Mr. *Jonas Witsen*, Mr. *Nicolaas Geelvinck*, Mr. *Job de Wildt*, *Jan Barchman Wuytiers*, *Evert van Weede* en *Fransois Hendrik van Hoorn;* en tot SECRETARIS, den Heer Mr. *Jacobus Augustinus van Son.*

Voorts hadde dien *Vorst* eene ORDONNANTIE doen Publiceeren, rakende de Jacht op de Wildernisse van den Lande van *Voorne*, zynde gedagtekend den 10. dezes en bestaat uit 37 Articulen.

Alzo ter Stede *Oudewater* zedert *vier jaren* onder de Regering vele dissentien en oneenigheden waren ontstaan, waar van d'oorzake wel gemelt worden, maar al te partydig bevindende, latenwe die passeren, zo waren van de beoordeelde beledigde partye Remonstrantien en klachten aan onzen *Vorst* en *Prins* gedaan, wien 't behaagd heeft derwaarts te committeren, de Heren Mr. *Jocob Swels*, Raadpensionaris der Stadt *Gouda*, en Mr. *Jan van Nooten*, Raad en Regerend Burgermeester der Stadt *Schoonhoven*, Drossard der Baronie *Liesveld* &c. welke op den 15. *Juny* en 13. *July* laatstleden zich aldaar bevindende, om hen op alles t'informeren, partyen te horen, en te vereenigen was 't doenlyk. En na gedaan Rapport den 10. dezer weder gekomen zynde, hadde in Naam van zyne *Doorl. Hoogheit* de Regering aldaar uit den Eed en Dienst ontslagen; welke bestond uit de volgende Personen of Vroedschappen:

Dr. *Martinus Maas*, Burgermeester; *Bastiaan Ouwerogge*, *Gerrit de Jong*, *Hendrik Willem van Zyll van Roodenburg;* President Schepen en Schepen Commissaris: *Dirk Admiraal*, Schepen; *Jan van der Beek*, *Cornelis Koorn*, *Pieter van Lexmond;* President Burgermeester: *Gerrit van Oudenallen* ; Schepen en Schepen Commissaris, *Jan Moutyn* ; Schepen; *Carel van Wyngaarden*, *Jansz.*, *Cornelis Doelen;* Schepen en Schepen Commissaris, *Hendrik van Dyk*; Schepen, *Francois van Hoogstraten*, *Jan de Mey*, *Gerrit Breda;* Schepen, *Jochem van Amyden* en *Dirk van Pamburg.*

Kort daar na wederom een getal van 18. Personen op 't Stadthuis geconvoceert werdende, welke in den Eed en Dienst gestelt wierden, waar na, ten overstaan van welgemelte Heren Gecommitteerden van

1750. *Augusty.* de Peuye des Raadshuis, na voorgaande Klok-luiding, wierd gedaan de volgende

PUBLICATIE:

WY WILLEM CAREL HENRIK FRISO, by der gratie Gods Prins van *Oranje en Nassau*, enz. enz. enz. *Erf-Stadhouder*, *Kapitein-Generaal* en *Admiraal* van de *Zeven Vereenigde Nederlanden*, enz. enz. enz. doen te weten:

Nademaal tot onze kennisse gekomen is, dat zedert eenigen tyd binnen den Stede *Oudewater* niet alleen tusschen den Bailjuw en eenige Leden van de Magistraat, maar ook onderling tusschen de Regering zyn ontstaan verre gaande dissentien en oneenigheden, en dat ook van tyd tot tyd zo in de Politie als in de Finantie der voorsz. Stede zyn ingeslopen verscheide abuisen, waar uit niet dan zeer nadelige gevolgen konnen resulteren, en Wy tot herstellinge der ruste en tranquiliteit in de voorsz. Stede derwaarts hebben gecommitteert de Heren Mr. *Jacob Snels*, Raadpensionaris der Stadt *Gouda*, en Mr. *Jan van Noten*, Raad en Burgermeester der Stadt *Schoonhoven*, om van onzentwegen te nemen de nodige informatien omtrent de ware oorzaken van de voorsz. dissentie en oneenigheden, en zich t'informeren op d'abuisen, die in 't stuk van de Regering, Politie en Finantien der voorsz. Stede zyn ingeslopen, mitsgaders op de klachten, die reets aan ons zyn gedaan, en verder aan onze Gecommitteerden noch gedaan zoude mogen worden, en uit het raport van onze Commissarissen, die Wy, om pressante affaires ons personelyk in de voorsz. Stede niet konnende laten vinden, derwaarts hadden gezonden, van al 't voorsz. nader zynde geinformeerd, en dat de Regenten hadden gedeclareert en verzocht, zo schriftelyk als mondeling, omme van hare Bedieningen en Eed te worden ontslagen, ende niets meer ter hertennemende, als dat de respective Steden dezer Provintie, onder ons Stadthouderschap ressorterende, mogen worden gebraght in zodanige orde en regeringe waar door derzelver rust en voorspoed word gestabileert: Hebben goed gevonden, de voorsz. declaratien en verzoeken der gemelde Regenten met onze approbatie te seconderen; dienvolgende houden Wy de voorsz. Regenten voor ontlast van hunne functien, hen lieden bedankende voor den dienst, aan den Stede *Oudewater* tot nu toe gepresteert; zo nochtans, dat de voorsz. Regenten daar door geenzints zullen worden gequetst of benadeeld in haren goeden naam en faam, veel min dat dezelve daar uit zullen worden gesuspicieert, hen in de Regering van de Stadt niet na behoren te hebben gedra-

gedragen. Interdicerende wel ftrictelyk een iegelyk, wie 't zoude mogen wezen, de meergemelde Regenten daar over t'argueren, veel min in hunne perfonen of goederen eenigzints te molefteren, befchadigen of incommoderen, dezelve Regenten mitsgaders hunne Familien en goederen, ten dien einde nemende in onze fpeciale protectie en fauvegarde. Alles in gevolge van de Refolutie, ter vergaderinge van d'Edele *Groot Mogende*, de Heren *Staten van Hollandt en Weft-Vrieslandt*, genomen op den 21. *September* 1748. Dienvolgende hebben wy goedgevonden te ftellen, gelyk wy ftellen mits dezen tot VROEDSCHAPPEN; *Hendrik Willem van Zyll van Roodenburg*, *Pieter van Lexmond*, *Gerrit van Oudenallen*, *Carel Jansz. van Wyngaarden*, *Cornelis Doele*, *Hendrik van Dyk*, *Franfois van Hoogftraten*, *Jan de Mey*, *Gerrit Breda*, *Jochem van Ameyden*, *Dirk van Pamburg*, Dr. *Rudolff Vofs van Zyll*, *Cornelis de Jong*, *Jan Houtman*, *Hendrik Admiraal*, *Jacob Verboog*, *Abraham Spiering*, en *Jan Kymer*; tot BURGEMEESTEREN, *Hendrik Willem van Zyll van Roodenburg* en *Pieter van Lexmond*; tot SCHEPENEN, *Gerrit van Oudenallen*, *Cornelis Doele*, *Hendrik van Dyk*, *Gerrit Breda*, Dr. *Rudolff Vofs van Zyll*, *Jan Houtman* en *Johannes de Jong*, en tot SCHEPENEN COMMISSARISSEN; *Gerrit van Oudenallen*, *Cornelis Doele*, en *Gerrit Breda*. Laftende onze Commiffariffen, dezelven in onzen naam den behoorlyken Eed af te nemen. Verklaren Wy verders, onze intentie te wezen, dat het verkiezen der voorgemelde Regenten, in maniere als voren gedaan, alleen is gefchied tot meerder ruft en dienft der voorfz. Stede *Oudewater*, en tot wechneminge van diffentien en oneenigheden onder de Regenten onderling aldaar ontftaan, en zulks zonder eenige prejuditie of confequentie voor het toekomende, ten aanzien van de Privilegien, Vryheden of Gerechtigheden, de voorfz. Stede competerende, die Wy verftaan, dat in haar oude kragt en vigeur zullen blyven. 1750. *Augufty*.

Gegeven onder onze handtekening en Furftelyk Zegel in *'s Gravenhage*, den 5. *Augufty* 1750.

(*was getekend*)

PRINCE D'ORANGE & NASSAU.

(*Lager ftondt*)

Ter Ordonnantie van zyne Hoogheit,

J. DE BACK.

't Was den 23. 's middags om 1 uur dat dien *Doorluchtigen Prins* uit *'s Hage* vertrok, zich begevende na de Buitenplaats van den Heer *Pinto*, *Tulpenburg* genaamd; en ten 4 uuren was hare *Koninglyke Hoogheit*, benevens de Vorftelyke Kinderen, na *Alphen* op de Buitenplaats

1750. *Augusty.* van Mevrou *Halungius* vertrokken, om aldaar te vernachten, en zich den volgenden morgen insgelyks na *Tulpenburg* te begeven, om met dien Vorst haren Gemaal van daar verder de Reis na *Soestdyk*, en vervolgens na 't *Loo* aan te nemen.

Op den zelfden *Donderdag* avond ten half acht uuren arriveerde zyne *Doorl. Hoogheit* op de voornoemde Plaats, alwaar niet alleen ter Maaltyd maar ook ter Nacht-rust bleef. Vrydag oehtend quam d'Ed. Groot Achtbare Heer en Mr. *Nicolaas Geelvink* derwaarts, en wierd by Hooggemelde Prins ter Audientie toegelaten, waar na die Heer wederom van daar vertrok. Naderhand quamen aldaar d'Edele Heren Representanten van zyne *Doorl. Hoogheit* in *d'Oost-* en *West-Indische* Compagnie, met het *Oost-Indische* Jacht, om dien Prins te verwelkommen, zo als ook omtrent elf uuren Hare *Koningl. Hoogheit* en Mevrou de Prinses *Carolina*. Daar op ging deze Vorstelyke Familie, nevens de gemelde Heren Representanten zich in de Koepel voor aan den *Amstel* verlustigen. En na 't Middagmaal gezamentlyk gehouden te hebben was de Hoog gemelde Familie omtrent ten vier uuren na *Soestdyk* vertrokken.

De Deserten zo by d'Avond- als Middag-Maaltyd zyn buiten gemeen luisterryk geweest, en konnen met regt *Koninglyk* genoemd worden, waar van de Beschryving door den vermaarden uitvinder den Heer ADRIAAN KOK, na herhaald verzoek is gecommuniceert:

't *Avond*-Desert bestond in vyf Stukken, waar van 't Middelstuk vertoonde *eene Schaking*; en op de vier Hoeken waren te zien de vier GETYDEN, met Terrassen en Parterren op Spiegel-Glazen, vertonende de vier ELEMENTEN, ter wederzyden twee, alles gegarneerd met Confituren enz.

't *Middag*-Desert vertoonde in zyn geheel een *Buitenplaats*: 't Middelstuk was een *Triumph-Boog* van massief Silverwerk, met een *Saxisch* Beeld daar boven op, hebbende tot Devis: VIVAT DE PRINS, met Confituren en Fruit gegarneerd, nevens noch vier *Saxische* Beelden, vertonende NEPTUNUS, VENUS, APOLLO en DIANA; Onder deze *Triumph-Boog* stond een *Romeinsche* Zege-Wagen, gewerkt van Suiker, met Vier Paarden naast malkander, dewelke verzeld waren van twee *Romeinen*, aan ieder zyde een, dragende d'eene een *Standaard* met het BORSTBEELD, en d'andere ook een met de NAAM van zyne *Hoogheit*; In de Wagen zelfs zat de Hooggemelde Vorst, gekleed als *Opper-Bevelhebber zo te Water als te Land*, weshalven ook de Wagen met Scheeps- en Land-Ammunitien versierd was; MINERVA, als de WYSHEIT verbeeldende, mende de Paarden, hebbende in haar Hand de *Staf met den Hoed van Vryheit*, met het Devies *Dies optata venit* (de gewenschte Dag is gekomen); achter op de Wagen stond aan d'eene zyde de DEUGD, en aan d'andere de STANDVASTIG-

HEIT,

HEIT, hebbende tusschen beide een Vliegende FAAM, die gestadig in beweging was, nevens een *Slang* met de Staart in de Bek, 't geen tot een Zinnebeeld strekt van *d'Eeuwigheit*, en bezet met zeven STARREN; aan ieder zyde van de Wagen zat een *Romein* te Paard met *Veld-Standaarden*; En achter de Wagen stonden *twee Vlaggens*, verbeeldende *d'Oost- en West-Indische Compagnie*. Wyders zach men op 't Voetstuk van deze *Triumph-Boog* en Wagen den AMSTEL en 't Y, als mede twee staande *Leeuwen* in een *groene Tuin*. 1750. *Augusty.*

Aan de beide zyde van dit Middelstuk waren Trophéen van Suiker enz. Aan de regter zyde van zyne *Hoogheit* vertoonde zich een *Oranjerie* met een Groep en Vaas van *Saxisch* Porcelein: In een Vaas stond een ORANJE-BOOM met een Spruit, waar aan zo veel Bladen waren als de Prinses CAROLINA Jaren heeft, van Suiker gewerkt ter hoogte van anderhalf Voet, met het Byschrift *Niteat & prosperet* (Zy werden luisterryk en gezegend.) Aan de linker zyde van zyne *Hoogheit* vertoonde zich een Afbeeldzel van de CASCADE, die op de Buitenplaats is, ook met een Groep en Vaas van *Saxisch* Porcelein, in welke Vaas insgelyks een ORANJE-BOOM geplaatst was met een Spruit, die zo veel Bladen had als de Jaren van den ERF-PRINS zyn, hebbende tot Devis *Crescat & vigeat*. (Hy groeje en bloeje.) Verders zach men aan de rechterhand een MENAGERIE met een VYVER nevens allerlei Gevogelte, en aan de linkerhand een *Theater* met glaze Schermen en Kronen, als mede twaalf Lampen, en eenig *Saxisch* Beeldwerk.

Aan 't eene end van de Tafel was een *Turksche* Tent op een groen Terras met vier Trappen, van Suiker gevlochten; en aan 't andere end van de Tafel d'Afbeelding van 't *Kabinet*, 't welk op de Buitenplaats te zien is, ook van Suiker gemaakt, met de naam van Hare *Koninglyke Hoogheit*; zynde voor 't overige de Beeldtenissen der zeven VRYE KUNSTEN in *Saxisch* Porcelein hier en daar tusschen beide gevoegd geweest.

Voorts was d'Erf-Stadthouderlyke Familie den 8. 's avonds in volmaakte welstand op 't *Loo* gearriveerd.

Dien *Vorst* was den 23. 's avonds van 't *Loo* in *'s Hage* geretourneert, om de Vergadering der Heren *Staten van Holland en West-Vriesland*, met zyne Vorstelyke tegenwoordigheit te vereeren, en deswegens gecomplimenteert; was den 24. door den Raadpensionaris *Steyn*, nevens verscheide Leden van de Hoge Regering op zyn Lusthuis *Trompenburg* achter *Ryswyk* gelegen, voortreffelyk ter Maaltyd onthaalt, gelyk den 25. by den Veld-Marschalk Graaf *Mauritz van Nassau*, Heer van *Ouwerkerk*; den 26. door den Heer Griffier *Fagel* op zyn Buiten-plaats; den 27. door den Heer Thesaurier-Generaal *de la Bassecour*, en den

1750. *Augusty.* 28. door den Heer *Hop*, Secretaris van den *Raad van Staten*, mede geschied was. Vervolgens den 29. weder was geretourneert na 't gemelde Koninglyke Lusthuis 't *Loo*.

BYZONDERHEDEN.

BY de noch aanhoudende en zware Bezoeking in de sterfte van 't *Rundvée*, was men bedugt, aangezien *d'overmatige Hitte* in deze en de vorige Maand gehadt, waar van in de navolgende melding gedaan werden zal, voor de *Sprinkhanen*, die in den voorleden jare (zie op 't Register van 't II. *Deel*) zo eene grote ravage in verscheide Ryken en Staten gemaakt hadden; doch de Berichten deswegens ingekomen, bestaan alleen in de volgende:

Dat in 't laatst van de gepasseerde Maand in verscheide Distr.cten van 't Markgraafschap *Lausnitz*, in *Bohemen*, onbeschryffelyke grote zwermen van dat Ongedierte nedergevallen waren, zonder te melden wat schade die veroorzaakt hadden:

Daar en tegen, hadt zich den 8. dezer eene ongeloofelyke menigte omtrent *Frankfort* aan den Oder en elders laten zien; invoegen zy zich in 't Ampt *Biegen* vertoonde als een dik en uitgestrekt Leger, zo dat men den Hemel niet beschouwen kon; een ander Leger strekte zich meer dan 1 myl uit, en toog na den *Besikowitschen* Kreitz:

't Getal vermeerderde dagelyks, en de schade, die zy aldaar den armen Landman toebraghten, was groot en jammerens-waardig.

Te meermalen gemeld hebbende van verscheide zeer ongelyke Huwelyken, zo konnenwe niet afzyn, 't volgende den Lezer mede te delen:

't Was den 29. laatstleden, dat te *Quimper Correntin*; een Stadt in *Bretagne* aan de Rivier *Oder*, eenen *Simon Charrue*, die bereids 111 Jaren oud, in zyn derde Huwelyk getreden was met *Louise Olive*, dewelke noch maar 35 Jaren berykte; hy was noch werkelyk Bas-Pyp-Speelder in de Hoofd-kerk van *St. Carensin*, en hadt gedurende deze zyne Bediening de gezamentlyke Leden van 't Dom-Kapittel aldaar driemaal overleefd.

Nopens een Zeldzaam *Zwanger* zyn en *Verlossing*, schreef men uit *Altona* van den 7. dezer 't volgende:

„ In deze Stadt is dezer dagen 't volgende zeer opmerkelyk Geval „ gebeurt; zekere Tuiniers-Vrou, genaamd *Catharina Ritters*, wo-„ nende in de *Tuinier-straat* alhier, rekende zich ruim 15 Maanden „ zwanger, en was daar by zeer waterzuchtig. Na verloop der 15 „ Maanden groeide de Vrucht zodanig, dat het *diaphragma* of Mid-„ delrif daar door opgeheven en na de Borst opgedrongen wierd, „ zulks die ongelukkige Vrou schier geen adem meer halen konde, „ terwyl de Buik alle oogenblik door gespannenheit scheen te zullen „ bersten,

„ bersten, waar op zy besloot, onzen vermaarden Stads- en Land Arts, 1750.
„ den Heer *Petersen*, te laten halen, die haar tot hare verligting *Augusty.*
„ tweemalen 2 à 3 Emmers Water aftapte, en terzelver tyd bevond,
„ dat de Vrucht niet op de gewone wyze in de Baarmoeder lag; doch
„ dewyl de Buik van dag tot dag dikker opzwol, en de Vrou onop-
„ houdelyk schreeuwde en kermde door d'yslyke pyn en gebrek aan
„ ademhalinge, zodanig, dat zy meer dan eens een Mes trachtede te
„ bekomen, om zelfs door 't maken van een opening in den Buik
„ verligting te krygen, zo heeft gemelden Heer *Petersen* den eersten
„ dezer in 't byzyn van verscheide andere Geneesheren en Vroedvrou-
„ wen aan haar verricht *d'operatio caesarea*, of de snede, waar door
„ de Vrucht eener Vrou, 't zy by haar leven of na haar dood, afge-
„ haalt word. Zo dra 't Lichaam geopend was, stortende ruim an-
„ derhalve Emmer Water met groot geweld daar uit, wanneer men
„ met d'uiterste verbaastheit bevond, dat de gehele Buik vervult was
„ met een *rond Gewas*, ter grootte van een half Wyn-Anker, welk
„ Gewas de Heer *Petersen* met alle omzichtigheit en vaardigheit haar
„ in verscheide stukken afhaalde, en de Wonde vervolgens door een
„ konstige *encheville* of Buiknaad sloot, zynde dat Gewas, gewogen,
„ ruim 20 Pond zwaar bevonden. Tot grote verwondering van alle
„ aanwezenden kermde nochte beweegde de Vrou zich in 't geheel
„ niet gedurende d'operatie, en jegenswoordig is dezelve zeer verge-
„ noegd en na den tyd redelyk welvarende, zullende de Heer *Petersen*
„ een Afbeelding en omstandige beschryving geven zo van dat Wan-
„ schapen Gewas, als van alle d'Omstandigheden van 't geval".

De menigvuldige zware en yslyke Onweren in deze maand alom voorgevallen te beschryven, kan ons Bestek niet lyden, alleen moeten we melden de zeldzame uitwerking die den *Bliksem* den 21. passato, te *Pferffen*, zynde een Dorp, gelegen een half uur van *Augsburg*, gedaan heeft:

Op gemelden Dag sloeg de *Bliksem* in 't Huis van een Jood, verbryzelende een dakvenster en eenige sparren, en slaande vervolgens na beneden door de Zolder in een *geel damast Kleed*, 't welk aan een muur hing; ter plaatze, daar de *Bliksem* 't Kleed hadt getroffen, *was de Coleur geheel weeh*, en tegen den Muur was een *geelachtige bruine vlek*, zulks de Coleur uit het Kleed op den Muur scheen overgeslagen te wezen. Dezelve *Bliksem-Straal* drong vervolgens in 't Stookhuis, daar een Jood zich bevond, wiens *Broek*, *Kous* en *Schoen*, aan 't rechter Been geheel van een gereten, en deszelfs *Kamizool* en *Hembdrok* van 't Lyf geslagen wierden, zonder hem eenigzints te quetzen of zelfs zyn *Hemd* te verzengen.

SEPTEMBER.

1750.
September.

SEPTEMBER.

ONZE Cours, nopens de Schakel der Gebeurteniſſen noch behoudende, beginnenwe wederom met het *Ottomanniſche* Ryk.

TURKEYEN. ZEDERT eenige weken herwaarts, was men te *Conſtantinopolen* in een volle ruſt geweeſt; maar na dat de *Grote Heer*, die een keer na zyne Luſtpaleiſen aan gene zyde de Zee van *Mermora* gedaan hadt te *Beſiktagi* op de *Zwarte*-Zee te rugge was gekomen, is een grote verandering in 't Miniſterie voorgevallen. De *Kiaïa-Bey* of Lieutenant Generaal der *Janitſaren*, was afgezet, en opgevolgt door den *Tefterdar* of Opper-ſchatmeeſter, die tot zyn Opvolger hadt gekregen den *Ounzon-Bey* of Onfanger der Tollen. Deze verandering zoude mogelyk van andere gevolgt worden, doch zulks kan noch zo dra niet geſchieden, dewyl de *Ramaſan* in 't begin der vorige Maand begonnen is, zynde een ſtrengen Vaſten-tyd, dien de Turken ſtipt onderhouden, „ wanneer zy nooit iets nuttigen dan na Zonnen- „ ondergang, ſtaande alle Staats-zaken gedurende dien tyd *ſtil*".

Ondertuſſchen was het tegenwoordig *Syſtema* der *Porte* noch in de vreedzame Conſtitutie, waar in verhoopt werd 't zelve blyven zal; zynde den *Groten Heer* ongemeen zachtzinnig en Vredelievend, zonder eenige *Heerſchzucht*, en inwilligende den afgezetten Miniſters altoos eene verzachtende omſtandigheit.

Die Vorſt onlangs vernomen hebbende, dat 'er *t'Oczakow* by 't opbrengen van eenige *Coſakſche* Kooplieden, Onderdanen der Keizerin van *Rusland*, by den Gouverneur voor Spions valslyk aangegeven, twee van die onſchuldige Menſchen door 't Graau om 't leven gebragt waren, zo was de gemelde afgezette Generaal-Lieutenant der *Janitſers*, met een gedeelte van die Militie derwaarts gezonden, om de *Belhamers* van die feitelykheden ten eerſten te doen executeren, om alle Offenſie en redenen van misnoegen de *Ruſſiſche* Keizerin t'ontnemen.

Van daar afgaande, komenwe in 't *Ruſſiſche* Keizerryk.

RUSLAND. EEN Courier van 't *Ottomanniſche* Hof, in de gepaſſeerde Maand te *Petersburg* gearriveert, hadt de bovenſtaande verandering in 't Miniſterie geconfirmeert, „ ende Hare Keizerlyke Majeſteit hadde „ met

„ met groot genoegen gezien 't Vredelievend *Systema*, 't geen, boven alle Aanslagen, om 't zelve te doen veranderen, noch by dat Hof d'overhand behieldt". 1750. September.

'T Schynt dat de *Sultan* meer en meer overtuigd word van de rechtmatigheit van 't Gedrag, 't geen dat Hof ter gelegenheit van de Zaken in 't *Noorden* gehouden heeft, als zynde ten eenemaal overeenkomstig met het geen de natuur der Tractaten en de Wetten van goede Nabuurschap vereischen, om den Vrede in dat gedeelte der Werelt te bevestigen en duurzaam te maken.

De Heer *Wäbrendorff*, Minister des Koning van *Pruissen*, hadt eenigzints misnoegt geschenen, dat dezelve geen gelegenheit hadt konnen krygen, om aan den Groot-Cancelier Graaf van *Bestucbef-Rumin* eene herhaling te doen van de *Declaratie* (*), dewelke eenigen tyd te voren aan den Heer *Grofs*, die als Minister van dat Hof by dat van *Berlin* resideerd, gedaan was: Alschoon nu d'Inhoud van die Verklaring aan Hare Keizerlyke Majesteit reets ten vollen bekend was, en derhalven de herhaling daar van als overtollig wierd geoordeeld, heeft echter de Groot-Cancelier eindelyk op de sollicitatien aan den bovengemelden Heer *Wäbrendorff* de verzochte Conferentien vergund, en de *Declaratie* aangenomen, met verzekering, dat hy niet zou nalaten, om van deze Verklaring by de Keizerin, zyne genadigste Souvereine, 't vereischte gebruik te maken, voegende ondertusschen daar by: „ Dat hy twyffelde of op de *Declaratie*, die aan den Heer *Grofs* te „ *Berlin* gedaan was, en op die, welke nu door den Heer *Wäbrendorff* herhaald wierd, wel eenige Resolutie zou genomen worden; „ dat hy, Opper-Cancelier, voor 't overige geen zwarigheit maakte „ zyne Gevoelens dieswegens t'uiten, *namentlyk;* dat de Behoudenis „ van de Rust in 't *Noorden* alleenlyk van 't gedrag van *Zweden*, als „ die Kroon in de tegenwoordige *Regerings-wyze* geen verandering „ quam te maken, afhankelyk was; en dat anderzints de Keizerin, „ zyne Souvereine, na alle gedagte zich nochte door deze nochte door „ andere diergelyke Declaratien, door wie zy ook mochten gedaan „ worden, niet zou laten afhouden om Hare Verbinteníssen, waar „ toe deze Kroon volgens het Tractaat van *Nystadt* verpligt is, te „ vervullen, en zodanig te werk te gaan, als Hare Keizerlyke Majesteits eige Belangen en de Zekerheit van Hare Staten vereischen „ zouden". *Dat is vierkant*, gelyk men zegt, *geantwoord!*

Na dat de *Russische* Vloot eenigen tyd langs de kusten van *d'Oost-Zee* gekruist hadden, en eenige in deze maand reets in hunne Havens te rugge gekomen waren, zo hadt dat Hof aan de Commandanten der Ref-

(*) Zie hier voren op *pag.* 98.

1750. *September.* Respective Havens bevel gezonden, „ om d'Oorlochschepen, waar „ in die Vloot bestaat te doen ontwapenen, maar dat de Matrozen „ noch voor eerst niet moeten worden afgedankt". *Die waakt, die wint!*

In 't begin dezer maand hadde de Kerkvergadering te *Petersburg*, met Brieven van 't Collegie, tot uitbreidinge des *Evangeliums in Asia* opgerecht, d'aangename tyding ontfangen, dat gedurende de 6 eerste Maanden van deze jare van de *Tartaren* tot den *Griek/che* Christelyken Godtsdienst overgebraght zyn 5812 Mans- en 2532 Vrouspersonen, in 't Koningryk *Casan* en in de Provintie *Orenburg* wonende, waar onder men telt *Calmukken*, *Tschouwaschers*, *Czeremiscers*, *Wozakken*, *Morduïnen* en *Ziegeniërs*.

Van daar afgaande, komenwe in 't *Zweedsche* Ryk.

ZWEDEN. DE Senaat in aanmerking genomen hebbende 's Konings hogen Ouderdom, en beducht dat door 't Continueel bywonen der Staats-Conferentien deszelfs zwakke Lichaams gesteldheit noch meer mochte gealtereert werden, hadt aan zyne Majesteit op 't allerondderdanigst voorgedragen, „ of 't by die omstandigheden niet raadzaam zoude „ zyn een *Ryksdag* uit te schryven, nademaal 't met *Rusland* geprojecteerde Vergelyk tot dato dezer weinig of niets gevorderd was". Of 'er van die *Ryksdag* iets worden zal, moetenwe aan den tyd overlaten.

In 't begin van dezen Zomer, hadt men op ordre des Konings aan de *Trollbälte* (zynde een Rivier, in 't Zuid-Westerdeel van dat Koningryk en in 't *Wener-Meir* ontspringt, en zich in 't *Cattegat*, of *Schager-Rack*, een grote *Zee-Boessem* der *Duitsche Zee*, tusschen d'Oostelyke Kusten van *Jutland*, en de kusten van *Zweden*, gelyk ook tusschen de *Deensche* Eilanden, komt t'ontlozen) aan een Canaal beginnen t'arbeiden om die eerste Rivier met de voornoemde Zee te vereenigen; waar van 't gehele werk merendeels voltooid, en de nodige Bruggens enz. reets gelegt waren.

Zynde op een dier Bruggens, by *Wennersburg Grobus* genaamd, de volgende Inscriptie gestelt:

In den jare 1750 is onder de Regering van den den Koning FREDERIK I, die de bestiering over het *Trollbaltsche* Sluisenwerk aan de *Ryks*-Raden, Graven en Ridders *Carel Gustaaf Teffin* en *Claas Ekeblad* aanvertrouwt had, dit Werk vervaardigt.

Men hadt reets ter voltoijing van dat Werk meer dan 700 Roeden uit zware Rotzen ten dele uitgehakt en ten dele door Buskruid doen wechspringen, en eenige Waterleidingen gereinigt. Invoegen men

staat

ſtaat maakte dat dat grote Werk in 't aanſtaande Jaar zyn volkomen Beſlag hebben zal. 1750. *September.*

Uit *Deenmarken* niets byzonders te berichten hebbende, als dat in de gepaſſeerde maand aldaar een Koninglyk PATENT is gepubliceert, „ waar by aan de *Portugeeſche Joodſche* Natie de vryheit verleend is, „ om in 's Konings Landen handel en wandel te dryven, doch aan de „ *Hoogduitſche* en andere Joden blyft zulks verboden". De rede is niet verre te zoeken, om dat d'eerſte ordinaar welgeſtelde en d'andere van een vry minder Conditie zyn. Weshalven ons keren na 't *Poolſche* Ryk.

HIER voren op *pag.* 176, gezien hebbende, hoe de *zesde Poolſche* Ryksdag vruchteloos geſcheiden was, en zyne Majeſteit een *Senatus Conſilium*, in 't laatſt van de gepaſſeerde maand te *Warſchau* gehouden hebbende, beſtond 't Reſultat of 't Beſluit in 't volgende: POLEN.

„ Zyne Majeſteit, wiens zorge alleenlyk ſtrekt tot Welzyn van de „ gemene Zaak en tot Voorſpoed van 't Koningryk, 't nadeel willende verhelpen, 't welk door 't vruchteloos ſcheiden van den laatſten Ryksdag is veroorzaakt, zal, zo dra mogelyk, een nieuwen „ buitengewonen Ryksdag beroepen, en ten dien einde *d'Univerſalia* „ ter behoorlyker plaatzen laten uitvaardigen. Dewyl deszelfs intentie is, dat een iegelyk geniete de voordelen van d'algemene Ruſt, „ onder de beſcherming van d'oude en nieuwe Wetten, zo heeft „ zyne Majeſteit beſloten, zyn toevlucht daar toe te nemen, en tegen de genen, die de gemelde Ruſt zouden willen verſtoren, na „ d'uiterſte geſtrengheit van die Wetten te werk te gaan.

„ Offchoon men reets Detachementen Troupen na de Grenzen van „ *'t Ooſter-gedeelte* van dit Koningryk gedaan heeft, ten einde dezelven te dekken tegen de geweldenaryen, door de *Haydamakken* (*) „ ge-

(*) Dit Geſpuis is eigendlyk uit *Klein Tartaryen* te voorſchyn gekomen, en beſtaat thans uit een Rapſodie of vermenging van verſcheide Volkeren; te weten uit *Tarters*, *Polakken*, *Ruſſen* en *Turken*, dewelken aan 't uit-einde der *Zwarte Zee* wonen. Zy zyn een overblyfzel dier *Tarters*, die in de XIII. Eeuwe door *Rusland* en *Polen* tot aan *Sileſien* geſtroopt hebben. In een woord, zy zyn 't ſchuim en uitvaagſel van alle *d'Europiſche* Natien, en zedert 't Jaar 1584, Cynsbaar aan *d'Ottomanniſche* Porte, zynde verplicht Jaarlyks een getal Vrous-Perſonen voor 't *Serail* te *Conſtantinopolen* te leveren. De Landſtreek, welke ze bewonen is koud, ruw, en byna altoos met Nevelen bedekt. Zy doorſtropen met hunne zo genaamde *Horden*, alle de Landen der genen, die 't ongeluk hebben hunne Naburen te wezen, waar van ze doorgaans den *Gezel*

1750. September. ,, gepleegt wordende, zo zullen de Staroften des niet te min verplicht ,, wezen, de Soldaten van hunne respective Kapiteinschappen ten ,, dien einde insgelyks te doen dienen, op pœne voor de nalatigen, van ,, door den Kroons-Instigator voor d'assessoriale Gerichten gedagvaart ,, te zullen worden, om rekenschap van hun Gedrag in dezen te geven. Met het zelve oogmerk, om de Stroperyen van die Rovers te ,, beteugelen, zullen de Staats Ministers gelast worden, met den Minister-Plenipotentiaris van 't *Russische* Hof bequame middelen te beramen, om de respective Troupen te verdelen, en met gemeen ,, overleg van den Generaal-Commandant in *Kiovie* t'ageren. Ten ,, einde aan 't verlangen van den Senaat te voldoen, ten opzichte van ,, de herstelling des Hertochs *Ernest van Biron*, zal zyne Majesteit op ,, nieus zyne goede Officien ten zynen behoeve by 't *Russische* Hof ,, aanwenden. Daar zal een Minister aan den *Chan* van *Tartarien*, ,, gezonden worden, om hem te verzekeren van de Vriendschap en ,, goede Nabuurschap, die de Koning van zyn kant met hem verlangt ,, t'onderhouden. Uit den Schatkist van de Kroon zullen de nodige ,, sommen betaald worden, ter herstellinge van de Kastelen van ,, *Warschau* en *Cracau*, en tot andere huislyke gebruiken, enz.

Om een uit vele en verscheide staaltjes van die Moord en Roofzuchtige *Haydamakken* aan te tekenen, strekt de volgende allergruwlykste Daad, ,, gepleegt in 't Stedeken *Krasno*, 't geen in deze maand door ,, hen stormenderhand was ingenomen, 67 *Joodsche* Familien aldaar ,, omgebraght, de Stadt geheel uitgeplondert, en 22 Inwoonders nevens den Gouverneur gevangen mede genomen; doch de gemelde ,, Gevangenen gedurende den duisteren nacht het gelukt heeft, de ,, handen van die bloedgierige Rovers t'ontkomen, uitgezondert de ,, Gouverneur, dien zy op een wreedaardige wyze vermoord, en met ,, een zwaren spyker door de Keel aan eenen Boom vastgespykert ,, hadden". Van daar afdalende, komenwe te *Berlin*.

PRUISSEN. DE Koninglyke Academie der Wetenschappen te *Berlin*, hadde Silvere Medailles laten slaan, en den 3. dezer eenige daar van aan de tegenwoordig zynde Leden en vreemde Heren omgedeelt, voerende aan d'eene zyde '*s Konings* Borstbeeld, met de Woorden,

FRED. REX, *Academiae Protector* MDCCL.

Dat is:

Frederik Koning, Beschermer der Academie 1750.

Op

zel zyn. Hun gewoon Voedzel is gedroogde Visch, en Paarde Vleesch, 't geen ze onder den Zadel van hun Paard half gaar en murf maken, en 't Bloed dezer edele Dieren tot hun lekkerste Drank gebruiken.

Op 't Revers staat een *Scepter*, en een *Degen* en *Schryfveder*, Kruislings daar op leggende, en met een *Laurier-Tak* aan den *Scepter* gebonden, met het Omschrift 1750. *September.*

Nec satis est, duo Regna tenere.

Dat is:

't Is niet genoeg TWEE RYKEN te bezitten.

De Heer *Maupertuis* hadde dezelve geinventeert, en was door den Medailleur *Georgi* vervaardigt.

't Was den 15. dat de Groot Cancelier en geheime Staats- en Oorlochs-Minister Baron *van Coccell* in en aan 't Consistorium daar verklaarde, „ Dat de Koning 't nodig heeft bevonden, om in deze Stadt „ een *Evangelisch-Luthers Kerk-Directorium* en *Opper-Consistorium* op „ te rechten, in 't welk de gezamentlyke Zaken, die in alle de Ker- „ ken, Parochien en Scholen van zyne Majesteits Staten voorvallen, „ uit alle Consistorien van de Provintien gebraght en bezorgd zullen „ worden". Nadien vervolgens de Heer *van der Schulenburg* als twede President van 't Opper-Consistorium benoemd was en den Eed gedaan hadde, wierden de gezamentlyke Leden van 't Opper-Consistorium tot Opper-Consistorial-Raden verklaard, en hebben in die qualiteit op nieu den Eed afgelegt.

Dat de *Vrede* de *Moeder* is van alle Konsten en Wetenschappen, en teffens de Voorbrengster en Voedster van de *Bloejende Koopmanschappen*, is meer als over bekend; alzo zedert den laatsten Oorloch, byna ieder Koningryk en Staten toelegt om 't laatste, was 't doenlyk, ten Top-punt te doen stygeren, en Land en Volk daar door gelukkig te doen maken.

Zyne *Pruissische* Majesteit hadde deswegens, uit aanmerkinge van 't verlangen eener groot getal Negotianten in zyne Staten, en ter uitbreidinge der Negotie, aan de Stadt *Embden* toegestaan, 't oprechten van *eene Koninglyke Pruissische Oostindische* en *Africaansche Compagnie* (*), en ten dien einde aan dezelve *Octroy*, *Paspoort*, *Vlag*, In-

(*) Andere geloven dat die nieuwe Commercie door de *twee grote Geallieerde Mogendheden* aangeraden is, om daar door de wyd uitgestrekte Commercie van *zekere Natie*, zo veel als indirectelyk geschieden kan, te Dwarsbomen.

Ondertusschen is zeker, dat eenen Heer *Neal*, welken een langen tyd zich ten Principale hadde toegelegt ende ook gehadt hadde, een groot aandeel in de Commercie te *Surinamen*, en daar een groot Goed verkregen, zedert eenigen

1750. In- en Uitgaande *Tol-Vryheit* enz. Vergunt, ende zulks onder 't opzicht van den Ridder *de la Touche*, die men wil, den Uitvinder daar van geweest zoude zyn, waar van in de volgende maand breder.

September.

Men belooft zich aldaar veel en vry grote Voordelen, nadien men voorgeeft, dat die Compagnie niet alleen zal Traficqueren op *Canton* in *China*, de *Middellandsche-Zee* en de *Slaven*-handel, maar zelfs op de *Groenlandsche* en *Haring-Visscheryen*. En wie weet wat noch al, en waar noch al heen? Doch den tyd zal 't zelve best doen leren.

Van daar ons afgevende komenwe in 't *Duitsche* Ryk.

DUITSCHLAND.

VAN 't *Wener* Hof niets byzonders aan te tekenen hebbende, zettenwe ons neder *te Regensburg*; d'aldaar zynde Representerende Ministers van 't *Evangelische* Corps, hebben, zedert ons laatste op *pag.* 169, den 2. dezer eene buiten gewone Byeenkomst gehouden, over de bevorens gemelde Zaken van *Hohenlohe*, en, na gedane Raadpleging besloten:

„ Dat vermits de Wegen en Middelen, tot vriendelyke aanmoedi-
„ ging ter bevrediging van die Zaak ingeslagen en voorgestelt, tot
„ noch toe 't gewenschte succes op 't gemoed van den Vorst van
„ *Hohenlohe-Schillingsfurst* en van d'andere Vorsten van dat Huis niet
„ hadden gehadt, de Markgraaf van *Brandenburg-Anspach* gemagtigd
„ zou

gen tyd daar van ontdaan, en ten laatsten met zyn Geld na *Hollandt*, en, na eenig verblyf, van daar na *Berlin* begeven hadt; alwaar hy stondt te Huwelyken met een Dochter van een der Ministers zyner *Pruissische* Majesteit, welke hem, in consideratie van zyne geprojecteerde *Commercie-Compagnie*, en dat Huwelyk, tot den *Graven-stand* stond te verheffen; mitsgaders hem te stellen tot *Directeur Generaal* aan 't hoofd dier Compagnie.

Midlerwyl kan men uit die handelwyze, ten overtuigendste ontwaar' worden, wat de *Begeerte en de Grootsheit des Levens* in een Mensch al uitwerkt, van zyn *Voedster*, *Onderhoudster*, en zegening *Toebrengster*, te verlaten en te verruilen, om een *Schaduw van Ydelheit*, die hem ten laatste, by mislukking der onderneminge, zelfs *verderflyk* wezen kan.

't Is bekend, dat zekere Kooplieden zich weinig aan 't voorzeide kreunen, als 'er maar *Geld! Geld!* te winnen zy, en daarom hier die bekende *Spreuk* van Applicatie is;

Quo plus sunt pota, plus sitiuntur Aquæ.

Dat is:

Hoe meer iemant drinkt, hoe meer hy drinken wil.

Of:

Hoe meer iemant d'Ydelheit najaagt, hoe meer hy die najagen wil.

„ zou worden, om de Wegen van Executie, waar toe men verpligt „ wierd zyn toevlucht te nemen, in te slaan, en dat de Prinssen, wel„ ke in die zelfde Zaak hunnen Bystand hebben beloofd, verzocht „ zouden worden hunne Contingenten te willen doen marscheren". 1750. *September.*

'tZelve aan den welgemelde Markgraaf gecommuniceert zynde, hadde dezelve daar op aan 't *Evangelisch* Corps geschreven: „ Dat hy aan „ zyne gesubdelegeerde Commissarissen de provisionele ordres hadt „ gegeven, om by aldien de Vorsten van *Hohenlohe* de bewuste Ver„ maningen, die aan hen geïnsinueerd zyn, niet gade slaan wilden, „ ten eersten met het gereed staande Commando Soldaten in de „ *Waldenburgsche* Landen te trekken": Zedert dien tyd hadt men berigt gekregen, dat zy niet alleen 't *Consistorium t'Oeringen* voor wettig erkend, maar ook de Kosten van de gedane Commissie *pro rato* op zich genomen hebben, doch dat een van die Vorsten ter zelver tyd een *Edict* heeft doen publiceren, 't welk ten eenemaal met die Erkentenis strydig is, en verscheide uitdrukkingen behelst, waar uit men met veel grond kan vaststellen, dat de bovengemelde inschikkelykheit der Vorsten van *Hohenlohe* niets anders bedoeld, *als om de gedreigde en gereedstaande Executie te doen opschorten*; ofte wel, by 't *Wener*-Hof aan te houden, om van den *Ryks-Hofraad* aldaar een *Mandament* te verkrygen ter vernietiginge van die Proceduren; gelyk bereids by 't *Evangelische* Corps vernomen zynde, hadde den voornoemde Markgrave doen aanzeggen: *Dat Hy d'executie ter uitvoeringe moeste brengen.* Dat al wederom afwachtende, dalenwe af na *Frankfort.*

Wegens de bewuste Twist aangaande de Bouw eener *Gereformeerde* Kerk aldaar, is in deze Maand weder een *Keizerlyk* Rescript aangekomen, van inhoud, *zich met elkander te vergelyken;* doch men voorziet, dat de LUTHERSCHE die Bouwing niet zullen toestaan, als op d'aangeweze plaats buiten die Stads Muren. 't Is een bekende Zaak, dat in den Jare 1554 aan de door de *Spanjaarden* verdreve *Nederlandsche* Protestanten aldaar een Kerke is toegestaan, maar men hield ze toen voor *Luthers*, doch alzo die Lieden daar in niet *Orthodox*, zo men daar redeneert, zyn gebleven, en zy de Stellingen van *Zwinglius* en *Calvyn* aankleefden, zo is zedert 't jaar 1661 aan die Broederen Gereformeerden die Kerk ontzegt en afgenomen. Waarom die zaak aldaar voor de *Gereformeerden* in eene wanhopige staat geraakt is, ten zy de *machtige Hand* het dadelyk werkstellig maakt. In afwachting van een goede uitslag gaanwe opwaarts en komen te *Bern.*

'T WAS den 26. passato dat aldaar by meerderheit van Stemmen in den Groten Raad een besluit genomen wierd, „ om „ de Wet te vernietigen, waar by aan de Zonen en Schoon-Zonen „ der ZWITZERLAND.

1750. September. „ der Raadsheren verboden wierd eenige Compagnien in dienst „ van de Kroon van *Vrankryk* te hebben ". Niets verders of anders te melden hebbende, gaanwe door na *Livorno*.

ITALIEN. IN de Haven der gemelde Stadt is onlangs een Geval gebeurd, waar van d'Omstandigheden zyn, als volgt:

„ Elf Turken, die aan boord van de *Fransche* Galeyen te *Toulon* „ gebruikt wierden, hadden bevel gekregen om aan 't voltojen van „ een Dyk langs de Kust te helpen arbeiden; dit Werk volbraght „ hebbende, quamen zy in een Bark te rugge, revolteerden tegen „ den Officier en de verdere Personen, onder welke opzigt zy zich „ bevonden, en buiten 't bereik van 't Canon gekomen zynde, zette- „ den zy hun Cours verder voort in 't voornemen om zich na d'Ei- „ landen *Corsica* of *Sardinien* te begeven; maar nergens na genoegen „ hebbende konnen aanlanden, en niet genoeg van Levensmiddelen „ voorzien zynde, zagen zy geen andere uitvlugt als om in onze Ha- „ ven in te lopen: Naulyks had men d'aankomst van die Bark ver- „ nomen, of men deed 't vereischte onderzoek of dezelve wel met de „ nodige Patenten of Billetten van gezondheit voorzien was; vermits „ men nu niets diergelyks aan Boord vond, wierd al 't Volk op staan- „ de voet in 't Lazaret gebraght, om aldaar Quarantaine te houden; de „ Consul van *Vrankryk* ondertusschen van 't voorgevallene tyding ge- „ kregen hebbende, en van d'aankomst der gemelde Turken in deze „ Haven onderregt zynde, begaf zich na 't voornoemde Lazarét, en „ na onderzoek van Zaken, adresseerde hy zich aan den Gouverneur „ van de Haven, om van dezen verlof te krygen, dat die Turken, „ als zynde Slaven van den Koning van *Vrankryk*, en ten dienste „ van deszelfs Galeyen gekogt, hem te rugge gegeven wierden; doch „ de Gouverneur zwarigheit makende om zulks zonder toestemming „ van de Regering van *Florence* te doen, verzogt van den Consul „ eenig uitstel, ten einde aan die Regering onderrigting te konnen „ geven van de redenen, waar op de te rugeisching der Turken ge- „ grond was: Na dat dan de Gouverneur 't dieswegens verzogte Ant- „ woord gekregen had, heeft hy aan den Consul doen weten, dat „ de Regering wel gereed was om den Officier en de verdere Christe- „ nen, die zich aan Boord van de Bark bevonden hadden, te rugge „ te geven, maar dat, wat aanbelangde 't loslaten van de *Turken*, „ zulks onmiddelyk van 't Hof van *Wenen* afhankelyk was, weshal- „ ven men zonder eenig verzuim 't zelve daar omtrent zou verwitti- „ tigen, om te weten wat in die Zaak te doen stond ".

De *Toscaansche* Academie van *Cortona*, hadde tot hunne Medeleden verkoren den Heer *Johan Rudolf Iselin*, J. U. D., Professor te *Bazel*, Lid

Lid van de Koninglyke Academie der Wetenschappen te *Berlin*, en den Heer *Cornelis Valerius Vonk*, Secretaris der Stadt *Nymegen*, beide wegens hunne Geleerdheid by de Beminnaars der fraje Letteren genoeg bekend. 1750. *September.*

Van daar afzeilende, komenwe te *Napels*.

Zyne Majesteit den 15. passato op 't Eiland *Procida* 't vermaak der Faisanten jacht nemende, en in een oud Gebouw aldaar 't middagmaal houdende, wierd in een Kamer van 't zelve eenen *groten Hardsteen* getoond, waar op gegraveerd stond:

Hic natus est Joannes Procida, bujus insulæ quondam Dominus, cujus ductu omnes Galli per totam Siciliam, numero fere VIII milia hominum, uno excepto Porcelletto, nobili Provinciali, XXX Die mensis Mart., Ann. MCCLXXXII. *ad Vesperas Paschales interempti sunt. Requiem æternam dona eis Domine!*

Dat is:

In dit Huis is eertyds geboren Joannes Procida, door wiens toedoen alle de Franschen door gebeel Sicilien, ten getale van omtrent acht duizend Menschen, uitgezondert zekeren des Porcelets, zynde een Edelman van Provence, om 't leven gebragt zyn op den 30. *Maart* 1282. (*) *Here, schenk ben d'eeuwige Ruste!*

Wel-

(*) Dat was de *Siciliaansche* Vesper. *Platina* in 't leven van *Martinus* IV, daar van schryvende, zegt:

„ De *Sicilianen*, na welkers beroerten Koning *Petrus* in *Sardinien* verwach-
„ te, de verwaandheit en Baldadigheit der *Franschen* niet langer verdragen
„ konnende, maakten ondertusschen door *Johannes Prochita* (hier boven *Pro-*
„ *cida*) een zamenzwering tegen *Karel*; en bestemden een dag tot d'uitvoering
„ daar af, op dat, zo haast de klok van *d'Avond-Preek* gehoord wierd, de
„ *Franschen* over al, zonder onderscheid van Geslacht en staat aan te zien,
„ gedood zouden worden. Zeker, men woedde zo wredelyk in deze zaak,
„ dat men zegt dat de Vrouwen, die van de *Franschen* bevrugt waren, ge-
„ dood wierden".

Hier uit spruit het gemeen spreekwoord, als iemant na d'ondergang van vele Menschen wenscht, *dat by aan de Siciliaansche Vesper gedenken zal.*

Den Jezuit *Mezeray* desaangaande schryvende, particulariseert 't zelve in dezer voegen:

De *Sicilianen* vermoorden op een *Paaschdag*, op 't gelui van de *Vesper-Klok*, alle de *Franschen* door 't gehele Eiland; 't geen zy met zodanige woede verrichten, „ dat NB. de *goede* Geestelyken, de *Jacobynen* en de *Cordeliers*, *hunne banden met vermaak in 't Bloed baden, en de rampzaligen zelfs op d'Autaars*
„ *om 't leven bragten*". De Vaders sneden hunne Dochters, die van de *Fran-*

1750. September. Welke Steen de Koning in ftukken heeft doen houwen, en dat gedeelte van 't Gebouw heeft doen afbreken, ten einde zulk een hatelyke Nagedachtenisse van 't Huis van *Anjou* uit den weg te ruimen, 't welk toen den *Napelschen* Troon beklommen hadt.

Van daar ons afbegevende, komen wc te *Romen*.

Niet tegenftaande de *Pelgrimagien* na die Stadt al vry wat begind te verminderen, zo waren 'er nochtans, gedurende de gepasseerde Maand, 2482 *Pelgrims* in 't *Hospitaal*, uit verscheide vreemde plaatzen aangekomen, en aldaar geherbergd.

Ook was 'er wederom eene talryke Broederschap van *Armenische* Pelgrims, na eene reize van zes maanden, gearriveert.

In de gemelde maand hadt men op de drie achtereenvolgende vastgestelde dagen in der *Portugeschen* NationaleKerk van *St. Anthonis*, ter ruste der Ziel van wylen den *Allergetrouwsten* Koning van *Portugal* zo veel Ziel-Missen als 't immers mogelyk en geoorlofd was, gedaan. Voor ieder van dewelke de Priesters 15 *Stuivers* genoten hadden. Of die Priesters wel een minut verzuimd zullen hebben, is niet te denken; nadien dat *Koninglyk* betaalt is: Want anders betalen de Lieden in 't gemeen 5 à 6 en mindere ftuivers.

Een zaak maakt aldaar veel gerucht, namentlyk, dat de *Pausselyke* Nun-

Franschen zwanger waren, den Buik op, en verpletterden de kleine Kinderen tegen de Rotsen. Zy ontzielden 'er 8000 in den tyd van twee uuren en spaarden niemant als een eenige ter oorzaak van zyne *zeldzame* Vroomheit.

Hy heette *Willem de Pourcelets*, Edelman van *Provence*. Op 't jaar 1282. Doch op 't jaar 1281 aantekend; dat NICOLAAS III. die *Moord voor 't meesten dele gebrouwen hadt*. En *Machiavel* zegt noch nader: „ Dat de *zamenzwering* „ door hem en *Pieter*, Koning van *Arragon*, beleid was, en in *Sicilien* uitge- „ voerd. *Hist. Florent. Lib. I*".

In passant kan men oordelen wat die *Nicolaas* voor een Paus geweest is. Evenwel getuigt *Platina* in zyn leven; „ *zo de Schryvers schryven*, dat hy zo „ *Oprecht* van Leven en Zeden was, dat hy in d'elge Taal gewoonlyk *Compo-* „ *situs*, dat is een *zaamgezette*, genoemd wierd". *Vervolgt*:

„ Hy hadt echter, in zo groten Lof, geen gebrek van Berisping. Want „ men zegt, dat hy de zynen zo beminde, *dat hy de Goederen van elders* „ ROOFDE, *om die aan hen te schenken*. Hy *beroofde* eenige Edele *Romeinen* „ met geweld van hunne Burgten, en gaf die tot een Gift aan de *zynen*".

Hy in 't jaar 1278 op dien Stoel gekomen, bezat die 3 jaren, 8 maanden en 15 dagen, en wierd door een *schrikkelige dood* weghgerukt.

Wat dunkt U Lezer, verdiende hy niet te recht na onzen Taal GODLOOS, als uit twee woorden *zaamgezet*, als *los* of *ledig van Godt* en *Godtsdienst* genoemd te worden? Notoir Ja!

Nuntius te *Madrid* residerende, „ altoos alleen de macht gehadt heeft „ om de nodige *dispensatien* te verlenen, tot het wettigen van Huwly- „ ken tusschen Nabestaande in 't *derde* en *vierde* gelit (*), ('t *eerste* en „ *twede* is voor den *Paus*) en thans eischt het *Spaansche* Hof, dat „ alle de Bisschoppen van dat Koningryk met dat voorrecht bekleed „ werden, ten einde men niet meer gehouden zy, zich desaangaan- „ de direct tot den *Nuntius* te moeten begeven". Apparent om 't geld in 's Konings Landen te behouden, en te beletten dat het na *Romens* Thresor overgaat. Van *Civita Vecbia* afzeilende, komenwe aan *d'Africaansche* Kust. 1750. *Septemb.*

'T WAS den 10. *July* laatstleden dat in de Baay van *Algiers* arriveerde vier *Engelsche* Oorlochschepen, onder 't bevel van den Heer *Keppel*, doch die Heer, door onpasselykheit verhindert geweest zynde, hadt eerst den 13. dito met een talryk gevolg, daar onder verscheide Officieren der Bezetting van *Port-Mahon*, voet aan Land gezet, wordende uit aanmerking van deszelfs Caracter van Minister-Plenipotentiaris van den Koning van *Groot-Brittannien* met 21 schoten BARBARYEN.

(*) In 't begin van d' *VIII. Eeu* waren die *quasi* verboden Trappen van 't Huwelyk, zonder *dispensatie* van den Paus, al zo verre doorgedrongen, datze gestelt wierden op de *zevende Graad.* Doch GREGORIUS II. die *Anno* 716 op den Stoel quam, zonde zelfs gewilt hebben: *Datze zo verre gegaan badden, als 'er eenige bekende Maagschap tusschen Partyen was.* Waar omtrent de *Schryver* stelt en de volgende Vraag doet: „ Maar dewyl 't den Christenen „ wel bekend is, dat alle Menschen in *Adam* Magen zyn, met wie zou men „ dan hebben konnen trouwen? *Mezeray in den Staat der Kerke van de VIII. Eeu*".

'T Hoofd-Oogmerk der *Paussen* is geweest, om de Vorsten, en machtigen aan zich te kluisteren, en anderdeels de *dispensatie*-penningen in 't *Roomsche* Tresor te doen komen.

Maar ook te gelyk daar door bewyzen, dat 'er geen *Aas gewicht* van de Lere des *Evangeliums* in hen huisvest; alzo zy die nergens in 't zelve gevonden, noch in de *Primitive* Kerk en latere tyden van gebruik geweest is. Trouwens de *Trentische* Vaders, dat Voetspoor volgende, hebben het tegendeel met den *Vloek* gebrandmerkt, als zy Decreteerden:

„ Zo wie zeid, dat de Graden van Maagschap, ende affiniteit ofte Zwagerschap, in *Levitico* begrepen, *alleenlyk mogen beletten 't Huwelyk te doen,* „ ofte dat gedaan zynde, breken: Noch dat de Kerke in sommige Puncten „ van dien *niet mag dispenseren*, ofte NB. *meer Graden* ordineren, (even als „ *Gregorius* oordeelde, nochtans van den *Jezuit* tegen gesproken) die be- „ letten ende te breken: *Hy zy* VERVLOEKT. *Sessie* VIII. *Canon* III. onder „ *Pius* IV."

1750. September. schoten uit het Canon der Kastelen begroet, die door 't Commandeurschip met een gelyk getal beantwoord wierden. 's Namiddags begaven gemelde Heer *Keppel* en de Heer *Stanyford*, Consul van zyne Groot-*Brittannische* Majesteit aldaar, die mede met de waardigheit van Minister-Plenipotentiaris bekleed was, met een talryk prachtig Gevolg zich ter Audientie van den *Dey*, in dewelke zy hem kennis gaven van hunne volmachten, en eenen Brief van den Koning aan hem overgaven, dien hy met veel eerbied ontfing, doch dewyl in dat Land uit de geringste omstandigheit zwarigheden ontstaan konnen, zo zyn 'er hier omtrent ook twee ontstaan, d'eene; om dat de Heer *Stanyford* met den Degen op zyde ter Audientie verschenen was, welk voorrecht de *Dey* meende, alleenlyk den Heer *Keppel* toe te behoren, en de twede, over den tyd, wanneer gemelde twee Heren ter Audientie gekomen waren. Zy waren 's namiddags derwaarts gegaan, wanneer de genen, die den *Dey* moeten spreken, in 't Keuken-Apartement toegelaten worden en vryheit hebben om neder te zitten. Hoe 't zy, de *Dey* liet den volgenden dag aan de Ministers-Plenipotentiarissen weten, *dat zo zy voortaan iets te zeggen hadden, zy ter gewoner Audientie komen moesten*, waar omtrent aan te merken is, dat die Audientie begint met het aanbreken van den dag en eindigt 's morgens ten half 10 uuren, gedurende welken tyd de *Dey* een Pyp rokende, alle dagen voor de Deur van zyn Paleis op een ruim Binnen-Plein op een *Stenen Bank* zit, over dewelke een Leeuwenhuid hene legt, zynde dit al den pracht des Konings van *Algiers*, die als dan alle Zaken beslist, en een iegelyk tot zyn Persoon toelaat, de Slaven zelf niet uitgezondert, en by hem zitten de 4 Opperschryvers, zynde een zoort van Staats-Ministers, nevens eenige andere Amptenaren en een Tolk. De Heer *Keppel*, op die wyze geen gehoor willende hebben, hadt op de Namiddags-Audientie blyven staan, gelyk ook de Heer *Stanyford* zyn recht verdedigde, om als Minister-Plenipotentiaris zo wel als de Heer *Keppel* met den Degen op zyde voor hem te verschynen, zulks de *Dey* eindelyk tot beide zyn toestemming heeft moeten geven. 't Grootste gedeelte der Uitheemsche Consuls waren den Heer *Keppel* gaan begroeten, doch de *Fransche* Consul hadt zicht daar over met veel beleefdheit verontschuldigt, zeggende; „ dat hy wist, dat gemelde Heer „ eischte den titel van *Excellentie*, en dat het niet in zyn macht stond, „ dien aan hem te geven, om dat de Chefs d'Esquadre van zyne Al„ lerchr. Majesteit dien Titel voor zich niet eischten".

De gemelden Heer *Keppel* zedert zele Instantien gedaan hebbende, om de restitutie van de bewuste Pacquet-Boot, de *Prins Fredrik*, hadt nochtans daar in niet mogen reusseren; weshalven den 18. dito Afscheid van den *Dey* nemende, by die gelegenheit, onder anderen, heeft gezegt: „ Dat

„ Dat een zo groot Koning, als zyne *Groot-Brittannische* Majesteit, 1750.
„ niet gewoon is te vergeefsch Satisfactie t'eisschen". Den *Dey* 't zelve *September.*
in dezer voegen beantwoorde: „ Ik ben bereid om aan Uw Koning „ en Natie omtrent het geen in 't vervolg zal voorvallen alle voldoe„ ning te geven, mits dat het gepasseerde in vergetelheit gestelt wer„ de. By aldien de Paquetboten van *Engeland* met Paspoorten van „ den Koning, en de Koopvaarders met onze eige Paspoorten, voor„ zien zyn, zullen zy van onze Kapers niet worden aangehouden; „ maar als zy zulks verzuimen, zullen hen onze Kapers met Regt aan„ houden, en de Ladingen van de Schepen geconfisqueerd worden; „ en dit is alles 't geen Wy doen konnen enz". Waar op den voornoemden Heer *Keppel* den 19. dito van daar na *Engeland* vertrokken is. Gelyk wy mede doen, en de *Straat* doorzeilende, arriveren te *Cadix.*

TE *Madrid* zach men de Copye van twee Brieven, die de Marquis *de la Ensenada*, aan Don *Pedro Simo*, Directeur Generaal van de Tollen, geschreven heeft ten opzichte van 't overvoeren der Diamanten uit PORTUGAL na VRANKRYK enz. SPANJEN.

d'Eerste, gedateerd op 't Kasteel *Buen-Retiro* den 3. *Maart* 1750, is als volgd:

De Koning wil dat de Paquetten, die uit *Portugal* na *Madrid*, en wyders by Transito na *Vrankryk* gebraght worden, zo als ook integendeel die, welke op gelyke wyze uit *Vrankryk* na *Portugal* komen zullen, en waar in men zal konnen bemerken dat Diamanten zyn, niet zullen worden geopend, gelyk men tot nu toe op de Comptoiren, tot de generale Administratie der Couriers behorende, gedaan heeft; ook zal men voortaan die Couriers niet mogen verhinderen in 't voortzetten van den Weg tot op de Plaats van hunne destinatie. Door dit vooruitzicht heeft men 't oog op de stipte Voorzorg en Conditie, die U bekend moet zyn, dat nochte d'eene nochte d'andere Paquetten te *Madrid* of in andere Plaatzen van dit Ryk, daar een gedeelte van deze zelfde Diamanten zou konnen verblyven, niet zullen geopend noch opgehouden worden: Maar wat aanbelangd d'andere Paquetten, die niet uit de twee gemelde Koningryken komen, en by Transito passeren zullen, zal in agt genomen worden, dat d'Ordonnantien, welke ten dien opzichte tot veiligheit van de Koninglyke Renten gegeven zyn, stand houden: Dit is 't, waar omtrent ik U op bevel des Konings als voor af waarschou, ten einde gy 't zelve overal, daar 't nodig zyn zal, ter uitvoer wilt doen brengen; en om deze rede heeft men ook

1750. de Directeurs van de Generale Renten daar van verwittigd, ten einde
September. zy zich na deze schikkingen gedragen, enz.

De twede Brief geschreven *t'Aranjuez* den 17. *Mey* 1750, is van dezen Inhoud:

Den 3. *Maart* laatstleden heb ik U op bevel des Konings voor af gewaarschouwd, dat de Paquetten komende uit *Portugal* na *Madrid* en zo verders by Transito na *Vrankryk*, zo als ook die, welke uit *Vrankryk* na *Portugal* zouden komen, en waar in men bemerken konde dat Diamanten waren, niet zouden mogen geopend of opgehouden worden enz. enz. Vermits nu de Koning tegenwoordig begeerd, dat die zelfde Resolutie zich ook over de Paquetten komende uit ENGELAND en andere LANDEN van Mogendheden, dewelke Vrienden van deze Kroon zyn, uitstrekke, geef ik U mits dezen de vereischte onderrigting van des Konings Ordres, om dezelve ter uitvoer te doen brengen enz.

Weder retournerende na d'eerstgemelde Stadt, stevenenwe van daar en arriveren in 't *Britsche* Ryk.

GROOT-BRITTANNIEN. 'T NOCH openstaande different tusschen dat en 't *Spaansche* Hof, rakende 't jaarlyksche *Zuid-Zee Schip*, waar van *Articul* XVI. in 't Vredes Tractaat *t'Aaken* zekere conditie gestipuleert was, en nader geëlucideert, in ons *Gedenkboek* van den jare 1749, II. *Deel*, *pag.* 40, was noch in dezelve situatie, zonder deswegens een Expedient te hebben uitgevonden, ofte geaccordeert te zyn, van 't geen by 't voornoemde *Articul* geaccordeert was.

't Geen dat men met eenige zekerheit zoude konnen melden, bestaat: „ Dat het Hof van *Spanjen* aangeboden heeft eenige duizen„ den Ponden Sterlings, ingeval de *Zuid-Zee Compagnie* niet alleen van 't „ *Assiento Contract*, maar ook van 't voordeel van de *vier jaren*, ge„ durende welke zy 't zelve niet genoten heeft, en by 't voornoem„ de Tractaat ingewilligt, wilde afzien". 't zelve zo zynde, zal men in 't kort moeten vernemen, welk Besluit de voornoemde Compagnie op die voorslag nemen zal.

Ondertusschen, en om van die zaak wel te konnen oordelen, een *Britsch*-Man de volgende *Aanmerkingen* daar over gemaakt heeft; bestaande:

't Jaarlyks Schip van de *Zuid-Zee*-Compagnie, 't welk in den beginne aan de *Britsche* Kroon of aan zodanige Personen, die dezelve wilde belasten om den *Assiento*-Handel te dryven, toegestaan is, wierd toen aanstonts aangemerkt als een douceur of een aanmoediging, om een

1750. September.

een zeker getal Zwarten na de *Spaansche* West-Indiën te brengen: Deze Handel was ook in der daad niets anders, want toen dezelve in vorigen tyd gedreven wierd door Particulieren, welke dien aangaande met *Spanjen* een verdrag hadden aangegaan, wierd die Handel voor hen zeer lastig: Dus is de bewilliging van 't jaarlyks Schip by vervolg van tyd aangemerkt als een noodzakelyk Beneficie, zonder 't welke 't Voordeel van het Tractaat aan de zyde van *Spanjen* en deszelfs Onderdanen zou geweest zyn: Echter is 't zeer verre daar van daan dat dit Beneficie 't nut, 't geen men zich daar van beloofd had, beantwoord zou hebben; en misschien moet men zulks voor een gedeelte wyten aan 't gedrag van de *Supercargo's* en *Facteurs* van de Compagnie, als mede van den anderen kant aan d'Aanhalingen, waar aan d'Effecten van de gemelde Compagnie, zo dra maar eenig misverstand tusschen de beide Hoven opkomt, bloot gestelt zyn; een ongemak, 't geen men zo veel te meer te dugten heeft, om dat uit den Koophandel zelfs die Misverstanden, welke d'Effecten van de Compagnie aan 't Beslag onderhevig maken, voortkomen: Zo dikwyls als de Compagnie gelegenheit heeft gehad om haar *jaarlyks* Schip af te zenden, hebben haar de Koop Goederen, dewelke aan Boord van 't zelve waren, nooit minder als de Somme van *twee honderd duizend* Pond Sterlings gekost: Laat men nu onderstellen, dat zy die Effecten tegen *vyf en zeventig* per Cent winst verkoopt, 't geen 't meeste is, 't welk zy daar van verwagten kan, in geval hare Officianten en Bedienden een goede Huishouding in agt nemen, zo bedragen die 75 per Cent winst, gevoegd by de 200000. P. Sterlings, de Somme van *drie honderd en vyftig duizend* Pond Sterlings: Van deze Somme moeten werden afgetrokken zo wel de nodige als toevallige Kosten, dewelke volgens naukeurige calculatie van verscheide Jaren telkens 74 duizend P. St. bedragen hebben, te weten *vyf en twintig duizend* P. St. voor de Kosten van 't Schip, d'Ammunitie, en 't Loon voor de Matrozen; *tien duizend* P. St. voor 't onderhoud der Officieren van de Compagnie in d'*Indiën*, en om aldaar eenige onvermydelyke Presenten te doen; *zestien duizend* P. St. voor de Provisien en Privilegien der Supercargo's, en *vyf duiz.* P. St. voor de Lasten en 't Bestier der Zaken van de Compagnie in *Engeland:* By aldien men hier by voegd *twee duizend* P. St. voor d'oude Intresten, dewelke zedert vele Jaren verschenen zyn, en alle deze Articulen van de Hoofd-Sommen afkort, zal men bevinden, dat het Profyt van 't *jaarlyks* Schip van de *Zuidzee*-Compagnie ten uitersten *vier en zeventig duizend* Pond Sterlings bedraagt.

Men vooronderfteld by dit alles, 't vrye genot van Commercie, en rekend noch niet eens de Lasten van d'Assurantien, nochte de quade Schulden: Als hier by noch komt, dat een Schip aangehaald en in be-

flag

1750. September. ſlag genomen word, zyn dit noch verdrietiger omſtandigheden, de welke onverwagt opkomen en waar van de Koſten de gehele Winſt verſlinden: Alle deze Aanmerkingen ſchynen aan de bovengemelde Aanbieding, welke de *Spaanſche* Kroon aan de *Zuid-Zee*-Compagnie zou gedaan hebben, veel gewigt by te zetten, en te doen vaſt ſtellen, dat die Voorſlag, by aldien dezelve niet geaccepteerd word, ten minſten tot een grondſlag van 't Definitif Vergelyk der Zaken van de *Zuid-Zee*-Compagnie dienen zal.

Voor den laatſten Oorloch tuſſchen *Engeland* en *Spanjen* heeft de *Spaanſche* Kroon een Voorſlag van een geheel andere aart gedaan, namentlyk; „ om aan de Compagnie toe te ſtaan twee per Cent op alle „ de Goederen, welke de Flottiles en Gallioenen in Retour mede- „ brengen. als mede op 't Geld en de geregiſtreerde Effecten, wel- „ ke men door Schepen, die hun Handel in de Plaatzen daar 't jaar- „ lyks Schip van de Compagnie dezelve gedaan heeft, zouden dry- „ ven, uit *America* ontfangen zou": Doch de Zwarigheden, die toenmaals ontſtonden, hebben dezen Voorſlag zonder effect doen blyven. Voor 't overige ſchynt het dat de tegen Voorſlag, welken de *Spaanſche* Kroon aan de Compagnie gedaan heeft, beter na de ſmaak der Geïntereſſeerden wezen zal.

Hoe verre dien Schryver 't zelve, na den eiſch der zaken getroffen heeft, zal in de volgende Maand nader komen te blyken.

't Was den 3. dezer, dat het vernieude SUBSIDIE-TRACTAAT, den 12. van de gepaſſeerde Maand, tuſſchen de *Zee-Mogendheden* en den Keurvorſt van *Beyeren* te *Hanover*, door den Hertoch van *Newcaſtle*, Britſche Secretaris van Staat, door den Lieutenant Generaal *Hop*, Extraordinaris Envojé van Haar *Hoog Mogende*, en door den Graaf van *Haſlang*, Miniſter Plenipotentiaris van zyne Keurvorſtelyke Doorluchtigheit geſloten ende getekend; door de Lords-Regenten in eene Vergadering onderzocht, en met het Groot-Zegel van *Groot-Brittannien* voorzien en geratificeert wierd. Zynde vervolgens een Bode van Staat met die Acte na *Hanover* afgezonden, en van den volgende Inhoud:

Nadien ZYNE MAJESTEIT de Koning van *Groot-Brittannien*, Keurvorſt van *Brunswyk-Lunenburg*, en HAAR HOOG-MOGENDE de Heren Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden* ter eene; en zyne DOORLUCHTIGE HOOGHEIT de Keurvorſt van *Beyeren* ter andere zyde, na 't ſluiten van een TRACTAAT van Vriendſchap, goede Verſtandhouding en Subſidie, ('t welk in de maand July 1746 getroffen en den 21. van die Maand door derzelver reſpective Miniſters te *Munchen* getekend wierd, en 't geen de Ruſt van 't *Duitſche* Ryk, de

de handhaving van deszelfs Belangen, en de behoudenis van deszelfs SYSTEMA voornamentlyk tot doelwit had, en welk Tractaat den 21. *July* van 't lopende Jaar verschenen was,) zich by continuatie met dezelfde Gevoelens van Vriendschap jegens elkander vinden aangedaan, en noch tot handhaving van de Rust in 't *Duitsche* Ryk, als mede ter bevestiging van deszelfs SYSTEMA 't zelfde verlangen hebben: ZO IS 'T, dat de bovengenoemde Hoge Contracterende Partyen hunne respective Ministers hebben gemagtigd, om ter bereikinge van zulk een heilzaam Oogmerk t'arbeiden; namentlyk ZYNE GROOT BRITTANNISCHE MAJESTEIT *Thomas Holles*, Hertoch van *Newcastle*, Ridder van de zeer Edele Ordre van de Kousseband, en een van deszelfs voornaamste Secretarissen van Staat; HAAR HOOG-MOGENDE de Heren Staten Generaal den Heer *Hop*, Lieutenant Generaal van de Ruitery in derzelver dienst; en hunnen Extraordinaris Envoyé by zyne Groot-Brittannische Majesteit; en ZYNE DOORLUCHTIGE HOOGHEIT de Keurvorst van *Beyeren* den Heer *Joseph Xavier*, Graaf van *Haslang*, deszelfs Kamerheer en Raad van Staat, Groot Commandeur van zyne Orde van *St. Joris*, en deszelfs Minister Plenipotentiaris by zyne *Groot-Brittannische* Majesteit: Welke bovengenoemde Ministers met de nodige Volmachten voorzien zynde, na verscheide Conferentien nopens de volgelende *Articulen* over een gekomen zyn. 1750. September.

I. Tusschen gem. Zyne *Majesteit*, Haar *Hoog-Mogende*, en zyne *Doorl. Hoogheit* den Keurvorst van *Beyeren* zal een opregte Vriendschap, en zeer nauwe Vereeniging wezen, zodanig, dat d'een des anders Belangen als die van zyn eigen aanmerken, en ter goeder trouwe zich bevlytigen zal, om dezelve, zo veel mooglyk, te bevorderen, als mede om onderling alle Onrust en Schade voor te komen en te verwyderen.

II. Om aan Zyne KEURVORSTELYKE Doorluchtigheit de goede geneigtheit der Hoge ZEE-MOGENDHEDEN ten zynen opzichte te bewyzen, zullen Zy den zelven een jaarlyksche Subsidie bezorgen van *veertig duizend Pond Sterlings*, uitmakende Vier honderd veertig duizend Guldens Hollands Geld *courant*, welke Subsidie alle drie Maanden zonder eenige vermindering in den HAAG betaald zal worden, *te weten*, twee derde gedeeltens voor Rekening van zyne *Groot-Brittannische* Majesteit en een derde voor die van Haar *Hoog Mogende*: Zullende die Subsidie met den 21sten van de maand *July* laatstleden, als zynde de dag dat de Termyn van 't laatste Tractaat verstreken is, een begin nemen, en zo lang duren als het tegenwoordige Tractaat in kragt blyven zal; wel verstaande, dat de proportie der Subsidien, die door zyne *Groot-Brittannische* Majesteit te betalen is,

1750. in *Engeland* zal worden afgedaan, als zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheit zulks begeerd.
September.

III. In aanmerking van de Subsidie, in 't voorgaande Articul bestemd, zal zyne Doorl. Hoogheit de Keurvorst van *Beyeren* een Corps van *zes duizend Man* te voet op de been houden, in den zelfden staat en op dezelfde Conditien aangaande de Requisitie tot den marsch, als mede nopens de Soldy de Vermindering der Subsidie, in den tyd dat het zelve werkelyk dienen zal, als gestipuleerd zyn in de CONVENTIE, dewelke tusschen zyne *Groot-Brittannische* Majesteit en den Heer Landgraaf van *Hessen* den 9. *Mey* in 't Jaar 1740 gesloten is, en waar van d'Articulen of Clausulen, dewelke op de drie zo even genoemde Pointen betrekking hebben, zullen geoordeeld worden als hier in gevoegd te zyn.

IV. Vermits zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheit d'Eere heeft van een der aanzienlykste Leden van 't *Duitsche* Ryk te zyn, betuigd dezelve plegtiglyk zich van dat voornoemde Ryk in generlei wyze te willen afzonderen, en dat zyne Troupen in genen dele tegen zyne Keizerlyke Majesteit nochte tegen 't *Duitsche* Ryk gebruikt mogen worden.

V. Nadien zyne Doorl. Hoogheit de Keurvorst van *Beyeren* zich verzekerd houd, dat de Wensch en Zorgen van zyne Majesteit den Koning van *Groot-Brittannien*, Keurvorst van *Brunswyk-Lunenburg*, omtrent de Zaken van 't *Duitsche* Ryk niets anders als deszelfs Gemene Best, en de handhaving van deszelfs *Systema* bedoelen; en vermits de Hooggemelde Keurvorst zich ook met een verlangen vind aangezet om insgelyks daar toe mede te werken, maakt dezelve geen de minste zwarigheit om te beloven, door de Stemgevingen, die Hem zo wel op de generale *Duitsche* Ryks-Vergadering als in de Vergaderingen van 't Keurvorstelyke Collegie en de Kreitzen toekomen, de goede Intentien en 't Goed-agten van zyne *Groot Brittannische* Majesteit, betrekkelyk op de Zaken van 't *Duitsche* Ryk, te zullen ondersteunen: En 't is met dit oogmerk dat van weerszyden bestemd is, dat d'Envoyés en Ministers van zyne *Groot-Brittannische* Majesteit en zyne K. V. Doorl. van *Beyeren*, die zich op de gemelde Vergaderingen zullen bevinden, getrouwelyk en zo veel als 't mogelyk zal wezen, in Zaken van gewigt, die de Belangen van 't *Duitsche* Ryk zullen betreffen, met elkander raadslaan en eene lyn trekken zullen.

VI. In gevalle zyne K. V. Doorl. door eene Mogendheit, wie dezelve ook wezen mocht, uit haat van het Tractaat in zyne Staten mocht worden geattaqueerd, zullen de Hoge Zee-Mogendheden hunne pogingen aanwenden, om aan denzelven van den Aggresseur Satisfactie te bezorgen voor de Schade die Hem aangedaan zal zyn.

VII. Dit

VII. Dit Tractaat zal den tyd van zes Jaren duren, te rekenen van den 21sten maand *July* van 't lopende Jaar; en indien de Hoge Contracterende Partyen in 't vervolg zullen goedvinden 't zelve te continueren, te verlengen, of te veranderen, zullen zy elkander daar van verwittigen, en drie Maanden voor deszelfs Eindiging dieswegens in Onderhandeling treden. 1750. *September.*

VIII. Dit Tractaat zal door de bovengemelde Hoge Contracterende Partyen geratificeerd worden, respectivelyk binnen den tyd van vier weken, na den dag van deszelfs Tekening, of wel eerder als 't geschieden kan; zullende de Ratificatien daar van alhier te *Hanover* uitgewisseld worden.

Ten oirkonde van 't welk wy bovengenoemde Ministers drie gelyk luidende Exemplaren van dit Tractaat gemaakt, en dezelve uit kragte van onze Volmagten getekend en 't Cachet van onze Wapens daar by gesteld hebben.

Gedaan te *Hanover* den $\frac{11}{12}$ *Augusty* 1750.

Holles Newcastle	L. S.	*Josep Xavier*,
H. Hop	L. S.	Graaf van *Haslang*, L. S.

Den 10. dito wierd by opgemelde Lords-Regenten 't verzoek van den Heer *Bussinello*, Venetiaanschen Minister by dat Hof, om den Koning tot het bemiddelen der Verschillen tusschen die Republicq met het Huis van *Oostenryk* over 't Patriarchaat van *Aquilea* ontstaan, over te halen, in een Raads-Vergadering te *Whitehal* geëxamineerd: Die zaak is aan zyne Majesteit reets per Courier gecommuniceert.

Ook hadde d'*Oostindische* Compagnie aan dezelve door een Request bekend gemaakt, „ dat de *Franschen* by de restitutie van *Madras*, „ meer dan 200 Yzere Stukken Canon en vele Oorlochs-Ammunitie, „ tegens den inhoud van 't IX. Articul der *Aakensche* Vrede, hadden „ mede genomen (*) "; men heeft die Memorie reets per Expresse aan den Graaf van *Albemarle* na *Parys* gezonden, ten einde 't voorsz. te reclameren.

d'Uitdelingen van d'Oude Zuidzee-Annuïteiten, verschenen *St. Michiel* zal den 23. *October*, en die van 2 percent van de Millioen-Bank, mede op *St. Michiel* verschynende, den 6. *November* aanstaande geschieden.

Van daar afstekende, arriverenwe in 't *Fransche* Ryk.

'T WAS

(*) *Dat is niet Nieuw!* Zie ons *Gedenkboek* van den Jare 1749, I. *Deel*, *pag.* 11 & 103.

1750. *September.*

VRANKRYK.

'T WAS den 27. passato, 's avonds om zes uuren, dat Madame *de Dauphine* van eene *Prinses* beviel, die ten eersten, in de tegenwoordigheit van den Koning en de Koningin, zonder Plechtigheit, door den Cardinaal de *Soubise*, Groot-Aalmoessenier van dat Ryk, in 't byzyn van den Pastoor der Parochie van *Versailles* gedoopt wierd. d'Ordinare Vreugde is algemeen geweest, doch zoude meerder doorgestoken hebben, by aldien die Prinses van een jonge *Hercules*, zo de *Parisiens* schryven, verlost was. Zo dra die Tyding te *Parys* quam, geschieden 'er een generale Decharge van 't Canon dier Stadt, en op ordre van den Magistraat wierd voor 't Stadthuis een Vreugde-vuur afgestoken.

'T MANDAMENT waar by d'Aardsbisschop, dier Stadt bevolen hadt, dat in alle de Kerken van zyn Bischdom over die gelukkige Verlossing van Madame *de Dauphine* het *Te Deum* zou worden gezongen, behelst onder anderen de volgende uitdrukkingen.

„ Vermits de Hemel begonnen heeft het Huwlyk van Monseigneur „ den *Dauphin* te zegenen met een Prinses, waardig door hare Deug- „ den om eens aan den brillantsten Troon van *Europa* deel te heb- „ ben, begeerd de Koning, dat Wy ootmoedigste dankzeggingen „ daar voor aan Godt doen. Alschoon 't geval, waar van zyne Ma- „ jesteit ons kennis geeft, d'uitgestrektheit van onze Verlangens niet „ ten eenemaal vervuld, vermeerderd 't zelve egter in Ons de hope, „ dat wy in 't vervolg onze Wenschen volkomen volbraght zullen „ zien: Laten wy dan onze Heilige Tempels doen weergalmen van „ de vromen Lofzang, welke de Kerk gebruikt om aan Godt hare „ dankbaarheit voor de Weldaden, die zy van Hem ontfangt, te be- „ tuigen! Laten wy in 't verlangen om Ons te schikken na d'oogmer- „ ken van een Monarch, die verzekerd is, dat Hy van Godt alleen „ verwagten moet al 't geen 't Voorwerp van zyne vierigste begeer- „ tens uitmaakt, met nieuwen iever smeken, 't geen wy noch niet „ verkregen hebben! Laten wy aangemoedigd door 't succes van onze „ eerste Geloftens nieuwe doen en den Auteur van onze Vreugde „ bidden dezelve volkomen te willen maken door aan den *Dauphin* „ een *Zoon* te geven, en door deze dierbare Gift meer en meer de „ Rust van den Staat te verzekeren".

Hier voren op *pag.* 188 gezien hebbende, de Vergadering der Geestelyken te *Parys*, ten einde te delibereren over den Eisch des Konings rakende den TWINTIGSTE PENNING hunner revenuen, vereischt het thans te doen volgen, hoe dezelve zich daar omtrent gedragen hebben.

In

In de DECLARATIE des Konings, waar by Denzelven ordonneert, dat alle die eenige Geestelyke Proven genieten, binnen den tyd van zes maanden een Lyst der Goederen en Inkomsten van die Proeven moeten inleveren, word voor af tot een Inleiding onder andere 't volgende gezegd:

Onder de Voorregten, die de Geestelyken geniete, is dit in *Vrankryk* een van d'uitmuntendste, dat zy Depositarissen zyn van een gedeelte der Koninglyke Autoriteit, om namentlyk de Repartitie en de Verzameling hunner Subsidien te doen; niets is wenschelyker als d'Impositie daar van op een even gelyken voet gebraght te zien; de heiligste en ieverigste Prelaten hebben zedert langen tyd dikwyls over d'ongelykheit der gemaakte Repartitien gezugt, zo dat zy dezelve als de Hoofd oorzaak van 't gehele Verval van verscheide Proeven hebben aangemerkt: Onze verschuldigde oplettendheit tot behoudenis der Kerkelyke Goederen vereischt niet alleen onze zorgen, maar noopt Ons ook tot onvermydelyke pligt om d'Order en Rechmatigheit in een zo gewichtig deel der publicque Administratie van ons Koningryk te herstellen. „ Want vermits d'uitwerking van d'ongelyke Reparti- „ tien gemeenlyk hier in bestaat, dat de Last der Imposten op die „ gene valt, die 't minst in staat zyn om dezelve te dragen, houden „ Wy 't voor 't edelste gebruik, 't welk Wy van onze *Souvereine* „ *Macht* maken konnen, dat Wy aan d'Armen en Zwakken, in wat „ orde en in wat staat zy ook mogen zyn, onze Protectie doen ge- „ voelen". Alschoon 't ons betamelyk schynt, dat de Declaratien aan de Comptoiren van de respective Stiften bezorgd worden, is 't nochtans niet minder onze mening, dat zy onder onze oogen werden gebraght, „ ten einde zelfs de wezendlyke waarde der Geestelyke „ Goederen in *Vrankryk* te konnen weten": Dit is des te gewigtiger, om dat zulks eensdeels tot opheldering van de Vooroordelen, waar toe d'onwetendheit in dit stuk gelegenheit gegeven heeft, strekken kan, en ten anderen, om d'Onderstanden, die Wy uit hoofde der Noodwendigheden van 't Koningryk mochten genoodzaakt zyn t'eischen, met de Bezittingen der Geestelykheit evenredig te maken: 't Is niet minder noodzakelyk de Goederen der Corpsen of Gemeenschappen te weten, die tot d'Impositien der Geestelykheit in *Vrankryk* niet opbrengen, als onderrechting te hebben van die, welke daar toe iets uitleveren, enz.

'*t Eerste* Articul van deze *Declaratie* vermeld, „ dat alle Aards- „ Bisschoppen, Bisschoppen, Beneficieren, Capittels, Geestelyke en „ Wereltlyke Gemeenschappen, Kerkelyke Queekscholen, Fabriquen. „ Gestigten, Broederschappen, ofte andere diergelyke Etablissemen-

1750. September. „ ten, en generalyk alle, die eenige Kerkelyke Goederen bezitten of „ genieten; zo van d'eene als andere Sexe, die Tiendens betalen of „ niet betalen, 'tzy dezelve tot d'ordinaire en extraordinaire Impoften „ iets op brengen of niet, verplicht zullen wezen, om binnen zes „ maanden de Declaratien hunner Goederen en Inkomften, en van de „ Belaftingen, die daar op legt, en van wat naam of hoedanigheit „ dit alles ook moge zyn, te bezorgen".

't Twaalfde Articul behelft, dat zy, die zulks binnen den tyd van zes maanden niet gedaan, ofte ook eenig gedeelte hunner Goederen verzwegen, ofte ook wel derzelver waarde te gering aangegeven mochten hebben, zullen belaft worden met het *dubbeld der Taxe*, die zy tegenwoordig moeten opbrengen, tot der tyd toe dat zy een oprechte Declaratie zullen overgeleverd hebben.

Welke *Declaratie* in 't Parlement geregiftreert zynde, den 22. paffato wierd gepubliceert.

Den 17. bevorens, deed een der Commiffariffen des Konings een Aanfpraak in de Vergadering dier Geeftelykheit, en bediende zich, onder anderen, van de volgende Bewoordingen:

„ Alle de Staten weten, wat de droevige Uitwerkingen van een lan„ gen Oorloch zyn, en niemant is 't onbekend van hoe groot een „ belang 't is, dat ten allerfpoedigften de Rampen herftelt worden, „ die daar van een onvermydelyk gevolg zyn. Dit is hoofdzakelyk „ de rede, die den Koning heeft doen befluiten om den Vrede te ma„ ken in den tyd zelfs, dat de grootfte Succeffen hem hadden konnen „ bewegen om den Oorloch voort te zetten. Dit is 't zelfde oog„ merk, waar mede zich zyne Majefteit noch bezig houd, en waar „ toe alle zyne Zorgen en Begeertens zich uitftrekken. d'Oorlogen, „ die 't Koningryk zedert meer dan een Eeu heeft uitgeftaan, heb„ ben fucceffivelyk de menigte der publicque Schulden doen aangroe„ jen, zonder dat d'omftandigheden hebben toegelaten, dat men ge„ durende de Jaren des Vredes een Wanorder heeft konnen herftel„ len, de vermeerdering van dewelke eindelyk voor den Staat ten „ eenemaal ongelukkig wezen zou. Aan dit zo verouderd Quaad; aan „ dit Quaad, 't geen zo verderfelyk in zyne gevolgen is, en zo tegen„ ftrydig met alle de Projecten, die men tot verligting der Onder„ danen maken kan, en zo bequaam om d'Yverzucht op te wekken „ by de Mogendheden, welke op *Vrankryk* jaloers zyn, wil de Ko„ ning door een uitwerking van deszelfs tederheit voor zyne Onder„ danen, en uit hoofde van zyne oplettendheit om deszelfs Macht „ buiten 's Lands *Ontzaebelyk* te maken, eindelyk een Hulpmiddel, 't „ geen reets meer dan te lang achter gebleven is, toebrengen.

„ Zulke fterke Drangredenen hebben den Koning by 't oprechten

„ van

„ van een generaal Sinking-Fonds een besluit doen nemen, om zich 1750.
„ de Middelen te verschaffen, waar door men successivelyk tot de be- *September.*
„ vryding der Schulden en Lasten van den Staat geraken kan; van
„ deze Bevryding alleen kan men wezentlyke en duurzame Verlig-
„ tingen verwachten; deze alleen kan aan 't Koningryk een weg ba-
„ nen om Bron-aderen te krygen, waar door men in staat kome, om
„ die gene te verschalken, welke de Lust bekruipen mocht, *om den*
„ *Vrede, dien Europa aan de Wysheit en Gematigdheit van den Koning*
„ *verschuldigd is, te storen.*

„ 't Is een goed Burger, van wat order hy ook zyn mag, die 't
„ niet voor een verplichting en noodzakelykheit van hem moet ach-
„ ten, dat hy zulke grote en heilzame Oogmerken helpe bevorderen,
„ alle de Schulden, tot Verdediging en Handhaving van den Staat ge-
„ maakt, worden by zyne Majesteit als Schulden van den Staat aan-
„ gemerkt; zyne *Rechtmatigheit* en zyne *Voorzichtigheit* noodzaken
„ Hem om voor hunne Vernietiging te waken; en de noch meer by-
„ zondere Protectie, die zyne Majesteit aan de *Geestelykheit*, als zynde
„ de luisterrykste en meest-gedistingueerde Orde van zyn Koningryk,
„ verschuldigd is, vereischt van zyne Vaderlyke zorgen een pligt, om
„ alle de Maatregelen te nemen en t'authoriseren, die noodwendig
„ zyn tot vernieting der Schulden, waar toe de Goederen, welke
„ de Geestelykheit in den Staat bezit, byzonderlyker verordineerd
„ zyn".

Op welke de Geestelykheit zeide: *Dat zy eenige Voorstellingen aan den Koning te doen hadt.* 't Geen de Heer *Marchault d'Arnouville*, Controlleur-Generaal, met de volgende Vragen beantwoordde:

„ Zyt Gylieden Onderdanen van den Koning of niet? Indien Gy
„ 't zyt, zult Gylieden den *twintigsten Penning* opbrengen, want
„ het is des Konings begeerte, dat alle zyne Onderdanen denzelven
„ betalen".

Dat antwoord hadde onder de Geestlykheit al vry wat opschudding gemaakt, terwyl aan d'andere kant, men in 't algemeen zeer voldaan was, dat het *Volk van de Kerk* den *twintigsten Penning*, zo wel als d'andere Ingezetenen van dat Ryk betalen moet.

d'Agenten van die Geestlykheit, hadden vervolgens den 6. dezer Audientie by den Koning gehadt, als wanneer 't zyne Majesteit behaagde den dag van den 10. daar toe te bepalen, om aan de Gedeputeerden van dat *Corps* gehoor te verlenen, 't welk dezelve dan ook gehadt hebben, en by die gelegenheit nadere Vertogen tegen 't betalen van den 20. Penning deden, met verzoek: „ Dat het den Ko-
„ ning behagen mochte deszelfs (voorgemelde) Declaratie in te trek-
„ ken".

Op

1750. *September.* Op welk gedaan Vertoog en Verzoek zyne Majesteit den 15., door den Graaf de *St. Florentin*, een Brief aan die Geestlykheit hadde doen overhandigen, welke in Substantie inhieldt:

Vermits de Gevoelens van genegenheit en gunst welke Ik voor de Geestelykheit van myn Ryk heb, diep in myn hart gegraven en altoos dezelfde zyn, heb Ik met smert vernomen, dat dezelve geen Besluit, 't geen met myn Eisch overeenkomt, en 't welk Ik met recht van haar verwachten konde, genomen heeft. Uit Respect voor UWL. Ministerie zou Ik 't altoos voor Myn pligt achten om dezelfde Ontheffingen, Voorrechten en Vrydommen, die Myne Voorzaten aan UL. hebben vergunt, te bewaren, en 't was onnodig dat UWL. Vergadering, My de ware Beweegredenen daar van verklaarde. d'Uit Myn naam aan UL. gedane Eisschen konden UL. genoegzaam de vrees benemen; dat de Goederen der Geestelykheit van *Vrankryk* aan d'executie van 't Edict, waar by d'Impost van den *Twintigsten* word geordonneerd, onderhevig zouden gemaakt worden: Zedert heb Ik UL. noch verzekerd, dat die Myne intentie niet was, en UL. hebt My UWE erkentenis daar over doen weten. In plaats van 't gewone *Don gratuit* heb Ik liever, niet voor My maar voor UL. zelfs een jaarlyksche Somme, gedestineerd om de betaling aan UWL. Schulden te verhaasten, van UL. geëischt. Ik verwacht niet dat de Geestelykheit van de *Gallicaansche* Kerk en de Voorstander van de Souvereine en onafhankelyke Authoriteit des Konings over 't Wereltlyke hare Bezittingen daar van zoude willen bevryden, even als of Myne Verplichting om voor de behoudenis van Hare Goederen te zorgen, niet teffens die Verplichting voortbraght, om tot de Behoeftens van den Staat, waar van Zy een gedeelte uitmaakt, te contribueren. Ik zal My dan niet als met leedwezen genoodzaakt zien, om, by aldien GYL. volhard geen Besluit in UWL. Vergadering op Myn Eisch te nemen, te gebruiken de middelen van Authoriteit, dewelke, terwyl zy de Grond-Regelen van Myn Koningryk handhaven, geen ander oogmerk als 't welzyn van de Geestelykheit hebben zullen enz.

't Besluit, door de Geestelykheit op dien Brief genomen, bestaat hier in:

De Vergadering heeft eenparig vastgesteld, aan den Koning hare Erkentenis te betuigen over de wyze op welke zyne Majesteit zich in deszelfs Brief van gisteren ten opzichte van den *Twintigsten* heeft gelieven uit te drukken: Ook heeft de Vergadering eenparig vastgestelt aan den Koning de sterkste Betuigingen te doen van haar diep Onzach en onkrenkbare Aankleving omtrent de Grond-Wetten van de Geestelykheit

lykheit in *Vrankryk*, en wel inzonderheit aan die van de Souvereine en onafhankelyke Authoriteit van onze Koningen in Wereltlyke Zaken: Zy meend niet van die Grondregel afgeweken te zyn, door 't nemen van de vryheit om aan den Koning te vertonen, „ dat de Souvereine en onafhankelyke Authoriteit zich niet kan uitstrekken tot „ de Macht„ om zonder toestemming van de Kerk de Goederen, die „ Gode zyn toegeweid met Lasten te bezwaren (*)". Nadien nu de Ver- 1750. *September.*

(*) 't Is de Historie-Kundigen bekend, dat onder *Constantyn de Groote*, by en om 't midden van de IV. Eeu, de Kerk ruste en vrede genietende, een ieder 't zyne toebraght op dat de *Geestelyken* van dien tyd te beter zouden bestaan: Maar in 't vervolg bevond men, dat zy door overmatige Rykdommen, als *Jeschurun* achter uitsloegen, en in Pracht en Overdaad een wellustig leven leidden. Om een HEIDEN deswegens te horen, zal genoeg voor alle zyn, 't geen hy getuigt, wanneer 'er om den *Bisschops* Stoel van *Romen* een twist was tusschen *Damasus* en *Ursicinus*, in den jare 366 of daar omtrent; in zo verre dat 'er *Hair* gelaten, en veel onnozel *Bloed* gestort wierd. Hy schryft dan:

„ *Damasus* en *Ursicinus* brandende boven alle menschelykheit om den „ *Bisschoppelyken* Stoel in te nemen, *streden zo Scherplyk*, dat hunne partyen „ de Menschen wonden en in doodsgevaar braghten. Als de Gouverneur te „ *Romen* dit niet konde beletten, is hy, door geweld gedwongen zynde, in „ de Voorstadt getrokken. In den stryd was *Damasus* meester geworden, „ door 't indringen van zyne partye. En men weet voor zeker, dat toen in „ de Kerk der Christenen, op eenen dag, *honderd, zeven en dertig* Vermoorde „ *Menschen* gevonden zyn; ja! dat het lang verwilderde Volk daar na bezwaarlyk is gestilt". *Vervolgt:* „ Ik sla niet af, bedenkende de *Pracht* te *Romen*, „ dat zy, die gaarne Paus waren, daarom, zo veel zy konnen, zouden twisten; „ want als zy Paus geworden zyn, zo zyn zy zo zeker, *dat zy Ryk worden* „ *door d'Offeranden der Matronen, en in Wagens Ryden, fraai gekleed, zorgende* „ *voor overvloedige Gastmalen*, dat die zelver *groter* zyn dan *Koninglyke* Gastmalen. *Ammianus Marcellus*, *rerum a Constantino, Juliano & Valentiano* „ *Gestarum Lib.* 27".

Echter nam de voorgemelde Mildadigheit aan den Bisschop en Geestelyken zodanig d'overhand, dat de Christen Keizers 't zelve gewaar wordende, en dat onder schyn van *Godtsdienstigheit* de *Huizen der Wesen* ingeslokt wierden, dat zy, ten tyde van *Syriacus* I. die in den jare 385 Bisschop van *Romen* was, een Wet uitgaven en daar by ordonneerden:

„ Dat eene Weduwe, gene van hare Goederen, *onder voorwending van Re-* „ *ligie*, mag vervreemden; maar dat zy die geheel en al moet overlaten aan „ hare Kinderen; en als zy komt sterven, datze geen *Kerk*, noch *Klerk*, noch „ *Armen* mag Erfgenaam maken. *C. L.* 27. *de Episc. & Clerefi, in C. Theod*".

Zedert heeft de *Roomsche* Geestelykheit daar op uitgeweest, om Keizers, Koningen, Vorsten en andere bemiddelde Lieden te betoveren, om *Kloosters* en *Godtshuizen* te stichten en te verryken, nadien zy daar door *hunne Zaligheit*, hoe

1750. Vergadering in des Konings Brief niets heeft konnen vinden, waar
September. door zy zich tegen d'Inbreuken, aan de Vryheit van hare Rechten toegebraght, konde verzekerd oordelen, bevind zy zich altoos door dezelfde Beweegredenen van Conscientie in d'onmoglykheit, om over den

hoe *Godtloos* geleeft mochten hebben, verkregen. Daar toe allegerende verscheide uitgedachte *Fabulen* en leugenachtige *Miraculen*. Om slegts weder een *Schryver* uit velen te horen spreken, zo schryft den *Italiaanschen* Historie-Schryver, met betrekking tot het voorzeide, in dezer voegen:

„ d'Armoede der Geestelyke Personen, ten tyde *Constantini*, begon won-„ derlyk te verminderen.... vervolgens hebben in de nakomende tyden, vele „ Menschen, om *d'Opinie* die zy hadden, dat met *d'Aalmoessen* en de *Testa-„ menten* of *Legaten*, die men den Kerken gaf, (NB.) *ligtelyk* verkregen wierd „ *'t Koningryk der Hemelen*, of Kerken te doen bouwen en rykelyke te voor-„ zien met *Inkomsten*, of een deel der *Rykdommen* aan de reets gestichte Ker-„ ken uitdeelden enz. *Guicchiardin In Hist. Ital. Lib. 4. §. 12*".

Wanneer dat werk begon te verslappen, nam men na de IX. Eeu een ander middel by de hand, namentlyk; *'t Volk te doen geloven dat 'er een* VAGEVUUR *was*. Hier was alles in rep en roer, om 't zelve t'échapperen, of niet lang daar in te hulsvesten, dus de Schatten der Geestelyken hand over hand toenamen, als noch werkelyk in *'t Papendom* geschied.

Dit noch niet genoeg, was men bedacht om dezelve te behouden. Hier vond men geen gereder middel toe, dan dat de *Paus*, als *Superieur* over 't *Rooomsch* Geestelyke en 't Wereltlyke, waar van *Gregorius* VII. den hoofdgrondslag gelegt heeft, *den Wereltlyke Machten te verbieden van gene Imposten of Schattingen dier goederen t'eischen of in te vorderen, op pæne van den Ban en overgeving aan Dood, Hel en eeuwige Verdoemenisse*. Door welke en alleen, die *Roomsche Geestelyke Goederen* tot heden toe alom vry van alle *Imposten* en *Schattingen* ontheven zyn en blyven.

d'Eerste Paus die 't zelve werkelyk en met 'er daad betoond heeft, zo als ons voorgekomen is, was *Eugenius* IV. die anno 1431 den Stoel beklom. Zo getuigt *Platina* in zyn Levens-verhaal:

„ Hy beminde de Geestelyken op eene wonderlyke wyze, vermeerderde „ hunne Middelen met Schatten en *Vrybeit van Schattingen*". Maar wat hy 'er voor een geweest is, zoude d'Aantekening te verre doen uitlopen. Alleen! *Platina* verhaalt deswegens: „ Zeker hy was een Wankelbaar Man in zyn le-„ ven. Want hy, in 't begin van zyn *Pausselyk Ampt* door quade Ra-„ den verrukt, *verwarde* en *overtrad* alle GODLYKE en MENSCHELYKE „ RECHTEN".

Wat ALEXANDER VI. deswegens al verder gedaan heeft, zie in *'t voorgaande Deel*, *pag.* 60.

Invoegen den Lezer, uit dat bekorte *Verhaal*, nu te beter zal konnen verstaan, of die *Kerke-Goederen*, GODE ZYN TOEGEWYD, of dat het een *allerlasterlykste Vond* is, om 't *Godlyke Gewysde* van den Heren *Jesus Christi* tegen te spreken: Geeft *des Keizers dat des Keizers is*.

den Eisch, door des Konings Commissarissen gedaan, te raadplegen, en in de beklaaglyke noodwendigheit, om de Bevelen van zyne Majesteit niet als met hare Tranen te konnen beantwoorden enz. 1750. *September.*

De Replicq van zyne Majesteit op dat Besluit genomen, bestond:

Dat den 16. 's ochtends ten elf uuren de voornoemden Graaf de *St. Florentin*, verzeld door zyne Majesteits Commissarissen, Deszelfs Intentien nopens die gedane Verklaring of Besluit liet bekend maken, met Uitdrukkelyke byvoeging: *Dat zyne Majesteit een Cathagorisch* (of op de Vraag overeenkomend) *Antwoord van de Geestelykheit verwachtte en geboorzaamd wilde wezen.* De Vergaderde Prelaten verzochten *vier en twintig uuren tyd*, om daar over te delibereren, en een Antwoord op te stellen; Maar de gemelde Graaf gaf hen te kennen, *dat het buiten zyn macht was, om hen dit uitstel* (als een incident) *te vergunnen, en dat zy derhalven 't Antwoord* (of Duplicq) *zoude blyven afwachten:* Na dat in die Vergadering tot 's avonds ten zeven uuren over dat Onderwerp geredekaveld en getwist was, verklaarde (of Dupliceerde) eindelyk de Geestelykheit aan dien Graaf: *Dat dezelve, hoe genegen en begerig zy ook wezen mocht, om hare volkome gehoorzaamheit voor zyn Majesteits Bevel aan den dag te leggen, zich echter buiten staat vond, zo als zy wel zoude wenschen, zich by deze gelegenheit na des Konings Intentien te schikken.*

Waar op die Graaf, nadien de zaak *Voldongen* was, van wegens zyne Majesteit pronuntieerde de volgende *Koninglyke*

SENTENTIE:

MYNE HEREN,

NA de herhaalde weigeringen, door Ul. gedaan, om een besluit te nemen overeenkomstig den eisch, in Mynen naam aan Ul. geschied, moet Ik het vervullen van 't geen Ik aan My zelve, en aan 't behoud der grondgebruiken van Myn Ryk verschuldigt ben, niet langer uitstellen, maar my van myn gezag bedienen. Ik zend Ul. een Arrest, by 't welk Ik ordonneer, de ligting der somme, welk Ik van Ul. had doen eischen. Gyl. zult daar in zien, hoe zorgvuldig Ik vermyd heb, 't Voorrecht te krenken, waar in Gyl. zyt, om de repartitie en ligting van Ulieder Impositien te doen. Gyl. zult uit die toegeeflykheit erkennen, hoe zeer Ik, My van een vermogen bedienende, waar van Gyl. My genoodzaakt hebt gebruik te maken, de Geestelykheit ge-

1750. *September.* genegen blyf in een tyd, dat Ik de minste reden heb, van Ulieder gedrag voldaan te zyn. Gyl. zult zonder uitstel treden tot de Repartitie der sommen, waar van de ligting by dit Arrest geordonneerd word. Ook is Myn wil, dat Gyl. den 20. dezer maand Ul. Vergaderingt eindigt, en zonder draling na Ulieder Bischdommen keert, om 'er de plichten van Ul. Dienst te vervullen, en 'er tot het bedienen van Ul. Beneficien en tot het uitvoeren van Myne Declaratie van den 17. *Augusty* laatstleden vaceert. Hier op bid ik Godt, dat Hy Ul. *myne Heren*, in Zyne heilige hoede neme. Geschreven te *Versailles* den 15. *September* 1750.

(*was getekend*)

LOUIS.

(*Lager stondt*)

PHELYPEAUX.

't Arrest van den Staats Raad van zyne Majesteit was in 't volgende begrepen:

EXTRACT uit de *Registers* van den *Staats-Raad.*

De Koning goedgevonden hebbende, tot bereiking der vernietiging van de Schulden van den Staat de nodige schikkingen te maken, heeft zyne Majesteit gemeent, inzonderheit acht te moeten geven op die de Geestelykheit van *Vrankryk* tot zyn dienst aangegaan heeft, en waar van hy de betaling verlangt te verhaasten. Met dat oogmerk is 't, dat zyne Majesteit door zyne Commissarissen van de Vergadering der Geestelykheit geëischt heeft een jaarlyksche somme van 1500 duizend Livres, gedurende vyf Jaren, om tot het aflossen der Capitalen, door de voorsz. Geestelykheit van *Vrankryk* verschuldigt, gebruikt en gevoegt te worden by de somme, bereids tot die afossing geschikt. Zyne Majesteit ook willende dat de ligting dier jaarlyksche somme in gewone form geschiede, en ingevolge de Repartitien, die met opzicht tot d'Impositien der Geestelykheit van *Vrankryk* werkelyk in agt genomen worden, tot dat men dezelve zal hebben konnen hervormen, na dat door d'uitvoering zyner Declaratie van den 17. *Augusty* laatstleden desaangaande de nodige éclaircissementen gemaakt zullen zyn. Gehoort 't Rapport van den Hr. *Machault*, ordinaris Raad in den Koninglyken Raad, Contrarolleur-Generaal der Finantien, heeft de Koning in zyn Raad zynde geordonneert en ordonneert by dezen, dat, te beginnen met dit lopende jaar 1750, gelegt en geheven zal worden op de gewone wyze en termen, op en van de Bischdommen der Geestelykheit van *Vrankryk*, door de Comptoiren der Bischdommen en

en conform de Departementen, waar op d'actuele Belastingen van de voorsz. Geestelykheit van *Vrankryk* zyn liggende, de somme van 1500 duizend Livres 's jaars, gedurende den loop van 5 jaren. Wil dienvolgende zyne Majesteit, dat door de Vergadering der Geestelykheit gemaakt en besloten worde een Departement van de voorsz. somme van 1500 duizend Livres jaarlyks, waar van d'ontfangst zal geschieden door den Ontfanger Generaal der Geestelykheit van *Vrankryk*, en onder hem door d'Onfangers der Tienden, ten einde de voorsz. somme jaarlyks gebruikt worde tot aflossing der Capitalen van de Renten, door de voorsz. Geestelykheit verschuldigt, en gevoegt worde by die bereids tot de gezegde aflossing geschikt zyn. Ordonneert zyne Majesteit aan de hoge Kerkenkamers en de Comptoiren der Bischdommen, de hand te houden aan d'uitvoering van het tegenwoordig Arrest, waar op alle nodige Brieven, in cas van vereisch geëxpedieert zullen worden. Gedaan in den Staats Raad des Konings, in 't byzyn van zyne Majesteit, gehouden te *Versailles* den 15. *September* 1750. 1750. *September.*

(*was getekend*)

PHELYPEAUX.

De Geestelykheit wetende, dat zy aan dat Bevel gehoorzamen moest: hadden zedert aan gemelden Graaf verzocht: *By den Koning voor hen verlof te willen gaan vragen, om by zyne Majesteit Afscheid te nemen.* Waar op dien Graaf declareerde: *Dat verzoek wel op zich te nemen*, maar eischte, *dat zy, ingeval geen Afscheids Geboor verleend mocht worden, hem in Geschrift een Antwoord bezorgen wilden, 't geen by als dan uit hunnen Naam aan den Koning ter hand zoude stellen:* 't Geen zy gedaan en zich daar by op deze wyze uitgedrukt hebben:

,, Wy zyn van de Rechtlievendheit en Grootmoedigheit van Uwe
,, Majesteit te zeer overtuigd, als dat wy zouden denken niet te mo-
,, gen antwoorden, dat wy nooit zullen konnen toestaan, dat iets, 't
,, welk tot nu toe een *Recht van onze Liefde* en ons Respect geweest
,, is, een *Tribuut van Geboorzaamheit* werde".

Invoegen zy, op eene wyze, dewelke na allen schyn nochte zy zelfs, nochte 't publicq te gemoet gezien hadden, zonder *Audientie van Afscheid*, na hunne respective Bischdommen of Stiften hebben moeten vertrekken.

Hier voren *pag.* 183 gezien hebbende, d'onvredenheit en klachten der in- en opgezetenen over de *twintigsten* penning, en d'onwilligheit der Geestelyken, hier boven, om daar aan, by *schattingen*, te voldoen, zo komt in de *derde plaats*, den *Koopman* mede te berde, met te getuigen:

 ,, De

1750. September. ,, De herstelling van onzen Koophandel in de Havens langs de ,, *Noord-Zee* gaat langzaam voort, en 't is met de Commercie na de ,, *Middelandsche* Zee niet veel beter gestelt; want men krygt weinig ,, Schepen uit de *Levant*, om dat de Rovers van *Barbaryen* de Scheepvaart aan dien kant kragtig benadelen, doch men hoopt dat deze ,, hinderpaal door goede Voorzorgen wel haast uit den wech geruimd ,, zal zyn. Te *Lions*, *Marseille*, en voornamentlyk te *Bourdeaux* worden nu en dan noch vry groote Bankrôten gemaakt, zelfs zo, dat ,, de Schade zedert twee à drie Maanden daar door geleden in 't generaal op omtrent *drie Millioenen* Livres geschat word.

En wat dat en de *Zyde*-Fabriecq verder aangaat, ,, kan men uit *Lions* ,, niet genoeg uitdrukken d'elende, waar in de Wevers en Zyde-Werkers gebraght zyn, door de schaarsheit en gebrek van Zyde; waar ,, by gekomen is, dat de Mis van *Beaucaire* (een Stadt aan de *Rhone* ,, in *Neder-Languedock*, daar een zeer beroemde *Jaarmarkt* van den ,, 22. *July* tot in *Augustus* gehouden word, en tien Mylen van *Nimes* ,, legt) zeer slecht geweest en 'er weinig verkoop is omgegaan; honderden Wevers lopen ledig, en zyn tot den Bedelzak gebraght; de ,, Regering van die Stadt heeft echter ter ondersteuning dier elendigen eene Collecte laten doen, dewelke tot 80000 Livres gemonteerd ,, heeft, waar uit dezelve dagelyks eenigzints (tot datze aan 't werk ,, raken) worden gealimenteert."

Te zamen al Vruchten van den laatsten Oorloch! daar geen Zyde mede gesponnen is.

De *Buitenlandsche* Zaken betreffende, zo hadde in 't begin dezer Maand de Graaf van *Albemarle*, Extraordinaris Ambassadeur des Konings van *Groot-Brittannien*, aan den Marquis *de Puysieulx* te *Versailles* kennis gegeven van d'ordres welke hy van zyn Hof hadde ontfangen, om herhaalde Vertogen te doen ten opzigte van d' uitvoering der bevelen, welke 't Hof nopens d'ontruiming der Eilanden van *Tabago*, *St. Vincent* &c. afgezonden had, gaf de voornoemde Marquis aan den *Groot-Brittannischen* Ambassadeur in substantie 't volgende Antwoord: ,, Daar is in deze Zaak eenig misverstand; d'ordres van den Koning, ,, myn Meester, aangaande die Ontruiming zouden bereits volbraght ,, zyn, indien de Marquis *de Caylus* niet buiten verwachting overleden was, en de Heer *de Pointsable*, particuliere Gouverneur van ,, *Martinique*, 't Bewind niet op zich genomen had: Daarenboven ,, zyn over dit Onderwerp vele onwaarheden verspreid: want daar is ,, nooit geen wezentlyk Etablissement op 't Eiland *Tabago* geformeerd; ,, 't gering getal *Franschen*, dewelke zich derwaarts hebben begeven, ,, waren al te maal Lieden, die geen middelen hadden om elders te

,, be-

„ bestaan, en zich derhalven door de nood verplicht vonden, om met 1750.
„ *d'Indianen* te leven: Deze Lieden wierden door verloop van tyd *September.*
„ zodanig met elkander gemeenzaam, dat het ondoenlyk zou geweest
„ zyn, om hen eensklaps te noodzaken 't voornoemde Eiland te ver-
„ laten: Voor 't overige zal de nieuwe Gouverneur, die zich naar
„ *Martinique* zal begeven, belast worden, om de Schikkingen, welke
„ de beide Hoven ten opzichte van de *Neutraliteit* dier Eilanden heb-
„ ben aangegaan, naukeurig in agt te nemen, enz."

Zo dat *d'Engelschen*, na 't schynt, noch wat *Patientie* zullen moeten hebben eer zy 't verzochte zullen bekomen. Waar mede wy afdalen na *d'Oostenryksche* Nederlanden.

DE Heer van *Kinschot*, Resident van de *Staten Generaal* aan 't Hof te *Brussel* residerende, zyne Brieven van Rappel van Haar *Hoog Mogende* ontfangen hebbende, hadde d'Eere gehadt, dezelven den 21. dezer, in eene afzonderlyke Audientie, aan den Prins *Carel*, Gouverneur Generaal, t'overhandigen, ingeleid werdende door den Prins *Hornes*, by welke gelegenheit die Minister de volgende Aanspraak, aan zyne Koninglyke Hoogheit dede: NEDERLANDEN.

MONSEIGNEUR.

„ 't Is byna tien jaren geleden, dat ik myn Ministerie als Resident
„ van Haar *Hoog Mogende* de Heren *Staten-Generaal der Vereënigde*
„ *Nederlanden* aan dit Hof begon; in d'eerste Audientie, die wylen
„ Haar Doorluchtige Hoogheit Roemruchtiger gedachtenisse, *Maria-*
„ *Elisabeth*, Aards-hertogin van *Oostenryk*, Gouvernante-Generaal
„ van deze *Oostenrykscbe Nederlanden*, my gunstiglyk verleende, heb
„ ik d'Eere gehad, Haar te verzekeren van de hoge Achting van
„ Haar *Hoog Mogende*, en van hun oprecht verlangen, om de goede
„ Harmonie, Vriendschap en Verstandhouding tusschen den Doorlt.
„ Huize van *Oostenryk* en de Republicq der *Vereënigde Nederlanden*,
„ die zedert zo langen tyd reets gesubsisteert heeft, aan te queken,
„ en hoe langs hoe vaster toe te halen. Ik heb 't geluk genoten, in
„ een publicque Audientie diezelve verzekeringen van d'Achting en
„ de Vriendschap van Haar *Hoog Mog.* voor de Persoon van UWE
„ Koninglyke Hoogheit te vernieuwen, en ik ben gedurende den tyd
„ van myn Ministerie alhier gelast geweest, die te herhalen by alle
„ gelegenheden, dewelken zich daar toe hebben aangeboden. De-
„ wyl Haar *Hoog Mog.* de *Staten-Generaal der Vereënigde Nederlanden*
„ goedgevonden hebben, my by Haar te rugge te roepen, zo heb-
„ ben ze my uitdrukkelyk geordonneert, wederom de krachtigste be-

„ tuigingen

1750. *September.* „ tuigingen aan UW Koninglyke Hoogheit te doen van hunne achting voor uwe Koninglyk Persoon, waar van de Vriendschap hen „ altoos dierbaar zal wezen. d'Oprechtheit hunner intentien en iever tot het onderhouden van een nauwe Vriendschap doet Haar „ *Hoog Mog.* zich vleijen, dat UW Koninglyke Hoogheit van zyn „ kant deszelfs sentimenten van Vriendschap, jegens de Republicq „ mede zal achtervolgen, gelyk de gemelde Republicq te kennen „ geeft in den Brief, dien ik d'Eere hebbe, van wegens Dezelve aan „ UW Koninglyke Hoogheit over te geven. Wat my aanbelangt, „ *Monseigneur*, ik zal myne ministerie by Uw Koninglyke Hoogheit „ wel op een roemruchtige wyze eindigen, byaldien Gy my verwaardigt, uwe genadige goedkeuring te geven over 't gedrag, 't welk „ ik heb trachten te houden gedurende den tyd, dien ik aan UW „ Hof heb doorgebraght, en indien ik zo gelukkig geweest ben, om „ UW Koninglyke Hoogheit te doen zien mynen aller-eerbiedigsten „ iever voor de geheiligde Persoon van Haar Keizerlyke en Koninglyke Majesteit, voor 't Roemruchtige Huis van den Keizer en in 't „ byzonder voor UW Koninglyke Hoogheit. Vergun my by dezen, „ UW Koninglyke Hoogheit op 't onderdanigste te danken voor d'Eere en genade, waar mede dezelve my overladen heeft; voorrechten, die my verzekeren van d'achtervolging van uwe hoge Bescherming, en van eene toegenegenheit, die gedurende myn gantsche „ leven het toppunt myner Eerzucht en van myne begeertens uitmaken zal ".

Waar op de Prins Gouverneur Generaal geliefde t' antwoorden:

„ Dat zyne intentien in allen dele overeenstemmende waren met „ die van de *Staten Generaal*; dat Hy niets liever wenschte, dan Haar „ *Hoog Mog.* te verzekeren van zyne Achting en Vriendschap voor „ hunne Republicq, en de wederzydsche Harmonie op alle mogelyke wyze te cultiveren en te doen toenemen, en dat zyne Koninglyke Hoogheit voor 't overige zo wel als 't gehele Ministerie ten uitersten voldaan was over 't gedrag, 't geen de Heer Resident gehouden had gedurende den tyd, dien hy aan dit hof had doorgebraght, enz."

Komende in D'UNIE, en wel in *Zeeland*, zo hadden de *Staten* dier Provintie eene Negotiatie van drie Tonnen Gouds à 3 per Cent gearresteert; zynde de Verpagting der gemene Middelen voor 't jaar 1751. op den ouden Voet geschied.

't Was den 19. dezer, dat een Expresse van Haar *Hoog Mogende* na *Ha-*

Hanover afgevaardigt wierd, met de *Ratificatie* van 't gemelde subsidie Tractaat hier voren *pag.* 216, tusschen zyne Koninglyke Majesteit van *Groot-Brittannien* en deze *Staat* ter eene, en den Keurvorst van *Beyeren* ter andere zyde gesloten. 1750. *September.*

Zyne Majesteit hadde aan Haar *Hoog Mogende* by Missive kennis gegeven van 't bevallen der Prinses van *Wales* van een *Prins*, waar op zyne Majesteit by Missive door Haar *Hoog Mogende* is gefeliciteert.

De Heer *Chiquet* waarnemende de zaken van de *Fransche* Kroon, hadde van wegens zyne Majesteit aan Haar *Hoog Mogende* gelyke Missive, wegens 't bevallen van Madame de *Dauphine* eener Prinsesse, overgeleverd; luidende:

Zeer Waarde en Groote Vrienden, Geallieerden en Bondgenoten.

Wy stellen niet uit Ulieden kennis te geven van de geboorte der Prinsesse onze Kleindochter, waar van onze Dochter de *Dauphine* gelukkig bevallen is, en Wy houden ons verzekerd dat Gylieden een oprecht deel zult nemen in 't billyk vergenoegen dat wy scheppen in die eerste Vrucht der Godlyke zegening over 't Huwlyk van onzen Zoon de *Dauphyn:* Wy zullen met vermaak de betuigingen van Uwe genegendheden jegens Ons by deze gelegendheit, ontfangen, en 't zal Ons een vermaak zyn te profiteren van die dewelke Ons stof zullen verschaffen om Ulieden nieuwe blyken te geven van de byzondere agting en affectie die Wy uwe Republicq toedragen: Hier op bidden Wy Godt, dat hy U zeer Waarde en Groote Vrienden, Geallieerden en Bondgenoten in zyn heilige en waarden bescherming neme.

Geschreven te *Versailles* den 27. *Augusty* 1750.

Ulieder goede Vriend, Geallieerde en Bondgenoot.

LOUIS.

(Lager stond)

BRULART.

Vervolgens was zyne Majesteit van wegens Haar *Hoog Mogende* deswegens by Missive gefeliciteert geworden.

Den 1. dezer, zynde de Heuglyke Verjaardag van onzen *Doorluchtigsten Vorst*, *Prins* en *Erf-Stadthouder*, wanneer 39 Jaren vervulde, zo was deswegens alom, door zyne Liefhebbers, vele Vreugde bedreven en Blydschap betoond.

De Heer van *Berkenrode*, Ambassadeur van Haar *Hoog Mogende* aan 't

 Fran-

1750. *Fransche* Hof, hadde te *Parys*, by die gelegenheit, een prachtig
September. Festein gegeven.

Onder anderen, hadt dien dag in *'s Hage* byzonderlyk in Vuurwerken en Vreugde-Vuren, en 't uitsteken van Wimpels en Vlaggens, uitgemunt; waar in byzonder ook deel genomen hadde *'t Oranje-Blanche-Bleu-Vaandel* dier Stadt; wanneer de Heer *Bourcourd*, en alle d'Officieren van dat Vaandel, verzeld van den Manhaften Collonel de Heer Burgermeester *Dierquens*, en van den Lieutenant-Collonel de Heer Vroedschap *Baartmans*, nevens hunne respective Vrouwen, zich in twee Jachten van daar na *Maassluis* begaven, ende aldaar in 't Logement de *Moriaan* een Magnificq Festyn hielden; wordende onder 't geluid van Waldhorens, met d'uiterste Vrolykheit en Blydschap gedronken op de Gezondheden en lang leven van zyne *Doorl. Hoogheit*, van Mevrouwe de *Kroon-Prinses*, de *Vorstelyke* Kinderen, en van 't gehele *Vorstelyke* Huis. Na de Maaltyd verlustigde het Gezelschap zich met allerlei Vreugde-bedryvingen, waar na 't zelve, onder een Bly-gejuich en een aangenaam Musicaal geluid in den laten avond met de Jachten door *Delft* en zeer vrolyk in de nacht in *'s Hage* retourneerde.

Die *Vorstelyke* Familie op 't Lusthuis *'t Loo* zynde, was den 12. dezer, hare *Hoogheit* de Prinsesse Douariere van *Oranje Nassau* aldaar gearriveert.

Op Voorstel van dien Vorst was den Heer *Martinus Wilhelmus Schwenke*, Medicinæ Doctor, Broeder van den Heer *Thomas Schwenke*, Professor in d'Anatomie, door d'Ed. Mogende Heren van de Societeit in *'s Hage*, aldaar aangestelt tot Professor in de *Botanie*.

In de *Leidsche* Courant van den 1. *July* jongstleden was in *d'Advertentien* uit *Leeuwaarden* de volgende Vraag opgegeven: *Welke de beste Middelen zouden zyn, om Geleerdheit, Konsten en Wetenschappen in de Geünieerde Provintien te doen floreren?*

Zo hadt een Beminnaar van Konsten en Wetenschappen, zedert op die Vraag 't volgende Antwoord gegeven:

PRAEMIA DENT SUPERI, STAT VIRTUS BELGAQUE PALLAS.

Vertaalt:

Als Overheen den Prys, op DEUGD *gestelt doen groejen,*
Zal Wetenschap en Kunst op Neêrlandsch Bodem bloejen.

Een Antwoord zo voldingend en overeenkomende met de *Spreuken* van den Wysten Koning *Salomon*, dat *De Vreze des* HEREN *is 't beginzel der Wetenschap en der Wysheit. Proverb.* 1 *vs.* 7, vergeleken met

met *Cap.* 9 *vs.* 10, dat'er, myns oordeels, geen nader, beter, noch heilzamer Middelen uitgedacht konnen werden, dan de DEUGD op Prys te zetten. Maar Helaas! enz. 1750. *September.*

DE noch aanhoudende *Tucht-Roede* in de Sterfte van 't Rundvée breid zich hoe langer hoe meer na 't Hertochdom *Berg* uit, hebbende daar noch in 't geheel gene Ziekte tot dus verre geregneert: BYZONDERHEDEN.
Invoegen dat men daar den 6. dezer eene algemenen Beden-Dag gehouden hadt, om den *Allerhoogsten* d'afwending dier Plage af te Smeken. In 't *Paderbornsche* neemtze ook dagelyks toe.

't Was den 28. passato, dat, buiten *Londen*, op zyne Land-Goederen, te *Putney* overleed de Heer *Gerard van Neck*, Esq. (welke mede tot een Broeder hadt de Heer *Jacobus van Neck*, Burgermeester van *'s Gravenhage*) waar van 't verlies aldaar in 't algemeen by Groot en Klein betreurd wierd, zo ter oorzake van deszelfs byzondere goede hoedanigheden, te weten zyne *Minzaamheit*, *Liefdadigheit* jegens den *Armen*, en jegens zulken, welker staat op een ongelukkige wyze vervallen was, en *beleefdheit*, als ter oorzake van deszelfs groot Verstand zo in 't stuk van Negotie als anderzints, zynde hy by een iegelyk zonder onderscheid zodanig bemind, dat hy *de Beste der Mannen* bygenaamd wierd. De schat die dien Heer na gelaten heeft word begroot op 240000 P. Sterlings, of twee Millioenen en 640000 Guldens Hollandsch, waar van hy 100000 P. Sterlings aan zynen Broeder te *Londen* en 't overige aan zyne andere Nabestaande, Vrienden en Bedienden vermaakt of tot Liefde-Giften aan den Armen verdeelt heeft. Dat hiet te recht, *zyne gedane werken*, niet verdienstelyk, maar als een goede Reuk, *den Overledenen over de Dood zelfs na te volgen:* Daar de *Gierigaarts*, een *Vloek-gedachtenisse* komen na te laten.

Den 8. dezer was te *Coppenhagen* in een Ouderdom van ruim 90 jaren overleden de Heer *Henrick Ochsen*, Staats- Justitie- en Cancelerie-Raad van den Koning, Stifts-Amptman over *Faröe*, *Ysland* en *Groenland*, enz. enz. Hy was geboren den 26. *April* 1660, en heeft gedient onder vier Koningen van *Deenmarken*, naamlyk onder de Koningen *Christiaan* V., *Frederik* VI., *Christiaan* VI., en *Frederik* V. en 42 Kinderen, Kinds-kinderen en Kinds-kinds-kinderen gezien.

Nopens een grote *Watervloed* en Overstroming den 14. dezer te *Neufchatel* in *Zwitzerland*, voorgevallen, strekt het volgende *Authenticq* Relaas:
In 't Jaar 1576. is de Stroom *Seyon*, die door 't midden van deze

1750. *September.* Stadt heen loopt, even rampſpoedig geweeſt, als 't ongelukkig toeval, 't welk ons over 4 dagen geleden is overgekomen. Een verſchrikkelyk Onweer, 't welk den 14. dezer Maand omtrent den avond in de Valey de *Ruz* ontſtond, deed die Vloed tot zulk een hoogte opzwellen en met een zo afgryſſelyk geweld voortſtromen, dat ze niet alleen over alle de Dyken heen liep, maar zelfs zodanige Doorbraken veroorzaakte, dat niets hoe ſterk ook in ſtaat was, om 't ſnel vlietend Water tegen te houden, waar door dan de gehele daar omtrent leggende Streek in zeer korten tyd ten eenemaal overſtroomd en op een zeer nare wyze verwoeſt wierd: De *Bruggen* boven en beneden *Valangin* zyn zo in 't geheel als ten dele weehgeſpoeld, als mede een *Zaagmolen* met alle zyne Raderwerken, en een overgrote menigte Hout Waren 't eerſte, die d'alvernielende krachten van die Vloed beproeven moeſten; dus hand over hand geweldiger en by gevolg meer en meer onweerſtaanbaar in zyn loop wordende, wierden de Molens van *Vau Seyon* en die van *la Priſe* conſiderabel beſchadigd, en wyders alles, 't welk door de Stroom getroffen wierd, van de laatſtgemelde Plaats af langs de Sluys tot aan de Stadt met d'uiterſte verwoedheit wechgeſleept, *Muren*, *Boomgaarden*, *Bomen*, *Wyngaarden*, en alle de *Bruggen* tot aan de Dyk der Molens der Stadt, zelfs de *grote Brug* van de Sluis niet uitgezonderd; dit alles was niet ſterk genoeg, om den Stroom te wederhouden of te breken. In deze zo elendige omſtandigheit had men 't geluk, dat de zo evengenoemde *weehgeſpoelde* grote *Sluys-Brug* op een zekere hoogte buiten de Stadt vaſt raakte; want indien dit niet gebeurd was, zouden wy noch vry groter ſchade en rampen te wachten gehad hebben. Op alle deze ravages, en na den Dyk van de Stadts-Molen met een gedeelte van 't Landgoed *Bercles* en een *Toren* niet verre van daar wechgeſleept te hebben, ſtorte die Stroom zeer geweldig in deze Stadt, en nam de *Hal* met al hare aankleve, tot aan de grote Banken van de Slagters wech, vernielde de *Houte Brug* naaſt 't *Lac*, en zette in minder als een uur tyds de *Molenſtraat*, de *Grote Straat* en die van 't *Hoſpitaal* onder Water, inzonderheit d'eerſte, daar de Huizen wel 6 *Voeten*, en eenige tot aan d'eerſte Verdieping onder ſtonden: In dezen droevigen toeſtand lette een ieder op d'algemene nood: Een Schuit wierd uit het *Lac* in de *Molenſtraat* gebraght, om den noodlydenden Menſchen tot hulp te komen, en 's nachts tuſſchen den 14. en 15. deed dat Vaartuig niet dan heen en weder varen.

Den 15. 's morgens begon 't Water een weinig te zakken, zonder dat echter de Huizen in de *Molenſtraat* beneden van 't Water bevryd konden raken, doordien in 't Canaal van *Seyon*, 't welk vol geraakt was door al 't geen de Stroom daar ingeſleept had, 't Water hoger

ſtond

ſtond, als in de *Molenſtraat*: Deze omſtandigheit gevoegd by een Regen, die in de voorleden nacht gevallen was, veroorzaakte een nieuwe Overſtroming en Alarm in de *Molen*-en *Groteſtraat*, vertonende de *Seyon* zich van 's avonds ten 5 uuren reets zo ſchrikkelyk als dreigende door een continueele afkruying van *Staken*, *Bomen*, *Hout* &c., en nadien 't weder zo ſterk begind te regenen, als in de voorlede nacht, hebben de Bewoonders van de Huizen in die twee Straten gereſolveerd met hunne Meubilen te verhuizen, uit vreze, dat de Fondamenten van eenige derzelver door 't Water mochten ondermynd zyn en inſtorten. In d'andere geëxponeerde Quartieren verſchanſt zich een ieder met al wat mogelyk is, om zich tegen de woede van de Stromen aan te kanten: En nadien de gehele lage Stadt 't grootſte gevaar loopt, is men voor al bezorgt, om eenige Bruggen, die 't Water tot noch toe eenigzints tegengeſtaan hebben, en welkers ruïne 't uiterſte onheil zoude veroorzaken, te bewaren en te verſterken. De ſchaden, die de Stadt Eigenaars van de Gronden, en de Kooplieden door 't Water lyden, beloopt reets een conſiderabele Somme. De Canalen, die de Waters aan onze Fonteinen verſchaffen, zyn ten dele wechgeſpoeld en ten dele geruïneerd, in zo verre dat die van *la Croix du Marche* en van de *Grote Straat*, als ook by de *Nieuwe Kerk* en *Sluis*, in 't geheel geen Water meer hebben, en dat men niet weet wat middel te gebruiken, om 't zelve weder daar in te doen komen. Daar arbeiden reets over de 500 Man, om den Boeſem van de *Seyon* ledig te maken, ten einde een vryen afloop van Water in de Meer te geleiden. Onze Naburen tonen den grootſten iever, om ons byſtand te doen, en zenden alle noodwendigheden tot dit Werk. Zo dra men alles zal gereed hebben, is men hier voornemens Werken te maken, die in ſtaat zullen konnen zyn, om ons in het toekomende voor zodanige ongevallen te dekken. 't Is aanmerkelyk, dat de dag van den 14. *September* noch eens fataal voor onze Stadt is geweeſt, nademaal in den Jare 1714. den 14. *September* door een grote Brand zeer veel H zen in deze Stadt in d'Aſſche gelegt wierden.

1750. *September.*

's Nachts tuſſchen den 20. en 21. dezer, omtrent ten 2 uuren was te *Doornik* en daar omtrent een zo vervaarlyk Onweer geweeſt van Donder en Bliksem, verzeld met zware Hagel-Stenen en een Stort-Regen, dat het d'oudſte Menſchen niet heugde ooit diergelyke gehoord of gezien te hebben: De Regen hadt tot omtrent half acht uuren des ochtends aangehouden en wel zodanig als of 't Water met Emmers uit de Lucht nedergeſtort wierd, ofte wel uit geopende Sluizen nederviel, 't geen oorzaak was, dat 't Water, van 't welke ten eerſten alle de Kelders en d'onderſte of eerſte Verdiepingen van de Hui-

1750. zen waren opgevuld, door de geweldige nederstorting meer dan een
September. Voet hoog met Schuim bedekt was, de Wegen ten platten Lande ten eenemaal wech gespoeld, en de meeste rondsom leggende Landeryen met Puin en Modder gelyk als bedekt wierden, zo dat de schade, welke dat Onweer veroorzaakt heeft, zeer groot is.

Alvorens wy tot de Beschryving der *Extraordinare Hette* overgaan, konnenwe niet voorby een Staaltje aan te tekenen van 't vernuft eenes Mensch te *Londen*. Dien Inventeur hadde een nieuwe zoort van een *Rytuig* vervaardigt, die in ligtheit en snelheit, alles, wat tot nu toe gezien was, te boven zoude gaan. Den 9. dezer 's morgens ten 7 uuren nam hy 'er de proef van, in de tegenwoordigheit van eene ongelovelyke menigte Aanschouwers, hebbende hy om 1000 Guine's gewed, dat het *negentien Mylen* (werdende ieder *Engelsche* Myl gerekend op 1253 Landmeters schreden, en dus *drie* op een *Hollandsche* geschat, schoon deze op 4000 Schreden gerekend werde) in *een Uur* afleggen zoude, 't zelve volbraght in 53 Minuten en 27 seconden, en dus die Weddingschap quam te winnen.

't Gemelde *Rytuig* was bespannen met vier Paarden voor elkander, zittende op 't voorste een Laquey van den Heer *Panton*, en een kleine Jongen op ieder der drie achterste, zamen in blaau satyne Hembdrokken, Hart-ledere Broeken, witte zyde Koussen en zwart fluwele Kappen; voor het Rytuig henen reed een Postryder, *geheel in carmosyn* Fluweel gekleed, en in 't zelve zat een Laquey van den Lord *March*, in een wit Satyne Hembdrok, rode zyde Koussen en een zwart fluwele Kap, welke uitrusting een zeer aangenaam en zeldzaaam gezicht verschafte. 't Gehele Rytuig weegde maar ontrent 2 en een halve Centner.

Zedert den 14. *July* jongstleden tot den 19. hadt men te *Romen* zo een ondragelyke *Hette* gehadt, dat by Menschen geheugen nooit dergelyke was beleeft; zodanig dat van 10 uuren 's morgens tot 3 uuren 's namiddags geen Mensch op straat gezien wierd.

In 't *Milanesche* was dezelve tot den 28. dito zo overmatig geweest, dat vele Paarden en Beesten daar door nedergevallen en gecreveert waren.

In 't Hertochdom van *Toscanen* was door die brandende Hette en opgevolgde droogte zo een gebrek aan Water geweest, dat de Boeren op zommige plaatzen genootzaakt waren, 't zelve 8 à 10 Mylen verre te halen.

In *Vrankryk* waren vele Menschen en Beesten door die excessive Hette versmagt ende dood gebleven; gelyk, onder andere, den 22.

ge-

gebeurde, dat de gewone Wacht van de Koningin en van Monseigneur den *Daupbin* 's namiddags ten 3 uuren van *Versailles* na *Parys* aftrok, 22 Man van dezelve onderweeg bezweken, waar van 7 kort daar na ftierven. 1750. *September.*

In *Duitschland* en te *Wenen*, was door de Hette en Droogte in 4 à 5 dagen de *Donau* zodanig gezakt, dat gene geladene Schepen die Rivier konde bewaren.

In *Saxen* was d'elende door die Hette en door gebrek aan water zeer groot geweeft, nadien te *Dresden* en daar om heen, alle de Waterbakken, Putten, Sloten en Grachten uitgedroogt waren.

In 't *Hanoversche* waren verscheide Menschen en arbeids-Lieden, onder 't Majen van Rogge, plotzelyk geftorven, als ook langs den *Rbyn* van *Keulen* tot *Koblentz* enz. dagelyks geschied was.

Te *Berlin* hadt men zedert den 20. tot den 31. dito een byna ondragelyke Hette gehadt, waar door de hoge Weilanden als verzengt, en de Wegen hier en daar geborften waren. 't Water in de *Spree*, 't welk eenige dagen te voren zeer hoog ftond, was plotzelyk zo zeer gevallen, dat men op verscheide Plaatzen in 't geheel geen Water meer zach, leggende de Visch en de Kreeften niet dan in den modder, zonder dat het geringfte Vaartuig die Rivier, en inzonderheit het Canaal, pafferen kon. Van 't platte Land vernam men, dat verscheide perfonen, die bezig waren, den Oogft in te zamelen, waar toe die Hette zeer voordelig was, op de Velden in onmacht gevallen, en voor dood na Huis gebraght zyn, en zommige Lieden, die meer dan eén Tocht na de *West-Indiën* gedaan hebben, verzekerden, daar te Lande byna zulk een brandende Hette niet te hebben gevoelt. Dien gantschen tyd was de Lucht ongemeen helder zonder eenigen Wind geweeft; in den nacht tusschen den 26. en 27. laatftleden, welke laatfte *d'allerbeetfte* geweeft is, hadt men een fterk Noorder-licht met zeer heldere opschietende Stralen gehadt.

Betreffende *d'Obfervatien* die men deswegens gemaakt hadde, zo hadt men te *Coppenbagen* en door d'oudfte Lieden in dat Koningryk bevonden, nooit zo eene aangename *Lente* noch heten Zomer, gelyk in de gemelde Maand, gehadt te hebben. Tot dien tyd toe was de Zomer van 1702 voor de heetfte gehouden, die men by de Menschen geheugen als toen beleefde, wanneer de Thermometer, volgens aantekening op den *beetften* dag niet hoger rees dan 23 Graden, men den 27. en 28. dito bevonden hadt, dat dezelve de hoogte van 25 Graden bereikt hadde.

t'Augustusburg hadden de Liefhebbers der *Obfervatiën* over Weer en Wind in hunne Journalen van 1747 gezi n, dat toen op den 4. *September* de Spiritus van de *Thermometer* ter hoogte van 64 en 3 vierde-

1750. September. de Graad ſtond; 't welk te merkwaardiger was, om dat den 29. *July* van 't zelve Jaar, zynde de heetſte dag van dien Zomer geweeſt, de Spiritus maar 57 Graden bereikte; nadien de Quik van de *Barometer* den 26. ter voorſz. hoogte op een buitengewoonlyke wyze geſtaan heeft, zo komen de tegenwoordige Hondsdagen reets aan die van 1719, zynde de heetſte van deze Eeu geweeſt, zeer na by.

t'Amſterdam hadt een Liefhebber op de *Thermometer* de volgende Aantekeningen van den 21. *July* tot den 3. *Auguſty* gemaakt; waar uit geoordeelt zal konnen werden, hoedanig de *Hette* in de *Zuider*-delen, van ons afgelegen, moet geweeſt zyn.

July 21. 's Namiddags op 95 en 1 halve graad.

22. 's Morgens ten half zeven uuren op 90 en 1 halve, ten twaalf uuren op 95, en 's namiddags ruim op 97 Graden; dus al zo hoog als op den 16. *July* 1719.

23. Circa zeven uuren 's morgens op 91 en 1 halve, ten 12 uuren op 95, en tuſſchen 4 en 5 uuren ruim op 96 en 1 halve Graad.

24. 's Morgens ten half zeven uuren op 92, ten 12 uuren op 95, en na de middag op ruim 96 Graden.

25. 's Morgens ten zeven uuren op 91, ten 12 uuren op circa 89, en nademiddag ten 4 uuren op 91 en 1 halve Graad.

26. 's Morgens ten zeven uuren, op 88, ten 12 uuren op 95, en 's namiddags tuſſchen 4 en 5 uuren op ruim 98 Graden; dus hoger als in 't Jaar 1719.

27. 's Morgens ten zeven uuren, op ruim 93 en 1 half, ten 12 uuren op 98, ten 2 uuren op 100 Graden, en ten 5 uuren rykelyk de breette van een Graad boven de 100; dus is dit den *allerheetſten* dag geweeſt.

28. 's Morgens ten half vyf uuren op 95, ten 9 uuren op 96 en 1 halve, ten 12 uuren op 98, en ten 5 uuren op 100 Graden.

29. 's Morgens ten 7 uuren op 90; ten 10 uuren op 84 en 1 halve, ten 12 uuren op 82 en 1 halve, en ten 5 uuren op 84 en 1 halve Graad.

30. 's Morgens ten 7 uuren op 82, ten 12 uuren op 86 en 1 halve, en ten 5 uuren op 88 Graden.

31. 's Morgens ten 7 uuren op 85, ten 12 uuren op 90 en 1 half, 's namiddags ten 4 uuren op 94, en 's avonds op 92 Graden.

Aug. 1. 's Morgens ten 7 uuren op 88, ten 12 uuren op 90 en 1 halve, en ten 5 uuren op 92 Graden.

Aug. 2. 's Morgens ten 7 uuren 87, ten 12 uuren op 85 en 1 half, en ten 5 uuren op 87 Graden. 1750. *September.*

3. 's Morgens 7 uuren op 82 en 1 halve, en ten 12 uuren op 80 Graden.

Die Hitte hadde in zommige, zo niet de meeste Landstreken, eenen Ryken *Koren-Oogst* veroorzaakt, waar vanwe eenige byzondere alleen aantekenen.

In verscheide plaatzen, in 't *Brandenburgsche*, waren eene menigte van *Halmen* uit *een Graantje* voortgesproten. Een Liefhebber der Landbouw hadde in zyn Akker, genaamde de *Sparrisen-Wynberg*, gelegen omtrent *Berlin*, onder een menigte van ryke Koornplanten een *Roggeplant* uit een Koorntje gewassen, waar aan zich 164 *Halmen* bevonden, 't Stroo was van extraordinaire lengte, en d'Airen zyn 6 à 7 duim lang, alle zeer ryk van Koorn, als of 't *Gersten-Airen* waren, voorzien, en schoon de Natuur ordinair aan d'Airen 4 ryen Koorn schikt; zo is doch de dryving en vruchtbaarheit zo sterk geweest, dat zich aan zommige Airen 6 ryen Granen bevonden: De Bezitter van die Koornplant zoude dezelve aan 't *Natuurkundig* Collegie aldaar overgeven, ten teken der waarheit, en om den *Schepper* in zyne *Schepzelen* wegens zyne oneindige *Goedheit* en *Rykdom* te pryzen en te verheerlyken.

Den 24. dito hadt men te *Keulen* reets begonnen den Oogst in te zamelen, waar van een groot gedeelte der Rogge bereids in de Schuren gebraght waren, staande toen d'overige Granen zo als ook de Wyngaarden aldaar en ook byna in geheel *Duitschland* zo ongemeen schoon, dat men een ongemenen en Ryken Oogst verwachtte, als zedert geschied is.

Voor 't laatste, schreef men den 17. *Augusty* uit *Genua*, dat aldaar en in de Nabuurschap door verscheidé kort op malkander gevolgde Storm-Winden de Daken van vele Huizen grotelyks beschadigt en vele Bomen met de Wortels uit den Grond gerukt waren. Maar 't *zeldzame* dat daar op volgde, bestond: Dat in de drie achtervolgende schone dagen een buitengewone menigte van *Champignons*, tot groot genoegen der Landlieden, te voorschyn quamen, waar mede door die Lieden reets van oude tyden een Negotie gedaan word, die, 't eene Jaar door 't andere gerekend, wel 100000 Ryksdaalders opbrengt, alzo die *Champignons* nooit het minste ongemak veroorzakende, zo gedroogd, gezouten, als in Oly geconserveerd, overal verzonden worden.

1750.
October.



O C T O B E R.

ONZE Cours wederom hervattende en dus beginnen met het *Ottomannische* Gebied; zo word thans 't Leven van den *Sultan* by Vreedlievenden zo hoog en noodzakelyk geacht, om de Rust in dat Ryk, als in 't *Noorden* te behouden, even als men omtrent het laatste na 't lang leven van den Koning van *Zweden* hertelyk wenschende is: In hope dat, door den tyd, die laatste Ruste ongestoort en een bestendige Vrede die bekronen mag. Wy gaan dan over tot de zake zelfs.

CONSTANTINOPOLEN. DE Zaken bevinden zich in dat Ryk in eenen toestand dergelyk men getuigt nooit aldaar beleeft te hebben; *eensdeels* veroorzaakt door 't gemor en d'oproerigheit der Oorloch- en Roofzuchtige *Janitsaren*, waar van den 19. *Augusty* laatstleden 20 der voornaamste Belhamels waren geworgt en vervolgens in Zee geworpen, en een Troup verzonden na *Bender*, *Oczackow*, *Widdin* en *Belgrado*, mitsgaders 2000 na *Persien*, zo hadde zulks wel eenige vermindering veroorzaakt, maar was niet gantsch en gaar gedempt; *anderdeels*, en wel van 't meeste belang, „ dat de presumtive Erfgenaam van den Troon een „ zeer sterke partye hadt in 't *Serrail*, welke alle de Maatregelen „ van den *Groten Heer* dwarsboomde, in zo verre die verstrekken tot „ handhaving der Vrede. 't Was die partye geweest, die onder voor- „ wendzel, dat daar door alle de Verschillen in 't *Noorden* een einde „ zouden nemen, den *Groten Heer* aangezet hadde tot het doen der „ gemelde DECLARATIE, (hier voren *pag.* 160) rakende zyn nau- „ we Verbintenis met de Kroon *Zweden*, en nu geeft dezelve voor, „ onder den dekmantel, dat die Verklaring de verlangde uitwerking „ niet gehadt heeft, dat d'Eere van de *Porte* vereischt, *dat de Verklaring krachtdadig werde ondersteunt, hoe wel de slechte gevolgen daar* „ *van ligtelyk konnen voorzien en ook gevreest worden.*

De Groot-Vizier onderrecht zynde, dat de Baron van *Hochepied*, Ambassadeur van de *Staten Generaal*, een zeer fraye in *Engeland* gemaakte Kristalle Kroon in zyn Audientie-Zaal hadt, heeft den Chef van de gesnedene Zwarten, verzeld door eenige Banquiers van 't *Serrail*,

rail, by zyne Excellentie gezonden, om dezelve te verzoeken, „ dat „ hy die Kroon, welke wegens hare fraaiheit waardig was aan den „ *Sultan* gepresenteerd te worden, aan hem wilde afstaan", 't geen dan ook die Baron ten eersten ingewilligd hadt. 1750. *October.*

Afgaande, komen we in 't *Russische* Ryk.

IN 't midden der gepasseerde Maand, was de *Rus*-Keizerlyke Vloot van hare Kruis-tocht te *Crönstadt* ingelopen, en in 't laatst van deze Maand onttakelt geworden, gelyk men aan de zyde van *Zweden* reets vernomen hadde: Een gedeelte van de Matrozen waren afgedankt; doch onder conditie, „ van zich ten allen uuren in gereed„ heit te houden, om op d'eerste Ordre, weder aan Boord te kon„ nen komen". RUSLAND.

De *Fransche* Legations-Secretaris, continueert dat Hof te verzekeren, „ dat zo dra Haar *Russisch*-Keizerlyke Majesteit een Ambassadeur „ na 't Hof van *Versailles* zoude zenden, men by 't *Russische* Hof ten „ eersten een *Fransch* Minister te wachten hadt". Doch Hare Keizerlyke Majesteit bleef geresolveert, „ *den zelven niet t'admitteren*, „ voor datze aangaande de twee laatste Ministers van dat Hof, na„ mentlyk *de la Chetardie* en *d'Allion* (*), een *éclatante satisfactie* be„ komen zal hebben". Vervolgens komen in 't *Zweedsche* Ryk.

ZEDERT het begin van deze maand, hadde de *Rus*-Keizerlyke Minister, de Kamerheer *Panin*, verscheide malen met de *Zweedsche* Staats-Ministers in conferentie geweest, en onder anderen, aan dezelve in naam van zyne *Souvereine* verklaard: „ Dat Haar *Rus*„ Keizerlyke Majesteit wel verre af was van iets vyandelyks tegen „ dat Koningryk te willen laten ondernemen; in tegendeel voor wei„ nige dagen noch herhaalde bevelen aan hare Troupen in *Finland* „ hadde gezonden, *om zich stil in hunne Quartieren te houden*, *en niets* „ *te doen*, *'t geen by de* Zweden *kenig quaad vermoeden zouden konnen* „ *veroorzaken*". ZWEDEN.

't Geen zedert ten wederzyde bekrachtigt is geworden; nadien de *Russische* en *Zweedsche* Troupen aldaar de *Winter*-Quartieren betrokken hadden; invoegen men by continuatie een gewenschte Ruste genoot, en zelfs de wederzydsche Officieren in eene volkome Verstandhouding elkander dikwyls quamen bezoeken.

On-

(*) Wat den *eersten* gepoogt heeft, om 't *Russische* Ryk onder te boven te keren, zie *Nederl. Gedenkb.* van 't jaar 1744, II. *Deel*, *pag.* 87 - 91. En van den *tweden*, *Ibid.* van 't jaar 1748, I. *Deel*, *pag.* 13 - 15.

1750. Ondertusschen is 't Vergelyk noch verre te zoeken, om dat men te
October. *Wenen* Mompeld, „ dat zeker *groot* Hof die Zaak, om redenen, *in*
„ *Statu quo* tracht te houden, enz".
Van daar afzeilende, komenwe te *Coppenhagen*.

DEENMARKEN. 'T WAS den 5. dezer, dat de Koning zich met een talryk Gevolg van daar na *Armagh* begaf, alwaar in zyne Majesteits tegenwoordigheit de Proef genomen wierd van 3 Stukken Canon, naamlyk van een 12, een 9, en een 6 ℔, na nieuwe vinding *geboord* (*) door een *Duitscher*, die zich zedert eenigen tyd daar bevind, wordende de Proef genomen door na 't Wit te schieten. De Koning betuigde zyn genoegen daar over, doch echter heeft zyne Majesteit zich noch niet verklaard, of hy die nieuwe wyze van 't *Geschut te-boren* boven d'oude zal willen verkiezen.

Met het laatste Bericht der *Deensche* Zendelingen in *Oostindiën* hadt men verstaan, dat in de 42 jaren dat zich Zendelingen te *Tranquebar* bevonden hebben, 8465 Personen daar tot eene Gemeente zyn verzamelt, waar van in 1748 noch 5455 Personen in leven waren, en dat die Gemeente zedert weder met 420 Personen was aangegroeit.

Uit *Groenland* hadt men daar naricht, „ dat d'aldaar zich bevindelyke *Hernnbutsche* Missionarissen binnen in 't Land eene schone Colonie ontdekt hebben, alwaar zich noch vele Familien der *Oude* „ *Noormannen* bevonden: Zy toonden veel eerbied voor *'t Kruis*, waar „ uit men besloot, dat reets voor de *Reformatie* van *Luther* 't *Christen-* „ Geloof aldaar verkondigd geworden is".

Van daar afgaande, komenwe in 't *Duitsche* Keizerryk.

DUITSCHLAND. IN den aanvang van deze maand was in de tegenwoordigheit van de Keizerin eene grote Conferentie gehouden, in dewelke men aan Haar Keizerl. Majesteit verslag gedaan heeft „ van de Rekeningen en „ Memorien, aan de Ministers overgeleverd, tot afbetalinge van de „ Leverantien van de Republicq der *Vereënigde Nederlanden* aan *d'Oostenrykse* Troupen, gedurende den laatsten Oorloch, in de *Nederlanden*", en men verneemt, dat d'orders van de Keizerin, om die zaak door een definitieve schikking te reguleren, eerstdaags gezonden zullen worden aan den Baron van *Reischach*, Extraordinaris-Envojé van Hare Keizerl. Majesteiten by de *Staten-Generaal*.

't Was den 16. dezer, 's namiddags om drie uuren dat eindelyk de *Fran-*

(*) Die vinding is zo nieu niet; alzo dezelve reets met het begin van dit jaar in 's Lands-Geschuthuis in *'s Hage* gepractiseert geworden is.

Fransche Ambassadeur, Graaf *de Hautefort* met zyn Gemalin en Familie *incognito* te *Wenen* arriveerde. Den 19. hadt hy eene byzondere Audientie by den Keizer te *Schönbrun*, den 21. by de Keizerin-Koningin en den Aardshertoch *Josephus*, den 22. by d'Aardshertoginnen en overige Aardshertogen, en den 30. by de Keizerin-Douariere gehadt.

1750. *October.*

Hier voren *pag.* 113, gezien hebbende 't *Keizerlyke* Rescript aan de Ryksvergadering te *Regensburg*, betreffende de *Hohenlohische* Religie-zaken, en dat het zelve betrokken was voor de *Ryks*-Hofraad te *Wenen*, zo zyn 't de Heren Ryks-Hof-Raden en Referenten *van Waldstetten* en *van Vockel* die *'t Votum ad Imperatorem* in den Naam hunner Collegen hadden opgestelt: Men geloofde aldaar, „ dat het zelve „ voor de Catholyke Vorsten favorabel, en daar by de Conduite van 't „ *Protestantsche* Corps wel eenigzints zal zyn gedisapprobeerd, doch „ de bewerkstelligde Executie niet geannulleerd worden. Daar wa„ ren by 't ventileren dier zaak onder zommige Leden van verschil„ lende Geloofs-Belydenis by eenige zittingen van dat hoge Geregts„ Hof harde Woorden gerezen"; zulks afwachtende, dalenwe inmiddels af na *Regensburg*, om te zien wat zedert onze laatsten op *pag.* 169 in die zaken gedaan is.

De Vorst van *Hohenlohe-Schillingsfurst* maakte geen zwarigheit meer om zich na 't geen hem voorgeschreven is te gedragen; de Prins van *Hohenlohe Pfedelbach* niet als voor een gedeelte daar toe genegen scheen te zyn; en de Prins van *Hohenlohe Bartenstein* tot noch toe geen 't minste Antwoord hadt gegeven op d'Insinuatie, die door den Markgraaf van *Brandenburg-Anspach* aan hem gedaan was: Dierhalven hadt 't *Evangelisch* Corps, van deze omstandigheden onderrigt zynde, aan dien Markgraaf doen weten; „ dat hy, vermits de Zaken op die „ wyze gesteld waren, geen de minste zwarigheit maken moest, om „ de Middelen van Executie, waar toe hy ingevolge zyne Commis„ sie en Volmachten gerechtigd was, in 't werk te stellen". Waar op den 16. dezer een Corps van *honderd Granadiers* van dien Markgraaf op 't Grondgebied der Staten van *Hohenlohe* gekomen zyn, en zich in twee Detachementen verdeeld heeft, waar van 't eene na *Waldenburg* en 't andere na *Sindringen* getrokken is, om aldaar op 's Lands-kosten te blyven, tot dat de Vorsten van *Hohenlohe* zich zullen gedragen hebben na 't geen hun omtrent de herstelling van de *vrye Luthersche* Religie-Oeffening enz. voorgeschreven is: Die Troupen genieten dagelyks 50 Ryks-Floreinen en vry Onderhoud, behalven aan den Kapitein

1750. *October.* pitein 10, den Lieutenant en Vaandrig dagelyks 5 Ryksdaalders komen te trekken.

In 't begin van deze maand, hadde zyne *Groot-Brittannische* Majesteit ten faveure van de Gereformeerde te *Frankfort* een voorschryving aan die Magistraat gedaan, „ ten einde hen eene plaats tot het „ bouwen eener Kerk in die Stadt mocht toegestaan werden; nade- „ maal die *Religions*-Vryheit dier Stadt met het Tractaat van *Ryswyk* „ bestaanbaar was". Van wat effect 't zelve zyn zal, moetenwe al wederom afwachten.

Daar en tegen hadt de *Luthersche* Vorst van *Waldek* aan de *Gereformeerden* de vrye Exercitien van hunne Religie, en hen ten dien einde een Plaats tot het opbouwen eener Kerk *t'Arolsen* (zynde een Steedje, benevens een schoon Graaflyk Slot, 't geen voorheen een Klooster was geweest, en in 't Graafschap van gemelde naam gelegen) met de nodige Bouw Materialen voor niet, nevens *de Jura Stolæ* met het recht van Klokken en Orgel te gebruiken, zonder de minste restrictie, toegestaan: Zynde in die Kerk op den 29. laatstleden door den eersten Gereformeerden Prediker, Heer *Geldmacher*, uit het I. Boek der *Koningen* Cap. 8 vs. 28, 29 en 30, reets d'Inwyings-Predicatie gedaan geworden.

De Graaf van *Wartensleben*, Minister-Plenipotentiaris van de *Staten Generaal* by de Keurvorsten en Vorsten van 't *Duitsche* Ryk, was den 20. dezer te *Manheim* gekomen, en den volgenden dag ter particuliere Audientie by den Keurvorst en de Keurvorstin, als mede naderhand by den Hertoch *Frederik van Tweebruggen*, en de Hertogin *Clementina van Beyeren* ingeleid: By 't overleveren der Missive van de *Staten Generaal* aan zyne K. V. Doorl. deed de voornoemde Graaf een Aanspraak, waar in dezelve onder anderen te kennen gaf: „ Dat „ Haar *Hoog-Mogende* zo wel als zyne *Doorl. Hoogheit* de Prins *Stadthouder* altoos ter harte hebbende om de goede Verstandhouding en „ Harmonie, tusschen Hen en de Keurvorsten en Vorsten van 't *Duitsche* Ryk gevestigd aan te queken en als onwrikbaar te maken, hem, „ Graaf, in 't byzonder belast hadden, om met de krachtigste Be- „ woordingen aan zyne K. V. Doorl. verzekering te geven van der- „ zelver volkome en ongemene consideratie en agting voor deszelfs „ Doorluchtigste Persoon enz.

Van daar opwaarts gaande, en komen, na datwe zyne *Poolsche* Majesteit, nevens de Koningin en Koninglyke Prinsessen den 18. dezer te *Dresden* hadden zien arriveren, te *Berlin*.

HIER

1750. *October.* PRUISSEN.

HIER voren *pag.* 205 gezien hebbende, dat zyne *Pruissische* Majesteit t'*Embden* eene *Commercie*-Compagnie opgerecht hadde, zo was zedert 't OCTROY, in 22 Articulen bestaande, in Druk uitgekomen, en behelsde hoofdzakelyk :

(1) Accordeert de Koning aan den Ridder *de la Touche*, zo wel voor zich als voor den genen die hy daar toe bequaam zal oordelen, 't Regt om eene *Commercie-Compagnie* in zyne Majesteits Havenen te mogen oprichten, en ten dien einde in de Stadt *Embden* Magazynen, en wat verder tot den Scheeps-Bouw vereischt word aan te leggen. (2.) De Compagnie zal met dat oogmerk t' *Embden*, een Plaats na aan de Zee gelegen *gratis* vergunt worden. (3.) Word aan dezelve toegestaan een Fabriecq van *Zeildoek* en *Tou-Werk* op te rigten. (4.) Dit Octroy zal voor den tyd van 15 Jaren zyn. (5.) Deze Compagnie heeft verlof Jaarlyks 2 Schepen na *China* te mogen afzenden. (6.) Alle Waren, dewelke aan Vreemdeligen verkogt worden, zullen van alle Lasten bevryd zyn. (7.) De Compagnie zal den vryen uitvoer van alle d'in 's Konings Landen gefabriceerde Waren hebben. (8.) d'In zyne Majesteits Staten verbodene *Chinesche* of *Oost-Indische* Goederen zullen in *Embden* aan Uitlanderen vry mogen verkogt worden. (9.) De Compagnie heeft Vryheit, Schepen tot de *Haring* of *Walvis-Vangst* uit te rusten. (10.) Zy heeft de Vryheit op alle de Havens, alwaar hunne Schepen worden ingelaten, te mogen handelen. (11.) Zy kan ter bevordering van haren Handel, 2 Vaartuigen op d'*Elve* van *Berlyn* tot aan *Hamburg* houden. (12.) Zy kan te *Koningsbergen* allerhande Granen, Levensmiddelen en andere Waren laden, en na Vreemde Landen vervoeren. (13.) De Ridder *de la Touche* kan deze Compagnie door *Subscriptie* (Ondertekening) of door *Actien* oprigten, zullende ieder Vreemdeling, dewelke deel daar aan neemt dezelve Vryheden met 's Koning Onderdanen genieten. (14.) d'Adelyke en andere hoge Stands Personen konnen, onverkort hunne Geboorte en Rang, mede deel daar in nemen. (15.) De Waren der Compagnie konnen wegens particuliere Schulden niet aangeslagen noch *verbypotbiqueert* worden. (16.) De Matrozen konnen noch mogen, buiten byzonder Koninglyk Verlof, nergens dan in *Oost-Vriesland* aangenomen of geprest worden. (17.) Zy kan de tot haren Handel bequaam zynde Lieden na welgevallen verkiezen en aannemen. (18.) Zy zal aan dezelve Commercie Tractaten, dewelke zyne Majesteit met andere Mogendheden komt te sluiten, mede deel hebben. (19.) By 't ontstaan van eenen Oorloch, zo vermach ze tegens de Vyanden zyner Majesteit, Schepen ter Kaap of anderzints uitrusten, en zullen alle de door haar gemaakte Pryzen alleen ten voordele van de Compagnie zyn. (20.) Ook zullen alle de Conquesten, die zy by dier-

1750. *October.* diergelyke Omstandigheden mochten mahen, haar alleen toebehoren, daar en boven staat zyn Majesteit aan dezelve af al 't Regt, op de daar ontdekt wordende Mynen van allerhande Metalen, als mede den *Slaven* Handel, alleen zullenze by deze occasie den Eed van Getrouwigheit aan zyne Majesteit afleggen, en een *Gouden Kroon* ter zwaarte van 100 Marken aan den Koning overgeven. (21.) Zyne Majesteit beloofd aan de Compagnie in alle voorvallende gelegentheden zyne kragtdadige protectie te verlenen. (22.) De Compagnie zal na goedvinden, Statuten en Reglementen vermogen te maken, dewelke door zyne Majesteit, in zo verre zulks nodig zal zyn, zullen bekragtigt worden. Dit Octroy is gedateert den 1. *September* 1750. en door 't aanhangen van zyne Majesteits groot Zegel benevens *eigenhandige* Ondertekening bevestigt, en gecontrasigneert door de Koninglyke Staats Bedienaren, de Graven van *Podewils* en *Finkenstein.*

Behalven dat OCTROY hadt de Koning ook den 3. *Augusty* bevorens een aan den Heer *Hendrik Thomas Stuart*, voor den tyt van tien Jaren en onder den titel van ASIATISE COMPAGNIE verleent; wordende in 't zelve, dat zeer kort is, onder anderen, gezegt.

„ Dat de Kapiteins van de Schepen, welke de *Pruissische* Vlag voeren, geen de minste Koophandel zullen mogen doen in Plaatzen „ dewelke in *Africa* en in d'*Oost-Indien* leggen, en dewelke aan onze „ of gene Compagnien, die door hare Souvereinen met Privilegien „ en Octroyen voorzien zyn, toebehoren, zo als ook niet in die Plaatzen, alwaar deze of gene Natie, met uitsluiting van alle andere 't „ Regt heeft om alleen te handelen."

't Associatie-Project voor de Geintresseerden van de PRUISSISCHE COMPAGNIE behelst in substantie 't volgende:

Wy Ondergetekende communicatie genomen hebbende van 't *Octroy*, 't geen zyne Majesteit in dato den *eersten September* 1750. aan den Ridder *de la Touche* heeft toegestaan, en by 't welke hy gemagtigt is, om een Commercie-Compagnie op te rechten, hebben wy besloten in de verscheide Ondernemingen; waar van 't Plan aan ons gecommuniceert is, deel te nemen, en hebben ingevolge van dien de tegenwoordige Societeit onder den naam van PRUISSISCHE COMPAGNIE geformeert, dewelke, gedurende den tyt van vyftien Jaren overeenkomstig met 't voornoemde *Octroy* en wel op de volgende *Voorwaarden* en Conditien bestaan zal.

Een vrywillige Onderneming van dit gewigt zal ter uitvoer gebraght worden door en zeker getal van de Geintresseerden, die by Intekening *twee duizend Actien* zullen volmaken en welke Actien een Kapitaal van *een Millioen Daalders* courant formeren zullen, met welke Somme men

door

door middel van een verstandige Bestiering in staat zal wezen, om de verscheide Ondernemingen waar omtrent men overeen zal komen met succes uit te voeren, d'Onderdanen des Konings, welke daar in deel willen nemen, zullen boven andere gepreferecrt worden, en tot den laatsten dag van dit Jaar konnen intekenen. Ieder Actie van *vyf honderd Ryksdaalders* zal betaalbaar zyn als volgt, te weten: 1750. *October.*

De Somme van 125 Ryksdaalders in contant Gelt, als mede een gelyke Somme op den *eersten April*, den *eersten July*, en den *eersten October* 1752.

D'ARTICULEN van die CONVENTIE, bestaan hoofdzakelyk in 't volgende:

Men zal 't Kapitaal van *een Millioen Ryksdaalders* in Geld en Billetten, die op den vastgestelden Termyn zullen konnen ingemaand worden, in een Kist leggen met drie verscheide Sloten, waar van twee Directeurs of Syndici van de Compagnie ieder een, en de Cassier de derde Sleutel hebben zal; En uit deze generale Kist zal gene Somme mogen genomen worden als in tegenwoordigheit der drie Bezitters van de voornoemde Sleutels, of ingeval van wettige verhindering in 't byzyn van Geintresseerdens, die den Sleutel-Bezitter als dan representeren zullen. Uit de grote Kas zal een kleine geformeerd worden van *tien duizend Ryksdaalders* ten dienste van de dagelyksche Uitgaven, dewelke aan den Cassier alleen zal worden toevertrouwd, mits dat dezelve telkens als 't geëischt word rekenschap zal moeten geven. Men zal een Kamer om de Zaken in 't generaal te dirigeren, te *Berlin* opregten, die uit zeven Bewindhebbers bestaan zal: Daarenboven zal in 't *Directorium* een Boekhouder zyn, zo als ook Commisen en Copieisten, die van de Compagnie hunne Appointementen krygen zullen. Ieder Geintresseerde, dewelke *tien Actien* en daarenboven heeft, zal in de Vergaderingen een deliberative Stem hebben, zullende 't aan die gene, welke minder Actien bezitten, geoorloofd zyn zich te vereenigen en zodanigen te verkiezen, die hun representeren, met bekendmaking, dat hy door d'andere verkoren en een Bezitter van *tien Actien* is. Alle de Rekeningen van de byzondere Kamers t' *Embden*, en *Stettin*, te *Koningsbergen* en van andere Commissionarissen zullen jaarlyks in 't laast van *October*, aan de generale Kamer van directie te *Berlin* gezonden worden, nadien men aldaar de Boeken van Rekening onderzoeken en sluiten zal, ten einde uit 't generale Schuldboek, 't welk daar uit zal getrokken worden, de Geintresseerdens altoos den staat der Compagnie zullen konnen zien. De Compagnie zal om de twee Jaren een generale Rekening van hare Effecten opstellen: En 't zal niemant der Geintereseerdens vry staan zich daar van af te zonderen,

1750. *October.* als met verkoping van zyne Actie aan een anderen. Men zal van ieder Uitrusting en elke Onderneming Rekeningen openleggen, zonder de verscheide Voorwerpen onder malkander te verwarren; en ten einde d'Actionarissen ten alle tyden kennis konnen nemen van hunne gesteldheit en 't Product van hunne Societeit, zal men een plaats hebben, daar alle de Papieren, Titels, Facturen, Cognossementen, Brieven, Memorien enz., die de Compagnie betreffen, zullen bewaard worden. Na de te rugkomst van eenige Vaartuigen die de Compagnie zal hebben afgevaardigt en volgens hare Progressen zullen de Geintresseerdens raadplegen hoe groot 't Divident zal moeten wezen, 't welk voor 't nette Product van d'uitgevoerde Ondernemingen zal te betalen zyn; zullende de Betaling geschieden zonder uitstel op 't vertoon van ieder Acte door een Assignatie op den Cassier, en betaalbaar aan den Toonder. Te *Berlin* zal een Huis gehuurd worden, 't welk dienen zal tot bewaring der Papieren, en tot Logement zo van den Cassier als van de voornaamste Commisen; zullende ook in 't zelve de Vergaderingen gehouden worden, waar van d'eerste tegen den 30. (dezer maand) *October* aanstaande is vastgesteld enz.

Uit het *Brandenburgsche* vertrekkende, komenwe te *Breslau*.

SILESIEN. 'T WAS den 17. laatstleden, dat ter Stede voornoemd, de nieuwe gebouwde *Gereformeerde* Kerk plechtig ingewyd wierd. Ten 9 uuren 's morgens begaven d'Opzienders en Ouderlingen zich in 't daar tegen over staande Leraars-Huis, en van daar nevens den Hofprediker *Loos*, begeleid door twee zyner Mede-arbeideren, den Heer *Döbel*, Hof-prediker in *Groot-Glogau*, en den Heer *Kaluski*, Leraar te *Friedrichs-Tabor*, na de Kerk, daar ten eersten door een grote Gemeente 't Lied, *Kom*, *Heilige Geest*, *Heere God*, en vervolgens *Ps.* XCVI. gezongen wierden. Daar na wierd een hertroerend Gebed gedaan, en 't Lied gezongen, *Men love u in de Stilte*, doende de Hofprediker *Loos* een fraaije Leer-reden over *Jes.* II. 3. *Komt*, *laat ons opgaan tot den berg des* HEREN, *tot den Huize des Gods Jacobs*, *opdat hy ons lere van zyne wegen*, *ende dat wy wandelen in zyne paden.* Na de Predikatie en 't daar op gevolgt Gebed wierd het *Te Deum* onder 't geschal van Keteltrommen en Trompetten gezongen, en 't Bond-Zegel des *H. Nachtmaals* aan 260 Communicanten uitgedeelt. Ten half 3 uuren ging de Namiddag-Godtsdienst aan, wanneer de Hof-prediker *Döbel* tot zynen Text nam de woorden des Heilands, *Luc.* XIX. 46. *Myn huis is een huis des Gebeds*; waar na 't Lied gezongen wierd, *God zy ons genadig!* vervolgens wierd een Paar getrouwt en eindelyk 't laatste vers gezongen uit 't Lied; *Wie nu de lieve God wil bestieren*, wordende die Plechtigheit dus met Vreugde en Dankzegging besloten.

Niet

Niet zonder redenen; nadien onder de vorige Regering allerlei Versmaadheden en Verdrukkingen, zo in hunne Voorrechten t' ontnemen, de Vryheit der Religie-Oeffeningen te dwersbomen, en 't voorwerp van den Haat der *Jezuiten* waren, nu beide in Vrede mogen genieten. 1750. *October.*

Van daar afgaande, komenwe te *Hamburg.*

ALZO d'*Engelschen* door hunne nieu aangelegde *Haring* Visscherye in 't midden der gepasseerde Maand *Augusty*, 't voordeel genoten, met hunne gezouten Haring ter Stede voornoemd, voor de *Hollanders* t'arriveren, en te verkopen tot 122 Ryksdaalders 't Last, en in den beginne meerder aftrek hadt, dan de kort daar na arriverende *Hollandsche*; doch in 't laast van die maand d'eerste en grootste nieusgierigheit voldaan zynde, hadt men de *duurzaamheit* en aanhoudende *deugdzaamheit*, (de Proef op de somme) van de *Hollandsche* boven d'*Engelsche* ondervonden; zo dat d' eerste zeer verre boven de laatste in prys gesteigerd was. HOLSTEYN.

Niettemin om dat debit der *Engelschen* aldaar te stuiten, zo hadde de Heer *Buys*, Minister van de *Staten Generaal*, aan de Regering van die Stadt, eene *Memorie* overgelevcrd, inhoudende een verzoek: „ Dat de handhaving van 't Contract in den Jare 1609. tusschen die „ Stadt en de *Hollandsche* Republicq gesloten, en waar by vastgestelt „ is, dat de *Hollanders* met uitsluiting van andere Natien, alleen 't „ Voorrecht zouden hebben, om hunne *Haring* in die Stadt te mo- „ gen verkopen". Over die *Memorie* was die Regering kort daar aan vergadert geweest, en de meeste Leden waren van gevoelen: *Dat men de voorheen gemaakte Verbintenissen moest nakomen.* Zulks geschiedende, zal 't voor dezelve een *altyd durende Lof en Roem verschaffen.* Van daar afstekende, zeilenwe door en arriveren wederom in den *Kerkelyken* Staat, en komen vervolgens te *Romen.*

IN 't meergemelde Hospitaal te *Romen*, hadt men in de gepasseerde Maand 31200 Middagmalen aan vreemde *Pelgrims* enz. gegeven. *Zo dat die Keuken daar wakker moet roken!* Trouwens, was 't daar niet om, velen zouden achterblyven, en laten de Paus met zyn *Aflaten* wel varen. Ondertusschen was 'er eene *Adelyke* Confraterniteit van *Trenten* als *Pelgrims* in die Stadt gekomen, en hunne Intrede na de *Roomsche* wyze gedaan hebbende, waren verwelkomt. Ook hadde de Prins *Caserta* onlangs 42 gearriveerde *Pelgrims*, waar onder vele *Florentynsche* Edelen waren, *prachtig* onthaalt. *Is dat geen krachtige Devotie?* ITALIEN.

Midlerwyl krioelt het in den *Kerkelyken* Staat van Rovers en Spol-

1750. Ocтober. jeerders der wegen, maar noch meer van *valsche* Munt-ſpecien, welke door de grote toevloed der *Pelgrims* te gemakkelyker verſpreid worden, en daar door hunne rol te beter konnen ſpelen.

Van daar afgaande, arriverenwe te *Turin*.

PIEMONT. 'T WAS den 19. paſſato dat de Heer *Verelſt*, Miniſter Plenipotentiaris van de *Staten Generaal* nevens zyne Gemalin *in* die Hoofd-Stadt arriveerde, en hadde den 22. zyn eerſt afzonderlyk gehoor by den Koning; by welke gelegenheit aan zyne Majeſteit, in name van Haar *Hoog Mogende* en den Prins *Erf-Stadthouder* de Complimenten afleidde, wegens 't voltrokke Huwlyk van den Hertoch van *Savojen* met de Koninglyke Infante van *Spanjen*, en vervolgens, onder anderen, in zynen Aanſpraak, zich dus uittede:

„ Haar *Hoog Mogende*, vervult met een oprecht verlangen, om „ d'Eensgezintheit, waar in zy 't geluk hebben met Uwe Majeſteit „ te leven, meer en meer te beveſtigen, hebben hunne keuze wel „ op myn Perſoon willen doen vallen, om aan Uwe Majeſteit de ver„ zekeringen hunner uitnemende achting voor zynen Doorluchtige „ Perſoon over te brengen. Haar *Hoog Mogende* gewoon, in Uwe „ Majeſteit niet alleen den Erfgenaam der zonderlinge hoedanighe„ den, die zedert zo vele Eeuwen der eigenſchappen Zyner Doorl. „ Voorvaderen geweeſt geweeſt zyn, maar ook een Vriend van hun„ ne *Republicq* t'erkennen, konnen niet dan aan hunne kant trach„ ten, en toegenegentheit, die hun teſſens zo dierbaar als van waar„ de is, aan te queken. Zy hebben te meer grond, zich met de „ duurzaamheit derzelve te vleyen, vermits de gevoelens van den „ Doorl. Prins, *die 't Roer hunner Regering in handen heeft*, hun des„ wegens een onfeilbaar Pand ſchynen te zyn, en die Prins, welke „ de Deugden zo zeer als den Naam van Uwe Majeſteit eerbied, niets „ aangenamer voor zich erkend dan de goede verſtandhouding, die „ tuſſchen Uwe Majeſteit en de *Republicq* plaats heeft, voor altoos „ onkrenkbaar te maken enz".

's Konings Antwoord op die Aaanſpraak behelſde:

„ Dat Hy met veel genoegen de verzekering van Vriendſchap van „ de *Staten Generaal* en van den Prins *Stadthouder* ontfing, zo als „ ook van 't verlangen, 't welk Haar *Hoog Mogende* en zyne *Doorl.* „ *Hoogheit* te kennen gaven, om d'Unie en goede Verſtandhouding „ met Hem t'onderhouden- dat hy niets zoude nalaten, 't geen Hem „ konde overtuigen van d'oprechtheit zyner toegenegenheit jegens de „ Republicq der *Vereenigde Nederlanden*; dat dewyl Hy belang nam „ in alles, wat Hen voordeling konde zyn, zyne wenſchingen altoos „ ſtrek-

1750. Octob.

" strekken zouden tot den Aanwas van 't Geluk en van den Voorspoed " van dien Staat, onder 't wys bestuur van den Doorluchtigen Prins, " *wiens nitmuntende Hoedanigheden Hem van overlang bekend waren;* " dat Hy gene gelegenheit zou laten voorby gaan, om aan Haar *Hoog* " *Mogende* en aan zyne *Doorluchtige Hoogheit* blyken te geven van " zyne geneigtheit dienaangaande, en dat voor 't overige de Per- " soon van den Extraordinaris Envojé Hem zeer aangenaam was, " enz".

Na dat zyne Majesteit een geruimen tyd met dien Minister over de Constitutie der *Republicq* enz. gesproken hadde, wierden door hem de Heren *Shmidt*, *Saurin* en *Polanen*, aan zyne Majesteit, als Edellieden van dien Minister gepresenteert.

Vervolgens hadt zyne Excellentie gehoor by den Hertoch en vervolgens by de Hertogin van *Savojen*, en 's namiddags by den Hertoch van *Chablais* en de drie Prinsessen, en daags daar aan leide hy 't Bezoek af by den Prins van *Carignan*, eersten Prins van den Bloede, en by de Prinses zyne Gemalinne.

Dien Minister is aan dat Hof in grote Achting, hebbende reets te meermalen den Koning op de Jacht verzeld, die hem gezegt heeft, *zulks zo dikwyls te konnen doen als lust daar toe hadde.*

Zedert waren aldaar verscheide *Protestantsche Waldensers* aangekomen om hem over deszelfs derwaarts komste te complimenteren, " en om hem de Belangen van hunnen Godsdienst aan te bevelen, " en zyne Excellentie hadt hen zeer minlyk ontfangen, en belooft, " by alle gelegenheden hunne Belangen, zo veel mogelyk, te zullen " behertigen".

Van daar afwykende komenwe te *Genua*; alwaar de Zaken van de Bank van *St. George* en die van *Corsica*, noch in dezelve *Crisis* staan, daar wy die hier voren op *pag.* 132, gelaten hadden.

Dienvolgende daar van aftekende, landenwe te *Cadix* en komen te *Madrid*.

SPANJEN.

EINDELYK hadt den *Britschen* Minister in zyne Negotiatie met dat Hof den 5. dezer gereusseert, alzo op dien dag een CONVENTIE getekend was, waar by de Verschillen tusschen dat Ryk en *Groot-Brittannien*, die na 't sluiten der Vrede *t' Aaken* noch onafgedaan waren, geheel vereffend zyn. Wanneer, zulks in 't vervolg aan 't gemeen bekend wierd, hadt men een overgrote Blydschap alom, en zonderling onder de Koopluiden bespeurd.

De Byzonderheden desaangaande, staan ons nader te melden onder de volgende Titel van *Groot-Brittannien.*

Zedert eenige maanden herwaarts hadt men in de *publicque* Nouvel-

1750. Oćtober. les, als een zekere zaak verſpreid; „ dat *d'Infant* Cardinaal eene Re- „ ſolutie zoude genomen hebben, om die Staat te verlaten, 't We- „ reltlyke Kleed aan te nemen, zich ten Huwelyken ſtonde te bege- „ ven, waar toe verſcheide Prinſeſſen wierden voorgeſtelt, en ein- „ delyk dat Hem *Corſica*, als een Koningryk was toegelegt", zo ver- zekerd men van den 12. dezer, „ dat men aan dat Hof 't minſte Be- „ wys van een dergelyke Reſolutie beſpeuren kon, en dienvolgende, „ die geruchten buiten 's Lands verſpreid, en in *Vrankryk* opgeko- „ men, al te voorbarig agt voortgebraght te zyn".

Ons weder begevende na *Cadix*, komenwe in paſſant op 't Kaſteel van *Verona*, leggende die Stadt omtrent drie Mylen van daar, alwaar de Werklieden op dat Kaſteel, den 7. paſſato een zeer uitmuntend *metale Beeld* opgegraven hadden, zynde buiten de Pedeſtal, die insgelyks van Koper is, 16 voet en 7 duim hoog, en verbeeld *Hercules*, die in de rechter hand 't Hoofd van *Geryon*, een der *Spaanſche* Koningen, heeft, welkers Lichaam hy onder de voeten houd, beteugelende met de linker hand een Leeu, enz. Op de Pedeſtal ſtaat het volgende Opſchrift.

ALCIDES DEVICTO GERYONE GADIUM
FUNDATOR.

Dat is:

Hercules *heeft, na dat by* Geryon *t'ondergebragbt badt, 't eerſte Fondament aan* Cadix *gelegt.*

Op de rechter zyde leeſt men:

L. ÆLIO CONS.

En op de linker kant:

ADRIANUS P. C.

Dat is:

Adrianus *heeft dit Beeld, ten tyde van 't Burgermeeſterſchap van* Lucius Ælius, *laten oprechten.*

Waar door men den ouderdom van dit uitnemend Konſtſtuk *kan* weten, alzo deze *Lucius Ælius*, ook *Verus Cejonius* bygenaamd, in 't Jaar 138 overleden is.

Te *Cadix* voornoemd komende, was aldaar gearriveert *Jan Alm*, voerende 't Schip de *Dolfyn* van *Amſterdam*, na die Stadt gedeſtineert, en te *Bergen in Noorwegen* thuis horende, hadt wegens een Helden-Daad

Daad met een *Barbaarsche* Kaper 't volgende van daar geschreven, zynde de Missive gedateert *Cadix* den 13. *October*, en behelst: 1750. *October.*

,, Ik ben den 5. dezer met myn Schip de *Dolfyn* behouden in deze ,, Baay gearriveerd; den 2. 's nachts wierd ik geattaqueerd door een ,, *Tetuaansche* of *Tangersche* Xebecq, welke my tot viermaal toe enterde, doch door manmoedige bystand van myn Volk, 't welk in ,, 12 Man bestond, hebben wy ons Geschut, bestaande in 8 Stukken, ,, in $4\frac{1}{2}$ uur, die wy met hem in Actie waren, meer dan eens tegen ,, hem gelost, 't welk ook van dat succes was, dat niet alleen 't Schip, ,, maar ook de gehele Equipage van den Rover in de grond geboord ,, is, en wy zo wel als een Een-Masthoeker met Stukgoederen, die ,, ook van *Hamburg* herwaarts gedestineerd was en bereids alhier is ,, aangekomen, daar door behouden gebleven zyn; deze Hoeker is ,, by d'Actie ook omtrent op die hoogte geweest, en zoude veel gevaar ,, gelopen hebben, indien de Rover 't Gevecht ontkomen was: Ik ,, en myn Bootsman zyn alleen doch ligt gequetst, maar byna hersteld, enz".

Van daar afzeilende, arrivenwe te *Lisbon*.

'T WAS den 7. passato, zynde de Geboorte-Verjaring van de Koningin-Douariere, dat de PROCLAMATIE en Inhuldiging van zyne Majesteit met grote Plechtigheit en Luister, op 't grote Voor-Plein van 't Paleis, aldaar verricht wierd, alwaar een Gallery was opgerecht, 370 voet lang, en 30 voet breed, behangen met Carmozyn-Fluweel en Damast, ryk met Goude Galonnen en Franjes bezet, en verder zo weergaloos fraay Versierd, dat vele duizende Aanschouwers, zo op 't Plein als in de Vensters, op de Balcons en op de Daken tegenwoordig waren. PORTUGAL.

Na dat de Koning nevens zyn gantschen Stoet op gemelde Gallery gekomen was, deed zyne Majesteit, leggende op zyne Knien en hebbende de rechter hand op een goud Kruis, 't geen op een MisBoek lag, in tegenwoordigheit van den Cardinaal Patriarch en de Bisschoppen van *Portalegre* en *St. Paul*, den volgende Eed:

,, Ik zweer en beloof mits dezen by de Gratie van Godt, dat Ik ,, UL. wel en wettig zal regeren, en aan UL. Recht zal doen zo verre ,, als zulks de menschelyke zwakheit zal toelaten, als mede dat Ik ,, zal in agt nemen alle Costuimen, Privilegien, Gunsten, Vrydommen en Vrye Voorrechten, dewelke door de Koningen Myne Voorzaten ter eeniger tyd aan UL. toegestaan en bekrachtigd zyn.

Vervolgens hadt eerst d'Infant *Don Pedro*, Broeder van den Koning, en daar na d'Infanten *Don Antonio* en *Don Manoel*, Oomen van zyne Majesteit, en eindelyk *Don Joan*, gelegitimeerde Zoon van wylen den

1750. den Infant *Don Francisco* en de *Hertoch* van *Cadaval* den volgenden Eed
October. aan den Koning afgelegd:

„ Ik zweer by 't Heilig Euangely-Boek, op 't welke Ik nu myn „ hand leg, dat Ik voor Onzen Koning, waren en natuurlyken Heer, „ zal erkennnen den Allerhoogsten en Machtigsten Koning *Don Joseph* „ Onzen Heer, aan den welken Ik gehoorzaamheit beloof en Hul- „ de doe in gevolge de Capitulatien en Gewoontens van deze Ko- „ ningryken".

Waar na d'eerste Wapen-Heraut op bevel des Konings zeide:

„ 't Is zyne Majesteits Welbehagen, dat van alle Groten, Wereltly- „ ke, Geestelyke en andere Heren van den Adel zonder onderscheid „ deze Eed afgelegd en zyne Majesteits Hand gekust werde, verkla- „ rende, dat niemant daar door eenige schade of nadeel in zyn Qua- „ liteit of Recht van Voorrang lyden zal".

Na dat deze Eed van alle, die gerechtigt waren om by deze plechtigheit tegenwoordig te zyn, gedaan was, hadt de Koning met den Scepter in de hand zich na de Patriarchale Kerk begeven, alwaar het *Te Deum* enz. gezongen, en zyne Majesteit nevens de Koningl. Familie door den Cardinaal Patriarch met een *Overblyfsel* van 't *H. Kruis* (*) gezegend is. Vermits die plechtigheit alleen die Natie raakte,

(*) Om ons Besteks-willen komen we die *Fabul* van de *vinding des Kruisses*, door *Helena*, de Moeder van den Keizer *Constantinus de Grote*, onder *Sylvester* I. die anno 314, na de gemene telling, Bisschop van *Romen* was, aan den Lezer niet open leggen, derhalve dit weinige daar van aantekenen:

„ Men heeft al vroeg aangemerkt; (zo schreef *Cyrillus*, Bisschop van *Jeru-* „ *salem*, die omtrent den jare 360 geschreven heeft, in zyn *vierde Cathecesis*) „ *dat het Hout des Kruis zodanig toegenoemen hadde, en vermeerdert was, dat by-* „ *na de gantsche Aarde daar van* VOL *was*". Dat getuigenis word mede aangehaalt van *P. Godeau* op 't jaar 326. Een ander daar van Schryvende, zal 't werk goed maken, en 'er *een Mouw aanzetten*, als men zegt, wanneer hy schreef: „ Dat het een *Groot Miracul* is, dat *Christus Kruis* in zo *veel deeltjes verdeelt*, „ door de *gehele Wereld verspreid zyn*, en dat het ten tyde van *Paulinus van* „ *Pola*, noch geheel te *Jerusalem* volduurde. *Cost. Enchirid. pag.* 426".

Is den Lezer nieusgierig, hy zal noch een *knap Brokje* te *Brussel* in de Capelle van *St. Goedele* konnen zien, namentlyk; „ Een *Groot stuk* van 't *H. Kruis*, „ hebbende in de hoogte *veertien duimen*, in de breette *twee duimen, in de* „ dikte *eenen halven duim*, en in de lengte van 't dwers stuk *zeven duimen*. Zie „ de Prefatie voor, ('t zogenaamde) *Sacrament der Miraculen*, gedrukt te *Brus-* „ *sel*, by *Georgius de Backer*, met Privilegie en Approbatie".

Wil men noch meer? een *Roomsch Fransch* Schryver getuigt deswegens: „ Maar tegenwoordig (in deze Eeu) heeft men het *Hout van 't Kruis* dermate „ vermenigvuldigt, dat, indien men alle de stukken, die men zegt van dat „ *Hout*

raakte, zyn de Buitenlandsche Ministers op verzoek des avonds op 't Koninglyk Paleis verschenen, en hebben Hare Majesteiten dieswegens gecomplimenteerd. 1750. October.

De Getuigenisse die de *Portugezen* van hunnen Hooggemelden nieuwen Koning geven, bestaat:

,, De nieuwe Koning is by uitnemendheit bemind en geacht by zyne ,, Onderdanen, ter oorzake van zyne Majesteits Pogingen en geneigdheit, om, zo veel mogelyk, den Welstand en 't voordeel van zyn ,, Koningryk en Volk te bevorderen. De *Portugesche* Natie is mede ,, zeer vergenoegd, om dat zyne Majesteit zyne toegenegendheit en ,, achting voor de twee *Zee-Mogendheden* hadt te kennen gegeven". Trouwens, de *Portugezen* zyn daar van overtuigd, door 't voordeel, 't geen zy uit die Vriendschap met die Mogendheden trekken konnen.

De Pater *Gaspard*, die onder de vorige Regering zo veel aandeel hadde gehadt, en door wiens concepten de Negotie veel nadeel quam te lyden, was wederom na zyn Klooster te *Coïmbra* (een grote Stadt in de Provintie *Baira*, aan den Vloed *Montago*, waar door zy in twee delen onderscheiden word, en is van alle kanten met Olyfbomen en Wynbergen omringt) vertrokken, alzo men aan 't Hof oordeelden dat hy tot het laatste bequaam, maar tot de Politicque Regering van een *geheel Koningryk* insufficant geoordeelt wierdt.

Van daar afzeilende komenwe in 't *Britsche* Ryk.

HIER voren *pag.* 216 gezien hebbende, *'t Subsidie Tractaat* met den Keurvorst van *Beyeren* gesloten; zo was den 3. dezes, op bevel van de Lords Regenten 't Onderstaande Articul in de *Hof*-Courant gevoegt: GROOT-BRITTANNIEN.

HANOVER den 23. *September.* ,, De Ratificatie van 't Subsidie- ,, Tractaat, laatstelyk met den Keurvorst van *Beyeren* gesloten, is ,, gister en heden tusschen de *Britsche*, *Oostenrykſche*, *Hollandsche* ,, en *Beyersche* Ministers uitgewisseld.

Hier uit blykt duidelyk, dat het Hof van *Wenen* zo niet ten principale ten minsten een *accederende* Party van 't voornoemde Tractaat is.

No-

,, *Hout* te zyn, en die onder dien Naam, voor *d'Eerbewyzinge* (aanbidden) ,, van 't gemeen worden bloot gestelt, by een vergaderde, ik zeggen durf, ,, dat 'er *Brand-stof* genoeg zoude zyn, om alle d'Inwoonders van *Parys*, gedurende *d'allerfelste Winter*, te verwarmen. In 't Levens-Verhaal van de ,, voornoemden *Sylvester*, op 't jaar 326".

Hoedanig 't *aanbidden* geschied, sparenwe tot andere gelegenheden, en oordelen 't voorzeide genoeg te zyn, om die *Fabul* te verwerpen.

1750. Ocłober. Nopens de voorgemelde CONVENTIE met *Spanjen*, gesloten, strekt 't volgende Verhaal uit *Londen*:

„ In den Nacht tusschen Donderdag en Vrydag (N. St. den 22. en „ 23. dezer) is aan 't Comptoir van den Secretaris van Staat, den „ Hertoch van *Bedford* een Courier aangekomen van wegens den „ Heer *Kene*, Minister van dit Hof by den Koning van *Spanjen*, met „ de Copy van het Tractaat, 't geen dien Heer met de Ministers van „ zyne Cath. Majesteit den 24. der voorlede maand O. St. gesloten en „ getekend heeft; Vrydag ochtend wierden de Depeches van dien „ Courier nevens 't voornoemde Tractaat met een State-Bode aan den „ Hertoch van *Bedford* afgevaardigd, zo dat men eerst den volgen- „ den dag van deze zo lang gewenschte Zaak in deze Stadt kennis ge- „ kregen, en zo veel te groter Vreugde daar over betoond heeft, om „ dat de Conditien van dit Tractaat tot het grootste Voordeel van „ deze Natie en van haren Koophandel strekken, nadien men in 't „ generaal weet, *dat in 't zelve bedongen is:*

„ Dat tot Vergoeding van d'onuitvoerlykheit van 't *Assiento-Tractaat* „ van den 26. *Maart* 1713, zo wel ten opzichte van den *Slaven*-Han- „ del als aangaande 't missen van het genot der *Zuid-Zee*-Compagnie „ omtrent het zenden van haar jaarlyks Schip gedurende de vier Ja- „ ren, dewelke in 't *zestiende* Articul van 't Definitif-Tractaat, den 18. „ *October* 1748 *t'Aaken* gesloten, vermeld staan, 't Hof van *Spanjen* „ aan de voornoemde Compagnie de Somme van *honderd duizend P. St.* „ betalen zal: Als mede dat ten opzichte van de Commercie der „ *Britsche* Natie de voorgaande Tractaten tusschen de beide Hoven, „ en wel onder anderen de Articulen 1, 4, 5 en 7, van 't Jaar 1715, „ als mede de Tractaten van den Jaren 1721 en 1713, zo als ook die „ van de Jaren 1667 en 1670 ter uitvoer gebraght zullen worden, en „ uit krachte van dit alles de *Britsche* Onderdanen voor de Goederen, „ dewelke zy by hunne aankomst of vertrek in of uit de *Spaansche* „ Havens aan Boord hebben, geen andere Rechten zullen betalen, „ als die, waar omtrent men onder de Regering van *Karel* II. over „ een gekomen is; dat wyders de *Britsche* Onderdanen geen zwaarder „ Rechten zullen betalen als die van zyne Cath. Majesteit in de Plaat- „ zen, daar zy Koophandel dryven zullen; dat wyders onze Natie „ op dezelfde wyze als eene, die 't meest begunstigt is, zal gehan- „ deld worden, en op 't Eiland *Tortuga*, zo als te voren, zal mogen „ gaan Zout halen enz".

Dit is voor zo verre men tot noch toe heeft konnen ontdekken de voornaamste Inhoud van dat Tractaat; en zo dra men daar van kennis gekregen heeft zyn d'Actien van de *Zuid-Zee*-Compagnie twee per Cent en die van d'overige Effecten na proportie gerezen.

De

De voornoemden Hertoch den 27. van zyn Lusthuis te *Londen* gekomen, hadt den 28. aan de Buitenlandsche Ministers Audientie verleend, en van dezelve, zo wel, als van een onnoemlyk getal voorname Personen de Gelukwenschingen over 't sluiten van dat Tractaat ontfangen: 't Geen des namiddags aan de gemelde Lords, Regenten ter nader overweginge overgegeven was. 1750. *October.*

Hoe verre dat het dien Politicquen *Britsch*-Man hier voren *pag.* 214 getroffen heeft, kan den toegenegene Lezer, provisioneel uit vergelyking van zyn gesustineerde, met het voren gemelde opmaken.

Den 1. dezer was by de Directeurs en Geinteresseerdens van de *Bank* besloten, dat het Divident voor 't half jaar met *St. Michaël* te verschynen twee en een half per Cent wezen zal.

Den 14. hadden die van *d'Assurantie* Compagnie der Stadt *Londen* besloten, den 4. *November* aanstaande eene Uitdeling te doen van 5 Schell. per portie, wegens 't half jaar verschenen den 29. laatstleden.

Daar afgedaan hebbende, stekenwe over na 't *Fransche* Ryk.

HIER voren *pag.* 221 *& seqq.* gezien hebbende 't Besluit des Konings nopens den 20. Penning uit de *Clerisy* te trekken, zo zyn die *Criticque* Omstandigheden 't algemene voorwerp dier Natie, en stoffe van hunne Redeneringen: Men zach daar en boven ook vele Schriften pro en contra in 't licht komen, waar van die, onder den Titul: *Protestatio der Clerisy*, vele zeer harde en nadrukkelyke bewoordingen vervat, alzo de generale Vegadering der Geestelykheit, „ daar in tegens onregelmatige en ongehoorde door 't Hof ingevoer- „ de nieuwigheden protesteert, en zich voornamentlyk daar over „ hoogst bezwaard, dat aan derzelver Gedeputeerden tegens 't oude „ gebruik d'Afscheids-Audientie by den Koning geweigerd was: Men „ geeft te kennen, dat hoewel 's Konings bekende goedheit en Va- „ derlyke genegenheit, echter zyne Majesteit te veel na den raad van „ zulke Personen luisterde, die 's Konings Godsdienstigheit tragtede „ te mislyden en te verstrikken; verders word daar by de diepste „ plichtschuldigheit der *Clerisy* tegens den Koning, onder vele Pro- „ testatien, en teffens derzelver vast Besluit aan den dag gelegd, van „ nooit te gedogen, *dat d'Uitwerkzelen van haar liefde voor de Kroon* „ *in het toekomende* de Schattingen van een *Slaafsche Onderdanigheit* „ zouden worden": Ondertusschen gaat het Hof, onder het twisten der *Antagoniste* Schryvers zyn gang, en zal zyn doelwit na alle gedagten wel bereiken; hebbende de Koning reets aan de respective Intendanten der Provintie de nodige bevelen gezonden, om zyner Majesteits Declaratie over 't aangeven der *Geestelyke Goederen* ter executie VRANKRYK.

 cutie

1750. *October.* cutie te doen brengen. Men steld voor vast, dat de Prelaten van de Hof-Party zich wel aan 's Konings Wille submitteren, en d'overige dat voorbeeld eindelyk volgen zullen; doch de Bisschop van *Orleans* geweigerd hebbende *d'Inkomsten* zyner Wereltlyke Goederen aan den Intendant, Heer *Barentin*, op te geven, zo hadt de laatste die Goederen in beslag doen nemen, en verwachtte dienaangaande nadere resolutie van 't Hof.

Ondertusschen hadt de Raad van Staat des Konings in deze maand wederom twee Arresten doen publiceren: „ In 't *eerste* word bevo-„ len, dat alle Particulieren, die in de Staten der Repartitie van 't „ Hoofdgeld voor 't Jaar 1751 vervat zyn, verpligt zullen wezen vier „ Sols per Livre boven hun Taux te betalen; zynde in het *twede* Ar-„ rest de Macht van d'Intendanten der Generaliteiten, in dewelke de „ Taille of 't Hoofdgeld personeel is, tot den eersten *October* 1751 „ verlengd, om door hun of hunne Gecommitteerden te doen proce-„ deren tot het opmaken van de Rollen der Tauxen in zodanige Ste-„ den, Burgten en Parochien, als zy zullen goedvinden".

Noch was 't geen gedaan werk! Alzo zyne Majesteit *vier Millioenen* van de generale Pachters en Ontfangers tegen een Interest van *vyf per Cent* hadt opgenomen, verwacht men daar in 't kort weder eenig *Edicten*, waar by d'Onderdanen met *nieuwe Lasten* staan bezwaard te werden.

Daar komt noch al by; dat het geen van d'oudste Lieden te *Parys* geheugde, dat gedurende hun Leeftyd zo veel *Heerlykheden*, *Lusthuizen*, en *Paleisen* in den omtrek van die Stadt (die reets zedert *Augusty* van 't jaar 1749 *te koop* hadden gestaan. Zie 't II. *Deel* van dat jaar *pag.* 145) en in andere Provintien van dat Ryk verkocht zyn, als in deze maand geschied is; 't geen men aldaar voor een overtuigend bewys houd, „ dat d'Onderdanen des Konings gedurende den laatsten Oorloch „ meer hebben verloren als zy zedert den gesloten Vrede geprofi-„ teerd hebben": Ook vermeerderen van tyd tot tyd de Bankroeten in de Koop Steden, zodanig dat men zedert drie à vier maanden veel zwarigheit gemaakt heeft, om de Wisselbrieven, welke op de Beurs aldaar gepresenteerd wierden, en in zodanige Steden, daar die Bankroeten voorgevallen zyn, t'huis hoorden, t'accepteren. Weshalven zyne Majesteit en deszelfs Ministers alle middelen in 't werk stellen, om den vervallen Koophandel van dat Ryk zo te Water als te Land te herstellen, en ten dien einde ook de Manufacturen zo veel *mooglyk* aan te moedigen en uit te breiden, is 't inbrengen, verkopen en dragen van *buitenlandsche* Stoffen enz., op nieus en op zware Straffe verboden, en men heeft om die rede zedert eenige dagen een aanmerkelyke quantiteit van *Oost-Indische* Goederen, welke van buiten 's Lands in dat Ryk gebraght waren, aangehaalt en geconfisqueert.

Daar

Daar en tegen hadde de Heer *Rouillé*, Secretaris van Staat in 't Departement der *Marine*, zyne Majesteits Scheeps-Macht in een zo goeden staat gebraght, dat die Kroon in 't aanstaande Jaar, *volgens de Verzekering van dien Heer*, behalven een groot getal Fregatten van 36 tot 40 St. Canon, 75 of 80 Oorlochs-Schepen van Linie in Zee zou konnen brengen. *Dat is voorspoedig*! Zie hier voren *pag*. 139. 1750. *October.*

Van daar afgaande, komenwe in *d'Oostenryksche* Nederlanden.

IN 't laatst voorgaande *Deel*, *pag*. 73 gezien hebbende de begonnen Arbeid aan 't Canaal van *Leuven*, was dezelve eenigen tyd gestaakt, om dat zelve door 't Grond-gebied van de Stadt *Mechelen* moesten heen lopen, en d'Ingezeten van dezelve alvorens vergoeding eischten voor hunne Landeryen, dewelke d'Entrepreneur van dat Canaal wilde doen doorgraven: Over deze Zaak zyn tusschen de beide Steden zo hevige Verschillen gerezen, dat de Prins *Gouverneur-Generaal* na herhaalde Vertogen van de beide Partyen eindelyk is genoodzaakt geweest, om een *Decreet* ten voordele van de Stadt *Leuven* te doen publiceren, behelzende in substantie een Bevel, „ dat zy den Entrepreneur met „ zyne Pionniers in den arbeid aan 't voornoemde Canaal niet in 't „ minste zullen verhinderen, en dat zy niet dan na verloop van zes „ Maanden voor 't verlies van de gedeeltens hunner Landeryen, „ dewelke tot dat Canaal gebruikt zyn, een eisch zullen mogen „ doen". NEDERLANDEN.

Eenige Quaad-Geintentioneerden den 2. dezer veel schade aan dat Canaal toegebraght hebbende, was by den Prins *Gouverneur-Generaal*, in naam van de Keizerin, verklaard: „ Dat Hare Majesteit 't gemel- „ de Canaal nevens d'Entrepreneur, Directeur en alle d'Arbeiders on- „ der Hare Koninglyke Bescherming neemt, verbiedende op de ri- „ goureuste wyze aan allen en een iegelyk, dien Arbeid in 't aller- „ minste te verhinderen, belemmeren of te beschadigen, direct of „ indirect, op pœne van buiten en behalven de vergoedinge der toe- „ gebraghte schade, gestraft te zullen worden als Tegenstrevers der „ Ordres van de Regering, en als Verstoorders van d'openbare Rufte, „ na vereisch van zaken, enz". En zedert is d'arbeid aan 't gemelde Canaal met veel iever en spoed voortgezet, zonder de minste verhindering meer t'ontmoeten.

Vervolgens toetredende en komende in D'UNIE.

De Marquis de *St. Contest*, Ambassadeur des Konings van *Vrankryk* by dezen Staat, den 3. dezer in *'s Gravenhage* aankomende, hadt den 6. zyne Credentialen aan Haar *Hoog Mogende* overgeleverd, en overzulks hem in die Qualiteit erkend: Dien Middag was gemelden Am-

1750. baſſadeur deswegens door Haar *Hoog Mogende* Preſident, in derzelver
October. Naam, op eene plechtige wyze gecomplimenteert.

De Graaf *Bentinck*, Here van *Rhoon* en *Pendrecht*, den 16. *Augusty* laatſtleden van *Wenen* na *Hanover*, en vervolgens na 't *Loo*, was den 21, in *'s Hage* gearriveert, en den 22. in Haar *Hoog Mogende* Vergadering verſchenen. Gedurende zyn verblyf aan 't eerſtgemelde Hof, hadde dien Graaf niets verzuimd om een goede uitſlag aan zyne Commiſſien te bezorgen, in de te nemene ſchikkingen ten opzichte der zaken, de Nederlanden betreffende. Gedurende zyn verblyf aldaar, was hy toegelaten geweeſt tot de geheimſte Zaken van dat Hof, hebbende de Keizerin hem verſcheide krachtige blyken van Hare Achting, toegenegenheit en vertrouwen gegeven; mitsgaders twee koſtbare Diamante Ringen, welke den gemelden Graaf zedert aan Haar *Hoog Mogende* overgeleverd hadde en op de *Tafel* waren blyven leggen.

By Haar *Groot Mogende*, was een PLACAAT gearreſteert en vervolgens gepubliceert, rakende d'Invoer van Rundvée in deze Provintie, behelzende in ſubſtantie:

„ Dat geïnterdiceert word den Invoer van allerlei Rundvée van „ buiten in deze Provintie, hoedanig genaamd, en onder wat pre- „ text zoude mogen wezen, en zulks by proviſie tot den *eerſten April* „ 1751 toe, op een Boette van 2000 Guldens tot laſten van den In- „ brenger, en extinctie van de Beeſten ten behoeven van den Armen „ of Godshuizen ter plaatze daar dezelve aangehaald worden, of in- „ capabel zynde, om dezelve Boette te betalen, op pœne van open- „ bare Geeſſeling en Baniſſement ten eeuwigen dage; dezelve Boette „ t'appliceren in conformité van de generale Ordre op 't ſtuk der „ aanhalingen van geprohibeerde Waren plaatze hebbende; zodanig „ nochtans, dat met opzicht tot vette en ſlachtbare Beeſten, uit an- „ dere Provintien en het Territoir van den Staat komende, 't zelve „ verbod en pœnaliteit en ſtraffe niet eerder ingang zal nemen als „ na 't eindigen van den aanſtaanden Slag-tyd, gerekend tot *primo* „ *January* 1751, met dien verſtande echter, dat ten aanzien van „ magere Oſſen, Melk-Beeſten, Vaere-Koeyen, Hokkelingen, Vaar- „ ſen en Kalveren, 't voorſz. Verbod, Boette en Straffe voorſz. „ ingaan zullen met den dag van de Publicatie van dat gemelde Pla- „ caat".

Ook was by Dezelve eene PUBLICATIE gedaan, „ rakende eeni- „ ge Polders in 't *Noorder-Quartier*, en hunne vryheit by verkregene „ Octrojen van de Bezaaide en Teel-Landen, en van 't Hoorn-, „ Paarden-, en Koehouders-Zout-gelden, welke vryheit de Landen,

„ die

„ die dezelve by Octroy verkregen hebben, zullen blyven genieten 1750.
„ gedurende den tyd, in 't Octroy uitgedrukt". *October.*

Overgaande tot de Verrichtingen van Onzen dierbaren Vorst en Prins *Erf-Stadthouder*; zo hadde Hoogst Denzelven, op Stranden van Schepen en Goederen op d'Erf-heerlykheit *Ameland*, gemaakt een REGLEMENT, gedateert den 30. *September*, laatstleden. d'Inleiding bestaat:

WY WILLEM KAREL HENDRIK FRISO by der gratie Gods *Prinse van Orange en Nassau* enz. enz. enz. Doen te weten:

Alzo Wy geinformeert zyn, dat niet tegenstaande de gereitereerde Placaten nopens de Stranderyen op Onze vrye Erfheerlykheit *Ameland* van tyd tot tyd, zo by de vorige Heren Onze Prædecesseuren als Ons zelve in den Jare 1727. geëmaneert, en met wat moeite Onzen Bailliuw en Schout benessens de verdere Geregten na Inhoud derzelver Placaten ten beste van ongelukkige Strandelingen en hunne Goederen tot noch hebben getragt te werk te gaan, echter hier omtrent vele abuizen, en zelve quade behandelingen nu en dan komen te gebeuren; en Wy onder alle Onze zorgen en zware lasten ook in 't byzonder hebben willen ter herten nemen d' elendens en schadens van zulke die Schipbreuke komen te lyden, of hunne Goederen by der Zee te verliezen, als niet konnende dulden dat men op een Land onder Ons Souverein Gebied, d' elendige en ongelukkige zelf meer ongeluk zoude toebrengen. ZO IS 'T, dat Wy ter contrarie tot alle mogelyke soulaas en hulpe der zodanige ongelukkige, en wering van alle abuizen en disordres voor het toekomende goedgevonden hebben te statueren, dat by voorval van Stranderye op Onze vrye Erfheerlykheit *Ameland* in 't vervolg de volgende Articulen na de letter, zo veel mogelyk, zullen worden achtervolgd en waar na Wy willen en gebieden in gevolge Onze Souvereine Macht dat een ieder zich als een Wet zal hebben te gedragen.

d'Articulen zyn ten getale van 44, wordende daar in onder anderen gezegt:

„ Dat eenig Schip komende op *Ameland* te stranden niemant zich
„ zal mogen verstouten 't Scheepsvolk eenige Dreigementen of schyn
„ van geweld te doen, noch te plunderen, te roven of te stelen:
„ Dat 't alle Burgers vry zal staan zich gezamentlyk na Strand te be-
„ geven, om gelykerhand de noodlydende behulpzaam te zyn, eerst
„ Menschen te redden, vervolgens Goederen te bergen, en te be-
„ zorgen dat behoorlyk getracteerd werden. Dat Burgers, Karren of
„ Wagens en Paarden houdende, niet 't regt zullen hebben om slegts
„ voor *eene reis*, als 'er een kostbare Lading op strand vervallen is,

„ zich

1750. Oktober.

„ zich aldaar te vinden, maar ten allen tyde, hoe gering de Goede-„ ren ook zyn mochten, verpligt zullen wezen als Wagenaars hun „ hulp te bieden, en onder elkander by beurten de zo-genaamde *Hof-„ dienſten* waar te nemen. Dat geen Vrousperſoon 't regt zal heb-„ ben tot berging der Goederen of diergelyken dienſt op ſtraffe van „ *zes Guldens* aan ſtrand te komen. Dat elk Rot des Wagenaars op „ ordre van zyn Hoofdman gehouden zal zyn aan Boord te ryden, „ en de Goederen zonder onderſcheid op te nemen, bequame Vrag-„ ten te laden, en geen Goed, hoe gering ook, te weigeren. Dat „ elk Wagenaar altoos zich op ſtrand zal moeten vervoegen, hoe „ ſlegt de Lading en hoe onhandelbaar 't ook aan Strand wezen mocht, „ op verbeurte van hun Strandregt voor een geheel lopend Jaar. Dat „ men geen Wrakhout zal vermogen op te ryden voor en aleer de „ Goederen zullen geborgen zyn. Dat tot het beletten van roven en „ plunderen geen Wagenaar of Berger zonder uitdrukkelyke ordre of „ toeſtemming van die van de Geregten enz. preſent zynde, zich aan „ de geſtrande Schepen zal mogen begeven, of 't verbod van den „ BaillUw of Stedehouder eeniger mate te buiten gaan, waar omtrent „ expreſſelyk in 't 28. Artikil 't volgende gezegt word: "

En mits Onze volſtrekte wil is, dat ondernemingen zo onregtveerdig en ſtout, in het toekomende op Onze Heerlykheit zullen worden geweert, en op dat zelve verre afgelegen Volkeren en vreemde Natien, welke ongelukkig op Onze Kuſten komen te vervallen, zich met geen redenen over gepleegd geweld zullen hebben te beklagen, zo hebben Wy elk en een iegelyk by dezen ernſtig willen hebben gewaarſchouwt omtrent zulke booze ſtukken ieder voor zich toe te zien, wat in toekomende mochten ondernemen, op dat zich niet te reukeloos in dezen verzuimd, naderhand zich niet te laat en te vergeefs over hun eige bederf hem zal hebben te beklagen enz.

„ Wyders dat geen Takels of Touwwerk, tot loſſing der Schepen „ nodig, zullen mogen wechgevoerd, veel min geſneden of gekapt „ worden, als na dat alles zal geborgen zyn. Dat men ook niet ter „ bekominge van Bouten, Puttings of eenig ander Yzerwerk, 't Rond-„ hout, de Balken, of iets anders van 't Vaartuig zal mogen ſchen-„ den, houwen of breken, zullende dusdanige als een *Landsdief* daar „ over geſtraft worden, ja! zelfs de Groffmeden of Zoetelaars, welke „ diergelyk Yzer mochten gekogt hebben enz."

Den 9. was zyne *Doorl. Hoogheit* van 't *Loo* te *Zutphen* gearriveert, om den Landdag aldaar by te wonen, waar van ons de volgende *Omſtandigheden* te melden ſtaan:

d'*Erf-Stadthouder* dan, by Miſſive, aan de Heren Staten, die, den

7. dezer

7. dezer hunne Vergadering hadden geopend, behoorlyke kennis gegeven hebbende, dat Hy, den 9. daar aanvolgende, de Landschaps Vergadering zoude bywonen, wierden terstond de nodige schikkingen ter behoorlyker receptie gemaakt. De bestemde dach gekomen zynde, vergaderden de vyf Burger Compagnien op gedanen Tromslag, een ieder voor 't Huis van den Vaandrig, en wierden van daar, door den Lieutenant, na *'s Gravenhof* geleid, met vliegende Vaandelen, waar van de meesten, zo niet allen, nieu, en aan d'eene zyde met het Wapen zyner *Hoogheit*, en aan d'andere met dat van de Stadt versierd waren. Ondertusschen quam d'Infanterie van 't Guarnizoen, bestaande in de Regimenten van den Lieutenant Generaal *de Guy* en den Collonel *Klooster*, op 't beste uitgedost, aan marcheren, en schaarde zich van 't Huis des Heren Landdrost van *Hekeren*, (waar zyne *Hoogheit* zyne Intrek zoude nemen) door de *Hofstraat*, tot op de *Markt* by den *Wynhuis-Toren*. 1756. Octobr.

De Militie, dus onder commando van den Heer Generaal Major *van Lintelo*, als Commandeur dier Stadt, in Generaals monture te paard zittende, gerangeerd zynde, begaven zich de vyf Heren, die uit den Magistraat, als Hoplieden der Burgerye fungeren, met hunne Sjerpen om, en *Oranje Cocardes* aan Hoed en Degens, voor hunne Compagnien, die op *'s Gravenhof*, by de *grote Kerk* zo lang geposteerd stonden; welke dan ook, een ieder Hopman voor zyne Compagnie, onder zich hebbende hunne zes verdere Officieren en Manschappen, allen op 't Sierlykst uitgedoscht, en met *Oranje Cocardes* (*) voorzien, een voor een, na ouderdom en rang der Hoplieden, door de reyen van 't Garnizoen, die daar op den Marsch deden slaan, in de grootste orde met slaande Trommen en vliegende Vaandelen, marcheerden tot aan de *Marschpoort*, alwaar zyne *Hoogheit* zoude inkomen.

d'Eerste en oudste Compagnie, aan de *Marschpoort* gekomen zynde, posteerde zich mede aldaar in twee reijen, en zo vervolgens de twede, derde, vierde en vyfde Compagnie, die, tot aan den *Wynhuis-Toren* en de Compagnie des Regiments aan 't *Klooster* reikende, dus aan 't Garnizoen aansloot; zynde al de Burger-Officieren geschaard tusschen de Geleders en reijen der Burgeren in, uitgezonderd de Heren Hoplieden, die aan 't hoofd voor 't Vaandel stonden, en door hunne hoge Pieken t' onderscheiden waren.

De Burgery, die, volgens goedvinden zyner *Hoogheit*, daar over, tot wering van alle wanorde door den Magistraat onderhouden, by des-

(*) Tot inkoop dezer Versierselen was, door den Magistraat, aan ieder Compagnie Burgeren eene somme van *zestig Guldens* vereerd.

1750. Oćtober. deszelfs Intrede, den rang, en dus d'eerste plaats aan de Poort moest hebben, dus geschaard, en de Militie daar op gevolgd zynde, begaven zich de Heren van de Magistraat, met hunne Ministers, ten elf uuren, twee aan twee, *en Corps*, onder gevolg van hunne Roededrageren en verdere Boden, mitsgaders hunne Dienstknechten van 't *Raadhuis*, waar hun Ed. Achtb. eerst vergaderd waren, na de *Marschpoort*, en posteerden zich even buiten de Poort, op de *Welle*, zynde een groot Plein, waar langs d'*Yssel* loopt, ten einde zyne *Hoogheit* aldaar te recipieren; zynde de Cavallerye van 't Guarnizoen, bestaande in 't Regiment van den Veldmarschalk Graaf *Mauritz van Nassau* mede geposteerd aldaar tusschen de Poort en de *lange Brug* over den *Yssel*.

Omtrent half twaalf uuren quam een Ruiter, uitgezonden om te recognosceren, op een volle galop aandraven, met bericht, dat de Prins sterk naderde, gelyk de komst zyner *Hoogheit* ook wel haast bevestigde. Zo dra d'*Erf-stadhouder* de *lange Brug* gepasseerd was, liet het Canon van de Wallen en alle de Klokken der Stadt zich wakker horen. Ondertusschen had de Magestraat zich, neffens de Secretarissen, op eene rey in orde gerangeerd met hunne Boden en Knechts achter zich. Zyne *Hoogheit*, door de Ruitery, die Hy voorby reed, gesalueerd, en met zyne Koets, waar in neffens den Vorst deszelfs Opperstalmeester, Baron *van Grovestins* gezeten was, ter plaatze waar de Magistraat *en Corps*, uitgenomen de Heren Hoplieden, die voor en by hunne Compagnien stonden, gerangeerd was, gekomen zynde, trad de Heer *G. J. Schimmelpenning van der Oye*, als d'oudste Magistraat Persoon toe, en verwelkoomde zyne *Hoogheit*, uit name hunner Ed. Gr. Achtbare, met korte woorden; waar op de Prins niet alleen zeer gunstiglyk antwoordde, maar zich, den Magistraat daar ook tegenwoordig ziende, zelfs van zints toonde om uit de Koets te treden, staande ten dien einde op, en slaande de hand aan 't Portier, waar in de Vorst echter, door den Magistraat, die daar op toe trad, beleefdelyk tegen gegaan werd. Dit verricht zynde, reed zyne *Hoogheit* door, onder geleide van deszelfs Guardes *du Corps*, en gevolgd wordende door noch drie andere Koetsen, zittende in d'eene d'Edellieden zyner *Hoogheit*, namelyk de *Grave van Flodorf Wartensleben*, *Haringsma* en *Wulkenitz*, en in d'andere de *Baron van Hekeren*, Heer van *Buesse*, Zoon van den Heer Landdrost, die zyne *Hoogheit*, met zyne Koetse te gemoet was gereden. Zyne *Hoogheit*, de Poort inkomende, passeerde eerst de Militaire Wacht, en werd aldaar door den Officier der zelve gesalueerd; vervolgens de Burger-Compagnie van den oudsten Hopman, zynde de *Nieustads* Compagnie, naderende, werd aldaar, zo door den Hopman als verdere Officieren en Burgers,

met

met Pieken, Vaandelen, Trom, en 't presenteren der Snaphanen gesalueerd, gelyk mede door d'overige Compagnien die zyne *Hoogheit* passeerde, niet zonder allezints klare blyken van Zyn byzonder genoegen te tonen.

De reijen der Burgeren dus gepasseerd zynde, reed zyne *Hoogheit* op gelyke wyze door die van de Militie, voor by 't *Raadhuis*, waar een kostbaar *Oranje Vaandel*, 't welk van Stads wegen, voor twee jaren, op de Verheffing zyner *Hoogheit* expres vervaardigd was, uithing, tot aan 't Huis van den Hoog Welgeboren gestrengen Heer *Frans Jan Baron van Hekeren*, Heer van *Engbuizen*, *Clouse*, *Langen* enz. Landdrost en President der Edele Mogende Heren Gedeputeerde Staten dies Graafschaps, Land-Rentmeester Generaal der Provintie enz., waar zyne *Hoogheit*, aan de zyde van '*s Gravenhof*, om dat de straat by de voordeur t'eng voor de paraderende Militie was, afstapte, en door 't *Grotenhof* ingaande, zyne Intrek nam; zynde zyne *Hoogheit*, van de Poort, door de Heren van den Magistraat en derzelver Ministers, onder 't gevolg van hunne Boden en Knechten, tot aan 't *Raadhuis* begeleid; waar haar Ed. Gr. Achtb. ter Vergaderinge ingingen, gelyk dan ook de Burger-Compagnien terstond, onder 't commando van hunne Heren Hoplieden, achter de Heren van den Magistraat opsloten, en in die zelfde orde, als zy aangekomen waren, door de reijen van 't Guarnizoen, voorby 't *Raadhuis* tot op '*s Gravenhof* marcheerden, waar de Heren Hoplieden hunne Commando's aan hunne Lieutenants, die met de Compagnien na de Huizen des Vaandrigs af marcheerden, overgaven, en zich by d'overige Heren van den Magistraat in 't *Raadhuis* begaven, en hunne Sjerpen afleidden. Noch staat hier by aan te merken, dat op de *Markt* en *Hofstraat*, waar door zyne *Hoogheit* passeren moest, verscheide fraje Eerebogen, met zeer toepasselyke Devisen versierd, van distantie tot distantie opgerecht waren; gelyk ook voor 't Huis van den Heer Landdrost, zo in de straat, als op de plaats waar zyne *Hoogheit* afstapte, by 't *Grot*, twee Eerebogen zich bevonden.

Midlerwyl was de Landschap ook vergaderd, en zyne *Hoogheit* ook terstond, by deszelfs aankomst, na dat men den President der Landschap daar van kennis gegeven hadt, uit name hunner *Ed. Mogende*, door der zelver Directeuren, de Heren *Adriaan Graaf van Lynden*, Heer van *Nederhemert*, als Burggraaf des Ryks van *Nymegen*, *Frans Jan Baron van Hekeren*, Heer van *Engbuizen*, *Clousen*, *Lange*, enz. en *Lubbert Adolf Baron Tork*, Heer van *Rosendaal* en *Pettecum*, als respective Land-Drosten der twee andere Quartieren *Zutphen* en *Veluwe*, gecomplimenteerd; hebbende deze Heren Directeuren by zich den Heer Raad-Secretaris des Graafschaps *Zutphen*, als Secretaris *in*

1750. *loco*, als men zegt, zynde dees de zelfde, die te voren Audientie
Oktober. gevraagd hadde.

Hier op begaven de Heren van den Magistraat, na alvorens, door een hunner Secretarissen Audientie te hebben laten vragen, zich gezamentlyk (want de Heren Hoplieden bevonden zich, als Leden des Magistraats, ook by hun Ed. Achtb.) in Staatsie uit het *Raadhuis* na 't Logement zyner *Hoogheit*, wordende in eene afzonderlyke Audientie opgewacht, en, de deur der Kamer gesloten, en de Magistraat en Secretarissen daar in gerangeerd zynde, 't Compliment wederom door den oudsten Burgermeester *Schimmelpenningh van der Oye*, onder veel Zegenwenschen afgelegd, en door zyne *Hoogheit*, op eene ceremoniele en gratieuse wyze beantwoord, „ onder betuiginge van dank-„ bare erkentenisse aan *d'Opperste Goedheit* voor zo vele genade aan „ zyne *Hoogheit* en 't Land bewezen, en verdere verzekering van zy-„ ne verplichtinge voor d'attentie en 't vertrouwen, die de Heren van „ den Magistraat en de goede Burgerye der Stadt op hem gesteld had-„ den"; betuigende zyne *Hoogheit* mede in 't particulier zyne dankbaarheit aan de Heren Hoplieden „ voor hunne genomene moeite en „ goede ordre; en eindelyk, haar Ed. Gr. Achtb. verzekerende, van „ de Stadt by hare Rechten, Privilegien en Costuimen altoos te zul-„ len mainteneren, enz".

Waar op, na dat gemelde Heer *Schimmelpenninck van der Oye*, uit ordre van haar Ed. Gr. Achtb. zyne *Hoogheit* eene Wacht van Burgeren gepresenteerd, doch de Prins daar voor op eene gratieuse wyze bedankt hadt, de Heren van den Magistraat afscheid namen, en zich weder op gelyke wyze na 't *Raadhuis* begaven; waar haar Ed. Gr. Achtbare scheidden, begevende zich na de Vergadering der Staten. Vervolgens verleende zyne *Hoogheit* een byzonder gehoor aan zes Gecommitteerdens van de gezworene Gemeente, representerende de gehele Burgery dier Stadt, met derzelver Scriba, hebbende aan 't hoofd den Heer *G. J. van Santbergen*, Kerk- en Over-Rentmeester aldaar, voorts aan d'Ed. Achtb. Heren Gecommitteerden ten Landdage, uit de vier overige Steden dies Graafschaps, als *Doesburg*, *Deutichem*, *Locbem* en *Groenlo*, doende de Heer *A. H. Baron van der Capellen*, tot den *Boedelhof*, Burgermeester der Stadt *Doesburg*, uit name van dezelve, d'Aanspraak; wyders stond de Vorst te woord den Predikanten van de Nederduitsche Gereformeerde Gemeente aldaar, en eindelyk ook aan eene Commissie uit de Kerkeraden van de Walsche, Luthersche en Doopsgezinde Gemeenten dier Stadt, konnende niemant na eisch roemen de *Minzaamheit* en *Vriendelykheit*, waar mede de Vorst een ieder bejegende.

't Uur gekomen zynde, waar op, ingevolge 't goedvinden zyner *Hoog-*

Hoogheit, de Landschaps Vergadering belegd was, committeerden de Staten uit hun midden zes Heren, te weten uit ieder Quartier twee, als een uit de *Ridderschap* en een uit de *Steden*, om, met en nevens den Heer Raad Secretaris des Quartiers van *Veluwe*, zyne *Hoogheit* van deszelfs Logement af te halen, en na 't *Stadthuis* te geleiden. De Prins, van deszelfs Logement te voet, door een gedeelte des Guarnizoens, 't welk noch geposteerd bleef, onder de gewone saluades, in gezelschap van de voorn. Heren Gecommitteerdens na 't *Raadhuis* gegaan, en aldaar gekomen zynde, wierd, in gevolge van der Staten besluit, door andere Heren Gecommitteerden met den Heer Raad-Secretaris des Quartiers van *Nymegen*, gelyk boven gerecipieerd, bestaande deze Commissie ook uit zes Heren, namelyk uit ieder Quartier twee, een uit de Ridderschap en een uit de Steden. 1750. October.

Zyne *Hoogheit* dus afgehaald en gerecipieerd zynde, werd onder geleide der Heren van deze twee Commissien, door de *Voorzaal* van 't *Raadhuis* tot boven na de Landschaps-Kamer geleid; gaande voor uit de Heren Generaal *Grovestins* en *Flodorf*, voorts de Heren Edellieden *Harinxma* en *Wulkenitz*.

De Prins boven gekomen zynde, en de laatstgemelde Heren Edellieden in een andere Kamer hun intrek genomen hebbende, werd zyne *Hoogheit*, door de voorsz. Heren Gecommitteerden, tot aan den *Stadthouderlyken Stoel*, dien de Magistraat eenigen tyd te voren, van *groen Fluweel*, met *gouden Kanten* en 't *Wapen zyner Hoogheit* zeer fraay versierd, expres hadt laten vervaardigen, geleid; staande deze Stoel met een aparte Tafel, insgelyks met *groen Fluweel* overtrokken, aan 't hoge einde van de Landschaps-Tafel, ter rechterhand van den Heer Burggraaf van *Nymegen*, als President der Staten.

Wanneer *d'Erf-Stadthouder* op de Landschaps-Kamer quam, waren de Heren Staten in activiteit, en passeerde zyne *Hoogheit* langs de Landschaps-Tafel, waar, behalven de drie Heren Directeurs, noch 15 andere Leden, die, uit name en 't midden der Heren Staten *ad causas* genomineerd en gecommitteerd, plaats genomen hadden, voor hunne Stoelen staande waren, tot dat zyne *Hoogheit* plaats genomen hadt.

De Vorst gezeten, en met een gepast compliment door den Heer Burggraaf *van Lynden*, als President der Landschap verwelkoomd zynde, deed zyne *Hoogheit* eene treffelyke en sierlyke Aanspraak, die, na voorafgaande betuiginge van verplichtinge voor d'attentie en Eere, waar mede 't Haar *Ed. Mogende* behaagd hadt zyne *Hoogheit* in de talryke en illustre Vergadering te doen introduceren, hier op uit quam: „ Dat, gelyk zyne *Hoogheit* eene grote ontroering by zich „ zelven gevoeld hadt, uit aanmerking zyner jonge jaren en onerva-

1750. Ottober. „ rendheit, wanneer hy in den jare 1729. in die Vergaderinge, voor „ d'eerste maal, als Stadthouder verscheen, en tot Haar Ed. Mog. „ sprak, hy geen minder gemoedsbeweging gewaar werd, nu hy hier „ voor de twede maal verscheen, zo uit overweging van den last „ die op zyne zwakke schouderen gelegd was, en die hoogwichtigheit zyner Bedieninge, als uit aanmerkinge van de zonderlinge wegen der *Godlyke Voorzienigheit*, omtrent de Republicq en zyn Persoon en Huis gehouden, waar aan hy betuigde niet zonder d'uiterste verwonderinge, blydschap en erkentenisse te konnen gedenken. „ Dat hy ook zeer gevoelig getoucheerd was over 't éclatante vertrouwen, 't welk 't Volk en Haar Ed. Mog. noch nader op hem hadden gesteld, wanneer dezelven hem met gelyke en zelfs meerdere macht en authoriteit, dan zyne hoge Prædecesseuren gehadt hadden, by de delatie van *d'Erf-Stadthouderlyke Waardigheit* bekleed hebben. Dat hy daar voor Haar Ed. Mog. nu in Persoon quam te bedanken; met betuiginge dat hy deswegens aan zyne inclinatie en verplichtinge wel gaarne eerder voldaan zoude hebben, zo hy daar in niet door de hachelykheit der Tyden en verwarden toestand der Zaken, waar in hy *d'Erf-Stadthouderlyke Waardigheit* en vermeerdering van macht verkregen hadt, tot dus verre was bebelet geworden. Dat hy derhalven deze gelegenheit waarnemende, plechtiglyk beloofde dat hy daar van zo weinig als van 't vertrouwen, op hem gesteld, ooit eenig misbruik zoude maken; maar veel eer zo wel 't een als 't ander aanleggen ter bevorderinge, handhavinge en beschermingе niet alleen van 't Welzyn dezer Provintie, mitsgaders derzelver Hoogheit, Rechten en Præëmintien in 't algemeen, maar ook van de Leden en Regenten der zelve in 't byzonder; herhalende ten dien einde d'ernstige oprechte betuigingen, die hy aan de Heren Gecommitteerden hunner Ed. Mog. gedaan hadt ten tyde, wanneer hem, by een illustre Deputatie uit het midden hunner Ed. Mog., 't *Erf-Stadthouder- Kapitein- en Admiraal-Generaalschap* was opgedragen. Verklarende verders, dat hy, die in de *Republicq* opgetogen en opgevoed was, ook alle brave gevoelens van *Vryheit* en *Godsdienst*, als met de Melk van zyne tedere jeugd af aan ingezogen had, dezelve niet alleen altyd heiliglyk zoude bewaren, maar ook zyne Kinderen en Nazaten, die hem, in der tyd, in die zelfde macht en waardigheit stonden op te volgen, zo veel in hem was, zoude zoeken in te boezemen, met byvoeginge zelfs, dat hy de genen, die daar van mochten afwyken, zoude aanmerken als ontaard van 't Bloed, waar uit ze gesproten zyn, als bezwalkers van den luister en roem hunner Voorouderen. „ Betuigende wyders, dat, gelyk de Prinsen uit den Huize van *Oranje*

„ al-

„ altoos hunne Trou en Iever den Lande betoond, en 't geluk gehad 1750.
„ hadden van *als middelen in Gods Hand*, onder deszelfs Zegen, 't zelve *October.*
„ uit d'uiterste gevaren te redden en te herstellen, hy ook niet min-
„ der bereid en vaardig was, om daar toe, met denzelfden lust en
„ trouwe alle zyne vermogens en arbeid in te spannen, en met gelyke
„ ernst en iever alles aan te wenden, wat tot grootmaking van dat
„ Hartochdom en Graafschap zoude konnen strekken. Gelyk zyne
„ *Hoogheit* dan ook, zedert zyne aanstelling, zulks met alle macht
„ getracht en getoond hadt, en wel onlangs in dien beklaaglyken en
„ gevaarlyken toestand van Zaken, wanneer geheel *Nederland* in 't
„ algemeen, en deze Provintie, als op den aanstoot liggende, in 't
„ byzonder, met den fellen Aanval der Vyanden gedreigd, en daar
„ aan blootgesteld wierden. Doch dat het den *Hemel* behaagd hadt
„ zyn werk te zegenen, en den Vrede zeer spoediglyk te herstellen,
„ waar van zyne *Hoogheit* wenschte dat het Land noch lang de heil-
„ zame vruchten plukken mochte.

„ Dat wyders, vermits 't nodig was dat 'er een vast Reglement en
„ order op de Regering dezer Provintie, na dezelver constitutie be-
„ raamd wierde, zyne *Hoogheit*, die zich dien aangaande wegens zy-
„ ne menigvuldige bezigheden, tot noch toe niet hadt konnen ver-
„ klaren en bepalen, by dezen verklaarde daar toe 't Reglement van
„ Koning *Wilhelm den III.* Loflyker Gedachtenis, ('t welk Haar Ed.
„ Mogende, schoon met overlatinge der nodige veranderinge en am-
„ pliatie, aan zyne *Hoogheit* ook hadde voorgeslagen) als 't zyne aan
„ te nemen, met betuiginge van 't zelve als niet meer dan zyne Voor-
„ ouders gehadt hebben prætenderende, schoon Haar Ed. Mogende
„ een meerder macht aan hem gedefereerd hadden, tot zyne Richt-
„ snoer te zullen houden. Wenschende voor 't laatste, *des Heren
„ dierbaren Zegen over de vervallene Zaken*, met verzoek dat het Haar
„ Ed. Mogende geliefde daar toe, en voornamelyk met betrekking
„ op het Stuk der Finantien, eendrachtiglyk mede te werken; en
„ verdere afbidding van alle Heil over deze aanzienlyke Vergadering
„ en de Raadslagen van der zelver Leden; welken, neffens de Pro-
„ vintie plaisier te konnen doen, hem altyd plaisier zoude zyn, bie-
„ dende ten dien einde zynen goedwilligen dienst aan, met verzeke-
„ ringe van zyne oprechte achtinge en genegenheit voor Haar Edele
„ Mogende, in wier vriendschap hy zich op 't vurigste aanbeveelde.

Na dat die Aanspraak, door den Heer Burggraaf, uit name van Haar Ed. Mogende op eene gedistingueerde wyze beantwoord was, en zyne *Hoogheit* die Hoge Staatsvergadering, eenigen tyd hadt bygewoond, en van zyn Hoogwys præ-advies en consideratien gediend, is zyne *Hoogheit* opgestaan, en op gelyke wys van den Staten-Kamer tot

1750. *October.* tot aan de Deur van 't *Raadhuis*, en zo vervolgens tot aan zyn Logement, door de Gecommitteerden hunner *Ed. Mogende* uitgeleid geworden; en des middags door den Heer *Landdrost*, prachtiglyk onthaald. Tegen den avond vermaakte zyne *Hoogheit* zich met in den Tuin, achter 't Huis van dien zelfden Heer, te wandelen, en 't gezicht te nemen van de Fonteinen en fraaje Illuminatien en Decoratien, waar mede Huis, Tuin en Grotte versierd waren; bevindende zich in dezen Tuin toen byna alle de Leden van de Landschap, neffens de voornaamste Heren en Dames, die zo uit die als de naburige Steden met menigte daar na toegevloeid waren. Buiten 't voorsz. Huis echter waren, om alle ongelukken voor te komen, gene verdere Huizen aldaar geillumineerd. Zyne *Hoogheit*, 't een en ander dus een wyl bezichtigd hebbende, begaf zich na binnen in *d'Oranje Zaal*, waar de Gemalin, neffens d'oudste Dochter van den *Landdrost*, en twee of drie andere Dames zich bevonden, wordende zyne *Hoogheit* daar in door de meeste Heren van de Regeringe en anderen gevolgd, aan welken zyne *Hoogheit* daar eene publique Audientie gaf, sprekende verscheiden met d'uiterste minzaamheit aan, en blyvende daar tot omtrent acht uuren, wanneer zyne *Hoogheit* zich van daar na een ander Vertrek, en 't andere Gezelschap zich allengs na hunne Huizen en Logementen begaf.

Die dag dus ten einde gelopen zynde, en de Prins ten *Huizen* van den Heer *Landdrost* overnacht hebbende, behaagde 't zyne *Hoogheit* den volgende dag, te weten den 10. 't gezicht van de Militie te nemen, passerende deze langs de *Grot*, van 't Huis des *Landdrosts* over *'s Gravenhof*, alwaar de Kapitein-Generaal zich in 't gezelschap van verscheide Heren geposteerd hadde.

Dit verricht, en zyne *Hoogheit* wederom binnen gegaan zynde, gaf aan verscheide Heren van de Regering en distincte Particuliere, en vervolgens aan d'Officieren zo van dat als andere Guarnizoenen, die in eene aparte Kamer waren, openbare Audientie, enz. Waar na, de drie Quartieren ondertusschen ieder apart, en ten 12 uuren de Landschap vergaderd zynde, de *Vorst* wederom op gelyke wyze, als den vorigen dag, en door de zelfde Heren Gecommitteerden wierd afgehaald, gerecipieerd, en vervolgens wederom na boven geleid, waar zyne *Hoogheit* de Staats-Besoignes wederom bywoonde, en, deze geëindigd zynde, „ met de hartelykste betuiging van erkentenisse „ voor d'Eer en Gunst hem bewezen, en toewensching van alle „ Heil over die Vergadering en de Leden van dien, zyn Afscheid van „ haar Ed. Mogende nam, met aanbieding van in geval zyn Persoon „ en Dienst mochte nodig geoordeeld worden, hy als dan, wegens „ de naby heit van 't *Loo*, zeer bereid was over te komen". Zyne *Hoog-*

Hoogheit, ondertusschen aangesteld zynde tot *Curator Magnificentissimus* der *Provintiale Academie* te *Harderwyk*, mitsgaders tot *Premier-Noble* der 3 Ridderschappen der drie Quartieren, bedankte dezelven daar voor ook by zyne afscheidneming. De Prins, vervolgens opgestaan zynde, wierd na wederzydsche *vaar wel* zegging op de zelfde wyze na zyn Logement te rugge geleid, alwaar zyne *Hoogheit* door de 3 Heren Directeuren en Secretaris, als boven, noch nader eene *goede Reis* gewenscht wierd. Voorts hebben Haar *Ed. Mogende*, uit aanmerkinge der uitstekende Verdiensten zyner *Hoogheit*, in overeenkomst van 't Voorbeeld ten tyde van Prins *Willem den Derden*, wanneer die in den jare 1675 voor d'eerstemaal ter Landschaps-Vergadering *t'Arnhem* verscheen, aan zyne *Hoogheit*, voor een *Welkomst-gift*, toegelegd *honderd duizend Guldens*, welke door de Heren Directeurs, wanneer deze uit name hunner *Ed. Mogende* den Prins, gelyk we zo even hoorden, nader vaar wel zeiden en goeden Reis wenschten, zyner *Hoogheit* aangeboden wierden, en door dien Vorst, niet zonder voorgaande excusen en protesten, op eene verplichtende wyze aangenomen zyn, „ met betuiginge van dezelve in die Provintie, en wel, „ na 't zeggen is, tot vergroting van 't *Loo* te willen aanleggen". 1750. Ootober.

De Magistraat ook door een der Secretarissen by den *Erf-Stadthouder* belet hebbende laten vragen, om denzelven mede eene goede Reis te wenschen, excuseerde zyne *Hoogheit*, als reets op zyn Vertrek staande, zich deswegens op eene minzame wyze, „ bedankende hun „ Ed. Gr. Achtb. voor d'attentie in dezen genomen, en voorts an„ dermaal voor alle genotene eere en beleefdheden".

De Vorst, zyne Zaken aldaar verricht hebbende, begaf zich des namiddags om half drie uuren, van daar rydende, onder een grote toejuiching eener ontelbare menigte, door de ryen der paraderende Militie, door de *Hof-* en *Turfstraten*, over de *Nieuwstadt*, door fraaje Eerebogen, de *Nieuwstads-poort* uit na 't hoog Adelyk Huis en Havezathe *Boedelhof*, een half uur van die Stadt liggende, en toebehorende den Hoog wel geboren Gestrengen Heer *Fredrik Robbert Evert Baron van der Capellen*, Heer van *Boedelhof*, *Ryssel*, *Dam*, *Berkoude*, enz., beschreven in de Ridderschap des Graafschaps, en Raadsheer in den Hove van *Gelderland* enz. enz., die d'Eer hadt van zyne *Hoogheit* neffens deszelfs Edellieden en eenige Heren van de Regering op een prachtig Middagmaal t'onthalen; na 't houden van welk de Prins, zeer voldaan, van daar vertrok, passerende des avonds omtrent tusschen 7 en 8 uuren door die Stadt, onder 't losbranden van 't Canon, weder na 't *Loo*.

Wy behoeven ons niet in te laten, met te beschryven, wat byzondere Vreugde onder Groot en Klein, gedurende 't Verblyf van dien

1750. Octob. *dierbare Vorst* en *Prins* aldaar, geweest is; nadien 't evenaard met al zulke Provintien en Steden, waar dien *Vorst*, zeder zyne *Electie*, eenig vertoef gehadt heeft.

Den 14. was de Vorstinne Douariere van *Orange* en *Nassau*, na een teder afscheid van hunne *Doorl. en Koninglyke Hoogheden* genomen te hebben, van daar na *Leeuwarden* geretourneert.

Nopens eene *Revolte* der *Slaven* op *Curacao* (ook genaamd *Curassau*, een van *d'Antillische* Eilanden *Soltovento* in 't Zuidlyk *America*, zynde in 't bezit van de *Hollanders*, 9 of 10 Mylen lang en 5 breet) om die Colonie af te lopen, en hoedanig gestuit; strekt de volgende Missive van daar, en gedagtekend den 27. *July*, laatstleden, inhoudende:

Dat de Heer Gouverneur van dat Eiland, kort na 't vertrekken der drie laatste Schepen na *Amsterdam*, omtrent half *Juny* met een voornaam Gezelschap, waar onder de Capitein *Hoeuft* en andere 's Lands Officieren waren, op 's Compagnies Plantagie *Hato* eenige dagen doorbrengende, ter dier tyd groot gevaar gelopen hadt, van door een groot getal *Neger*-Slaven, die, zo gezegt wierd, reets byna 3 maanden van te voren opgestemd hadden, 't gehele Eiland te bemachtigen, en alle Blanken, Moulatten, vrye Negers en zulke Slaven, die van de *Guinesche d'Elmiensche* Natie niet waren, vermoord te worden, op een cruëlle wys zyn leven te verliezen: Alzo die Muitelingen toen hun kans hadden willen waarnemen, en met de massacre van dat Opperhoofd enz. beginnen; in welk verfoeylyk voornemen dezelve echter door de bekende goedaardigheit van welgemelden Heer Gouverneur waren belet en onder zich verdeeld geworden, alzo die Heer hen door den Directeur der voorn. Plantagie een Os hebbende laten ten besten geven, de conscientieuste dier Schelmen tot die scheuring de gelegenheit gegeven en d'overige van hun voornemen tegengehouden, en gezegt hadden, *dat zy'er weinig aan hebben zouden met dien goeden ouden Man te vermoorden*, waar op 't Vuur tot op den 6. *July* was smeulende gebleven, als wanneer kort voor Zonnen opgang ruim 100 zo Mans- als Vrouwen-Slaven, die tot die Plantagie gedeeltelyk behoorden en gedeeltelyk van andere Plantagien of uit de Stadt aldaar vergaderd waren, en behalven ander Geweer met circa 20 Snaphanen voorzien zynde, den Factoor met zyn Vrou, den *Bombaas* en andere trouwe Slaven deerlyk hadden om 't leven gebraght, waar op dat *Gespuis*, onder 't geraas van een Trom en 't voeren van een Vaandel *voortrukkende*, alle die ze ontmoeteden, waar onder een Blanke *Matroos* was geweest, hadden gedood, en de Strohuizen enz. berooft en in den brand gestoken; waar door de tyding van dien vervaarlyken Oploop in de Stadt gekomen zynde, en aldaar een groote beroerte veroorzaakt heb-

hebbende, zo waren'er, onder 't wayen eener Sjouw van den Vlaggestok, eenig Allarmschoten van 't Kasteel gedaan en de Burgery op 't horen van die en de Trom in de Wapenen gekomen, en nevens vele Blanken, Moulatten en vrye Slaven, als ook op order van den Heer Gouverneur een Detachement van 24 Soldaten en eenige Onder-Officiers derwaarts op marsch gegaan, welk gering getal Soldaten de difficile tot de gemelde Plantagie *Hato* door 2 Gebergtens gaande nauwe Avenuë onder 't gestadig vuren hadt geforceerd, en hoewel door d'op hun Buik leggende en op 't zelve continueel schietende Muitelingen sterk geincommodeert, desniettegenstaande echter die gestadig vurende Soldaten zich van die Post meester gemaakt, en zonder een enkel Man van 't Commando te verliezen, 't oproerige Gespuis met achterlating van eenige doden op de vlucht hadden gedreven, en een Troup daar van zo benauwd, dat 10 à 12 van hen, waar onder 2 Negerinnen, ieder met een klein Kind op den Rug, van den hoogsten top des Bergs, waar op ze zich geretireerd hadden, en tot grote verbaastheit aller Aanschouwers in de vreeslyke branding der woedenden Zee gesprongen waren: Men hadt daar op den 7. dezer vyf gedode Muitelingen in de Stadt gebraght, en derzelver aldaar afgekapte Hoofden op *d'Uitkyk* van de Haven op Pennen gestelt, na dat de Lichamen op order van 't Gerecht verbrand waren geweest; doch dienzelven avond was'er op 't gerucht, dat aan d'overkant een party Muitelingen in aantocht waren, noch voor Zonnen ondergang in de Stadt wederom een grote ontsteltenis ontstaan, dewelke echter niet lang geduurd hadt: Ondertusschen hadden zich 's Lands Oorloch- en eenige Koopvaardy-Schepen dus geposteerd, dat zy d'overzyde konden beschieten, houdende de Burgers zo wel als de buitenwonende Moulatten en vrye Zwarten 's nachts de Wacht, hoewel men teffens niet verzuimd hadt de verstrooide Muitelingen Oost, West en Noordwaarts na te zetten, by welke occasie 'er vele dood geschoten, of met zich zelfs te verhangen, te verdrinken enz. om 't leven gekomen, en circa 80 Gevangenen na de Stadt gezonden waren; zynde den 15. dito van hen 10 Mans- en 5 Vrous-Persōnen levendig gerabraakt, en daar na de Koppen met een Byl door den Beul afgehouwen, doch aan 6 derzelver hadt men noch den Buik geopend, en hen 't daar uit gehaalde Hart in 't Gezicht geworpen; den 17. was'er wederom Criminele Justitie gehouden, waar by 15 andere gerabraakt en den tweden dag daar op 13 gebannen, en d'overige Gevangen in vryheit gestelt waren: Een *Blanke Europiaan* hadt die Executie aan gemelde 30 Quaaddoenders met een grote vaardigheit verricht, en zich daar toe vrywillig aangeboden; den 27. was alles weder in rust; d'Inwoonders wenschten niets meer dan altoos een 's Lands Oorlochschip in hun Haven te hebben.

1750. Octobe*r*.

1750. *October.* Wegens 't vervoeren van eene bekende jonge Juffer ter Stede *Amsterdam*, was aldaar, door den Gerechte, gedaan de volgende

PUBLICATIE:

„ ALzo myne Heren van den Gerechte der Stadt *Amsterdam*, in „ ervaringe zyn gekomen, dat op *Woensdag* den 14. *October* de- „ zes Jaars 1750 des avonds uit deze Stadt is Vervoerd zekere jonge „ Juffer, zynde een ouderloze Wese, die maar *vyftien jaren* heeft „ bereikt; en dat volgens ingekomen informatien, de gemelde ver- „ voering zoude zyn geschied door zekeren vreemdeling, oud, na't „ uiterlyke aanzien, tusschen de 30 en 40 jaren, en zich titulerende „ *Grave van Tottleben*: ZO IS 'T, dat myne Heren van den Gerech- „ te, ten einde zulke énorme en voor Burgerlyke zamenwoning aller- „ gevaarlykste Misdaden niet ongestraft blyven, by dezen aan den ge- „ nen, die den voorschreven Vervoerder weet in handen van de Ju- „ stitie te leveren, beloven een præmie van *zes duizend* guldens van „ 40 groten 't stuk, te betalen ter Thesaurie ordinaris dezer Stadt; „ En aan den genen, die de medeplichtigen aan de voorsz. vervoe- „ ring komen te leveren in handen van de Justitie, beloven welge- „ melde myne Heren van den Gerechte een præmie van *drie duizend* „ guldens, van 40 groten 't stuk, te betalen als boven; Ende in ge- „ valle een medeplichtige zelve den bovengemelden Vervoerder qua- „ me t'ontdekken, insgelyks tot het effect als hier voren gemelt, zo „ beloven myne Heren van den Gerechte aan zodanigen medeplich- „ tigen niet alleen gelyke somme van *zes duizend* guldens, mede „ ter voorsz. plaatze te betalen; maar boven dien voor denzelven „ te zullen intercederen, om *Acte van impuniteit* te bekomen; zul- „ lende de naam van den Aanbrenger, des begerende, worden gese- „ creteert".

Die zaak afwachtende, kerenwe tot andere en nuttiger, namentlyk; dat de *Mildadigheit* en *Mededeelzaamheit* ten behoeve der *Armen*, noch in ons Lieve *Vaderland* gevonden werd.

Te dien einde konnenwe niet voorby aan te tekenen, dat wanneer zyne Excellentie, Jonker *Jan van Borselen van der Hooge*, eerste Edel van *Zeeland* enz. enz. met Jonkvrouwe *Margareta Elisabeth de Koning* enz. enz. in deze Maand te *Middelburg*, in den Echt vereenigden, aldaar door d'assisterende hoge Familien in den Arm-Busse was gegeven 5681 Guldens.

Een twede is gebleken in *'s Hage*, wanneer den wel Eerwaarde, Godtzalige en Geleerden Dnus. *Johannes Beukelman* van *Rotterdam* aldaar beroepen zynde, en den 7. dezer 's avonds, onder een groot getal van Toehoorders, met een groot genoegen, zyne In-

lei-

leidings Predicatie dede, over 2 *Chron. XV. vs.* 1 *en* 2. *Doe quam de Geest Gods op Azaria den zone Oded, ende hy ging uit, Aza tegen, ende hy zeide tot hem; Horet my Aza, ende gansch Juda, ende Benjamin: De* HERE *is met u lieden, terwyl gy met Hem zyt: Ende zo gy Hem zoeket, Hy zal van u gevonden worden, maar zo gy Hem verlatet, Hy zal u verlaten;* By welke gelegenheit in de Kerke voor den Armen was gecollecteert *Twee duizend Vier honderd en eene Gulden.* 1750. *October.*

Trouwens, zyne *Liefhebbers* hadden deswegens en te meermalen, zo opendlyk als schriftelyk toezeggingen gedaan; by aldien zy mochten verweerdigt worden met dien *gewenschte Man* (welke over 14 à 15 jaren reets hunne *wettige* Leraar zoude geweest zyn, maar toen te *Prins Gezint* wezende, uit een Beroep quam af te vallen) tot hunnen Leraar te genieten, zy de *Diaconie Armen* zouden gedenken, 't geen hen door *'s Hemels* Goedertierendheit, na vele tegenstribbelingen, gelukt is: Ook deswegens hunne Geloften voldaan hadden.

Om de zeldzaamheit van zo een Zaak, konnenwe niet nalaten hier in te voegen de *Specien*, welke te dier tyd in de *Grote Kerk* gecollecteert wierden, bestaande:

3	Goude Ducatons à	*f* 15 — 15 —	maakt	*f* 47 — 5 —
12	Hele Ryders à	14 — 0 —	———	168 — 0 —
5	Guine's à -	11 — 11 —	———	57 — 15 —
2	dubbelde Ducaten à	10 — 10 —	———	21 — 0 —
1	Pistool à -	9 — 9 —	———	9 — 9 —
33	halve Ryders à -	7 — 0 —	———	231 — 0 —
82	Ducaten à -	5 — 5 —	———	430 — 10 —
3	halve Pistolen à	4 — 14 - ½	———	14 — 3 -8
1	halve Cruzaad à	3 — 10 —	———	3 — 10 —
10	silvere Ducatons à	3 — 3 —	———	31 — 10 —
49	Drie-Guldens à	3 — 0 —	———	147 — 0 —
2	Ryksdaalders à -	2 — 10 —	———	5 — 0 —
15	Daalders à -	1 — 10 —	———	22 — 10 —
57	Acht en twintigen à	1 — 8 —	———	79 — 16 —
3	halve Ryksdaalders à	1 — 5 —	———	3 — 15 —
322	Gulden stukken à	1 — 0 —	———	322 — 0 —
11	halve Guldens à -	— 10 —	———	5 — 10 —
2000	Sesthalven à -	— 5½ —	———	550 — 0 —
	Dubbelde stuivers	- -	- -	200 — 10 —
	Enkelde stuivers	- -	- -	33 — 6 —
	Duiten - -	- -	- -	17 — 10 -8
			somma -	2401 — 0 —

1750. *October.*

BYZONDERHEDEN.

DEN 9. dezer was te *Munchen* overleden; de Hertogin *Maria Anna Carolina van Beyeren*, zuster van wylen Keizer *Carel* VII. zynde geboren te *Brussel* den 4. *Augusty* 1696. Wylen haar Vader was *Maximiliaan Maria Emanuël*, Keurvorst van *Beyeren*, en hare Moeder *Theresia Cunigunda Sobiesky*, Dochter van *Joannes* III. Koning van *Polen*, twede Gemalin van gemelde Keurvorst.

Betreffende de noch aanhoudende *Roede* in de sterfte van 't Rundvée, zo nam die in 't *Zweedsche* meer en meer toe, invoegen 'er een circulaire Gebed opgestelt was, om op alle de Predikstoelen door dat gehele Ryk, den *Almachtigen* te bidden, om hen van die Plage te verlossen.

In 't Keurvorstendom *Hanover* namze op zommige plaatzen van dag tot dag insgelyks geweldig toe, doch tot heden was die Hoofd-Stadt daar van bevryd gebleven.

t'*Aaken* en in haar Gebied waren met het begin dezer Maand reets 600 Beesten daar aan gecreveert. Daar komt by, dat de ziekte aldaar wel verschild van de gene die zy vier jaren bevorens onder 't Vée gehadt hadden, maar met dezelve daar in overeen komt, dat tot noch toe gene geneesmiddelen daar tegen uitgevonden zyn.

Die Vée-Sterfte nam in 't *Kleefsche*, *Marks* en *Bergsche* zodanig d'overhand, dat binnen 8 dagen in 't klein Steedtje *Keizersweert* maar 8 stuks overgebleven waren.

Op 't Eiland *Ely*, 56 Mylen van *Londen*, begon die ziekte in deze Maand op nieu weer sterk te grasseren, waarom men reets middelen gebruikten om den voortgang te beletten.

Daar en tegen was die ziekte en sterfte in *Fuhnen* en *Seeland* t'eenemaal opgehouden, waarom zyne *Deensche* Majesteit by eene Koninglyk Ordonnantie van den 28. passato, 't Verbod van den Uitvoer van Rundvée uit die beide Provinciën opgeheven hadde.

In *d'Unie* blyft het op d'eene plaats meer en op d'andere minder en hoe 't 'er gestelt zy, is uit het voorgemelde *Placaat* ligt op te maken: Nochtans 't slacht-Rundvée en Boter op eene matige pryze te bekomen waren: Zulks dat *Oordeel* met noch een *Zegen* vermengt was.

Tot ander Oordelen en zware Bezoekingen overgaande, zo hadt men in 't midden dezer Maand in 't *Britsche* Ryk verscheide *Aardbevingen* en op verscheide Plaatzen gevoeld; onder anderen, schreef men van *Leicester* de volgende Brief, gedateert den 12. dezer:

„ Gistere middag ten half een uur hebbenwe hier en hier om heen een
„ schielyke schudding van eene Aardbeving gevoelt, die maar wei-
„ nig

„ nig feconden duurde, ftaande alle de Huizen te fchudden, 't geen „ met een ruifchend geluid verzelt ging, als of de Huizen zo ftonden in te vallen, zulks alle de Bewoonders op de Straten vluchteden, en in zommige Dorpen, daar de Godtsdienft noch niet geëindigt was, liepen de Menfchen mede uit de Kerken, doch men hoort van geen aanmerkelyke fchade of ongelukken, daar door gefchied, zynde alleenlyk eenige Schoorftenen omgevallen, „ enz". 1750. Octobe.

Een twede was van *Bourne*, in 't Graaffchap *Lincoln* en behelft:

„ Gifteren (den 11. dezer) zynde Zondag, 's middags omtrent ten „ een uur, hebben wy hier een zeer hevige Schudding eener Aardbeving gevoelt, die omtrent een minuut duurde, wanneer deze gantfche Stadt in d'uiterfte ontfteltenis geraakte: Onder anderen wierd de Herberg *de Klok* zodanig gefchut dat de Bewoonders, die toen aan Tafel zaten, met verbaaftheit en angft ter deure uitliepen, verwachtende alle oogenblik den val van 't Huis; doch by geluk is geen de minfte fchade veroorzaakt. Te *Spalding*, *Holbech* en *Wisbech* en in verfcheide andere Plaatzen is de fchudding „ byna op 't zelve oogenblik mede gevoelt; enz".

Nopens een *zeldzaam Oordeel*, deswegens, te *Weft-Lavington*, zynde een klein Dorp in 't Graaffchap *Wilts*, voorgevallen, en als een zekere Waarheit verhaald word, ftrekt het volgende Schryvens:

„ Dingsdag den 13. dezer, onthaalde zeker Heer alhier een groot „ getal Dames van de nabuurfchap ter Maaltyd, zeven van dewelken na den eeten zich in deszelfs Tuin met wandelen gingen vermaken, wanneer zy d'Aarde onder zich voelden bewegen, gevolgt van een zwaren flag, veel zwemende na den Donder. Een van de Dames, zynde een jonge juffer, die alle de verhalen van Aardbevingen voor loutere verdichtzels hield, en op die tyd meer dan na gewoonte verheugt van geeft was, zeide jegens d'overige, *dat ze een proef wilde nemen, of zy door hare zwaarte d'oorzaak van die buitengewone beweging konde ontdekken*, waar op zy een *hoge fprong* deed, en wanneer zy weder neerquam, berftede d'Aarde van een, zodanig, dat ze alle zeven ruim 16 voet diep daar in zakten, niet zonder een yslyk gefchreeu en gekerm van die roekeloze, die echter ten eerften door een twede fchudding weder daar uit geftoten wierden, zynde weinig of niets befchadigt, maar nochtans geleerd, in toekomende voorzichtiger t'oordelen van zaken, waar van zy „ geen kennis hadden, enz".

Wegens 't voordelig en aanhoudend *Saifoen*, zo hadt men in 't begin van deze maand, in diverfche Landen, als, onder anderen te

Di et-

1750. *Breslau*, „ verscheide Vruchtbomen in vollen Bloey, even of 't in
October. „ de maand *Mey* waar, en in den Thuin van den Heer *Merkel* jonge „ Appeltjes van eene tamelyke grote voor de twedemaal van dit „ Jaar aan een Boom gezien. Te *Frankfort* en omtrent *Worms* „ stonden verscheide Vruchtbomen in vollen Bloey. In *Hollandt* „ hadt men de *Turksche* of *Zult-bonen* gekocht voor 4 Stuivers en „ minder, *Duizend Stuks*.



N O V E M B E R.

DE Constitutie der *Noordsche* Zaken, noch in den zelven Toestand zynde, waar in wy die hier voren op *pag.* 200 & *seqq.* gelaten hadden, zo was 'er zedert tusschen *Rusland* en de *Porte* 't navolgende op het Tapyt gekomen; bestaande: „ Dat de „ Grote Heer de lucht gekregen hadde van 't voornemen der Kei„ zerinne van *Rusland*, om eene Alliantie met den *Sophie van* „ *Persien* aan te gaan, tot een Tegen-wicht tegen d'*Alliantie* van „ de *Porte* met *Zweden* (hier voren *pag.* 97) die onlangs vernieud „ is, zyne Hoogheit om zulks te beletten, een Nabestaande van „ wylen *Thamas Kouli-Kan* hadt opgespeurt, om hem, op zyn „ verzoek en op aanbieding van voor de *Porte* zeer voordelige „ Conditien, op den *Persischen* Troon te zetten". Uit welk ligtelyk af te nemen is, dat ieder dier Mogendheden zal trachten een *Sophie* op den Troon van *Persien* te hebben, die in hunne Belangens is, en waar uit te gelyk op te maken zy, wat eindelyk 't gevolg van die tegen elkander strydende Pogingen wezen zal. Dat afwachtende, zettenwe ons neder in 't *Russische* Ryk.

RUSLAND. HIER voren *pag.* 121 gezien hebbende, de Missive van zyne *Poolsche* Majesteit, mitsgaders *pag.* 204 't Resultaat van den *Poolschen* Senaat, om den Graaf *Ernestes van Biron*, als Hertoch *van Courland* herstelt te mogen zien; zo hadde zedert de Generaal *d'Arnimb*, Extraordinaris Envojé wegens 't *Koninglyk* en *Keur-Saxisch* Hof aan dat

Hof

Hof residerende, deswegens nieuwe Vertogen aan 't zelve gedaan: Maar dien Minister is te verstaan gegeven; „ dat, onaangezien de „ Keizerin voor de Recommandatie en Voorstellingen des Konings „ van *Polen* alle mogelyke achting had, Hare Keizerl. Majesteit echter in deze gelegenheit zich verhinderd vond om aan dezelve plaats „ te geven, uit hoofde van zekere particuliere redenen, welke Zy na „ tyds-omstandigheden aan den Koning van *Polen* zoude bekend ma- „ ken". Dies voor als noch die Baron *patientie* in zyne Ballingschap nodig heeft. 1750. *Novemb.*

Daar en tegen is de Graaf *Munnich*, gewezen Veldmarchalk, in zyne Ballingschap te *Peliën* redelyk wel vergenoegd; nadien hy zyne ledigen tyd doorbrengt in eenige *Militaire* Reflexiën te schryven, „ wegens de beste Methode, die men zou dienen te houden, om te- „ gen de *Turken* en *Tartaren* t'Orlogen". 't Geen hy als een kundig en beroemd Krygsheld, zonderling tegens de laatstgemelde betoond heeft. Van daar afdalende, komenwe in 't *Zweedsche* Ryk.

ALZO zyne Majesteit by een *Edict* van den 27. *Augusty* des jaars 1741 (zie ons *Nederl. Gedenkb.* van dat jaar, II. *Deel*, *pag.* 205) den *Gereformeerden* Vryheit van Godsdienst in alle de Zee-Steden van 't zelve, uitgezondert te *Carelskroon*, ingewilligt heeft, zo hebben de *Gereformeerden* omtrent 2 jaren geleden een Kerk voor zich te *Stokholm* beginnen te bouwen, die jegenswoordig in zo verre voltooid is, dat de Godsdienst binnen korten daar in zal konnen worden verricht. Met die gewenschte zaak, kerenwe ons na 't *Duitsche* Ryk. ZWEDEN.

NADIEN zedert eenigen tyd als een vast Besluit aangenomen is, dat 'er eene aanstaande rupture in *Italien*, tegens den Huize van *Oostenryk* stond ondernomen te werden; zo hadde de Koning van *Sardinien* door deszelfs Minister aan 't *Wener*-Hof residerende, „ aan 't zelve „ eene Vernieuwing gedaan, omtrent de Verzekeringen van zyne Ma- „ jesteits oprecht verlangen, om met alle kracht den Vrede in *Ita-* „ *lien* op dien voet, als dezelve tegenwoordig gevestigd is, te helpen „ stand houden; *zynde die Minister uit dien hoofde wel uitdrukkelyk be-* „ *last geworden*, om alle de geruchten, die omtrent het een of ander, „ 't welk met de voornoemde goede geneigdheit strydig wezen mocht, „ verspreid zouden worden, en wel inzonderheit die *Herssenschimmen* „ van *Negotiatien* en Projecten, die tusschen de Hoven van *Vrankryk*, „ *Spanjen* en *Sardinien* zouden gesloten zyn, en waar mede de Nieus- „ Schryvers te *Milaan* en *Venetien* 't Publicq zoeken te vermaken, „ tegen te spreken". 't Welk inderdaad iets groots is, en tot een onuitwisbare Lof en Roem van zyne *Sardinische* Majesteit strekken zal. DUITSCHLAND.

1750. Novemb. Aangaande de *Hohenlohsche* Religie-Grieven, waar van wy in de gepasseerde maand, op *pag.* 169 gesproken hebben, zo was 'er deswegens by den Graaf *Koningsfegg* eene Conferentie gehouden, om dat men ('t aldaar genoemde) verdrietige en onverwachte nieus van eene twede *Militaire* Executie, door een *Anspachs* Commando hadde gekregen: Invoegen den 29. passato de *Keizerlyke* Resolutie ingevolge die van den *Ryks-Hofraad*, uitgegeven wierd.

Daar mede toetredende, komenwe te *Regensburg*.

't Was den 26. dito laatstleden, dat by de Conferentie van 't *Protestantsche* Corps, desaangaande, 't volgende Besluit genomen wierd: „ Om de Hoogvorstelyke *Anspachsche* Executions-Troupen zo dra te „ rappelleren, als de *Hohenlohsche* graverende Vorsten de van hen „ verlangde schriftelyke Verzekering zullen gegeven hebben; voor 't „ overige zouden de gesubdelegeerde *Anspachsche* Heren Commissarissen, tot dat de Religions-Grieven volkomen afgedaan waren, op kosten der gezamentlyke Vorsten in 't *Hohenlohsche*, of respectivelyk „ t'*Ohringen* verblyven".

Daar en boven hadde de *Protestantsche* Graaf van *Hohenlohe-Neuenstein*, een Geschrift gepubliceert, behelzende een KORT VERHAAL van alles, 't geen in de zaak van *Hohenlohe* van den 9. *Juny* af tot den 30. *October* laatstleden te *Wenen* voorgevallen is: Men vind daar in onder anderen de Pogingen welke door de *Prinssen* van *Hohenlohe-Waldenburg* gedaan zyn, om de Commissie en Executie, waar mede zy van wegens 't *Euangelisch* Corps gedreigd wierden, te weren, en t'ontwyken: Oost leest men in dat Geschrift, dat de KEURVORSTEN van *Mentz*, *Trier*, *Keulen*, *Beyeren* en de *Paltz*; de VORSTEN van *Saltzburg*, *Bamberg*, *Wurtzburg*, *Spier*, *Eschstädt*, *Brixen*, *Passau*, *Luik*, *Augsburg*, *Velde*, *Kempten*, *Berchtolsgaden*, *Corvey*, *Baden-Baden*, *Ahremberg* en *Schwartzburg*; zo als ook de Directeurs der Prelaten van *Zwaben* aan den Keizer geschreven, en een Verzoek gedaan hebben, „ om aan de Prinssen van *Hohenlohe* 't Beneficie van de Revisie te vergunnen, en hen te handhaven in de Rechten, welke de *Roomsch*-Catholyke Vorsten in 't Stuk van *Kerkelyke* „ Zaken omtrent hunne Onderdanen, die van *d'Augsburgsche* Confessie „ zyn, moeten genieten".

Uit al 't welke ligtelyk af te nemen is, wat moeite men gedaan heeft, om d'opgemelde *Resolutie* te bekomen, zonder nochtans 't effect te genieten, 't geen men zich hadde voorgestelt, als nader blyken zal.

't Was dan in 't begin van deze maand, dat een DECREET in 't licht quam, waar by *d'Executoriale* Commissie aan den Markgraaf *Anspach* opgedragen, vernietigt wierd, en een ander, te weten die der.

der Prinssen Directeurs van de *Frankische* Kreitz, in derzelve plaatze aangestelt word. *Dat* DECREET *behelst hoofdzakelyk als volgt:* 1750. *Novemb.*

„ Vermits 't geheel en al tegen d'ordentelykheit strydig is, dat men „ in de tegenwoordige Zaak procedeerd, zonder verdere en uitdruk- „ kelyke Bevelen van den Keizer af te wachten, word mits dezen „ door zyne Keiz. Majesteit *verbroken*, *vernietigt*, en *gesupprimeert* „ alles, wat in de voornoemde Zaak op eigen gezach uitgevoerd of „ ingevolge eenige onbevoegde Ordre ondernomen is, zo als ook al- „ les, wat daar aan verbonden is, als mede de Gevolgen, die men „ daar uit zou konnen trekken, als strydig zynde met de Constitu- „ tien en Grond-Wetten van 't Keizerryk, en inbreuk makende in 't „ gezach van deszelfs Opper-Hoofd; zodanig, dat men van nu af aan „ en voor het toekomende niet zal mogen oordelen dat het zelve „ voorgevallen is, en veel minder, onder wat voorwendzel 't ook „ wezen mocht, tot een Voorbeeld zal konnen bygebraght worden; „ waar uit dan ook noodzakelyk volgd, dat alle de Kosten, onder „ wat naam dezelve by deze gelegenheit zullen gedaan zyn, nooit „ mogen geëischt, ja! zelfs, indien 'er reets eenige moehten betaald „ wezen, dezelve zullen moeten te rugge gegeven worden.

„ Van dit zo evengenoemde Besluit zal aan den Markgraaf van *Bran-* „ *denburg-Anspach* kennis en te gelyk onderrigting gegeven worden, „ dat de Keizer met misnoegen vernomen heeft, dat hy uit krachte „ van eene onbevoegde Commissie, die hem door de Stenden van „ *d'Augsburgsche* Confessie opgedragen was, zyne Raadsheren en „ zelfs zyne Troupen in de Landen der Vorsten van *Hohenlohe* hadt „ doen trekken: Dat derhalven zyne Keiz. Majesteit (kennende de „ goede Intentien van den Markgraaf van *Anspach* zo wel omtrent de „ Waardigheit van 't Keizerryk als ten opzichte van de hier boven „ aangehaalde Redenen) in de verwachting is, dat de Heer Mark- „ graaf zich na de schikkingen van hooggemelde zyne Keiz. Majesteit „ gedragen, en gevolglyk zonder eenig uitstel zyne Raadsheren en „ zyne Troupen uit de Landen der bovengenoemde Vorsten te rugge „ trekken zal.

„ d'Eisch, van wegens de Vorsten van *Hohenlohe* gedaan, om *Re-* „ *visie* van 't Proces te doen, word, als niet gegrond zynde, verwor- „ pen, en men beroept zich op 't geen in dezen opzichte reets ge- „ decideerd is; maar ten voordele van de gemelde Prinssen word de „ Voorbehouding vergund, dat zy konnen zorg dragen omtrent het „ geen hunne Rechten en Pretensien met betrekking op de *Familie-* „ *Pacta* aangaat; zullende dieswegens separatelyk gehandeld worden.

„ Men zal van dit alles aan de Prinssen Directeurs van de *Francki-* „ *sche* Kreitz kennis geven, en hen teffens onderrechten, dat men

1750. Novemb. „ aan de Vorsten van *Hohenlohe* een termyn van *twee maanden* vergund heeft, om zich t'onderwerpen: Indien nu deze termyn verloopt, zonder dat zulks geschied is, zullen de voornoemde Prinssen Directeurs uit krachte van de tegenwoordige Keizerlyke Commissie met d'Executie belast worden, en by tyds aan den Keizer narigt geven van alles, 't welk in dien opzichte voorvallen zal, ten einde de *Religie*-Zaken van de *Protestanten* op den ouden voet mogen herstelt worden enz".

Men hadt aldaar verwacht dat die *Resolutie* eenige aanmerkelyke veranderinge zoude veroorzaakt hebben; doch 't *Euangelische* Corps hadde in eene Conferentie 't *Besluit* genomen: „ Om van d'in 't werk gestelde Maatregelen in 't minste niet af te wyken, en in dien Opzichte den onmiddelyken Bystand der *Protestantschen* Vorsten van 't *Duitsche* Ryk te verzoeken".

Welke *cordate* Resolutie, van dat effect geweest is; dat zedert de Prins van *Hohenlohe-Pfedelbach* zich na 't verlangen van de gesubdelegeerde Commissie geschikt heeft; dat de Prins van *Hohenlohe-Schelling-furst* dat Voorbeeld heeft gevolgt; en dat dienvolgens d'Executie-Troupen uit de Landen van die twee Prinssen zyn wechgetrokken, om zich na die van den Prins van *Hohenlohe-Bartenstein* te begeven; doch dat, vermits deze laatstgemelde zyne Volmachten aan den Prins van *Pfeldelbach* gegeven, en deze den Cancelier *Begger* belast heeft om over de Zaak in Onderhandeling te treden, men niet twyffeld of alles, zo wat aangaat de Kerkelyke Verschillen als de kosten, door d'Executie veroorzaakt, zal wel haast in der minne afgedaan zyn.

Zedert hadden die Prinssen, eer dat *d'Executeurs* Commissarissen van meergemelden Markgraaf van *Anspach* uit hunne Landen wechgetrokken waren, genoodzaakt geweest, „ om voor d'onkosten te betalen 3500 Ryksdaalders, die somme gerekend by een ander, die te voren betaalt was, zo nopens de Dag-gelden voor de Commissarissen, de kosten voor de Couriers enz. wel 7500 Ryks-Floreinen bedragen zouden. Behalven noch 't geen van de *Luthers* Consistorie *t'Obringen* en aan den Predikant *Velin* te *Sindringen*, welken door den Prins van *Bartenstein* volkomen is geabsolveert, en *in Statum Quo* gerestitueert was geworden, heeft moeten betaalt worden".

Dus die zaak met *Triumph* voor 't *Protestantsche* Corps geëindigt is.

Den 5. communiceerde de *Keur-Saxische* Directoriaal-Gezant van 't gemelde Corps aan 't zelve *per Publicam Dictaturam* een Brief van de gegraveerde *Protestantsche* Gemeente in de Keur-Mentzische Stadt *Cronenburg*, waar by die Gemeente in dato den 24. *October* te kennen geeft,

geeft, „ dat hare Bezwaarnissen wel gedeeltelyk, doch niet in 't geheel geremedieerd waren, maar zy als noch van haar volle Recht tot het *Luthersche* Hospitaal en 't Burger-Recht door de *Keur-Mentzische* Regering gepriveerd zynde, 't *Corpus-Euangelicum* zeer ootmoedig verzocht, om op 't redres der voornoemde, en 29 andere *Gravamina* by *Keur-Mentz* ten haren faveur t'insisteren". Daar en tegen schreef men uit *Frankfort*; „ De *Religie*-Bezwaarnissen der Stadt *Cronenburg*, die dezelve eenige Jaren onder de *Keur-Mentzische* Regering geleden heeft, nu door 't *Protestantsche* Corps gedecideerd zynde, zo heeft zyne Keurvorstelyke Genade door byzondere derwaarts gezondene Commissarissen aan die Stadt Propositien laten doen, om door derzelver bewerkstelliging d'onderlinge Verschillen uit den weg te ruimen, en de zaak op den ouden voet te herstellen"; doch gemelde Stadt verlangt van 't gene *Keur-Mentz* te dier zaak zal willen toestaan, des Keizes en des H. Roomschen Ryks-Guarantie. *Dat is een goede Waarborg!* 1750. *Novemb.*

By die *Religie*-Bezwaarnissen is noch een ander in de *Paltz*; alzo d'aldaar gestabileerde *Protestanten* eenige van hen als Gedeputeerden aan den Graaf van *Wartensleben*, Minister van de *Staten Generaal*, gezonden hebben, „ om denzelven den toestand van hunne Religie te verklaren, en teffens te verzoeken dat zy van deszelfs Goedgunstigheit zo veel mochten verwerven, dat hy zich ten hunnen voordele by den Keurstvorst van de *Paltz* wilde interesseren, ten einde 't zyne K. V. Doorl. behagen mocht ordres te stellen, dat hunne Bezwaarnissen uit den weg geruimd en de Zaken in dezen opzichte op den voet van d'oude Conventien herstelt mochten worden": Welk verzoek dan ook die Minister met veel toegenegenheit aangenomen hadt, ***betuigende gene gelegenheden, die daar toe mochten gunstig wezen, te zullen laten voorby gaan.***

Vervolgens komende te *Frankfort*.

Hier voren op *pag.* 276 gezien hebbende de ***Publicatie*** van den Ed. Achtbare Gerechte der Stadt ***Amsterdam***, nopens eene vervoering van eene jonge Juffer, zo hadde de Magistraat van ***Frankfort*** Requisitie-Brieven der voornoemde Regering ontfangen, om dien Ontvoerder te doen arresteren.

Ook waren deswegens generale Requisite-Brieven van de voorgemelde Regering, aan alle Koningen, Prinssen en Staten om tot het arresteren van den voorn. Ontvoerder de behulpzame hand te bieden, met de grootste blyken van achting aangenomen. Invoegen hy eindelyk op den weg na ***Leipzich***, in een Dorp naby die Stadt, met die jonge Juffer en een Dienstmaagd, achterhaalt en gearresteert was.

1750. *Novemb.* Zedert hadt dien Graaf eene *Apologie* of Verdedigings-Schrift tegens de *Beschuldigingen* die men hem ten laften legt, in druk laten uitgaan, even of hy de Juffrou *Victor* uit *Amsterdam* geschaakt hadt, daar hy in tegendeel beweerd: „ Dat gemelde Juffrou, met „ welke hy nu reets getrouwd was', hem meer dan eens, voor dat „ Hy met dezelve was vertrokken aan hem zo mondeling als schriftelyk hadt verklaard, *dat zy voor niemant als voor hem achting en liefde hadt, maar dat zy bedugt was, dat haar een Huwlyk tegen haar zin zou worden voorgedragen, indien hy Graaf niet wilde besluiten, om zulks door zyn Vertrek met haar te beletten enz*". Hoedanig 't zelve opgenomen en verftaan werden zal, zullenwe afwachten.

Alzo men te *Frankfort* mede zedert eenige jaren (als elders en alom) ondervonden hadt, dat verscheide jonge Dochters van goeden Huize weinig zwarigheit maakte, om haar Plicht en de Wetten van Wellevendheit en goed Gedrach t'overtreden, zodanig dat zy alle Onderwerping aan Ouders en Voogden aan een zyde gesteld en zich niet ontzien hebben om gelegenheit te geven, dat zy door deze of gene *Gelukzoekers* heimelyk ontvoerd wierden, en dus in Huwlyken geraakten, die niet als ten uitersten nadelig voor haar wezen konden: Om dan aan diergelyke Ongeregeldheden een paal te zetten, en d'Onbezonnenheit van de Jeugd op een gevoeglyke en wettige wyze te beteugelen, heeft de Regering goedgevonden tegen zodanige *Schakingen*, zo ftrydig met de goede ordre, zo nadelig voor de Rust onder de Familien, en zo bequaam om 't Fortuin, hoe zeer ook gevestigd, over hoop te werpen, en dus in een behoeftigen ftaat te geraken, een WET te ftatueren, waar by word vaftgefteld:

„ Dat alle Dochters, onder de Macht van Ouders en Voogden ftaande, indien zy zich aan derzelver Ontzach komen t'onttrekken, en „ laten wechvoeren, van 't oogenblik der Schakinge af geoordeeld „ zullen worden vervallen te zyn van alle Pretenfien, of Rechten, „ die zy ten lafte van hunne Ouders en Voogden hebben mochten; „ en dat deze van hunnen kant ook terftond zullen bevryd zyn van de „ zorg, om haar Welzyn te bevorderen, of eenigen Onderftand aan „ dezelve te verfchaffen enz".

Om deze WET niet in 't Vergeetboek te doen raken, zal dezelve jaarlyks vernieud en weder gepubliceert worden.

Of die *Wet* van andere *Mogendheden* ftaat opgevolgt te worden, om die Uitlandfche en Inlandfche *Gelukzoekers* te beteugelen, dien het toch meer om 't Geld dan om de Perfoon te doen is, moetenwe mede afwachten.

Aangaande 't Bouwen der Kerke voor de *Gereformeerden* in die Stadt, ftaat noch in dezelve Crifis, daarwe 't hier voren *pag.* 246, in gelaten hadden. On-

Ondertusschen is de zogenaamde *Afweging der Gronden* van den *Lutherschen* Pastoor aldaar, Doctor *Fresenius* tegens die Opbouw met *Aantekeningen* aldaar in 't Licht gekomen, „ in welke Aantekeningen „ 't *zevende* Articul van 't *Westphaalsche* Vredes-Tractaat tegens de „ liefdeloosheit van dien Doctor ten faveur der *Gereformeerden* in „ zyn volle licht gestelt, en staande gehouden word, dat derzelver- „ Geloofs-Genoten onder den gemenen naam van Protestanten in 't „ *Roomsche* Ryk dezelfde Politicque Voorrechten dan die der *Luther-* „ *schen* hebben". 1750. Novemb.

Komende te *Hanau*, zo was aldaar den 12. dezer op de Markt eene Rechtspleging aan 14 Joden, *Wynvervalschers* geschied; meer dan 12 Vaten van hunnen Wyn wierden daar gebraght, en de Sententie uitgesproken, waar by een van hen, genaamd *Nathan*, eene Boette van 10000 Florcinen, een twede, genaamd *Menschel*, 7000 Floreinen opgelegd wierd, en d'overige na proportie, en voorts uit de Lande gebannen, als mede een Bediende der Wynwerkers in een Boette van 100 Floreinen beslagen; vervolgens sloeg de Provoost met een Byl alle de Vaten aan stukken, dat de Wyn den Soldaten in de Schoenen liep, zommige stonk, eenige scheen goed te zyn; van meer andere Vaten gecomposeerde Wyn wierd geordonneerd, die in den *Mayn* uit te storten, *en den Joden wierd voor altoos den Wynhandel verboden.*

Overgaande en komende te *Hanover*, zo was aldaar den 30. passato tegen de *Vreemde Wervers* afgekondigt, 't volgende EDICT:

Wy GEORGE *de twede*, door Godts genade Koning van *Groot-Brittannien*, *Vrankryk* en *Ierland*, enz. enz. enz. Offschoon in ons *Edict* van den eersten *December* 1731 uitdruklyk gestatueert is, op wat wyze met het straffen der *Vreemde* Wervers behoorde gehandelt te worden, zo hebben wy echter, dewyl daar over eenige twyfel ontstaan is, of niet in 't gemelde *Edict* d'uitgedrukte straffe mogelyk alleen van zulke Wervers te verstaan zy, die onze getrouwe Onderdanen tot *vreemden* dienst met geweld dwingen, en hoe zodanige Wervers behoren gestraft te worden, die iemant van onze Troupen zonder geweld, en alleenlyk door list of allerhande voordelige beloften tot desertie aanzetten en tot het aannemen van vreemden Dienst verleiden; om die reden nodig geacht, te statueren, t'ordonneren en te gebieden by dezen: Dat wanneer iemant, zynde in den Krygsdienst van een vreemde Mogendheit of niet, zich na 't publiceren van dit ons opentlyk Verbod zal onderwinden, iemant van onze Troupen, onder wat voorwenzel 't ook moge wezen, tot desertie en aannemen van vreemden Dienst te verleiden, of ook daar toe aan te zetten, de zoda-

1750. zodanige zo wel als de daar toe gebruikte uitgezondenen of Helpers,
Novemb. 't zy ze op heter daad, of wel kort of lang daar na, betrapt of ontdekt worden, zonder aanzien van Persoon of Staat, voor d'eerstemaal gestraft zullen worden met de straffe der *Vestingbouw*, voor een zekeren bepaalden tyd na vereisch van zaken, doch dat zy, indien zy daar na bevonden worden, andermaal tegen dit ons Edict gehandelt te hebben, en daar van als na rechten overtuigd konnen werden, met den *Dood* zullen worden gestraft. Gelasten wy dierhalven, tot beter handhaving van dit ons Bevel, aan allen en eenen jegelyk van onze Onderdanen, of ook aan allen en een iegelyk Vreemdeling, die door 't doen van een welgegronde aanbrenging en aankondiging aan ons algemeen Krygsgericht of aan de respective Regimenten, diergelyke hier beschrevene Wervers, of eenige door hen uitgezondene Personen, kan aanwyzen, voor ieder een beloning van 20 of 30 Ryksdaalders uit onze Krygs-kasse te betalen; enz".

Van daar afgaande, komenwe te *Berlin*.

PRUISSEN. ZYNE Majesteit hadde toestemming gegeven, dat de Kerk, welke de *Roomschgezinden* met verlof in de voornoemde Stadt hebben gebouwd, door de Priesters van de *Dominicaner* Orde (geen *Jezuiten*) bedient worden zal.

Ook hadde zyne Majesteit aan de Koninglyke Kamer-Heer *Voltaire* een jaarlyks Pensioen van 4000 Ryksdaalders toegelegt, en met den Orde POUR LES MERITES begiftigt.

De *Herrnbuters* hebben al mede willen Pronken met *Gedenkpenningen* in de Cabinetten der Liefhebberen van de Penningkunde, om dat *allerschandelykst Gedrocht* van hunnen stichter (zie ons *Nederl. Gedenkb.* van den jare 1749, *pag.* 82 & *seqq.*) was 't doenlyk te vereeuwigen, gelykwe 't in dien opzichte als zodanig hier plaatse gunnen: De Medailleur *Kittel*, te *Breslau* in *Silesien*, hadt 'er voor hen een vervaardigt, verbeeldende op d'eene zyde 't *Afbeeldzel* van den Graaf van *Zintzendorf*, gekleed als een *Predikant*, met het Omschrift NIC. LUD. GRAAF VAN ZINTZENDORF, GEBOREN 1700; op d'andere zyde is verbeeld *een Lam met een Kruis-Vaan op een Berg*, en 't Woord HERNNHUT daar by, staande tot een Omschrift deze Woorden: TOT EEN TEKEN; 't Onderschrift is: DER BOHEEMSCHE MORAVISCHE BROEDEREN 1750.

Van daar een langen weg afleggende, arriveren wy te *Romen*.

ITALIEN. DE Paus hadde in de gepasseerde Maand zyne *Siciliaansche* Majesteit, ingevolge een Bulle, toegestaan, om van de Geestelykheit in deszelfs Staten een Indulte te ligten, welke op meer dan 1100000 Duca-

1100000 Ducaten begroot werd, ten einde om 't getal der Schepen te vermeerderen, die tegen de Rovers van de *Barbaarsche* Kusten, welke de Commercie van dat Ryk zeer benadelen, zullen kruissen. 1750. *Novemb.*

Ook hadde hy alle Buitensporige Herfst- en Winter-Vermaken, ten opzicht van 't *Jubilé* in 't generaal, maar ook in 't particulier verboden, zich gedurende en by den Wyn-Oogst 's avonds by brandende Toortsen enz. te diverteren, zullende d'ongehuwde Dochters by den Oogst geheel en al voor deze reys (*maar in het toekomende wel*) niet verschynen, maar hun Arbeid t'huis blyven waarnemen. *Dat is voorzichtig.*

Op dien tyd hadt men eenige ligte knapen, die met zommige Pelgrims, *den gek geschoren hadden*, met een Papier enz. op hun Borst te Paard door die Stadt geleid, waar op dezelve naast by de Galg een tyd lang te pronk stonden. *Is dat geen zorgvuldige Paus?*

Ook waren verscheide *Landlopers*, die onder den *dekmantel* van *Pelgrimschap* en *Devotie* aldaar alderhande Diefstallen enz. gegist worden bedreven te hebben, of te zullen bedryven, vermits zy geen ware redenen van hunne derwaarts komst hadden konnen geven, na de Gevangenis gebraght. Dat moeten onnozele Gasten geweest zyn, nadien zy te gelyk by den *Aftrek* ook *d'Aflaten* konden verdienen, alzo die voor allerlei zoort verkrygelyk zyn.

Op de zogenaamde *Aller-Zielen-dag* ging de Paus de *Ziel-Mis* voor *d'overledene Paussen* bywonen. Waar uit men, als een wettig gevolg mag besluiten; dat *Benedictus* in dat verstand is, *dat zy alle noch in 't Roomsche Vagevuur zyn:* Want anders was 't *Mis* gewerkt. Den 6. wierd apart voor de *Rust* der *Cardinaals*-Zielen een dito *Mis* gedaan, en dienvolgende dezelve noch zeer *Onrustig* moeten zyn.

Alzo vele aanzienlyke Persoonen, zo van den Geestelyken als Wereltlyken Staat in *Ierland* by Missive aan den Paus voorgesteld hebben, „ dat d'Ordre der *Bedel-Munniken* in dat Ryk door derzelver al te „ grote aangroey een oorsprong wierd van *allerlei Buitensporigheden*, „ waar tegen noodzakelyk en zonder langer uitstel alles, wat mogelyk was, diende te worden in 't werk gesteld ter beteugeling van „ *Ondeugden*, die wel inzonderheit in *Geestelyke* Persoonen niet te „ dulden zyn; en dat daarenboven 't overgroot getal van die *Munniken* oorzaak was, dat aan de wezendlyke *arme Lieden* de behoorlyke Onderstand niet verschaft konde worden enz.": Was de rede geweest dat de Paus aan de Congregatie *de propaganda Fide* bevel gegeven heeft, om d'ingebraghte Bezwaarnissen t'onderzoeken, en vervolgens daar van aan hem verslag te doen, 't welk dan ook geschied is, zo dat de Paus kort daar na een DECREET heeft doen Publiceren, „ waar aan de *Bedel-Munniken* in *Ierland* verboden word voortaan

1750. Novemb. „ eenige Nieuwelingen onder hen aan te nemen enz.": Deze Zaak vereifchte des t'eerder een fpoedig redres, om dat verfcheide *Vrousperfonen* (*) in *Ierland* onder den dekmantel van *Vroombeit* een *zekere Societeit* met elkander aangegaan, en zich onder de directie van de meergemelde *Munniken* begeven hadden.

Wat dunkt U Lezer, of 't geen waarheit is, *dat men nooit in Kloosters Deugd of Godvrucht zoeken moet*; nadien de practycq medebrengt, dat zy 'er beiden *uitgebannen* zyn.

Van daar niets verders van waarde te berichten hebbende, dalenwe af na *Milaan.*

In die Stadt is wonende en geboren een Juffer, genaamd *Maria Cajetana Rignesi*, welke zo vermaard was door hare Geleerdheit in verfcheide Vrye konften en Wetenfchappen, mitsgaders in de vreemde en geleerde Talen, en zonderling in de Wiskunde, dat zy deswegens tot *opendlyke Lerareffe*, tot een vervullinge van een vacant Profeforaat te *Bologne*, beroepen is: Voor 't zelve t'accepteren fchreef die Dame aan den Paus, *om van hem de Toeftemming te verzoeken*, gelyk zy die den 26. *September* laatftleden verkreeg met deze woorden:
„ Dat het niet alleen een Eere voor haar zelfs, maar noch veel
„ meer voor d'Univerfiteit zy, dat zy in 't getal van haar Leraars zulk
„ een *Dame* heeft aangenomen, die in de wetenfchappen, tot wel-
„ kers opentlyke onderwyzing zy beroepen is geworden, in de te-
„ genwoordige tyden niemant haars gelyken heeft enz".

Men heeft verfcheide Voorbeelden van geleerde Vrouwen, als ons *Nederland* mach roemen op die hoog geleerde *Anna Schuurmans*; maar datze juift tot *Lerareffen* op eene *Univerfiteit* beroepen en aangenomen hebben, is my onbekend.

Van daar voortgaande, komenwe in 't *Franfche* Ryk.

VRANKRYK. DEN *twintigften Penning* ontmoet in verfcheide Provintien van dat Ryk, dezelve Tegenftand, als 't by de *Clerefy* ondervonden hadt; om een Voorbeeld, als genoeg voor alle, aan te tekenen, ftrekt het volgende uit *Bretagne*:

De Staten van die Provintie onderzocht hebbende den Voorflag des Ko-

(*) Ten tyde van URBANUS VIII. die den jare 1623 den Stoel beklom, hadt men in *Italien*, *Duitfchland*, *Vrankryk* enz. mede een Gezelfchap van *Vrouwen* die zich noemden JEZUITERSSEN; doch door hem te niet gedaan wierd. Was ons Beftek niet te kort, wy zouden zynen Bulle deswegens plaats gunnen.

Konings, om den gemelden *twintigsten Penning* te heffen, waren van 1750.
gevoelen, dat het niet ongevoeglyk wezen zou, „ als een Deputatie *Novemb.*
„ aan den Koning gezonden wierd, om nieuwe Vertogen tegen die „ Belasting aan zyne Majesteit te doen": Doch eer die Staten dat Besluit hebben werkstellig gemaakt, hebben zy goedgevonden den Hertoch van *Chauines* daar van te verwittigen, dewelke hun kortbondig geantwoord heeft:

„ 't Schynt my onnodig nieuwe Vertogen te doen, want het Voor„ stel van den *Twintigsten Penning* word by den Koning reets als „ geaccepteerd aangemerkt: Derhalven moet ik betuigen, dat daar „ omtrent niets te doen is; laat dan die Zaak maar ten spoedigsten „ worden afgedaan, op dat ik niet in die noodzakelykheit gebragt „ werde om des Konings Ordres na de Letter te doen uitvoeren".

Ondertusschen is men daar al te wel verzekerd, dat het den Koning aan geen middelen ontbreken zal, om hen en andere weigerende Provintien, zo wel als de *Geestelykheit*, te noodzaken, om zich aan zyn Majesteits Bevel, te leren gehoorzamen. *Datwe geloven willen.*

Zyne Majesteit hadt den Heer *du Clos*, in plaats van den Heer *de Voltaire*, tot zynen *Historie*-Schryver benoemd. Voorts opvolgende 't *Plan* van den Cardinaal *de Richelieu*, voornaam Staats-Dienaar van dat Hof, om overal Ministers in *Europa* te houden, en daar door te bequamer van al 't verrichtte of dat te verrichten Staat, enz. onderrecht te werden, hadt zyne Majesteit thans *vier en vyftig* gecaracteriseerde Ministers aan de respective Hoven in *Europa*.

Op den laatsten dezer, was den Marschalk Graaf van *Saxen* op zyn Kasteel, aan een *Verzwakking in de Maag*, die door 't nuttigen van al te veel Appel-drank ontstaan was, andere, door een Quaadaardige Koorts, overleden.

Zedert hadt den *Gazetier* van *Parys* 't volgende van hem geschreven:

„ MAURITIUS Graaf van SAXEN, Hertoch van *Courland* en *Se*„ *migallia*, Marschalk Generaal der Campementen en Legers van den „ Koning, Ridder van zyne Majesteits Ordens, zo als ook van die „ van *Polen* en *Saxen*, is den 30. *November* op 't Kasteel van *Chambord* „ overleden, zynde niet langer als een week ziek geweest en maar 54 „ Jaren oud. Hy is in een ongemeen grote achting by den Koning „ geweest, en heeft van zyne Majesteit om dat hy Denzelven zo „ wel gediend hadt, vele en grote Weldaden genoten, en daarenbo„ ven by de gehele Natie, die zich als om stryd beieverd heeft om „ zyne Verdiensten na behoren t'erkennen, een overgrote Roem ver„ worven: Hy strekte aan de Troupen, die hy commandeerde, tot „ een Voorwerp van Liefde en Vertrouwen; zy wierden door zyn

1750. Novemb. ,, Voorbeeld tot een onverschrokken Moed aangezet, en dus hadt hy ,, zich by alle die gene, met welke hy te stryden hadt, Ontzachelyk ,, gemaakt.

,, Wat aanbelangd alle de Delen van de Krygskunde, was hy niet ,, minder in derzelver *Theorie* als in de *Practycq* bedreven, en bequaam om alles uit te voeren, wat ooit in die Wetenschap geleerd kan worden: Hy was niet minder oplettend omtrent al dat ,, gene, 't welk een defensive Oorloch vereischt, als naukeurig in ,, alles, 't welk in een offensiven Oorloch nodig is, om in een altoosdurende activiteit te blyven; niets was 'er in staat om hem in den ,, Loopbaan zyner Roem te weerhouden; 't zy hy onpasselyk was, ,, 't zy door d'onaangename Saisoenen vele Hinderpalen in den weg ,, quamen, 't zy zich eenige onverwachte zwarigheden openbaarden, ,, was egter niets sterk genoeg om hem van zyne Oogmerken af te ,, trekken.

,, Zyn onverschrokken Moed was gepaard met die wysheit en vlugheit van Geest, welke nodig is in 't werkstellig maken en uitvoeren van Projecten, waar van men zich 't succes verzekeren wil; dus ,, wist hy als met een opslag van 't Oog zodanige Maatregelen te nemen, die tot het bereiken van een zodanig Oogmerk bequaam genoeg waren. De Veldtocht van 't Jaar 1744; de Batailles van *Fontenoy*, van *Raucourt*, en van *Lawfeldt*; 't veroveren van *Brussel* en ,, 't overwinnen van achtien Bataillons in 't midden van den Winter; ,, d'onvergelykelyke marsch, waar mede 't *Fransche* Leger tot voor ,, *Maastricht* quam, en de Vyanden buiten staat stelde om aan die ,, Plaats Onderstand te bezorgen, en veel meer andere uitnemende ,, Daden, zyn *Waarborgen* van d'Onsterfelykheit der Gedagtenisse ,, van dien Groten Generaal, dewelke men aan denzelven in aanmerking van zyne voortreffelyke Talenten verschuldigt is.

Hy was een natuurlyke Zoon van *Augustus* II. Koning van *Polen*, en van *Aurora* Gravin van *Konigsmarck*: Van zyne jonkheit af verbond hy zich aan den dienst van de *Fransche* Kroon by dewelke hy successivelyk tot de hoogste militaire Waardigheden bevorderd wierd. In 't Jaar 1726 wierd hy door een formeel Decreet tot Hertoch van *Courland* verkoren, en heeft zyne Rechten tot dat Hertochdom altoos met grote Standvastigheit gehandhaaft (*), Hy is in de Belydenis van de *Luthersche* Religie, waar in hy was opgevoed, overleden, en 't heeft den Koning, in aanmerking van zyne grote Bequaamheden, toen hy hem tot Marschalk Generaal verkoor, behaagd, een Exceptie te maken

(*) Zie ons *Nederlandsch Gedenkboek* van 't jaar 1748, II. Deel, pag. 276.

ken op de Regel, volgens welke niemant als van de *Roomsch*-Catholyke Religie tot die hoge Waardigheit toegelaten word. 1750. *Novemb.*

Noch hebben de *Parisiens* de volgende *Omstandigheden*, van 't geen in zyn Leven aanmerkelykst is geweest, publicq gemaakt:

,, Na den Vrede, die *t'Aaken* gesloten is, leefde d'Overleden als een ,, Prins, ja! eeniger mate als een Souverein op 't Lusthuis van *Chambord*; Hy hadt aldaar zyn Regiment Dragonders, als mede zyne ,, Uhlanen en Lyf-Guardes by zich; Hy oeffende aldaar de *Luthersche* Religie, en hadt ten dien einde de vereischte Leraars; zyn ,, Stoet was zeer talryk en brillant; Hy hadt *vier honderd* zo Jagt- ,, als Ry- en Koets-Paarden, behalven noch die van zyne twee Regi- ,, menten; zyne Jagt-Honden waren niet minder menigvuldig en zyne ,, Jagt-Partyen ten uitersten magnificq; Hy hadt een *uitmuntende Troup* ,, *Comedianten*, bestaande in zeer bequame *Acteurs* en *Actrices*; Hy ,, hadt dienvolgens op zyn voornoemde Lusthuis een Comedie-Zaal ,, doen aanleggen, waar van de Versierzelen alleen meer dan *zestig* ,, *duizend* Livres gekost hebben; verders hadt hy dat Kasteel ook in ,, veel andere opzichten considerabel doen verbeteren en luisterryk ,, maken; Hy hadt daar ook Stallen en Casernen, ja! zelfs een Hospi- ,, taal voor de Zieken doen bouwen. Onder andere Festynen, die ,, te *Chambord* geweest zyn, heeft dat, 't welk d'Overledene gedu- ,, rende *agt dagen* aan Mademoiselle *de Sens* gegeven heeft, *vierhonderd duizend Livres gekost*; en men zegt dat hy besloten hadt, *drie* ,, *Millioenen* te besteden, om den Koning in 't aanstaande Jaar op zyn ,, Lusthuis t'ontfangen; Hy hadt jaarlyks *vier honderd duizend* Livres ,, van den Koning, behalven een ongemeen grote Somme aan Lyf- ,, Renten.

,, Toen de Heer *Senac*, des Konings Medicynmeester, te *Chambord* quam, om den Marschalk te bezoeken, zeide deze, zo dra ,, hy dien Heer in 't oog kreeg, met veel tederheit: *Myn Vriend, zie daar, nu ben ik op 't ende van een aangename Sluimering, en dit is de loop van de Wereltsche Grootheden; 't zyn niet anders als aangename Dromen.*

,, Zo lang als d'Overledene te *Chambord* geweest is, heeft men hem ,, meest altoos in beweging gevonden, en hy betoonde zich zeer voort- ,, varende en levendig; maar aan 't hoofd der Legers zynde, was hy ,, doorgaans zeer bezadigt: Toen men hem op een zekeren dag quam ,, boodschappen, dat de Vyanden niet boven een Myl van 't Leger af ,, waren gaf hy met koelen moede ten antwoord: *Men moet dan tot* ,, *hen naderen, om dezelve te noodzaken dat zy te rugge wyken*: Op een ,, anderen tyd zeide hy aan de Hoofd-Officieren: *Myn Heren, ik hoor* ,, *dat de Vyanden dezen avond ten zeven uuren Krygsraad houden; tegen*

 ,, *dien*

1750. Novemb. „ *dien tyd zal ik in de Comedie gaan, en ik rade u zulks ook te willen* „ *doen.* Hy hadt zyn Operations-Plan in 't hoofd; en gaf daar van „ aan niemant als alleen aan den Koning kennis: Op deze wyze en „ door middel van een zo onkrenkbaar geheim zyn de grootste Onder- „ nemingen, en onder anderen die van *Gent*, welke niet dan aan zy- „ ne Majesteit bekend was, uitgevoerd.

„ Na de Battaille van *Fontenoy* stelde de Marschalk den Graaf van „ *Frise*, deszelfs Neef, tot Erfgenaam; maar om redenen, die niet „ bekend zyn, heeft hy naderhand den Heer *de Bellegarde*, deszelfs „ Schoon-Broeder, die te *Turin* woonachtig is, daar toe benoemd. „ Hy heeft aan zynen Neef zyn fraaje Diamant, en alle zyne Meubi- „ len, die te *Chambord* zyn, als mede een Oorlochs-Boek, 't welk hy „ *zyne militaire Dromeryen* noemde, vermaakt: Ook heeft hy vier hon- „ derd duizend Livres aan den Heer van *Warmsdorff*, en honderd dui- „ zend aan zeker Fransch Officier nagelaten.

„ Men verzekerd dat hy aan zyne Majesteit een Brief ten opzichte „ van zyne Campagnes geschreven heeft, en daar van met alle moge- „ lyke Zedigheit gewag maakt: Volgens 't bevel des Konings is zyn „ Lyk op een Parade-Bed in de grote Zaal van *Chambord* geplaatst, en „ de twee Regimenten Uhlanen en Dragonders zyn even als by des- „ zelfs Leven voor 't Appartement en 't Kasteel opgetrokken enz. Hy „ is aan een quaadaardige Koorts overleden. Men heeft verscheide „ Grafschriften op hem gemaakt, waar van 't volgende geenzints een „ van de minste is:

MAURICE a donc subi la Loi de la Nature,
Loi commune aux Heros, comme aux autres Mortels,
Mais lorsque l'Univers lui dresse des Autels,
Grace à nos Prejugez, il est sans sepulture.

Wat van al dien *groten Opbef*, en *in de hoogte te spreken*, de *Parisiens* byzonder eigen, de Waarheit zy, kan in ons *Gedenkboek* nader gezien worden: Ten minsten is dat waar, dat het *Fransche* Ryk, door hem, *noch Glorie verkregen*, *noch eenig Voordeel*, hoewel beoogt, *met die laatsten Oorloch behaalt heeft*; dan dat het zelve in eene *desolate Armoede* gestort is. Zie hier voren *pag.* 181 *& seqq.*

Ondertusschen is ook zeker, dat door zyn Dood, in zyn *Persoon*, *'t Pretendentschap* op 't Hertochdom *Courland* is komen te cesseren, ende verdwenen; nadien, by vervolg van Tyden, en niet zonder redenen, grote beduchtheit was, dat om 't zelve, noch hevige *Beroeringe* in dat Werelt-deel, zoude ontstaan zyn, nu *de Verkiezing* ten hoogsten

hoogsten komt te faciliteren, terwyl de hinderpaal uit den weg geruimd is. 1750. *Novemb.*

Van dat Ryk afstekende, landenwe in 't *Britsche*.

NA dat den Generaal van *Ogletborpe* den 5. dezer aan zyne Koninglyke Hoogheit den Prins van *Wales* 't Octroy van de Haring-Visschery op de Visschers-Zaal overhandigt en by die gelegenheit een zeer fraaje Aanspraak aan zyne K. Hoogheit gedaan hadt, behaagde 't dien Vorst 't volgende Antwoord te geven:

MYNE HEREN,

„ Ik dank UL. voor deze schuldplichtige Uitdrukkingen voor den „ Koning en de betuigde Achting voor myn Persoon: Ik zal altoos „ grotelyks ter harte nemen om tot alles te contribueren, waar door „ 't Welzyn en de Voorspoed der Natie en wel in 't byzonder eene „ zo pryswaardige Onderneming, als deze is, zal konnen bevor„ derd worden: Mochten wy deze Tak van onzen Koophandel in „ 't kort weder bekomen, en mocht dit Land altoos de Waardig„ heit, Macht en Invloejing, welke 't zelve zou moeten hebben, hand„ haven"!

Die Societeit, hadde d'onderstaande *Advertentie*, gedagtekend den 18. dito N. St. doen publiceren.

„ Nadien heden in de generale Vergadering van de Societeit, in „ gevolge de Macht (welke by een Acte van 't Parlement, gepasseerd „ in 't drie en twintigste Jaar der Regeringe van zyne tegenwoordige „ Majesteit onder de titul Acte tot Aanmoediging der BRITSCHE „ VISSCHERY VAN DEN WITTEN HARING aan dezelve is ver„ leend) besloten, en uit krachte van zyne Majesteits genadigste „ Brieven van Octroy, gedagtekend den 11. *October* 1750 geordon„ neerd is, dat een Inschryving zal worden geopend, om de Somme „ van *vyf honderd duizend Pond Sterling*, tot een Hoofd-Fonds van „ deze Maatschappy te ligten. En vermits in gevolge de verdere Be„ velen van de voorn. generale Vergadering de Raad van Societeit, „ in 't gemelde Octroy aangestelt, denzelfden dag vergaderd is en „ zich op de behoorlyke wyze gequalificeerd heeft, maakt de voorn. „ Raad uit hoofde van deszelfs Macht mits dezen bekend; dat de „ Boeken geopend zyn en *tien per Cent* op d'eerste Inschryving ont„ fangen worden by de Heren *Surman* en *Co* in de Lombaard-Straat, „ *Hoare* en *Arnolds*, in de Fleet-Straat, *Child* en *Co* in Temple-Bar „ en by den Heer *Andries Drummond's* in Charing-Crofs enz. NB. In „ gevolge 't Octroy moeten *tien per Cent* binnen de dertig dagen van „ ieder Inschryving betaald worden.

Na

1750. *Novemb.* Na dat zyne Majesteit den 9. dezer 's morgens ten 7 uuren van *Hanover* vertrokken, na aldaar 6 maanden en 6 dagen doorgebragt te hebben, en den 14. 's middags van *Hellevoetsluis* in Zee stak, was den 15. omtrent den middag te *Harwich* aan Land getreden, en 's avonds tusschen 10 en 11 uuren, in een volkomen Welstand op 't Paleis *St. James* te rugge gekomen. De vreugde van zyne getrouwe Onderdanen was algemeen; 't Canon van den *Tower* en Plein van *St. James* wierd gelost; en Illuminatien en Vreugde-Vuren door de zodanige alom in die Stadt gebrandt. Zyn Majesteit wierd aan 't Portier van de Koets ontfangen door den Hertoch van *Cumberland*, de Prinses *Amalia*, den Aardsbisschop van *Canterbury*, de Hertogen van *Grafton* en *Bedford* en andere Lords Regenten. Onder aan de Trappen viel de Prinses *Amalia* op een knie, en kuste 's Konings Hand met d'uiterste tederheit en liefde, doch zyne Majesteit rechtede haar Koninklyke Hoogheit op, en omhelsde ze op de minzaamste wyze, en met alle tekenen van een tederhertige Vaderlyke Toegenegenheit, zodanig, dat den Aanschouweren 't herte bewogen wierd, terwyl anderen de Lucht met Vreugde Gejuich deden weergalmen.

Zedert hadden de Heren van *d'Interims*-Regering hunne Commissie te rugge gegeven, 't geen aan alle Gouverneurs en zyner Majesteits Ministers by Buitenlandsche Hoven per Expresse bekend gemaakt wierdt.

Den 17. hadt de Brede-Raad van *Londen* een Besluit genomen, die Stadt door middel van *Lantaarnen* des avonds te verlichten, zynde 't getal der daar toe nodige op 4700 stuks bepaalt.

Den 26. dezer hadt de Koning van *Pruissen* de somme van 88200 Pond Sterlings te *Londen* doen deponeren, voor het zeven-jarig Intrest van zeven per Cent, welke den 21. *July* laatstleden N. St. waren verschenen van d'achterstallige honderd en tachtig duizend P. St. der Lening van 250000 P. St., die aan wylen Keizer *Karel* VI. op *Silesien* is gedaan, en den 27. hadt men in de Bank begonnen de Persoenen, welke in 't voornoemde Leen geinteresseert waren, te betalen.

Van daar herwaarts overstekende, zettenwe ons neder in D'UNIE:

NEDERLANDEN. BY Haar *Hoog Mogende* is den 11. dezer, op de Voorstelling van zyne *Doorl. Hoogheit*, de Prins van *Wolffenbuttel* ook tot *Veldmarschalk* van dezen Staat aangestelt.

De *Fransche* Ambassadeur Marquis de *St. Contest* hadt aan Haar *Hoog Mogende* den Brief van Rappel van zyne Majesteit voor den *Abt de la Ville* als deszelfs Minister by dezen Staat overgeleverd:

Die Minister hadde te gelyk met de volgende MEMORIE Afscheid van Haar *Hoog Mogende* genomen, behelzende:

HOOG

HOOG MOGENDE HEREN,

De Koning goedgevonden hebbende, de Bezending, welke ik d'Eer gehadt heb by *U Hoog Mogende* te bekleden, te doen ophouden, heeft my bevolen Haar den Brief te zenden, die zyne Majesteit Haar te dier gelegenheit schryft. Of schoon d'onvermydelyke plichten van 't Employ, 't geen my de Koning zedert myne te rugkomst uit *Holland* wel heeft willen toevertrouwen, my beroven van 't genoegen, van my in persoon van die laatste Functie van myn Ministerie te quiten, heb ik echter de troost, doch eenmaal de Vertolker der gevoelens van achting en genegenheit van zyne Majesteit jegens *U Hoog Mogende* te zyn, en 'er Haar de sterkste verzekeringen van te hernieuwen.

Gy Lieden weet, *Hoog Mogende Heren*, dat myn iever en arbeid in 't uitvoeren der bevelen, waar mede de Koning my gedurende myn verblyf in den *Hage* vereerd heeft, „ nooit iets anders ten Voorwerp „ gehadt hebben, dan 't Vuur des Oorlochs, waar mede *Europa* on- „ gelukkig ontstoken geweest is, te verhoeden of te blussen, en tus- „ schen zyne Majesteit en UL. die volmaakte verstandhouding te hand- „ haven, waar van Hy zedert den aanvang zyner Regering een be- „ stendig Grond-regel, zyner Bestiering gemaakt heeft".

d'Eerste Banden U Lieder intime vereeniging met de Kroon des Konings, waren 't eerste begin der Geboorte van U Lieder Republicq: En U Lieder *Jaarboeken* hebben my geleerd, dat de bloejendste Eeu der *Vereenigde Provintien* geweest is, wanneer die Alliantie noch gene verandering ondergaan hadt.

Met *leedwezen* heeft zyne Majesteit d'Omstandigheden beschouwt, welke een zo oude en natuurlyke Correspondentie geschenen hebben te krenken; doch de Koning is verzekerd, dat *U Hoog Mogende* de gedachtenis van gevallen, wel eer tusschen zyne Majesteit en U Lieder Republicq een voorbygaande verschil van gevoelens en maatregelen verwekt hebben, enkel behouden zullen, om de voordelen van een Verbintenis, welke zyne Majesteit oprechtelyk verlangt eeuwigdurende te maken, te beter te bevroeden.

Al wat de Koning tot herstelling der *Publicque Rust* gedaan heeft, en de bemoeinissen, welke zyne Majesteit noch steets aanwend, om nieuwe Onlusten te verhoeden, hebben 't *Gebeel-Al* moeten overtuigen, dat Hy gene andere Oogmerken van Eerzucht heeft, dan den Vrede zo onschendbaar te maken, als de geest van Gematigdheit en Edelmoedigheit, welke Hem daar van de Voorwaarden plaats hebben doen geven.

„ De Koning zal geen zwarigheit maken, wederom in *Oorloch* te

1750. Novemb. „ treden, wanneer hy door hoger Aanmerkingen van ZYNE GLORIE, „ van d'onderfteuning zyner Geallieerden, en van de Trou zyner Verbinteniffen daar toe genoodzaakt word":

Doch 't voorwerp van zyne Verlangens zal altoos zyn, niet te behoeven van zyn Macht en den Invloed, die in 't beftier der publicque Belangens aan d'Oudheit en Waardigheit zyner Kroon behoord, een ander gebruik te maken, dan om de Ruft van alle de Natien en 't Welzyn zyner Onderdanen te verzekeren.

„ Die Gevoelens des Konings, hoger noch dan de Majefteit zyner „ Kroon t'achten, zyn een der zekerfte *Waarborgen*, welke *Europa* „ van 't behoud zyner *Vrybeit* en van 't *Evenwicbt* dier Macht hebben kan, welk laatfte het niet min noodzakelyk is ter Zee als te „ Land te handhaven".

Zyne Majefteit twyffelt geenzints, of deze billyke Grond-regelen zyn ook zo overeenkomftig met de wyze van denken van *U Hoog Mogende*, als met uwe ware Belangens: En de Koning verwacht van 't Licht en de Wysheit van Uwe Regering, dat U Lieder Republicq 't zich een plicht en vermaak rekenen zal, met zyne Majefteit mede te werken, dat *Siftema* van *Recbtmatigbeit* en *Menfcblievendbeit* in 't algemeen ftand te doen grypen.

De goede Trou, door alle de *Mogendbeden*, welke deel aan het Tractaat van *Aaken* gehadt hebben, onderling en om ftrydt geoeffend, heeft den Vrede te wege gebraght, en men zal dezelve enkel door dezelve middelen duurzaam konnen maken.

Na U Lieden, *Hoog Mogende Heren*, de Gevoelens van den Koning voor 't algemeen Welzyn van *Europa*, en voor U Lieder Republicq in 't byzonder open gelegt te hebben, blyft my niets meer overig, dan *U Hoog Mogende* zeer ootmoedig te fmeken, met goedheit t'ontfangen de hulde van myn diepe Eerbied en d'Erkentenis, welke ik dierbaar bewaar van de betuigingen van Goedwilligheit, waar mede Zy my beftendig vereerd hebben.

Ik merk als een der gunftige Tyd-ftippen van myn leven aan 't Minifterie, welke ik by *U Hoog Mogende* bekleed heb: En of fchoon my 't voordeel ontbreekt, onder U Lieder Oogen den Koning te dienen, zal ik niet ophouden te verlangen na de gelegenheden, om U Lieden myn Hof te maken, en altoos met den zelven iever in den Glorie en den Voorfpoed van U Lieder Republicq deel te nemen.

Gedaan te *Fontainebleau*, den 15. *November* 1750.

(was getekend)

De Abt DE LA VILLE.

Voorts

Voorts is denzelven met het ordinaris Present van een goude Ketting en Medaille ter waarde van 1300 Guldens, en deszelfs Secretaris met een goude Medaille van 300 Guldens beschonken. 1750. *Novemb.*

Insgelyks hadde de twee Ridders van *Maltha*, (hier voren *pag.* 148) met den President van de *Staten-Generaal* in gesprek geweest, om Haar *Hoog Mogende* te bedanken voor d'Eer die zy gedurende den tyd van verblyf in deze Landen genoten hadden, alzo weder stonde te keren na *Maltha* voornoemd.

Alzo 'er eene quade ziekte onder de Paarden in verscheide Quartieren van *Engeland* regneert, zo hadde Haar *Hoog Mogende* een PLACAAT doen publiceren, ,, waar by voor den tyd van zes maanden den In- ,, voer van Paarden in deze Landen uit het Ryk van *Groot-Brittan-* ,, *nien*, onder zekere *pœne*, verboden wordt".

Noch hadden Haar *Hoog Mogende* een PLACAAT doen publiceren tegen 't inbrengen van 't *Rundvée* uit andere Landen in deze Provintie; zynde in substantie als volgt:

Alzo aan Ons voorgekomen is, dat de *besmettelyke* Ziekte onder 't Rundvée, die zedert eenige Jaren gegrasseerd heeft tot zeer groot nadeel van den Lande en drukking van de goede Ingezetenen van dien, in zommige Plaatzen by continuatie blyft grasseren, en in andere op nieus word ontstoken, schoon dezelve gedurende dezen Zomer minder algemeen is geweest als in vorige Jaren, en dat door den Invoer van *besmet* Rundvée van buiten door eenige baatzoekende Menschen de gemelde besmettelykheit onder 't Rundvée in deze Landen veeltyds word overgebraght.

ZO IS 'T, dat Wy, onder den zegen van *Godt Almachtig*, zo veel mogelyk daar in willende voorzien en voorkomen; dat die verderffelyke Plaag hier te Lande niet worde geperpetueert door den continuelen Invoer van *besmet* Rundvée, of dat van besmette Plaatzen komt, hebben goedgevonden, tot conservatie van 't Vée in deze Landen, t'interdiceren en verbieden, gelyk Wy interdiceren en verbieden by dezen, ,, den Invoer van allerlei zoort van Rundvée, hoedanig ge- ,, naamd, en onder wat pretext het ook zoude mogen wezen, en ,, zulks by provisie tot den *eersten April* 1751, op een boette van *twee* ,, *duizend* Guldens tot lasten van den Inbrenger, en extinctie van de ,, Beesten ten behoeven van den Armen of Godshuizen ter plaatze, ,, daar dezelve agterhaald worden, of incapabel zynde om dezelve ,, Boette te betalen, op pœne van openbare Geesseling en Bannissement ten eeuwigen dage enz.

Ook hadde haar *Groot Mogende* een PLACAAT, in dato den 21. dezer, doen publiceren, ,, waar by na er verboden word eenigerlei

1750. „ zoort van Rundvée in deze Provintie te brengen, of aldaar uit het
Novemb. „ eene Distrićt in 't andere te vervoeren zonder Certificatie van „ Schout, Secretaris of ander Persoon van 't Distrićt, waar uit het „ zelve gebraght zal worden enz".

Haar Ed. *Groot Mogende* Gecommitteerden tot het onderzoek van *'t werk der Finantie* zyn den 16. 's avonds van *Gorninchem* gereverteerd; hebbende haar Edele Mogende, hunne Commissie over *Zuid-Holland* geëindigd en ter hooggemelden Vergadering rapport gedaan.

Den 2. dezer, zynde de Hoge Geboortendag van Hare *Koninglyke Hoogheit* de Prinses Gemalin van onzen Prins *Erf-Stadthouder*, als zynde in 't 42. jaar getreden, zo is in *'s Hage*, als elders, door de Liefhebbers van dat Huis met veel publicque Vreugde en Vrolykheden gecelebreert geworden.

Dien dierbare Vorst en Prins den 17. met Hare Koninglyke *Hoogheit* en de *Vorstelyke* Spruiten van 't *Loo* na *Utrecht* vertrokken, en dien dag aldaar gearriveert, was dien Vorst des avonds met het aldaar liggende Jacht van den *Raad van Staten* herwaarts vertrokken, en den 18. 's morgens om elf uuren, als mede om half vyf uuren 's middags Hare *Koninglyke Hoogheit* benevens de Vorstelyke *Orange* Spruiten, in een volkome Gezondheit, tot innerlyke Vreugde en Blydschap van hunne Beminnaars, in *'s Hage* gearriveert. Haar *Koninglyke Hoogheit*, benevens Mevrouwe de Prinsesse *Carolina* begaven zich direćt na 't Huis van den Hoog Ed. Heer *Carel Lodewyk Baron van Wassenaar*, Heer van *Doveren*, Bailliuw dier Stede, alwaar zich de Doorluchtige Prins *Erf-Stadthouder* ook bevond, wordende dat Vorstelyke Gezelschap door zyn Hoog Ed. dien middag prachtig ter Maaltyd onthaalt.

Den 20. 's morgens arriveerde aldaar de nieuwe *Lyf-Compagnie* Granadiers van 't Regiment Hollandsche Guardes te Voet, geleid wordende door den Heer Collonel *Vaillant*; dezelve, bestaande uit zeer schone Manschap, defileerden voor 't Stadthouderlyke Hôtel in 't *Voorhout*, salueerende de Heren Officiers op de gewone wyze zyne *Doorluchtige Hoogheit* den Prinse *Erf-Stadthouder*, die, omringd van een goed aantal van Heren van Adel en Rang, voor deszelfs Hôtel stond, om die Manschap te bezigtigen, en wanneer gemelde Compagnie was voorby gemarcheerd, vervoegde zich den voorn. Heer *Vaillant* by den Prinse *Erf-Stadthouder*, die dien Heer op een minnelyke wyze groetede, eenige woordewisselinge met denzelven hield, en zeer voldaan over de fraaiheit der Manschap was.

Den 26. 's namiddags hadde de voorgemelde Ambassadeur Marquis de *St. Contest*, een particuliere Audientie by zyne *Doorluchtige Hoogheit* gehadt, by welke gelegenheit 't Hof van zyne *Hoog-Vorstelyke*

Doorl.

Doorluchtigheit zo talryk als luisterryk was, zynde de Heren en Edellieden in ongemene deftige Gewaden uitgedoscht; ook waren d'aanwezende Generaals en hoge Staf-Officieren, beneffens de Heren Officieren van de Guardes *du Corps*, en van de Regimenten Guardes te Paard en Dragonders, mitsgaders die der Hollandsche en Zwitzersche Guardes te Voet, die op expres bevel van zyne *Hoogheit* zich aan deszelfs Hof insgelyks moesten laten vinden, gelyk ook mede de *Cent-Suisses* en Guardes *du Corps* in hunne beste Montuur gekleed: Ten 3 uuren quam de Heer Ambassadeur, in zyn Karosse gezeten (doch zonder Staatsie) aan 't Vorstelyke Hôtel, staande op zyn aankomst de Wacht onder de Wapen, latende zich 't Speel-Musieq van de Musicanten der Guarde horen, wordende voorts de marsch geslagen, en zyne Excellentie door de Heren Officiers met de Spontons en 't Vaandel gesalueerd: Zyne *Doorluchtige Hoogheit* met een aanzienlyk Gevolg van Edellieden ontfing den Heer Ambassadeur op de Stoep van 't Hôtel, leidende denzelven door een Rey van Edellieden en Officiers na de Gesprek-Zaal, alwaar zyne Excellentie en zyne *Doorluchtige Hoogheit* zich ter nederzetteden, en na 't afleggen der gewone Complimenten, in zaken van die natuur en omstandigheit gebruikelyk, en eenige Woorden-wisselinge, de Heer Ambassadeur na een kort vertoef weder vertrok, wordende 't eigenste Ceremonieel, als by zyne aankomst geobserveerd. 1750. *Novemb.*

Den 27. 's namiddags ten zelven tyd van drie uuren, hadt zyne *Doorluchtige Hoogheit* de *Contra*-Visite by den voornoemden Ambassadeur, met de volgende Staatsie, afgelegt:

Eerstelyk quam een Detachement Guardes te Paard onder 't geleide van den Ritmeester Baron *Spörcke* met een blazende Trompetter vooruit.

2. Twee Koetzen ieder met zes Paarden bespannen, in dewelke zich de Heren Generaal-Adjudanten van den hooggemelden Vorst bevonden, hebbende ieder van die Koetsen twee Knegts agter op.

3. Een Detachement Guardes *du Corps* van zyne *Doorl. Hoogheit*, met een Trompetter, waar by zich de Heer Brigadier *Prins* aan 't Hoofd bevond.

4. De Stalmeester de Heer *Groos*, nevens vier Pages te paard.

5. De PRINS ERF-STADTHOUDER, zittende in een Koets met agt appel-grauwe Paarden bespannen, en voorgegaan door vier Hardlopers; achter den Koetsier stonden twee Pages; tegen over zyne *Doorluchtige Hoogheit* zat d'Opper-Hofmeester Baron van *Burmania*, nevens den Opper-Stalmeester Baron van *Grovesteins*; aan weerszyden van de Koets gingen twee Heidukken, en neffens deze ook aan weerszyden zeven Lyf-Trawanten en een Onder-Officier met de Hellebaarden op schouder; en achter op de Koets stonden vier Knegts.

1750. *Novemb.* 6. Een Detachement Guardes *du Corps* van den hooggemelde Vorst, geleid wordende door den Heer Cornet de *Somaise*.

7. Twee Koetzen, elk met zes Paarden, waar in zich d'Edellieden enz. bevonden, hebbende ieder twee Knegts achter op.

8. Een Detachement Guardes te paard, waar door de Trein gesloten wierd: Dezelve reedt langs 't grote en kleine *Voorbout* na de *Prinsesse-gragt* aan 't Hôtel van den Ambassadeur, dewelke zyne *Doorl. Hoogheit* by 't uittreden uit de Koets ontfing, en aan denzelven de hoger hand gaf; eenige tyd binnen geweest zynde, wierd de hooggemelde Vorst op gelyke wyze uitgeleide gedaan, en reedt met dezelfde Staatsie te rugge. Zyne *Hoogheit* was by 't uit- en intrede van de Koets omringd van alle Hovelingen, die in d'andere Koetsen gezeten hadden, en zich zo lang als de Visite duurde, in eenige andere Vertrekken bleven ophouden. Voor 't overige was alles zeer Magnificq en d'uiterste pragt uitgedost geweest: Invoegen, dat alle d'Aanschouwers, die wegens de Zeldzaamheit van zo een Geval zich in een grote menigte daar by bevonden, deswegens hunne uiterste Vergenoeging betoonden.

Alvorens wy tot andere Zaken over gaan, moetenwe hier plaats gunnen, wat Officieren en Troupen van dezen Staat, en op wat Gagiement en verdere Condities, na *Surinamen* gezonden zyn, ten einde die Colonie te verzekeren, en een verdere Opstand der Slaven voor te komen, als in ons voorgaande *Deel*, *pag.* 303, *in 't brede* beschreven is.

't Was in de maand *Mey* jongstleden, dat dien *Doorluchtigen Vorst* en Prins aan 41 Battaillons ordre zond, om van ieder Battaillon te detacheren 1 Zergeant en 1 Corporaal; aan 20 Battaillons 1 Corporaal en 1 Tambour; Verders aan alle de Compagnien in Dienst van dezen Staat zynde (uitgezondert de *State-* en *Zwitzersche Guardes*, mitsgaders de respective *Zwitzersche* Regimenten) 1 Man per Compagnie, uitmakende een Getal van 41 Zergeants, 61 Corporaals, 20 Tambours en 618 Gemenen. Welke Manschap gedeeltelyk wierden gezonden na *Naarden* en na de *Willemstadt*.

Van welk getal, als een Troup *de Reserve*, te *Naarden* is gebleven. 20 Zergeants, 30 Corporaals, 10 Tambours en 290 Gemenen, onder d'Ordres van den Kapitein Commandant *Wirtz*, Kapitein *Spiering*, Lieutenants *Landauw* en *Ras*, en Sous-Lieutenant *Peyer*.

Vervolgens zyn uit d'overige respective Manschappen een Regiment geformeert, bestaande uit 10 Compagnien, ieder Compagnie als volgt: 1 Kapitein, 1 Lieutenant, 1 Sous-Lieutenant, 1 Vaandrig, 2 Zergeants, 3 Corporaals, 1 Tambour, 1 Schryver en 29 Soldaten: Doch by de Lyf- en Collonel-Commandants-Compagnie is geen Lieutenant, maar 1 Kapitein Commandant.

De

1750. Novemb.

De Namen der Kapiteins bestaan in de volgende:
Van de Lyf-Compagnie, de Heer Generaal Major Baron *van Sporke.*
Collonel Commandant, de Baron *Verschuur.*
Lieutenant Collonel, de Heer *Jean Bermond.*
Major, de Heer . . . . *Bruce.*
Kapiteins, de Heren *Beauveser*, *de Rochefort*, *Maccardi*, *de Wangenheim*, *Settond*, *Macneal*, en *Josephus Bernardus Scherping*, Kapitein *à la suite.*
Van welk laatst genoemde Corps de GROTE-STAF bestaat: uit
De Generaal Major, de Heer Baron *Sporke.*
Adjudant-Generaal, de Heer Collonel *Cronsaz.*
Collonel, de voornoemde Heer Baron *Sporke.*
Lieutenant-Collonel, de Heer Baron *Verschuur.*
Major, de Heer *Bermond.*
Adjudant . . . .
Chirurgyn Major, *Mester*, en drie onder Chirurgyns.
Wat aangaat de Respective Lieutenants, Sous-Lieutenants en Vaandrigs, zyn voor 't grootste gedeelte Officieren op Pensioen staande.
De Betalinge der Respective Officieren, Zergeants enz. en Gemenen, is gereguleert als volgt:

Qualiteiten.	*Lopende Maand.*	*'s Jaars.*	*Rations (*) 's weeks.*	*in't jaar.*
Generaal Major	*f* 554 - 3 - 4	*f* 6650 - 0 -		
Adjudant-Generaal	227 - 10 -	2730 - 0 -		
Collonel . .	200 - 0 -	2400 - 0 -	4	*f* 312 - 0 -
Coll. Commandant	75 - 0 -	900 - 0 -	4	312 - 0 -
Lieut.-Collonel	50 - 0 -	600 - 0 -	2	104 - 0 -
Major-Titulair	66 - 13 - 4	800 - 0 -	6	312 - 0 -
9 Kapiteins, ieder	66 - 13 - 4	800 - 0 -	4	208 - 0 -
Kapt. Commandant	50 - 0 -	600 - 0 -	4	208 - 0 -
ieder Lieutenant	33 - 6 - 8	400 - 0 -	3	156 - 0 -
—— Sous-Lieuten.	26 - 5 -	315 - 0 -	2	104 - 0 -
—— Vaandrig	26 - 5 -	315 - 0 -	2	104 - 0 -
Chirurgyn Major	83 - 6 - 8	1000 - 0 -	3	156 - 0 -
ieder Onder Chirurg.	15 - 0 -	180 - 0 -	1	52 - 0 - (for ieder Onder Chirurg. t/m Gemene)
—— Zergeant	12 - 12 -	151 - 4 -	1	
—— Corporaal	10 - 0 -	120 - 0 -	1	
—— Tambour	7 - 10 -	90 - 0 -	1	
—— Gemene	7 - 10 -	90 - 0 -	1	

Tot

(*) Een *Ration* bestaat in *Vivres*, welke de Societeit van *Surinamen*, aan d'Officiers (exempt de Generaal-Major en Adjudant Generaal) en Gemenen, boven

1750. Novemb. Tot d'Equipagie der voorgemelde Troupen, contribueert het Land de Tractementen van d'Officieren die *à pied* en op *Pensioen* gestelt zyn, benevens de Soldyen der gedetacheerde Manschappen, zo als de Kapiteins zelf aan hen verantwoorden: Moetende *'t Sur plus* van de Tractementen der Officieren en de Soldyen der Gemenen door de Societeit van *Surinamen*, benevens alle verdere Onkosten gesuppleert worden. Om welke supportante Onkosten te vinden, eene Generale Belasting staat te worden gelegt op de Colonisten, volgens verkrege Octroy van Haar *Hoog Mogende*.

Voorts hadde de Societeit aan d'Officieren *per Avans*, voor hunne Equipagie, doen betalen drie Maanden Tractement, mitsgaders aan ieder Gemene een Maand om Tabak, Genever enz. te kopen; doch zulks is hen eerst aan Boord gegunt, om die *Ingredienten* aldaar in te slaan.

Als *Commissarissen* van Haar *Hoog Mogende* zyn derwaarts gezonden, de Welgemelde Heer Baron *Sporke*; mitsgaders den Heer *Carel Bosschaart*, Pensionaris der Stadt *Schiedam*, en den Heer *Hieronimus de Swart-Steenis*, Raad der Stadt *Gornichem*.

De Voorgemelde Troupen zyn op den 15. *July*, Geëmbarqueert op vier Schepen, en den 10. *September*, beide laatstleden, uit *Texel* in Zee gegaan. Gelyk de twee Respective laatste Heren Commissarissen, ook den 5. passato met een Schip derwaarts de Reize aangenomen hebben.

Ons begevende na *Zeeland*, zo was 't den 9. passato, dat zyne Excellentie, Jonker *Jan van Borssele*, premier Noble van die Provintie, d'eerste Steen aan 't *Scheeps-Dok* te *Vlissingen* leidde, waar omtrent de volgende Solemniteiten in acht genomen wierden:

Voor uit gingen de Bazen, die 't opzicht over 't Werk hadden, en *drie Stenen* droegen. Zyne Excellentie, vergezeld door eenen talryken en aanzienlyken Stoet van Heren en Dames daar op volgende, en aan de Werkplaats gekomen zynde, werd een *Schootsvel* van *Oranjezyde*, met een *Silver Boordsel* omlegd, aangedaan, en voorts een *Silver Truweel* toegereikt door den Heer *Fruitiere*, die zyne Excellentie aanwees waar de *Stenen* mosten leggen; waar op zyne Excellentie met het werk terstond voortging, en, na 't volbraght te hebben, eenige *gouden Ducaten* tot een zoetigheit voor 't Werkvolk, op *een* der Stenen ley; kerende zyne Excellentie op dezelfde wyze, als hy

boven hun Tractement wekelyks zullen uitdelen, en geëstimeert werd tot *twee Guldens* ieder *Ration*: In te gaan, met hun Debarquement aan de *Kust* aldaar.

hy gekomen was, 'te rugge, terwyl 't Werkvolk in twee ryen gerangeerd ftond, zynde de toeloop der Aanfchouweren ongelooflyk groot geweeft. 1750. *Novemb.*

Van daar ons begevende na *Zaandam* in 't *Noorder-Quartier*, om te befchouwen wat d'Ingezetenen aldaar, ten opzichte der Ambachts-Heerlykheit van *Ooftzanen* en *Ooftzaandam* van hunne Regering komen te verzoeken.

't Was dan den 11. *September* laatftleden, dat eenen *Jan Pigge*, Chirurgyn, langs *Ooftzaandam*, en den volgende dag langs *Ooftzanen* 't volgende gedrukte REQUEST aan een ieder uitdeelde, en die wilde, tot de tekening aan zyn Huis nodigde, als door eenige gefchied was; luidende:

Aan d'Edele Achtbare Heren Schout, Burgermeefteren, Schepenen en Vroedfchappen der Banne van Ooftzanen *en* Ooftzaandam.

Geven met fchuldigen eerbied en behoorlyk refpect te kennen, d'In- en Opgezetenen dezer Banne, hoe dat zy Suppljanten tot hun groot leedwezen gezien en ondervonden hebben 't Verval derzelver Banne, mitsgaders 't Verval der In- en Opgezetenen van dien; en 't welk noch meer en meer te duchten ftaande, wy tot voorkominge van 't zelve U Ed. Achtb. by deze zyn fmekende, „ om d'Am-„ bachts-heerlykheit, met alle deszelfs Voorrechten en Prærogativen „ over- en op te dragen aan zyne *Doorluchtigfte Hoogheit*, den Here „ Prinfe van *Oranje en Naffau*, *Erf-Stadthouder*, *Kapitein Admiraal* „ *en Generaal der Vereenigde Nederlanden*, enz. enz. en aan deszelfs „ wettigen Opvolger in de Stadthouderlyke Waardigheit": Met verzoek, *Eerftelyk, dat d'Ampten op recognitie ftaande, of die daar wel op behoorden te ftaan, zo lange mochten blyven continueren, tot dat alle de fchulden ten lafte der Ambachts-Heerlykheit lopende, zyn voldaan en vereffend.* *Ten tweden*, word wel expreffelyk verzocht, dat het *Windgeld* mag worden geëmployeerd ten allen tyden tot ontlaftinge en behoef der voornoemde Banne. *En laatftelyk*, dat zo in tyd en wylen eenig Ampt of Ampten in deze Banne mochte komen open te vallen, en daar na eenige bequame Lieden uit deze Banne quamen folliciteren, dezelve als dan by zyne *Doorluchtige Hoogheit* mochten hebben de præferentie.

't Welk doende, enz.

MOTIVEN, om welke 't bovengemelde word verzocht.

De billyke redenen van 't voorgaande Verzoek zyn overkennelyk, dat

1750. Novemb. dat de Vryheit en de Bloey dezer Republicq nergens anders zyn oorsprong heeft uit genomen, dan door 't loffelyk bestier van 't *Doorluchtig Huis van Oranje en Nassau*, door wiens wyze directie 't den *Almachtigen* heeft behaagt ons van de *Spaansche Tirannie* en *Inquisitie* t'ontheffen; klaarblykelyk is 't insgelyks, dat wy nooit nader aan 't verlies van *Godsdienst* en *Vryheit* hebben geweest, als ter dier tyd toen aan 't Roer van Regering ontbrak een *Eminent Hoofd* of Stadthouder uit den Huize van *Oranje en Nassau;* waar van (om van alle 't voorgaande maar te zwygen,) wy voor weinig Maanden (*) den bitteren nasmaak noch hebben geproefd, in zo verre, dat niet alleen de gemene Man, maar ook de Staten dezer Landen geoordeeld hebben, dat de Welvaard van deze Republicq, een *Eminent Hoofd* requireerde; al waarom zy ook den Here *Prinse van Oranje*, (als den alleen zulks Waardigen) daar toe hebben verkoren; 't welk ook van dat goede gevolg is geweest, dat het byna beantwoord heeft aan alle onze verwachting: Is 't dan waar, 't welk niet kan geloochend worden, dat de Welvaard dezer Republicq vereischt een *Eminent Hoofd*, niet alleen om 't verder Verval te stutten, maar om ook 't vervallene op te beuren; hoe veel meerder en groter redenen hebben dan niet d'In- en Opgezetenen dezer Banne, om te hopen dat zyne algemene Vaderlyke zorg voor de Welvaard dezer Banne niet zal aflaten te zorgen, om was 't mogelyk dezelve te brengen tot zyn oude groey en bloey? En geen zorg kan by ons overblyven, om nutteloos met *Troupen* te worden geinquartiert (**), of door *Machtigen onbillyk benadeelt* te worden, waar uit blykt dat ons Verzoek in zich bevat niet anders dan alle Billykheit en Nut!

Dat Requeft was den 3. passato aan d'Ed. Achtbare Heren van de Magistraat, in 't Rechthuis *t'Oostzanen*, in hunne Ordinaris Bans-Vroedschaps vergadert zynde, overgeleverd door den Procureur *A. van Broeke*, geassisteert door *Dirk Zwartsluis*, wegens *Oostzanen*, en door *Pieter Zomer*, wegens *Oostzaandam*, zynde de voorgemelde *Jan Pigge* door ziekte verhindert geweest. Haar Ed. Achtbaren namen 't Requeft aan, en beloofden *over vier Weken daar op te zullen antwoorden.*

Vervolgens waren de voornoemde *Jan Pigge*, *Dirk Zwartsluis* en *A. van Broeke*, als Gecommitteerden der Suppianten van *Oostzanen* den 31. dito, zynde juist de dag der gemelde *vier Weken*, op een daar toe beleg-

(*) Gedenk den laatsten Inval der *Franschen* in onze Republicq.

(**) Mogelyk oogende, op de *Militie* die den 6. *Augusty* 1749, aldaar aanquam en noch geïnquartiert blyft. Zie ons *Gedenkboek* van dat *Jaar*, II. *Deel*, pag. 159.

belegde Extraordinaris Bans-Vroedschaps-Vergadering, voor dezelve verschenen, *en Antwoord op 't overgeleverde Request verzocht.* Waar op Haar Ed. Achtbaren hen tot Antwoord gaven: *Dat zy noch gene Resolutie nopens 't verzoek in 't Request gemeld, hadden genomen, en dat eenige Leden absent waren, weshalven zy geen antwoord konden geven; maar wilden zy Gecommitteerden op hunne Bans-Vroedschap in January 1751 weder komen, konden zy zulks doen.* De Gecommitteerden vraagden vervolgens *of Haar Ed. Achtb. dan finaal antwoord zouden geven?* doch ze zeiden: *Dat zy hen daar van niet konden verzekeren.* Waar by 't zelve voor als noch is blyven berusten. 1750. *Novemb.*

Boven en behalven *d'Oost-Indische* Retour-Schepen en derzelver *Carga's*, waar van in ons laatstvoorgaande *Deel*, *pag.* 302, melding is gedaan, zyn zedert noch de volgende Schepen successivelyk in 't *Vaderland* gearriveert; namentlyk, *d'Eendracht*, voor de Kamer *Amsterdam*; *'t Hof de Uno*, voor de Kamer *Enkhuizen*, van *Batavia*, en waar van de CARGA bestond:

1126039 ℔ Bruine Peper, 24568 ℔ Witte Peper, 144000 ℔ Nagelen, 275000 ℔ Noten, 133980 ℔ Foelie, 80000 ℔ Caneel, 344869 ℔ Salpeter, 28000 ℔ Tin Malax, 79992 ℔ Sapanhout divers, 40000 ℔ Caliatourshout, 1000 ℔ Sintakhout, 4000 ℔ Persiaansche Rode Aarde, 13341 ℔ Indigo Javaans, 425 ℔ Indigo van Ambon, 140 ℔ Indigo Malabaarsche, 3750 ℔ Kulkuma Javaansche, 5088 ℔ Camphur, 1276 ℔ Catchou, 5 ℔ Borax Chineesche ter preuve, 900 ℔ Benjuin, 11 ℔ Wortels en Bast van Bocahaty Bozoar ter preuve, 6000 ℔ Lange Peper, 1965 ℔ Cubebe of Staartpeper, 193000 ps. Cornalyne Stenen of Arangoes, 3500 ℔ Gommelak, 4000 ℔ Gom Olibanum, 1000 ℔ Gom Saracolla, 1500 ℔ Gom Mirrhe, 1000 Enkelde Bossen Bindrottingen, 16 Leggers Arak, 1500 ℔ Bengaalsche Zyde, 1669 ℔ Chinesche Zyde, 16012 ℔ Sourats Cattoene Garen, 50125 ℔ Javaans Cattoene Garen, 12600 ps. Arduine Vloerstenen.

Cattoene Lynwaten: 180 ps. Adenthys, 480 ps. Sanen, 80 ps. Tansjeeps, 1500 ps. Gingans divers, 3750 ps. Karikams grote Rode, 3000 ps. Karikams kleine Rode, 100 ps. Gerrassen, 80 ps. Doty Witte Gebleekte, 37819 ps. Guinees divers, 10940 ps. Salempouris divers, 9150 ps. Roemaals diverse, 10800 ps. Bethilles diverse, 1050 ps. Zeildoeck divers, 1000 ps. Vlaggedoeck Bruin Blaau, 5600 ps. Percallen divers, 700 ps. Mouris, 220 ps Maccassaarsche Kleedjes, 2320 ps. Baftas divers, 960 ps. Brandams, 640 ps. Boelangs, 480 ps. Pattamaraphoe, 1300 ps. Chelassen divers, 1300 ps. Bajota, 1000 ps. Chitsen Chiaboutrias, 3000 ps. Chitsen Chironse, 600 ps. Chitsen Sourat-

1750. ſe, 360 ps. Chitſen ordinaire brede, 2160 ps. Chitſen ordinaire ſmalle, 3280 ps. Nicquaniaſſen, 12000 ps. Tapekankeniaſſen, 2000 ps.
Novemb. Corroots, 1300 ps. Bherms, 500 ps. Neganipaut, 10000 ps. Phatolen, 300 ps. Spreyen of Palempoſen, 2000 ps. Tapys of Doragesjes, 1800 ps. Tapys of Longys, 900 ps. Chiavonnys Bruin Blaau, 900 ps. dito Rode, 510 ps. Nanquinſche Linnens, 3200 ps. Bethilles Neusdoeken, 50 ps. Witte Neusdoeken met gecouleurde randen.

Zyde Stoffen: 700 ps. Armozynen diverſe, 200 ps. Reſtas, 200 ps. Zyde Allegias.

CARGA van drie dito Retour-Schepen, te weten *Sloten* uit *China*, *Diemen* en *Spaanderswout* van *Ceylon*, voor de Kamer *Amſterdam*.

755594 ℔ Bruine Peper, 480000 ℔ Caneel, 278783 ℔ Salpeter, 80000 ℔ Sapanhout Bimaas, 754 ℔ Sapanhout Ceilonſche, 85000 ℔ Caliatourshout, 1500 ℔ Kurkuma Ceilonſche, 2325 ℔ Kurkuma Chineſche, 617 ℔ Cardemom Mallabaarſche, 8000 ℔ Cardemom Ceilonſche, 2000 ℔ Aloë Sucatorra, 959 ℔ Rabarber Chineeſche, 135000 ℔ Couris, 450000 ℔ Coffi Javaanſche, 228160 ℔ Thee Boey, 114472 ℔ Thee Congo, 72785 Thee Pecoe, 58420 ℔ Thee Chauſon, 81155 ℔ Thee Songlo, 33785 ℔ Thee Heyſant, 19995 ℔ Chineeſche Zyde, 236 Kaſſen Porceleinen, 1800 ſtuks zwarte verlakte Bakjes, en 1000 dubbelde Boſſen Bindrottingen.

Cattoene Lynwaten: 400 ſtuks Callamanganys, 3260 ſt. Guinees divers, 5080 ſt. Salempouris divers, en 200 ſt. Mouris.

Zyde Stoffen: 850 ſtuks Camaſten van een Couleur, 100 ſt. dito van twee Couleuren, 200 ſt. Meubel-Damaſten, 250 ſt. Satynen, 600 ſtuks Gorgorons, 750 ſtuks Pekings, en 1000 ſtuks Toncquins Pelangs.

CARGA van 't Retour-Schip, de *Hercules* van *Ceilon* voor de Kamer *Zeeland*, den 20. dezer op *Rammekens* gearriveert.

235296 ℔ Bruine Peper, 160001 ℔ Caneel, 92928 ℔ Salpeter, 20000 ℔ Sapanhout Bimaas, 251 ℔ dito Ceylons, 25000 ℔ Caliatourshout, 125 ℔ Curcuma Berken Koerſche, 400 ℔ dito Tutucorins, 150 ℔ Cardamon Mallebaarſche, 2600 ℔ dito Ceylonſche, 739 ℔ Aloë Succotorra, 9075 ℔ Tamberinde zonder Pitten, 35000 ℔ Cauris, *en* 150000 ℔ Coffy Javaas.

Cattoene Lynwaten: 200 ſtuks Callamanganys ruwe, 200 ſtuks Salempouris fyn gebleek, 800 ſtuks dito gemeen gebleekt, 560 ſtuks dito ruw van Madura, 80 ſtuks dito rode, 59 ſtuks *dito* Tangaparnamſche,

namfche, 800 ftuks Guinees gemeen gebleekt, en 280 ftuks dito ruw van Madura. 1750. *Novemb.*

CARGA van twee dito Retour-Schepen van *Bengalen*, te weten, *Huygewaard*, voor *Amfterdam*, en *Ouwerkerk* voor *Zeeland*, zynde 't eerfte op laatftvoorgemelde datum in *Texel* gearriveert; als 594307 ℔ Bruine Peper, 418444 ℔ Salpeter, 60000 ℔ Sapanhout Bimans, 10000 ℔ Caliatourshout, 19950 ℔ Borax, 225000 ℔ Koffy Javaas, 17134 ℔ Bengaalfche Zyde, 3737 ℔ Florette Garen.

Cattoene Lywaten: 18363 ps. Caffa Bengale, 9597 ps. Hammams, 100 ps. Sanen, 2977 ps. Mallemolens, 1804 ps. Douriaffen, 1536 ps. Therindains, 1865 ps. Tanjeeps, 13183 ps. Gerraffen, 5520 ps. Guinées divers, 11680 Salempouris divers, 2600 ps. Lachorias, 1880 ps. Photaffen, 16885 ps. Roemaals divers, 101 ps. Bethilles Cangam, 5960 ps. Amiertjes, 4600 ps. Chianters Doriabadys, 4240 ps. Zeildoek divers, 13700 ps. Baftas divers, 3900 ps. Dongrys divers, 450 ps. Roemaals Stigtermans, 1800 ps. Band- of Tafta de Foula, 134 ps. Soesjes, 811 ps. Gedrukte Neusdoeken, 900 ps. Gedrukte Vrouwe-Kleedjes, 45 ps. Sirficken Denikaly, 2474 ps. Kismis Neusdoeken, 560 Witte Neusdoeken.

Zyde Stoffen: 637 ps. Armozynen divers en 174 ps. Zyde Roemaals.

Aangaande de *Groenlandfche* Vifchery, ftrekt de volgende

LYST *van de Walvisvangft der Hollandfche, Hamburger, Bremer, Emder, en Altbonafche Schepen, die dit jaar in* Groenland *geweeft zyn*:

Plaatzen.	*Schepen.*	*Viffen.*	*Vaten fpek.*	*Gebleven.*
Hollanders.	114	537	15367	4
Hamburgers.	14	19	812	1
Bremers.	3	10	475	
Emder.	1	0	0	
Altonaders.	3	2	90	1
	135	568	16744	6
Engelfchen.	18	$20\frac{1}{2}$		
Deenfchen.	2	$6\frac{1}{2}$		

1750. Novemb. LYST *van dito vangst der Hollandsche en Hamburger Schepen, welke dit jaar in de* Straat-Davids *geweest zyn:*

Plaatzen.	*Schepen.*	*Visschen.*	*Vaten spek.*	*Gebleven:*
Amsterdam.	34	44	2103	3
Zaandam.	7	11	405	
Westzaandam.	1	1	45	
Oostzanen.	1	2	112	
Harlingen.	1	0	6	
Hamburg.	4	2 en 1½ Cas.	90	
	48	59 - 1½ Cas.	2755	3
Engelsche.	1	1		
Fransche.	1	3		

BYZONDERHEDEN. IN *Killigrew Court*, omtrent *Whiteball*, is den Heer *Patrick Benwell* in den Ouderdom van 114 jaren overleden, zynde noch weinig dagen voor zyn dood gezond en by zyn verstand geweest.

Te *Kingsale* was den 2. dezer *Jane Smith*, eene Visschers Vrou, van *vier Zoons* in 't Kraambed bevallen, die te zamen gedoopt zyn.

Wat de Sterfte onder 't Rundvée betreft, is ligtelyk op te maken, wegens 't voorgemelde *Placaat* van Haar *Hoog Mogende* en de nadere *Publicatie* van Haar *Groot Mogende.* Uit *Dresden* schreef men deswegens den 17. dezer:

„ In onze Voorstadt is dezer dagen byna al 't Hoorn- en ander Vée „ in eene nacht gestorven, zonder dat men tot noch toe d'eigentlyke „ oorzaak daar van heeft konnen ontdekken, dewelke echter van zommigen aan de 's daags te voren gevalle zo-genaamde *Meel-Dauw* toegeschreven word".

Hier voren *pag.* 235 gezien hebbende de *zware Overstrominge* te *Neufchatel*, zo was die Stadt andermaal op den 4. dezer, met een byna dergelyke bezocht geworden; uitwyzens 't volgende schryvens van daar, luidende:

„ Onze jaarlyksche Kersmis heeft heden (den 4.) een treurig begin „ gehadt, nadien de *Seyon* door den groten Regen van gisteren tegens „ den avond buiten haar Oevers getreden, en de laagste Verdiepingen „ der

„ der Huizen in de Straat *des Moulins* onder Water gezet zynde, en „ 't Water langs die Straat zyn cours nemende, was men de gehele „ nacht door in grote ontsteltenis, vermits 'er verscheide Blokken „ Hout, Steen, Bomen en diergelyken door den sterken Stroom met „ groot gedruis voortgesleept wierden, waar door dan ons Canaal „ van nieus opgevuld, en byna in denzelven staat gesteld is, als de„ zelve den 18. *September* laatstleden was; dus met den kostelyken „ arbeid van 6 Weken, in welken tyd 'er omtrent 600 Werklieden by „ 't zuiveren van 't voornoemde Canaal, en 50 à 60 Karren dagelyks „ zyn geëmployeerd geweest, men waarschynelyk geen ander voor„ deel behaald heeft, dan dat d'ongelukken door den vryen cours „ van 't Water wat verminderd zyn. Gisteren, zo op den avond als „ in den nacht, als ook heden zyn onze binnen- en buitenlandsche „ Kooplieden met het bergen van hun Goederen tegens d'Overstro„ ming bezet geweest: De *Grote Straat*, de Straat van 't *Hospitaal* en „ de *Molenstraat* gelyken wel na een Meer; 't Water uit de Huizen „ komt met grote stralen, en loopt gelyk een Rivier van de Molens „ af tot aan 't *Kruis van de Markt*: Daar gaat een Schip heen en we„ der, om de Personen, die haar Woningen verlaten moeten, te „ transporteren; moetende die Menschen door de Ramen of Vensters „ van d'onderste Verdieping langs de Ladders na 't Schip hunne re„ traite nemen: Doch dewyl 't Water zedert 4 à 5 uuren nademiddag „ sterk begint te vallen, zo hoopt men de volgende nacht wat ge„ ruster dan de voorledene door te brengen". 1750. *Novemb.*

In 't midden dezer maand hadt men te *Billeom* vier mylen van *Clermont*, Hoofdstadt van *Auvergne* in *Vrankryk*, een verschrikkelyk Onweer gehadt, waar door 't Riviertje *de Ricochet*, lopende door d'eerstgemelde Stadt, zodanig was gezwollen en buiten hare Oevers gestroomd, dat alle de Huizen van 't beneden-gedeelte dier Stadt door de kracht van 't Water om verre spoelde; invoegen d'armoede en elende der Ingezetenen van dat gedeelte zeer groot en beklagelyk is, dewyl zy merendeels al hun Goed en Haven verloren hebben.

Dat de *Toorn* een groot quaad, en een *korte Razernye* is, blykt uit het volgende geval:

„ Den 23. dezer hadt een Burger van *Keulen* 't ongeluk zyne Vrou, „ die dronken was, met de hand een slag aan 't Hoofd toe te bren„ gen, waar van zy aanstonds stierf".

Gelyk *d'Onbezonne Drift* ook ten meestendele, zo niet altoos, een quaad

1750. *quaad uitwerkzel* nalaat, blykt uit het volgende *t'Oudewater* voorge-
Novemb. vallen:

„ Den 24. *September* laatstleden, quam aldaar uit *Hekendorp*, een „ Bouman, genaamd *Kornelis Hage*, kocht 'er een Zak Tarw, en „ braght dien ter Molen om gemalen te worden. Terwyl de Man „ bezich was om de strop te leggen om de krop van den Zak, waar by „ dezelve na boven moest gehaald worden, trok de *Molenaar*, die „ boven was, den Zak zo schielyk op, dat de *Duim* van dien *Boer* „ in den Strop geklemd wierd. De geklemde schreeuwde wel; doch „ de *Molenaar*, menende dat zulks geschiedde om hem in 't ophalen „ te meer aan te sporen, trok met dubbelde krachten, en Zak en „ Man met zyn *Duim* in den strop hangende te gelyk na boven tot „ tegen de Zoldering van den *Koornmolen*, die zeer hoog was, van „ waar de Man na zyn Hoofd en Aangezicht deerlyk gestoten en „ bezeerd te hebben, plotseling nederviel, met achterlatinge van „ zynen *Duim* die in den strop was blyven zitten, met een end „ van een *Pees* daar aan vast, die binnen in den Arm, tot halver „ lengte van dezelve afgebroken was".

ALZO wy, zo veel doenlyk was, betracht hebben, om den *Inhoud* van dit ons *Gedenkboek*, niet tegenstaande met eene *dessendiaansche* Letter gedrukt, ten vollen uit te leveren; zo heeft het ons nochtans niet mogen gebeuren, wildenwe gene principale Zaken afbreken en bekorten, zo nadelig in de *Historie-kunde*, als voor de *Posteriteit*: Weshalven de Zaken in de volgende Maand *December* voorgevallen, die van weinig of geen belang zyn, als mede d'uitgebreide Beschryving der *Opkomste* en *Plechtigheden* by den *Roomschen Klokken-Doop*, hier voren *pag.* 141 conditioneel belooft, genoodzaakt zyn te moeten sparen tot het volgende *Deel*, om in derzelver eerste Maand plaats te gunnen.

E I N D E.

BLAD-

B L A D W Y Z E R.

R r *Carga's*

Gast-

G.

H.

Koften

E I N D E.